1933 - № 2394

ИЗВЕСТИЯ

НА

БЪЛГАРСКИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТЪ

томъ VII

1932-1933

СЪ. 184 ОБРАЗА ВЪ ТЕКСТА И 10 ТАБЛИЦИ

BULLETIN

DE

L'INSTITUT ARCHÉOLOGIQUE BULGARE

tome VII

1932-1933

AVEC 184 FIGURES DANS LE TEXTE ET 10 PLANCHES

СОФИЯ — SOFIA
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА — IMPRIMERIE DE L'ÉTAT
1933

ИЗВЕСТИЯ

НА

БЪЛГАРСКИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТЪ

ТОМЪ VII

Berichtigung

S. 208 linke Spalte statt

Verus (nur mit Lorbeerkranz)

ist zu lesen

Verus (nie mit Lorbeerkranz)

1935 2334

ИЗВЕСТИЯ

НА

БЪЛГАРСКИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТЪ

томъ VII

1932-1933

СЪ 184 ОБРАЗА ВЪ ТЕКСТА И 10 ТАБЛИЦИ

BULLETIN

DE

L'INSTITUT ARCHÉOLOGIQUE BULGARE

tome VII

1932-1933

AVEC 184 FIGURES DANS LE TEXTE ET 10 PLANCHES

СОФИЯ — SOFIA
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА — IMPRIMERIE DE L'ÉTAT
1933

Настоящиятъ томъ се издава съвмѣстно отъ Българския Археологически Институтъ и Народния Археологически Музей въ София.

СЪДЕБНА БИБЛИОТЕКА - КОЛАРОВГРАД
ДЕПОЗИТНИ 19 56 № 1203

Пров. 1957 г.

Съдържание

Стр.

Ruzicka, L. Die Münzen von Pautalia (съ табл. I—X) 1

Филовъ, Б. Новооткрити тракийски гробници отъ Дуванлий 217

Кацаровъ, Г. И. Нови находки отъ некропола на Месемврия 281

Димитровъ, Д. П. Антични паметници отъ Ст.-Загора и нейната околность . . 291

Тоневъ, М Епиграфски добавки и поправки 313

Иванова, Б. Старобългарски надписъ отъ с. Теке-Козлуджа 319

Дечевъ, Д. Ржкописитѣ на тъй наречения „Отговори на папа Николай I по допитванията на българитѣ“ 322

Мушмовъ, Н. А. Бронзовъ печатъ отъ царь Михаилъ Шишманъ (1323—1330 г.) 341

Археологически вести. — Новооткрити предисторически старини (Р. Поповъ). — Материали отъ предисторическата епоха въ България (В. Миковъ). — Халщатскиятъ некрополъ при Боемица въ Македония (Б. Ф.). — Новиятъ гробъ при Требенище (Б. Ф.). — Мряморна статуйка на партенонската Атина отъ Битолско (Б. Ф.). — Могилни и други находки отъ Софийско (Н. Петковъ). — Нови антични паметници отъ България (Г. И. Кацаровъ). — Светилището въ Чокльовското блато (Д. Дечевъ). — Могилна гробна находка отъ с. Стралджа, Ямболско (Д. П. Димитровъ). — Новооткрити старини отъ Търновския музей (Д. Цончевъ и Т. Николовъ). — Римска гробница отъ Бѣлене (Ст. Стефановъ). — Къмъ историята на древна Тракия (Г. И. Кацаровъ). — Новъ първобългарски надписъ (В. Бешевлиевъ). — По заздравяването на старитѣ архитектурни паметници. — Соломонъ Рейнакъ † (Б. Ф.). . . . 349

Новооткрити старини (Ив. Велковъ) 402

Колективни находки на монети (Н. А. Мушмовъ) 423

Оценки и библиография. — F. Ribezzo, Le iscrizioni di lingua mista egeo-etrusca (Д. Дечевъ). — C. Patsch, Aus 500 Jahren vorrömischer und römischer Geschichte

Südosteuropas, 1. Teil (Я. Тодоровъ). — М. Ласкарисъ, Ватопедската грамота на царь Иванъ Асѣня II (Ст. Младеновъ). — D. Ainalov, Geschichte der russischen Monumentalkunst der vormoskovitischen Zeit (К. Миятевъ). — I. Sakâzov, Bulgarische Wirtschaftsgeschichte (Ив. Дуйчевъ). — Fr. Dölger, Facsimile byzantinischer Kaiserurkunden (Ив. Дуйчевъ). — Mélanges de philologie offerts à J. J. Mikkola (Ив. Дуйчевъ). — Нови книги, отнасящи се до археологията на България 425

XI **Отчетъ на Българския Археологически Институтъ въ София за 1931 година** 449

XII **Отчетъ на Българския Археологически Институтъ въ София за 1932 година** 461

ТАБЛИЦИ

I—X: Монети отъ Пауталия.

Table des matières

(v. le résumé en français ou en allemand à la fin de chaque article)

Ruzicka, L. Die Münzen von Pautalia (mit Taf. I—X) 1

Filov, B. Neuentdeckte thrakische Hügelgräber von Duvanlii (Südbulgarien) . . 217

Kazarov, G. I. Neue Funde aus der Necropole von Mesembria 281

Dimitrov, D. P. Monuments antiques découverts à Stara-Zagora et dans les environs de cette ville 291

Tonev, M. Epigraphische Beiträge und Berichtigungen 313

Ivanova, V. Inscription vieux-bulgare de Téké-Kozloudja 319

Detchev, D. Les manuscrits des „Responsa Nicolai papae ad consulta Bulgarorum" 322

Mouchmov, N. A. Un sceau en bronze du roi Mihaïl Chichman (1323—1330) . 341

Nouvelles archéologiques. — Nouvelles découvertes préhistoriques en Bulgarie (R. Popov). — Trouvailles de l'époque préhistorique en Bulgarie (V. Mikov). — La nécropole hallstattienne de Bohemica en Macédoine (B. F.). — Le nouveau tombeau de Trébénichté (B. F.). — Statuette d'Athéna Parthénos en marbre provenant des environs de Bitolia (B. F.). — Trouvailles archéologiques des environs de Sofia (N. Petkov). — Nouveaux monuments antiques de Bulgarie (G. I. Kazarov). — Le sanctuaire de Tchokliovsko Blato (D. Detchev). — Trouvailles d'un tumulus près de Straldja, arrond. d'Yambol (D. P. Dimitrov). — Monuments antiques du musée de Târnovo (D. Tsontchev et T. Nikolov). — Tombeau romain de Bélïne (St. Stéfanov). — Contribution à l'histoire de la Thrace ancienne (G. I. Kazarov). — Nouvelle inscription protobulgare (V. Béchevliev). — A propos de la conservation des monuments d'architecture ancienne. — Salomon Reinach † (B. F.) 349

Découvertes archéologiques en Bulgarie pendant 1931—1932 (I. Velkov) 402

Trésors de monnaies trouvés en Bulgarie pendant 1931—1932 (N. A. Mouchmov) 423

Bibliographie. — F. Ribezzo, Le iscrizioni di lingua mista egeo-etrusca (D. Detchev). — C. Patsch, Aus 500 Jahren vorrömischer und römischer Geschichte Südosteuropas, 1. Teil (I. Todorov). — М. Ласкарисъ, Ватопедската грамота на царь Иванъ Асѣня II (St. Mladénov). — D. Ainalov, Geschichte der russischen Monumentalkunst der vormoskovitischen Zeit (K. Miatev). — I. Sakâzov, Bulgarische Wirtschaftsgeschichte (Iv. Douïtchev). — Fr. Dölger, Facsimiles byzantinischer Kaiserurkunden (Iv. Douïtchev). — Mélanges de philologie offerts à J. J. Mikkola (Iv. Douïtchev). — Publications nouvelles concernant l'archéologie bulgare 425

Onzième compte-rendu de l'Institut archéologique bulgare à Sofia pour 1931 449

Douzième compte-rendu de l'Institut archéologique bulgare à Sofia pour 1932 461

TABLE DES PLANCHES

I—X. Monnaies de Pautalia.

Die Münzen von Pautalia

von Leon Ruzicka[1])

A. Einleitung.

I. Geschichte.

Schon im grauen Altertum war der an Makedonien anstossende Teil der Balkanhalbinsel, oder näher umschrieben, die Gegend um den Strymon herum von verschiedenartigen Völkerschaften bewohnt. Weil nach den Erfahrungen festzustellen ist, dass die nachrückenden Völker, nach Vernichtung der alten Siedlungen, ihre Anwesen dort anlegten, wo früher schon Wohnstätten bestanden, ist die Annahme zulässig, dass sich auch die thrako-paionischen Behausungen ungefähr an den gleichen Stellen befunden haben, wo uns in späterer Zeit griechische und römische Niederlassungen bekannt geworden sind. Wenn wir diese thrako-paionischen Ortschaften auch heute noch nicht einmal dem Namen nach alle kennen, so muss doch angenommen werden, dass längs des Laufes des Strymon viele grössere Ortschaften existiert haben. Die Gegend war durch den Reichtum an Wegemöglichkeiten und Naturprodukten von jeher für menschliche Ansiedlung prädestiniert. Der Strymon,[2]) welcher in der Nähe des alten Serdica, heute Sofia, am Fusse des Witoschaberges entspringt, fliesst an hohen waldreichen erzhaltigen Gebirgen vorbei, durch üppige Ebenen durchquert den Tachinosee, und ergiesst sich beim alten Eion (im Gebiete der Edonen, beziehungsweise der Pierer) ins Aegaeische Meer.

Dieser Fluss, der die Grenze zwischen Makedonien und Thrakien bildete,[3]) war, wegen leichter Verschiffung von Bauhölzern aus den waldreichen Bergen und von Getreide aus den ertragreichen Feldern der Ebene, für ganz Griechenland von grosser Bedeutung. Ein grosser Teil der griechischen Häuser und der Flotte[4]) soll aus den Wäldern der Strymongegend erbaut worden sein; man kann ebenso gut auch voraussetzen, dass die reiche Ausbeute an

[1]) Leon Ruzicka ist am 12. Januar 1931 gestorben, ohne die letzte Hand an seine Arbeit legen zu können. Von einigen unbedeutenden Änderungen abgesehen, wird sein Aufsatz hier so abgedruckt, wie ihn der Verfasser kurz vor seinem Tode eingeliefert hat.

Die Red.

[2]) Στρύμων, nach Aeschylos, Agamemnon, 192; nach Plutarch soll er früher Κένοξος und später Παλαίστινος geheissen haben; bulgarisch Struma, türkisch Karasu.

[3]) Thukyd. II, 99.

[4]) Henne am Rhyn, Kulturgeschichte der Hellenen und Römer, II, 53.

Edelmetallen, aus dem Flusse selbst und aus den angrenzenden Bergwerken,[1]) in die griechischen und makedonischen Staatskassen geflossen ist. Wenn schon nichts anderes dafür spräche, ist dies ein Hauptgrund, warum man sich dem Gedanken nicht verschliessen kann, es müssten hier schon in frühester Zeit grössere und reiche Niederlassungen bestanden haben. So kennen wir aus literarischen Nachweisen in der Gegend Ortschaften, deren Namen auf thrakischen und maedischen Ursprung zurückgeleitet werden können, wie Tranupara,[2]) Desudaba = Desudava,[3]) Phragandae und Jamphonna,[4]) doch haben wir bis heute keinen Aufschluss, wo sie gestanden sind und auch nicht über an deren Stelle entstandene neue Ortschaften. Bei Homer[5]) lesen wir von Paioniern aus der Gegend vom Flusse Strymon, welche unter Führung ihres Königs Rhesos — Sohn Strymons genannt — in reich beschlagenen gold- und silberglänzenden Wagen und Rüstungen dem König Priamus im trojanischen Kriege zu Hilfe eilten, wobei der König umkam und nach dem Silberlande seines Königreichs als Dämon versetzt wurde.[6]) Ferner erzählt Homer[7]) von einem zweiten paionischen Könige Pyraichmes, der im gleichen Kriege starke Kriegerscharen vom Axios, heute Wardar, in den Kampf führte.

Diese frühzeitigen Erwähnungen bezeugen, dass im Raum zwischen Strymon und Axios — also genau im heutigen Kreise Küstendil — verschiedene mächtige Teile der paionischen Volksgruppe hausten, die reich an Gold und Silber waren.

Der Reichtum der Gegend scheint der Hauptanziehungsgrund gewesen zu sein, weshalb um ihren Besitz seit altersher immer wieder gekämpft wurde. Daraus erklärt sich auch der grosse Wechsel an Volksstämmen in der Gegend. Thukydides[8]) erzählt, dass im J. 429 v. Chr. am oberen Strymon freie Thraker des Namens Dier wohnten, die Schwerter trugen, ferner die Agrianer, die Laeaer, die Graeaer und andere Paionier, während Herodot[9]) bei den Perserkriegen in der gleichen Gegend die oberen Thraker — οἱ ἄνω Θρῆικες — ansässig nennt. Die Agrianer waren sicher im Altertum ein mächtiges Volk, denn es wird von ihnen gesagt,[10]) sie konnten von Megabyzos, dem Heerführer des Dareios, nicht besiegt werden. Ein weiterer Volksstamm der Arianer — der mit den Agrianern identisch sein dürfte — wird[11]) ebenfalls in dieser Gegend genannt.

Im 4. Jahrhundert v. Chr. werden hier die Daiteleten (Denteliker, Dentheleten, Dantheleten) erwähnt.[12]) Livius[13]) spricht von Landgütern und einigen Flecken der Dentheleten, die von den Makedoniern, obwohl sie Bundesge-

[1]) Herodot, VII, 112.
[2]) Peutingersche Tafel, Segment VII/5.
[3]) Tomaschek, Zur Kunde der Haemus-Halbinsel, 447.
[4]) Livius XXVI, 25.
[5]) Ilias X, 435.
[6]) Svoronos, Journal intern. d'archéol. numism. XV, 1913, 204 ff. nach Euripides, Rhes. 970.
[7]) Ilias II, 848—849; XVI, 287.
[8]) Thukyd. II, 96.
[9]) Herodot, VIII, 15.
[10]) Herodot, V, 16.
[11]) Anabasis I, 1; Tomaschek, Die Thraker I, 22.
[12]) Tomaschek, Die Thraker I, 62, 63.
[13]) Livius, XL, 22.

nossen Philipps waren, im J. 183 v. Chr. gebrandschatzt wurden, jedoch die Namen sind ungenannt. Der römische Praetor C. Caecina besiegte die Denteliker 90 v. Chr., ihr Sitz war rings um die spätere Stadt Pautalia.[1]) Forbiger erwähnt Dentheleten im Gebiete von Pautalia zwischen den Quellen des Strymon und des Astapus (Bregalnitza).[2])

Die Agrianer und freien Paionier und Dardaner wohnten westlich, die Satrer und Besser östlich, die Maider, Maidobithynen und Sinter südöstlich, die Serder, Laeaer und Graeaer nördlich, die Dardaner und Galabrionen westlich, die Odomanter, Doberer, Derronen und Paioplen südwestlich von Pautalia. Dies bezeugt, dass sich die wichtigsten thrakischen Stämme in einem Umkreis von 60—70 Kilometern, also in der weitesten Entfernung $1-1^1/_2$ Tagreisen um die Stadt Pautalia gruppiert hatten, und es kann somit dieser Punkt als Zentrum der oberen Strymongegend[3]) und der südwestlichen Thrakervölker betrachtet werden.

Von dieser Stadt, der späteren Ulpia Pautalia, weiss man heute, dass sie an der Bistritza, einem Nebenflusse des Strymon, weniger als eine Stunde vom Zusammenlauf mit dem Hauptfluss entfernt, am Nordfusse des 2200 m hohen Ruhen in der Ossogowo-Planina genau dort situiert war, wo in heutiger Zeit Küstendil, die Hauptstadt des gleichnamigen Kreises,[4]) am Fusse des 681 m hohen Berges Hissarlik steht. Das wurde von Forschern, wie Leake, Kiepert, Jireček u. a., dann durch die im J. 1905 aufgedeckten Umfassungsmauern[5]) und durch die vielen zumeist in griechischer Sprache abgefassten Inschriften mit dem Namen Pautalia, welche zum Teil in Küstendil selbst oder in der Umgebung gefunden und im bulgarischen National-Museum in Sofia aufbewahrt werden, festgestellt. Darüber sind an verschiedenen Stellen und zuletzt anlässlich der Ausgrabungen am Hissarlik von Ivanoff[6]) eingehende Veröffentlichungen erschienen.

Der Name Ulpia Pautalia, wie wir ihn aus Denksteinen und Münzen kennen — ein früherer konnte bis jetzt weder literarisch noch inschriftlich an Ort und Stelle eruiert werden — musste zur Deutung führen, die Stadt stamme, wie eben viele Städte Thrakiens mit diesem Beinamen, aus der Zeit Kaiser Trajans. Wir erfahren von Ivanoff, der selbst die Ausgrabungen leitete,[7]) dass bei Regierungsbeginn Trajans sich in Pautalia schon Tempel, Bäder, Wasserleitungen befunden haben und wir wissen aus der Literatur, dass rund um diese Gegend reiche und mächtige thrakische Volksstämme hausten.

Es erweckt also den Anschein, als ob Pautalia schon in vortrajanischer Zeit bestanden und die Verleihung des ulpianischen Ehrentitels höchstwahrscheinlich irgendwelchen Verdiensten im Kampfe gegen barbarische Feinde Roms verdankt habe, wie etwa zu Ulpia Nicopolis ad Nestum, welche Stadt

[1]) Ivanoff, Severna Makedonia, Sofia 1906, Karte S. 6.
[2]) Forbiger, Handbuch der alten Geographie III, 1071.
[3]) Tomaschek, Thraker, I, 62 ff.
[4]) Andre, Atlas 119, 42°—43° : 22°—23°.
[5]) Ivanoff, Severna Makedonia, 24 ff.
[6]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik, Bull. Soc. arch. bulg. VII, 1919, 20.
[7]) Ivanoff, Severna Makedonia, 10.

von Trajan gegründet wurde, um die Wohltaten der Zivilisation und des Friedens unter den Barbaren zu vermerhen.[1]) Die griechische Kultur verbreitete sich viel zu langsam unter den Barbaren; darum hielt es Trajan im Interesse des Kaiserreichs für geboten, die Aktion des Hellenismus zu beschleunigen und eine Zivilisation von oben herab zu fördern. Alle ulpianischen Städte wurden nach griechischem und nicht nach makedonischem Muster organisiert, als Vorbild galt Nicopolis im Epirus, die erste von Augustus gegründete Kolonialstadt Roms. Die Einwohner waren nicht Veteranen, sondern eingeborene Bürger, wenn auch blos dem staatsrechtlichem Begriffe nach; ihrer nationalen Zugehörigkeit nach waren sie Griechen.[2]) Aus der Κώμη der Barbaren war die Πόλις der Hellenen entstanden,[3]) und so kam auch in Pautalia die griechische Kultur zur Blüte. Die Stadt besass einen autonomen Stadtsenat, wie aus der Votivtafel des Asklepios mit der Inschrift Ἀσκληπιῶ Σαλβηνῶ Δίζας Μουκασήνους Βο[υλευ]τὴς Παυταλε(ώτης),[4]) und ferner durch die Huldigungsmünzen der Stadt mit der Inschrift εἰς αἰῶνα τοὺς κυρίους hervorgeht. Solche Münzen werden auf Grund eines Gemeindebeschlusses mit Genehmigung der Reichsbehörde zur Ausgabe gelangt sein.[5])

In der Stadt und in ihrer unmittelbaren Nähe wurden Steine gefunden, deren Namen — auch die oben erwähnte — auf thrakische und bessische Abstammung schliessen lassen, wie Σκηνῆ, Μουκιανοῦ, Δολήνους (Δουλήνους)[6]) und Aurelius Vitupaus.[7]) Der Weg von Serdica nach Stobi hatte nach Peutingers Karte[8]) folgende Stationen: Sertica, Aelea, Peutalia, Astibo (heute Zlatowo), Tranupara (zwischen Kotschana und Karbince), Stopis (heute Gradsko, am Zusammenfluss des Wardar und der Zerna). Von hier ging es dem Axios entlang weiter nach Antigonia, Stenas, Idomenia (bei Walandowo), Tauriana, Gallicum (wahrscheinlich Gallipolis) und Thessalonike.

Ein Blick auf die Karte zeigt klar, wie sich in Pautalia selbst Wege nach Süd und Nord, nach Ost und West kreuzten und schon durch die bekanntermassen geschickte Ausnützung solch natürlicher Vorbedingungen im Altertum wird es immer glaubhafter, dass an der Stelle, wo in römischer Zeit Pautalia stand, schon früher eine wichtige, vielleicht auch grössere Stadt vorhanden war.

Die Stadtbewohner haben griechische Sprache und Umgangsformen beibehalten, während die thrakisch sprechende Landbevölkerung, nach der Eroberung durch die Römer, sich erst langsam deren Sprache und Sitten aneignete. Für diesen Umstand zeugen die Tempel griechischer Gottheiten, deren

[1]) Perdrizet, Corolla Numismatica, 221 ff.; Eckhel, Doctr. num. vet. II, 36; De la Berge, Essai sur le règne de Trajan, 63.
[2]) Stein, Römische Statthalter der Provinz Thrakien, 124.
[3]) Mommsen, Römische Geschichte V, 282.
[4]) Dobrusky, Izvestia na Narodnia Muzej, Sofia, I 35 ff.
[5]) Pick, Zur Epigraphik der griech. Kaisermünzen, Journal intern. d'archéol. num. I, 1898, 45 ff.
[6]) Tomaschek, Thraker II, 34; Dumont, 338, 340, 347; Ivanoff, Severna Makedonia 392, 32.
[7]) CIL VI 2772 u. a. O.
[8]) Peutingersche Tafel, Segment VII/5.

Darstellung auf den Münzen von Pautalia und die griechische Legende auf denselben während der ganzen Prägezeit, im Gegensatz zu anderen römischen Städtegründungen in Thrakien, wie Deultum, Coela, Philippi, Viminacium etc., wo gleich vom Beginn an lateinische Münzinschriften verwendet wurden. Dass ausser den früher angeführten, in der Nähe Pautalias auch andere Siedlungen in vorrömischer Zeit bestanden haben, die jedoch bis heute nicht ausgeforscht wurden, geht noch aus Inschriften hervor. Wir erfahren durch einen bei Rom gefundenen Grabstein[1]): *Aur. Mestro . . . . . nat(us) Vico Biialcost. reg(ione) Pautaliense* von einem Ort Biialcost. und lesen bei Procopius, dass im Gau von Pautalia die Orte Ταρπόρου, Σουαβάσται, Χερδουσχέρα, Βλέποι, Ζεσπουβίες[2]) existierten, lauter Namen, die alles weniger als auf römischen Ursprung und daher auf römische Gründung zurückführbar sind.

Von Trajan an gehörte die Stadt zur Provinz Thracia, als Vorort der dentheletischen Strategie und bei dieser Zuteilung blieb sie bis zum J. 272, als Aurelianus sie ebenso wie Serdica dem südlichen Dakien eingliederte. Hier verblieb Pautalia, bis Diocletianus Dakien in Dacia ripensis und mediterranea teilte, welch letzterem sie zugewiesen wurde. Hierocles[3]) führt in der ἐπαρχία Δακίας μεσογείου fünf Städte als Bischofssitze und darunter auch Pautalia an.

Bis zum 3. Jahrhundert n. Chr. scheint die Stadt keine Befestigungsmauern besessen zu haben, weil sonst Torbilder oder Mauerumfassungen auf den Münzen, die sonst in der severischen Zeit in anderen thrakischen befestigten Städten überall üblich waren, nicht fehlen würden. Dagegen berichtet später Procopius,[4]) es seien ebenso, wie in anderen thrakischen Städten, auch die Mauern von Pautalia restauriert worden. Dieser Bericht wird durch die von Ivanoff 1908—1911 gemachten Ausgrabungen vollinhaltlich bestätigt.[5]) Die Zitadelle, welche später auf dem der Stadt vorgelagerten Berge Hissarlik, an gleicher Stelle stand, wo der oberste Tempel auf den Münzbildern zu sehen ist, wurde nach Ivanoff erst im 4. Jahrhundert erbaut und von Justinianus restauriert.

II. Münzprägung.

Mit einer einzigen Ausnahme (n. 1, eine pseudo-autonome Prägung der Antoninenzeit) zeigen alle Münzen von Pautalia, genau wie die anderer römischer Kolonialstädte, auf der Vorderseite den Kopf (Brustbild) und die Namen des Kaisers oder eines Mitgliedes seines Hauses und auf der Rückseite, vielfach mit dem Namen des Statthalters der thrakischen Provinz, die Ortsbezeichnung ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ (in wenigen Fällen -ΛΕΩΤΩΝ), ΟΥΛ, ΟΥΛΠ, ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC, ΠΑΥΤΑΛΙΑ oder ΠΑΥΤΑ (seltener), einmal sogar bloss ΠΑΥ (n. 181).

[1]) CIL VI 2772.
[2]) Procopius, 283, 21.
[3]) Hierocles, Synecdemus, Bonner Ausgabe 393.
[4]) Procopius, De aedif. Bonner Ausgabe, IV, 1.
[5]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik 116.

Sowohl unter Trajan, als auch unter seinem Nachfolger Hadrian wurden hier keine Münzen geprägt. Die Zuteilung von Münzen an Trajan[1]) ohne nähere Beschreibung und an Hadrian ohne Beschreibung der Vs.[2]) beruht sicher auf Irrtum, wie auch sonst bei Mionnet unrichtige Beschreibungen und vielfache Wiederholungen häufig vorkommen.[3]) Mionnet selbst[4]) stellte bereits richtig, dass die I, 397, 232 aus Eckhels Doctrina Numorum II 37 übernommene und heutzutage sehr häufig gewordene, dort quasi-autonom und sehr selten genannte Münze mit dem Ochsenkopf und der Legende ΠΑΝΤΑΛΕΩ ΕΝ ΠΑΙΩ (n. 1*) nach Knidos in Carien gehört. Sie muss daher ein für alle Male aus dem Reiche der paionischen Münzen gestrichen werden.

Die bei mir unter n. 1 veröffentlichte pseudo-autonome Münze der Kaiserzeit will Tachella[5]) und danach Ivanoff[6]) dem ersten Jahrhundert nach Chr. zuteilen. Die Vs. zeigt Kopf des Herakles (Asklepios?) ohne Inschrift, die Rs. den Stadtnamen ΠΑΥΤΑΛΙ|ΩΤΩΝ und Schlange um einen Stab geringelt. Da wir unter Pius Zweier (n. 21 Apollon und n. 22 drei Bädernymphen) finden, denen wir später auch auf den Münzen mit den Tempelbildern (n. 287, 711-713 und 908) begegnen, dann unter Commodus viele Kleinmünzen finden, welche sich gleichfalls auf den Kult der Heilgötter beziehen und mit unserer n. 1 eine gewisse Stempelähnlichkeit aufweisen, ist es zweifellos, dass diese Münze in die Antoninenzeit, gegen Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr. einzureihen ist; nichts daran lässt erkennen, dass sie vor dieser Zeit geprägt worden wäre. Es erschiene auch höchst sonderbar, wenn gerade nur diese einzige Münze aus einer früheren Zeit existieren und zwischen dem ersten Jahrhundert und der Antoninenzeit eine so lange Prägelücke bestehen würde. Diese pseudo-autonomen Kaisermünzen ohne Kaiserkopf, die als Einer des von Marcus ab geltenden Münzfusses zu betrachten sein müssen, sind auch in anderen thrakischen Städten nicht selten. Pick bespricht[7]) solche bei Marcianopolis[8]) ohne genaue Zeiteinteilung, während Regling in seiner Vorrede zu Tomis[9]) erläutert, wie in Tomis diese Münzen pseudo-autonomer Art auf der Vs. immer einen Typus zeigen, welchen sich die Mythologen der Münzkanzlei oder die Stempelschneider der alten Zeit als Stadtbegründer, Stadtbeschützer oder Stadtgott zurechtgelegt haben. Strack beschreibt derartige von ihm quasi-autonom genannte Münzen[10]) der Kaiserzeit ohne Legende, nur mit dem Brustbild des Sarapis auf der Vs. und dem Stadtnamen ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ und Isis auf der Rs. Er verlegt deren Ausgabe auf den Anfang des 3. Jahrhunderts in die severische

[1]) Gusseme, Diccionario Num. Gen. 1776, 358, 1.
[2]) Mionnet S. II, 306, 968.
[3]) Regling, Antike Münzen von Dacien und Moesien II, 797, Anm. zu n. 3081; Strack, Antike Münzen von Thrakien II, 231, Anm. zu n. 458* u. a. O.
[4]) Mionnet, S. II, 366.
[5]) Tachella, Svetlina, 1895.
[6]) Ivanoff, Severna Makedonia 7, Anm. 2.
[7]) Pick, Die Antiken Münzen von Dacien und Moesien I, 188.
[8]) Ibid. I 185 Anm. 2 unter n. 536—539.
[9]) Regling, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien II, 608 ff.
[10]) Strack, Die antiken Münzen von Thrakien II, 210 und bei Anchialos idid. n. 408 und 409.

Zeit. Ebensolche Münzen kennen wir in Thrakien von Bizye. Ausserdem existiert von Marcus eine Münze in Kyzikos[1]) und eine andere des Caracalla in Trajanopolis,[2]) deren Rückseite genau dasselbe Bild des mit einer Schlange umwundenen Stabes zeigen und genau auf die gleiche Epoche verweisen, in der auch die Münze von Pautalia entstanden sein dürfte. Als Stadtgott von Pautalia kann Asklepios immerhin betrachtet werden; er wird in ganz Thrakien in 12 Kultstätten verehrt, kann sich daher in Pautalia als Beschützer der warmen Heilquellen einer besonderen Verehrung der Ortsbewohner und bei den heilbedürftigen Besuchern der Bäder erfreut haben. Dies beweisen die vielen Münzen mit seinen Bildern, Attributen, Tempeln u. s. w. Dafür sprechen auch die manigfaltigen Votivtafeln, die in der Stadt selbst gefunden worden sind, welche Dobrusky[3]) beschrieb, und zuletzt die in den J. 1908—1911 von Ivanoff ausgegrabenen Reliefs aus dem Asklepiostempel vom Hissarlik über Pautalia.[4]) Desgleichen das Marmorei als Attribut des Heilgottes[5]) und ein Denkstein, der im Asklepiostempel in Epidaurus gefunden wurde mit der Inschrift Ἀσκληπιῶ, Ὑγιέα, Τελεσφόρ(ω), Παυταλιώταις, Ἡρακλιανὸς ὁ ἱερεύς.[6]) Es ist also daher nur begreiflich, wenn ihm zu Ehren eine eigene Münze mit seinem Bilde geprägt wurde; ich halte sie aber für eine Gelegenheitsmünze, vielleicht anlässlich einer Festlichkeit im Asklepiostempel. Dieser stand nach der Darstellung auf den Münzen (n. 287, 711—713 u. 908) auf einem Berge, scheinbar in einem Gartenhain. Heute gilt es durch die Ausgrabungen Ivanoff's als erwiesen, dass der Tempel auf dem Hissarlik die Stadt überragte.[7])

Die Stadt hat eine eigene Personifikation nach dem Muster von Antiochia am Orontes. Unter Julia Domna verzeichnen wir eine Münze n. 472, die auf der Rs. das Brustbild einer Göttin mit sehr schöner Mauerkrone zeigt, der von mir veröffentlichten Stadtgöttin von Serdica.[8]) Es zeigt sich jedoch ein Unterschied in der Legende: während sie in Serdica ΟΥΛΠΙΑ CEPΔIKH (also die Stadt Serdika) lautet, heisst sie in Pautalia einfach ΠΑΥΤΑΛΙΑ, und das besagt, dass dieser Typus als Personifikation verehrt wurde, was auch dadurch belegt wird, dass auf einer der ersten Münzen, die hier geprägt wurden, des Antoninus Pius (n. 19), diese Personifikation, mit der gleichen Mauerkrone auf einer Basis stehend, neben dem Flussgott Strymon abgebildet ist. Sie hält hier ein Füllhorn in der Linken und eine Opferschale in der Rechten. Auf Münzen des Severus (n. 378) und Caracalla (n. 668) finden wir die gleiche in voller Figur abgebildete Gestalt mit der Mauerkrone, bezeichnenderweise mit dem Asklepios auf dem Arme, den Kaiser begrüssend.

---

[1]) Br. M. Catalogue, Mysia 48, 213 Tafel XXIII, 2; vgl. auch Vaillant, Num. gr. 52 (abgebildet).
[2]) Friedländer-Sallet, Berliner Katalog 243, 6.
[3]) Dobrusky, Matériaux VI, 4 ff.
[4]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik 74 fig. 45, 75 fig. 46 u. 47 und ebenda n. 4.
[5]) Ibid. 75, 5.
[6]) Dumont, Mélanges 482, 117; Dobrusky op. cit. 13.
[7]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik 66.
[8]) Ruzicka, Die Münzen von Serdica, Num. Zeitschrift XLVIII, 21 Abb. Tafel VI.

Pius. Erst dieser Kaiser, welcher den Wohlstand der Provinzen hob und unter dessen weiser Regierung auch in Pautalia eine friedliche Epoche eintrat — was die Münzen mit den Friedensdarstellungen (Demeter, Athena, Nike im Siegeswagen) bezeugen — hat in den thrakischen Städten Anchialos, Hadrianopolis, Plotinopolis, Topiros und Pautalia die Münzprägung eingeführt.[1]) Mit Pius setzt in Pautalia die eigene städtische Münzausgabe ein; die erste Erlaubnis dürfte auch hier vom Kaiser selbst und nicht vom einem Legaten ausgegangen sein, weil die kleinen ersten Prägungen der Stadt ein jugendliches Porträt des Kaisers zeigen, während die Münzen mit Statthalternamen schon ein älteres Gesicht tragen. Wir bekommen als erste Werte Vierer und Zweier zu sehen. Diese Münzen sind selten, denn von allen bekannten vier Typen sind bis jetzt im Ganzen nur 5 Exemplare bekannt geworden. Sie haben die Legnde AV(T) KAI(CAP) ANTΩN(E)INO(C). Daran reihen sich die Münzen des Pius — Fünfer — mit den Statthalternamen, und zwar ist Pompeius Vopiscus als erster und Gargilius Antiquus als zweiter Statthalter anzusehen, weil von letzterem auch Münzen unter Marcus Augustus existieren.

Bei beiden Statthaltern des Pius zeigt die Legende die gleiche Titulatur: AYT KAI T AI AΔPI ANTΩNINOC, der wir auf den reichsrömischen Münzen des Jahres 138/9 begegnen (IMP. CAES. T. AEL. HADR. ANTONINVS). Dies müsste zur Annahme verleiten, dass die beiden Statthalter in diese Zeitepoche gehören. Das Porträt stimmt jedoch nicht mit der Zeit überein und der Stempelschneider hat wahrscheinlich bloss eine ältere reichsrömische Münze des Pius als Vorbild des Porträts verwendet. Wohl zeigt bei Vopiscus das Kaiserporträt noch die runde Bartform des jüngeren Kaisers, aber bei Gargilius weist der ältere Gesichtsausdruck und unter Marcus geprägte Münzen dieses Statthalters schon auf die späteste Regierungszeit von Pius hin. Die Statthalterschaft des Vopiscus dürfte daher vor 160 n. Chr. einzusetzen sein, während die des Gargilius um 161 n. Chr. zu verlegen wäre. Da nur reiche Funde eine starke Prägung offenbaren[2]) und auf unsere Zeit bis jetzt nur vereinzelte Stücke der beschriebenen Münzen dieses Kaisers überkommen sind, lässt dies die Annahme zu, dass die Prägung unter Pius in Pautalia noch keine starke war.

Marcus und Verus. Unter Marcus beginnt die Prägung sich zu verstärken. Die Münzen des Marcus als Caesar fallen in die Zeit vor 161 n. Chr. Unter den Prinzenmünzen des Marcus wäre der einzige Vierer — n. 23 (Taf. I, 6) — hervorzuheben, der ein sonst nicht übliches bartloses Porträt des Kaisers nach links gewendet zeigt. Dieses Stück scheint auf den ersten Anblick, wegen der eigenartigen Buchstaben der Inschriften, als Nachahmung oder Nachgravierung. Das ist aber nicht der Fall, denn die Münze ähnlicher Machart mit dem charakteristischen Brustansatz des Pius — n. 19 (Taf. VI, 10, 11) — die wir in zwei Exemplaren kennen, rührt offenbar vom gleichen Stempelschneider her. Dieses Stück von Marcus könnte daher als früheste Münze in Pautalia betrachtet werden.

[1]) Pick, Inedita aus der Sammlung Mandl, Num. Zeitschrift XXIII, 64.
[2]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien 209, Anm. 2.

Die Münzen von Marcus Augustus mit dem Statthalter Q. Tullius Maximus zeigen schon den gealterten Kaiserkopf und dürften, weil der gleiche Statthalter auch Münzen mit dem Bilde des Verus prägen liess (wovon n. 164 und n. 168/9 auf den beendeten parthischen Feldzug hinweisen könnten), nach dem J. 165, wahrscheinlich aber bis zum J. 171 zur Ausgabe gelangt sein. Unter Marcus haben wir noch den Statthalter Asellius Aemilianus und dem gleichen Statthalter begegnen wir auch bei Commodus. Ueber die beiden Medaillons dieses Statthalters verweise ich auf die nachfolgeden Erläuterungen, aus denen sich ergibt, dass sie im J. 180 geprägt worden sein dürften und zwar nicht als Geldwerte, sondern als Erinnerungsmedaillen, wenn nicht vielleicht auch noch später nach dem Tode des Marcus.

Die Vierer des Marcus Augustus sind schon wegen des gealterten Porträts in die Zeit seines Regierungsendes einzuteilen, während die Dreier und Zweier einer früheren Epoche zuzuschreiben wären. Speziell soll auf die gemeinsame Münze des Marcus Augustus und Verus (n. 61) hingewiesen werden, welche auf der Vs. den Kopf des schon rundbärtigen Marcus zeigt. Die Rs. hat die Inschrift Λ. ΑΥΡΗ. ΟΥΗΡΟ|Ν. ΚΑΙCΑΡΑ und im Abschnitt ΠΑΥ-ΤΑΛΙ|ΩΤΑΙ und zeigt Verus, in einer abweichenden Art von den in Pautalia üblichen Kaiserdarstellungen, zu Pferde. Dieser ist mit Panzer und Mantel bekleidet, hat auf dem Kopfe den Lorbeerkranz und hält in der gesenkten Rechten ein langes Szepter. Das Pferd mit gezierter Mähne geht im Paradeschritt und das liesse die Deutung zu, als wollte die Zeichnung eine Feierlichkeit versinbildlichen.

Während unter Marcus alle Geldsorten verausgabt wurden, existieren auffallenderweise von Verus nur Fünfer mit Statthalternamen und im Ganzen nur ganz wenige Einundeinhalber; die Mittelwerte fehlen ganz.

Faustina junior. Nach der Haartracht (dem Knoten im Genick) des Münzporträts können mit Sicherheit alle Münzen dieser Art der jüngeren Faustina zugeteilt werden. Bei ihren Prägungen — bis jetzt sind nur kleine Wertstufen bekannt — kommen keine Statthalternamen vor. Deren Existenz darf aber nicht ohneweiters als ausgeschlossen betrachtet werden, weil in Pautalia, gegensätzlich zu anderen thrakischen Städten, auch bei den Kaiserinnen, und zwar bei Domna und Plautilla, Münzen mit Statthalternamen zu verzeichnen sind, was Stracks gegenteilige Annahme[1]) widerlegt.

Lucilla. Aus der Tatsache, dass es Münzen dieser Kaiserin gibt, welche vom gleichen Stempelschneider herrühren, wie Münzen des jungen Commodus Augustus, muss, wie schon bei Münzen dieser Kaiserin in Tomis erhoben wurde,[2]) der Schluss gezogen werden, dass sie noch zu Zeiten des Marcus und erst nach dem Tode ihres Gemahls Verus, also nach dem J. 169, geprägt worden sind. Bei der Herausgabe einer Münze von Pella (Palaestina) weist Kubitschek[3]) darauf hin, dass die Zahl der Städte, die Münzen mit dem Bilde Lucillas prägten,

[1]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien II, I, 211.
[2]) Regling, Die ant. Münzen von Dacien u. Moesien II, 697, Anm. zu Tomis n. 2678.
[3]) Kubitschek, Num. Zeitschrift XLII, 25 ff.

überhaupt nicht gross ist und die Zeit ihrer Prägung, insolange das Berliner Corpus nicht weitere Fortschritte mache, nicht festzustellen sei. Er führt im Ganzen nur drei Städte — Byzantium, Smyrna und Lysias (Phrygia) — an, in denen Münzen dieser Kaiserin zugleich mit solchen von Commodus, also frühestens seit 176 und auch zu Lebzeiten des Marcus, geprägt wurden, denen jetzt Pautalia angereiht werden kann, so dass auch durch diese Münze die Sistierung des Augustustitels der Lucilla nach dem Tode des Verus und bis auf Marcus Tod widerlegt wird.

Commodus Augustus. Caesaren-Münzen des Commodus fehlen in Pautalia. Unter diesem Kaiser ist ein starker Verfall der Stempelschneidekunst zu beobachten; neben schön geschnittenen Darstellungen und Porträts existieren solche der allerprimitivsten Mache.

Eine schwierige Aufgabe ist es, die Münzen dieses Kaisers einzuteilen. Wenn schon, wie dies in den letzten Jahren oft hervorgehoben wurde, die Münzen der griechischen Städte bezüglich richtiger Schreibweise der Namen und Titel der Kaiser im allgemeinen viel zu wünschen übrig lassen, ist dies noch mehr in unserer Stadt der Fall. Wir sehen auf der Prägung des ersten Statthalters Asellius Aemilianus (n. 180), von dem auch eine Münze des Marcus (n. 50) existiert, die Inschrift Αυτ. Καισ. Λ. Αυρ. Κομοδος und auf einigen ebenfalls den Knabenkopf zeigenden Stücken (n. 205—207) die Legende, die ursprünglich Αυτ. Και. Λ. Αυρ. Κομοδος gelautet haben dürfte, später auf Αυτ. Καισ. Μ. Αντ. Κομοδος umgeändert worden ist. Wir haben ferner von diesem Herrscher Dreier und Zweier mit der Legende Αυ. Και. Κομοδος mit bartlosem Kindergesicht, ebenso mit leichtbärtigem Kopf; dann wieder andere mit Αυ(τ). Και. Μαρ. Αυρ. Κομοδος und Κομοδος Αυ. mit Vollbart in verschiedenen Lebensstufen.

Die Prägestempel der Münzen n. 205—207 sind vom gleichen Stempelschneider ausgeführt, der die Münze der Lucilla n. 177 gemacht hat und stammen aus der Zeit nach 180 n. Chr.

Severus. In erster Reihe sei festgestellt, dass seine Statthaltermünzen von Pautalia, selbst die frühen Prägungen des Statthalters Oneratus, im Gegensatz zu den Münzen der pontischen Städte[1]) und der von Anchialos,[2]) sowohl stilistisch wie in der Buchstabenform genau so wie die Münzen ohne Statthalternamen geschnitten sind.

Auf einzelnen Münzen des Oneratus (vor 196 n. Chr.) erscheint der Kaiser noch mit jugendlicheren Gesichtszügen und rundem Vollbart, später wird der Bart ungeteilt spitzig, dann rund, und die gleiche Zeichnung zeigen auch die Münzen des Statthalters Barbarus (196—198), unter welchem auf bloss wenigen, wahrscheinlich späteren Exemplaren, genau so wie auf allen Münzen des Statthalters Largus (198—201), die Barttracht in die lockenförmige Teilung übergeht. Dieses Porträt bleibt dann in der Folge beinahe bei allen seinen

[1]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I, 701.
[2]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien I, 230.

Münzen ohne Statthalter im Gebrauch. Solange die Münzen die runde Barttracht aufweisen, führt er den Namen Αυτ. Κ. Λ. Σεπ(τι.) Σευηρος Π(ερ.) Σεβ(α), welcher mit der Bartveränderung endet; diese gehören in eine frühe Regierungszeit, weil der Titel Περ(τιναξ) schon 199 aufhört.[1]) Gewisse Umstände sprechen dafür, als ob einzelne Prägungen dieses Kaisers direkt während eines Aufenthaltes in Pautalia geprägt worden seien; zuerst die eigenartige Form der Doppelporträtmünzen des Kaisers und der Domna mit ihren Kindern und ebenso mit Albinus, und dann die Wahrscheinlichkeit, dass Severus auf dem Zuge gegen Byzanz im J. 193 n. Chr. — angenommen, dass er den Marsch über Makedonien nach Thrakien mitgemacht[2]) und Anfangs an den Schlachten gegen Byzanz teilgenommen hat[3]) — über Pautalia gezogen sei. Eine Stelle in den Scriptores Hist. Augustae besagt, Severus wäre in der Zeit des Zuges gegen Niger krank gewesen und habe deshalb an die Nachfolge des Albinus gedacht.[4]) Aus den vorhandenen Nachweisen konnte bis jetzt nicht festgestellt werden, wo sich Severus während der im J. 194 stattgefundenen Kämpfe vor Byzantium aufgehalten hat.[5]) Da sich in Pautalia warme Heilquellen befanden, die sich, wie die vielen Münzen mit den Heilgöttern beweisen, grosser Bedeutung und Verehrung erfreuten, liegt die Vermutung nahe, der kranke Kaiser habe in Pautalia Halt gemacht, um seine Gesundheit herzustellen. Dafür spricht, dass aus der Zeit von 194 n. Chr. (TR P. II COS II) die erste reichsrömische Münze des Severus mit der Salus (SAL. AVG.) auftaucht, die doch nur auf die Wiederherstellung des Kaisers gemünzt worden sein dürfte. Ebenso könnten die gemeinsamen nur in Pautalia existierenden Münzen mit Albinus, welche die Pläne bestätigen, ihn zum Nachfolger einzusetzen, eine Handhabe für die Möglichkeit der Anwesenheit des Severus in dieser Stadt bieten.

Aber auch über die Lebensgeschichte dieses Kaisers in der ersten Hälfte des Jahres 196 liegt keine Klarheit bei den Geschichtsschreibern seiner Zeit vor. Wäre nicht ein Anfenthalt in Pautalia auch möglich gewesen, als er von Mesopotamien über Perinthus — wo seine Anwesenheit durch Inschriften bezeugt ist — nach Viminacium zog, um seinen Sohn Bassianus (Caracalla) Mitte 196 zum Caesar auszurufen? Darauf weisen einigermassen die Münzen des Statthalters Largus, durch die Darstellung des siegreichen Kaisers (Adler u. s. w.) und hauptsächlich die Münzen Severus n. 378 und Caracalla n. 668 hin, wo die die Kaiser begrüssende Stadtgöttin den Heilgott Asklepios im Arme hält. Wichtig für die Beurteilung dieses Begebnisses sind auch die Münzen mit der in der Numismatik einzigen Darstellung der Tempel, Badeanlagen und Statuen, die wahrscheinlich eine Erinnerung an eine dem Kaiser zu Ehren vorgenommene Stadtverschönerung bezeugen sollen, und ausserdem die Münze n. 710 mit der eigenartigen Zeichnung eines Tempels zwischen Bäumen, vor denen zwei bekränzte brennende Opferaltäre stehen. Zwischen den Ästen des linken Baumes

[1]) Fuchs, Geschichte des Septimius Severus 12.
[2]) Ibid. 41.
[3]) Ibid. 49 nach Schulte, De imp. Sev. 50, 51.
[4]) Spart. Niger 4, 7; Capit. Alb. 3, 4; 6, 8. Fuchs, op. cit. 40.
[5]) Dio Cassius, LXXV, 6, 1.

oben steht Asklepios mit dem Schlangenstabe. Im Tempelgiebel ist eine geringelte Schlange abgebildet und zwischen den Tempelsäulen steht wie vorschreitend eine bärtige Männerfigur in senatorialer Tracht, die Rechte scheinbar mit einer Opferschale gesenkt, und hält in der Linken vor der Brust einen Gegenstand, der wie ein Parazonium (oder eine Papierrolle?) aussieht.

Severus und Albinus. Ganz merkwürdig und ein Novum für Thrakien sind die Münzen mit den Porträts dieser beiden Kaiser. Die Inschrift Αυτ. Κ. Λ. Σεπτ. Σευηρος, Π. Αλβεινος Κ. lässt die Deutung zu, dass sie entweder als Albinus den Caesarentitel im J. 193[1]) verliehen erhielt oder als Severus zum zweiten Male mit ihm gemeinsam im J. 194[2]) das Consulat ausübte, geprägt wurden. Dies würde nur bestätigen, dass Severus auch während des ersten Zuges gegen Byzanz in Thrakien weilte. Dass gerade Pautalia als einzige Stadt für Albinus eine Münze prägte, bringt schon Cadalvene[3]) damit in Zusammenhang, dass sich Severus damals in Thrakien und vielleicht gerade in Pautalia aufgehalten haben konnte, als er dem Albinus den Prinzentitel verlieh und die Stadt diesem Ereigniss zu Ehren eine Erinnerungsmünze ausgab, zumal ihm damals Severus auch das Bildnis- und Münzrecht verlieh.[4]) Das Porträt des Severus auf diesen Münzen zeigt den Kaiser in ganz gleicher früher Darstellung, wie auf denjenigen der Statthalter Oneratus und Barbarus (196—198).

Albinus Caesar. In die gleiche Kategorie fällt auch die einzige eigene Münze des Albinus, die nach Cadalvene[5]) in der Zeit zwischen seiner Stellung als Caesar und Imperator (193—196) geprägt worden ist.

Severus und Domna. Von den Münzen mit deren Doppelbildnissen kennen wir Vierer, auf welchen der Kaiser mit L. P. u. M. und nur einen einzigen Dreier — n. 436 — wo er mit der Strahlenkrone und die Kaiserin auf der Mondsichel abgebildet ist. Dieses Stück ist im Stempelschnitt der Doppelmünze Caracallas (desgleichen mit Strahlenkrone) und Getas (n. 766) ähnlich und beide dürften gleichzeitig mit der in Rom geprägten Goldmünze Caracallas, Severus und Domnas AVG PONT TR P IIII Rs: CONCORDIAE AETERNAE[6]) im J. 202 verausgabt worden sein, als Caracalla zum Augustus und Geta zum Caesar und Pontifex ernannt wurden und die Kaiser im Orient weilten,[7]) von wo sie erst 203 nach Rom zurückkehrten. Ein Novum bei diesen Münzen ist, dass hier die Köpfe nicht gegenübergestellt, sondern nebeneinander dargestellt sind, ferner das wir hier das erste Vorkommen eines Dreiers mit Doppelbild verzeichnen. Die Verbindung der Namen des Severus und Domnas durch das Bindewort KAI kommt auf den Münzen n. 434, 436 u. 437 und ebenso bei Caracalla und Geta ausnahmsweise vor. Analogie bietet das, was Pick bei Marcianopolis[8]) zusammengestellt hat.

[1]) Liebenam, Fasti Cons. 110.
[2]) Spart. Cap. Alb. 6, 3.
[3]) Cadalvene, Recueil de méd. grecques 17 nach Spart. Cap. Severi not. Casaub. § II.
[4]) Fuchs op. cit. 49 nach Herodian II, 15, 5.
[5]) Cadalvene, ibid. 17.
[6]) Cohen 21; Voetter, Collection Windischgraetz VI, 1662 Tafel I.
[7]) Bormann, Epigr. Anhang, S. A. Der röm. Limes in Oesterreich XI, 133.
[8]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien u. Moesien I, 279, 978.

Julia Domna. Von dieser Kaiserin haben wir an Statthaltermünzen nur die des Sicinius Clarus (202—205), wobei die grosse Anzahl von Athenadarstellungen auffallen. Von den Münzen ohne Statthalternamen gehören jene, auf denen die Kaiserin mit herabhängenden Haarflechten und dem mehr oder weniger ausgebreiteten Haarbund (Knoten) abgebildet erscheint, in die Zeit nach dem Tode Severus — also von 211 bis 217.[1]) Unter den mit dem Namen der Kaiserin geprägten Münzen verzeichnen wir nur Dreier und Vierer. Der Brauch, die Rückseite der Münzen des gleichen Typus mit den Köpfen aller gleichzeitigen oder gleichberechtigten Mitglieder des Kaiserlichen Hauses zu prägen, worüber sich schon Pick speziell für das Gebiet von Moesien und das Severische Haus eingehend äussert,[2]) lässt sich auch in Pautalia nachweisen.

Caracalla. Münzen dieses Kaisers als Caesar fehlen in Pautalia ebenfalls. Die Porträts bei Caracalla zeigen ähnlich, wie ich dies bei Serdica feststellen konnte,[3]) auch in Pautalia alle Varianten vom bartlosen jungen bis zum älteren Manne (der er ja gar nicht geworden ist, weil er 217 mit 29 Jahren starb) mit dem mürrischen Gesichtsausdruck. Man kann daraus schliessen, dass die Münzprägung in der Stadt bis zu seinem Tode andauerte.

Die Münzen lassen sich durch die Porträts in drei Hauptgruppen einteilen:

a) Mit AYT M AYP(H) ANTΩN(E)INOC ist der jugendliche bartlose Kaiser bezeichnet und diese Münzen sind bis zur Trennung von Plautilla 202—205 n. Chr. einzuteilen.

b) Mit AYT K M AYP(H) ANTΩN(E)INOC, bei vielen Abweichungen des jugendlichen, aber bärtigen Kaiserkopfes, sind die Münzen in die Zeit bis zum Tode Getas — der ebenso leichtbärtig in Pautalia dargestellt erscheint — also bis 212 n. Chr. einzuteilen.

c) Mit AYT K M AYP CEY ANTΩN[EINOC] reichen die Münzen vom Tode des Severus bis zum Tode Caracallas im J. 217.

Die Stadt zeichnet den Kaiser — vielleicht auch Severus (s. S. 11) — durch eine spezielle Huldigungsmünze aus (n. 714). Pick[4]) hat für diese Münze und anscheinend bereits früher bei Nicopolis ad Istrum[5]) das Analogon einer Münze von Kaisareia (Cappadocia) festgestellt, doch hielt er es für zweifelhaft, ob unter Κυριους Severus und Carcalla oder Severus und seine beiden Söhne zu verstehen waren, wozu zu bemerken wäre, dass in unserem Falle das Wort Κυρίους (Κυρίοις) nicht vom engen Standpunkte der Numismatik, sondern vom gemeinen Usus des griechischen κύριος, bzw. lateinischen dominus zu beurteilen ist. Pick lässt die Frage offen, ob die Münze von Pautalia sich auf die Dezennalien des Caracalla (209) bezogen hat oder erst nach dem Tode des Severus beim Antritt der Samtregierung Caracallas und Getas (211)

[1]) Voetter, Coll. Windischgraetz VI, 112 Anm. nach 1640.
[2]) Pick, Num. Zeitschrift XXX, 51.
[3]) Ruzicka, Die Münzen von Serdica, Num. Zeitschrift XLVIII, 6 Tafel I und II.
[4]) Pick, Journ. int. d'arch. num. I, 456 ff.
[5]) Derselbe, Die ant. Münzen. von Dacien und Moesien I 346; Anm. bei n. 1283 u. 1344.

ausgegeben wurde. Ebenso wie in Nicopolis, ist auch in Pautalia die Münze nicht datiert und die Porträts zeigen auch nicht denselben Kaiser. Ich habe in meiner Arbeit über moesische Münzen[1]) eine Glückwunschmünze an Caracalla von Nicopolis ad Istrum publiziert; sie zeigt einen ähnlichen Vorderseitenstempel des jugendlichen bartlosen Kaisers mit Schild und Lanze linkshin, wie eine ebenda Seite 140 n. 1532[a] beschriebene Münze der Domna und Caracallas mit dem Statthalter des Severus, Ovinius Tertullus, welche als offizielle Akklamationsmünze bei Ernennung Caracallas zum Augustus im J. 198 ausgegeben worden sein dürfte. Auf der Prägung von Pautalia sehen wir das junge Porträt Caracallas, welches, wie von mir[2]) ausgeführt wird, hauptsächlich bei seiner Ernennung zum Augustus verausgabt wurde. Die Legende Αυτ. Κ. Μ. Αυρη. Αντωνινος ist, wie ich früher erwähnte, in Pautalia nur bis längstens 205 in Verwendung gestanden, folglich müsste die Glückwunschmünze zu einem Anlass geprägt worden sein, der in die Zeit bis 205 fällt. Das könnte die Rückkehr aus dem parthischen Krieg, die Vermählung mit Plautilla — für diese letztere haben wir aber eigene Vermählungsmünzen, wo sie sich die Hände reichen (n. 775) — oder die Ernennung Caracallas zum Augustus (202), zu welcher Zeit auch sein Bruder Geta zum Caesar und Pontifex ernannt wurde, gewesen sein.

Zu den Polychronia-Münzen dieser Zeitepoche könnte möglicherweise auch die Inschrift im Eichenkranz des Severus (n. 288) mit dem Statthalter Largus zählen, deren Innenteil so verwischt ist, dass sie nicht gelesen werden kann.

Eine weitere, vorläufig vereinzelte Gelegenheits- oder Festmünze dürfte auch n. 766 sein, mit Inschrift Αυ. Κ. Μ. Αυρ. Αντωνινος και Λ. Σε. Γετα Καισ. mit dem Doppelbild im Profil nebeneinander des Caracalla (Brustbild mit Strahlenkrone, Lorbeer, Panzer und Mantel) und Geta (Brustbild nach rechts); auf der Rs. Asklepios. Die Legende lässt den Schluss zu, dass diese Münze nach 202 zum Zeitpunkt der Erhebung Caracallas zum Augustus und Getas zum Caesar ausgegeben wurde und zwar zu gleicher Zeit wie die früher beschriebene des Severus und Domnas mit der Rs. Artemis (n. 436). Zu der auf oberösterreichischem Boden (Lauriacum) gefundenen Münze des Geta n. 790 gesellt sich das seltene Stück mit Darstellung des Dionysos in der Futterschwinge von M. Aurelius n. 60a, gefunden in Haidin bei Pettau bei den Ausgrabungen 1889 des Professors Ferk neben einem Bleisarkophag, die dem Anschein nach von einem Legionär mitgebracht wurde.

In Pautalia fallen vielfach Münzen Caracallas auf, welche eine Porträtähnlichkeit mit dem Bildnis Elagabalus aufweisen, so dass von älteren Autoren solche Stücke dem Elagabalus zugeteilt worden sind. Ich möchte diesbezüglich auf die Ausführungen Stracks[3]) verweisen und für Pautalia sagen, dass alle von früheren Autoren, zuletzt noch von Mouchmoff[4]) diesem Kaiser zugeschriebenen Münzen Caracalla zugehören, mit welchem die Münzprägung in Pautalia zu Ende ging.

[1]) Ruzicka, Inedita aus Moesia inferior, Num. Zeitschrift L, 135, u. 141 bei 1585a.
[2]) Die Münzen von Serdica, Num. Zeitschrift XLVIII, 6.
[3]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien II 245.
[4]) Mouchmoff, Antični Moneti 244.

Als Mittel, um die Porträts dieser beiden Kaiser voneinander zu halten, wofür bisher der Unterschied der Augen — Caracalla hat ein kluges, Elagabalus ein glotzendes Auge — könnte auch die Form des Kinns und der Lippen gelten. Caracalla ist immer mit gerundetem Kinn, runder Ober- und Unterlippe dargestellt, während bei Elagabalus das Kinn spitziger, Ober- und Unterlippe von der Nase ab nach einwärts zurücktreten. Ich habe viele hunderte von thrakischen Münzen Caracallas durchgenommen und auf keiner einzigen das charakteristische Kinn Elagabalus vorfinden können.

Plautilla. Von dieser Kaiserin, die sich im J. 202 mit Caracalla vermählte, verzeichnen wir in Pautalia nur Vierer des Statthalters Clarus. Da Caracalla, aus Hass gegen ihren im J. 203 auch zum Konsul erhobenen Vater Plautianus, schon zu diesem Zeitpunkte jede Gemeinschaft mit ihr aufhob,[1]) ja sie schon im J. 205 verbannte,[2]) so müssen ihre Münzen aus der Zeit von 202—205 stammen, zu welcher Anschauung unter Berufung auf einen Meilenstein von Dedeagatsch mit Dedikationsinschrift für Septimius Severus und seine Familie[3]) auch zuletzt Stein gelangt ist.[4])

Geta. Statthaltermünzen dieses Kaisers fehlen in Pautalia gänzlich. Die Prägungen von Geta als Caesar fallen anscheinend in die Zeit von 205—208. Von den Caesarenmünzen zeigen die Zweier die Schreibung des Namens Λ, Π und ΠΛ. Ich verweise diesbezüglich auf die Erklärungen Reglings[5]) und Münsterbergs.[6]) Die Porträts dieser Zweier zeigen meist Gesichtszüge, die mit denen der römischen Münzen Getas keine Ähnlichkeit haben.

Die Prägungen mit der Legende Αυτ. Κ. Π. Σεπτιμιος Γετας und dem Lorbeerkranz im Haar des Kaisers zeigen alle noch den jugendlichen bartlosen Kopf; sie dürften in die Zeit um 209 verlegt werden, wo Geta zum Augustus ernannt wurde. Die späteren Münzen mit dem weniger oder stärker bärtigen älteren Kaiser haben die gekürzte Namensinschrift; von diesen letzteren kann angenommen werden, ihre Ausgabe sei bis zu seinem im J. 212 erfolgten Tode geschehen. Von der gemeinsamen Münze Caracallas und Getas, die nach 202 n. Chr. geprägt wurde, ist schon bei den Münzprägungen Caracallas Erwähnung getan (S. 14). Auf eine Münze, einen Zweier Getas (n. 790), die in Enns (dem alten Lauriacum) in Oberösterreich gefunden wurde und sich jetzt im Lokalmuseum der Stadt Enns befindet, soll speziell hingewiesen werden. Die Vs. Legende lautet eigentümlicherweise ΛΟΥ CE ΚΕ ΓΕΤΑC, während die Rs.: ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑ lautet, was auch auf anderen Münzen der Stadt konstatiert werden kann. Die ganze Mache der Prägung ist ziemlich barbarisch. Erscheint es schon auffallend, wenn eine so kleine Kupfermünze aus einer so entfernt gelegenen Stadt als isoliertes Stück in einem Fund reichsrömischer Münzen an der oberen Donau ausgegraben

[1]) Fuchs, op. cit. 99 nach Herodian III, 10, 8.
[2]) Stein, R. E. VII, 288.
[3]) Dumont-Homolle, Mélanges 440, 110a = IGR I, 828.
[4]) Stein, Röm. Reichsbeamte 34, 47.
[5]) Regling, Die ant Münzen von Dacien und Moesien II, 618.
[6]) Münsterberg, Beamtennamen, Monatsblatt der W. Num. Ges. IX 375, 256.

werden konnte, so ist deren barbarischer in Pautalia ungewohnter Stil und die Inschrift noch merkwürdiger. Eine Münze — n. 909 — wo auf der Rückseite Severus in senatorischer, Geta in kriegerischer Bekleidung und zwischen ihnen ein Kriegsgefangener in eigentümlicher Stellung hockend zu sehen ist, hat auf der Vs. das jugendliche Brustbild Getas. Diese Münze dürfte auf den Sieg des Severus über die Britten (208) verausgabt worden sein.

Die von Mionnet[1]) aus Vaillant übernommene Münze des Gordianus, zuletzt zitiert von Mouchmoff,[2]) gehört nach Serdica,[3]) ebenso wie die von Baron de Witte dem Gallienus zugeschriebene Münze,[4]) wenn ΟΥΛΠΙΑC richtig gelesen, auch nach Serdica gehört, obwohl auch hier bis jetzt die Darstellung (Tempelfront mit Asklepios und Telesphorus) noch nicht bekannt ist; dasselbe gilt endlich von der durch Dieudonné[5]) publizierten Gallienusmünze, welche von mir schon bei Serdica beschrieben wurde.[6])

Die Münzprägung in Pautalia begann, wie nach dem Porträt auf den ersten Münzen des Pius als Caesar zu schliessen ist, im J. 139 und endigte mit Caracalla im J. 217. Sie hat also rund 72 Jahre gedauert. Warum die Münzprägung schon unter Caracalla erlosch, dafür gibt es keine Erklärung; keineswegs dürfte sie auf eine Zerstörung der Stadt, eher auf ein münzpolitisches Verbot der Regierung zurückzuführen sein, da Inschriften der Stadt von späteren Kaisern in grösserer Zahl existieren.

III. Münzlegenden.

Wenn diese auch an der Spitze jeder Kaisermünze detailliert angeführt werden, um die Vorderseitenstempel zu bestimmen, so ist es doch notwendig auf den Umstand aufmerksam zu machen, dass wohl kaum in einer zweiten Stadt Thrakiens so viele Abarten der kaiserlichen Namensschreibung vorkommen, wie gerade in Pautalia. Dabei wird nicht immer auf die in der gleichen Zeit übliche offizielle römische Münzlegende Rücksicht genommen und das Vorkommen von Stempelfehlern ist daher nicht Wunder zu nehmen. Diese Gewohnheit beginnt unter Commodus, von dem wir bei den Dreiern schon 12 Schreibungen des Kaisernamens kennen. Sie nimmt zu bei Severus mit 48 Stempeln bei den Vierern und erreicht bei dieser Münzgattung unter Caracalla mit 70 Stempelvarianten den Höhepunkt. Dabei ist es auffallend, dass wir von vielen Vorderseiten nur eine einzige Rückseiten-Darstellung kennen.

---

[1]) Mionnet, S. II, 396, 1155.

[2]) Mouchmoff, Antični Moneti 245.

[3]) Ruzicka, Die Münzen von Serdica 76, 496.

[4]) Baron de Witte, Description du Cabinet Greppo, Paris 1856, 371; daraus Boutkowski, Petit Mionnet de poche 50.

[5]) Dieudonné, Revue Numismatique XII, 1908, 345.

[6]) Ruzicka, Die Münzen von Serdica 74, 480.

IV. Geldwert.

Bis zum heutigen Tage wissen wir nicht, wie im Altertum bei grösseren Zahlungen in Kupfergeld ohne Wertzeichen, wo bei nahezu gleicher Grösse einzelne Gruppen ein anderes Gewicht aufwiesen, vorgegangen wurde. Diente die Stückzahl oder das erwogene Kupfer (Bronze) als Basis der gegenseitigen Verrechnung? Wenn das letztere bei grösseren Auszahlungen auch angenommen werden darf, so muss man es bei kleinen Zahlungen im täglichen Gebrauchsleben schon aus praktischen Gründen für ausgeschlossen betrachten; da konnte nur die Grösse des Geldstückes als Wertmesser dienen, trotzdem der Kaufmann, welcher eine grössere Anzahl von Kupfermünzen eingenommen hatte, dabei einen Verlust erleiden konnte, wenn er es bei grösseren Zahlungen nach dem Gewicht verausgaben musste.

Diese Wertbestimmung wird aber noch schwieriger in den Städten der römischen Provinzen, wo eine eigene Erlaubnis des Kaisers oder Statthalters erforderlich war, um Geldmünzen zu prägen. Die städtischen Münzkanzleien oder Münzmeister scheinen sich, weil die Gemeinde, wenn sie noch so günstige Beziehungen zu Rom hatte, doch nie über eine vorgeschriebene Quantität prägen durfte,[1]) nur an das gezahlte Quantum, nicht aber an das Gewicht der einzelnen Münze oder der Gesamtauflage einer Prägung gehalten zu haben. Gerade aus diesen Zuständen erstehen für die Metrologie Schwierigkeiten, die Münzen so verschiedener Grösse und abweichenden Gewichtes in ein bestimmtes Geldsystem einzureihen und den Geldwert der einzelnen Münzsorte zu erheben, die ja doch nur in der Prägestadt selbst eigentlich ein Lokalkurant war und höchstens durch Gegenstempelung in einer anderen Stadt Geltung erhalten konnte.

Für die pontischen Städte Moesiens und Thrakiens haben Gardner[2]) und später Pick[3]) nachgewiesen, es seien die auf den Münzen eingeprägten Buchstaben B, Γ, Δ u. a. Wertzeichen, welche, obwohl man die Namen dieser Sorten noch nicht weiss, als Zweier, Dreier und Vierer einer Geldeinheit zu bezeichnen wären. Sie kommen, wenn auch nicht im Gewicht, so doch im Werte dem römischen Assarion und seinen Multipla gleich. Mithin hält Pick es für möglich, die Stücke mit B für Dupondien, die mit Δ für Tetrassaria anzusehen; für die anderen Werte unterblieb die Gleichstellung zu einer entsprechenden römischen Bezeichnung. Auf den Münzen der südthrakischen Städte, also auch in Pautalia, fehlen diese Wertziffern; die Grössen der Geldstücke sind aber nach dem Wertunterschied ziemlich genau abgestuft, wie dies auch von Pick[4]) festgestellt wurde. Wenn auch nicht einmal bei ein und demselben Stempel eine Gewichtsgleichheit feststellbar ist und Irrtum bei den Schrötlingen an der Tagesordnung war,[5]) so möchte ich, bevor eine lokale Benennung festgestellt werden kann, bei Pautalia die Stücke

[1]) Kubitschek, Ninica Claudiopolis, Num. Zeitschrift XXXIV, 14.
[2]) Gardner, Numismatic Chronicle, 1876, 307.
[3]) Pick, Num. Zeitschrift XXX, 58 und Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I, 74, 95, 128, 155, 188 u. 256.
[4]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I, 75.
[5]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien I, I 215.

von 10—11 mm Grösse als Einer
„ 16—19 „ „ „ Einundeinhalber
„ 23—25 „ „ „ Dreier
„ 27—30 „ „ „ Vierer
„ 30 „ „ „ Fünfer einer Münzeinheit bezeichnen. Nur die grossen, über 32 mm im Durchschnitt messenden, ganz schweren Stücke sind unter die Medaillons einzureihen.

Ich nenne das zweite Nominal deshalb Einundeinhalber und nicht Zweier, weil der Durchschnitt der zwei Stücke des Marcus = 4·10 g und unter allen anderen Kaisern 3·89 g ist, während in Tomis, der einzigen Stadt, wo die Zweier durch das Beizeichen B gekennzeichnet sind, die vier Stücke des Marcus, deren Gewicht erhoben wurde,[1]) einen Durchschnitt von 7·12 g ergeben, also nahezu das doppelte des Gewichts der Einer von Pautalia. Auch Pick[2]) nennt die Münzen im Gewichte von 3—4 g Einundeinhalber, weil auf Stücken des Maximus Caesar und Philippus junior von Tomis die Münzen mit dem Wertzeichen AC einem Gewicht von 3—4 g entsprochen haben. Regling führt das Gewicht von zwei Stücken des Maximus Caesar (n. 3361 = 3·17 g, n. 3362 = 4·05 g) und des Philippus junior an (n. 3622 = 3·90 g, n. 3623 = 4·35 und 4·15 g). Es stimmt diese Einteilung auch mit dem halben Dreiergewicht überein von Münzen des Marcus, das in Pautalia einen Durchschnitt von 9·64 g zeigt (die Dreier unter allen anderen Kaisern haben ein Durchschnitsgewicht von 8·57 g).

Bei diesem Einteilungsmodus resultieren im Gewichte der einzelnen Münzen einer Stadt bedeutende Differenzen der Wägungen, selbst dort, wo die Schrötlinge ganz genau die gleiche Grösse aufweisen. Diese Unterschiede werden von allen Autoren auf den Umstand zurückgeführt, es sei in alter Zeit unmöglich gewesen, durch Handarbeit einen gleichgrossen, gleichdicken und gleichschweren Schrötling herzustellen. Strack[3]) führt aus, es gebe in jeder Sammlung Stücke, die durch ihre Grösse und ihr Gewicht jede Ordnung zu sprengen scheinen, und wie schwer die Bestimmung des Geldwertes ist, zeigt Pick[4]) allein schon an dem einen Beispiel bei Odessos, wo n. 2362 zwei stempelgleiche, ziemlich gut erhaltene, gleichgrosse Stücke Vierer des Gordianus, das eine 8·69 g und das zweite 13·90 g wiegen, somit einen Gewichtsunterschied von 60% aufweisen. Diese Feststellung könnte noch durch viele ähnliche Beispiele belegt werden.

Noch auffallender ist die Tatsache, dass sich nicht nur in einer Stadt bei den Wertabstufungen Gewichtsunterschiede zeigen, sondern dass das Gewicht der Einheiten von einer Stadt zur anderen selbst in unmittelbarer Nähe nicht übereinstimmt, was wieder darauf hinweist, in jeder Stadtmünze nur ein lokales Umlaufmittel zu betrachten.

[1]) Regling, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I, 697 f.
[2]) Pick, op. cit. I, 75.
[3]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien I, I 213 Anm. 4.
[4]) Pick Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I 526 Anm. 1.

Pick hat für Odessos[1]) ein provinziales Assarion von 4—5 g als Einheit vorgeführt, das später unter Commodus auf 2—3 g, also nahezu auf das halbe frühere Gewicht herabsank. Die Ausrechnung der angegebenen Gewichte, bei einer leider viel zu kleinen Anzahl von Wägungen, ergab für Odessos folgende Durchschnitte:

Von Pius bis Commodus:

Einer	2·04 g	(1)	von	mindestens	2·04 g	bis	höchstens	—		
Zweier . . .	5·57 „	(5)	„	„	4·56 „	„	„	6·74 g		
Dreier . . .	7·98 „	(5)	„	„	7·04 „	„	„	9·75 „		
Vierer . . .	14·88 „	(2)	„	„	13·10 „	„	„	16·67 „		

Von Severus bis Geta:

Einer	2·10 g	(1)	von	mindest	2·10 g	bis	höchstens	—		
Zweier . . .	3·59 „	(7)	„	„	3·26 „	„	„	4·40 g		
Dreier . . .	5·95 „	(5)	„	„	4·90 „	„	„	6·70 „		
Vierer . . .	9·23 „	(8)	„	„	8·35 „	„	„	10·34 „		

Das zeigt selbst bei den Einern und Vierern einer Epoche gegenüber den Gewichten von Tomis seit Pius bis Commodus unerklärliche Differenzen, während die Gewichtsabnahme von Severus an vielleicht im Zusammenhang mit der seit Marcus stetig zunehmenden Gewichtsverminderung der Silbermünzen[2]) stehen dürfte, welche in den pontischen Städten mit ihren grossen Getreideausfuhren nach Rom wahrscheinlich rascher gespürt und mithin auf die Kupferwährung sofort übertragen worden sein dürfte.

Für Anchialos kann man nach Strack[3]) bei den Kaisermünzen von Pius bis Caracalla und Geta nachstehende Durchschnittsgewichte, leider auch nur bei wenigen angegebenen Gewichten, errechnen:

Einer	3·16 g	(7)	von	mindest	2·21 g	bis	höchstens	4·61 g		
Zweier . . .	5·42 „	(10)	„	„	3·09 „	„	„	7·13 „		
Dreier . . .	7·80 „	(8)	„	„	5·52 „	„	„	9·23 „		
Vierer . . .	11·72 „	(47)	„	„	9·49 „	„	„	14·63 „		

Für Serdica gab die gleiche Berechnungsmethode auf Grund der in meiner Arbeit[4]) festgestellten Wägungen bei den Kaisern Marcus bis Geta folgende Durchschnittsziffern:

Zweier . . .	4·24 g	(10)	von	mindest	3·55 g	bis	höchstens	4·83 g		
Dreier . . .	8·46 „	(11)	„	„	6·70 „	„	„	10·20 „		
Vierer . . .	15·57 „	(56)	„	„	11·67 „	„	„	19·94 „		

[1]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien II 526 ff.
[2]) Hultsch, Griech. und röm. Metrologie, 2. Aufl. 1882, 311 Anm. 4.
[3]) Strack, Die Münzen von Thrakien I, I 213 ff.
[4]) Die Münzen von Serdica, Num. Zeitschrift XLVIII, 5.

Bei Pautalia zeigen die Berechnungen der vorliegenden Gewichtsdaten von Marcus bis Geta folgende Durchschnittsziffern:[1])

Kaiser	Fünfer		Vierer		Dreier		Eeinundeinhalber	
	Stück	Gramm	Stück	Gramm	Stück	Gramm	Stück	Gramm
Marcus . .	14	276·98	5	54·73	13	115·21	1	4·64
Verus . . .	10	192·84	—	—	—	——	1	3·87
Faustina . .	—	—	—	—	83	503·06	—	—
Commodus .	10	151·55	3	32·35	11	85·47	19	72·80
Severus . .	7	132·28	58	833·21	2	16·08	10	39·59
Domna . .	—	—	13	184·43	30	216·66	—	—
Caracalla . .	—	—	138	2111·51	—	—	26	98·37
Plautilla . .	—	—	6	81·60	—	—	—	—
Geta . . .	—	—	26	405·44	—	—	48	188·73
	41	753·65	249	3703·27	139	936·48	105	408 —

Diese Ziffern bringen die zwischen den pontischen und thrakischen Städten vorhandenen Gewichtsunterschiede sichtbar zum Ausdruck. Leider kann ich nicht die Ergebnisse aller anderen thrakischen Städte vorführen, weil bisher Wiegeresultate dieser nicht vorliegen. Wenn man nicht vom, wie ich sagen darf, durchwegs unrichtigen Standpunkt ausgeht, dass diese Verschiedenheiten zwischen Nord und Süd rein willkürlicher Natur waren, muss angenommen werden, es habe im Norden eine andere Geldwertbasis für die Kupfergeldumrechnung und daher für die Prägung des Kupfergeldes bestanden, wie im Süden.

Diese Annahme zu erklären, muss etwas weiter ausgeholt werden. In Rom zeigte das Münzwesen im dritten Jahrhundert n. Chr. ein trauriges Bild des Verfalls,[2]) und der Staatsbankerott, der bis Diokletian anhielt,[3]) wird sicherlich auch in der Bewertung der Kupfermünze zum Ausdruck gekommen sein, wahrscheinlich am fühlbarsten in den ferne vom Reiche und seiner Hauptstadt liegenden Provinzialstädten, wo in dieser Zeit für den Lokalverkehr nur Kupfermünzen zur Ausgabe gelangten. Die Geldrechnung der Antoninen und der Severischen Zeit war in Rom ebenso verwickelt, wie das Münzwesen selbst;[4]) denn die gleichzeitige Ausprägung und das Kursieren der nahezu gleichgrossen, aber verschieden wertenden Sesterzen und Denare musste eine grosse Verwirrung der Bevölkerung hervorrufen. Selbst bei der reichsrömischen Kupferprägung scheinen keine festen Gewichtsnormen eingehalten worden zu sein. In einer Zusammenstellung Kenners,[5]) bei welcher Gelegenheit von einem komplizierten Ueber- und Untermünzungssystem bei der Kupferprägung gesprochen

[1]) Ich will hier ausdrücklich bemerken, dass die Wägungen, die ich in meiner vorliegenden Arbeit anführe, mit Ausnahme der Wiener Bestände, nicht allein auf meine Erhebungen, sondern auf Mitteilungen von anderer Seite beruhen, für die ich den Herren Musealdirektoren und allen anderen Besitzern hier nochmals besten Dank sage.

[2]) Hultsch, op. cit. 318 ff. nach Mommsen, Geschichte des Münzwesens.

[3]) Ibid. 319.

[4]) Ibid. 325.

[5]) Kenner, Der römische Medaillon, Num. Zeitschrift XIX, 48.

wird, konstatiert er für die Zeit des Pius bis Commodus für den Dupondius effektive Durchschnittszahlen, die zwischen 14·5 g und 10·3 g variieren.

Die Wirkung dieser Geldverwicklungen auf die Provinzialstädte dürfte daher nicht ausgeblieben sein, aber für diese ist es mangels literarischer Nachweise aus dieser Zeit um so schwieriger, sich vom Geldwesen ein genaues Bild zu machen. In Moesien und Thrakien existierten um diese Zeit vier bis sechs Wertstufen des Kupfergeldes für die Bedürfnisse des niederen Geldgebrauchs, während für den Grosshandel, besser gesagt für Ex- und Import, ausser Wechselbriefen auch Gold- und Silbermünzen reichsrömischer Prägestätten im Umlauf waren. Dafür erbringen die vielen Funde solcher Gold- und Silbermünzen auf moesischem und thrakischem Boden genügende Beweise.

Die Tabelle der Höchst- und Mindestgewichte einerseits und der Durchschnittsgewichte bei den einzelnen Kaisern mit oder ohne Statthalter anderseits, ergibt nachstehende Gewichtsziffern, alle in Gramm und Hundertstel Gramm angegeben.

Kaiser	Fünfer				Vierer				Dreier				Einundeinhalber			
	Höchst	Mindest	Stücke	Durchschnitts Gewicht	Höchst	Mindest	Stücke	Durchschnitts Gewicht	Höchst	Mindest	Stücke	Durchschnitts Gewicht	Höchst	Mindest	Stücke	Durchschnitts Gewicht
Pius mit . . Statthalter	20·90	15·20	14	19·03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ ohne . . „	—	—	—	—	—	—	—	—	12·40	—	1	12·40	5·95	3·35	3	4·43
Marcus als Caesar .	—	—	—	—	11·90	—	1	11·90	10·45	6·52	10	8·98	—	—	—	—
„ mit . . Statthalter	22·17	16·45	14	19·78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ ohne . . „	—	—	—	—	12·10	9·10	4	10·71	8·79	8·20	3	8·46	4·64	3·24	2	3·94
Marcus und Verus .	21·20	—	1	21·20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Faustina	—	—	—	—	—	—	—	—	7·95	4·40	83	6·06	—	—	—	—
Verus mit . . Statthalter	21·35	16·40	10	19·28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ohne . . „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3·87	—	1	3·87
Commodus mit . . Statthalter	21·00	—	1	21·00	16·62	12·64	9	14·50	—	—	—	—	—	—	—	—
„ ohne . . „ [1]	—	—	—	—	12·15	9·60	3	10 78	8·85	6·70	11	7·77	4·60	3·15	19	3·83
Lucilla	—	—	—	—	12·15	—	1	12·15	—	—	—	—	—	—	—	—
Severus mit Statthalter	21·35	16·37	7	18·90	17·22	13·42	9	14·82	—	—	—	—	—	—	—	—
„ ohne „	—	—	—	—	17·27	9·15	49	14·28	9·28	6·80	2	8·04	4·66	3·61	10	3·96
Severus und Domna .	—	—	—	—	14·10	—	1	14·10	7·40	—	1	7·40	—	—	—	—
„ „ Albinus	—	—	—	—	—	—	—	—	9·87	—	1	9·87	—	—	—	—
Domna mit . . Statthalter	—	—	—	—	16·87	11·87	8	14·38	—	—	—	—	—	—	—	—
„ ohne . . „	—	—	—	—	14·78	13·38	5	13·91	12·00 [2]	4·41	30	7·22	—	—	—	—
Caracalla mit Statthalter	—	—	—	—	18·19	13·40	6	16·26	—	—	—	—	—	—	—	—
„ ohne „	—	—	—	—	19·00	9·13 [3]	132	15·33	—	—	—	—	5·30	2·17	26	3·78
Caracalla und Geta .	—	—	—	—	13·54	—	1	13·54	—	—	—	—	—	—	—	—
Plautilla	—	—	—	—	14·79	12·51	6	13·60	—	—	—	—	—	—	—	—
Geta als Caesar . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5·85	3·00	48	3·93
Geta Augustus . . .	—	—	—	—	17·63	11·80	26	15·59	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Unter Commodus Servilianus fand eine Reduktion statt. Der Durchschnitt unter Attalus und Maternus war bei 5 Vierern = 14·96 g. Eine Münze des Servilianus wog noch 16·62 g, die anderen 3 Stücke haben einen Durchschnitt von nur 13·00 g.

[2]) Dieses eine Stück von 12·00 g ist auf einem sehr breiten Schrötling geprägt, so dass man ihn der Grösse nach bereits für einen Vierer halten könnte.

[3]) Ist ein dünnes Stück, welches auf eine Ausnahme schliessen lässt, ebenso ist das Stück von 19·00 g wahrscheinlich ein Fünfer-Schrötling, auf welchen ein Vierer geprägt wurde.

Ich will bei dieser Gelegenheit nicht unterlassen zu erwähnen, dass ich diese Ziffern nur zusammengestellt habe, weil dieser Vorgang auch von allen späteren Bearbeitern des Berliner Corpus beobachtet wurde, obwohl ich mir darüber klar bin, dass durch die heutigen Gewichtsresultate bei den durch Schmutz schwereren oder durch Abnützung im Laufe der Zeit leichter gewordenen Münzen kein sicherer Beweis für das ursprüngliche Gewicht erbracht wird.

V. Münztypen.

Wenngleich die Münzprägung in Pautalia erst in der Mitte des zweiten Jahrhunderts einsetzt, zählt diese Stadt hinsichlich der eigentümlichen Münztypen zu den interessantesten, weil hier viele Darstellungen verwendet wurden, die, soweit bisher bekannt geworden, weder auf reichsrömischen Münzen, noch auf denen provinzialer Städte gefunden wurden. Ausser den üblichen, der römischen Münzprägung entlehnten Darstellugen griechischer Gottheiten und ihrer Attribute, verzeichnen wir eine grosse Anzahl von Münzen rein lokaler Bedeutung. Nimmt man selbst an, dass diese Typen von der Münzkanzlei, um die Münzen in besonderer Weise zu schmücken, ganz willkürlich gewählt wurden und lässt sogar als reine Kultbilder der Stadt nur jene gelten, welche, wenn auch in konventioneller Darstellung, ein Götterbild zeigen,[1]) so beziehen sich doch viele von ihnen auf eine spezielle Verehrung in der Stadt, weil man den gleichen Typen auch auf in der Stadt ausgegrabenen Denksteinen begegnet. Andererseits sehen wir Darstellungen, in welchen die Stadt, ihre Umgebung, das Land und seine Reichtümer, die Flüsse, die lokalen Einrichtungen und sogar die politischen Ereignisse verewigt werden. In vielen Fällen konstatieren wir Abbildungen berühmter antiker Statuen, die wahrscheinlich in Pautalia nicht nur auf öffentlichen Plätzen, sondern auch in den Gärten und Hainen, in den Hallen und in den vielen kleinen Tempelchen des Bades nicht als Kultbilder, sondern als Kunstwerke aufgestellt waren, wie dies auch für Amastris beschrieben wird.[2]) Die Statuenbilder müssen zwar nicht alle von Pautalia selbst sein; sie können in manchen Fällen von anderen Städten entlehnt worden sein, — ein Umstand, der auch von Pick in Nicopolis[3]) hervorgehoben wird. All dies bietet Anlass genug, dieses Kapitel eingehender zu behandeln und die Münzen auf Tafeln, aus denen die Mannigfaltigkeit der Typen klar hervorgeht, auch bildlich vorzuführen.

Zeus (möglicherweise hier als thrakische Gottheit Σβελθιουρδος, Svelsurius[4]) oder Ζιβελεσουρδος[5]) verehrt) erscheint links stehend mit Blitz und Szepter (Taf. I, 1, 296), dann mit Blitz und Adler (Taf. I, 2, 454), mit Schale und Szepter (Tafel I, 3, 296), mit Schale über brennendem Altar (Tafel I, 4, 304),

[1]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I, 190.
[2]) Schlosser, Kleinasiatische u. thrak. Münzbilder, Num. Zeitschrift XXIII, 22 ff.
[3]) Pick, op. cit. I 334.
[4]) Kazarow, Klio VI, 169.
[5]) Seure, Les images thraces, Revue des études grecques XXVI, 117; 260.

dann rechts schreitend als Zeus Keraunios[1]) Blitze schleudernd mit Adler auf der Hand (Taf. I, 5, 859). Von dieser Darstellung sagt Schlosser,[2]) dass sie auf ein berühmtes· Kunstwerk zurückzuführen sei, weil auf einer Münze des älteren Philippus in Bizya Apollon mit Telesphorus und Schlange zwischen Asklepios mit Hygieia dargestellt wird, über deren Köpfen man durch Postamente erkennbar als Statuen gekennzeichnet zwei kleine Kultbilder — eine Tyche und den blitzschleudernden Zeus sieht — welche Schlosser für zwei in Bizya vorhandene Bildwerke hält. Dann verzeichnen wir Zeus sitzend mit Schale (Taf. I, 6, 23), ebenso unten noch Adler (Taf. I, 8, 860), ferner als Ζεὺς Ὀλύμπιος mit der geflügelten Nike auf der Hand (Tafel I, 7, 308). Sehr häufig kommt Hera vor; l. stehend (Taf. I, 9, 541), auch vorne mit Altar (Taf. I, 10, 311) oder mit Pfau[3]) (Taf. I, 11, 544 und 12, 543). Zeus und Hera sind in Pautalia auch durch einen gemeinsamen Votivstein verewigt.[4]) Von Sarapis haben wir Münzen mit seinem Brustbild (Taf. I, 13, 406) oder l. stehend (Taf. I, 14, 536); ebenso verzeichnen wir Hades-Sarapis (Taf. I, 15, 538).

Die Münzen mit Bildern der asiatischen und aegyptischen Kulte lassen auf orientalische Einwohner der Stadt, die ihre heimatlichen Götter in der Stadt verehren wollten, schliessen. Vertreten sind Kybele auf dem Löwen reitend (Taf. I, 17, 169), dann im Wagen von Löwen gezogen (Taf. I, 18, 518), und Harpokrates (Taf. I, 16, 826).

Als Schutzgöttin des reichen Ackerbaues wird Demeter — es ist schwer zu entscheiden ob nicht manchmal auch Kore dargestellt werden sollte — häufig und in vielen Varianten dargestellt. Zu verzeichnen wäre sie l. stehend mit langer Fackel und Schale (Taf. I, 19, 867), dabei Altar, oder mit Ähren und Altar (Taf. I, 20, 78), in der erhobenen Hand Ähren und Mohnblüte (Taf. I, 21, 79) oder Ähren (Taf. I, 22, 548), vorn Modius mit Früchten (Taf. I, 23, 314); mit kurzer Fackel und Ähren (Taf. I, 24, 81), mit langer Fackel und Ähren in der erhobenen Hand (Taf. II, 1, 81) oder in der gesenkten Hand (Taf. II, 2, 312); ferner r. stehend mit Ähren in der gesenkten Hand (Taf. II, 2, 312) und schliesslich l. sitzend mit Ähren (Taf. II, 3, 88). Als Heilgöttin mit Schlange um die Fackel (Taf. II, 4, 548) verewigt die Göttin eine Münze (die Darstellung ist auch auf einem Relief aus Philippopel nachweisbar),[5]) dann in gleicher Weise unter Hinzufügung der mystischen Ciste (Taf. II, 5, 549).

Die Münze Severus-Maternus n. 191 zeigt Demeter und Kore — zwischen ihnen wahrscheinlich Altar. Das Stück und speziell die Mitte ist stark zerstört, doch kann die Bestimmung nach dem unter vielen Kaisern in Odessos häufig vorkommenden gleichen Typus[6]) vorgenommen werden. Die Münze De-

[1]) Ibid. 240; Usener, Rhein. Museum 1905, 1—30.
[2]) Schlosser, op. cit. XXIII, 3.
[3]) Ivanoff, Severna Makedonia 395 n. 41, 42; Mtsb. XVI—XVII, 55.
[4]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik 75 fig. 7.
[5]) Annali dell' Instit. 1861, 380 Tafel S; Overbeck, Griech. Kunstmythologie Atlas 3 Demeter XIV, 7, als Heilgöttin; vgl. Rubensohn, Athen. Mitteil. XX, 1895, 360 ff.
[6]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien u. Moesien I Odessos n. 2241 u. a.; Mouchmoff, Odessos 1566 u. a.

meter im Zweigespann mit zwei kurzen Fackeln in den Händen (Taf. II, 6, 2) — die Darstellung könnte auch als Diana Lucifera gedeutet werden — gehört vielleicht zur Serie der unter den ersten Kaisern geprägten Siegestypen (wie Nike und Athena in Siegeswagen), die in einer Münze von Anchialos[1]) ein Analogon finden.

Apollon l. stehend mit Mantel (Taf. II, 7, 229) kommt auf n. 229 des Commodus vor; häufiger ist die Darstellung mit Opferschale und Lorbeerzweig, allein (Taf. II, 8, 231) oder mit Altar vorne (Taf. II, 9, 185 und II, 10, 273); auch kommt dieser Gott in der Mitte einer Tempelfront vor (Taf. II, 11, 707 und II, 12, 264), wobei aber nicht ausgesprochen ist, ob unter derselben der römische Bonus Eventus zu erkennen ist.[2]) Die vielen Münzen und der Tempel lassen aber auf starke Verehrung des Gottes in Pautalia schliessen. Es mag ja auch sein, dass hier in dieser Darstellung vielleicht der thrakische Apollon (Κενδρισός) zu suchen wäre, wie er mit beiden Namen bezeichnet auf einem Votivstein von Philippopel[3]) vorkommt, oder der Ἀπόλλων Δαφνόφορος,[4]) wenn nicht gar im Zusammenhang mit den heilkräftigen Bädern Ἀπόλλων Ἰητρός, welcher in den klassischen Regionen selten,[5]) sich dagegen in den thrakischen Hafenstädten des Pontus Euxinus grosser Verehrung erfreute,[6]) wofür ü. A. auch ein Votivstein in Anchialos[7]) wie auch die vielen zwar mit anderer Zeichnung vorkommenden Münzen von Serdica sprechen könnten.

Artemis — hier möglicherweise Βενδῖς[8]) — in der bekannten Zeichnung nach r. schreitend mit Hund zu Füssen (Taf. II, 13, 866) ist häufig; dann mit Wild in der L. (Taf II, 14, 264a). Die sonst im europäischen Griechenland seltene Darstellung des Helios (Sol), der wir in Thrakien auch in Hadrianopolis,[9]) Philippopolis[10]) und Serdica[11]) begegnen, ist hier in einer einzigen Münze n. 236 (Taf. III, 24) vertreten und auch hier wahrscheinlich dem römischen Vorbild entlehnt. Stärker vertreten ist Athena, und zwar l. stehend mit Schale (Taf. II, 15, 570), mit Schild und Lanze (Taf. II, 16, 575a und II, 17, 726), mit Lanze, unten auch Altar (Taf. II, 18, 574 und II, 19, 156), dann r. stehend mit Schild und Lanze (Taf. II, 20 572); l. sitzend mit Schale und Schild (Taf. II, 21, 100; II, 22, 207 und II, 23, 573), mit Eule (Taf. II, 24, 106), als Athena Nikephoros (Taf. III, 1, 81) oder die um den Oelbaum geringelte Schlange Erichthonius fütternd (Taf. III, 2, 576). Der interessante Typus dieser Gottheit ist die mit vorgestrecktem Schild und Lanze in der Biga feierlich fahrende Athena (Taf. III, 3,

[1]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien I 411, V 36.
[2]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I 334.
[3]) Reinach, Revue des études grecques XV, 1902, 32; L'histoire par les monnaies 124 = Mtsb. XVII, 772.
[4]) Dittenberger, Syll. 2. Aufl. I 385.
[5]) Pick, Münzbilder, Jahrb. Arch. Instituts XIII, 1898, 171.
[6]) Pârvan, Histria, Analele Acad. române II, 1916, 535 ff.
[7]) Jireček, Arch. Fragmente aus Bulgarien, Arch.-ep. Mitteil. X, 161, 1.
[8]) Tomaschek, Zur Kunde 451.
[9]) Mouchmoff, Antični Moneti 151, 2743 (unter Gordianus).
[10]) Ibid. 306, 5427 (unter Elagabalus).
[11]) Ruzicka, Die Münzen von Serdica, n. 153—155 (Caracalla), n. 430 (Geta), n. 475—476 (Gallienus).

164), gleichfalls zur Serie der Siegesmünzen (vgl. Demeter und Nike) gehörend. Da diese Prägungen nur von Marcus und Verus existieren, dürften sie sich auf den Sieg über die Armenier, Parther und Meder im J. 164 beziehen.

Als Roma bezeichnen wir, wenn auch nicht wie auf den stadtrömischen Münzen auf einem Panzer sitzend, die l. sitzende Göttin mit Helm, die deshalb nicht als Athena eingereiht werden kann, weil Schild und Eule fehlen. Nike mit dem Kranz und der geschulterten Palme vorstrebend (Taf. III, 4, 466 und III, 5, 194), auf Bodenlinie mit geöffneten Flügeln auch nach vorn (Taf III, 6, 975a) oder auf Kugel stehend (Taf. III, 7, 771) ist unter allen Kaisern vertreten, auch in der erwähnten Serie (vgl. Demeter und Athena) in einer von zwei galoppierenden Pferden gezogenen Biga (Taf. III, 8, 4); weiters findet man Nike-Nemesis (Taf III, 9, 217) und die den Kaiser bekränzende Nike, die noch später erwähnt wird.

Ausser Aphrodite, zu Seiten Delphin und Korb (Taf. III, 10, 768), haben wir in n. 211 (Taf. III, 11) einen neuen Beweis für das Bestreben der Münzkanzlei, mit Vorliebe antike Bildwerke zum Vorbild zu nehmen. Diesen Typus mit dem bekleideten Unterkörper kennen wir aus mehreren in den Museen vorhandenen Kunstwerken,[1]) er ist aber auf thrakischen Münzen sonst nicht bekannt, was die Vermutung nahelegt, dass auch davon in Pautalia eine Kopie vorhanden war. Hervorzuheben wäre ferner eine ebenfalls von der Hüfte abwärts bekleidete Darstellung der Aphrodite (n. 212, Taf. III, 12), welche in der zum Kopf erhobenen Rechten einen Apfel hält und die Linke an die Hüfte stützt oder ihr Kleid hält. Den nahezu gleichen Typus, als Aphrodite verzeichnet, finden wir in Tomis beschrieben,[2]) während sie von Imhoof Blumer[3]) auf einer Münze von Larisa als Nymphe Larisa bezeichnet wird.

Von den ebenfalls zu den thrakischen Gottheiten, deren Kult von den Ureinwohnern stammen dürfte, zuzählbaren drei nackten Chariten in bekannter Darstellung (Taf. II, 113, 503) unterscheiden sich die drei bekleideten Nymphen, von denen weiter unten gesprochen werden soll.

Eros mit umgestürzter Fackel (Θάνατος) kommt wiederholt vor.[4]) Die Fackel steht unten frei (Taf. III, 14, 822), ferner auf Steinhaufen (Taf. III, 15, 728), auch auf Altar (Taf. III, 16, 786). Eine kleine Münze Getas zeigt einen geflügelten Eros auf Löwen reitend (Taf. III, 17, 830) — ein Typus, der auch in Kallatis vorkommt.[5]) Die Bedeutung Pautalias als Handelszentrum drückt sich durch die vielen Münzen des Hermes aus. Wir sehen ihn in üblicher Weise l. stehend (Taf. III, 18, 201), zu seinen Füssen den Hahn (Taf. III, 19, 566 u. III, 21, 568), auf dem Widder reitend (Taf, III, 20, 771). Obwohl in diesen Darstellungen schon mit vielen Münzen vertreten, muss es auffallen, dass in Pautalia drei Nachbildungen klassischer Hermesstatuen vorhanden sind.

[1]) Reinach, Répertoire de la statuaire I 321, 1324; 324, 1336; 324, 1338.
[2]) Regling, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien n. 2945, Taf. XV, 35.
[3]) Imhoof-Blumer, Nymphen und Chariten 72, 201, Taf. V 31.
[4]) Riggauer, Eros auf Münzen, Zeitschr. für Numism. VIII 96.
[5]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien u. Moesien I, 110, 280.

Zuerst der Hermes Diskobolos (Taf. III, 22, 166), den wir bisher auf keiner Münze einer anderen Stadt so vollkommen wiedergegeben finden. Bekannt war diese Darstellung aus schlecht erhaltenen Münzen von Amastris [1]) und Bithynium-Claudiopolis.[2]) Sie ist eine Nachbildung nach dem berühmten Werk des Naukydes von Argos, von dem eine Kopie in Pautalia vorhanden gewesen sein dürfte. Weiters haben wir zu verzeichnen Hermes vom Rücken gesehen mit dem Ledersack und Mantel über der linken Schulter, mit dem Kerykeion in der vorgestreckten Rechten vor einer schlangenumwundenen Stele (Taf. III, 22, 300). Diese Darstellung weicht von den von Pick veröffentlichten Münzen von Marcianopolis [3]) und Nicopolis ad Istrum [4]) ab. Bezüglich eines ähnlichen Typus in Korinth vermuten Imhoof-Blumer und Gardner [5]) eine Nachbildung einer antiken Marmorstatue.

Wie beim weiter unten besprochenen Hermes des Praxiteles, lässt sich auch hier konstatieren, dass die gleiche Münze in mehreren Städten bekannt war, so dass angenommen werden kann, es handle sich stets um eine in der betreffenden Stadt befindliche Kopie eines Kultbildes oder um eine Kopie eines griechischen Meisterwerkes der plastischen Kunst. Die Ausführung der Zeichnung ist in Pautalia künstlerischer, weswegen vermutet werden kann, es sei hier eine bessere Kopie dem Stempelschneider zur Verfügung gestanden.

Zu den interessanteren Darstellungen ist aber der Hermes mit dem Dionysoskinde (Taf. IV, 1, 516) zu zählen, weil daraus zu erkennen ist, dass dem Stempelschneider das berühmte vielumstrittene Werk des Praxiteles oder zumindest eine Kopie desselben als Vorbild diente. Eine ähnliche Abbildung kannten wir aus einer Münze von Anchialos des Marcus in der Sammlung des historischen Vereins von Odessa, welche zuerst von A. Schwarz [6]) herausgegeben, dann auch von Pick,[7]) Treu,[8]) Blanchet,[9]) Filow,[10]) Reinach,[11]) Strack,[12]) Dehn[13]) u. a. dem Praxiteles zugeschrieben wurde, was von Klein [14]) damit bestritten wurde, dass er die Figur auf der Münze mit einer anderen Statue eines Schülers von Praxiteles identifizieren möchte. Unsere Münze von Pautalia aus der neuen Sammlung Avramov in Sofia — die erste Sammlung desselben ging vor einigen Jahren in Besitz des Bulgarischen National

[1]) Habich, Jahrbuch XIII, 56 ff.; Journal intern. d'arch. num. II 137 ff.; Schlosser, Num. Zeitschrift XXIII, 1891, 19 Taf. II, 35.
[2]) Regling, Zur gr. Münzkunde, Zeitschr. f. Numism. XXV, 44.
[3]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien u. Moesien I 637, 638, 739 u. 1146 Taf. XVI 22; vgl. S. 193.
[4]) Ibid. 340, dazu Anm. 9 und n. 1928.
[5]) Imhoof-Blumer und Gardner, Num. Comm. on Pausanias 20 E 87.
[6]) Schwarz, Archiv Moskauer Arch. Ges. III 1893, IV und Arch. Anzeiger 1893, 157.
[7]) Pick, Arch. Jahrbuch XIII 174.
[8]) Treu, Olympia III 197 ff.
[9]) Blanchet, Revue Numismatique 1894, 245.
[10]) Filow, Archeol. Parallelen, Sbornik XXVI, 1912, 71 Tafel VIII, 13.
[11]) Reinach, L'histoire par les monnaies 12.
[12]) Strack, Die ant. Münzen von Thrakien II Anchialos 1223 n. 427 Tafel VI, 12.
[13]) Dehn, Arch. Jahrbuch XXVII, 1912, 200 und XXX, 1914, 121.
[14]) Klein, Praxitelische Studien 57 ff. und Oesterr. Jahreshefte XIV, 1911, 99 Abb. 110 u. XV, 1912, Beiblatt 279.

Museums von Sofia über — beschrieb zuerst Filow,[1]) wobei er auf der Säule keinen Mantel erkennen konnte und daher die Darstellung auf der Münze als eine freie Kopie nach dem Praxitelischen Originalwerk von Olympia bezeichnete. Wie ich aber aus einem neuen Abdruck, der photographisch vergrössert wurde, erheben konnte — darüber eingehend in meinem Aufsatz „Zwei Statuen des Praxiteles auf Münzen von Pautalia“ [2]) — zeigt die Münze auch das Gewand und kann daher als richtige Kopie einer Nachbildung nach dem Originalwerke des Meisters betrachtet werden. Durch die Drehung der Figur nach rechts, ist die Säulenstellung auch verändert und die Gewandung kommt deshalb weniger ausdrucksvoll zur Schau. Ich habe bereits in meinem zitierten Aufsatz gesagt, dass ich diese Darstellung dem Praxiteles und nicht einem seiner Schüler zuteile, weil auch eine zweite Münze dieser Stadt ein anderes Werk desselben Meisters wiedergibt. Wäre das Vorkommen vereinzelt, so hätte man noch über die Absicht des Graveurs zweifeln können; dadurch aber, dass dies zweite Werk — der Satyr (Taf. IV, 2, 517) — ebenfalls in Pautalia nachgebildet wurde, kann geschlossen werden, dass dem Stempelschneider die bestimmte Absicht vorschwebte, gerade Werke des berühmten Bildhauers auf Münzen von Pautalia zu verewigen. Was um so auffallender wirkt, weil auch viele andere Münzen dieser Stadt Figuren zeigen, die sich auf das Standbein stützen, welche Darstellungen Overbeck im Kreise praxitelischer Kunstübungen gesucht hat.[3])

Dass gerade diese Stadt reicher wie andere Städte Thrakiens antike Bildwerke auf Münzen vorführt, möchte ich damit erklären, dass Pautalia eine Bäderstadt war und ebenso wie die vielen Baulichkeiten, die wir aus einer in verschiedenen Abarten bekannten Münze kennen, (Taf. IX, 17, 287), in seinen Hainen, Tempeln und Bäderanlagen sicherlich auch viele Statuen und Kunstwerke besass. Da finden wir eine Grotte und mehrere Aediculae, in denen kleine Figuren zu sehen sind, auch im freien Raum scheinbar solche Figuren,[4]) die zu bestimmen wegen der kleinen Dimensionen nicht möglich ist. Es kann aber angenommen werden, dass in diesen Figuren die Nachbildungen antiker berühmter Bildwerke zur Schau gestellt wurden, umsomehr als gerade Hermes, Dionysos und Satyr im weinreichen Handelszentrum Pautalia grosse Verehrung genossen haben dürften; weil der Stempelschneider in dem Münzbilde mit den vielen Bauten die Figuren nicht kenntlich machen konnte, so hat er für sie eigene Münzen geschnitten. Wie diese Kunstwerke nach Pautalia gekommen sein können, darüber habe ich mich in meinen obengenannten Aufsatz eingehender ausgesprochen.

Dionysos erfreute sich in allen Gegenden Thrakiens besonderer Verehrung. Er hatte in nächster Nähe von Pautalia, am Pangeion, ein eigenes

[1]) Filow, Hermesstatue auf einer Münze von Pautalia, Num. Zeitschrift LI, 39 Abb. Tafel IX, 1.
[2]) Ruzicka, Zwei Statuen des Praxiteles auf Münzen von Pautalia, Strena Buliciana 667 ff.
[3]) Overbeck, Apollon 209, 1; 210, 3.
[4]) Lederer, Sammlung Giesecke, Blätter für Münzkunde XII, 1909, Spalte 4323: Pautalia sieht eine kleine rechtshin kniende Figur.

Heiligtum[1]) und ein zweites in Maroneia.[2]) Die Paionen, die Bewohner vor den Römern, haben den Dionysoskult von den phrygischen Urbewohnern der Gegend übernommen[3]) und so verblieb die besondere Liebe zu diesem Gotte auch unter römischer Herrschaft aufrecht. Sein Bild kommt, ausser in den gewöhnlichen Darstellungen mit Kantharos und Thyrsos (Taf. IV, 3, 560 und IV, 4, 323), ebenso unten mit Panther (Taf. IV, 5, 561), auch in der selteneren auf dem Panther reitend vor (Taf. IV, 6, 99) und Wein ausgiessend (Taf. IV, 11, 224). Auf einer Münze des Commodus-Attalus (Taf. IV, 7, 181) sehen wir den Gott in der dem Apollon-Bonus-Eventus nachgeahmten Art abgebildet, nur hat er in der R. einen Kantharos und in der L. eine Traube.

Für diese Zeichnung giebt es in der Literatur, weder bei Roscher noch bei Overbeck, eine Erklärung; sie dürfte möglicherweise einen Synkretismus zwischen Dionysos und Apollon-Bonus-Eventus vorführen, oder aber auf eine uns unbekannte Statue, die in Pautalia Aufstellung fand, zurückzuführen sein. Auf Münzen des Marcus n. 60 a und Verus n. 173 (Taf. IV, 8, 173) sehen wir Dionysos als Kind in der Futterschwinge (vannus). Imhoof-Blumer beschreibt[4]) ein gleiches Stück des Verus als Διόνυσος Λικνίτης. Der Typus existiert auch auf einer Münze des Gallienus in Magnesia.[5]) Ueber λίκνον (vannus mystica = Futterschwinge) vgl. auch Gruppe[6]) und Stephani.[7])

Weiter ist die interessante Darstellung des Dionysos auf einer Münze des Commodus zu erwähnen (Taf. IV, 9, 192): auf einem von zwei Panthern gezogenen Wagen ist Dionysos stehend dargestellt, während im zweiten Plan eine Mänade mit Schelle und Tympanon tanzt und oberhalb in leichterer Zeichnung ein vorspringender Stier von einem Treiber gehalten wird. Diese Darstellung hat in der ganzen Numismatik nicht ihres Gleichen und scheint eine Nachbildung eines Kultbildes zu sein.

Ähnlich dargestellt finden wir auf thrakischen Münzen Dionysos nur noch auf einer Münze des Commodus von Philippopolis.[8]), Hier ist auf der Rückseite mit der Legende ΗΓΕ COYEΛ MAPKIANOY ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙΤΩΝ Dionysos im Wagen von zwei Pferden gezogen rechtshin dargestellt. In der Mitte ist die Münze stark abgenützt, es könnte dort auch eine Figur gestanden haben, von der noch Spuren zu bemerken sind. Ausserdem kennen wir auch zwei Medaillons des Gordianus von Perinthos mit ähnlichem Bild. Das Sofioter Museum hat davon zwei Exemplare, die ich vergleichswegen anführe. Das erste[9]) zeigt Dionysos (der Kopf scheint die Züge des Gordianus wiederzugeben) rechtshin stehend im Sonnenwagen, den l. Fuss eingebogen auf

[1]) Dio Cassius, 51, 21 und 54, 34.
[2]) Gruppe, Griech. Mythologie I, 56.
[3]) Tomaschek, Thraker I, 21.
[4]) Imhoof-Blumer, Zur griech. und röm. Münzkunde, 1908, 34, 4; Jahrbuch des arch. Instituts III 288; Griechische Münzen 78.
[5]) Brit. Mus. Catalogue, Jonia 105 Tafel XX, 10, hier als Dionysos in der Wanne bezeichnet.
[6]) Gruppe, Griech. Mythologie 1423 Anm. 7.
[7]) Stephani, Compte rendus, 1859, 46 ff.
[8]) Mouchmoff, Antični Moneti 296, 5203 im Nat. Mus. in Sofia.
[9]) Nat. Mus. Sofia n. 233; Mouchmoff 264, 4667 als Apollon beschrieben.

dem Wagensitz, den r. Arm mit dem Mantel in die Hüfte gestemmt, die l. Hand mit den Zügeln vorgestreckt, von zwei galoppierenden Pferden gezogen. Im rückwärtigen Plan eine weibliche Gestalt, Kopf rechtshin, im gegürteten Chiton, mit erhobener rechter Hand einen Schleier im Bogen über den Kopf haltend, in der l. Hand unbestimmbaren Gegenstand — in der Art der Artemis Tauropolos. Das zweite Exemplar[1]) stellt anscheinend den Kaiser als Dionysos dar (Taf. IV, 10). Auf einem Relief des Dionysos[2]) ist unter anderen Nebenfiguren eine Mänade mit Cymbel und einem Panther abgebildet, ebenso beschreibt Kalinka[3]) eine Mänade auf einem bacchischen Relief, gefunden in Gigen (Kreis Nikopol), die der Darstellung auf der obgenannten Münze von Perinthos gleich ist, wo der Schleier über dem Kopfe deutlich zu erkennen ist.

Wegen der Wichtigkeit seiner Darstellung für die antike Kunstgeschichte kann zu den bedeutenderen Münztypen der Stadt auch der Satyr des Praxiteles (Taf. IV, 2, 517) gezählt werden. Wie ich dies ausführlicher in meiner Studie darüber[4]) ausgeführt habe, bin ich der Ansicht, dass der Stempel der Münze nach einer Kopie des Meisterwerkes geschnitten wurde. Als Vorbild dafür käme die Statue des Dresdener Museums in Betracht, die in vielen Werken beschrieben und abgebildet wurde. Durch die Münze kann endlich die Dresdener Statue rekonstruiert werden; sie wurde bisher als einschenkender Satyr, der in der erhobenen Hand eine Kanne halte, betrachtet.[5]) Die klare und schöne Zeichnung der Münze von Pautalia, die sich in allen Linien an das Marmorwerk anlehnt, zeigt jedoch genau, dass der Satyr in der vor dem Kopf erhobenen Hand einen Rebenzweig mit zwei Trauben und in der Linken eine offene Schale gehalten hat.

Der Wichtigkeit als heilkräftige Bäderstadt und dem durch die Tempel erwiesenen Kult entsprechend, zählt Asklepios (in Thrakien Δαρσος)[6]) zu den verehrtesten Lokalgöttern. Beweis dafür sind auch die Weihinschrift im Tempel von Epidaurus[7]) und sein Tempel und die vielen Inschriften und Bildnisse am Hissarlik.[8]) Dem entsprechend ist sein Bild auf den Münzen der Stadt noch viel stärker vertreten, ebenso wie in Nicopolis und Serdica. Er kommt hier immer bärtig linkshin (Tafel IV, 12, 601 und IV, 13, 617) und nach vorn stehend mit Schlangenstab (Taf. IV, 14, 158), oder neben einer schlangenumwundenen Säule (Taf. V, 16, 112), in Tempelmitten (Taf. IV, 15, 709 und Taf. IV, 16, 710), im Raum vor dem gleichen Tempel über den dort aufgestellten Altären und im Geäste eines zwischen ihnen stehenden Baumes (Taf. IV, 16, 710), im Arm der Stadtgöttin zur Begrüssung des Kaisers (Taf. IV, 17, 668). Diese

[1]) Nat. Mus. Sofia n. 6219; Mouchmoff 264, 4667 als Apollon beschrieben.
[2]) Dobrusky, Sbornik XVI, 87, 8 Fig. 44.
[3]) Kalinka, Ant. Denkmäler in Bulgarien 345 f. n. 468 Fig. 147 nach Dobrusky, Sbornik XVI, 89 f. 10 Fig. 46.
[4]) Ruzicka, Strena Buličiana 667 ff.
[5]) Reinach, Répertoire de la statuaire I 403, 8; Hettner, Bildwerke der Kgl. Antiken-Sammlung Dresden, 1891, 70, 88; siehe auch Klein, Praxiteles 190 Anm. 4, 1 u. a. O.
[6]) Kalinka, Klio VI, 169.
[7]) P. Cavaddias, Fouilles d'Epidaurus 182 ff; Eph. arch. Athen, 1884, 32, 64; Dumont, Mélanges 482.
[8]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik 71 ff Fig. 50.

beiden Darstellungen zeigen durch die Postamentlinie deutlich, dass wir es hier mit speziellen Kultbildern zu tun haben. Dann wiederholt sich häufig eine Darstellung des Asklepios auf dem Rücken eines geflügelten Drachen (Taf. IV, 18, 348), worüber beim Kapitel Schlangen ausführlicher gesprochen werden soll. Mit Asklepios zusammen sehen wir Hygieia, allein (Taf. IV, 19, 619) oder diese beiden mit dem kleinen Telesphoros (Taf. IV, 20, 619), oder nur mit Telesphoros (Taf. IV, 21, 502). Diese Darstellung zeigt auch ein vollständig erhaltenes Relief, das in den Ruinen des Asklepieion von Pautalia am Hissarlik gefunden wurde.[1]) Hygieia die Schlange fütternd sehen wir rechtshin und linkshin stehend (Taf. IV, 21, 122), vor einer schlangenumwundenen Stele (Taf. IV, 22, 129) oder mit dem kleinen Telesphoros (Taf. IV, 23, 171) und im Tempel (Taf. IV, 24, 46), sowie im Tempel mit Bäumen umgeben (Taf. V, 10, 258). Telesphoros, dessen Kult in Thakien seit Marcus konstatiert werden kann und der zu den sehr verehrten Gottheiten zählt,[2]) ist auch in Pautalia durch eine Münze vertreten (Taf.V, 1, 735).

Herakles, von welchem in Pautalia das Fragment eines Votivsteins gefunden wurde,[3]) erscheint von Severus angefangen oft abgebildet und zwar nach linkshin mit Löwenfell (Taf. V, 3, 596a), ebenso noch mit Äpfeln in der Hand (Taf. V, 4, 873), mit Löwenfell und Bogen (Taf. V, 5, 332 und V, 6, 333), dann rechtshin, die Keule am Felsen, in vielen Variationen der Körperstellung und der Zahl der Felssteine als Nachbildung des Farnesischen Bildwerkes (Taf. V, 6, 258; V, 7, 268 und V, 8, 424); weiter mit dem Baum der Hesperiden (Taf. V, 9, 593), mit dem anspringenden Löwen kämpfend[4]) (Taf. V, 11, 599 und 12, 598). Ebenso in den Bereich der Nachbildungen eines in den öffentlichen Anlagen Pautalias aufgestellten Kunstwerkes dürfte die Zeichnung zu betrachten sein, welche auf der Münze (Taf. V, 13, 600) zu sehen ist. Der anspringende Löwe wird von Herakles abgewehrt; hinter Herakles zeigt das Münzbild eine auf Basis stehende Stele mit eigenartigem Einschnitt am oberen Ende, in der eine behelmte Athena auf dem Abdruck weniger, aber auf dem Original sicher zu erkennen ist. Das wird nicht allein von dem zuerst die Aufnahme in der Ermitage leitenden Gelehrten des Corpus registriert, sondern zuletzt durch Mitteilung des Custos Dr. Zographos bestätigt. Das lässt die Vermutung zu, auch hier im Löwenkampfe eine der vielen Statuenabbildungen zu sehen, deren Originale die Gärten der Bäderstadt zierten.

Hervorzuheben ist auch die Münze des Severus-Barbarus des Wiener Münzkabinets (n. 8792, hier n. 266, Taf. V, 2), weil diese allem Anschein nach nachgraviert erscheint, was Eckhel, der die Münze herausgegeben hat,[5]) nicht erwähnt hat. Der zweite Fuss des Herakles fehlt, die Lage der Keule ist unwahr-

[1]) Ibid. 45 Fig. 74 mit Inschrift ΚΥΡΙΟΙΣ ΑCΚΛΗΠΙΩ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΑ ΑΙΛΙΟC ΑΝΤΙΟΧΟC.
[2]) Reinach, Cultes, mythes II 259 ff., vgl. auch Seure, Archéologie thrace, Rev. arch. 1913, I, 50, 72 Fig. 12; Diakovitch, Annuaire Bibliothèque Nationale Plovdiv 1921, 145 ff. Abb. 5.
[3]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik 76 Fig. 8.
[4]) Typus Bräuer, Heraklestaten auf antiken Münzen, Zeitschr. für Numism. 1910, Typus Tafel 6, 1-a.
[5]) Eckhel, Doctrina num. vet. II 39.

scheinlich und der Löwenkopf zu klein. Auch die Inschrift verrät Nacharbeit. Schliesslich erwähnen wir Herakles, in einer schönen Ausführung mit geschulterter Keule, wahrscheinlich die Nachahmung eines klassischen Kultbildes (Taf. V, 14, 589).

Als Novum der Typen kann die Münze mit der Figur eines Silvanus-Pan (Taf. V, 15, 737) betrachtet werden, deren Deutung und Beschreibung ich Professor Brunšmid in Zagreb verdanke, aus dessen Besitz diese in Vinkovce gefundene, leider schlecht erhaltene und von mir nur in einem schlechten Abdruck gesehene Münze in die Sammlung des Zagreber Nationalmuseums übergangen ist. Von einer Ausübung dieses Kults in Thrakien ist bis jetzt nichts bekannt, und diese Gottheit kommt sonst in Pautalia auch nicht vor; weitere Nachforschungen wären jedenfalls geboten, bevor die Deutung der Münze als endgültig zu betrachten wäre. Silvanus hat sich in Dalmatien einer speziellen Verehrung erfreut;[1]) drei Denkmale aus Salona, jetzt im Zagreber Museum befindlich, hat Brunšmid veröffentlicht.[2]) In Pautalia müsste diese Münze also Pan zugeschrieben werden.

Der bärtige auf Wellen ruhende Flussgott, der sich auf das Quellgefäss stützt, dürfte wohl die Verkörperung des Strymon sein, weil wir in Pautalia auch Münzen (Taf. V, 17, 198 und V, 18, 352) mit diesem Namen haben. Der Strymon spielte im wirtschaftlichen Leben der ganzen Gegend eine sehr grosse Rolle und der wohltätige Zweck dieses Flusses als Transportmittel, als Einflussnehmer auf die Witterungsverhältnisse, als Befruchter der Landwirtschaft und als goldtragender Bereicherer seiner Umwohner, worüber bereits (S. 1 f.) gesprochen wurde, trug sicher dazu bei, dass für ihn in Pautalia ein spezieller Kultus entstehen konnte, zumal im Altertum der Volksgeist jedem fliessenden Gewässer eine Seele zuschrieb.[3])

Wir verzeichnen aber hier auch einen bartlosen Flussgott (Taf. V, 20, 59), auch mit Reben (Taf. V, 19, 628) und mit Ähren (Taf. V, 21, 52). Es kann nicht entschieden werden, ob das bloss auf Nachlässigkeit des Graveurs oder auf Absicht zurückzuführen ist; im letzteren Falle könnte möglicherweise dadurch der Nebenfluss Bistritza, an dessen Zusammenlauf mit dem Strymon die Stadt Pautalia eigentlich gelegen ist, oder der nahe Astapus (Bregalnitza) versinnbildlicht worden sein, ähnlich wie dies Pick schon bei Nicopolis ad Istrum für den grossen Fluss Ister und dessen Nebenfluss Jantra, an dem diese Stadt liegt, bei dem unbärtigen Flussgott dieser Münzen in Betracht zog.[4]) Auffallend ist es auch, dass der bärtige Flussgott Strymon stets körperlich voller ausgebildet erscheint. Der bärtige Flussgott erscheint mit Ährenbündel (Taf. V, 22, 293), mit Rebenzweigen (Taf. V, 23, 448), mit Schilfrohr (Taf. V, 24, 630), mit Blütenzweigen (Taf. VI, 1, 627), mit Schilfbündel vorne und Ruder rückwärts (Taf. VI, 8, 361), dann Ruder vorn (Taf. VI, 9, 888), dann mit Reben

[1]) Schneider, Arch.-ep. Mitteilungen IX, 1885, 35 ff.
[2]) Brunšmid, Kameni spomenice, Vjesnik VIII, 1905, S. A. 66 ff.
[3]) Mirone, Les divinités fluviales de Sicilie, Revue Numismatique XXI, 1917/8, 3.
[4]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien u. Moesien I 343 und Anm. 2.

(Taf. VI, 2, 359), mit Füllhorn und Früchten (Taf. VI, 3, 357), die Hand am Schiffshinterteil und im Abschnitt spielende Knaben (Taf. V, 4, 360), mit Strymonsnamen und hinten Schilfrohr (Taf. VI, 5, 633). Ferner vor der opfernden Stadtgöttin auf Wellen (Taf. VI, 6. 130), vor der Nymphe der Strymonquellen aus dem Wasser ragend (Taf. VI, 10 und 11 n. 19), als Abbildung der in Pautalia aufgestellten Statue des liegenden Flussgottes mit dem Füllhorn auf der Bergansicht mit den Tempeln (Taf. VI, 12, 712). Wie schon Lehnert[1]) feststellt, ist ganz neu die Zeichnung des Flussgottes, der einen kleinen Asklepios auf der vorgestreckten Hand hält (Taf. VI, 7, 887), wahrscheinlich die Versinnbildlichung der Wirkung der Strymongegend durch die heilkräftigen Bäder.

Von den bekleideten Chariten unterscheiden sich die drei bekleideten Bädernymphen. Mag auch die Anordnung der Gruppe dem bekannten Charitenbilde entlehnt sein, von dem Imhoof-Blumer[2]) Münzen in 10 Städten Thrakiens nachweist, so erinnert dieser Typus doch auch an die Votivreliefs von Saladinovo.[3]) Wir haben auf den ersten kleinen Nominalen von Pius in Pautalia zwei Abarten dieser Göttinnen zu verzeichnen, möglicherweise könnten die einen (Taf. VI, 13, 20) mit den Binden (Schlangen?) auch Mänaden oder Parzen mit abgerissenen Fäden sein, während die anderen in langen Gewändern mit Gefässen, Binden und Ähren (Taf. VI, 14, 22), die auch in Augusta Traiana vorkommen,[4]) unbedingt als Bädernymphen zu betrachten sind. Diese drei Figuren, wiederholt auch auf Münzen mit der Bergansicht[5]) abgebildet, scheinen sich besonderer Verehrung in Pautalia erfreut zu haben und gerade das Vorhandensein auf der Bergansicht macht es denkbar, dass es sich auch hier um eine Statuengruppe gehandelt habe, welche in den Bäderanlagen aufgestellt war. Für den besonderen Kult gerade dieser Bädernymphen spricht auch der bei Küstendil (Pautalia) im Dorfe Skrinevo gefundene Votivstein von drei Nymphen mit der teilweise zerstörten Inschrift Κυρίαις Νύμφαις . . . . ογένης.[6])

Zu dem Nymphenkult wäre auch die Darstellung der Nymphe der Strymonquellen (Tafel VI, 6, 130) zu zählen, welche mit nacktem Körper auf Fels sitzt, in der rechten Hand Ähren hält und vor der aus dem Wasser ein kleiner bärtiger Flussgott auftaucht (über die Auslegung dieser Figur sprechen wir beim Kapitel Stadtgöttinnen). Die Wald- oder Bergnymphe mit dem vor ihr tanzenden Satyr (Taf. VI, 18, 362) ist eine Szene, die als weitere Verherrlichung der Weinkultur zu betrachten wäre. Die letztere Münze findet ein Vorbild in einem im Pariser Kabinet befindlichen Gepräge von Kyzikos,[7]) bei

[1]) Lehnert, Roscher, Lexikon I 1492.
[2]) Imhoof-Blumer, Journ. intern. d'arch. num. XI, 184 ff.; Strack, Die ant. Münzen von Thrakien I Anchialos 208 Anm. 1.
[3]) Dobruski, Nymphaion de Saladinovo, Bull. corr. hellénique, 1897, 118 ff.
[4]) Zeitschr. f. Num. XV, II, 21; Roscher, Lexikon, III Sp. 561, Fig. 6.
[5]) Severus n. 287; Caracalla n. 711—713 und Geta n. 908.
[6]) Ivanoff, Severna Makedonia 395, 40; Dumont, Melanges 219.
[7]) Imhoof-Blumer, Beiträge zur Erklärung gr. Münztypen, Nomisma VI, 12 Tafel I 30 = Nymphen u. Chariten 161, 456 Tafel X, 24.

welchem Imhoof-Blumer[1]) auf die Übereinstimmung mit statuarischen Nymphenbildern, speziell auf das von Reinach[2]) publizierte, hinweist. Dieses sowohl als die völlige Nacktheit des weiblichen Oberkörpers hindern von vornherein, dem Vorschlag Svoronos[3]) beizustimmen, der in der weiblichen Figur eine Muse erkennen will. Die Münze von Pautalia ist zwar nicht so schön geschnitten wie die von Kyzikos, immerhin könnte in Erwägung gezogen werden, ob nicht in Pautalia ein Votivstein dieser Gruppe vorhanden war.

Die Münze mit der Darstellung einer Nymphe als Personifikation des Reichtums der Strymongegend (Tafel VI, 19, 634), zum ersten Male von Nicolaus Schow[4]) beschrieben, nannte Eckhel[5]) schon vor mehr als hundert Jahren mit Recht „non alius est in regno monetario nummus". Bis in die neueste Zeit ist es zu keiner Einigung über die Figur gekommen. Eckhel sah in ihr den Strymon; Sallet widerspricht,[6]) da die Figur weiblich ist, und bezeichnet sie als Tellus oder Ge, weil sie der Tellus auf römischen Münzen des Hadrians,[7]) der Faustina[8]) und des Commodus[9]) gleicht. Von der Kaiserin Julia Domna kennen wir eine reichsrömische Münze[10]) in Gold, Silber und Kupfer, die nach Voetter[11]) aus dem J. 195/199 stammt, mit der Inschrift FECUNDITAS, wo die Kaiserin angelehnt an einem Korb unter einem Rebenstock sitzt und ihre Kinder zu ihr aufsteigen. Auch diese Darstellung kann dazu beigetragen haben, die Münze von Pautalia anzuregen. Postolakkas[12]) schliesst sich für die Münze von Pautalia Sallets Meinung an, will jedoch in dem Berg, auf den die Figur ihre Hand auflegt, einen mit Fracht beladenen Schiffsvorderteil sehen, ebenso Head, der sie jedoch nur als Ge bezeichnet.[13]) Imhoof-Blumer[14]) beschreibt die Figur als Nymphe der Strymonquellen, setzt aber hinzu, es sei wegen wesentlicher Abweichung derselben gegen die auf reichsrömischen Medaillen abgebildete Ge oder Tellus schwierig endgültig zu entscheiden, ob auf der pautaliotischen Münze eine Nymphe oder Tellus gemeint war. Froehner[15]) wieder meint, dass sie als Tellus pazifiziertes römisches Gebiet darstellen soll, als Nachahmung des von Commodus auf die Pazifikation von Brittannien geprägten Medaillons, was jedoch für Caracalla und Domna nicht Anwendung finden kann, weil diese mit einer Pazifizierung Thrakiens nichts zu tun hatten.

[1]) Ibid. 161.
[2]) Reinach, Répertoire de la statuaire II, 407, 2.
[3]) Svoronos, Journ. int. d'arch. numism. V, 179 f. Abb. 5.
[4]) Nic. Schow, Epistola ad princ. Steph. Borgiam (Romae 1789).
[5]) Eckhel, Doctrina num. vet. II, 38.
[6]) Sallet, Berliner Katalog I, 203.
[7]) Cohen 2. Aufl. II, 1429—1439.
[8]) Ibid. II, 219.
[9]) Ibid. II, 714.
[10]) Cohen, 108.
[11]) Voetter, Coll. Fürst Windischgraetz VI, 1 S. 112 = Cohen IV 109 n. 41—45 und Abb.
[12]) Postolakkas, Museum Athen Katalog (1872) 141, 988 Tafel V.
[13]) Head, Hist. Numorum 2. Aufl. 287.
[14]) Imhoof-Blumer, Monnaies grecques 164 Tafel X, 28.
[15]) Froehner, Les médailles de l'Empire romain 130, 1.

Nach meiner Ansicht ist die sitzende Mittelfigur mit den vier Kindern wohl der römischen Medaillistik entnommen, sie ist aber eher eine Nachbildung des Medaillons des Commodus,[1]) wo die vier Kinder die vier Jahreszeiten darstellen. Weil aber auf der Münze von Pautalia keine Bezugnahme auf die örtliche Bedeutung der Stadt mit den Heilquellen vorhanden ist, so darf angenommen werden, dass die vier Kinder hier die Verkörperung des Reichtums der Strymongegend um Pautalia darstellen, bzw., wie die Beischriften BOTPYC (Traube), APΓYPOC (Silber), XPYCOC (Gold) und CTAXYC (Getreide) allein schon bezeugen, deren wichtigste Produkte vorführen sollen. Die weibliche Figur mit dem nackten Oberkörper, deren linke Hand auf einem Quellgefäss ruht, wäre daher als Nymphe der Strymon-Gegend zu betrachten, ähnlich wie es Pick bei Münzen von Marcianopolis und Nicopolis ad Istrum unter Berufung auf die hier beschriebene Münze von Pautalia vorschlägt.[2]) Auch hier könnte es sich möglicherweise, weil diese Darstellung sonst nirgendswo verwendet wurde, um Wiedergabe eines Weihbildes handeln, die in einen der Pautaliatempel eingemauert war. Dafür spricht auch die ganze Anlage der Zeichnung und der seltene Umstand, dass die einzelnen Produkte der Gegend durch Beischriften speziell erklärt werden. Gewissermassen ein Analogon dafür bildet der bärtige Flussgott (Taf. VI, 4, 360), welcher die Rechte auf ein Schiffshinterteil gelegt hat und die Linke auf eine Urne stützt, aus der ein nackter Knabe Wasser schöpft. Hinter ihm ein Weinstock, dessen Krone den Kopf des Flussgottes überragt. Im Abschnitt ein zweiter Knabe sitzend, darüber die Inschrift X(PYC)OC.

Unter den Personifikationen ist in erster Reihe die römischen Vorbildern entnommene,[3]) in anderen thrakischen Städten nirgends wiederholte Münze der Kaiserin Faustina als Fecunditas Augusta auf einer Prägung von Marcus-Maximus zu nennen, auf welcher sie mit zwei kleinen nackten Knaben auf den Armen und zwei bekleideten Mädchen rechts und links von ihr stehend dargestellt wird (Taf. VI, 20, 48).

Gewöhnliche Darstellungen sind ferner Aequitas (Taf. VI, 21, 636), Nemesis Aequitas (Taf. VI, 22, 476) und Nemesis Nike (Taf. III, 4, 466). Ebenso häufig wie in anderen thrakischen Städten sind vertreten: Concordia (Homonoia) mit Kalathos (Taf. VI, 23, 644) und ohne Kalathos (Taf. VII, 1, 135), dazu vorne Altar (Taf. VII, 2, 652), dann die barbarische Münze Getas, von der ich beide Seiten abbilde (Taf. VII, 3, 790), dann sitzend (Taf. VI, 24, 371). Wir verzeichnen Tyche mit Kalathos (Taf. VII, 3, 790), oder das Steuer auf einer Kugel (Taf. VII, 5, 660), oder auf einem Stab (Taf. VII, 9, 178). Ein einziges Mal auf einem Medaillon des Marcus-Aemilianus hält die Tyche über dem Steuerruder auch drei Ähren in der rechten Hand (Taf. VII, 6, 50). Es lässt sich nicht mit Sicherheit feststellen, ob sie auf dem Kopfe einen

[1]) Roman Medallions in the Brit. Mus. 26, 20, Taf. XXXII, 1; Gnecchi, Taf. 86 f.
[2]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien u. Moesien, Marcianopolis I 194 und Anm. III, sowie Nicopolis I 343 und Anm. I, Tafel XVIII 7.
[3]) Cohen², Faustina 97.

Kalathos oder eine Mauerkrone trägt und als solche eine Personifikation der Stadt darstellt. Als Tyche von Pautalia zu bezeichnen ist auch die sitzende Göttin mit dem Kalathos, die schon früh auf Münzen des Pius vorkommt (Taf. VII, 7, 9) und auf der rechten Hand eine geflügelte Nike auf Globus hält, wenn auch ein einziges Mal unter Marcus die Göttin statt des Kalathos eine Mauerkrone trägt (Taf. VII, 8, 42). Ich betrachte dies nur als spielerische Abänderung des Graveurs, weil aus der gleichen Epoche unter demselben Statthalter drei gleichartige Münzen mit Kalathos nur bei verschiedener Schriftteilung existieren.

Pautalia hat eine eigene Personifikation, die durch ihr Brustbild mit der Mauerkrone dargestellt und durch die Inschrift ΠΑΥΤΑΛΙΑ sichergestellt ist (Taf. VII, 10, 470). Der gleiche Typus findet sich auf einer Münze von Serdica[1]) und in vielen anderen Städten. Die Stadtgöttin mit Mauerkrone stehend sehen wir auf einer Münze (Taf. VII, 11, 475). Eigentümlich gegenüber der Begrüssung des Kaisers mit dem Lorbeerkranz durch eine Nike[2]) ist, dass neben diesem auch in Pautalia vorkommenden Typus die Kaiser Severus und Caracalla (Taf. VII, 12, 378 und IV, 17, 665) von der Stadtgöttin mit Mauerkrone, die im linken Arm das Kultbild des Asklepios trägt, mit dem Lorbeer geschmückt werden. Die Kaiser haben volle Kriegsausrüstung, als ob sie ins Feld giengen. Auch die Kaiserporträts sind viel sorgfältiger; die Vorderseite zeigt nämlich das volle Brustbild mit dem Schuppenpanzer; die Rückseiten beider Münzen sind von der Hand desselben Stempelschneiders gemacht. Severus ist als älterer Mann, Caracalla schon bärtig abgebildet. Die Verwendung des gleichen Reversstempels lässt darauf schliessen, die beiden Stücke seien gleichzeitig zu einem bestimmten Anlass der Stadtgeschichte geprägt worden, zumal auch in Pautalia eine Münze vom jungen Caracalla existiert, wo er von einer Nike bekränzt wird. Die eigenartige und neue Darstellung, welche sowohl die Kriegszeiten illustriert, als auch die Bedeutung Pautalias als Bäderstadt betonen will, lässt die Deutung zu, dass diese Münzen in die Serie spezieller Huldigungsprägungen zu setzen wären und möglicherweise — wie schon anderen Ortes erwähnt — mit der Anwesenheit des Kaisers in der Stadt in Verbindung zu bringen wären. Das gealterte Gesicht des Caracalla spricht dafür, dass diese Münze nach dem Tode des Severus geprägt wurde und die Darstellung auf eine frühere Begebenheit Bezug nahm.

Einen weiteren Zuwachs zu der Zusammenstellung einer stehenden oder sitzenden Gottheit mit einer Wassergottheit zu ihren Füssen bildet die Stadtgöttin mit Mauerkrone auf einer Münze des Pius (Taf. VI, 11, 19). Hier steht die Göttin — durch eine Bodenlinie als Kultbild gekennzeichnet — mit der Opferschale und dem Füllhorn vor dem auf Wellen ruhenden Flussgtot Strymon; diese Darstellung kommt ähnlich auch auf einer Münze von Philippopolis[3]) als stehende Tyche mit dem Flussgott Hebros vor.

[1]) Ruzicka, Die Münzen von Serdica, Tafel VI, 81.
[2]) Pick, Die ant. Münzen von Dacien und Moesien I n. 299 Tafel XIX, 30.
[3]) Erizzo, Discorsi sopra le medagli (1571) 458 mit Abbildung; Friedländer u. Sallet, Berliner Katalog 170, 18 aus Sammlung Knobelsdorf; Mouchmoff, Ant. Moneti 292* 5121 Taf. XXXII, 12.

Hat auch die weibliche Figur der Münze der Faustina n. 130 (Taf. VI, 6), die man wegen ihrer Nacktheit eher als Nymphe der Strymonquellen bezeichnen könnte, grosse Ähnlichkeit mit der Stadtgöttin Pautalia, so muss letztere unbedingt als Stadtgöttin (Tyche) von Pautalia beschrieben werden, einerseits, weil sie Ähren in der Hand hält und anderseits hat sie auf dem Kopfe die charakteristische Mauerkrone und es liegt ihr zu Füssen ein Flussgott. Diese Münze hat eine gewisse Ähnlichkeit mit einer solchen des syrischen Antiochia:[1]) die sitzende Tyche und der Flussgott Orontes aus Wellen auftauchend. Analogien zu dieser Darstellung finden sich in Damaskos, Abile, Kaisareia, Paneias und in Ake Ptolemais.[2])

Von dem beinahe in allen Kolonialstädten gebräuchlichen Münzbilde der zwei sich die Hände reichenden Kaiser (Concordia) verzeichnen wir eine Münze der Domna n. 499, wo sich Severus und Caracalla gegenüberstehen, zwischen den Kaisern eine Figur (vielleicht Asklepios), nicht abgebildet, weil schlecht erhalten, und eine Münze Getas mit Severus, wo ersterer in Feldausrüstung dem Severus in Senatorentracht gegenübersteht, zwischen beiden ein hockender Gefangener (Taf. VII, 14, 909), ebenso eine auf die im J. 202 erfolgte Eheschliessung Caracallas mit Plautilla bezügliche Münze n. 775. Wir verzeichnen noch Kaiser linkshin (Taf. VII, 15, 416), mit Globus in der Hand (Taf. VII, 24, 661), unten auch Gefangener (Taf. VII, 16, 506), rechtshin den Fuss auf den Nacken eines Gefangenen setzend (Taf. VII, 17, 664), mit Gefangenen und Tropaion (Taf. VII, 18, 665), zu Pferde auf der Löwenjagd (Taf. VII, 19, 669),[3]) zu Pferde im Galopp mit eingelegter Lanze (Taf. VII, 20, 44) und von vorne mit Krieger, der das Pferd führt (Taf. VII, 21, 505), mit Nike (Taf. VII, 22, 666) und — worüber schon früher gesprochen — mit Stadtgöttin und Asklepios im Arm (Taf. IV, 17, 665 und VII, 12, 378).

Noch wäre die links stehende weibliche Figur anzuführen, die wir als Aphrodite bestimmen (Taf. III, 12, 212); es dürfte sich auch hier um eine Nachbildung einer Statue handeln. Wir finden bei Imhoof-Blumer[4]) eine ziemlich ähnlich aussehende weibliche Gestalt (in der Rechten Ball, die Linke an der Hüfte) als Nymphe Larisa bezeichnet. Wir kennen unter den Quellnymphen von Pautalia schon bestimmte Gestalten; darum soll der Wunsch, in unserer Figur vielleicht auch eine solche zu sehen, nicht rundweg abgelehnt werden, weil es ja immerhin möglich ist, dass einem lokalen Künstler eine solche Auffassung vorgeschwebt haben mag.

Von Tierbildern erscheint der Adler in allen konventionellen Zeichnungen, mit Kopf linkshin auf Globus (Taf. VIII, 1, 384), auf Blitz (Taf. VIII, 2, 183), auf Urne (Taf. VIII, 3, 795), auf Kranz (Taf. 4, VIII, 495),

[1]) British Mus. Cat. Galatia LX.
[2]) Kubitschek, Num. Zeitschrift XLII, 31. Allgemeines über die Ausbreitung dieses Typus bei Macdonald, Coin Types (1905) 165 und Warwick Wroth, Brit Mus. Cat. LXI ff.
[3]) Der Typus des Kaisers auf der Löwenjagd könnte auch den thrakischen Reiter darstellen, welcher auf der Tierjagd in gleicher Weise auf vielen in Thrakien gefundenen Reliefs abgebildet wird.
[4]) Imhoof-Blumer, Nymphen u. Chariten 72, 201, Taf. V, 31.

ebenso rechtshin auf Globus und Blitz (Taf. VIII, 6, 901 und VIII, 7, 380), dann zwischen zwei Feldzeichen auf bekränztem Altar (Taf. VIII, 5, 674). Diese letzeren Münzen entsprechen den reichsrömischen Prägungen gleicher Darstellung, welche Voetter[1]) in die Zeit des Regierungsantrittes von Severus (193 n. Chr.) einteilt. Auf unseren Münzen zeigt aber das Porträt den Severus schon in späteren Jahren und da er noch den Namen Περ(τίναξ) führt, so dürften sie in die Zeit von 197/8 einzureihen sein. Dann der Löwe allein (Taf. VIII, 8, 742), aber auch unter Severus auf einem Dreier in einer eigentümlichen Verbindung mit einem vorn stehenden Adler vor ihm (Taf. VIII, 9 405); das Pferd (Taf. VIII, 10, 742) und der Stier (Taf. VIII, 11, 743). Als einzigen Tiertypus, der an Seeschiffahrt erinnert, haben wir einen Delphin mit dem Dreizack des Poseidon (Taf. VIII, 12, 740) — ein schlecht gewähltes Bild für eine Binnenstadt (wohl Nachahmung nach Byzanz) — zu notieren.

Ein eigenes Kapitel bilden die Münzen mit den Abbildungen der Schlangen, abgesehen von deren Vorkommen als Attribute der Gottheiten Asklepios, Hygieia, Demeter und Athena oder im Giebel der Tempelfronten. Wir haben, entsprechend der Wichtigkeit des Heilkultes, sehr viele Münzen mit anderen Darstellungen von Schlangen zu verzeichnen. Zuerst die Schlange am Asklepiosstab (Taf.VIII, 13, 1) — sie kommt in Thrakien auch in Anchialos und Traianopolis vor, — dann aufgerichtet in mehrfachen Windungen verschiedenartiger Zeichnung mit Löwenmähne (Bart) und gewöhnlichem Schwanz, Kopf rechtshin (Taf. VIII, 14, 392), oder nach links (Taf. VIII, 15, 393), desgleichen mit Fischschwanz (Taf. VIII, 21, 694, 17 und 18, 180), mit Strahlenkranz (Nimbus) rechtshin (Taf. VIII, 19, 906) oder linkshin unten ΣΩΤΗΡΑ (Taf. VIII, 20, 699), dann andere Zeichnung linkshin, mit Löwenmähne (Taf. VIII, 16, 389), ferner auf hohem Altar rechts- und linkshin (Taf. VIII, 23, 250 und 250a), auf breitem Altar (Taf. IX, 1, 807), um den Altar geringelt (Taf. IX, 2, 254), aus der mystischen Ciste hervorkriechend (Taf. IX, 3, 424), dann aus viereckigem verzierten Korb (Taf. IX, 4, 815), auf dem Dreifuss (Taf. IX, 5, 753), von oben gesehen (Taf. XI, 6, 427), zwischen zwei Fackeln auf einem Altar (Taf. IX, 8, 498), zwischen zwei Altären (Taf. IX, 7, 262), zwischen zwei Bäumen aufrecht stehend (Tafel IX, 9, 268), zwischen einer Fackel und einem Dreifuss (Taf. VIII, 24, 225), um das orphische Ei auf grossem Altar (Taf. IX, 11, 284), auf kleinem Altar (Taf. IX, 13, 805), auf hohem Altar (Taf. IX, 14, 804), auf Korb, oben orphisches Ei (Taf. IX, 15, 759), endlich zwei Schlangen neben einem Altar mit dem orphischen Ei (Taf. IX, 10, 855) oder aus einer grossen Vase trinkend (Taf. IX, 12, 295).

Hinsichtlich des Nimbus widerlegt schon Perdrizet[2]) die Ansicht Drexlers,[3]) diese ungeflügelten Schlangen seien mit Chnubis und Glykon zu vergleichen und bemerkt ausdrücklich, dass bei Roscher die von Heuzey publizierte Dedikation

[1]) Voetter, Coll. Windischgraetz VI, 108 Anm. zu 1571.
[2]) Perdrizet, Corolla numismatica, 1906, 229.
[3]) Drexler, Kultus der ägyptischen Gottheiten in den Donauländern.

auf der Troïak-Bergspitze „δράκων ὁ ὧδε τειμώμενος" übersehen wurde.[1]) „C'étaient probablement, sagt Perdrizet, des dieux topiques dispensateurs des fruits de la terre dans laquelle ils étaient censés habiter, tel à Athènes le dieu serpent de l'Acropole,[2]) Zeus Meilichios,[3]) et en Italie ces dieux serpents qu'on appellait Genii loci[4]) ou encore Dracones."[5]) Auf der Balkanhalbinsel hat besonders in der römischen Kaiserzeit der Drachen- und Schlangenkultus sehr geblüht.[6]) Die vielfache Verwendung aller möglichen Schlangen — diese haben, nebenbei gesagt, in dem auch in Pautalia stärker praktizierten orphischen Kultus eine grosse Rolle gespielt — bekräftigt diese Annahme. Es mögen sich hier auch die Schlangengottheiten verschiedenen Ursprungs mehrfach untereinander verbunden haben.[7]) Keineswegs aber mit diesem Schlangenkultus kann die Darstellung einer vorwärts kriechenden geringelten Schlange (oder Drachen), die auf dem Rücken zwischen den Flügeln einen mit Schlangenstab sitzenden Asklepios trägt (Taf. IV, 18, 348), in Verbindung gebracht werden, für welches in der ganzen Numismatik keinen Vergleich gibt. Wenn man auch die von Babelon in „Satrapes et dynastes en Phénicie" etc. beschriebene Münze n. 1003 Melqart zu Pferd auf einem geflügelten Hippokamp r. galoppierend[8]) wegen der Ähnlichkeit der Idee zu Vergleichszwecken heranziehen könnte und andererseits auch mit der Nereide auf einem geflügelten Drachen aus dem berühmten Aktaeon-Sarkophag im Louvre[9]) vergleichen wollte, so ist es kaum denkbar, dass Pautalia daher das Vorbild für diese Münze bezogen habe. Am ehesten möchte ich diese geflügelte Schlange, mit Asklepios verbunden, im Zusammenhang mit dem Lügenpropheten Alexander von Abonuteichos, wie ihn Lukian nennt,[10]) als Inkarnation des Schlangengottes Glykon betrachten, für welchen Alexander durch seine Gaukeleien und die über das ganze Reich sich erstreckende Reklame so viele Gläubige heranzulocken vermochte, dass sogar in der Stadt Abonuteichos Münzen mit der Schlange und der Legende Glykon verausgabt wurden.[11]).

Diese Glykon-Ausgabe erfolgte unter Pius (138—161), während die betreffenden Münzen in Pautalia zuerst unter Marcus erschienen. Der Orakelgott Glykon erfreute sich überall grossen Ansehens und darum ist es nicht zu verwundern, wenn er auch auf Münzen von Nicomedia in Bithynien vorkommt. Das Orakel des Asklepios-Glykon war noch zur Zeit des Marcus und Verus in grosser Verehrung, so dass der Feldherr Severianus es nicht verschmähte dasselbe vor seinem Kampf mit den Parthern zu befragen.[12]) Dass der Draco, dem

[1]) Heuzey, Mission 326, n. 131.
[2]) Herodot VIII, 41; vgl. Aristophanes, Lys. 758.
[3]) Harrison, Prolegomena 19.
[4]) Roscher, Lex. I 1624.
[5]) CIL VI 143.
[6]) Roscher, Lex., Glykon; vgl. auch D. Detschev, Bull. Inst. arch. bulg. III, 1925, 163 ff.
[7]) Perdrizet, Corolla numismatica 229.
[8]) Babelon, Traité pl. CXXII, 16.
[9]) Reinach, Répertoire de la statuaire I 96.
[10]) Stein, Strena Buličiana, 256.
[11]) Head, Hist. Num. 2. Aufl. 505; Br. Mus. Cat. Pontus 83, 1 T. XIX.
[12]) Cumont, RE VII, 1, 1468 f.; Stein, Strena Buličiana 259 f.

nebst anderen Gottheiten die obermoesische Weihinschrift CIL III 8038 gesetzt ist nichts mit Glykon zu tun hat, wies schon Groag, Eranos Vind. (1909) 251—255, überzeugend nach. Es ist nicht ausgeschlossen, dass im Asklepieion von Pautalia eine Original-Votivtafel oder die Kopie nach einem Votivbilde einer anderen Kultstätte existiert hat, welche das auf den Münzen wiederholt abgebildete Drachenbild zeigte.

Als Neuerscheinung können, soferne Legende in Betracht kommt, auch die Münzen Severus n. 394 (Schlange gepanzert) und Caracalla n. 699—702 (Schlange mit Nimbus) betrachtet werden, von denen erstere wahrscheinlich, letztere aber ganz sicher unterhalb der Schlange auf erhabener dicker viereckiger Bodenlinie (Postament) die Inschrift CΩTHPA — graphisch Nebenform von σώτειρα — tragen (Taf. VIII, 20, 699). Vom Porträt des Severus lässt sich die Prägezeit nicht bestimmen, das Bildnis Caracallas fällt jedoch in die zweite Prägeepoche dieses Kaisers, also in die Zeit ungefähr nach 205 und könnte daher in die gleiche Entstehungszeit eingereiht werden, wie die reichsrömische Münze Caracallas mit Inschrift SALVS ANTONINI AVG, die von Cohen[1]) um 198 n. Chr. eingeteilt wird. Auf anderen Münzen dieser Zeit in einer kolonialen Stadt ist die Inschrift ΣΩTHPA nicht bekannt, wenn wir von den Münzen absehen, welche Asklepios als Σωτήρ bei gewissen festlichen Veranstaltungen feiern, wie z. B. in Pergamon, um den Besuch Carcallas im J. 214 zu verewigen.[2])

Eine ganze Anzahl von Münzen zeigen Altäre, auf denen sich ein Gegenstand in der Form eines Eies allein, oder dieses umschlungen von einer Schlange, oder neben zusammengerollten Schlangen sich befindet. Diesen runden Gegenstand bezeichnete Mionnet[3]) und nach ihm die meisten Autoren als orphisches Ei. Das Ei als Attribut des Asklepios in seiner Hand, mit der er den Schlangenstab hält, ist auf vielen Denksteinen Thrakiens dargestellt.[4]) Dobrusky publiziert diese Darstellung auf Steinen von Nicopolis ad Istrum (Fig. 5, 1 u. 3), Serdica (Fig. 5, 2) und Pautalia (Fig. 5, 4), welche er auf eine Figur im Asklepiostempel von Epidaurus zurückführen will,[5]) dann auf einer in Rom befindlichen Statue[6]) im Palazzo Borghese, „wo man am oberen antiken Teil des Stabes einen eiförmigen Körper wahrnimmt, vermutlich reichte der Gott diesen der Schlange". Eine zweite Figur, in der Sammlung Chiaramonti im Vatican, hält das Ei in der Linken.[7]) Auch als Einzelstück wurde das Ei bei den Ausgrabungen des Asklepiostempels am Hissarlik gefunden.[8]) Ivanoff bringt das Ei in Verbindung mit der Mutter des Asklepios Κορωνίς, die ihn aus diesem Ei geboren haben soll.

Von Bauwerken haben wir zu verzeichen: Tempelfront ohne Zeichen im Giebel, in der Mittelöffnung Asklepios (Taf. II, 11, 264), oder im Giebel

[1]) Cohen² II Caracalla 559.
[2]) Head, Hist. num. 536.
[3]) Mionnet, S. 2, 395, 1149 nach Wiczay, Cat. Mus. Hedervarii 92, 2401.
[4]) Dobrusky, Matériaux VI, 21 ff.
[5]) Reinach, Répertoire de la statuaire II, 33, 2.
[6]) Matz-Duhn, Antike Bildwerke in Rom I, 17, 65.
[7]) Reinach, op. cit. nach Clarac pl. 549, 1157; auch bei Müller-Wieseler, Denkmäler der ant. Kunst II Tafel LX, 769, und Cumont, Funde aus Dacien und Moesien, Arch.-ep. Mitt. XVII, 16 Abb. 1.
[8]) Ivanoff, Küstendilski Hissarlik 75, 5. Vgl. den Artikel Koronis (1) bei Pauly-Wissova XI 1431 ff.

Schlange, Mittelnische Hygieia und Asklepios (Taf. IV, 24, 46), oder im Giebel eine Kugel, Mittelnische Hygieia, Asklepios und Apollon-Bonus-Eventus (Taf. IX, 16, 707), ferner, von den schematischen Darstellungen abweichend, den in Seitenansicht gesehenen Tempel zwischen Bäumen, der wahrscheinlich eine genauere Abbildung des Bauwerkes gibt, in der Mitte scheinbar Bonus Eventus (Taf. II, 12, 264); dann im Giebel Schlange, darin Asklepios (Taf. IV, 15, 709). Die eigentümlichste Darstellung ist ein Tempel in Vorderansicht, in dessen Giebel eine Schlange zu sehen ist und aus dem eine Männerfigur mit Opferschale hervortritt; rechts davon ein Baum; links zwei Opferaltäre und dazwischen ein hoher Baum, in dessen Zweigen, gewissermassen in den Lüften, ein Asklepios mit dem Schlangenstab steht (Taf. IV, 16, 710). Eine Erklärung dieser eigenartigen Zeichnung versuche ich an anderer Stelle zu geben.

Eine weitere interessante Münze ist die Bergansicht mit den Tempeln von Pautalia (Taf IX, 17, 287). Über dieses Meisterwerk alter Stempelschneidekunst, wo auf so kleinem Raum so viele Baulichkeiten und Statuen dargestellt sind, tauchen immer wieder neue Erläuterungen auf. Die Münze ist unter Severus (hier unter dem Statthalter Largus), Caracalla und Geta verausgabt worden und in der Zeichnung zeigen sich auf diesen Prägungen verschiedene Abweichungen der Anlagen. So bemerkt man auf n. 712 (Taf. VI, 12) seitwärts l. statt der Aediculae nur Bäume; auf n. 287 (Taf. IX, 17) die Höhle l. oben ist leer, während auf n. 713 (Taf. IX, 18) die zwei Aediculae anders geformt sind und anderweitige Änderungen lassen sich auch auf anderen Stücken beobachten. Auf n. 712 sind die drei Nymphen über der r. Aedicula postiert, ebenso steht unterhalb des grossen Mitteltempels noch ein dritter Tempel und daneben deutlich das Standbild des Flussgottes mit Füllhorn. Die Tempel sind vielfach verschieden wiedergegeben.

Von den Tempelgeräten besprachen wir die Altäre beim Kapitel Schlangen, orphisches Ei u. s. w. Wir kennen aber ausserdem den Dreifuss, in verschiedenen Umwindungen der Schlange (Taf. IX, 5, 753), dann die mystische Ciste, aus deren geöffneten Deckel eine Schlange hervorkriecht (Taf. IX, 3, 424). Zu den selbstständigen Typen auf kleinen Münzen, welche auf grossen Münzen als Nebenfigur gezeigt werden, zählen wir noch den Korb mit Blumen (Taf. IX, 19, 760), mit Äpfeln (Taf. IX, 19, 812), mit Früchten und herabhängenden Trauben (Taf. IX, 20, 845), mit Henkeln, von oben gesehen (Taf. IX, 20, 849); die zweihenkelige Vase (Taf. IX, 21, 813), mit zwei Schlangen, die daraus fressen (Taf. IX, 12, 295); die Weintraube allein (Taf. IX, 21, 800) oder am Stengel (Taf. IX, 21, 801); die Mondsichel mit einem Stern (Taf. IX, 22, 803) oder mit mehreren Sternen (Taf. IX, 22, 841).

Zuletzt wäre noch eine seltene Prägung zu erwähnen. Es handelt sich um eine Huldigungsmünze der Stadt. Sind schon Stadtprägungen in den Provinzen an und für sich seltener als Reichsmünzen, so trifft dies noch mehr bei den Huldigungsmünzen mit Segenswünschen für das Kaiserpaar zu, von denen wir eine unter Severus und Caracalla auch in Pautalia zu verzeichnen haben (Taf IX, 23, 288).

B. Beschreibung der Münzen.

Die Nummern hinter dem Ortsnamen bezeichnen die Musealnummern.

Pseudo-autonom

(Antoninenzeit — Ende des 2. Jahrhunderts)

Einundeinhalber

1 | Kopf des bärtigen Asklepios r. | ΠΑΥΤΑΛΙ | ΩΤΩΝ
K 10 | | Schlange um einen Stab geringelt Kopf r.

Tafel VIII 13

1 Sofia 3464; Tachella, Svetlina 1895, 91; Mouchmoff, Antični moneti 231, 4074 Taf. XXV, 6.
Der Kopf sieht eher wie ein Herakleskopf aus. Dafür spräche die gleiche Art pseudo-autonomer Münzen, entstanden Ende des 2. Jahrhunderts, von Hadrianotherai (Mysia): Fritze, Die antiken Münzen Mysiens I, 198, 559 Taf. IX, 20 im Berliner Münzkabinett = Prokesch, Num. Zeitschr. II, 262.

Kaisermünzen

Antoninus Pius

Statthalter Pompeius Vopiscus (vor 160 n. Chr.)

Fünfer

2 | ΑΥΤ ΚΑΙ [Τ ΑΙ] ΑΔΡΙ | ΑΝ | ΗΓΕΜ ΠΟΜ | ΠΕΙΟΥ Ο | ΠΕΙCΚΟΥ u. i. A.
K 30 | ΤΩΝΙΝΟC | | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Kopf mit L. r. | | Demeter, nach vorn stehend, in von zwei Pferden gezogenem zweirädrigem Wagen (Biga), in jeder Hand lange Fackel haltend.

Tafel II 6

1 Sofia 2582; Mouchmoff 231, 4078.
Ähnliche Darstellung in Anchialos unter Pius: Mouchmoff 411 Taf. V, 36.

[1*] | Kopf des Apollo mit L. | ΠΑΝΤΑΛΕΩ ΕΝ ΠΑΙΩ
Ochsenkopf r.

1 Pellerin, Recueil I 190, XXXIII, 2. — 2 Christine von Schweden, Eckhel, D. n. II 37, hier ΠΑΝΤΑΛΕ.. ΚΝΙ....; Froehlich, Notitia elementaris 106, hier ΠΑΝΤΑΛΕΩ ΙΑΙΟΥ; Mionnet I 397, 232, rectifiziert S. II 366; gehört nach Cnidos (Cariae); vgl. Cat. Br. Mus. 95 n. 80—82. — 3 Theupoli 1287 Pautalia zugeschrieben. — 4 Sestini, Classes generales I, 16; Manuskript im Wiener Münzkabinett IV. — 5 Boutkowsky' Petit Mionnet 49 f. hier ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ ΚΝΙΔΙΩΝ. — 6 Mouchmoff 231, 4073.

[1**] | Kopf des Traian | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC

1 Gusseme, Diccionario Numismatico General, Madrid V 1776, 358, 1 mit Anmerkung: Hallamos estas notas sin declarar los signos.

[1***] | Kopf des Hadrian | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Weibliche Figur mit Stola, in der R. Schale, in der L. Füllhorn.

1 Gusseme 358, 2. — 2 Vaillant, N. gr. 36, aus Foucault [Mionnet S. 2, 366, 968].— 3 Sestini (Manuskript im Münzkabinett) Wien IV. — 4 Tomaschek, Zur Kunde der Haemushalbinsel 450. — 5 Mouchmoff 231, 4075.

3
K 30

ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ Α[ΔΡΙ]|ΑΝΤΩ
ΝΙΝΟC
Kopf mit L. r.

[ΗΓΕΜ ΠΟ]ΜΠΕΙ|ΟΥΟΠΕΙCΚΟΥ u. i. A.
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Athena mit korinthischem Helm, auf von zwei Pferden r. gezogenem zweirädrigem Wagen r. stehend, in der vorgestreckten R. Schild und Speer, mit der L. die Zügel haltend.

Gewicht: 17·55 (2).
Abweichungen Vs: Schluss der Inschrift fehlt 2.
1 Hollschek. — 2 Paris 768.

4
K 30
Tafel
III 8

ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ ΑΔΡΙ|ΑΝΤΩ
ΝΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. Falten rückwärts r.

ΗΓΕΜ ΠΟΜΠΕΙΟΥΟΠΕΙCΚΟΥ unten
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Geflügelte Nike r. vorgebeugt stehend auf von zwei Pferden r. gezogenem zweirädrigem Wagen, die R. am Zügel, in der L. Siegespalme haltend.

Gewicht: 19·45 (1), 19·70 (2).
1 Paris 767, Vaillant Num. gr. 45, 2 aus Thes. reg. [Mionnet S. 2 367, 974 ungenau]. — 2 Wien 8753, Eckhel D. n. 38. — 3 Gusseme 358, 5. — 4 Rasche III 688. — 5 Neumann Museum Manuskript im Münzkabinett Wien [Wiczay 2371; Sestini Mus. Hedervary I, 1].

5
K 30

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕΜ ΠΟΜΠΕΙΟ|Υ ΟΠΕΙCΚΟΥ u. i. A.
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Asklepios bärtig nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewandzipfel an der Hüfte.

Gewicht: 20·5[illegible] (1).
1 Berlin.

6
K 30

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕΜ ΠΟΜΠΕΙ|ΟΥΟΠΕΙCΚΟΥ u. i. A.
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Hygieia r. stehend im langen Gewande, in der R. Schlange, die aus Schale in der L. frisst.

Gewicht: 18·50 (1), 19·80 (2).
1 Paris 765, Vaillant n. g. 45 aus Lazara [Mionnet I 398, 233, Recueil de planches 69]. — 2 Wien 8752, Eckhel cat. I 72, 1. — 3 Hardouin op. sel. 132. — 4 Gusseme 358, 5. — 5 Mouchmoff 232, 4085.

7
K 30

Ebenso
Kopf mit L. r.

ΗΓΕΜ ΠΟΜΠΕΙΟΥ ΟΠΕΙ|CΚΟΥ ΠΑΥ
ΤΑΛΙΩΤΩΝ
Ebenso

Gewicht: 19·40.
1 Ruzicka.

8
K 31

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕΜ ΠΟΜΠΕΙ|ΟΥ ΟΠΕΙCΚΟΥ u. i. A.
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Links Hygieia r. stehend im langen Gewande, in der R. Schlange, die aus Schale in der L. frisst, gegenüber r. Asklepios nach vorn stehend Kopf linkshin, die R. am Schlangenstab, die L. mit Gewand an der Hüfte.

Gewicht: 17·75 (1).
1 Paris 769 von d'Hermand. — 2 Sestini Manuskript IV, 1. — 3 Lischine 646, 1 ungenau, Figuren kleiner.

9 K 30 Tafel VII 7	Ebenso Ebenso	Ebenso Tyche mit Kalathos l. auf Stuhl mit Lehne sitzend, in der vorgestreckten R. Globus; auf ihm steht l. schwebende geflügelte Nike, mit Kranz und Palmzweig, im l. Arm Füllhorn.

Gewicht: 20·50 (2), 15·20 (3).
Abweichungen: Rs. Inschrift verwischt 3.
1 London cat. 141, 2. — 2 Paris 772. — 3 Sarajewo 7901. — 4 Mouchmoff 231, 4082; Münsterberg, Beamtennamen 27 (NZ 1911, 95).

10 K 20	Ebenso Ebenso	ΗΓΕΜ ΠΟΜΠΕΙ | ΟΥ | ΟΠΕΙCΚΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ Ebenso

Gewicht: 19·845 (1), 19·05 (2).
1 Berlin. — 2 Paris 770; Mionnet S. 2, 367, 976 ungenau. — 3 Occo 269. — 4 Sestini Manuscript IV, 1.

11 K 30	ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ ΑΔΡΙ ΑΝΤΩ ΝΙΝΟC Kopf mit L. r.	ΗΓΕ Μ ΠΟΜΠΗΙΟΥ ΟΥΟΠΕΙCΚΟΥ ΠΑΥ ΤΑΛΙΩΤΩΝ Kaiser zu Pferde im Friedensgewande.

1 Vaillant n. gr. 45 aus Foucault [Mionnet S. 2, 367, 975]. — 2 Gusseme 358, 5. — 3 Rasche III 689. — 4 Mouchmoff 232, 4083.
Im Pariser Münzkabinett befindet sich dieses Exemplar nicht und ist auch anderweitig nicht zum Vorschein gekommen. Die Existenz ist jedoch möglich, da die gleiche Darstellung bei Marcus-Maximus n. 44 vorkommt.

12 K 30	ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ ΑΔΡΙ | ΑΝΤΩ ΝΙΝΟC Ebenso	ΗΓΕΜ ΠΟΜ | ΠΕΙ | ΟΥ | ΟΠΕΙCΚΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ Tempelfront von vier Säulen auf drei Stufen, mit Dachverzierungen; in der Mitte Asklepios nach vorn stehend, in der R. Schlangenstab, in der L. Mantel, im Giebel Kreis mit Punkt.

1 Turin. — 2 Arigoni I al. Col. IV, 5, 1 = II 17, 1. — 3 Sestini descr. 64, 1 aus Ainslie [Mionnet S. 2, 367, 973, dabei Anmerkung: Im Museum Arigoni befindet sich eine Medaille nahezu ähnlich mit ΠΟΜΠΕΙΟΥ; Mionnet denkt an einen Stempelfehler, man solle vielmehr ΠΟΜΠΗΙΟΥ lesen]. — 4 Mouchmoff 231, 4077 u. 232, 4086.

Statthalter Gargilius Antiquus (161 n. Chr.)

13 K 30	ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ Α | ΔΡΙ ΑΝ ΤΩΝΙΝΟC Kopf mit L. r. (Kreislinienumfassung).	ΗΓΕ ΓΑΡΓΙΑΙ ΑΝΤ | ΙΚΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩ ΤΩΝ Nackter Zeus (Keraunios) r. ausschreitend, mit der erhobenen R. Blitze schleudernd, in der vorgestreckten L. Adler (Kreislinienumfassung).

1 Avramoff. — 2 Stift St. Florian.

14
K 31

Ebenso

Ebenso

ΗΓΕ ΓΑΡΤΙΑΙ ΑΝΤΙΚΟΥ u. i. A. ΠΑΥ ΤΑΛΙΩΤΩΝ

Geflügelte Nike l. vorgebeugt stehend in von zwei galoppierenden Pferden gezogenem zweirädrigem Wagen, in der vorgestreckten R. Palmenzweig, mit der L. die Zügel haltend.

1 Paris 766, Hardouin 132; Vaillant n. gr. 45, 2 aus Thes. reg. [Mionnet S. 2, 366, 969]. — 2 Sofia 1544, Mouchmoff 231, 4079. — 3 Eckhel d. n. 38. — 4 Gusseme 358, 4.

15
K 30

[ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ] ΑΔΡΙ | ΑΝ ΤΩ[ΝΙΝΟC]

Ebenso

ΗΓΕ ΓΑΡΤ . . . ΑΝΤΙΚΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩ ΤΩΝ

Nackter Hermes (Diskobolus) mit Petasos l. stehend, in der emporgestreckten R. Kerykeion, in der gesenkten L. Diskus haltend, hinter ihm hoher runder Altar, darauf eine Urne.

1 Sofia 3855 (schlecht erhalten), Mouchmoff 231, 4076 XXV, 8.

Die gleiche Darstellung unter Verus n. 166 und in Philippopel, Sallet u. Friedländer Cat. Berlin I 223, 20 VI, 57. Vgl. über Hermes Diskobolus Regling Ztschr. f. Num. XXV, 44, Abb. 5. — Schlosser Num. Zeitschr. XXII 19 n. 35 Taf. II 35 beschreibt in Amastris, wo ein grosser Teil der Statuen nicht Kultbilder, sondern Kunstwerke oder deren Kopien darstellen, genau den gleichen Typus einfach als Hermes.

16
K 30

ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ Α|ΔΡΙ ΑΝΤΩ ΝΙΝΟC

Ebenso

ΗΓΕ ΓΑΡΤΙΑΙ | ΑΝΤΙΚΟΥ u. i. A. ΠΑΥ ΤΑΛΙΩΤΩΝ

Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewand an der Hüfte.

1 London Cat. 141, 1. — 2 Im Handel (Egger Wien 1917). — 3 Arigoni I al Col. XIII, 142 — II, 17, 2 [Mionnet S. 2, 366, 977]. — 4 Sestini Cat. 17, Manuskript IV

[15*]
K 30

ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ ΑΔΡΙ ΑΝΤΩ ΝΙΝΟC

Kopf mit L. r.

ΕΠΙ | Μ ΤΟΥΛΛ | ΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. Α ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ

Kybele auf Löwen r. reitend.

1 Haverkamp Thes. Christinae XIX, 21 [Gessner imp. CX, 17; Vaillant num. gr. 45 hier ΥΠ Μ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ; Mionnet S. 2, 368, 977]. — 2 Hardouin 131. — 3 Gusseme 358, 3. — 4 Sestini Manuskript IV, 6. — Schon Pick, Num. Zeitschr. XXIII, 63, hiezu Anm. 80, wies auf die unrichtigen Lesungen hin, später Stein Röm. Reichsbeamte in Thrakien 18, 28 Anm. 3, der eine Münze des Maximus unter Pius für ausgeschlossen erklärt. Da die Münzen Christinens von Schweden von Don Livio Ottoboni (1691) gekauft wurden (Corr. des Directions de l'Académie de France à Rome), von diesem 1713 an Baldassare Erba Duca di Bracciano übergingen, dessen Erbe Livio Fr. Odescalchi die Sammlung 1794 an Pius VI veräusserte, und die ganze päpstliche Münzsammlung durch den Vertrag von Tolentino 1797 der Pariser Bibliothèque Nationale einverleibt wurde (vgl. Ruzicka Buletinul Numismatic XVIII, 1923, 38), so kann es sich bei Vergleichung der Zeichnungen bei Gessner und Haverkamp mit dem Pariser Exemplar des L. Verus nur um die Münze des Verus-Maximus n. 169, 3 handeln.

17
K 30

ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ Α | ΑΝ . . . . .
Ebenso

. . . . ΑΝΤΙΚΟΥ . . . .
Bärtiger Flussgott (Strymon) mit nacktem Oberkörper l. auf Wellen lagernd; in der erhobenen R. Rebenzweig, der l. Arm auf Quellgefäss, aus dem Wasser rinnt, gestützt.

Gewicht: 20·90.
1 München. Der Stempel der Vs. zeigt das Porträt von Marcus.

18
K 30

ΑΥΤ ΚΑΙ Τ ΑΙ Α | ΔΡΙ ΑΝΤΩ ΝΙΝΟC
Ebenso

ΗΓΕ ΓΑΡΓΙΑΙ ΑΝ | ΤΙΚΟΥ u. i. A. ΠΑΥ ΤΑΛΙΩΤΩΝ
Tyche mit Kalathos auf Stuhl ohne Lehne l. sitzend, in der vorgestreckten R. geflügelte Nike auf Globus stehend; im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Sofia 4338, Mouchmoff 231, 4081.

Ohne Statthalternamen

Vierer

19
K 25
Tafel VI, 10 Vs. u. 11 Rs.

ΑΥ ΚΑΙCΑΡ Α | [ΝΤΩΝΙΝΟC
Kopf mit L. und starkem Brustansatz r.

[ΟΥΛΠ]ΙΑC | ΠΑΥΤ | ΑΛΙΑC
Bärtiger Flussgott (Strymon) r. auf starken Wellen lagernd, auf die R. gestützt, die L. mit unbestimmbarem Gegenstand auf das Knie gelegt; vor ihm Stadtgöttin Pautalia mit Mauerkrone l. auf Bodenlinie stehend, im langen Gewande; in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn.

Gewicht: 12·40 (2).
1 Sofia, Avramoff — 2 Zagreb.
Eine ähnliche Darstellung verzeichnet Erizzo, Discorsi sopra le medaglie degli antichi (Venezia 1571) 458, Inschrift ΚΑΙCΑΡ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC | ΦΙΛΙΠΠΟΠ | ΟΛΕΙΤΩΝ mit Abbildung, wo der Flussgott als Tiber bezeichnet wird; vgl. Mouchmoff 292, 5121 XXXII, 12.

[18*]
K 30

ΑΥΤ ΑΙ ΑΔΡΙΑΝΟC ΑΝΤΩ ΝΕΙΝΟC

ΗΓΕ ΓΑΡΓΙΑΙΟΥ (?) ΑΝΤΙΚΟΥ ΠΑΥΤΑ ΛΙΩΤΩΝ
Zwei nackte behelmte Krieger gegenüberstehend und sich die Hände reichend, der l. hält ein Parazonium und trägt über der Achsel die Chlamys, der r. hält im l. Arm Schild.

1 Wiczay 2372 IX, 200, Abweichungen: Vs. u. Rs. Inschrift teilweise zerstört [Mionnet S. 2, 367, 971]. — 2 Wiczay 2373 [Mionnet S. 2, 367, 972]. — 3 Mouchmoff 231, 4079.
Diese Münze ist von Philippopolis (Thracia); ein Exemplar davon im National-Museum in Sofia, vgl. Mouchmoff 291, 5096.

Dreier

20
K 19
Tafel
VI 13

AΥ KAI AN|TΩNEINOC
Blosser Kopf r.

ΠA|Υ|T|A|Λ|IΩT|ΩN die letzteren im Abschnitt
Gruppe von drei langbekleideten Nymphen mit gegürteten Kleidern, jede auf dem Kopf einen Krug oder Kalathos tragend, die erste nach vorn stehend, Kopf l., in der vorgestreckten R. Binde (Schlange? Stab?); die zweite l. stehend, die R. gesenkt mit umbestimmbarem Attribut, die L. hinter dem Rücken; die dritte r. stehend, in der vorgestreckten R. verschlungene Binde (Schlange? Stab?).

Gewicht: 5·95.
1 Paris 777, Imhoof-Blumer Nymphen u. Chariten 187, 498.
Die Verschiedenartigkeit der Kleidung und Kopfbedeckung, die eigenartige Haltung der mittleren und dritten Figur, die sich wie in einem Reigen drehen, die schlangenartigen Gegenstände in den Händen der ersten und dritten Figur, lassen die Annahme zu, dass wir es hier mit anderen Typen als den sonstigen drei Nymphen zu tun haben. Es sind vielleicht Mänaden, die mit Schlangen in den Händen abgebildet vorkommen. Vgl. Henne am Rhyn, Kulturgeschichte VI, 170; vgl. auch Bemerkungen zu n. 22.

Zweier

21
K 18

AΥT KAICAP|ANTΩNINOC
Kopf mit L. r.

ΠAΥTAΛI|ΩTΩN
Nackter Apollon (Bonus Eventus) l, stehend, in der R. Schale (oder Krug?), in der gesenkten L. Zweig.

Gewicht: 4·00 (1), 3·10 (2).
1 Berlin. — 2 Leningrad Ermitage Cat. № 2.

22
K 18
Tafel
VI 14

Ebenso
Ebenso

ΠAΥTAΛI
ΩTΩN im Abschnitt unten.
Gruppe von drei langbekleideten Bädernymphen, mit gegürteten Kleidern, alle von vorn, die Köpfe der beiden äusseren der mittleren zugewendet. Die erste in der gesenkten R. Krug, die L. auf der Schulter der mittleren, diese in der gesenkten R. Krug, in der L. Ähren, die dritte die R. auf der Schulter der mittleren, in der gesenkten L. Krug.

Gewicht: 3·35.
1 Wien 8754, Imhoof-Blumer Nymphen 187, 497 XI, 27.
Die Anordnung dieser Gruppe weicht von dem unter n. 20 beschriebenen Nymphenbilde stark ab und weil die beiden Münzen aus gleicher Zeit stammen, muss angenommen werden, die Verschiedenheit beruhe auf Absicht der Münzkanzlei. Wahrscheinlich sind diese drei bekleideten Nymphen mit den drei Figuren auf den Münzen mit der Bergansicht (Caracalla n. 711—713, Geta n. 908) identisch, die scheinbar uns eine in Pautalia existierende Statuengruppe darstellen. Eine Münze mit ähnlicher Darstellung existiert auch in Augusta Traiana (Zeitschr. f. Num. XV, 39, Taf. 3, 4; Roscher Nymphen III 561, Abb. 6).

Marcus als Caesar

Vierer

23 K 27 Tafel I 6

ΑΥΡΗΛΙΟC ΟΥΗ | POC KAI CAP r. beginnend
Kopf des bartlosen Marcus l.
Das H in ΑΥΡΗΛΙΟC wie M.

ΟΥΛ ΠΑΥΤΑ | ΛΙΑC
Zeus l. sitzend auf Stuhl ohne Lehne, mit nacktem Oberkörper, auf der vorgestreckten R. Adler, die erhobene L. mit Chlamys am Szepter.

Gewicht: 11·90 (1).
1 Wien 8755, Eckhel Cat. I, 72, 2 [Mionnet S. 2, 369, 983]. — 2 Mouchmoff 232, 4093.

Dreier

Stempel der Dreier

1. M ΑΥΡΗΛΙΟC | ΟΥΗΡΟC KAI Brustbild mit P. u. M. r., Flussgott.
2. M ΑΥΡΗΛΙΟC | ΟΥΗΡΟC KAIC Brustbild mit P. u. M. r., Flussgott.
3. · M ΑΥΡΗΛΙΟC | ΟΥΗΡΟC KAIC Brustbild mit P. u. M. r., Flussgott.

24 K 24

M ΑΥΡΗΛΙΟC | ΟΥ[ΗΡ]ΟC KAI
Brustbild mit P. u. M.(?) r.

ΟΥΛΠΙΑC im Abschnitt.
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΑC oben im Halbkreis
Bärtiger Flussgott (Strymon) mit nacktem Oberkörper l. auf Wellen gelagert, in der erhobenen R. Ähren, die L. mit Schilfrohr auf Felsen gestützt; daneben Urne, aus der Wasser fliesst.

Gewicht: 8·85.
1 Budapest 10 (alter Bestand).

25 K 23

Ebenso
Ebenso

Ebenso
Bärtiger Flussgott (Strymon) mit nacktem Oberkörper l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Zweig (Reben oder Ähren mit Mohn), die L. mit Ruder (Schilf?) auf Felsen und Urne gestützt, aus der Wasser fliesst.

Gewicht 9·38 (7), 10·45 (8).
Abweichungen: Rs. drei verschiedene Stempel.
1 Berlin. — 2 München. — 3. 4. 5 Rollin (Aufnahme für das Berliner Corpus, später stets (C) bezeichnet). — 6 Sarajewo. — 7 Wien 8756, Neumann 277, Abbildung Tomaschek Zur Kunde 450. — 8 Zagreb. — 9 Im Handel.

26 K 24/25

M ΑΥΡΗΛΙΟC | ΟΥΗΡΟC KAIC
Ebenso

Ebenso
Bärtiger Flussgott (Strymon) mit nacktem Oberkörper l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Schilfbündel, den l. Arm mit Ruder auf Urne gestützt, aus der Wasser fliesst.

Gewicht: 6·52 (1), 9·42 (2), 10·00 (4).
1 Budapest 9 (alter Bestand). — 2 London Cat. 141, 3. — 3 Sofia 4104, Mouchmoff 232, 4098. — 4 Zagreb. — 5 Tristan I 642 [Gessner imp. IX 15]. — 6 Rasche III 690. — 7. Wiczay 2374; Sestini M. H. 64, 2. — 8 Chaix description 83; Zuweisung zu Mionnet S. 2, 983 u. 987 falsch.

27 K 25	Ebenso Ebenso	Ebenso Bärtiger Flussgott (Strymon) mit nacktem Oberkörper l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Schilfbündel, die L. am Felsen (Urne und Ruder fehlen).

Gewicht: 8·28 (1) 9·60 (2). Abweichungen: Vs. Anfang Inschrift zerstört 2.
1 Budapest 19 (von Neudeck). — 2 Ruzicka.

28 K 25	Ebenso Ebenso	Ebenso Bärtiger Flussgott (Strymon) mit nacktem Oberkörper l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Ähren mit Mohn, den l. Arm mit Schilfzweig auf Sandhaufen gestützt; daneben Urne (?), aus der Wasser fliesst

1 Resch.

29 K 23/25	· M AVPHΛIOC OVHPOC KAIC Brustbild mit P. u. M. r.	Ebenso Bärtiger Flussgott (Strymon) mit nacktem Oberkörper l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Rebenzweig (?), den l. Arm mit Schilfzweig auf Sandhaufen gestützt, die Urne fehlt.

Gewicht: 9·005 (1) 8·43 (2) 8·35 (3).
Abweichungen: Vs. u. Rs. Schrift unvollständig 3.
1 Berlin. — 2 Budapest 18 (von Neudeck). — 3 Mailand Brera. — 4 Cat. Maier Venedig (1905) 1192.

Einundeinhalber

30 K 18	AVPHΛIOC · OVHPOC · KAI CAP Kopf r.	OVΛΠIAC ΠAVTAΛIAC Telesphoros mit Kapuze stehend.

1 Vaillant n. g. 55, 1 aus eigener Sammlung [Mionnet S. 2, 369, 984]. — 2 Gusseme 359, 6. — 3 Sestini Manuskript IV, 4.
Wenn auch Zweifel gegen die Existenz dieser Münze bestehen könnten, weil sie im Pariser Kabinett, in welches die Sammlung Vaillants kam, nicht vorhanden ist, muss andererseits vorausgesetzt werden, dass Vaillant eine Münze seiner eigenen Sammlung richtig zu bestimmen vermocht hat.

[29*] K 23	M AVPHΛIOC · OVHPOC · AN TΩNINOC Brustbild mit L. P. u. M. r.	OVΛΠIAC ΠAVTAΛIAC (falsch gelesen, lautet richtig AΔPIANOΠOΛEITΩN) Flussgott l. gelagert in der R. Bogen, in der L. Schilfrohr, auf Felsen gestützt; unten TON ZOC

1 Neumann Museum 277; Wiczay 2375; Sestini M. H. 61, 3. — 2 Head H. N. 287. Gehört nach Hadrianopolis (Thracia).

[29]** K 25	Marcus (nicht beschrieben)	OVΛΠIAC . ΠAVTAΛIAΣ Femme assise.

1 Katalog Hess (1875) 56 von Baron Wildenstein (vielleicht hier Athena?).

Marcus als Augustus

Fünfer

Stempel der Fünfer

1. ΑΥ · ΚΑΙ · Μ · ΑΥΡΗ | ΑΙ · ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. r.; Athena, Tyche, Schlange.
2. . . . . . | ΑΙΟC ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. m. L. P. M. r.; Schlange.
3. ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. m. L. P. M. r.; Zeus, Fecunditas, Tempelfront.
4. ΑΥ · Τ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. m. L. r.; Zeus, Asklepios, Kybele, Tyche, Kaiser, Tempelfront

Statthalter Gargilius Antiquus (161 n. Chr.)

31 K 30
ΑΥ · ΚΑΙ · Μ · ΑΥΡΗ | ΑΙ · ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Kopf r.

Η · ΓΑΡ · ΑΝΤΕΙΚ | ΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩΤ (der Schluss ΩΝ fehlt).
Athena l. stehend mit Raupenhelm, im gegürteten Chiton und Himation, in der vorgestreckten R. Schale, die L. auf Speer gestützt; r. unten Schild (Innenseite sichtbar); l. unten brennender bekränzter Altar.

Gewicht: 16·45.
1 Berlin.
Der gleiche Rs. Stempel wie Verus-Antiquus n. 156.

32 K 31
Ebenso
Ebenso

Η · Γ[ΑΡ ·] ΑΝΤΕΙ | ΚΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩ u. i. A. ΤΩΝ
Tyche mit Kalathos l. sitzend auf Stuhl ohne Lehne, auf der vorgestreckten R. Nike l. schwebend mit Kranz und Palmzweig; im l. Arm Füllhorn.

Gewicht: 19·855.
1 Berlin Cat. (1877) 204, (1888) 198, 2; Mouchmoff 232, 4091.

33 K 30
. . . . . | ΑΙΟC ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. r.

ΗΓΕ ΓΑΡ ΑΝΤ[ΕΙΚΟΥ] ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Schlange in mehreren Windungen emporgerichtet, Kopf r.

1 Venedig Museo Civico (C).

[31*] 32
[ΑΥ ΚΑΙ Λ] ΑΥ | ΡΗΛΙΟC ΑΝΤΩ ΝΙΝΟC
Bl. Kopf r.

ΗΓ ΓΑΡ ΑΝΤΕΙΚ | ΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩΤ u. i. A. ΩΝ
Athena r. stehend, in der R. Schale, die L. auf der Lanze gestützt, hinter ihr Schild, vorn unten brennender Altar.

1 London Cat. 141, 5.
Fälschlich unter Marcus angeführt, gehört zu Verus, vgl. hier n. 156.

34 K 30

Α[Γ · ΚΑΙ · Μ · ΑΥΡΗ | [ΑΝΤΩ] ΝΕΙΝΟC
Kopf r.

ΗΓ · ΓΑΡ · ΑΝΤΕΙΚΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Ebenso

1 Weszerle Hátrahagyott Érmészetitablai XIII, 8.
Die Inschrift muss mit ΑΥ . ΚΑΙ . Μ . ΑΥΡΗ | (ΑΙ ΑΝΤΩ)ΝΕΙΝΟC ergänzt werden. Nach Mitteilung Prof. Gohls befindet sich das Exemplar nicht im Ung. Nationalmuseum in Budapest.

Statthalter Q. Tullius Maximus (161—171 n. Chr.)

35 K 32

ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙ ΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (Falten rückwärts) r.

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙΟΥ Μ | ΑΞΙΜΟΥ ΠΑΥΤΑ ΛΙΩΤΩΝ
Nackter Zeus (Keraunios) r. stehend, der l. Fuss vorgesetzt, in der erhobenen R. Blitz, auf der vorgestreckten L. kleiner Adler.

Gewicht: 20·60 (1).
1 Neapel Cat. Fiorelli 6409. — 2 Vaillant n. gr. 55 aus Lazara [Mionnet S. 2, 368, 980]. — 3 Spanheim Les Césars 263. — 4 Hardouin 133. — 5 Eckhel d. n. 38. — 6 Gusseme 359, 7. — 7 Sestini Manuskript IV, 4. — 8 Lischine 647, 3 Tafel X.

36 K 30

ΑΥ · Τ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΙ ΝΟC
Kopf mit L. r.

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙΟΥ Μ | ΑΞΙΜΟΥ ΠΑΥ ΤΑΛΙ . . . .
Nackter Zeus (Keraunios) r. stehend, der l. Fuss vorgesetzt, in der erhobenen R. Blitz, auf der vorgestreckten L. kleinen Adler.

Gewicht: 18·50 (1).
1 Iversen (C), jetzt Leningrad Ermitage 3 [Lischine 647, 3 Tafel XL].

37 K 30

Ebenso, aber mit ΚΑΙ · Μ ·
Ebenso

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙ | [ΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ] u. i. A. ΠΑΥΤΑ . . . .
Asklepios nach vorn stehend, die gesenkte R. an Schlangenstab, die L. mit Gewand an der Hüfte.

Gewicht: 17·40 (1).
1 Wien 8759, Eckhel Cat. I, 72, 5; d. n. 38 [Mionnet S. 2, 368, 981]; Sestini Manuskript IV, 4. — 2 Rasche III, 690. — 3 Mouchmoff 232, 4087.

38 K 30

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛ | ΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ ΩΤΩΝ
Tyche mit Mauerkrone auf Stuhl ohne Lehne l. sitzend, auf der vorgestreckten R. l. schwebende geflügelte Nike mit Palmzweig und Kranz, im l. Arm Füllhorn.

Gewicht: 17·50.
Abweichungen: Schluss der Inschrift Vs. fehlt 1.
1 Florenz.

39
K 30

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙΟ|Υ | ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A.
ΠΑΥΤΑΛΙ
ΩΤΩΝ
Ebenso.

1 London Cat. 141, 6.

40
K 30

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙ | ΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A.
ΠΑΥΤΑΛΙΩ
ΤΩΝ
Ebenso, jedoch mit Kalathos.

Gewicht: 19·12 (1), 22·17 (3).
Abweichungen: Vs. Schriftanfang zerstört 3, Schluss fehlt 1; Rs. Schriftanfang fehlt 3.
1 Budapest 20 (von Neudeck). — 2 Hollschek. — 3 Wien 8760 (von Welzl); Cat. Welzl 69, 1507.

41
K 30

Tafel
I 17

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛ | ΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A
ΠΑΥΤΑ
ΛΙΩΤΩΝ
Kybele mit Mauerkrone Kopf l. auf rechtshin springendem Löwen sitzend, mit der R. das Tympanon haltend, im l. Arm langes Szepter.

Gewicht: 19·95 (1).
1 Gotha, Sestini lettere IX, 13; Num. Zeit. 1838, 173, 1; Mouchmoff 232, 4096.
Auf dem schlecht erhaltenen Exemplar glaubt Pick ΑΥΡΗ lesen zu müssen; da die Vs. jedoch genau dem Stempel *3* der Münzen des Marcus entspricht, so muss für die Lesung ΑΥΡ entschieden werden. Das von Mionnet (S. 2, 368, 979 irrig aus Vaillant n. g. 45) unter Marcus beschriebene Exemplar aus der Sammlung Christine von Schweden hat mit dem Gothaer Stück nichts zu tun und ist wahrscheinlich mit n. 169 des Verus identisch.

42
K 29

Tafel
VII 8

Ebenso (Schluss fehlt)
Ebenso

ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙΟ | Υ | ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A.
ΠΑΥΤΑΛΙ
ΩΤΩΝ
Tyche mit Kalathos l. sitzend auf Stuhl ohne Lehne, auf der vorgestreckten R. geflügelte Nike l. schwebend mit Kranz und Palmzweig, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 20·50 (1).
1 Paris 772 A. Vaillant n. g. 55 aus Card. Leop. [Mionnet I 398, 234]. — 2 Gusseme 359. — 3 Rasche III 690; Cat. Welzl 69, 1507.

[40*]
K 30

Marcus . . . . . .
K. m. L. r.

ΗΓΕ | Μ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΠΑΥΤΑ
ΛΙΩΤΩΝ
Kybele

1 Holstenus 248 aus Gottifredi, Camelus num. reg. Suec. 27 (ΕΠΙ statt ΗΓΕ); Mionnet S. 2, 368, 979 (mit irriger Zitierung Vaillants n. gr. 45, hier Pius, vgl. n. 15*); Sestini Manuskript IV, 6; Rasche III 690; Gusseme 359, 7.
Dieses dem Marcus zugeschriebene Stück gehört zu Verus; vgl. n. 169, 3.

43
K 30
Tafel VI 20

AVT KAI M AVP | ANTΩNI NOC
Brustbild mit L. P. u. M. Falten rückwärts r.

HΓE TOVΛAIOV MA | ΞIMOV ΠAVTA ΛI[ΩTΩN]
Fecunditas Augustae (Faustina?) nach vorn stehend im gegürteten Chiton und Himation, Kopf r., im r. Arm ein grösseres Kind mit Brust nach vorn, die R. ausgestreckt, die L. auf der Schulter der Mutter; im l. Arm ein zweites kleineres nacktes Kind, welches sie umarmen will. R. unten ein bekleidetes Mädchen l. stehend und blickend, den r. Arm gesenkt; l. unten ein zweites l. stehendes bekleidetes Mädchen mit erhobenen Händen.

Gewicht: 21·72.
1 Berlin.
Diese Darstellung wird von Agostini (Rom 1625) 33 Caritas genannt. Oisell 433, Tafel 84, 9 bezeichnet sie auf einer Münze der Faustina junior als Fecunditas Augustae, die auch in unserem Falle passen dürfte.

44
K 30
Tafel VII 20

AVT KAI M AVP | ANTΩNI NOC
Kopf mit L. r.

HΓ · K | T | OVΛAIOV | MAΞIMOV und unten ΠAVTAAIΩT|ΩN
Kaiser zu Pferd r. galoppierend mit flatterndem Mantel, in der gesenkten R. die Lanze in Ausfallstellung, die L. am Zügel; unter dem Pferde scheinbar Löwe (?).

1 Kopenhagen, Ramus 107, 2 nur AVTKAIMAVP. . . . | HΓEM. . . . ΠAVTAAIΩTΩN beschrieben [Mionnet S. 2, 368, 978]. — 2 Mouchmoff 232, 4095.

45
K 32

Ebenso
Ebenso

H · K · TOVΛ MAΞI | MOV ΠAVTAAIΩTΩN
Tempelfront mit vier Säulen und drei Stufen, mit Dachverzierungen; in der Mitte Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der R. Schlangenstab, die L. mit Gewandzipfel an der Hüfte.

Gewicht: 22·20.
1 Wien 8761, Kubitschek Num. Zeitschr. XLIV, 156; Münsterberg Beamtennamen 95. — 2 Pick Num. Zeitschr. XXIII, 63 Anm 78. — 4 Mouchmoff 232, 4101.

46
K 32
Tafel IV 24

AV · T KAI M AVP | ANTΩ NINOC
Brustbild mit L. P. u. M. Falten rückwärts r.

HΓEM TOV | ΛAI | [OV M]|AΞIMOV u. i. A. ΠAVTAAIΩTΩN
Tempelfront mit vier Säulen und drei Stufen, mit Dachverzierungen; in der Mitte l. Asklepios r. stehend mit Schlangenstab in der R.; r. Hygieia l. stehend die Schlange fütternd; im Giebel Scheibe.

Gewicht: 19·47 (1).
1 Zagreb.

47 K 30 — Ebenso / Ebenso — ΗΓΕΜ ΤΟΥ | ΛΑΙ | ΟΥ Μ|ΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ ΩΤΩΝ. Ebenso, jedoch im Giebel ⊙ (auf den Stufen Figur (?) oder Stempelfehler).

Gewicht: 19·53.
1 Ruzicka, Auction Prowe Cat. Egger XLV (1913) 455 irrig London Cat. 141, 7 zitiert. Rs. Stempelgleich mit n. 171 des Verus-Maximus.

48 K 30 — ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙ ΝΟC. Kopf mit L. r. — ΗΓΕΜ ΤΟ | ΥΛΑΙ | ΟΥ Μ|ΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΩ ΤΩΝ. Ebenso

1 Cambridge Fitzwilliam; Leake, Eur. Gr. 84; Auction Thomas Leigh, Sotheby (1844) 114, 8431. — 2 London Catalog 142, 7; Dumersan Cat. Allier 24, 1 III, 15 [Mionnet S. 2, 369, 982]. — 3 Sofia 1268. — 4 Sestini Manuskript IV, 4.

49 K 30 — ΑΥ · Τ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙ ΝΟC. Brustbild mit L. P u. M. Falten rückwärts r. — ΗΓΕΜ ΤΟ | ΥΛΑΙ | ΟΥ Μ|ΑΞΙΜΟΥ u. i. A ΠΑΥΤΑΛΙΩ ΤΩΝ. Ebenso

Gewicht: 18·65 (1), 20·95 (2).
1 Berlin Cat. (1877) 198, 1 von Pfau, Cat. (1745) 363 [Gessner imp. CX 17]. — 2 Zagreb. — 3 Rasche III 690. — 4 Sestini Manuskript IV, 19 irrig beschrieben Marcus und Verus im Tempel.

Statthalter Asellius Aemilianus (um 180 n. Chr.)

50 K 32 Medaillon Tafel VII 6 — ΑΥΤ ΚΑΙ · Μ ΑΥΡ · ΑΝ | ΤΩ ΝΙΝΟC. Kopf mit L. r. — ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ[ΤΑΛ] | ΙΑC ΗΓΕ · ΑCΕΛ-ΑΙ | ΑΗΜΙΛΙΑΝΟΥ (so) das letztere in zwei Zeilen. Tyche von Pautalia mit Kalathos (?) l. stehend, die r. Hand mit drei Ähren am Steuerruder (fächerartig), im l. Arm Füllhorn mit Blumen und Trauben.

Gewicht: 27·20.
1 Paris 771a Provadalieff, Auction Prowe Egger Cat. XXXIX (1912) 156 hier ΗΜΙΛΙΑΝΟΥ gelesen; Kubitschek Num. Zeitschr. XLIV 153 ff.; Stein Röm. Reichsb. 32, 22. — 2 Mouchmoff 232, 4100. Vgl. über diesen Statthalter n. 180.

Ohne Statthalter

Vierer

Stempel der Vierer

1. ΑΥ·Κ·Μ·ΑΥΡΗΛΙ OC ΑΝΤ[ΩΝΙΝ]OC Br. m. M. r.; Flussgott.
2. ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. m. L. r.; Athena, Flussgott, Aequitas, Schlange.
3. ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ . . | . . . . Br. m. M. r.; Flussgott.

51
K
27/28

AVT KAI M AVP|ANTΩNINOC
Kopf des bärtigen Marcus mit L. r.

OVΛΠΙΑC ΠAV|T|ΛΛΙAC
Athena mit Raupenhelm, l. sitzend, im gegürteten Kleid, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. an der Lanze; rechts unten an den Stuhl gelehnt der Schild (von aussen gesehen).

Gewicht: 10·94 (1), 12·10 (2).
1 Athen, Postolakkas Cat. 140, 982. — 2 Wien 8758. — 3 Neumann Museum 277. — 4 Wiczay 2376 [Mionnet S. 2, 369, 985]; Sestini M. H. — 5 Mouchmoff 232, 4088.

52
K 27

Tafel
V 21

Ebenso
Ebenso

OVΛΠΙΑC ΠA|VT|ΛΛΙAC
Bartloser jugendlicher Flussgott mit nacktem Oberkörper l. lagernd auf Wellen; in der emporgestreckten R. Ährenbündel, der eingebogene l. Arm auf einer umgestürzten Urne, aus der Wasser fliesst.

Gewicht: 10·695.
1 Athen, Postolakkas Cat. 140, 983.

53
K 25

AV · K · M · AVPHΛI|OC AN T[ΩNIN]OC
Brustbild mit M. r.

OVΛΠΙΑC unten, ΠAVTA|ΛΙAC im Halbkreis oben.
Bärtiger Flussgott (Strymon) mit Haarwulst l. auf Wellen lagernd; in der emporgestreckten R. Zapfen und Zweig (?), der l. Arm mit Ruder auf umgestürzter Urne, aus der Wasser fliesst.

1 Philippopel.

54
K
25/26

Ebenso
Ebenso

OVΛΠΙΑC Π|AV|TAΛΙAC
Bärtiger Flussgott (Strymon) l. auf Wellen lagernd, die R. am Knie mit Zweig (?), der l. Arm mit Schilfrohr auf einer umgestürzten Urne, aus der Wasser fliesst.

1 Gotha Num. Zeit. 1838, 73, 2.

[51*]

AVT K M
Kopf mit L.

OVΛΠΙΑΣ ΠAVTAΛΙAΣ
Zeus halbnackt r. sitzend.

1 Ramus 107, 1.
Wahrscheinlich Caracalla n. 535, das Stück nicht mehr in Kopenhagen.

55
K 25

ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ . . | . . . . .
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | Τ | ΑΛΙΑC
Bärtiger Flussgott (Strymon) mit Haarwulst l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Zweig; der l. Arm mit Ruder auf einer umgestürzten Urne, aus der Wasser fliesst.

1 Sofia 4756.
Stempel *3* unterscheidet sich vom Stempel */* durch den kleineren Kopf des Marcus.

56
K 26

ΑΥ[Τ ΚΑΙ]Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Kopf mit L. r.

ΟΥΑ | ΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Aequitas l. stehend, in der vorgestreckten R. Wage, im l. Arm Füllhorn.

1 Sofia 5270 (roher Stil).

57
K 26

Ebenso
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑ | C ΠΑΥΤ[ΑΛΙΑC]
Schlange mit Drachenkopf r. in mehrfachen Windungen emporgestreckt.

Gewicht: 9·10.
1 Budapest 5 (alter Bestand).

Dreier

Die hier als Dreier aufgeführten Münzen unterscheiden sich von den Vierern nur durch geringere Grösse und Gewicht, während die Zeichnung der Porträtköpfe gleich gross ist. Es könnte sich auch um eine Münzreduktion der Vierer handeln.

Stempel der Dreier

1. [ΑΥ Κ Μ] ΑΥΡΗΛΙ ΟC ΑΝΤ[ΩΝΙΝ]ΟC Br. m. M. r.; Flussgott.
2. ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗΛΙΟC · ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. m. L. P. M. r.; Flussgott.

58
K 23

[ΑΥ Κ Μ] ΑΥΡΗΛΙ | ΟC ΑΝΤ[Ω ΝΙΝ]ΟC
Brustbild mit M. r.

ΟΥΛΠΙΑC unten, ΠΑΥΤΑΛΙΑC oben im Halbkreis.
Bärtiger Flussgott (Strymon) l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Rebenzweig; der l. Arm mit Schilfrohr auf einer umgestürzten Urne, aus der Wasser fliesst.

Gewicht: 8·79 (2).
1 Sofia (Avramoff). — **2** Zagreb; schlecht erhalten.

[57*]

ΜΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Kopf mit L. r.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Schlange in mehreren Windungen mit Strahlenkranz r.

1 Eckhel Cat. I 72, 4 [Mionnet S. 2, 370, 988]; gehört zu Caracalla, hier n. 678.

59
K
23/24

Tafel
V 20

ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗΛΙΟC · ΑΝ ΤΩΝΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. r.

ΟΥΛΠΙΑC unten, ΠΑΥΤΑΛΙΑ | C oben im Halbkreis.
Bärtiger Flussgott (Strymon) l. auf Wellen lagernd; in der erhobenen R. Ähren und Mohn, der l. Arm mit Schilfrohr auf einer umgestürzten Urne, aus der Wasser fliesst.

Gewicht: 8·40 (3), 9·20 (4).

Abweichungen: Rs. Stempel verschieden 3.

1 Athen Postolakkas Cat. 140, 983. — 2 London Cat. 141, 4. — 3 Paris 773 [Haverkamp XIX, 20 ungenaue Grössenangabe; Gessner imp. CX 15]. — 4 Wien 8757, Froelich 4 tent. 206, XLV, 1; Eckhel Cat. I, 72, 3 [Mionnet S. 2, 369, 987]. — 5 Hardouin 133. — 6 Tristan I 642. — 7 Vaillant n. gr. aus der Versailler Privatsammlung Ludwig XIV. — 8 Musée d'Hermand. — 9 Gusseme 359. — 10 Rasche III 689 f. — 11 Neumann Mus. 277. — 12 Sestini Manuskript IV, 4.

Einundeinhalber

60
K 17

ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ · ΑΝΤ[Ω ΝΙΝΟC]
Kopf mit L. r.

ΠΑΥΤΑΑΙΩΤΩΝ
Nackter Apollon (Bonus Eventus) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig.

Gewicht: 4·64.

1 Sofia 2825, Mouchmoff 232, 4089.

60a
K 17

ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Blosser Kopf r.

ΠΑΥΤΑ | ΑΙΩΤΩΝ
Dionysos als Kind auf der Futterschwinge r. sitzend, halb von rückwärts gesehen, die beiden Hände vorgestreckt hinter ihm bebänderter Thyrsos.

Gewicht: 3·24.

1 Ruzicka, gefunden in Haidin bei Pettau; vgl. über diesen Typus Imhoof-Blumer, Zur gr. Münzkunde 344 bei Nicaea; Jahrb. Arch. Inst. III, 288; Gr. Münzen 78; Br. M. Cat. Jonia, Magnesia 105 Taf. XX, 10.

Marcus Augustus zu Lebzeiten des Verus als Caesar

Fünfer

61
K 31

Tafel
VII 23

ΑΥΤ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ · | ΑΝΤΩ ΝΙΝΟC
Kopf mit L. r. (älteres Porträt)

Λ · ΑΥΡΗ ΟΥΗΡΟ | Ν · ΚΑΙCΑΡΑ u. i. A
ΠΑΥΤΑΛΙ
ΩΤΑΙ
Bärtiger Kaiser (Verus) auf r. im Paradeschritt schreitendem Pferd mit gezierter Mähne reitend mit L. P. u. M., in der gesenkten R. langes Szepter schräg haltend, die L. am Zügel.

Gewicht: 21·20.

1 Berlin. Zu interpretieren ist Παυταλιῶται ἀνέστησαν.

Faustina Junior

Dreier

Stempel der Dreier

Die Inschriften und Porträts der einzelnen gleichen Vs. Stempel variieren untereinander.

1. ΦΑΥCΤ|EINA CEBACTH Br. m. Gewand, Knoten im Haar; Demeter, Tyche.
2. ΦΑΥCΤΕΙ|NA CEBACTH Br. m. Gewand, Knoten im Haar; Hera, Demeter, Asklepios, Hygieia, Tyche.
3. ΦΑΥCΤΕΙΝ|A CEBACTH Br. m. Gewand, Knoten im Haar; Hera, Demeter, Dionysos, Athena, Tyche, Hygieia, Stadtgöttin, Aequitas, Concordia, Tyche.
4. ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CEBACTH Br. m. Gewand, Band im Haar, Typus der älteren Faustina; Tyche.
5. ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CEBACTH Br. m. Gewand, Knoten im Haar; Hera, Demeter, Athena, Roma, Asklepios, Hygieia, Concordia, Tyche.
6. [ΦΑΥC]ΤΕΙΝΑ | [CEBACTH] Br. m. Gewand, Knoten im Haar; Hygieia.
7. ΦΑΥCΤΙ|NA CEBACTH Br. m. Gewand, Knoten im Haar; Hygieia.

62 K 22/23
ΦΑΥCΤΕΙ|NA CEBACTH
Brustbild mit Gewand r.

ΟΥΑΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Hera mit Schleier l. stehend, im gegürteten Chiton und Himation; in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 6·93 (1), 5·50 (4).
Abweichungen: Rs. zwei Stempel: I 2, 3, 4; II 1.
1 Budapest 25 (von Neudeck). — 2 Moscovita Split. — 3 Leningrad Ermitage 8 (C). — 4 Wien 8166 Cim. Vind. 114, XX, 1; Eckhel Cat. I 72, 7 [Mionnet S. II 370, 1001]. — 5 Rasche III 690. — 6 Lischine 654, 10. — 7 Patsch Balkankomm. V Sp. 101. — 8 Wiczay 2377 Sestini M. H. 62, 6.

63 K 23
Ebenso
Ebenso

ΟΥΑΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 6·15 (1), 5·27 (3), 5·81 (3), 5·95 (4).
1 München. — 2 Leningrad Ermitage 10 (C). — 3, 4 Zagreb.

64 K 22
Ebenso
Ebenso

ΟΥΑΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
Hera l. stehend mit Schleier im gegürteten Chiton und Himation, über der Schulter Überwurf; in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 5·81.
1 Berlin.

65 K 23
Ebenso
Ebenso

ΟΥΑΠΙΑC ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 6·08 (1).
1 Yakountschikow (C).

66 K 23 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC / Ebenso

Abweichungen: Vs. Schrift teilweise zerstört 1; Rs. zwei verschiedene Stempel, Körper schlanker, Szepter näher beim Körper 2.
1 Gotha, Num. Zeit. 1883, 73, 5. — 2 Philippopel. — 3 Rasche III 690.

67 K 21 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC / Hera l. stehend ohne Schleier, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

1 Sofia 517, Mouchmoff 233, 4118. — 2 Rollin et Feuardent (C).

68 K 21 | ΦΑΥCΤΕΙΝ | A CEBACTH / Brustbild mit Gewand r. | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC / Hera nach vorn stehend, mit Kranz im Haar; in der gesenkten R. Schale, die L. am Szepter.

Gewicht: 5·95.
1 Berlin Cat. (1888) 199, 6.

69 K 21 | ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CEBACTH / Ebenso | ΟΥΛ[Π ΠΑ] | ΥΤΑΛΙΑC / = 62

Gewicht: 6·37.
1 Ruzicka.

70 K 23 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC / = 62

1 London Cat. 142, 13.

71 K 22 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC / Hera l. stehend (schlanke Figur); in der gesenkten R. Schale, die L. am Szepter.

Gewicht: 6·95 (1), 6·80 (3).
1 Paris 781 A, Dieudonné Rev. num. XII, 1908, 344. — 2 (= 1 ?) Rollin et Feuardent (C).—3 Wien 8767, Eckhel Cim. Vind. 114, XX, 1; Sestini Manuskript IV, 5. — 4 Neumann Museum 278.

72 K 21 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC / Ebenso

1 Gotha.

73 K 23 | ΦΑΥCΤΕΙ | NA CEBACTH / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC Π | A | ΥΤΑΛΙΑC / Hera l. stehend; in der vorgestreckten R. Schale, die L. am Szepter, vorne l. unten brennender Altar.

Gewicht: 5·79 (1), 5·43 (2).
1 Berlin. — 2 Turin Cat. Fabretti 2064. — 3 Arigoni I, 149, al Col. XVI, 199 = II, 17.—4 Sestini descr. 64, 3 = Ainslie [Mionnet S. 2, 371, 997]; Manuskript IV, 51

74 K 23
Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ|Υ|ΤΑΛΙΑC
Ebenso | Ebenso

Gewicht: 6·59 (1), 6·18 (2).
1 Karlsruhe. — 2 Leningrad Ermitage 6. - Lischine 648a Tafel XI, Mionnet S. 2, 371, 997 und Br. M. Cat. 13 irrig als weibliche Figur bezeichnet.

75 K 23
ΦΑΥCΤΕΙΝ | A CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Ebenso

1 Sofia, Avramoff. — 2 Avramoff (neue Sammlung).

76 K 20
ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC Π | [ΑΥ]ΤΑΛΙΑC
Ebenso | Ebenso

Gewicht: 6·09 (1).
1 Berlin Cat. (1888) 199, 6. — 2 Cambridge Fitzwilliam, Mac Clean 4522 Tafel 169, 18 als Tyche gefasst. — 3 Wiczay 2382; Sestini M. H. 62, 11.

76 a
ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ|Υ|ΤΑΛΙΑC
Ebenso | Hera ebenso

1 Dr. Zlatanov Sofia 3.

77 K 21
ΦΑΥCΤΕΙ|ΝΑ CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ (mehr nicht zu sehen)
Ebenso | Demeter mit Schleier l stehend, im gegürteten Chiton und Himation, in der erhobenen R. Ähren und Mohn, die erhobene L. am Szepter.

1 Sofia 1135, Mouchmoff 233, 4105—4108.

78 K 21 Tafel I 20
Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Demeter l. stehend, im langen Gewande; in der erhobenen R. Ähren, im gesenkten l. Arm brennende Fackel.

Gewicht: 5·45.
1 Paris 783.

79 K 21 Tafel I 21
ΦΑΥCΤΕΙΝ | A CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑ | C | ΠΑΥΤΑΛΙ — das AC fehlt.
Ebenso | Demeter mit Schleier l. stehend, im gegürteten Chiton und Himation, in der erhobenen R. Ähren und Mohn, die erhobene L. am Szepter.

1 Berlin. — 2 Arigoni I 109 V, 73 = II, 17, 4.

80 K 22
Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Demeter mit Schleier l. stehend, im gegürteten Chiton und Himation, in der vorgestreckten R. Schale (Lampe?), mit der gesenkten L. lange brennende Fackel fassend.

Gewicht: 5·97.
1 Zagreb.

81 Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
K 21 Ebenso Demeter mit langem Schleier l. stehend, im gegürteten langen Kleide; in der erhobenen R. Blumen, im l. Arm kurze brennende Fackel schulternd.
Tafel I 24

1 Rom Vatican.

82 ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ | ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
K 23 Ebenso Demeter mit Schleier l. stehend, im langen Gewand; in der gesenkten R. Ähren und Mohn, die erhobene L. am Szepter (lange Fackel?).

Gewicht: 6·30 (1).
1 München; Sestini descr. 65, 4 = Ainslie [Mionnet S. 2, 371, 998], Manuskript IV, 5. — 2 Sofia 1919, Mouchmoff 233, 4106. — 3 Gusseme 359, 8. — 4 Auction Weber Cat. Hirsch XXI (1909) 63, 992 (aus Stilianopoulos, Smyrna).

83 Ebenso | Ebenso
K 21 Ebenso Demeter mit Schleier l. stehend, im gegürteten Chiton und Himation, in der erhobenen R. zwei Ähren, die erhobene L. am Szepter.
Tafel II 1

1 Hollschek.

84 Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC
K 21 Ebenso Demeter (Kore?) im gegürteten langen Gewand; in der erhobenen R. Ähren und Mohn, die erhobene L. am Szepter.

1 Severeanu (von Knechtel).

85 ΦΑΥCΤ | ΕΙΝΑ CΕΒΑCΤΗ | ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
K 21 Ebenso Demeter l. stehend, im gegürteten Chiton und Himation mit Mantel um die Schultern; in der vorgestreckten R. Schale, mit der gesenkten L. lange brennende Fackel umfassend; l. unten brennender Altar.

Gewicht: 5·61.
1 Wien 8768, Theupoli 911; Sestini Manuskript IV, 5. — 2 Rasche III 691. — 3 Lischine 648-a — 4-a Tafel XI.

86 ΦΑΥCΤΕΙ | ΝΑ CΕΒΑCΤΗ | Ebenso
K 23 Ebenso Demeter l. stehend, im gegürteten Chiton und Himation, in der vorgestreckten R. Schale (Lampe?), mit der gesenkten L. lange brennende Fackel umfassend; l. unten brennender Altar.

1 London Cat. 142, 8 (hier Persephone bezeichnet). — 2 Auction Horski Cat. Hess (1917) 573/1 (Persephone bezeichnet). — 3 Mouchmoff 233, 4108.

87 Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC
K 21/23 Ebenso | Demeter mit Schleier l. stehend, im gegürteten Chiton und Himati n; in der gesenkten R. Ähren, mit der gesenkten L. dickere brennende Fackel umfassend; l. unten brennender Altar.

Gewicht: 6·05 (1), 6·50 (2).
1 Berlin. — 2 Budapest 27 (von Neudeck).

87 a ΦΑΥCTEIN | A CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
K 18 Ebenso | Demeter l. sitzend, in der gesenkten R. Ähren, die erhobene Linke auf Fackel.

Gewicht: 5·45 (1).
1 Leningrad Ermitage 4.

88 ΦΑΥCT | EINA CEBAC | TH | ΟΥΛΠΙΑC Π | . | . ΤΑΛΙΑC
K 23 Ebenso | (das Α | Υ ist nicht ausgeprägt)
Tafel II 3 | Demeter mit Schleier l. sitzend, in der vorgestreckten R. Ähren, die erhobene L. am Szepter (mit Knöpfen verziert).

1 Gotha, — 2 Sestini Manuskript IV, 5. — Bei der vorzüglichen Erhaltung der Münze lässt sich konstatieren, dass die nicht ausgeprägten Buchstaben nur auf Verstopfung der bezüglichen Stempelstelle zurückgeführt werden können.

89 Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
K 21 Ebenso | Demeter l. sitzend auf hohem Stuhl; in der gesenkten R. zwei Ähren, die erhobene L. auf langer Fackel.

Gewicht: 5·45 (1), 6·32 (2).
1 Paris (aus d'Hermand). — 2 Leningrad Ermitage 5 = Lischine 648, 4 irrig als Mionnet S. 2, 371, 994 bezeichnet. — 3 Sestini M. H. 62, 10. — 4 Sestini Cat. 17.

90 [ΦΑΥCT] EI | NA CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC · ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 22 Ebenso | Demeter l. sitzend auf Stuhl mit Rücklehne (gepolstert?); in der vorgestreckten R. zwei Ähren; die erhobene L. auf der Fackel.

1 Hollschek

91 ΦΑΥCTEI | NA CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 22 Ebenso | Demeter l. sitzend mit Schleier; in der vorgestreckten R. Ähren; die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 6·70 (2), 5·82 (4).
1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Mailand Brera. — 3 Soutzo. — 4 Wien 8765; Tomaschek Zur Kunde 451.

92 Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
K 20 Ebenso | Ebenso

1 Deutsch Altenburg.

[93] K 22
ΦΑΥCΤ . . | NA CEBACTH
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Demeter l. sitzend, verschleiert; in der vorgestreckten R. zwei Ähren, in der erhobenen L. brennende Fackel.

1 Lischine 648, 4 irrig Mionnet S. 2, 371, 994 und Br. M. Cat. 9 bezeichnet.

94 K 21/23
Ebenso
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Demeter l. sitzend, mit Schleier, in der vorgestreckten R. zwei Ähren, die erhobene L. am Szepter.

Abweichungen: Vs. u. Rs. verschiedene Stempel, mit Band im Haar 1.
1, 2 Sofia 636 und 3465.

95 K 21/23
Ebenso
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 6·29 (1), 6·25 (2).
1 Cluj. — 2 Sgravenhage. — 3 Sarajewo 2270. — 4 Yakounthchikow (C).

96 K 22
Ebenso
Ebenso
Ebenso
Demeter l. sitzend, in der vorgestreckten R. Ähren, die erhobene L. am Szepter, hinten geöffnete mystische Ciste (?).

1 Sarajewo 7903.

97 K 19/20
ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CEBACTH
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
Demeter mit Schleier l. sitzend, in der erhobenen R. drei Ähren, die erhobene L. auf der Fackel.

1 Wien Universität (von Scholz). Rs. roherer Stil.

98 K 22
Ebenso
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Demeter mit Schleier l. sitzend, in der erhobenen R. drei Ähren, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 6·85 (1), 7·40 (3), 6·42 (6), 6·50 (7).
1 Budapest 24 (von Neudeck). — 2 London Cat. 142, 9. — 3 Paris 780, Vaillant n. gr. 61 aus Barbaro Venedig [Mionnet S. 2, 371, 994]. — 4 Philippopel 831. — 5 Sofia 2325 Mouchmoff 232, 4104. — 6, 7 Wien 8763, 8764. — 8 Auction Horsky Cat. Hess (1917) 573/2. — 9 Rasche III 691. — 10 Neumann Museum 278; Wiczay 2380; Sestini M. H. 62, 9; Manuskript IV, 5. — 11 Vente Jacquin Paris (1846) 19, 337.

99 K 23
Tafel IV 6
ΦΑΥCΤΕΙΝ | A CEBACTH
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙ oben im Halbkreis, i. A. AC
Nackter Dionysos nach vorn, auf r. schreitendem Panther sitzend; in der erhobenen R. Thyrsos, die gesenkte L. auf den Panther gestützt.

Gewicht: 4·69 (2), 4·83 (3), 5·02 (4).
Abweichungen: Vs. Schrift ganz zerstört 3. Teilweise zerstört 2. — Rs. Schriftanfang fehlt 3.
1 Avramoff (neue Sammlung), Mouchmoff 233, 4107. — 2 Berlin. — 3 Ruzicka. — 4 Wien 8775, Tomaschek Zur Kunde 451. — 5 Wiczay 2383 ungenau; Sestini M. H. 62, 13.

100 K 22 Tafel II 21

ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Athena l. sitzend mit Raupenhelm, den l. Fuss auf einem dreifüssigen Schemel; in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Speer, r. unten an den Stuhl gelehnt Schild mit Knopf in der Mitte.

Gewicht: 6·82 (1), 5·79 (2).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift fehlt 2.
1 Berlin Cat. (1888) 199, 3 = 6651. — 2 Dresden. — 3 Philippopel 121.

101 K 23

Ebenso
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤ | ΑΛΙΑC
Ebenso, jedoch ohne Schemel.

1 Sofia 6220, Mouchmoff 233, 4112.

102 K 23 Tafel III 1

ΦΑΥCΤΕΙΝ | Α CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠ | ΙΑC | Π | ΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. Ͻ
Athena l. sitzend; auf der vorgestreckten R. l. schwebende geflügelte Nike mit Kranz und Palme; die erhobene L. an dem Speer, über der l. Achsel Mantel, r. unten an den Stuhl gelehnt Schild (Aussenseite).

Gewicht: 6·42 (1), 5·47 (3).
Abweichungen: Vs. Inschrift teilweise zerstört 3.
1 Budapest 16 (alter Bestand). — 2 Sofia 2603, Mouchmoff 232, 4103. — 3 Wien 8762; Eckhel Cat. I, 72, 7 [Mionnet S. 2, 372, 1002]; Sestini Cat. 17; Manuskript IV, 6.

103 K 23

ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠ | ΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 5·38 (2).
1 Sofia 2677 (von Krupka), Mouchmoff 233, 4112. — 2 Zagreb.

104 K 22

Ebenso
Ebenso

ΟΥΛΠΙ | ΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso, jedoch Figur und Schild grösser.

1 Gotha, Num. Zeit. 1838, 73, 3. — 2 Kopenhagen, Ramus 107, 3; Vaillant n. gr. 61 [Mionnet S. 2, 370, 993]. — 3 Sestini Manuskript IV, 6.

105 K 23

Ebenso
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC
Ebenso, Figur kleiner.

Gewicht: 6·44 (1).
1 Berlin.

105 a K 23

Ebenso
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤ | ΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 5·90.
1 Ruzicka.

106 K 22 Tafel II 24

ΦΑΥCΤΕΙΝ | Α CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙ | ΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. ΑC
Athena l. sitzend, auf der vorgestreckten R. Eule, die erhobene L. mit Mantel an der Lanze; r. unten am Stuhl gelehnt verziertes Rundschild.

Gewicht: 6·44 (1).
1 Berlin. — 2 Arigoni I, 109, V, 74 = II, 17, 5 [Mionnet S. 2, 372, 1003]. — 3 Gusseme 359, 8. — 4 Rasche III 691. — 5 Sestini Manuskript IV, 6.

107 K 22 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑ | C ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC / Athena, ebenso, jedoch andere Schildform.

1 Gotha.

108 K 23 | ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC / Athena, ebenso, jedoch der Fuss auf Schemel.

Gewicht: 7·95 (1), 5·25 (2), 5·63 (3).
1 Paris 778 Patin imp. 201, 2 u. 250 [Gessner imp. CXVI, 16], Vaillant n. gr. 61 (aus Thes. regius) [Mionnet S. 2, 370, 922] Adp. VII. — 2 Paris 779 Mionnet S. 2, 370, 991. — 3 Zagreb. — 4 Rasche III 691. — 5 Sestini Manuskript IV, 5 als Pallas stans. — 6 Welzl Cat. 69, 1508.

109 K 22/23 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙ | AC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC / Roma l. sitzend mit Helm, in der vorgestreckten R. l. schwebende, geflügelte Nike, mit Kranz und Palmzweig; die erhobene L. auf der Lanze.

Gewicht: 4·40 (1), 6·55 (2), 6·40 (3).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift fehlt 3; Rs. verschiedene Stempel 2, 3.
1 Budapest 15 (alter Bestand). — 2, 3 Ruzicka.

110 K 23 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙ | AC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 5·90.
1 Sofia 8338.

111 K 20 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑ | C Π | ΑΥΤΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 6·43 (1).
1 München. — 2 Sestini descr. 65, 5 = Ainslie; Manuskript IV, 6.

112 K 21/22 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 6·49 (1).
1 Berlin Cat. (1888) 199, 4 (von Fox). — 2 Bukarest Academie Moisil Col. Acad. 277 ungenau; Bul. Soc. Num. V, 28. — 3 London Cat. 142, 10. — 4, 5 Sofia 225 und 2187, Mouchmoff 233, 4113.

113 K 22 Tafel V 16 | Ebenso / Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC / Asklepios (schlanke Gestalt) nach vorn stehend und blickend, den r. Arm auf eine hohe Stele, um die sich Schlange ringelt, gelehnt; den l. Arm im Mantel vor der Brust.

1 Parma.

114 K 21 | ΦΑΥCΤΕΙ | NA CΕΒΑCΤΗ / Ebenso | Ebenso / Ebenso

Gewicht: 4.555.
1 Berlin.

115 K 21	Ebenso Ebenso	ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC Hygieia r. stehend, die Schlange aus Schale in der R. fütternd.

Gewicht: 6·25 (1), 6·80 (5).
Abweichungen: Vs. u. Rs. verschiedene Stempel: I 1, 3; II 2, 4, 5.
1 Budapest 4 (alter Bestand). 2 Moskau Hist. Museum. — 3 Sofia 2819. — 4 Wien Universität (von Scholz). — 5 Ruzicka.

116 K 18/21	Ebenso Ebenso	ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC Ebenso

Gewicht: 7·55 (2), 5·19 (4).
1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Paris 776, Neumann Museum 298, Wiczay 2379 [Mionnet S. 2, 370, 990] Sestini M. H. 62, 8, Manuskript IV, 5. — 3 Rollin et Feuardent (C). — 4 Wien 8771 Theupoli 911. — 5 Patin imp. 201 u. 413 [Gessner imp. CXVI, 17]. — 6 Tristan I 690. — 7 Hardouin 133. — 8 Rasche III 691.

117 K 20	ΦΑΥCΤΕΙΝ | Α CΕΒΑCΤΗ Ebenso	Ebenso Ebenso

Gewicht: 6·85 (1), 6·62 (2).
1 Ruzicka. — 2 Wien 8770.

118 K 20	Ebenso Ebenso	ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC Ebenso

Gewicht: 6·78 (2).
Abweichungen: zweierlei Stempel 1, 2.
1 Cambridge Christchurch. — 2 Zagreb.

119 K 20	Ebenso Ebenso	ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤ | ΑΛΙΑC Ebenso

Gewicht: 5·15 (2).
1 Arolsen. — 2 Budapest 29 (von Neudeck).

120 K 22	ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ Ebenso	ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC Ebenso

Gewicht: 5·77 (1), 5·45 (2).
1 München, Sestini descr. 64, 2 von Ainslie, Manuskript Wien IV, 5. — 2 Wien 8769, Eckhel Cat. I, 72, 6 [Mionnet S. 2, 370, 989]. — 3 Gusseme 359, 8. — 4 Rasche III 690. — 5 Cat. Welzl 69, 1509. — 6 Lischine 649, 5. — 7 Cat. De Moustier (1872) 110, 1774.

121 K 21	Ebenso Ebenso	ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC Ebenso, nur im Haar lange Bänder.

Gewicht: 6·45 (3).
1 Hollschek. — 2 Soutzo. — 3 Paris 777, Vaillant n. gr. 61 (aus Thes. reg.) Adpend. VII.

122 K 21 Tafel IV 21	Ebenso Ebenso	ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC Ebenso, ohne Bänder; der Schweif der Schlange mehrfach geringelt.

Gewicht: 5·97 (1), 5·23 (3), 5·76 (8), 6·78 (10), 6·95 (11).
Abweichungen: 2 verschiedene Stempel.
1, 2 Berlin Cat. (1888) 199, 5 (von Rauch). — 3 Gotha, Num. Zeit. 1838, 73. — 4, 5 Glasgow Hunter; Macdonald 442, 1. — 6 London 142, 11. — 7 Severeanu (von Knechtel). — 8 Ruzicka. — 9 Stuttgart. — 10 Zagreb. — 11 Elsner.

123 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
K 20 | Ebenso | Ebenso

1 Wien Universität (von Scholz).

124 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤ | ΑΛΙΑC
K 20 | Ebenso | Ebenso

1 Sofia 3230, Mouchmoff 233, 4115.

125 | ΦΑΥCTI | NA (so) CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤ | ΑΛΙΑC
K 22 | Ebenso | Ebenso

1 Prag Nationalmuseum 13 schlecht erhalten. — 2 Venedig Marciana (C) Aufnahme Fritzes, der die Inschrift ΦΑΥCTINA, eine der Gewöhnung der Münzen dieser Stadt widersprechende Laune des Stempelschneiders, zweimal kontrolliert hat.

[126] | [ΦΑΥCT] ЄINA | [CЄBACTH] | ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
K 22 | Ebenso | Ebenso

1 Lischine 650, 6.
Die Schreibweise mit Є kommt nicht wieder vor, sie ist jedoch möglich.

127 | ΦΑΥCTEIN | A CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 22 | Ebenso | Hygieia r. stehend; die R. gesenkt; die L. mit Schale zur Schlange, die sich um eine Stele (Säule) ringelt, Kopf l., vorgestreckt.

1 Sofia 1100 Mouchmoff 233, 4116, 4117.

128 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | [ΠΑΥΤΑΛΙΑ] u. i. A. Ↄ
K 20 | Ebenso | Ebenso

Gewicht: 6·96 (2).
1 Kopenhagen. — 2 Leningrad Ermitage 13.

129 | ΦΑΥCTEINA | CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ
K 22 | Ebenso | Ebenso
Tafel IV 22

1 Pavia. — 2 Neumann Museum 278; Wiczay 2378; Sestini descr. M. H. 62, 7; 3 Leitzmann Cat. (1880) blos Rs. ungenau beschrieben (C).

130 | ΦΑΥCTEIN | A CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
K 21 | Ebenso | Stadtgöttin Pautalia mit Mauerkrone auf Felsen l. sitzend, mit nacktem Oberkörper; in der vorgestreckten R. Ähren (abwärts gerichtet), die L. auf den Felsen gestützt; vorne l. unten kleiner bärtiger Gott (Flussgott Strymon?) auf Wellen r. gelagert, die R. über dem Kopfe, im l. Arm Ruder. Vielleicht neben dem Felsen kleine Figuren, wegen schlechter Erhaltung unbestimmbar.
Tafel VI 6

Gewicht: 6·50 (1).
Abweichungen: Vs. Schriftanfang fehlt 1, 2; Schluss der Inschrift fehlt 1, 2; Rs. Schriftanfang fehlt 1.
1 Paris 782. — 2 Sofia (von Avramoff).
Die Darstellung auf n. 413 (Nymphe des Strymon) weicht, trotz der Ähnlichkeit, dadurch ab, dass dort die Figur ganz nackt und ohne Mauerkrone abgebildet ist.

131 K 22 | ΦΑΥCΤΕΙΝ | Α CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Aequitas l. stehend, im langen Gewande; in der gesenkten R. Wage; im l Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 5·30.
1 Ruzicka.

132 K 22 | ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 4·49 (1).
1 Cluj. — 2 Sofia 1135, Mouchmoff 233, 4110.

133 K 21 | Ebenso
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Odessa Museum (C).

134 K 21/23 | Ebenso
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 6·90 (1).
1 Budapest 26 (von Neudeck). — 2 Auction Weber Cat. Hirsch XXI (1909) 63, 992.

135 K 2 /24 | ΦΑΥCΤΕΙΝ | Α CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Tafel VII 1

Gewicht: 6·62 (1), 5·25 (2), 5·31 (3), 5·10 (4).
Abweichungen: Vs. Schriftanfang fehlt 1, 2. — Vs. u. Rs. verschiedenartige Stempel 3.
1 Budapest 22 (von Neudeck). — 2 Mailand Brera. — 3 Ruzicka. — 4, 5 Sofia 8280 und 8492.

135 a K 23 | ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 6·29 (1).
1 Leningrad Ermitage 12.

136 K 20 | [ΦΑΥCΤΕ]ΙΝ | Α C | ΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Bukarest Akademie.

137 K 21 | ΦΑΥCΤΕΙΝΑ | CΕΒΑCΤΗ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Concordia mit Kalathos l. stehend; in der vorgetreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel; vorn l. unten brennender Altar.

Gewicht: 5·90 (2).
Abweichungen: zweierlei Stempel.
1 Sofia 3509, Mouchmoff 233, 4111. — 2 Wien 8774, Theupoli 911 [Mionnet S. 2, 371, 1000]. — 3 Museo Theiys p. 9, 11 [Sestini Manuskript IV, 5]. — 4 Sestini descr. 65, 5 = Ainslie [Mionnet S. 2, 371, 999]. — 5 Cat. Lavy 76, 1037 (fehlt in Turin).

138 K 22
Ebenso / Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder; im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 5·45 (1), 6·59 (2), 6·62 (3).
Abweichungen: Schriftanfang fehlt 1, 2; Schlus der Inschrift fehlt 1, 2.
1 Ruzicka. — 2 Leningrad Ermitage 11-a. — 3 Zagreb.

139 K 23
ΦΑΥCT | EINA CEBACTH / Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 6·30 (1), 5·60 (3).
1 Budapest 1 (alter Bestand). — 2 Im Handel. — 3 Ruzicka (schlecht erhalten)

140 K 21
ΦΑΥCTEI | NA CEBACTH / Ebenso
ΟΥΛ | ΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC / Ebenso

1 Rollin et Feuardent (C).

141 K 22
Ebenso / Ebenso
ΟΥΛ | ΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso, den Kopf etwas vorgeneigt.

Gewicht: 7·10 (1).
1 Budapest 28 (von Neudeck). — 2 Dr. Zlatanov, Sofia.

142 K 22
Ebenso / Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 6·92 (2).
1 Leningrad Ermitage 11. — 2 Sofia 2820, Mouchmoff 233, 4114. — 3 Dr. Zlatanov.

143 K 21/22
Ebenso / Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 6·04 (2).
1 Bukarest Akademie, Moisil 276. 2 Karlsruhe. — 3 Sofia 2171. — 4 Im Handel (Lagerkatalog Egger XIII, 191).

144 K 21
Ebenso / Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 5·14.
1 Florenz, Holstenus 248.

145 K 22
Ebenso / Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | Τ | ΑΛΙΑC / Ebenso

Gewicht: 6·30 (1).
1 Berlin, Arrigoni I, 149 XVI, 200 = II, 17, jedoch Vs. Stempel *5* hier n. 140 beschrieben [Mionnet S. 2, 371, 996]. — 2 Gusseme 359, 8. — 3 Lischine 652, 8.

146 K 22
ΦΑΥCTEIN | A CEBACTH / Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Tyche, den Oberkörper zurükgeneigt.

Gewicht: 5·67 (3).
Abweichungen: Steuerruder undeutlich 1.
1 Berlin. — 2 Odessa Universität (C). — 3 Severeanu (von Knechtel). — 4 Sofia 706.

147 | Ebenso | [ΟΥΛΠ]ΙΑC ΙΙ | A | ΥΤΑΛΙΑC
K 22 | Ebenso | Ebenso

1 Sarajewo 9582.

148 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC
K 20 | Ebenso | Ebenso

Abweichungen: Vs. u. Rs. Schriftanfang fehlt 1.
1 Bucarest Academie, Moisil 277. — 2 Philippopel 686. — 3 Sarajewo 1038.

149 | ΦΑΥCTEINA | CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC ΙΙ | ΑΥΤΑΛΙΑC
K 21 | Ebenso | Ebenso

Gewicht: 6·22 (1), 6·60 (3), 6·40 (6), 5·79 (7).
1 Athen, Postolakkas Cat. 140, 984. — 2 London Cat. 142, 12. — 3 Paris 774, Vaillant n. gr. 61 aus eigener Sammlung [Mionnet I 398, 235]. — 4 Philippopel 121. — 5 Sofia 2360. — 6 Wien 8722 (aus Welzl), Cat. Welzl 1510. — 7 Ruzicka. — 8 Arigoni I 149 XVI, 200 = II, 17; vgl. n. 145. — 9 Neumann 278; Wiczay 2381; Sestini M. H. 62, 12; Cat. 17; Manuskript IV, 5. — 10 Bunbury, Cat. (1896) 73, 595, 1. — 11 Witte Cat. Greppo 49, 366. — 12 Moustier Cat. (1872) 113, 1773. — 13 Auction Frochner Cat. Ratto (1909) 102, 1520.

150 | ΦΑΥCTEINA | CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC
K 20 | Ebenso | Ebenso, jedoch ohne Kalathos.

Gewicht: 5·80 (1).
Abweichungen: Vs. Schluss beiderseitig fehlt 1.
1 Paris 775; Haverkamp Num. Reg. Christinae 60, 33 [Gessner imp. CXVI, 18]. — 2 Philippopel. — 3 Rasche III 691. — 4 Sestini Manuskript Wien IV, 5.
Die Göttin ist bärtig, vielleicht Marcus als Tyche.

151 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
K 20 | Ebenso | Ebenso

1 Soutzo.

152 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥ | Τ | ΑΛΙΑC
K 22 | Ebenso | Ebenso

Gewicht: 4·90.
1 Ruzicka.

153 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC
K 20 | Ebenso | Ebenso

1 London erworben 6/6, 1885. — 2 Leningrad Ermitage. — 3 Lischine 657, 7 Tafel XI und 652, 8 mit falscher Zitierung. — 4 Auction Froehner, Cat. Ratto (1909) 102, 1570. — 5 Moustier Cat. (1872) 133, 1773.

154 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
K 21 | Ebenso | Ebenso, jedoch mit Kranz im Haar.

1 Hollschek. — 2 Gotha.

155 | ΦΑΥCTEINA | CEBACTH | ΟΥΛΠΙΑC ΙΙ | ΑΥ | ΤΑΛΙΑC
K 22 | Ebenso | Ebenso

Gewicht: 6·58 (1).
1 Leningrad Ermitage 9; Lischine 653, 9 ohne Trennungslinie.

L. Verus

Fünfer

Stempel der Fünfer

1. AV · KAI · A · AV | PHAIOC OVHPOC K. o. L. r.; Athena.
2. AV · KAI · A · AV | PHAIOC OVHPOC Br. m. P. M. r.; Tyche.
3. AV KAI A AV | PHAIOC OVHPOC Br. m. M. r.; Asklepios.
4. AVT KAI A AVP | OVHPOC Br. m. P. M. r.; Zeus.
5. AV · T KAI · A | AV · P OVHPOC Br. m. P. M. r.; Nike, Asklepios, Hermes Discobolos Tyche, Kybele, Tempelfront.

Gargilius Antiquus (161 n. Chr.)

156
K 32

Tafel
II 19

AV · KAI · A · AV | PHAIOC OVHPOC
Blosser Kopf bärtig mit gewelltem Haar, r.

H · ΓAP · ANTEIK | OV ΠAVTAAIΩT (ΩN fehlt)
Athena mit Raupenhelm von vorn, Kopf l., im gegürteten Chiton und Himation; in der vorgestreckten R. Schale, die L. auf der Lanze; r. unten Schild (Innenansicht); l. unten brennender Altar.

Gewicht: 21·35 (3)
1 London Cat. 141, 5 irrig Marcus zugeteilt; vgl. hier n. 31*. — 2 Rom Vatican. — 3 Im Handel, Auction Chakhowskoj Kat. Egger (1906) 342.
Der gleiche Rs.-Stempel wie n. 31.

157
K 29

AV · KAI · A · AV | PHAIOC OVHPOC
Brustbild mit P. u. M.; Rückenstellung.

HΓE ΓA[P AN]TI | KOV | ΠAVTAAIAΩ-TΩN
Tyche mit Kalathos l. sitzend, im langen gegürteten Gewand und Schleier; in der vorgestrekten R. geflügelte Nike nach l.; im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Kopenhagen. — 2 Patin Thes. Mauroc. 126 (irrig HΓ APANTIKOI beschrieben) [aus Vaillant n. gr. 641, Mionnet S. 2, 372, 1004]. — 3 Gusseme 369, 9. — 4 Rasche III 691. — 5 Eckhel doctrina 39,6. — 6 Sestini Manuskript IV, 6. — 7 Cat. Welzl 69 1511. — 8 Mouchmoff 233, 4120, 4121.
Vaillant hat durch das nebenstehende I in ANTIKOV den Kalathos für eine Mauerkrone angesehen.

158
K 30

Tafel
IV 14

Ebenso
Ebenso

· HΓE · ΓAP · ANT | EIKOV · OVAΠIAC u. i. A. ΠAVTAAIA
Asklepios nach vorn stehend, l. blickend, mit nacktem Oberkörper, über der l. Schulter Mantel; in der gesenkten R. Schlangenstab; die L. an der Hüfte.

Gewicht: 20·70.
1 Sofia 8049.

159 K 30
Ebenso
Ebenso
ΗΓΕ · ΓΑΡ · ΑΝΤ | ΕΙΚΟΥ ΟΥΛΠΙΑC
u. i. A. ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ[Υ]
ΤΑΛΙΑC
Asklepios auf geflügelter Schlange.

1 Rollin et Feuardent (C). — 2 London (C). — 3 Subhy Pascha Cat. (1874) 335 irrig ΑΥΤ beschrieben. — 4 Auction Sotheby (1878) 84, 1112.

160 K 31
ΑΥ · ΚΑΙ · Α · ΑΥ | ΡΗΛΙΟC ΟΥΗΡΟC
Blosser Kopf bärtig, mit gewelltem Haar r.
ΗΓΕ [ΓΑΡ ΑΝΤΙ | ΚΟΥ] ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Schlange mit Drachenkopf in mehrfachen Windungen emporgestreckt, Kopf r.

Gewicht: 24·60.
1 Zagreb. — Mouchmoff 232, 4094 irrig Marcus zugeteilt.

161 K 31
Tafel VIII 22
Ebenso
Ebenso
ΗΓΕ · ΓΑΡ · ΑΝΤ | ΕΙΚΟΥ · ΟΥΛΠΙΑC
ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 17·30 (3).
1 Hollschek. — 2 Rollin et Feuardent (C). — 3 Zagreb.

Q. Tullius Maximus

162 K 32
ΑΥΤ ΚΑΙ Α ΑΥΡ | ΟΥΗΡΟC
Brustbild mit P. u. M.; Falten rückwärts r.
ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙΟ | Υ ΜΑΞΙΜΟΥ · ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Nackter Zeus (Keraunios) r. vortretend, mit der erhoben R. Blitz schleudernd, auf der vorgestreckten R. Adler mit ausgebreiteten Flügeln.

Gewicht: 20·165 (1).
1 Berlin (aus Loebecke). — 2 Pick Num. Zeitschrift XXIII, 62, 17, Tafel III, 4 aus Mandl; Münsterberg Beamtennamen 95. — 3 Mouchmoff 232, 4092 irrig Marcus zugeteilt.

[163] K 32
Nicht beschrieben
ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙΟΥ Μ | ΑΞΙΜΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Ebenso

1 Spanheim Césars 292, 1, abgebildet; wahrscheinlich identisch mit 162.

164 K 32
Tafel III 3
ΑΥ·Τ ΚΑΙ·Α | ΑΥ·Ρ ΟΥΗΡΟC
Ebenso
ΗΓΕΜ · ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ · oben in der Mitte beginnend u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ ΩΤΩΝ
Geflügelte Nike r. stehend in von zwei r. schreitenden Pferden gezogenem zweirädrigem Wagen; in der gesenkten R. Zügel, in der vorgestrekten L. Palmzweig.

Gewicht: 20·35 (2).
Abweichungen: Vs. u. Rs. Schrift teilweise zerstört 1; gelocht 1; Rs. zweiter Stempel vergrösserte Pferde 1; bei ΠΑΥΤΑΛΙ ohne Punkt 1.
1 Glasgow Hunter; Macdonald 442, 2, XXIX, 13. — 2 Sofia 6136. — 3 Paris 784. — 4 Sestini M. H. 61, 5.

165 Ebenso | ΗΓΕΜ · ΤΟΥΛ | ΑΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
K 31 Ebenso | Asklepios nach vorn stehend und blickend, mit nacktem Oberkörper, den Mantel über der l. Schulter u. Arm; in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. im Mantel vor der Brust.

Gewicht: 21·20.
1 Paris 785.

166 Ebenso | ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΠΑΥΤΑ-ΛΙΩΤΩΝ
K 30 Ebenso | Nackter Hermes (Diskobolos) mit Petasos l. stehend; in der emporgehobenen R. Kerykeion; in der gesenkten L. Diskus; hinter ihm hoher runder bekränzter Altar, darauf eine Urne.

Tafel III 22

Gewicht: 17·60 (2).
1 Sarajewo. — 2 Zagreb.
Gleiche Darstellung wie n. 15 unter Pius; vgl. auch Anm. zu n. 15.

167 Ebenso | ΗΓΕΜ ΤΟΥΛ | ΑΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ · u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ ΩΤΩΝ
K 31 Ebenso | Tyche mit Kalathos l. sitzend; in der vorgestreckten R. geflügelte Nike l. schwebend mit Kranz u. Palmzweig; im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 19·285 (1), 19·20 (2).
1 Berlin. — 2 Wien 8776 (von Welzl), Cat. Welzl 69, 1510. — 3 Hardouin 133. — 4 Froelich 4 tent. 215, LVI (hier Genius der Stadt über Stadtgöttin beschrieben) [Gessner imp. CXVIII, 17]. — 5 Eckhel Cat. I 73, 9 [Mionnet S. 2, 372, 1006]; Sestini Manuskript IV, 6; dieses zweite Exemplar nicht in Wien. — 6 Rasche III 691. — 7 Cat. Rollin (1864) 155, 2277.

168 Ebenso | ΗΓΕΜ Τ[ΟΥΛ]ΑΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
K 30 Ebenso | Kybele mit Mauerkrone r. im Sattel auf r. springendem Löwen sitzend; die gesenkte R. am Tympanon; in der gesenkten L. langes Szepter.

Gewicht: 16·40.
1 München.

169 Ebenso | ΗΓΕΜ ΤΟΥΛΛΙ | ΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ ΩΤΩΝ
K 30 Ebenso | Ebenso

Gewicht: 20·40 (2), 19·90 (3).
Abweichungen: Vs. Schrift zerstört 2; Rs. Schrift nur r. u. unten erhalten 2.
1 Arolsen. — 2 Neapel Cat. Fiorelli 6410. — 3 Paris 786; Holstenus 248 aus Sammlung Gottifredi unter Marcus; Camelus reg. Suec. 27 unter Marcus (daraus Mionnet S. 2, 372, 1005; Sestini Manuskript IV, 6; Rasche III 690; Gusseme 359, 7 alle unter Marcus); Hardouin 131 unter Pius; Havercamp Thes. reg. Christinae XIX, 21 hier ΥΠ unter Pius=Gessner imp. CX, 17 hier ΕΠΙ unter Pius (Vaillant num. gr. 45 hier ΥΠ, daraus Mionnet S. 2, 368, 977; Sestini Manuskript IV, 6; Rasche III 689; Gusseme 358, 3 alle unter Pius); vgl. hier n. 15*. — 4 Sofia 972; Mouchmoff 233, 4123.
Mionnet S. 2, 368, 979 aus Vaillant n. gr. 45 notiert in unrichtiger Weise das hier unter Marcus beschriebene Gothaer Exemplar № 41 unter Verus. Unter Pius sind Münzen mit Tullius Maximus nicht denkbar.

170 Ebenso | [ΗΓΕΜ ΤΟ]ΓΑΛ|Ι|ΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑ ΛΙΩΤΩΝ
K 30 Ebenso | Ebenso

1 Sarajewo 7902.

171 Ebenso | ΗΓΕΜ ΤΟΥ|ΑΛΙ|ΟΥ Μ|ΑΞΙΜΟΥ u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΩ ΤΩΝ
K 30 Ebenso | Tempelfront mit vier Säulen und Dachverzierungen, auf drei Stufen, darinnen auf einem vierfüssigen Gestell r. Asklepios, nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. an der Brust; l. Hygieia, die Schlange fütternd; im Giebel ⊙ (auf der Stufe Figur (?) oder Stempelfehler).
Tafel IV 23

Gewicht: 19·53 (2).
1 Sofia 6068; Mouchmoff 233, 4124, XXV, 7. — 2 Wien Universität (aus Scholz). — 3 Pick Num. Zeitschr. XXIII, 63 Mandl. Rs. stempelgleich mit Marcus-Maximus n. 47.

Ohne Statthalternamen

Einundeinhalber

Stempel

1. ΑΥ · ΚΑΙ · Λ · | Λ · · · · · K. r; Apollon.
2. ΑΥ · Τ · Κ · Λ | ΑΥΡ ΟΥΗΡΟϹ Br. M. r.; Dionysos.
3. ΑΥ ΚΑΙ Λ Λ|ΥΡΗΛΙ ΟΥΗΡΟ|C K. r.; Asklepios.

172 ΑΥ · ΚΑΙ · Λ · | Λ . . . . . | ΠΑΥΤΑΛΙ|ΩΤΩΝ
K 18 Blosser Kopf des bärtigen Verus, r. | Nackter Apollon (Bonus Eventus) l. stehend; in der vorgestreckten R. Schale; in der gesenkten L. Zweig.

Gewicht: 3·87.
1 Sofia 2326, Mouchmoff 233, 4119.

173 ΑΥ · Τ · Κ · Λ · | ΑΥΡ ΟΥΗΡΟϹ | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
K 18 Brustbild mit M. r. | Nackter Dionysos als Kind auf der Futterschwinge r. sitzend, halb vom Rücken gesehen, die beiden Hände vorgestreckt; hinter ihm bebänderter Thyrsosstab.
Tafel IV 8

1 Gotha.
Der gleiche Typus unter Marcus n. 60 a.

174 [ΑΥ ΚΑΙ Λ Λ|Υ]ΡΗΛΙ ΟΥΗΡΟ|C | [ΠΑΥΤΑΛ]|ΙΩΤΩΝ
K 17 Blosser Kopf r. | Asklepios l. stehend; die gesenkte R. am Schlangenstab; die l. mit Gewand an der Hüfte.

1 Sofia 2487; Mouchmoff 233, 4122 als weibliche Gestalt bezeichnet.

175 ΑΥ ΚΑΙ Λ Λ|ΥΡΗΛΙ ΟΥΗΡΟ|C | ΠΑΥΤΑΛ|ΙΩΤΩΝ
K 18 Ebenso | Ebenso

1 Sofia (Sammlung Avramoff).

Lucilla

Vierer

Alle aus einem Vs. Stempel. Roher Stil. Unregelmässige Schrift.

176 K 27

ΑΟΥΚΙΑ|ΑΑ CEBACTH
Brustbild mit Gewand, Ohrring im Haar r.

ΟΥΑΙΙΙΑC ΠΥΤ(so)|ΑΑΙΑC
Göttin l. stehend, in der R. unbestimmbarer Gegenstand; in der L. Fackel (Demeter ?).

1 Rollin et Feuardent (C). Die Münze ist retouschiert. — 2 Chaix descr. 84 irrig r. stehend und Fackel in der R. beschrieben = Hoffmann le numismate 1181.

177 K 26

Ebenso
Ebenso

O[ΥΑΙΙ]ΙΑC ΠΑΥΤΑΑΙ[ΑC]
Concordia (vielleicht Kaiserin als Concordia) l. stehend; in der vorgestreckten R. Schale (mit Ähren?); im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 10·90 (1).
1 Budapest 23 (aus Neudeck).
Das Bild der Göttin, besonders die starke Nase, haben grosse Ähnlichkeit mit dem Porträt der Kaiserin auf der Vs. Diese Münze wurde der Mache nach scheinbar zu gleicher Zeit geprägt wie Commodus n. 205, 207.

178 K 27 Tafel VII 9

Ebenso (das O schwächer ausgeprägt)
Ebenso

ΟΥΑΙΙΙΑC ΠΑΥΤΑΑΙΑC
Tyche mit Kalathos und Band im Haar, l. stehend, im gegürteten Gewande mit Überwurf um die Mitte; in der gesenkten R. Steuerruder; im l. Arm Füllhorn und Überwurfzipfel.

Gewicht: 12·15.
1 Berlin.
Das Porträt der Tyche scheint männlich und bärtig — vielleicht Commodus als Tyche.

179 K 26

Ebenso
Ebenso

[ΟΥΑΙΙ]ΙΑC Π|ΑΥΤΑΑΙ u. i. A. AC
Schlange in mehrfachen Windungen aufgerichtet, Kopf r.

1 Rollin et Feuardent (C). — 2 Wahrscheinlich Sestini descr. 95, 7 aus Ainslie [Mionnet S. 2, 373, 1007]. — 3 Mouchmoff. 234, 4125.

Commodus

Statthalter Asellius Aemilianus (um 180 n. Chr.)

Medaillon

180 K 33 Tafel VIII 17 u. 18

ΑΥΤ ΚΑΙC Α ΑΥ|Ρ| ΚΟ|ΜΟΔΟC
r. beginnend.
Blosser Kopf des jugendlichen bartlosen Commodus, fast Brustbild.

ΗΓϵ ΑCϵΑ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΟΥΑΙΙΙΑC ΠΑΥΤΑΑΙΑC
Schlange mit geöffnetem Löwenkopf r. in mehrfachen Windungen und Lagen aufgerichtet.

Gewicht: 24·10.
1 Berlin, Dressel Zeitschr. f. Num. XXIV, 1901, 32 Rs. Taf. I, 15; Stein Röm. Reichsbeamte 32, 22.
Dressel verlegt die Verausgabung dieser Münze wegen der jugendlichen Aussehens des Kaisers und der Titulatur in das J. 176/177, oder abgerundet sicherer 177/80, was von Kubitschek bei Beschreibung der Münze dieses Statthalters unter Marcus (hier n. 50) N. Z. XLIV, 153 ff. bestätigt wird. Man kann aber wegen der gleichartigen Mache der Münzen der Lucilla (n. 175—178) annehmen, dass sie noch später, also um 180 n. Chr., geprägt wurden.

Fünfer

Stempel der Fünfer

1. AΥ · K · MAP | AΥP KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Athena.
2. AΥ · K · MAP | · AΥP · KOMOΔO Br. L. P. M. r.; Flussgott.
3. AΥ KAI MAP | AΥP KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Falten rückw., Hermes, Tyche.
4. AΥ KAI MAP | AΥP KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; langer Hals, Asklepios.
5. AΥ · KAI M · AΥP | KOMOΔOC K. L. r.; Apollon.
6. AΥT K M K | ⊙M⊙ΔOC Br. L. P. M. r.; Adler.
7. AΥT KAI M KO | MOΔOC K. L. r.; Dionysos, Tyche.
8. AΥT KAI MAP | AΥ KOMOΔOC K. L. r.; Flussgott.
9. AΥT KAI MAP | AΥ KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Tempelfront.
10. AΥT KAI · MAP | AΥP · KOMOΔOC K. L r.; Hera Demeter, Göttinnen, Dionysos, Asklepios, Hygieia u. Telesphoros.
11. AΥTO MAP | AΥ KOMOΔOC K. L. r.; Kaiser, Schlange, Tempelfront.
12. AΥ KAI MAP | AΥ KOMOΔOC AN K. L. r.; Hermes.
13. AΥT KAI · MAP · AΥ | KOMOΔOC AN Br. L. P. M. r.; Nike, Tyche.

Statthalter Claudius Attalus (184—185 n. Chr.)

181
K 30

Tafel
IV 7

AΥT KAI M KO|MOΔOC
Kopf des jugendlichen leichtbärtigen Commodus mit L. r.

ΗΓΕ|ΚΛ Α]ΤΤΑΛ ΟΥΑΠ[ΙΑ]C ΠΑΥ
Rest fehlt.
Nackter Dionysos l. stehend; in der gesenkten L. Traube (Zweig?).

Gewicht: 12·925.
1 Berlin.
Die Abkürzung ΠΑΥ kommt nur vereinzelt vor. Das Υ in ΟΥΑΠΙΑC kleiner, nachträglich im Stempel ausgebessert, das zweite Τ in ΑΤΤΑΛ wie ligiert mit Λ. Die Darstellung dieses Dionysos neu, möglicherweise ein Synkretismus von Dionysos und Bonus Eventus in einem Kultbild von Pautalia.

182
K 29

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕ ΚΛ Α[ΤΤΑ]ΛΟ | Υ ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥ-|ΤΑΛΙΑC die letzteren Buchstaben schon im Abschnitt.
Tyche mit Kalathos l. stehend, im Chiton und Himation; in der gesenkten R. Steuerruder; im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 15·37 (1).
1 Wien 8777, Eckhel Cat. I, 72, 10 [Mionnet S. 2, 373, 1008]; Froelich Adp. II novis 48, 34; Eckhel d. n. 39; Sestini Manuskript IV, 8; Münsterberg Beamtennamen 95; Stein Röm. Reichsb. 38, 29. — 2, 3 Rasche III 692 g 8, 692 g 9 falsch beschrieben.
Roher Stil.

183
K 29
Tafel VIII 2

ΑΥΤ Κ Μ Κ|⊙Μ⊙ΑΟC
Brustbild des jugendlichen leicht bärtigen Commodus mit L. P. u. M. Falten rückwärts r.

ΗΓ ΚΑΑΥ ΑΤ[Τ]ΑΛΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ-|ΤΑΛΙΑC die letzteren schon im Abschnitt.
Adler nach vorn stehend, Kopf r., mit ausgebreiteten Flügeln auf Blitz.

Gewicht: 13·00 (1).
1 Philippopel 891. — 2 Sofia 8236.

Julius Castus (184—185 n. Chr.)

184
K 29

[ΑΥΤ ΚΑΙ · ΜΑΡ] ΑΥΡ · ΚΟ-Μ[Ο]Δ[ΟC]
Kopf mit L. r. (langer Hals).

ΗΓΕ ΙΟΥ ΚΑCΤΟΥ|ΟΥΛ (so) ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. Feld r. unten AC
Hera l. stehend, im Chiton und Himation, mit Mantelüberwurf um die Hüften und über den Arm; in der vorgestreckten R. Schale; die erhobene L. mit Mantelzipfel am Szepter.

1 Hollschek.

185
K 30
Tafel II 9

ΑΥ · ΚΑΙ Μ [ΑΥΡ] ΚΟΜΟΔΟC
Kopf mit L. r.

ΗΓЄ ΙΟΥ ΚΑC|ΤΟΥ ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ und im Feld r. unten AC
Nackter Apollon l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale; in der gesenkten L. Zweig; vorn l. unten brennender Altar.

1 London 142, 14. — 2 Münsterberg Beamtennamen 95. — 3 Stein Röm. Reichsb. 35, 26.
Die Figur ist bärtig und das Gesicht hat Ähnlichkeit mit Commodus.

186
K 28

ΑΥΤ ΚΑΙ ΜΑΡ|ΑΥ ΚΟΜΟΔΟC
Kopf mit L. r.

ΗΓЄ ΙΟΥ ΚΑCΤΟΥ|ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ
AC
Bärtiger Flussgott Strymon l. auf Wellen lagernd, die R. erhoben mit Rebenzweig, der l. Arm mit Schilfzweig auf umgekehrtes Quellgefäss, aus dem Wasser rinnt, gestützt.

1 Sofia 1238, Mouchmoff 234, 4142.
Der Flussgott hat eine dem Petasos ähnliche Kopfbedeckung oder trägt einen Kranz.

[185*]

ΑΥΤ Κ Μ . . . . ΚΟΜΟΔΟC
Kopf mit L.

ΗΓ COΥ Β ΜΑΡ ΟΥΛ ΠΑΥΤΑ
Triptolemos in der Schlangenbiga.

1 Ramus 108, 4 Abb. Taf. II, 14.
Ein Statthalter dieses Namens ist unbekannt, auch liegt die Münze in Kopenhagen nicht mehr unter den Prägungen von Pautalia vor, wo Darstellungen mit Triptolemos überhaupt nicht vorkommen. Wahrscheinlich ist die Münze von Anchialos gemeint; vgl. Strack, Die ant. Münzen von Thrakien I Commodus, Castus n. 437.

187 K 29 | ΑΥΤΟ ΜΑΡ | ΑΥ ΚΟΜΟΔΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (Brust nach vôrn) r.

. . . . und unten ΤΑΛΙΑC
Kaiser zu Pferde r., im gestreckten Galopp reitend, mit flatterndem Mantel, die erhobene R. mit Speer ausholend, die L. am Zügel; r. unten r. vorspringender Löwe.

Gewicht: 16·60.
1 Budapest 35 (von Neudeck).
Der gleiche Vs.-Stempel wie n. 188, daher Zuteilung zum Stempel *12* gesichert.

188 K 30 | [ΑΥΤ]Ο ΜΑΡ | ΑΥ ΚΟΜΟΔΟC
Ebenso

ΗΓΕ ΙΟΥ ΚΑCΤΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ[ΥΤΑ-ΛΙΑC] (vielleicht im Abschnitt?)
Schlange, in mehrfachen Windungen, Kopf emporgestreckt.

Abweichungen: Vs. Schriftanfang fehlt 1. — Die ganze Schrift fehlt 2. — Rs. nur Π ΠΑΥΤΑΛΙΑC 2. — Schluss der Schrift fehlt 2.
1 Gotha, Liebe 280 (Gessner imp. CXXV, 58). — 2 Kiew Antonovic opisanje I, 94, 959. — 3 Eckhel d. n. 39. — 4 Mionnet S. 2, 373, 1009. — 5 Begerus, Thes. Brandenburg. 280. — 6 Sestini Manuskript IV, 8. — 7 Gusseme 359, 11. — 8 Rasche III 692 g 12. — 9 Mouchmoff 234, 4138. — 10 Stein Röm. Reichsb. 35, 26.

189 K 29 | [ΑΥΤΟ] ΜΑΡ | ΑΥ ΚΟΜΟΔΟC
Ebenso

ΗΓΕ ΙΟΥ ΚΑC[ΤΟΥ ΟΥΛΠΙΑC] u. i. A. ΠΑΥΤΑ ΛΙΑC
Tempelfront seitwärts nach r. gesehen mit vier Säulen und Längswand, Dachverzierungen und mehreren Stufen; in der Mitte Asklepios von vorn gesehen, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. vor der Brust; im Giebel Schlange (?); r. und l. vom Tempel je ein hoher Baum.

1 Sofia 4462 Mouchmoff 235, 4118.

Caecilius Maternus (187 n. Chr.)

190 K 29 | ΑΥΤ ΚΑΙ ΜΑΡ ΑΥΡ [ΚΟΜΟΔΟC] | ΗΓΕ ΚΑΙ ΜΑΤΕΡ | [ΝΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ] u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Ebenso

Hera l. stehend, im langen Gewande mit Schleier, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten brennender Altar.

1 Sarajewo 6144.

191 K 31 | ΑΥΤ ΚΑΙ · ΜΑΡ | ΑΥΡ · ΚΟΜΟ-ΔΟC
Kopf des bärtigen Commodus mit L. r.

ΗΓΕ ΚΑΙ ΜΑΤΕΡΝΟΥ ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ A C
Demeter r. stehend (Schleier unbestimmt); in der erhobenen R. Ähren, die L. auf einer langen Fackel; gegenüber Kore l. stehend mit Kranz und Schleier; die erhobene R. auf der Fackel; in der L. Mohnkopf; zwischen ihnen Altar oder mystische Ciste (?).

1 Belgrad (C); Abdruck Rs. vorgelegen. Schlechte Erhaltung.
Dieser Münzentypus scheint dem in Odessos unter beinahe allen Kaisern vorkommenden nachgeahmt; vgl. Pick, Die antiken Münzen von Dacien und Moesien, Odessos 2241, Taf. XIV, 21 und Mouchmoff 1566 Taf. IV, 21, 22.

192
K 29

Tafel
IV 9

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕ ΚΑΙ [ΜΑΤΕΡΝΟΥ] rechts, ΟΥΛΠΙΑC klein links, u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nackter Dionysos l. stehend auf einem von zwei weiblichen Panthern l. gezogenen zweirädrigen Wagen; in der gesenkten R. Kantharos (?), die erhobene L. am Thyrsosstab; hinter den Panthern tanzende Mänade von vorn (nur Oberkörper gesehen), Kopf r.; in der gesenkten R. Schale, in der erhobenen L. Tympanon, oberhalb im Feld vorspringender Stier vom Treiber gehalten.

1 Wien 8779. — 2 Dr. Zlatanov, Sofia.
Ähnliche Darstellung in Perinthus, Gordianus Medaillon Sofia n. 233, Mouchmoff 264, 4667, mit Dionysos in Biga und Artemis; dann Sofia n. 6219, Mouchmoff 264. 4667, anscheinend Kaiser als Dionysos in Biga, und in Philippopolis, Commodus, Marcianus: Sofia (ohne Nummer) Mouchmoff 296, 5203 (Dionysos von Panthern gezogen, dahinter vielleicht Nebenfigur).

193
K 30

ΑΥ · Κ · ΜΑΡ | ΑΥΡ · ΚΟΜΟ-ΔΟ[C]
Das P in MAP ist ungenügend ausgeprägt.
Brustbild mit L. P. u. M. Falten rückwärts, r.

ΗΓΕ ΚΑΙ ΜΑΤΕΡΝ|ΟΥ ΠΑΥΤΑΛΙΑC ΟΥΛ (so)
Athena mit korinthischem Raupenhelm r. stehend, die gesenkte L. am Schild (Seitenstellung); die erhobene R. auf der Lanze.

Gewicht: 15·23.
1 Wien 8778, Eckhel Cat. I, 73, 11 = ΗΓΕ ΚΑΙΝΑΤΕΙΝΟΥ [Mionnet S. 2, 373, 1011, mit Anmerkung: ich las auf einer anderen gut erhaltenen Medaille (Mionnet I 398, 237) ΚΑΙ ΜΑΤΕΡΝΟΥ, was mich an der Lesung Eckhels zweifeln liess, ebenso auf 373, 1012]; Eckhel d. n. 39; Cim. Vind. 98, XVI, 12 hier ΗΓΕ ΚΑ ΙΜΑΤΕΙΝ|ΟΥ; Sestini Manuskript IV, 8 irrig ΑΥΤ Κ ΜΑ ΑΥΡ ΚΟΜΟΔΟC; descr. 65, 8 = Ainslie; Münsterberg Beamtennamen 95; Stein Röm. Reichsb. 37, 28. — 2 Rasche III 691 g 11. — 3 Mouchmoff 234, 4128.

194
K 28/30

Tafel
III 5

ΑΥΤ ΚΑΙ · ΜΑΡ · ΑΥ|ΚΟΜΟ-ΔΟC ΑΝ
Brustbild mit L. P. u. M. r.

ΗΓΕ ΚΑΙ · ΜΑΤΕΡΝ|ΟΥ ΟΥΛ · ΠΑΥ-ΤΑΛΙ u. i. A. AC
Nike l. stehend mit ausgebreiteten Flügeln, in der vorgestreckten R. Kranz; mit der L. Palme schulternd.

Gewicht: 19·45 (1).
Abweichungen: Vs. Schriftanfang fehlt 2. — Schluss der Schrift fehlt 1.
1 Budapest 38 (von Neudeck). — 2 Sofia 3078; Mouchmoff 234, 4130, 4131. — 3 Sestini descr. 65, 8 = Ainslie falsch beschrieben ΗΓΕ ΚΑΙΝΑΤΕΙΝΟΥ ΟΥΛ ΠΑΥ (rectifiziert Mionnet S. 2, 374, 1012); Sestini Manuskript IV, 8.

195
K 28

ΑΥ · ΚΑΙ · ΜΑΡ | ΑΥ ΚΟΜΟ-ΔΟC ΑΝ
Kopf mit L. r.

ΗΓΕ ΚΑΙ ΜΑΤΕΡΝΟ|Υ ΟΥΛ ΠΑΥΤΑ-ΛΙΑC
Nackter Hermes l. stehend; in der vorgestreckten R. Beutel; im l. Arm Kerykeion und Mantel.

1 Sofia 3623, Mouchmoff 234, 4145.

196
K 30

AY KAI MAP | AYP KOMOΔOC
Brustbild mit L. P. u. M. r.
Langer Hals

HΓE KAI MATEP|NOY OYA ΠAYTA-ΛIAC
Bärtiger Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. an der Hüfte.

1 Sofia (von Avramoff).

197
K 30

AYT KAI · MAP | AYP · KO-M[OΔOC]
Kopf mit L. r.

HΓE KAI [MATEPNOY OYA]ΠIAC u. i. A· ΠAYTAAI
A C
Asklepios nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. vor der Brust, gegenüber Hygieia l. stehend, die Schlange aus der Schale in der R. fütternd und zwischen beiden Telesphoros mit Mantel und Kapuze nach vorn.

Gewicht: 15·15 (1).
1 Paris 792, Mionnet S. 2, 373, 1010. — 2 Mouchmoff 234, 4127. — 3 Stein Rom. Reichsb. 37, 28.
Die Vermutung Steins op. cit. 37, 28 Anm. 1, dass diese Münze dem Servilianus zuzuschreiben sei, trifft nicht zu, weil die Vs. das gleiche Porträt wie alle anderen Münzen des Maternus zeigt, während das Porträt des Commodus auf den Münzen des Servilianus vollbärtiger und viel älter aussieht. Vgl. darüber meine Ausführungen Num. Zeitsch. LIV, 1921, 195.

198
K 29
Tafel
V 17

AY · K · MAP | · AYP KOMO-ΔOO
Brustbild mit L. P. u M. Falten rückwärts r.
(Das P in AYP nicht geschlossen).

HΓE KAI MATЄPNO | Y oben im Halbkreis u. i. A. ΠAYTAAIAC [OYA fehlt] CTPYMΩN
Bärtiger Flussgott (Strymon) l. auf Wellen lagernd. mit nacktem Oberkörper, in der erhobenen R. Zweige (Reben ?), der l. Arm mit Schilfzweig auf Urne, aus der Wasser rinnt, gestützt.

Gewicht: 16·115.
1 Berlin.
Hier wird ausdrücklich der Name des Flussgottes CTPYMΩN genannt.

199
K 29
Tafel
VII 4

AYT · KAI · MAP · AY | KO-MOΔOC AN
Ebenso

HΓE KAI · MATE | PNOY · OYAΠ Π u. i. A. AYTAAI (und vielleicht unterhalb dieser Zeile A C); das N wie H.
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 21·00 (1).
1 Paris, 791; Mionnet I 398, 237. — 2 Sestini Manuskript IV, 8 irrig OYAIIIAC. — 3 Mouchmoff 234, 4135. — 4 Münsterberg Beamtennamen 95. — Stein Rom. Reichsb. 37.

200
K 30

AYT KAI M KO | MOΔOC
Kopf mit L. r.

HΓE KA · MATEPNO | Y OYAIIIAC ΠAYT | AAI die drei letzten im Abschnitt aufrecht.
Ebenso

1 Rollin et Feuardent (C).

Vierer

Caecilius Servilianus (189—190 n. Chr.)

201
K 28

Tafel III 18

AY KAI MAP|AYP KOMOΔOC
Brustbild mit L. P. u. M. Falten rückwärts r.

HΓЄ KAI CЄPOYЄIA|IANOY OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC
Hermes nackt l. stehend, in der vorgestrekten R. Beutel; im l. Arm Kerykeion und Mantel.

Gewicht: 13·05.
1 Berlin.

202
K 28

AY KAI MAP|AYP [KOMOΔOC]
Ebenso

[HΓЄ · KAI] CЄPOYЄIAI|ANOY OYA ΠAY u. i. A. TAAIAC
Ebenso

Gewicht: 12·64.
1 Dresden.

203
K 28

Ebenso
Ebenso

HΓЄ KAI CЄPOYЄI|AIANOY OYA u. i. A. ΠAYTAAI AC
Tyche mit Kalathos l. stehend, der Oberkörper etwas zurückgeneigt; in der vorgestreckten R. Steuerruder; im l. Arm Füllhorn u. Gewandzipfel.

Gewicht: 16·62 (2), 13·30 (3).
1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Berlin Cat. (1888) 199, 8 = 8660. — 3 Ruzicka. —4 Cat. Welzl 69, 1512 ungenau. — 5 Pick Num. Zeitschr. XXIII, 51, 49. — 6 Münsterberg Beamtennamen 95. — 7 Stein Röm. Reichsb. 35, 27.

204
K 30

[AY KAI] MAP|AYP KOMO-ΔOC
Ebenso

[HΓЄ KAI CЄ]POYЄIAIAN|OY OYA ΠAYTAAI u. i. A. AC
Ebenso

1 Sofia (Avramoff). Zu dieser Münze des Servilianus wurde der Vs.-Stempel der Münzen des Maternus verwendet, wobei angenommen werden darf, dass sie die erste unter Servilianus geprägte Münze war.

Ohne Statthalternamen

205
K 27

AYT KAIC M ANT|K|O|MO-ΔOC rechts beginnend.
Brustbild nach vorne, mit P. u. M. des jugendlichen bartlosen Commodus r.

OYAΠΠ|AC | ΠAYTAAIAC
Zeus l. sitzend, mit nacktem Oberkörper, auf der vorgestreckten R. Nike mit Kranz und Palme; die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 9·60 (1), 12·15 (4).
1 Budapest 8 (alter Bestand). — 2 Sofia 5166, Mouchmoff 234, 4132, 4137. — 3 Turin Bibliothek. — 4 Wien 8785, Theupoli 927 [Mionnet S. 2, 374, 1013]; Sestini Cat. 17; Manuskript IV, 7: AYT KAK ... — 5 Arigoni I, 7, 92 = II, 17, 6 als Juppiter mit Schale.

206 K 27 — Ebenso / Ebenso — ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤ | ΑΛΙΑC
Demeter l. stehend, im gegürteten Chiton und Himation; in der vorgestreckten R. Blumen (Mohn und Ähren?), im l. Arm lange Fackel.

1 Sofia (von Avramoff).

207 K 27 — Ebenso / Ebenso — . . . . . | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Athena l. sitzend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. an der Lanze, r. unten Schild angelehnt am Sessel.

Tafel II 22

Gewicht: 10·60.
1 Zagreb.

Dreier

Stempel der Dreier

1. ΑΥ ΚΑΙ ΚΟ | ΜΟΔΟC ? Asklepios.
2. ΑΥ · ΚΑΙ · ΑΥΡΗ | ΚΟΜΟΔΟC K. L. r.; Tyche.
3. ΑΥ ΚΑΙ Μ | ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; Apollon, Bonus Eventus, Tyche
4. ΑΥ ΚΑΙ ΜΑΡ | ΑΥΡ ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; Herakles, Schlange, Dreifuss, Altar m. Schlange.
5. · · · · · · | ΑΥΡ ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; Tyche.
6. ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡ | ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; Nike - Nemesis. Concordia.
7. ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ | ΚΟΜΟΔΟC K. L. r.; Aphrodite.
8. ΑΥ ΜΑΡ | ΑΥΡ · [ΚΟΜΟΔΟC] Br. L. P. M. r.; Demeter.
9. ΑΥ ΜΑΡ | ΑΥΡ · ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; Demeter, Concordia.
10. ΑΥ · Μ · ΑΥ · | ΚΟΜΟΔΟC K. L. r.; Demeter, Nemesis, Tyche,
11. ΑΥ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤ ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; weibliche Figur.
12. ΑΥ · Μ · ΑΥΡΗ | ΚΟΜΟΔΟC K. L. r.; Tyche.

208 K 23 — ΑΥ · Μ · ΑΥ · | ΚΟΜΟΔΟC
Bärtiger grosser Kopf mit L. r. — ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Demeter l. stehend mit Schleier, in der erhobenen R Ähren; im l. Arm brennende Fackel.

Gewicht: 8·60.
1 Wien 8780, Froelich 4 tent. 226 App. ad numos 50, LV [Mionnet S. 2, 374, 1014].

209 K 25 — ΑΥ · ΜΑΡ | ΑΥΡ · [ΚΟΜΟΔΟC]
Bärtiger Brustbild mit L. P. u. M. (Falten r.) r. — ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Demeter (Kore?) l. stehend, in der erhobenen R. zwei Ähren, im l. Arm brennende Fackel.

1 Sofia 3669, Mouchmoff 234, 4134. — 2 Froelich App. II novae 41, 22 unter Marcus [Mionnet S. 2, 369, 986].

210 K 23

AY · MAP | AY[P · KOMOΔOC]
Ebenso

OYAΠΠAC ΠA | ΥTAΛIAC
Demeter l. stehend mit Schleier, die erhobene R. mit Ähren, mit der gesenkten L. brennende Fackel schulternd.

Gewicht: 7·52 (1).
1 München. — 2 Sestini Manuskript IV, 3 aus Ainslie irrig Marcus zugeschrieben.

211 K 25

Tafel III 11

AY · K · M · AYPH | KOMOΔOC
Bärtiger Kopf mit L. r.

OYAΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Aphrodite nach vorn stehend, Kopf r., mit nacktem Oberkörper, um die Hüfte und Unterkörper Gewand, die R. vor der Brust, die L. vor der Scham.

Gewicht: 7·55.
1 Athen Cat. 985.

212 K 24

Tafel III 12

AY M AYP | ANT KOMOΔOC
Brustbild mit L. P. u. M. (Falten r.) r.

OYAΠIAC | ΠAYTAΛIAC
Aphrodite l. stehend, mit zurückgeneigtem nacktem Oberkörper, von der Hüfte abwärts bekleidet, das nackte l. Bein zurückgesetzt, in der zum Kopfe erhobenen R. unbestimmbaren Gegenstand (Spiegel?) haltend, die l. an der Hüfte.

1 München.
Vgl. bezüglich dieses Aphroditetypus Regling, Die ant. Münzen von Nordgriechenland I, 2 Tomis n. 2945 XV, 35; Imhoof Nymphen 72, 201, V 31 nennt eine ähnliche Darstellung Nymphe Larisa.

213 K 21

AY KAI M | KO[MOΔOC]
Ebenso

OYΛΠΠAC ΠAY | TAΛIAC
Nackter Apollon l. stehend, in der vorgestreckten R. unbestimmbaren Gegenstand haltend, in der L. Palmzweig.

1 Rollin et Feuardent (C).

214 K 23

AY KAI MAP | AYP KOMOΔOC
Ebenso

OYΛΠΠAC ΠAY | TAΛIAC
Nackter Herakles l. stehend, in der vorgestreckten R. drei Äpfel, die gesenkte L. an der Keule.

Gewicht: 7·38 (1).
1 Leningrad Ermitage 14, Sestini Benkovitz 7, 1. — 2 Patin imp. 212 und 414, später Foucault [Vaillant n. g. 721 daraus Mionnet S. 2, 375, 1019]. — 3 Gessner CXXVII, 14 aus Granelli. — 4 Froelich Adpend. II nov. 225, 1. — 5 Gusseme 359, 10. — 6 Rasche III 692 g 3, Sestini Manuskript Wien IV, 7. — Koehl descr. num. 7. — 8 Mouchmoff 234, 4144. — 9 Bräuer Zeitschr. f. Num. XXVIII, 91.

215 K 25

[AY KAI KO] | MOΔOC
Bartloser jugendlicher Kopf mit L. r.

OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Asklepios nach vorne stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. an der Hüfte.

1 Cluj.
Inschrift nach dem gleichen Porträt des Einundeinhalber-Stempels *24* ergänzt.

216 K 27

AY · K · M · AYP | KOMOΔOC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. r.

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Geflügelte Nike-Nemesis l. stehend (Flügel geöffnet), die R. mit Kranz zum Kopfe erhoben; die L. mit Wage (Elle?) gesenkt; vorn l. unten Rad.

Gewicht: 6·60 (2).
1 Sofia (von Avramoff). — 2 Wien 8781.

217 K 25

Tafel III 9

AY · M · AY | KOMOΔOC
Bärtiger grosser Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC Π | AYTAΛΙΑC
Geflügelte Nike-Nemesis l. stehend, mit vorgeneigtem Oberkörper (Flügel geschlossen); in der vorgestreckten R. Wage, in der L. kurzer Stab; vorn l. unten Rad.

Gewicht: 8·25 (1).
1 Paris 793. — 2 Sofia 4583, Mouchmoff 234, 4141.

218 K 25

AY MAP | AYP · KOMOΔOC
Bärtiger Brustbild mit L. P. M. r. (älterer Kopf).

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn; vorne l. unten brennender Altar.

Gewicht: 5·67 (1).
1 Leningrad Ermitage 16 (C), Sestini, Chandoir 47, 1 Schrift nur teilweise gelesen. — 2 Wiczay 2385, Sestini M.H. 62, 15.

219 K 22

[. . . . .] | AYP KOMOΔOC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. (Falten r.) r.

OYΛΠΙΑC Π | AYTAΛΙΑC
Tyche mit Kalathos, l. stehend; in der gesenkten R. Steuerruder; im l. Arm Füllhorn.

Gewicht: 6·70.
1 Wien 8782. — 2 Arigoni I 18, 223 = II 17, 7.

219 a K 23

AY MAP | AYP KOMOΔOC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. (Falten rückw.) r.

[OYΛΠ]IAC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 7·90 (1).
1 Leningrad Ermitage 15.

220 K 22

AY K M | KOMOΔOC
Brustbild mit L. P. M. r.

[OYΛΠ]IAC | ΠΑΥΤΑΛ[IAC]
Ebenso

Gewicht: 6·82 (1).
1 Leningrad Ermitage 17 = Lischine 655, 11. — 2 Im Handel (Egger Verk. Cat. XLVI (1914) 275); Wiczay 2386 hier ΠΑΥΤΑΛ [Mionnet S. 2, 374, 1017]; Sestini M.H. 62, 17; Manuskript IV, 7; Neumann Museum 278.

221 K 24/25

AY · KAI · AYPH | KOMOΔOC
Bärtiger Kopf mit langem Hals r.

[OY]ΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 7·75 (1), 6·85 (2).
1 Budapest 36 (von Neudeck). — 2 Cluj. — 3 Sofia 4197; Mouchmoff 234, 4143.

222 K 24 | AY · M · AY · | [KOMOΔ]OC | OYΛΠΠΑC ΠΑY | TAΛΙΑC
Ebenso | Ebenso; im Feld r. achteckiger Stern.

Gewicht: 7·95.
1 Zagreb.

223 K 23/25 | AY · M · AYPH | KOMOΔOC | OYΛΠΠΑC | ΠΑYTAΛΙΑC
Kopf des älteren bärtigen Commodus mit L. r. | Ebenso

Gewicht: 8·85 (2), 7·40 (3).
1 Hollschek. — 2 München. — 3 Wien 8783, Patin Thes. Mauroc. (1658) 127 = Theupoli 927 irrig beschrieben; Sestini Manuskript IV, 7. — 4 Rasche III 962 g 7. — 5 Lischine 655, 11.

224 K 23 | AY KAI MAP | AYP KOMOΔOC | OYΛΠΠ | AC ΠAYTA u. i. A. ΛIAC
Ebenso | Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf. r. zum Opfer gebeugt, zwischen r. hohem Baum und l. hohem Altar mit Opfern.

1 Hollschek.

225 K 23 | Ebenso | OYΛΠΠΑC ΠAYTAΛΙΑC
Ebenso | Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf r. zum Opfer gebeugt, zwischen l. brennender hoher Fackel und r. Dreifuss mit Opfern.

Tafel VIII 24

Gewicht: 9·20.
1 Wien 8784.

Einundeinhalber

Stempel der Einundeinhalber

1. AY KAI | KOMOΔOC K. L. r.; Altar.
2. AY KAI | KOMOΔO K. L. r.; Altar m. Schlange.
3. AY KAI | KOMOΔO | C K. L. r.; Altar m. Schlange.
4. AY KAI K | OMOΔO | C K. L. r.; Tempelfront.
5. AY KAI · · · | · OMOΔOC K. L. r.; Demeter.
6. AY KAI AY | KOMOΔOC K. L. r.; Telesphoros.
7. AY KAI M | KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Tyche.
8. AY KAI M K | [OMOΔOC] K. L. r.; Hermes.
9. AY KAI M · KO | MOΔOC K. L. r.; Nike, Tyche.
10. AY KAI MAP AY | KOMOΔOC K. L. r.; Altar m. Schlange.
11. AY KAI · MAP AY | KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Altar m. Schlange.
12. AY KAI MAP | AY KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Altar m. Schlange.
13. . . . . . | AYP · KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Concordia.
14. AY K[AI] MAP | AY[P K]OMOΔOC Br. L. P. M. r.; Tyche.
15. AY KAI M AYP · | KOMOΔOC K. L. r.; Tyche.
16. AY K MAP | KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Hermes.
17. AY · K · MAP | KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Apollon.
18. [AY K] MAP | KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Hygieia.
19. AY K M AYP | KOMOΔOC Br. L. P. M. r.; Hera.
20. AY · M · A · | KOMOΔOC K. L. r.; Weintraube.
21. AY MAP | K . . . . . K. L. r.; Hermes.

22. ΑΥ ΜΑΡ|ΑΥ ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; Apollon, Bonus Eventus, Hygieia, Löwe.
23. ΑΥ ΜΑΡ|ΑΥΡ ΚΟΜΟΔ|ΟC „ Altar m. Schlange.
24. ΑΥ ΚΑΙ ΚΟ|ΜΟΔΟC K. L. r.; Hermes, Altar mit Schlange.
25. ΑΥ ΚΑΙ ΜΑΡ|ΑΥΡ ΚΟΜΟΔΟC K. L. r.; Hermes.
26. ΑΥΤ ΚΑΙ|ΚΟΜΟΔΟ|C K. L. r.; Asklepios.
27. ΑΥΤ ΚΑΙ|ΚΟΜΟΔΟC „ Tempelfront.
28. ΑΥ · Τ ΚΑΙ Μ ΚΟ|ΜΟΔΟ K. L. r.; Hygieia.
29. . . . . . ΑΥΡ|ΑΝ · ΚΟΜΟΔΟC Br. L. P. M. r.; Hera, Hermes.

226 K 20
ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ|ΚΟΜΟΔΟC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. r.
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Hera nach vorn stehend, Kopf mit Diadem und Schleier l., in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 4·50.
1 Im Handel, Auction Prowe Cat. Egger XLVI (1914) 275.

227 K 17
[. . . Α]ΥΡ|ΑΝ · ΚΟΜΟΔΟC
Ebenso (älteres Porträt).
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ|ΥΤΑΛΙΑC
Hera l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 3·40.
1 Berlin Cat. (1888) 200, 10 (von Rauch) hier als weibliche Figur bezeichnet.

228 K 17
ΑΥ ΚΑΙ . . . . | . ΟΜΟΔΟC
Bärtiger Kopf (mit L.?) r.
Ebenso
Demeter l. stehend mit Schleier, in der vorgestreckten R. Ähren, mit der gesenkten L. lange Fackel haltend; l. unten Altar (?).

1 Sofia 3708, Mouchmoff 234, 4134.

229 K 18
Tafel II 7
ΑΥ · Κ ΜΑΡ|ΚΟΜΟΔΟC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. r.
[ΟΥΛΠΙΑC] ΠΑ|ΥΤΑΛΙΑC
Nackter Apollon l. stehend, in der gesenkten R. ein Lorbeerzweig, über der l. Acksel Mantel, die gesenkte L. an der Hüfte; l. unten brennender Altar (?).

Gewicht: 4·20.
1 Wien 27948 (von Missong ; Arneth handschriftlicher Katalog Wien II, 49.
Gleicher Typus in Plotinopolis, Dieudonné Rev. num. 1908, 347, 11 XII, 9; ähnlich unter Alexander Severus in Nicomedia, Br. Mus. Cat. Bithynia XXXIV, 15.

230 K 18
ΑΥ Κ ΜΑΡ|[ΑΥ ΚΟΜΟΔΟC]
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC Π|ΑΥΤΑΛΙΑC
Apollon nach vorn stehend, Kopf l.; in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig.

Gewicht: 4·20.
1 Cambridge Fitzwilliam, Mc. Clean 4523 Taf. 169, 9.

231 K 18 Tafel II 8

AY MAP | AY KOMOΔOC
Ebenso

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Kopenhagen, Ramus 108, 5 [Mionnet S. 2, 374, 1015]. — 2 Cat. Rollin et Feuardent (1864) 155, 2278. — 3 Mouchmoff 234, 4129.

232 K 18

AY KAI KO | MOΔOC
Kopf des jugendlichen bartlosen Kaisers mit L. r.

OYΛΠΙΑC II | AYTAAI (vielleicht AC im Abschnitt).
Nackter Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel.

Gewicht: 3·585.
1 Berlin.

233 K 18

AY MAP K . . . .
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. r.

OYΛΠΙΑC II | [AYTAAI] u. i. A. AC
Ebenso (vielleicht l. unten Hahn ?).

Gewicht: 3·55.
1 Mailand Brera.

234 K 18

AY KAI MAP AYP KOMOΔOC
Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Sestini M. H. 62, 18.
Schrifttrennung nicht angegeben, wahrscheinlich hinter AYP.

235 K 18

AY KAI M K|[OMOΔO|C]
Bärtiger blosser K. r.

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Sofia 1235.

236 K 17 Tafel III 24

. . . . AYP AN · KOMOΔOC
Bärtiges Brustbild mit L. P. u. M. (älteres Porträt).

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛ . . .
Nackter Helios mit Strahlenkrone rücklings r. stehend; der r. Fuss vorgestellt, die R. vorgestreckt, in der gesenkten L. Peitsche, über der l. Achsel Mantel.

Gewicht: 3·28.
1 Berlin Catalog (1888) 200, 11 von Adler. Gleicher Typus in Serdica Ruzicka Num. Z. 50, 154 Tafel III und in Hadrianopolis Friedländer u. Sallet Berliner Cat. (1888) 172, 29.

237 K 18

AY KAI M · KO|MOΔOC
Bärtiger jugendicher Kopf mit L. r.

OYΛΠΙ[AC] | ΠΑΥΤΑ und vielleicht in kleinerer Schrift im Abschnitt ΛΙΑC
Geflügelte Nike l. schwebend, in der erhobenen R. Kranz, im l. Arm Palmzweig.

Gewicht: 3·90 (1).
1 Paris 787. — 2 Rollin et Feuardent (C) vielleicht identisch mit 1.

238 K 18

C·AYT KAI | KOMOΔO
Ebenso

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Jugendlicher Asklepios nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, der l. Arm vor der Brust.

1 Sofia 4573, Mouchmoff 234, 4126.

239 K 18
AYT KAI M KO|MOΔOC
Bärtiger Kopf mit L. r.
OYΛΠΙΑC ΠAY | TA[Λ]AC
Hygieia l. stehend, die Schlange au Schale in der R. fütternd.

1 Athen 985 A.

240 K 19
[AY] MAP | AY KOMOΔOC
Bärtiger Kopf (langer Hals) mit L. r.
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛΙAC
Ebenso r. stehend.

Gewicht: 3·15.
1 Berlin Cat. (1888) 199, 8 von Rauch. — 2 Koehne Sammlg. v. Rauch 16 15 hier [AYT·] MAP AY KOMOΔOC. — 3 Mouchmoff 234, 4146.

241 K 20
AY KAI AY | KOMOΔOC
Bärtiger Kopf (älteres Porträt) mit L. r.
Ebenso
Telesphoros im Mantel mit Kapuze nach vorn stehend.

Gewicht: 3·70.
1 Ruzicka.

242 K 18
. . . . . |AYP · KOMOΔ[OC]
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. r.
[OYΛΠΙΑC ΠA] | YTAΛΙAC
Concordia l. stehend mit Schale und Füllhorn (Altar?).

Gewicht: 4·24 (1).
1 Leningrad Ermitage 19 (C).

243 K 18
AY KAI M · KO | MOΔOC
Kopf (leichtbärtig) mit L. r.
O | YΛΠΙΑC | ΠAYTAΛΙAC (der letzte Buchstabe schon im Gewand)
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Mailand Brera, Sanclemente Num. sel. II 271 [Mionnet S. 2, 374,1016].

244 K 18
AY KAI M | KOMOΔOC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. r.
OYΛΠΙΑC II | AY[TAΛΙAC]
Ebenso

Gewicht: 4·60.
London Cat. 141, 7. — 2 Wiczay 2387 [Mionnet S. 2, 374, 1018]; Sestini M.H. 62, 16; Manuskript IV, 7.

[245] K 18
AY KAI M AYP · KOMOΔOC
Kopf mit L. r.
OYΛΠΙΑC ΠAYTAΛΙAC
Tyche l.

Ohne Angabe der Schrifttrennung.
1 Leake Num. hell. Europe 138, nicht in Cambridge.

246 K 20/21
AY K[AI] MAP | AY[P K]OMO-ΔOC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. r.
OYΛΠΙΑC II | AYTAΛΙAC
Ebenso; im Abschnitt vielleicht Schlange (?).

Gewicht: 4·10.
1 Ruzicka.

247 K 18
AY MAP | AY [KOMOΔOC]
Ebenso
OYΛΠΠAC u. i. A. ΠAYTA ΛIAC
Löwe r. schreitend.

Gewicht: 3·55.
1 Sofia 5335, Mouchmoff 234, 4097 bei Marcus.

248 K 18
AY KA[I] | KOMOΔO|C
Bärtiger jüngerer Kopf mit L. r.
OY | ΛΠΠAC ΠAYTAAI und unten AC
Schlange in mehrfachen Windungen emporgestreckt, Kopf r.

Gewicht: 4·32.
1 Wien 8787 aus Patin Thes. Mauroc. 127; Theupoli 927 [Mionnet S. 2, 375, 1021] mit unrichtiger Schrifttrennung. — 2 Rasche III 692 g 2. — 3 Kat. Stanislaus Poniatowsky (1799), 45. — 4 Sestini Manuskript IV, 7.

249 K 16
AY KAI | KOMOΔO ·
Bartloser jugendlicher Kopf m. L. r.
OYΛΠΠAC | ΠAYTAA u. i. A. IAC
Hoher Altar, auf ihm Schlange in mehrfachen Lagen gerollt, Kopf r.

1 Kopenhagen. — 2 Sofia 1667, Mouchmoff 234, 4136.

250 K 18
Tafel VIII 23, 1
AY KAI KO | MOΔOC
Ebenso (anderes Porträt)
OYΛΠΠAC Π | AYTAAIAC
Breiter Altar, auf ihm Schlange in mehrfachen Lagen gerollt, Kopf r.

Gewicht: 4·12.
1 Wien 8786.

250 a K 16
Tafel VIII 23, 2
AY KAI KO | MO
Kopf L. r.
[OYΛΠΠ]AC ΠAYTAAI oben u. i. A. AC
Ebenso auf einer Basis.

Gewicht: 4·28 (1).
1 Leningrad Ermitage 18.

251 K 17
AY KAI | KOMOΔOC
Bärtiger Kopf mit L.
OY[ΔΠ]I[AC] ΠAYTAAIAC
Hoher Altar, darauf Schlange in mehrfachen Lagen gerollt, Kopf r.

Gewicht: 3·435.
1 Berlin Cat. (1888) 200, 12 von Pfau, Cat. Pfau 401 (Gessner imp. CXXVII, 74) ungenau. — 2 Rasche 692 g 2. — 3 Sestini Manuskript IV, 7.

252 K 18
AY KAI MAP AY | KOMOΔOC
Ebenso
OYΛΠΠAC | ΠAYTAAI u. i A. AC
Hoher Altar auf 2 Stufen, auf ihm Schlange in mehrfachen Lagen gerollt, Kopf r.

Gewicht: 4·80 (1).
1 Budapest 37 (von Neudeck). — 2 Wiczay 2384 [Mionnet S. 2, 375, 1020]; Sestini M. H. 62, 14. — 3 Mouchmoff 234, 4139.

253 K 18
AY MAP | AYP KOMOΔ | OC
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. (Falten r.) r.
OYΛΠΠAC ΠAYTAAIAC
Hoher schlanker Altar, um den sich Schlange bis über die Platte windet, Kopf r.

Gewicht: 3·80.
1 Paris 788.

254
K 18
Tafel IX 2

AY KAI MAP AY | KOMOΔOC
Bärtiger Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Hoher breiter Altar, um den sich Schlange über die Platte windet, Kopf r.

1 Sofia 2732.

255
K 18

AY KAI MAP | AY KOM[OΔOC]
Bärtiges Brustbild mit L. P. M. (Falten r.) r.

[OYΛΠΙΑC ΠΑΥ]ΤΑΛΙΑC
Niederer breiter Altar, über dem sich Schlange emporringelt, Kopf und Schweif r.

Gewicht: 3·62.
1 München.

256
K 18

AY KAI | KOMOΔOC
Bärtiger Kopf mit L. r.

OY[ΛΠ]Ι[ΑC] ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Dreifuss, um den sich Schlange, Kopf l., bis über die Platte windet.

1 Arolsen.

[257]
K 18

AY · M · A · KOMOΔOC
Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Sestini descr. 65,9 — Ainslie [Mionnet S. 2, 375, 1022]. — 2 Tomaschek Zur Kunde 451. — 3 Mouchmoff 235, 4133.

258
K 17
Tafel V 10

AY KAI K | OMOΔO | C
Bartloser jugendlicher Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙ | AC die letzten im Abschnitt.
Tempel Seitenansicht mit vier Säulen auf drei Stufen; in der Mitte Asklepios, (Schlangenstab unsicher); l. und r. Bäume.

Gewicht: 3·85 (1).
Abweichung: schlecht erhalten 2.
1 Paris 790; Patin imp. (1696) 414 Index mit Anmerkung, die umgebenden Lorbeerbäume weisen auf Apollon, Bonus Eventus hin; Vaillant n. gr. 72, 2 (aus Thes. reg.) ungenaue Grössenangabe; Froelich Index 17 [Gessner imp. CXXVII, 15]; Mionnet I 398, 236 ungenaue Grössenangabe. —2 Sofia 2745, Mouchmoff 234, 4147.— 3 Gusseme 359, 10. — 4 Rasche 692 g 6. — 5 Sestini Manuskript IV, 7 (aus Musée d'Hermand).

259
K 17

AYT KAI | KOMOΔOC
Bärtiger Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Tempel Seitenansicht mit vier Säulen auf drei Stufen; in der Mitte Asklepios, in der R. Schlangenstab, die L. vor der Brust im Gewand; im Giebel vielleicht Schlange; l. und r. je ein Baum.

Gewicht: 4·40.
1 Paris 789.

Severus

Fünfer

Stempel der Fünfer

1. AVT K A CЄII · | CЄVHPOC II Br. m. L. Schuppenpanzer M. r.; Kaiser zu Pferd.
2. AVT K A CЄII | CЄVHPOC IIЄ „ Herakles, Tempelfront.
3. AVT K A · CЄII | CЄVHPOC II „ Herakles.
4. AVT K A CЄII | CЄVHPOC II CЄBA K. m. L. r.; Adler.
5. AVT · K · A · CЄII | CЄOVHPOC II CЄBA K. m. L. l.; Asklepios.
6. AVT · K A · CЄIITI · | CЄVHPOC II Br. m. L. Schuppenpanzer M. r.; Concordia.
7. AVT K A [CЄIITI] | CЄVHPOC IIЄP CЄB K. m. L. r.; Herakles, Tempelfront.
8. AVT K A CЄIITI | CЄVHPOC II CЄBA Br. m. L. Schuppenpanzer M. r.; Herakles, Schlange mit Altären.
9. AVT · K A · CЄIITI | CЄVHPOC IIЄ Br. m. L. P. M. (Falten rückw.); Schlange mit Bäumen, Artemis.

Die Stempel *4* und *5* sind unsicher, wahrscheinlich beide zu *9* zuzuteilen.

Caelius Oneratus (vor 196 v. Chr.)

[260]
K 30

AVT · K · A · CЄII CЄOVH-
POC II · CЄBA
Kopf mit L. rechtshin (vgl. Anm.).

IIVЄ · T · AIAIOV · NЄPATI · OVAIIIAC
IIAVTAAIAC
Asklepios auf geflügeltem Drachen, die R. am Flügel, in der L. Schlangenstab.

1 Wiczay 2388 [Mionnet S. 2, 376, 1025].
Die Inschriften sind falsch gelesen. Die Existenz dieser Münze des Oneratus wäre aber möglich wenn auch Sestini die Münze in der späteren Beschreibung des Mus. Hedervâr nicht anführt. Da Wiczay die Richtung aller Münzen in sog. heraldischem Verfahren, also nicht in numismatischer Regel beschreibt,ist auch die Deutung Kopf l. falsch und muss Kopf mit L. r. heissen.

[261]
K 30

AVT K A CЄII CЄVHPOC II
CЄBA
Kopf mit L. r.

IIVЄ T AIAIOV NЄPATI IIAVTAAIΩTΩN
(soll wohl HVЄ KAIAIOV ONЄPATOV heissen).
Adler auf Blitz.

1 Hardouin I 133. — 2 Vaillant n. gr. 85, 7 von Foucault [Mionnet S. 2, 376, 1027]. — 3 Eckhel d. n. 39. — 4 Gusseme 359, 13. — 5 Sestini Manuskript IV, 11.

[260*]
K 30

AVT K A · CЄII | CЄVHPOC II
Brustbild mit L. Schuppenpanzer, M. r.

HVЄM AIA NЄPATI IIAVTAAIΩTΩN
Herakles r. stehend, die R. hinter dem Rücken, die L. mit Löwenfell um die Keule auf Felsen gestützt.

1 Vaillant num. gr. 85, 8 (von Sauvant) [Mionnet S. 2, 376, 1026 hier HVЄM KAI ONЄPATOV]. — 2 Gusseme 359, 14. — 3. Sestini Manuskript IV, 2.
Weil dieser Vs.-Stempel 2 nur bei Severus-Barbarus beobachtet werden kann, auch wegen seiner ganzen Art später als die Stempel des Severus-Oneratus einzuteilen ist, muss diese Münze, welche mit dem Pariser Exemplar 795 identisch ist, bei Oneratus gestrichen und dem Statthalter Barbarus unter n. 267 zugeteilt werden.

262 K 31 Tafel IX 7

AVT K A CEΠTI | CEVHPOC Π CEBA r. beginnend.
Brustbild (Rückenansicht) mit L. Schuppenpanzer, M. r.

HΓE · KAIAIOV · ONEPATOV OVAΠΠAC ΠAV u. i. A. T | AAIAC
Schlange mit Drachenkopf und Bart r. in mehrfachen Windungen emporgerichtet zwischen zwei hohen Altären mit orphischem Ei.

Gewicht: 17·08 (1).
1 Wien 8802. — 2 Neumann Museum 278 NEPATOV; Wiczay 2389 HΓE T AIAIOV NEPATOV dazu Anmerkung: sic in Eckhel hic vero sicut in priore numo videtur legi NEPATI [Mionnet S. 2, 376, 1028]; rectifiziert bei Sestini M. H. 62, 19 HΓE T AIAIOV ONEPATOV; Münsterberg Beamtennamen 95 richtig ἡγε καιλιου. — Mouchmoff 236, 4165.

263 K 31

Ebenso
Ebenso

[H]Γ[E] K AIAIOV ONEPATOV OVAΠΠAC ΠAVT[AAI] und unten AC r. beginnend.
Schlange mit Drachenkopf, Bart und Fischschwanz, Kopf r., in mehrfachen Windungen zwischen zwei hohen Bäumen emporgerichtet.

1 Paris.
In meiner Arbeit „Die Münzen von Serdica" Num. Zeitschr. XLVIII, 1915, 33, VIII unrichtigerweise bei Statilius Barbarus nach Serdica zugeteilt; sie gehört aber richtig nach Pautalia zu Oneratus.

264 K 30 Tafel II 12

AVT K A [CEΠTI] | CEVHPOC ΠEP CEB r. beginnend.
Kopf mit L. r.

..... OV ONEPATOV OVAΠΠAC ΠA-[VTAA] und unten IAC r. beginnend.
Tempel in Seitenansicht mit vier Säulen und Dachverzierungen (ohne Stufen); in der Mitte scheinbar Apollon-Bonus Eventus (?); r. und l. vom Tempel je ein hoher Baum.

Gewicht: 20·12.
1 Berlin. — 2 Sestini Manuskript VI, 11 aus Ainslie.

Statilius Barbarus (196—198 n. Chr.)

265 K 30

AVT K A CEΠ · | CEVHPOC Π
Brustbild (Rückenansicht) mit L. Schuppenpanzer u. M. r.

HΓEM CTA B[APBAPOV OVAΠΠAC] u. i. A ΠAVTAAIAC
Kaiser zu Pferde mit flatterndem Mantel im Galopp r. vorspringend, mit der erhobenen R. Speer ausholend; vorn r, unten vorspringender Löwe.

Gewicht: 16·375 (1).
1 Athen. — 2 London. — 3 Mouchmoff 236, 4183.

265 a K 30 Tafel II 14

AVT · K · A · CEΠTI | CEVH-POC ΠE
Brustbild mit L. P. u. M. Falten rückwärts.

HΓE . CTA . BAPBAPOV ΠAVTAAIΩTΩN
Artemis (?) nackt rechtshin stehend, die L. hinter dem Kopf erhoben mit Pfeil, in der gesenkten R. Wild oder Hund.

1 Dr Zlatanov, Sofia.

266
K 34/31
Tafel V 2

AYT K A CЄΠTI | CЄYHPOC
Π CЄBA r. beginnend.
Ebenso

HΓЄMO · C$^{\omega}$ATTIAIOY · BARBAPOY und unten ΠAYTAAIΩTΩN
Nackter Herakles in Sprungstellung, die geballte R. gesenkt zum Schlag ausholend, den l. Arm geballt eingebogen und den l. vorspringenden geduckten Löwen abwehrend; unter dem Löwen Keule.

Gewicht: 19·85.
1 Wien 8792; Eckhel Cat. I. 73, 19 [Mionnet S. 2, 375, 1023]; d. n. 39; Anecdota Cim. I, XVII, 2; Sestini Manuskript IV, 11; Münsterberg Beamtennamen 95; Drexler Zeitschr. f. Num. XIV, 94. — 2 Rasche 694 h 16 HΓCΠΠO . TIAIOY (forsan ΠO . ATIAIOY BAPBAPOY). — 3 Brauer Zeitschr. f. Num. XXVIII, 42. — 4 Mouchmoff 237, 4198.
Die Inschrift HΓCΠΠO C$^{\omega}$ATTIAIOY lässt bei der Entfernung zwischen C und AT auf Platz von zwei Buchstaben schliessen; die Buchstaben in BAPBAPOY sind verschiedener Grösse, am höchsten PB, woraus auf Ueberarbeitung der Münze geschlossen werden kann. Dafür sprechen auch die zwei TT in CTATTIAIOY.
Nach Ansicht Kubitscheks erscheint auch die Darstellung umgraviert, der zweite Fuss fehlt bei Herakles, die Lage der Keule ist unwahrscheinlich, der Löwenkopf zu klein.

267
K 30

AYT K A · CЄΠ | CЄYHPOC ΠЄ
Brustbild mit L. Schuppenpanzer u. M. r.

HΓЄ . . . . APBAPOY | ΠAYTAAIΩTΩN
Herakles r. stehend; die R. hinter dem Rücken, die L. mit Löwenfell um die Keule umwickelt auf Felsen gestützt.

Gewicht: 21·35.
1 Paris 795; Vaillant n. gr. 85 von Sauvant [Mionnet S. 2, 376, 1026 hier irrig dem Statthalter Oneratus zugeschrieben; vgl. n. 260*].

268
K 30

AYT [K A CЄΠTI] CЄYHPO[C ΠЄP] CЄB r. beginnend.
Kopf mit L. r.

HΓ · E · CTA BAPBA[PO]Y ΠAYTAAIΩTΩN
Ebenso, jedoch Keule auf Steinhaufen.

1 Sofia 2961, Mouchmoff 237, 4199. — 2 Wahrscheinlich Mionnet S. 2, 375, 1024 . . . KAIC AO CЄΠ. CЄYHPOC CЄB HΓЄM AIA. BAP. . . ΠAY dazu Bemerkung „retouchiert"; Verbleib unbekannt.

269
K 30
Tafel IX 9

AYT K A CЄΠTI | [CЄYHPOC ΠЄP] CЄBA r. beginnend.
Brustbild (Rückenansicht) mit L. Schuppenpanzer u. M. r.

HΓЄMO C[TA | BAPBAPOY] und unten ΠAYTAAI ΩTΩN
Schlange mit Drachenkopf, Bart und Fischschwanz, Kopf r., in mehrfachen Windungen zwischen zwei hohen Bäumen emporgerichtet.

1 Hollschek.

270
K 30

AYT K A CЄΠ | CЄYHPOC ΠЄ
Brustbild (Rückenansicht) mit L. Schuppenpanzer u. M. r.

[HΓЄ] CTA | BAPBA[POY OYA] u. i. A. ΠAYTAAIAC
Tempelfront mit vier Säulen und Dachverzierungen, darin l. Hygieia r. stehend, die Schlange fütternd, und r. Asklepios l. stehend mit dem Schlangenstab unter der r. Achsel; im Giebel Schlange.

1 Sofia 1563, Mouchmoff 237, 4208.

Caecina Largus (198—201 n. Chr.)

271
K 31

AYT K ·A · CEIITI · | CEYH
POC II
Ebenso

IIΓE · KAIKINA A | APΓOY OYAIIIAC
u. i. A. IIAYTAAI
A C
Concordia mit Kalathos, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel; vorne l. unten brennender bekränzter Altar.

Gewicht: 17·63 (1), 19·88 (2).
1 Berlin, Cat. (1888) 200, 13 von Adler. — 2 Wien 8795 (von Welzl); Cat. Welzl 70, 1513; Arneth Cat. Manuskript II, 51. — 3 Mouchmoff 237, 4197.

Vierer

Stempel der Vierer

1. AY K A CEII | CEYHPOC Br. m. L. P. M. (Br. n. v.); Asklepios.
2. AY · K · A · CЄII | CEYHPOC Br. m. L. P. M. (Br. n. v.); Asklepios, Altar, Tempelfront, Herakles, Vase, Adler.
3. AY · K · A · CEII | CEYHPOC II K. m. L. r.; Herakles, Inschrift.
4. AY · K · A · CEII · | CEYHPOC II K. m. L. r.; Herakles.
5. AY K A CEIITI | CEYHPOC II Br. m. L. P. M. (Falten rückw.); Hera.
6. . . . . . CEIITI | CEYHPOC IIЄP Br. m. L. Schp. M. r.; Aphrodite.
7. AYT · K · A · CEIITI | · CEYHPOC II Br. m. L. Schp. M. r.; Apollon, Asklepios, Concordia, Adler, Schlange.
8. AYT K · A · CEIITI · | CEYHPOC IIEP Br. m. L. P. M. (F. r.); Adler, Bergansicht.
9. AYT K CEIITI | CEYHPOC IIE K. m. L. r.; Athena, Kaiser, Adler, Flussgott.

Caecina Largus (198—201 n. Chr.)

272
K 29

. . . . CEIITI CEYHPOC IIЄP
Brustdild mit L. Schuppenpanzer u. Mantel r.

IIΓЄ KAI[KI]NA AAPΓOY OYAIIIAC
IIAY u. i. A. TAAIAC
Aphrodite nackt, vorn stehend, die R. an der Brust, die L. vor der Scham; l. unten Säule mit Kugel (Korb mit Kleidern?); r. unten Delphin mit Kopf abwärts.

1 Sofia 5333, Mouchmoff 235, 4157, 4158 XXV, 9.

273
K 28

Tafel
II 10

AYT · K · A · CEIITI | · CEYH-
POC II
Ebenso

IIΓE KAIKINA AA | PΓOY OYAIIIAC
u. i. A. IIAYTAAI
A C
Apollon (Bonus Eventus?) nackt mit Band im Haar, l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Lorbeerzweig; vorne l. unten bekränzter brennender Altar.

1 Gotha, Sestini lettere IX, 15; Manuskript IV, 11; Num. Zeit. 1838, 73, 8.

274
K 30

AYT K · CEΠTI | CEYHPOC ΠE
Kopf mit L. r.

HΓE KAIKINA AA | PΓOY OYΛΠΠAC ΠAY u. i. A. TAΛIAC
Athena r. stehend mit Raupenhelm u. Mantel, die erhobene R. an der Lanze, die gesenkte L. am Schild.

Gewicht: 15·71.
1 Ruzicka.

275
K 26

Tafel V 9

AY · K · A · CEΠ | CEY[HPOC] Π
Ebenso

[HΓE KAI] ΛAPΓ | OY OYΛΠΠ ΠAYT (i. A. ΛAIAC?)
Nackter bärttiger Herakles r. stehend, die R. hinter dem Rücken, über dem l. Arm das Löwenfell, in der gesenkten L. Keule auf Kugelfelsen; l. hinter ihm Apfelbaum.

Gewicht: 15·05.
1 Paris 794, Mionnet S. 2, 376, 1030 irrig AY · K · A · CEΠTI · CEY... APΓOY beschrieben.

275 a
K 30

AYT K CEΠTI | CEYHPOC ΠE
K. m. L. r.

HΓE KAIKINA ΛAPΓOY OYΛΠΠAC ΠAYTAΛIAC
Hermes nackt l. stehend, in der vorgestr. R. Beutel, die L. an der Hüfte mit Mantelzipfel, über der l. Achsel Kerykeion.

1 Sofia 8478.

276
K 30

AYT · K · A · CEΠTI | · CE YHPOC Π
Brustbild mit L. Schuppenpanzer u. M. r.

HΓE · KAIKINA · ΛAPΓOY OYΛΠΠAC ΠAY n. i. A. TAΛIAC
Asklepios nach vorn stehend und blickend, in der gesenkten R. Ei, der Schlangenstab unter der Achsel; die L. mit Gewand vor der Brust.

Abweichungen: Inschrift Rs. ziemlich zerstört 3.
1 London Cat. 141, 6. — 2, 3 Philippopel 172, 173. — 4 Sofia 1206, Mouchmoff 235, 4155.

[277]
K 28

AY K A CEΠ | CEYHPOC
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. r.

HΓ · KAI · ΛAPΓOY · OYΛΠΠAC ΠAY u. i. A. TAΛIAC
Ebenso

1 Leningrad Ermitage 23 = Lischine 656, 12 XI.

278
K 30

AY · K · A · CEΠ · | CEYHPOC
Ebenso

· H · KAIKI · ΛAP | ΓOY OYΛΠΠ ΠAY u. i. A. TAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 14·015.
1 Berlin.

279 K 29
ΑΥΤ Κ · CΕΠΤΙ | CΕΥΗΡΟC ΠΕ
Kopf mit L. r.

ΗΓΕ ΚΑΙΚΙΝΑ | ΑΑΡ | ΓΟΥ ΟΥΑΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΑΙΑC
Kaiser l. stehend, mit Lorbeer, Panzer, Mantel und Stiefeln, in der vorgestreckten R Globus, darauf Nike mit Kranz und Palmzweig r.; die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten sitzender Gefangener (vielleicht mit Helm), die r. Hand vor dem Kopfe, die L. gefesselt (?) hinter dem Rücken.

Gewicht: 14·56.
1 Wien 8798, Eckhel Cat. I, 73, 20: ΗΓΕ · Α · ΑΙΚΙΝ · ΑΑΑΡΓΟΥ [Mionnet S. 2, 376, 1029 melius A. ΚΑΙΚΙΝΑΑΑΡΓΟΥ]; Sestini hell. num. IX, 15; Manuskript IV, 11; d. n. II 39; Cim. Vind. I 2617, 100, 3. — 2 Rasche III 694 f. h. 17 irrig ΑΥΤ Κ CΕΠΤΙΜ | . . . — 3 Mouchmoff 236, 4181.

280 K 28/29
ΑΥΤ Κ · Α · CΕΠΤΙ | · CΕΥΗ-ΡΟC ΙΙ
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r.

· ΗΓΕ · ΚΑΙΚΙΝΑ · ΑΑΡΓΟΥ ΟΥΑΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΑΙ
A C
Adler mit ausgebreiteten Flügeln, nach vorn auf Globus stehend, Kopf l., mit Kranz und Schleife im Schnabel.

Gewicht: 16·49.
1 Wien 29425.

281 K 30
ΑΥΤ Κ · CΕΠΤΙ | CΕΥΗΡΟC ΠΕ
Kopf mit L. r.

ΗΓΕ ΚΑΙΚΙΝΑ ΑΑΡΓΟΥ ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΑΙΑC
Ebenso

Gewicht: 14·55 (2), 13·65 (3).
1 London Cat. 143, 16. — 2 Paris 801. — 3 Prag Nationalmuseum 16. — 4 Wien 8799; Münsterberg Beamtennamen 95.

282 K 29
ΑΥΤ Κ Α CΕΠΤΙ · | CΕΥΗΡΟC ΠΕΡ
Brustbild mit L. P. u. M. (Falten rückwärts) r.

Ebenso
Ebenso

1 Sofia 2729, Mouchmoff 236, 4187.

283 K 30
[ΑΥΤ · Κ · Α · CΕΠΤΙ] | · CΕΥΗ-ΡΟC ΙΙ
Brustbild mit L. Schuppenpanzer u. M. r.

ΗΓΕ ΚΑ[ΙΚΙΝΑ ΑΑΡΓΟΥ ΟΥΑ]ΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΑΙ
A C
Schlange in mehrfachen Windungen mit Drachenkopf r. und Fischschwanz.

1 Budapest 43 (von Neudeck).

284
K 28
Tafel IX 11

[AY · K · A ·] CЄII | CЄYHPOC
Brustbuld nach vorne mit L. P. u. M. r.

..... OYAIIIAC IIAYTA . . AC
Breiter hoher Altar, darauf orphisches Ei, um das sich Schlange ringelt, Kopf über der Platte r.; das Ganze zwischen zwei hohen Bäumen.

1 Rom Vatican (schlecht erhalten).

285
K 28

AY · K · A · CЄII | CЄYHPOC
Ebenso

[HΓЄ KAIKI AAP]ΓOY OYAIIIAC IIAY-TAAIAC
Tempelfront mit vier verzierten Säulen und Dachverzierungen auf einer Stufe; in der Mitte Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. vor der Brust; im Giebel geringelte Schlange, Kopf l.

1 Sofia, Burov.

286
K 29

AY · K · A · CEII | CЄYHPOC II
Kopf mit L. r.

SΓE (so) · KAIKI [AAPΓO]Y · OYAIII · IIAYTAAIAC:
Ebenso

1 Ruzicka. Durch Stempelfehler statt des ersten H ein S geprägt.

287
K 30
Tafel IX 17

AYT K A · CEIITI · | CЄYHPOC IIEP
Brustbild nach vorne mit L. P. u. M. r.

HΓE · KAIKINA A | APΓOY OYAIIIA | C
das letztere i. A. ebenso IIAYTAAI A C
Bergansicht mit verschiedenen Baulichkeiten. Auf einem mit Bäumen, Hecken und Blumen bewachsenen Berge, oben auf der Anhöhe, Tempel mit viersäuliger Front r., im Giebel •; darunter grösserer Säulentempel im Profil l., in der Mitte Asklepios mit Schlangenstab, darunter Stufen und Blumenanlage. Links von der Mittelgruppe: oben am Berge eine Höhlenöffnung, darin Spuren einer Figur; darunter ein kleinerer über einem grösseren Tempel, beide im Profil gesehen, r. mit Bäumen umgeben; davor eine zweisäulige Aedicula mit schrägem Dach. Rechts von der Mittelgruppe: oben ein kleiner Tempel im Profil r., darunter Gruppe von drei bekleideten. Bäder-Nymphen.

Gewicht: 14·72.
1 Giesecke, Lederer Bl. f. Münzfr. XII, 1909, 4323. Vgl. Anmerkungen bei n. 713

288
K 30

Tafel
IX 30

ΑΥ · Κ · Λ · CЄΠ CЄΥΗΡΟC Π
Kopf mit L. r.

ΗΓΕ · ΚΑΙΚΙ · ΛΑΡΤΟΥ · ΟΥΠΙΑC · | (so) ΠΑΥΤΑΛΙΑC im Kreise um Eichenkranz; in der Mitte Spuren einer eradierten Inschrift, von der in der ersten Zeile nur der Buchstabe ...Ω.. zu enträtseln ist, vielleicht Rest der Inschrift
ΙC ΕΩΝΑ
ΤΟΥC ΚΥΡΙΟΥC
ΕΠΙ ΑΓΑΘΩ
ΠΑΥΤΑΛΙΩ
ΤΑΙC die auch unter Caracalla n. 714 vorkommt.

1 Sofia (von Avramoff). Da Erasionen unter Severus nicht bekannt sind und inbetracht dessen, dass sie keinen erkennbaren Zweck hatten, kann nur angenommen werden, die Münze sei eradiert worden, weil in der Legende auf der Rs. ein Fehler (ΟΥΠΙΑC statt ΟΥΑΠΙΑC) vorhanden war, oder weil es sich vielleicht um eine private Spielerei handle.

Sicinius Clarus (202—205 n. Chr.)

289
K 28

ΑΥ Κ Λ CЄΠΤΙ | CЄΥΗΡΟC Π
Brustbild (Rückenstellung) mit L. P. u. M. r.

ΗΓΕ CΙΚΙΝΙΟΥ ΚΛΑΡΟΥ ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Hera l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

1 Sofia 3148, Mouchmoff 236, 4166 als Demeter.

290
K 29

ΑΥ · Κ · Λ · CЄΠ · | CЄΥΗΡΟC Π
Kopf mit L. r.

[ΗΓΕ] CΙΚΙΝΝΙΟΥ | ΚΛΑΡΟΥ ΟΥ[ΑΠΙ . Π] ΑΥ[ΤΑΛΙΑC]
Nackter jugendlicher Herakles (?) l. stehend, der r. Fuss eingezogen, über der r. Schulter und dem l. Arm das Löwenfell; in der L. Bogen (?).

Gewicht: 13·63.
1 Budapest 32 (von Neudeck). Vgl. Anmerkung bei n. 514. Derselbe Rs.-Stempel ist bei Caracalla verwendet worden, beide sind schlecht erhalten. Vom gleichen Stempelschneider sind wahrscheinlich Caracalla n. 516 Hermes und 517 Satyr des Praxiteles.

291
K 28

Tafel
V 8

ΑΥ · Κ · Λ · CЄΠ | CЄΥΗΡΟC · Π
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. r.

ΗΓ · CΙ[ΚΙΝ] ΚΛΑΡ|ΟΥ · ΟΥΑΠΙ · ΠΑΥΤ u. i. A. [ΑΛΙΑC]
Nackter Herakles r. stehend, die R. hinter dem Rücken, Löwenkopf und das Löwenfell über dem l. Arm und die Keule auf Felsen gestützt.

Gewicht: 17·225.
Abweichungen: Schriftanfang auf der Rs. und r. seitwärts durch Doppelschlag zerstört 1 (Regling).
1 Berlin.

292 K 29

AYT · K · Λ · CE[ΠΤΙ] | · CEY ΗΡΟC Π
Brustbild mit L., Schuppenpanzer u. M. r.

ΗΓΕ CIKIN ΚΛΑΡ|ΟΥ ΟΥΛΠΙ ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Asklepios nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. im Gewand vor der Brust.

1 Philippopel 122 st.

293 K 29 Tafel V 22

AYT K CEΠΤΙ | CEYΗΡΟC ΠΕ
Kopf mit L. r.

..... ΑΡΟΥ ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ
A C
Bärtiger Flussgott l. sitzend, Kopf r., in der erhobenen R. Ährenbündel, der l. Arm auf Felsen und Urne (?).

1 Sarajewo.

294 K 30

[AY · K ·] Λ · CЄΠ | CЄYΗΡΟC
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. r.

[ΗΓΕ CIKIN — vielleicht CIKINIOY] ΚΛΑΡΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ[ΤΑΛΙΑC]
Adler mit stark ausgebreiteten Flügeln nach vorn auf Blitz (?) stehend, Kopf. r. mit Kranz im Schnabel.

1 Berlin Cat. (1888) 200, 14 von Rauch; Kochne Mitt. Num. Ges. Berlin I 17, I, 4.

294 a

AY · K · Λ · CEΠΤΙ | CEYΗΡΟC Π
Brustbild mit L., Schuppenpanzer u. M. r.

[ΗΓΕ] CIKIN ΚΛΑ | ΡΟΥ ΟΥΛ [ΠΑΥ-ΤΑΛΙΑC]
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn.

1 Sofia Dr. Zlatanov.

295 K 29 Tafel IX 12

AY · K · Λ · CЄΠ | CЄYΗΡΟC
Ebenso

ΗΓЄ CIK ΚΛΑΡΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑ-ΛΙΑC ·
Grosse Vase an der r. Seite mit einem Henkelansatz; aus ihr trinken zwei geringelte Schlangen.

1 Athen, Postolakkas Cat. 986. — 2 Sofia 3462, Mouchmoff 236, 4161 XXV, 10.

Ohne Statthalternamen

Vierer

Stempel der Vierer

1. AY · K · Λ · CЄΠ · CЄYΗΡΟC · K. m. L. r.; Adler.
2. AY K Λ CЄΠ | CЄYΗΡΟC Π " Zeus.
3. AY K Λ ΓЄΠ | CЄYΗΡΟC Π " Zeus, Hermes, Asklepios auf Schlange, Flussgott, Schlange.
4. AY K Λ CЄΠ · | CЄYΗΡΟC Π Br. L. P. M. r.; Aequitas.
5. AY · K · Λ · ΓЄΠ | CЄYΗΡΟC Π K. m. L. r.; Zeus, Dionysos, Asklepios.

6. AY K A CEII | CЄYHPOC II K. m. L. r.; Flussgott.
7. AY K A CЄII | CЄYHPOC ΠЄP Br. L. P. M r.; Herakles, Schlange.
8. AY K A CЄΠT | CЄYHPOC II „ Zeus, B. Eventus, Adler.
9. AY · K · A · CЄΠT | CЄYHPOC ΠЄP K. m. L. r.; Bonus Eventus, Herakles, Flussgott, Kybele, Adler, Adler zw. Feldzeichen.
10. AY K A CЄΠTI | CЄYHPOC II K. m. L. r.; Bonus Eventus, Asklepios auf Schlange, Concordia.
11. AY K A CЄΠTI | CЄYHPOC II Br. L. P. M. r.; Bonus Eventus.
12. AY K · A · CЄΠTI | CЄYHPOC II K. m. L. r.; Hermes, Adler.
13. AY · K · A · CЄΠTI | CЄYHPOC II „ Zeus, Bonus Eventus.
14. AY K A CЄΠTI | CЄYHPOC II K. m. L. r.; Hermes, Nike, Asklepios auf Schlange, Asklepios, Aequitas.
15. AY K A ЄЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP K. m. L. r.; Zeus.
16. AY K A ЄЄΠTI | ЄЄYHPOЄ ΠЄP „ Schlange.
17. AY K A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP „ Athena, Adler.
18. AY K A ЄЄΠTI | ЄЄYHPOЄ ΠЄP „ Herakles.
19. AY K A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP „ Demeter.
20. AY · K · A · CЄΠTI | CЄYHPOC II Br. L. P. M. r.; Aequitas.
21. AY · K · A · CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄ „ Zeus, Nike, Adler.
22. AY · K · A · CЄΠTI | CЄYHPOC II K. m. L. r.; Herakles, Schlange.
23. AY · K · A · CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP „ Demeter, Hermes, Concordia, Tyche.
24. AY · K · A · CЄΠTI · | CЄYHPOC ΠЄP „ Tyche.
25. AY K · A · CЄΠTIM · | ЄЄYHPOЄ ΠЄP „ Zeus, Bonus. Eventus, Herakles.
26. AYT · K CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP „ Hera, Schlange.
27. AYT K A ЄЄ | CЄYHPOЄ II K. m. L. r.; Asklepios auf Schlange, Adler zwischen Feldzeichen.
28. AYT K A CЄΠ | CЄYHPOC II K. m. L. r.; Tyche, Kaiser.
29. AYT · K · A · ЄЄΠ | ЄЄYHPOЄ II Br. L. P. M. r.; Hera, Asklepios, Asklepios auf Schlange, Nymphe, Schlange.
30. AYT K A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP Br. L. P. M. r.; Adler.
31. AYT K A CЄΠ CЄYHPOC ΠЄP K. m. L. r.; Bonus Eventus.
32. AYT K A CЄΠT · | CЄYHPOC ΠЄP „ Schlange.
33. AYT K A CЄΠT | ЄЄYHPOC II „ Hermes, Adler.
34. AYT K A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP Br. L. P. M. r.; Asklepios auf Schlange, Flussgott.
35. AYT K A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP Br. L. P. M. r.; Schlange.
36. AYT K A CЄΠTI | CЄYHPOC II „ Hygieia.
37. AYT · K · A · ЄЄΠTI | ЄЄYHPOЄ . . . K. m. L. r.; Herakles.
38. AYT K A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP Br. L. P. M. r.; Dionysos, Schlange.
39. AY|T · A · CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP K. m. L. r.; Zeus, Schlange.
40. AYT| A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP „ Concordia.
41. AYT A CЄΠT | CЄYHPOC ΠЄP Br. L. P. M. r.; Schlange.
42. AYT A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP K. m. L. r.; Zeus, Asklepios, Tyche.
43. AYT A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP „ Concordia, Tyche.
44. AYT · A · CЄΠTI · | CЄYHPOC ΠЄP „ Hera, Demeter, Hermes, Flussgott.
45. AYT A CЄΠTI | CЄYHPOC ΠЄP „ Zeus Hygieia, Flussgott.
46. AYT A CЄΠTI | ЄЄYHPOC ΠЄP „ Tyche.
47. AYT · A · CЄΠTI | CЄYHPOЄ ΠЄP „ Zeus, B. Ev., Tempelfr.

296
K 28

Tafel
I 3

AYT A CEIITI | CEYHPOC IIEP
Kopf mit L. r.

OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Zeus mit Stirnbinde, den Mantel um die Schulter, l. stehend, die R. vorgestreckt mit Schale, die erhobene L. an dem Szepter.

Gewicht: 12·10 (1).
1 Leningrad Ermitage 20.

296 a
K 28

AY K A CEII | CEYHPOC II
Kopf mit L. r.

[OYAIIIAC] | IIAYTAAIAC
Zeus l. stehend, in der gesenkten R. Blitz, mit Mantel auf der Schulter, die erhobene L. am Szepter.

1 Bukarest Academie, Moisil 278 hier als Dionysos beschrieben. — 2 Kopenhagen.

297
K 28

AY K A CEIITI | CEYHPOC IIEP
Ebenso

OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Ebenso

Gewicht: 17·27 (1), 12·25 (2).
Abweichungen: Trotz allerschönster Erhaltung bei OYAIIIAC das A nur spurenweise ausgeprägt 1.
1 Giesecke. — 2 Paris 803, wahrscheinlich dieses Exemplar bei Vaillant n. gr. 85 (von Magnovacca Bologna) und Sestini descr. 65, 10 [Mionnet S. 2, 377, 1031]; Manuskript IV, 9. — 3 Sofia 1207, Mouchmoff 236, 4173.

298
K 29

AY · K · [A · CEII]TI | CEYH
POC IIЄ
Brustbild n. vorn mit L. P. u. M. r.

[OYAII]IAC | IIAYTAAIA u. i. A. Ↄ
Ebenso

Gewicht: 16·32.
1 Budapest 39 (von Neudeck).

299
K 29

AY · K · A · CEIITIM · | CEYH
POC IIEP
Kopf mit L. r.

OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Ebenso

Gewicht: 12·90.
1 Berlin Catalog (1888) 201, 15 aus Sammlung Fox.

300
K 30/31

Tafel
I 1

AY | T · A · CEIITI | CEYHPOC
IIEP
Ebenso

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 14·00 (1).
Abweichungen: Rs. Inschrift teilweise zerstört 3.
1 Neapel Cat. Fiorelli 6411, Pedrussi Museo Farnese 253/4 VII, 27 hier falsch CЄOYHPOC CEB beschrieben (Gessner imp. CXXXIV, 43 ebenso). — 2 Philippopel 122 st. — 3 Sofia 5760, Mouchmoff 236, 4178. — 4 Sestini descr. 65, 11 aus Ainslie [Mionnet S. 2, 377, 1032]; Manuskript IV, 9. — 5 Gusseme 359, 12. — Rasche III 693 h 2.

301 K 28
AY K A CEIIT | CEYHPOC II
Brustbild mit L. P. u. M. (Falten rückwärts) r.
OYAIIIA | C | IIAYTAAIAC
Ebenso und vorne l. unten Adler mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf r.

1 Philippopel 122 st. — 2 Sofia 5820, Mouchmoff 236, 4172.

302 K 30
AY · [K · A ·] CEIITI | CEYH POC II
Kopf mit L. r.
OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Ebenso

1 Weiss (C).

303 K 31
AY | T · A · CEIITI | CEYHPOC IIEP
Ebenso
Ebenso
Ebenso

Abweichungen: Rechtsseitige Inschrift zerstört 2.
1 Philippopel 122 st. — 2 Sofia 5760, Mouchmoff 236, 4173.

304 K 30 Tafel I 4
Ebenso
Ebenso
Ebenso
Zeus l. stehend mit nackter Brust und Untergewand, über der Schulter Mantel; in der vorgestreckten R. Schale mit Opfern, die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten Korb mit Früchten (Altar?) mit herabhängenden Blumenranken.

Gewicht: 13·30 (3).
Abweichungen: Rs. beim Fruchtkorb kleine Abänderung 2.
1, 2 Sofia, Dr. Gheorghieff. — 3 Ruzicka.

305 K 30
[AYT · A ·] CEIITI | CEYHPOC IIEP
Ebenso
Ebenso
Ebenso, jedoch vorne l. unten brennender bekränzter Altar.

Gewicht: 14·14.
1 Budapest 50 (von Neudeck).

306 K 28
AY · [K] A CEII | CEYHPOC II
Ebenso (Vollbart).
OYAIIIAC | IIA[YTA]AI u. i. A. AC
Nackter Zeus (Keraunios) r. stehend, der r. Fuss vorgesetzt, in der erhobenen R. Blitz, auf der vorgestreckten L. kleiner Adler.

Gewicht: 15·09.
1 Wien 8788, Eckhel Cat. I, 73, 14 [Mionnet S. 2, 377, 1033]; Sestini Manuskript IV, 9. — 2 Rasche III 693 h 5.
Vom üblichen Porträt des Severus abweichend.

307 K 26 Tafel I 8
AY K A CEII | CEYHPOC II
Ebenso
OYAIIIAC | II | AYTAAIAC
Zeus l. auf Diphros sitzend, in der vorgestreckten R. Schale, die L. am Szepter.

Gewicht: 15·17 (1), 12·60 (2), 9·15 (3).
1 München. — 2, 3 Paris 796, 797, Mionnet S. 2, 377, 1034. — 4 Mouchmoff 236, 4175.

308 K 29 Tafel I 7

ΑΥΤ Α CΕΠΤΙ | CΕΥΗΡΟC ΠΕΡ
Ebenso

ΟΥΑΠΠΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Zeus l. sitzend auf Stuhl ohne Lehne, über den nackten Schultern langer Mantel; auf der vorgestreckten R. Globus, darauf geflügelte Nike r. stehend mit Kranz und Palme; die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 12·76 (2).
1 Cambridge Fitzwilliam, Leake Eur. gr. 85, 1, Auct. T. T. Leigh Cat. Sotheby (1844) 114, 843, 2. — 2 Philippopel 122 st. — 3, 4 Sofia 1151, 5086, Mouchmoff 236, 4176. — 5 Sofia (von Avramoff); Mouchmoff 236, 4170 irrig als weibliche Göttin beschrieben. — 6 Wien 8790, Froelich 4 tent. 244. Abb. 2, irrig als mulier sedens, dann als Zeus von Olympia des Phidias beschrieben; Eckhel Cat. I 73, 18 [Mionnet S. 2, 379, 1047 als sitzende weibliche Gestalt beschrieben], Gessner imp. CXXXIV 44* ohne Abbildung.

309 K 29

ΑΥΤ · Α · CΕΠΤΙ · | CΕΥΗΡΟC ΠΕΡ
Ebenso

Ebenso
Hera mit Kranz l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter, vorne l. unten Pfau l. stehend, Kopf r.

1 Klagenfurt (von Vest), Imhoof Num. Zeitschr. XVI, 232, 2. — 2 Philippopel 122 st., Mouchmoff 237, 4196. — 3 Boutkowski Petit Mionnet 50.

310 K 31

ΑΥΤ · Κ · Α · CΕΠ | CΕΥΗΡΟC Η
Brustbild nach vorn mit L., Schuppenpanzer u. Armschienen r.

Ebenso
Hera mit Schleier l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

1 Sofia 3101, Mouchmoff 237, 4195.

311 K 28 Tafel I 10

ΑΥΤ · Α · CΕΠΤΙ · | CΕΥΗΡΟC ΠΕΡ
Kopf mit L. r.

ΟΥΑΠΠΑC Η | Α | ΥΤΑΛΙΑC
Hera ebenso, nur vorne l. unten brennender bekränzter Altar.

1 Sofia 3308, Mouchmoff 237, 4197.

312 K 28 Tafel II 2

ΑΥ · Κ · Α · CΕΠΤΙ · CΕΥΗΡΟC ΠΕΡ
Ebenso

ΟΥΑΠΠΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Demeter mit Schleier r. stehend, in der erhobenen R. brennende lange Fackel (verziert), in der gesenkten L. Ähren.

Gewicht: 15·10.
1 Ruzicka.

313 K 29

ΑΥ Κ Α CΕΠΤΙ | CΕΥΗΡΟC ΠΕΡ
Ebenso

Ebenso
Demeter l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die L. auf die Fackel gestützt; vorne l. unten Altar.

Gewicht: 15·02.
1 Wien Schottenstift; Hübl Münzsammlung 168, 1840 als Persephone beschrieben.

314
K 30
Tafel I 23

AΥT · Λ · CЄΠΤΙ | CЄΥΗΡΟC ΠЄΡ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC ΠΙ | Α | ΥΤΑΛΙΑC
Demeter l. stehend, im Doppelchiton mit Schleier, in der gesenkten R. Mohnkopf zwischen 2 Ähren, die erhobene L. an der Fackel, um deren unteres Ende sich Schlange ringelt; vorne l. unten gefülliter Modius (Kiste) mit Früchten (Blumen) auf Gestell.

Gewicht: 15·25 (1), 15·34 (5).
1 Berlin — 2 Klagenfurt (von Vest), Imhoof Num. Zeitschr. XVI, 232, 4; Bemerkungen zu Fox Engravings und zu Num. Zeitschr. XVI 232, 4; Drexler Zeitschr. f. Num. XIV, 94. — 3 Prag Nationalmuseum 4. — 4 Venedig Marciana (C). — 5 Wien 8789, Froelich 4 tent. 244 CIII, 2 [Gessner CXXXVI 35 als modiusartiger Altar beschrieben]; Eckhel Cat. I 73, 15 [Mionnet S. 2, 379, 1046]; Sestini Manuskript IV, 9. — 6 Rasche III, 993 h 7.
Demeter mit den nämlichen Attributen, aber verschleiert und mit Cista mystica vorne, kommt unter Caracalla auf einer Münze von Serdica vor, vgl. Ruzicka Die Münzen v. Serdika N. Z. XLVIII, 143 III.

[315]
K 27

AΥ K Λ CЄΠΤΙ | CЄΥΗΡΟC ΙΙ
Ebenso

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Apollon (Bonus Eventus?) l. stehend, in der vorgestrekten R. vielleicht Ähren, in der gesenkten L. einen Zweig haltend.

1 Pick Num. Zeitschr. XXIII, 64, 19 von Mandl.

316
K 28/29

AΥ K Λ CЄΠΤΙ | CЄΥΗΡΟC ΙΙ
Ebenso

Ebenso
Apollon (Bonus Eventus?) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale mit Flüssigkeit, in der gesenkten L. Zweig.

1 Odessa Museum (C, Aufnahme Pick).

317
K 27

AΥ · K · Λ · CЄΠΤΙΜ | CЄΥΗ ΡΟC ΠЄΡ
Ebenso

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 14·32 (1).
1 Leningrad Ermitage 29 von Lischine 656a, 12a hier CЄΥΗΡΟC. — 2 Pick Num. Zeitschr. XXIII, 64, 18 von Mandl ungenau.
Pick (ebenda 65) hält das Vorkommen von zwei verschiedenen (Ɛ—C) Buchstabenformen auf einer Münze als nicht überraschend, weil oft zwei Hände an einem Stempel arbeiteten.

318
K 28/29

AΥ · K · Λ · CЄΠΤ | CЄΥΗ ΡΟC ΠЄΡ
Brustbild mit L. P. u. M. (Falten rückwärts) r.

Ebenso
Apollon (Bonus Eventus?) nach vorn stehend, Kopf l., in der vorgestreckten R. Schale mit Flüssigkeit, in der gesenkten L. Lorbeerzweig; vorne l. unten bekränzter brennender Altar.

Gewicht: 14·95.
1 Budapest 34 (von Neudeck).

319
K 30

AΥ K Λ CЄΠΤΙ | CЄΥΗΡΟC ΙΙ
Brustbild mit L. P. u. M. r.

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
Ebenso

Gewicht: 14·51.
1 Wien Schottenstift, Hübl Münzsammlung 168, 1839.

320
K 28

AYT A CEIITI · | CEYHPOC
IIEP
Kopf mit L. r.

OYAIIIAC IIA | YTAA | IA | C
Ebenso

Gewicht: 14·12.
1 Zagreb (schlechte Erhaltung).

[321]
K 25

AYT K A CEII CEYHPOC IIEP
Ebenso

OYA . . . . IIAYTAAIAC
Ebenso

1 Arigoni I 153 XX 267 = II 17 [Mionnet S. 2, 378, 1043 ungenaue Grössenangabe]. — 2 Rasche III 694 h 10. — 3 Sestini Cat. 17; Manuskript IV, 10. — 4 Mouchmoff 236, 4159.

322
K 28

AY · K · A · CEII | CEYHPOC II
Ebenso

OYAIIIAC | II | AYTAAIAC
Nackter Dionysos l. stehend, den r. Fuss zurückgestellt; in der gesenkten R. Kantharos, die erhobene L. am bebänderten Thyrsos.

1 Sofia 5916, Mouchmoff 235, 4167.

323
K 29

Tafel
IV 4

AY · K · A · CEII | CEYHPOC II
Ebenso, abweichendes Porträt.

OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Nackter Dionysos l. stehend, den r. Fuss zurückgestellt; in der gesenkten R. anscheinend Kantharos, die erhobene L. am umwundenen bebänderten Thyrsos.

Gewicht: 14·35 (2).
1 Bukarest Academie Moisil 278. — 2 Wien 8791 Froelich 4 tent. 245, 1, CIV [Gessner imp. CXXXIV 44 aus P. Granelli], Eckhel Cat. I 73, 16 [Mionnet S. 2, 378, 1042]. — 3 Arigoni I 153 XX, 266 = II 17. — 4 Sestini Cat. 17, Manuskript IV, 9. — 5 Rasche III 693 h 8 u. 9.
Die Linie, die von der Hand bzw. dem Kantharos seitwärts herabgeht, könnte den ausrinnenden Wein bezeichnen.

324
K 26

Tafel
IV 11

AYT K A CEIITI | CEYHPOC
IIEP
Brustbild mit L. P. u. M. (Falten rückwärts) r.

OYAIIIAC | IIAY[TAAIAC]
Dionysos l stehend in Flügelstiefeln, mit der vorgestreckten R. den Kantharos ausgiessend (starker Weinstrahl zu sehen), die erhobene L. am bebänderten Thyrsos.

Gewicht: 10·60 (1).
1 Paris 798 A, Dieudonné, rev. num. XII 1908, 344, 2. — 2 (= 1 ?) Rollin et Feuardent (C).

325
K 30

AY K A CEII | CEYHPOC II
Kopf mit L. r.

OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Nackter Hermes nach vorn stehend, Kopf l., in der vorgestreckten R. Beutel, mit der L. Kerykeion schulternd; über der l. Schulter Mantel.

Gewicht: 14·37 (1).
1 München. — 2 Resch.

326 K 29
[AY K A CE]ΠΤΙ | CЄΥΗΡΟC Π | ΟΥΛΠΠΑ | C | Π | ΑΥΓΑΛΙΑ u. i A. 3
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 13·52.
1 Budapest 46 (von Neudeck).

327 K 28
AY · K · A · CЄΠΤΙ · | CЄΥΗ POC Π | ΟΥΛΠΠΑC | ΠΑ[ΥΓΑΛΙΑC]
Ebenso
Ebenso

1 Sofia 3368, Mouchmoff 237, 4205.

327 a K 29
A | ΥΓ K · A · CЄΠΤ | Є.ЄΥΗ POC ΠЄΡ | ΟΥΛΠΠΑC | ΠΑΥΓΑΛΙΑC
Ebenso
Ebenso

1 Prag Nationalmuseum 6.

328 K 29
[AYT K A] CЄΠΤ | ЄЄΥΗΡΟC [Π] | ΟΥΛΠΠΑC | ΠΑΥΓΑΛΙΑC
Ebenso
Ebenso

1 Sofia 3281.

329 K 30
AYT · A · CЄΠΤΙ | CЄΥΗΡΟC ΠЄΡ
Ebenso
Ebenso
Hermes nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Beutel, über dem l. Arm Mantel, in der L. Kerykeion; vorne l. unten Hahn r. stehend.

Gewicht: 14·65 (1), 13·89 (2), 14·65 (3).
1, 2 Leningrad Ermitage 21 u. 28. — 3 München. — 4 Sestini descr. 65, 14 aus Ainslie ohne Hahn, Manuskript Wien IV, 10 [Mionnet S. 2, 378, 1041].

330 K 28 Tafel III 23
AY · K · A · CЄΠΤΙ | CЄΥ[ΗΡΟC ΠЄΡ]
Ebenso
ΟΥΛΠΠΑC ΠΑ | Υ | ΤΑΛΙΑC
Nackter Hermes r. stehend, fast vom Rücken gesehen, am Kopfe geflügelter Petasos, das r. Bein eingezogen und den r. Fuss auf Zehenspitzen hinter dem l. gesetzt; über der l. Schulter Ledersack und Mantel; in der ausgestreckten halb erhobenen R. Kerykeion; vor ihm r. unten ein Stele oder ein Baumstumpf mit Kränzen (?) umwunden.

Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift fehlt 1, 2.
1 Bologna Universität (C). — 2 Sofia 5512, Mouchmoff 237, 4206.
Dieser Typus weicht nur sehr wenig von dem durch Pick, Die Münzen von Dacien und Moesien I, 637, 638, 739, 976 u. 1146 XVI, 22 in Marcianopolis veröffentlichten ab, in welchem er (ibid. 193) die Nachbildung einer Marmorstatue vermutet. Die gleiche Darstellung ist bisher nur von den Städten Marcianopolis und Pautalia bekannt, während sie in anderen thrakischen Städten bisher fehlt. Die Durchführung der Zeichnung ist auf der Münze von Pautalia künstlerischer. Diese scheint somit das Vollbild gewesen zu sein.

331 K 29
AY [K · A ·] CЄΠ | CЄΥΗΡΟC ΠЄΡ
Brustbild mit L. P. u. M. r.
ΟΥΛΠΠΑC | ΠΑΥΓΑΛΙΑC
Nackter Herakles r. stehend, mit der R. Keule hinter sich stützend, über dem l. Arm Löwenfell.

1 Venedig Marciana (C, Erhaltung schlecht, vielleicht = n. 334).

332 K 28 Tafel V 5
AY K A CEIITI | CEYHPOC IIEP
Kopf mit L. r.
Ebenso
Nackter Herakles r. stehend, den r. Fuss zurückgesetzt, der r. Arm zur Hüfte eingebogen und auf Keule gestützt, in der L. Bogen, über dem l. Arm Löwenfell.

1 Wien Universität (von Scholz). — 2 Thes. Mauroc. 128. — 3 Vaillant n. gr. 85 aus eigener Sammlung [Mionnet S. 2, 379, 1044 mit unrichtiger Grössenangabe]. — 4 Gusseme 359, 12. — 5 Sestini Manuskript IV, 9. — 6 Bräuer Zeitschr. f. Num. XXVIII, 91.

333 K 29
AY K A CEIITI | CEYHPOC II
Ebenso
OYAIIIAC | IIAYTAVIAC (so)
Ebenso

1 Sofia, Burov; Mouchmoff 237, 4200.
Die Legende auf der Rs. zählt zu den Stempelfehlern.

334 K 26/28
AY · K · A · CEIITIM | [CEYH POC] IIEP
Ebenso
OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Ebenso

1 Severeanu (von Knechtel).

335 K 29 Tafel V 6
AY · K · A · CEIIT | CEYHPOC IIEP
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
Ebenso
Nackter Herakles r. stehend, den r. Fuss zurückgesetzt, die gesenkte R. hinter dem R. auf die Keule gestützt, in der vorgestreckten L. Bogen, über dem l. Arm Löwenfell.

Gewicht: 15·05 (2).
1 Sofia 794, Mouchmoff 237, 4203. — 2 Zagreb.

336 K 28 Tafel V 7
AYT K · A · CEIITI | CEYH- POC . .
Kopf mit L. r.
Ebenso
Nackter Herakles r. stehend, den r. Fuss zurückgesetzt, die eingebogene R. hinter dem Rücken, über dem l. Arm Löwenfell, die l. Hand auf Keule über einem Steinhaufen (Kugelhaufen) gestützt.

Abweichungen: Vs. u. Rs. stark zerstört 2.
1, 2 Sofia 1240, 3853, Mouchmoff 237, 4203.

337 K 28
(Inschrift nicht abgeschrieben).
Kopf mit L. r.
Ebenso
Athena l. stehend, mit Lanze und Schild.

1 Auction Froehner Cat. Ratto (1909) 102, 1571.

338 K 27
AYT K . . . . | CEY . . . .
Kopf mit L. r.
OYAIIIA | C [IIAYT]AAIAC
Athena l. stehend, in der R. Kranz, in der L. Speer (?).

1 Im Handel (Ball, Berlin, Aufnahme Pick 1923).
Schlecht erhalten, jedoch Typus wie Caracalla n. 567.

339 K 30
[AΥ K Λ] CEIITI | CEϒHPOC IIEP
Ebenso
OϒΛIIIAC oben u. i. A. IIAϒTAAI A C
Athena l. sitzend mit Helm, in der vorgestreckten R. Schale, die L. auf hinter ihr stehenden Schild gestützt (Lanze nicht sichtbar); vor ihr Schlange um den Oelbaum geringelt.
1 Hollschek.

340 K 28
AΥ K Λ CEIITI | CϵϒHPOC II
Ebenso
OϒΛIIIA | C | II | AϒTAAIAC
Nike l. schreitend mit ausgebreiteten Flügeln, im gegürteten Chiton mit geblähtem Unterkleid, in der vorgestreckten R. Kranz mit Schleife, mit der gesenkten L. Palme schulternd.
1 Sofia 3149, Mouchmoff 236, 4162.

341 K 28
AΥ · K · Λ · CEIITI | CEϒH P[OC IIϵ]
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. r.
OϒΛIIIAC | IIAϒTAAIAC
Ebenso
Gewicht: 12·32 (1).
1 Budapest 58 gelocht (von Neudeck), — 2 Weiss (C).

342 K 28
AΥ K Λ CEII | CϵϒHPOC II
Kopf mit L. r.
Unten OϒΛIIIAC IIAϒ TAAIAC
Asklepios von vorn gesehen, l. sitzend, Kopf r., zwischen den Flügeln eines in mehrfachen Windungen r. rollenden geflügelten Drachen mit Fischschwanz, die R. am Knie, in der gesenkten L. Schlangenstab.
Gewicht: 10·85 (1), 15·70 (2).
1 Paris 802, wahrscheinlich = Neumann Museum 278 Abbildungssamml.; Wiczay 2388 I 13; Sestini M. H. 63, 28. — 2 Ruzicka. — 3 Sofia 859, Mouchmoff 235, 4152 XXV, 12.
Gleicher Stempel wie n. 246.

343 K 29
AΥ K Λ CEIITI · | CϵϒHPOC II
Ebenso
Ebenso
Ebenso, jedoch andere Zeichnung und der Drache gepanzert.
Gewicht: 12·15 (1), 14·35 (3).
1 Budapest 30 (von Neudeck). — 2 Philippopel 49. — 3 Ruzicka. — 4 Sofia 8447.

344 K 29
Ebenso
Ebenso
Unten OϒΛIIIACII AϒTAAIA C
Ebenso, der Vorderteil des Drachen in der Luft.
Gewicht: 16·17 (1).
1 Berlin. — 2 Philippopel 161, Mouchmoff 235, 4154. — 3. Rollin et Feuardent (C).

345 K 28
[AT KA] CЄΠΤ· | CЄYΗΡΟC Π·
Kopf mit L. r.
Unten ΟΥΛΠΠΑC Π
ΑΥΤΑΛΙΑ
C
Asklepios, andere Zeichnung, Asklepios r. vorgeneigt.

Gewicht: 13·00.
1 Budapest 31 (von Neudeck).

346 K 28
ΑΥΤ K Λ ΓЄ | ΓЄΥΗΡΟΓ Π
Ebenso
Unten ΟΥΛΠΠΑC ΠΑΥ
ΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 14·14.
1 Berlin; Rs. aus demselben Stempel wie n. 342.

347 K 31
ΑΥΤ · K · Λ · ΓЄΠ | CЄΥΗ
ΡΟΓ Π
Brustbild nach vorn, mit L., Schuppenpanzer u. Armspangen r.
Unten ΟΥΛΠΠΑC
ΠΑΥΤΑΛΙ
ΑC
Ebenso

Gewicht: 16·455.
1 Berlin.

348 K 29
Tafel IV 18
ΑΥΤ K Λ CЄΠΤ | CЄΥΗΡΟC ΠЄΡ
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
Unten ΟΥΛΠΠΑC ΠΑΥ
ΤΑΛΙΑC
Ebenso, nur sieht man noch l. den r. Fuss des Asklepios stark vom Drachenkörper abgehoben.

Gewicht: 15·47.
1 Wien 8723; Froelich App. II novae 50, 39; Eckhel Cat. I, 73, 13 [Mionnet S. 2, 378, 1037]; Sestini Manuskript IV, 9. — 2 Rasche 693 h 3.

349 K 28
ΑΥ · K · Λ · ΓЄΠ | CЄΥΗΡΟC Π
Kopf mit L. r.
ΟΥΛΠΠΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., die R. gesenkt (mit Ei?), unter der r. Achsel Schlangenstab, die L. mit langem Gewandzipfel vor der Brust.

1 Athen 986 B.

350 K 26
Tafel IV 13
ΑΥ K Λ ΓЄΠ[ΤΙ] | CЄΥΗ[ΡΟC Π]
Ebenso
Ebenso
Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., die R. gesenkt mit Ei und Schlangenstab, die L. mit Gewand vor der Brust.

Gewicht: 14·94 (1), 14·70 (2).
1 Berlin. — 2 Ruzicka. — 3 Sestini descr. n. v. 65, 15 aus Ainslie [Mionnet S. 2, 377, 103›]; wahrscheinlich auch Vaillant n. gr. 85 aus Lazara [Mionnet S. 2, 377, 1036 mit ungenauer Grössenangabe und Beschreibung]. — 4 Gusseme 359, 12. — 5 Rasche III 693 h 4. — 6 Neumann Museum 279. — 7 Mouchmoff 235, 4153.

351 K 28/29
ΑΥΤ · K · Λ · ΓЄΠ | Γ[ЄΥΗ
ΡΟΓ] Π
Brustbilb mit L. P. r. Brust nach vorn.
Ebenso
Ebenso

1 Odessa Museum (C, Aufnahme Pick).

352 K 28/29
AYT Λ CEIITI | CEYHPOC IIЄP
Kopf mit L. r.
Ebenso
Ebenso, nur neben ihm r. kleiner Telesphoros nach vorn stehend, mit Mantel und Kapuze.

Gewicht: 10·45 (3), 14·41 (4).
1 Budapest 50 (von Neudeck). — 2, 3 Sofia 2079, 8238, Mouchmoff 235, 4156. — 4 Leningrad Ermitage 25.

353 K 30
AYT K Λ CEIITI | CEYHPOC II
Brustbild mit L. P. M. r.
OYΛIIIAC II | AYTAΛIAC
Hygieia r. stehend, die Schlange aus Schale in der R. fütternd.

Gewicht: 14·00.
1 Paris 804.

354 K 30
AYT Λ CEIITI | CEYHPOC IIЄP
Kopf mit L. r.
OYΛIIIAC | IIAYTAΛIAC
Ebenso

1 Bologna Universität (C).

355 K 28
AY · K Λ CEII | CЄYHPOC II
Kopf m. L. r.
OYΛIIIAC IIAY und unten TAΛIAC
Bartloser Flussgott mit Schilf im Haar und mit nacktem Oberleib l. auf Wellen gelagert, in der auf dem Knie aufgelegten R. Weinstock, den l. Arm auf rinnendes Quellgefäss gestützt; hinter der Figur Ruder.

Gewicht: 13·20 (1), 14·41 (6).
1 Paris 805 = wahrscheinlich Vaillant n. gr. 85 aus Sammlung Jos. Felice, Secretär des Cardinals Ottoboni in Rom [Mionnet S. 2, 378, 1048]. Auch diese Münze dürfte mit der päpstlichen Sammlung nach Paris gekommen sein. — 2 Gusseme 359, 12. — 3 Rasche 694 h 11. — 4 Sestini Manuskript Wien IV, 10. — 5 Mouchmoff 237, 4191. — 6 Leningrad 25.

356 K 28
Ebenso
Ebenso
Ebenso
Ebenso, aber ohne Ruder hinter der Figur.

Gewicht: 14·73 (1), 15·07 (2).
1 Leningrad Ermitage 27. — 2 Zagreb.

357 K 28
Tafel VI 3
Ebenso
Ebenso
OYΛIIIAC IIAYTAAI und unten AC
Bartloser Flussgott Strymon mit Schilf im Haar l. auf Wellen lagernd, mit nacktem Oberkörper, in der erhobenen R. Füllhorn mit Früchten, die eingebogene L. auf Quellgefäss, aus dem in dicker Welle Wasser rinnt, gestützt.

1 Glasgow Hunter, Macdonald 442, 3.

358 K 29
[AY · K · | Λ · CEIIT | CEYHPOC IIЄP
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
OYΛIIIAC IIAYTAΛIAC oben in Halbkreis.
Bärtiger Flussgott Strymon l. auf Wellen sitzend, in der seitwärts gehaltenen R. Rebenzweig, den eingebogenen l. Arm auf grosses Quellgefäss, aus dem Wasser rinnt, gestützt; vielleicht im l. Arm auch Ruder.

Gewicht: 15·03.
1 Budapest.

359
K 28
Tafel
VI 2

AY · K · A · CEIIT | CEYH
POC IIEP
Ebenso

OYAIIIAC und unten IIAYTAAIAC
Jugendlicher Flussgott (Strymon?) l. auf Wellen lagernd, in der erhobenen R. Weinstock mit Reben und Blättern, den eingebogenen l. Arm auf Quellgefäss, aus dem in dicker Welle Wasser rinnt, gestützt.

1 Sofia 3292, Mouchmoff 237, 4192.

360
K 29
Tafel
VI 4

AYT · A · CEIITI · | CEYHPOC
IIEP
Kopf mit L. r.

[OYAIIIAC] IIAYTAAIAC
Bärtiger Flussgott Strymon mit nacktem Oberkörper, Kopf r., auf Bodenlinie l. sitzend, die vorgestreckte R. auf ein Schiffshinterteil gelegt, die gesenkte L. auf eine Urne gestützt, aus welcher r. vorgebeugter nackter kleiner Knabe Wasser schöpft; hinter dem Flussgott ein überragender Rebenstock; im Abschnitt ein zweiter r. springender nackter Knabe zwischen Ähren; scheinbar im Abschnitt noch zwei Knaben und Buchstabenspuren, möglicherweise X[PYC]OC.

1 Sofia (von Avramoff), Mouchmoff 299, 5280. — 2 Tomaschek Zur Kunde 150.

361
K 29
Tafel
VI 8

AYT A CEIITI | CEYHPOC IIEP
Kopf mit L. r.

OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Bärtiger Flussgott Strymon l. sitzend und r. blickend, mit der R. Ruder umfassend, die L. auf das strömende Quellgefäss gestützt (im Wasser Genius?).

1 Leningrad Ermitage (C).

362
K 28
Tafel
VI 18

AYT K · A CEII | CEYHPOC II
Brustbild nach vorne mit L. P. u. M. r.

OYAIIIAC II | AYTAAIAC
Nymphe mit nacktem Oberkörper l. auf einem Bett sitzend, das l. Bein über das r. Knie geschlagen, die l. Hand vorgestreckt, die R. auf das Bett gestützt. Vor ihr r. tanzender Satyr, die R. über dem Kopf erhoben, die L. gesenkt.

1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Sofia 3981, Mouchmoff 236, 4171. Beide schlecht erhalten.

Imhoof, Nomisma VI, 12, 1, 30 (Nymphen und Chariten 161, 456, X 24) beschreibt eine Münze mit gleicher Darstellung von Kyzikos aus der Pariser Sammlung (vgl. auch Svoronos, Journal intern. V, 179 Fig. 5) und weist auf die Uebereinstimmung derselben mit statuarischen Nymphenbildern hin, die schon von Reinach Répertoire de la statuaire II, 407, 2 erwähnt wurden. Diese und auch die völlige Nacktheit des Oberkörpers hindern von vornherein, dem Vorschlage Svoronos (op. cit.) beizustimmen, dem zufolge eine Muse zu erkennen sei. Durch den feinen Stil kann die Münze von Kyzikos als Vorbild für diejenige von Pautalia gelten.

363
K 29

AY · K · Λ · CЄΠT | CЄYHPOC
ΠЄP
Brustbild, mit L. P. u. M. (F. r.) r.

OYΛΠΠ | AC ΠAYTAΛIAC oben l beginnend.
Kybele mit Mauerkrone r., auf springendem Löwen reitend, die R. am Tympanon, in der gesenkten L. Szepter.

Gewicht: 13·49 (2).
Abweichungen: Vs. einseitiger Doppelschlag r. 1.
1 Budapest 51 (von Neudeck). — 2 Prag Nationalmuseum.

364
K 28

Tafel
VI 23

AY · K Λ CЄΠ · | CЄYHPOC Π
Brustbild mit L. P. u. M. r.

OYΛΠΠAC Π | AYTAΛIAC
Aequitas l. stehend, in der vorgestreckten R. Wage, im l. Arm Füllhorn u. Gewandzipfel.

Gewicht: 13·00 (2).
1 Severeanu (von Knechtel). — 2 Wien 28050.

365
K 28

AY · K · Λ · CЄΠTI | CЄYH
POC Π
Kopf mit L. r.

OYΛΠΠAC ΠA | YTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 14·87 (3).
1 Budapest 41 (von Neudeck). — 2 Hollschek. — 3 Zagreb.

366
K 28

AY · K · Λ · CЄΠTI | CЄYH
POC Π
Brustbild nach vorn mit L P. M. (Falten n. vorn) r.

OYΛΠΠAC | Π | AYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 15·52 (2).
1 Frankfurt Stadtbibliothek, Numophylacium Glockianum 139, 1. — 2 Wien 8794, Arneth Handschriftlich. Cat. Wien II 50. — 3 Mouchmoff 236, 4168.

367
K 30

AY K Λ CЄΠTI | CЄYHPOC Π
Kopf mit L. r.

OYΛΠΠAC | ΠA[YTA]ΛIAC
Concordia l. stehend, in der R. Schale, im l. Arm Füllhorn.

1 Venedig Marciana (C).

368
K 28

AY · K · Λ · CЄΠTI | CЄYHPOC Π
Ebenso

OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Philippopel 525.

369
K 28

AY · K · Λ · CЄΠTI · | CЄYHPOC
ΠЄP
Kopf mit L. r.

OYΛΠ | IAC ΠA | Y | TAΛIAC
Concordia mit Kalathos l. stehend, im Chiton und Himation mit Überwurf, in der vorgestreckten R. Schale mit Opfer, im l. Arm Füllhorn mit Ähren, Mohn und Blumen; l. vorne unten bekränzter brennender Altar.

Gewicht: 14·565.
1 Berlin.

370 K 28
AYT A CEIITI | CE[YHPOC IIE]P | OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Ebenso | Ebenso

1 Sofia 34, Mouchmoff 236, 4184.

371 K 27 Tafel VI 24
AYT | A | CEIITI|CEYHPOC IIEP | Ebenso
Ebenso | Concordia mit Kalathos l. sitzend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewand.

1 Sofia 747, Mouchmoff 236, 4185.
Die Figur ist bärtig, vielleicht Severus als Concordia.

372 K 29
AY · K · A · CEIITI | CEYHPOC IIEP | OYAIIIAC IIA | YTAAIAC
Ebenso | Tyche mit Kalathos l. stehend, in der gesenkten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 13·14.
1 München.

373 K 29
AY · K · A · CEIITI · | CEYHPOC [IIEP] | OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Ebenso | Ebenso

Gewicht: 12·90 (1), 13·14 (2).
1 Budapest 14 (alter Bestand). — 2 Sofia 8355.

374 K 29
AY K A CEII | CEYHPOC II | Ebenso
Brustbild nach vorn mit L., Schuppenpanzer und M. r. | Ebenso

Sofia 5094, Mouchmoff 237, 4194.
Die Figur ist bärtig, vielleicht Severus als Concordia. Das Gewicht der Münze ist unbekannt; nach der Grösse des Porträtkopfes und der Figur müsste auf ein grösseres Gewichtnominal (Fünfer) geschlossen werden. Die gleiche Wahrnehmung gilt auch für n. 378.

375 K 28
AYT A CEIITI | CEYHPOC IIEP | Ebenso
Kopf mit L. r., Nackenansatz. | Ebenso

1 Kopenhagen.

376 K 28
[AYT] A CEIITI | CEYHPOC IIEP | Ebenso
Ebenso | Ebenso

Gewicht: 14·61.
1 Karlsruhe.

377 K 28/29
AYT A CEIITI | CEYHPOC IIEP | Ebenso
Ebenso | Ebenso

Gewicht 11·50 (1).
1 Paris 798, Mionnet S. 2, 379, 1045. — 2 Rollin et Feuardent (C). — 3 Cat. Welzl 70, 1515 mit unrichtiger Grössenangabe.

378
K 29
Tafel VII 12

AVT K A CEII | CEVHPOC II
Brustbild nach vorn mit L., Schuppenpanzer u. M. r.

OVAIIIAC | IIA | VTAAI u. i. A. AC
Kaiser nach vorn stehend, Kopf l., mit Lorbeer, Panzer und Stiefeln, die erhobene R. auf das Szepter gestützt, im l. Arm Schild und Mantel; daneben Stadtgöttin Pautalia mit Mauerkrone nach vorn stehend, Kopf l., Mantel über der Schulter, mit der erhobenen R. Kranz vorhaltend, im l. Arm Asklepios nach vorn mit Schlangenstab in der gesenkten R., die L. vor der Brust.

1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Sofia 3180, Mouchmoff 236, 4182. Vgl. wegen vergrösserter Zeichnung Anmerkung bei № 374. Rs. gleicher Stempel wie Caracalla n. 668.

[379]
K 28

AV · K · A · CЄII · CЄVHPOC
Kopf mit L. r. (Schrifttrennung nicht angegeben).

OVAIIIA · C · IIAVTAAIAC
Adler nach vorn mit ausgebreiteten Flügeln, im Schnabel Palmzweig, auf Blitz stehend.

1 Sestini Chandoir I 47, 2 nicht in Leningrad, vielleicht № 417 irrig beschrieben.

380
K 28
Tafel VIII 7

AVT K A CEIIT | [ΣEVHPOC II]
Ebenso

OVAIIIAC | IIAVTAAIAC
Adler nach vorn mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf mit Kranz r., auf Blitz stehend.

1 Sofia 3312, Mouchmoff 237, 4189.

381
K 28

[AV K A] CЄIIT | CЄVH[POC IIЄP]
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.), r.

Ebenso
Adler nach vorn mit ausgebreiteten Flügeln Kopf mit Kranz l., auf Globus stehend

Gewicht: 15·60.
1 Budapest 45 schlechte Erhaltung (von Neudeck).

382
K 28

AV · K · A · CEIITI | CEVH POL II
Kopf mit L. r.

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 15·40 (1).
1 Paris 800, Patin imp. 226 u. 415 mit irriger Grössenangabe; Patin N. I. 285, 10 [Gessner CXXXVI 34]; Vaillant n. gr. 85 (aus Thes. reg.) [Mionnet S. 2, 380, 1055 mit unrichtiger Grössenangabe]. — 2 Gusseme 359, 12. — 3 Rasche III 694 h 15. — 4 Bunbury Cat. (1896) 73, 592, 2. — 5 Mouchmoff 236, 4187.

383
K 28

AV K A CEIITI | CEVHPOC IIEP
Ebenso

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 11·93 (1).
1 Leningrad Ermitage 30 aus Lischine 657, 13. — 2 Philippopel 122 st., Mouchmoff 236, 4186.

384 K 28 Tafel VIII 1
AY · K · A · CEIITI | CEYH-
POC ΠЄ
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. r.
Ebenso
Ebenso, der Schweif ausgebreitet.

Gewicht: 13·44 (1), 14·14 (5).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift zerstört 3.
1 Leningrad Ermitage 30. — 2 London, Catalog 143, 15 = Bunbury Cat. (1896) I 73, 2. — 3 Philippopel 1147. — 4 Severeanu (von Knechtel). — 5 Wien 8800 Eckhel Cat. I 73, 17 [Mionnet S. 2, 380, 1054], Sestini Manuskript Wien IV, 10 irrig ΠЄP. — 6 Rasche III 694 h 14.

385 K 28
AY · K · A · CЄIIT | CЄYH-
POC ΠЄP
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
OYΛΠΠAC ΠAYTAΛIAC
Adler nach vorn stehend, Kopf mit Kranz r., zwischen zwei Feldzeichen mit drei Scheiben und oberhalb Kranz mit Schleife, auf bekränztem Altar mit zwei Stufen.

Gewicht: 12·40 (1).
1 Ruzicka. — 2 Sofia (von Avramoff), Mouchmoff 236, 4188.

386 K 28
. . . . . CEIITI | . . . . . .
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OYΛΠΠAC ΠAYTAΛIAC
Ebenso

1 Rollin et Feuardent schlecht erhalten (C). Genaue Beschreibung fehlt.

387 K 28
AYT K A CЄIITI | CЄYHPOC
ΠЄP
Ebenso
Ebenso
Ebenso, jedoch Adler mit halbausgebreiteten Flügeln.

1 Venedig Marciana.

388 K 29
AYT K A ΓЄ | CЄYHPOЄ II
Kopf mit L. r.
Ebenso
Ebenso, jedoch Adler mit ausgebreiteten Flügeln und statt Stufen punktierte Bodenlinie.

1 Zagreb.

389 K 28 Tafel VIII 16
AYT K A ΓЄII | CЄYHPOC II
Ebenso
OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Schlange mit Drachenkopf und Fischschwanz l. in mehrfachen Windungen emporgerichtet.

1 Sofia 795, Mouchmoff 236, 4180.

390 K 28
AY K A CЄII | CЄYHPOC ΠЄP
Brustbild nach vorne mit L., Schuppenpanzer u. M. r.
Ebenso
Schlange mit Strahlenkranz r., in mehrfachen Windungen emporgerichtet.

1 Sofia 1534, Mouchmoff 236, 4179. — 2 Sestini descr. 65, 13 = Ainslie [Mionnet S. 2, 379, 1049]; Manuskript IV, 10.

391 K 29/30
AY K A ΓЄIITI | ΓЄYHPOЄ
ΠЄP
Kopf mit L. r.
Ebenso
Ebenso

1 Odessa Museum (C, Aufnahme Pick).

392
K 27

Tafel
VIII 14

[AY · K ·] Λ CЄ[ПТ] | CЄYH
POC II
Ebenso

O | YΛΠΠ[AC | Π]AYTAΛIAC
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf r.

Gewicht: 11·80.
1 Wien 8801.

393
K 27/29

Tafel
VIII 15

AYT · K · CЄΠΤ · | CЄYHPOC II
Ebenso

OYΛΠΠAC | [ΠAYT]ΛΛIAC
Schlange gepanzert, in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf l.

Gewicht: 11·72 (1), 15·45 (2).
Abweichungen: Vs. Schriftanfang fehlt 1, 2.
1 Budapest 42 (von Neudeck). — 2 Paris 807, Patin Imp. (1696) 247, I = wahrscheinlich Mionnet S. 2, 379, 1050.

394
K 29

AYT K Λ CЄΠΤ | CЄYHPOC
ΠЄP
Ebenso

Ebenso
Ebenso, jedoch dicke Bodenlinie, scheinbar mit Inschrift CΩTHPA.

Gewicht: 16·48 (1).
1 Budapest 12 (alter Bestand). — 2 Oxford, Bodleiana. Auf dem Budapester besser erhaltenen Exemplar zeigt die dicke Bodenlinie Spuren von Buchstaben, möglicherweise die gleiche Inschrift CΩTHPA, wie auf den Münzen Caracallas n. 700—702.

395
K 29

AYT · K · Λ · ЄЄΠ | ЄЄYH
POЄ II
Brustbild nach vorne mit L., Schuppenpanzer u. M. r.

Ebenso
Ebenso

1 Sofia 1943

395 a
K 29

AYT . . . . . CЄΠT . . | CЄYH
POC II
Kopf mit L. r.

OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Schlange emporgerichtet, Kopf mit Bändern nach l.

1 Prag Nationalmuseum 11.

396
K 29

AYT K Λ CЄΠΤ | CЄYHPOC
ΠЄP
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.), r.

Ebenso
Schlange gepanzert, in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Strahlenkranz r.

Gewicht: 15·37 (4).
1 Budapest 44 (von Neudeck). — 2 Gotha. — 3 Schmidt (C). — 4 Leningrad Ermitage 32.; Mionnet 2, 379, 1050 u. 1052 aus Wiczay I 92, 2390 mit falscher Beschreibung.

397
K 28

[AYT K] Λ CЄΠΤ | CЄYHPOC
[ΠЄP]
Ebenso

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 14·05.
1 Paris 808 von d'Hermand [Mionnet S. 2, 379, 1049]. — 2 Sestini descr. 65, 12 = Ainslie; Manuskript IV, 10. — 3 Bunbury Cat. (1896) 73, 595, 3.

398
K 28

AY | T · A · CЄIITI | CЄYHPOC | OYAIIIAC IIAYTAAIAC
IIЄP
Kopf mit L. r.
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf r.

Gewicht: 13·70 (1).
1 Paris 807 A, Camelus Thes. Christinae 35 aus Sammlung Ruzzini (Vaillant num. gr. 85, 6); Mionnet S. 2, 380, 1051 — 2 Erizzo discorsi (1571) 562. — 3 Gusseme 359, 12. — 4 Rasche III 694 h 13.

399
K 27

AYT A CЄIIT | CЄYHPOC IIЄP | OYAIIIAC oben im Halbkreis u. i. A. IIAYTAAIAC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf. l.

1 Sofia 5923.

400
K 29

AYT A CЄIITI | CЄYHPOC IIЄP | OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Kopf mit L. r.
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Strahlenkranz r.

Gewicht: 15·00 (2), 14·85 (3).
1 Gojkovic, Celestin Vjestnik N. S. VII, 1903/4, 22. — 2 S. Gravenhage. — 3 Ruzicka. — 4 Chaix description 13, 85.

401
K 30

AYT A CЄIITI | CЄYHPOΣ IIЄP | OYAIIIAC | IIA | YTAAI u. i. A. AC
Ebenso
Tempelfront mit vier Säulen auf 2 Stufen, mit Dachverzierungen, in der Mitte Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., die R. am Schlangenstab, die L. mit Mantel vor der Brust; im Giebel Schlange, Kopf r.

1 Gotha, Sestini lettere IX, 15 [Mionnet S. 2, 378, 1038]; Manuskript IV, 11; Num. Zeit. 1838, 73, 6. — 2 Mouchmoff 237, 4207.

Dreier

Stempel der Dreier

1. AY · K · A · CЄII | CЄYHPOC · II K. m. L. r.; Herakles, Löwe.
2. AY · K · CЄII · | CЄYHPOC II Br. m. L. M. r.; Asklepios, Flussgott.

402
K 23

AY · K·A · CЄII | CЄYHPOC · II | OYAIIIAC | IIAYTAAIAC
Kopf mit L. r.
Nackter bärtiger Herakles r. stehend, den l. aufspringenden Löwen würgend.

Gewicht: 9·28.
1 Berlin. — 2 Mouchmoff 237, 4204.

403
K 21

AY · K CЄII · | CЄYHPOC II | Ebenso
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Ei, unter der Achsel Schlangenstab, die L. vor der Brust.

1 Sofia (von Avramoff).

404 K 22

Ebenso

Ebenso

ΟΥΛΠΙΙΑC unten und ΠΑΥΤΑΛΙΑC oben links.

Bärtiger Flussgott auf Wellen l. sitzend, in der emporgestreckten R. Weinstock, die L. mit Schilfzweigen auf eine Urne, aus der Wasser rinnt, gestützt.

1 Sofia (von Avramoff).

405 K 23/24 Tafel VIII 9

AY · K · Λ · [CЄΠ] | ЄЄΥΗ POЄ · Π

Kopf mit L. r.

ΟΥΛ[ΠΙΑC] i. A. und ΠΑΥΤΑΛΙΑC oben im Halbkreis.

Löwe r. stehend, unter seinem Bauche l. stehender kleiner Löwe, Kopf r.; vor ihm rechts kleiner Adler (?).

Gewicht 6·80.
1 Mailand Brera.

Einundeinhalber

Stempel der Einundeinhalber

1. [AY] C Λ C | CЄΥΗ[POC] K. L. r.; Nike.
2. AY KAI Λ C | CЄΥΗPOC „ Concordia.
3. AY K CЄ CЄΥΗPOC (?) „ Weintraube.
4. AY K CЄΠ | CЄΥΗPOC Π „ Kaiser.
5. AY K Λ | CЄΥΗPO | C „ Löwe.
6. AY K Λ C | CЄΥΗPOC „ Eros.
7. AY K Λ C | ЄΥΗPO | C „ Löwe, Schlange.
8. AY K Λ C | ЄΥΗPOЄ K. L. r.; Sarapis.
9. AY K Λ C | CЄΥΗPOC „ Halbmond.
10. AY K Λ C | ЄЄΥΗPOЄ Br. L. P. M. r.; Altar m. Schlange.
11. AY K Λ C | CЄΥ Br. L. P. M. r.; Hermes.
12. AY K · Λ ЄЄ | Є . . . . . Br. L. P. M. r.; Halbmond.
13. AY K Λ CЄ | CЄΥΗPOC K. L. r.; Tyche.
14. AY K Λ CЄΠ | CЄΥΗP | OC K. L. r.; Weintraube.
15. AY K Λ (?) C | CЄΥΗPOC Br. L. M. r.; Dreifuss.
16. AY K Λ CЄΠ | CЄΥΗPOC „ Adler, Dreifuss.
17. [AY K Λ] CЄΠ | CЄΥΗPOC „ Dreifuss.
18. AY · K · Λ · C | ЄΠ · CЄ[ΥΗPOC] Br. L. M. r.; Schlange.
19. AYT KAI · C | ЄΠT CЄΥΗPΩC | ΠЄP K. L. r.; Nymphe, Dreifuss, Mystische Ciste.
20. AYT K Λ | CЄΥΗPOЄ K. L. r.; Halbmond.
21. AYT K Λ ЄΠ | CЄΥΗPOЄ K. L. r.; Dreifuss.
22. . . . . . | CЄΥΗPOC K. L. r.; Altar m. Schlange.
23. . . . . | CЄΥΗP□C K. L. r.; Asklepios.

406 K 18 Tafel I 13

AY K Λ C | CЄΥΗPOЄ

Kopf mit L. r.

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ (der Rest fehlt)

Brustbild des Sarapis mit Kalathos und Gewand r.

Abweichungen: Vs. Inschrift teilweise zerstört 2.
1 Frankfurt Stadtbibliothek, Numophylacium Glockianum 1·9, 2. — 2 Sofia 2802, Mouchmoff 236, 4160.

407 K 20
. . . . . | . . . . AC ΠA | ΓTAΛIAC
(Lesung fehlt)
Brustbild mit L. P. u. M. r.
Hermes l. stehend (nähere Beschreibung fehlt).
Gewicht: 3·97 (1).
1 Leningrad Ermitage 22, vielleicht identisch mit Stempel *11* wie n. 408.

408 K 17
AΓ K A C | CЄΓ . . . .
Ebenso
[OΓΛΠ]IAC ΠAΓTAΛIAC
Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel.
Gewicht: 3·75.
1 Paris 806.

409 K 17
. . . . . | CЄΓHP□C
Kopf mit L. r.
OΓΛΠIAC Π | AΓTAΛIA u. i. A. ○
Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., die R. am Schlangenstab, die L. vor der Brust mit Mantelzipfel.
Gewicht: 4·13 (2).
1 Gotha, Num. Zeit. 1838, 73, 7. — 2 Leningrad Ermitage 24. — Sestini Manuskript Wien IV, 11.

410 K 18
[AΓ] C A C (so) | CЄΓH[POC]
Ebenso
OΓΛΠIAC [ΠA]ΓTAΛIAC
Nike mit geöffneten Flügeln l. schwebend, in der vorgestreckten R. Kranz, im l. Arm Palmzweig.
1 Paris 799, Witte Cab. Greppo 49, 367 hier ICAC CЄΓ ohne Grössenangabe.

411 K 18
AΓ · K A C | CЄΓHPOC
Ebenso
OΓΛΠIAC ΠAΓTAΛIAC
Geflügelter Eros (Todesgenius) r. stehend, mit gekreuzten Beinen, die beiden Arme auf umgestürzter Fackel über Felsen.
Gewicht: 3·75.
1 München, Riggauer Zeitschr. f. Num. VIII, 96. — 2 Sestini descr. 65, 16 = Ainslie [Mionnet S. 2, 378, 1040]; Manuskript IV, 11.

412 K 16/18
Ebenso | Ebenso
OΓΛΠIAC Π | AΓTA[ΛIAC] | Ebenso
Gewicht: 3·73 (1).
1 Wien 8796, Eckhel Cim. Vind. I 132, Tafel XXIV [Mionnet S. 2, 378, 1039]. — 2 Rasche III 693 h 1. — 3 Mouchmoff 236, 4163, 4169.

413 K 18/19
AΓT KAI C | ЄIIT CЄΓHPΩC | (so) ΠЄP
Ebenso
OΓΛΠIAC ΠAΓ | TAΛIAC
Nackte Nymphe des Strymon l. auf Felsen sitzend; in der gesenkten R. Schild oder Ähren, die L. am Felsen; vorne l. unten kleiner bärtiger Flussgott (Strymon?) auf Wellen(?) gelagert, die R. über dem Kopfe.
Gewicht: 3·49 (1), 3·78 (2).
1 Wien Schottenstift, Hübl Münzsammlung 168, 1841 als Apollo beschrieben. — 2 Zagreb.
Die Figur der Nymphe weicht durch ihre Nacktheit und das Fehlen der Mauerkrone von der ähnlichen Darstellung der Stadtgöttin von Pautalia auf n. 130 ab. Die Schreibart CЄΓHPΩC muss unter die Stempelfehler eingereiht werden.

414 K 17
AY KAI A C | CEYHPOC
Ebenso
OYAΠ | IAC | ΠAYTAAIAC
Concordia — Kalathos zweifelhaft — l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn.
1 Netzhammer.

415 K 18
AY K A CЄ | CЄYHPO | C
Ebenso
OYAΠΠAC | ΠAYTAAI: u. i. A. · AC ·
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der gesenkten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.
1 Kopenhagen.

416 K 20
Tafel VII 15
AY K CEΠ | CEYHPOC Π
Ebenso
OYAΠΠAC ΠA | YTAAIAC
Kaiser l. stehend mit Panzer, Mantel und Stiefeln; in der vorgestreckten R Schale, die erhobene L. am Szepter.
Abweichungen: Vs. Inschrift zerstört 1, Rs. Inschrift teilweise zerstört 1.
1 Gotha, Num. Zeit. 1838, 73, 9. — 2 London Catalog 143, 17.

417 K 17
[AY · K A C]ЄΠ | CЄYHPOC
Ebenso
OYAΠΠ | AC ΠAYTAA[IAC]
Adler nach vorn stehend, Kopf l., im Schnabel Palmzweig, auf Blitz.
Gewicht: 3·62 (1).
Leningrad Ermitage 31, vielleicht identisch mit № 379.

418 K 18
AY · K · A · | CЄYHPOC
Kopf mit L. r.
OYAΠΠAC ΠAY u. i. A. TAAIAC
Löwe r. schreitend.
1 Sofia (von Avramoff).

419 K 18
AY K A C | CЄYHPO | C
Ebenso
OYAΠΠAC ΠAYTA u. i. A. AIAC
Ebenso
1 Hollschek.

420 K 16
[AY] K · A C | ЄΠ · CЄ . . . . .
Brustbild nach vorne mit L. P. u. M. r.
O[YA]ΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf l.
Gewicht: 4·655.
1 Berlin Catalog (1888) 201, 17 aus Sammlung Knobelsdorff (steht KAECΠ | CE). — 2 Sestini Manuskript Wien IV, 10.

421 K 17
AY K A C | ЄYHPO | C
Kopf mit L. r.
OYAΠ[IAC] ΠAYTAAIAC
Ebenso
1 Burov. — 2 Kopenhagen. — 3 Neumann Museum 279. — 4 Wiczay 2390 [Mionnet S. 2, 380, 1052]; Sestini M. H. 63, 21.

422 K 18
. . . . . | CЄYHPOC
Ebenso
OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC
Schlange in mehrfachen Ringen um Altar geringelt, Kopf über Decke l., langer Schwanz r.
Gewicht: 3·615.
1 Berlin. — 2 Wiczay 2391 hier CЄOYHPOC [Mionnet S. 2, 380, 1053, Sestini M. H. 63, 22]. Wahrscheinlich Wiczay 2390 identisch mit 2391.

423 K 18
AY K A C | CEYHPOC
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OYAΠΠAC ΠAYTAAIA u. i. A. C
Breiter bekränzter Altar, oben Schlange, Kopf r., um orphisches Ei mehrfach geringelt.

1 Sofia (von Avramoff).

424 K 17 Tafel IX 3
AYT KAI C | ΕΠΙΤ CЄYHPΩC | (so) ΠЄP
Kopf mit L. r.
OYAΠΠAC ΠAYTAAIA | C r. beginnend.
Bekränzte mystische Ciste mit halbgeöffnetem kegelförmigem Deckel, aus der Schlange, Kopf r., herauskriecht.

Gewicht: 3·75 (1), 3·73 (2).
1 Paris 809. — 2 Ruzicka.

425 K 18
Ebenso
Ebenso
OYAΠΠAC [ΠAYTA]AI | AC
Dreifuss von oben gesehen, um dessen mittleren Fuss Schlange mit Kopf r. über Opferkessel sich ringelt.

1 London Catalog 143, 18, Lesung auch der Vs. unvollständig.

426 K 18
AY K A CЄΠ | CЄYHPOC
Ebenso
OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC
Ebenso

1 Sofia 5142, Mouchmoff 237, 4193.

427 K 18 Tafel IX 6
AYT K A ЄΠ | CЄYHPOC
Ebenso
OYAΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Dreifuss von oben gesehen, um dessen äusseren l. Fuss Schlange mit Kopf r. über Opferkessel sich ringelt.

1 Berlin Cat. (1888) 201, 16 (von Fox).

428 K 18
AY K A (?) C | CЄYHPOC
Brustbild mit L. u. M. r.
OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC
Dreifuss mit Schlange.

1 Rollin et Feuardent (C).

429 K 18
AYT K A | CЄYHPOC
Kopf mit L. r.
Ebenso
Halbmond nach oben geöffnet, darüber drei sechseckige Sterne.

Gewicht: 4·15.
1 Wien 8797 (von Welzl), Cat. Welzl 70, 1514.

430 K 18
AY K · A · Є | C . . . . . .
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OYAΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Halbmond nach oben geöffnet, darüber vier Sterne.

1 Severeanu (von Knechtel). — Porträt rundbärtig und den üblichen Bildnissen des Severus unähnlich.

431 K 20 | ΑΥ Κ Α | CЄΥΗΡΟC Kopf mit L. r. | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC Ebenso

1 London Catalog 143, 19. — 2 Sofia 2535, Mouchmoff 237, 4190.

432 K 18 | ΑΥ Κ Α CЄΠ | CЄΥΗ | ΡΟC Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC [ΠΑΥ]ΤΑΛΙΑC Weintraube mit Stengel.

1 London Neuerwerbung 1920.

[433] K 18 | ΑΥ Κ · CЄ · CЄΥΗΡΟC Ebenso (Schrifttrennung nicht angegeben). | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC Weintraube.

1 Sestini descr. 65, 17 = Ainslie [Mionnet S. 2, 380, 1056]; Manuskript IV. 11. — 2 Tomaschek Zur Kunde 451. — 3 Mouchmoff 236, 4164.

Severus und Domna

Vierer

434 K 29 | ΑΥ Κ Α CΕΠ CЄΥΗΡΟC [Π ΚΑΙ] und unten ΙΟΥ ΔΟ [ΜΝΑ CЄ] Brustbild des Severus mit L. P. u. M. und der Domna mit Gewand r. nebeneinander. | ΟΥΛΠΙΑC Π ΑΥΤΑΛΙΑ C Asklepios von vorn stehend, Kopf r., in der L. Schlangenstab, die R. auf den Flügeln eines in mehrfachen Ringeln r. rollenden, geflügelten Drachen mit Fischschwanz.

1 Sofia 3955, Degrand rev. num. 1900, 413, 30, Mouchmoff 235, 4150.

[435] K 29 | ΑΥΤΟ Κ Α CΕΠ CЄΥΗΡΟC ΙΟΥΛΙΑ u. i. A. ΔΟΜΝΑ Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC Asklepios und Hygieia mit Attributen.

1 Chaix descr. 13, 86.
Die Vs.-Inschrift dürfte falsch gelesen worden und identisch mit der Vs.-Legende auf n. 434 sein.

436 K 29 | ΑΥ Κ · Α CΕΠ CЄΥΗΡΟC Π ΚΑΙ und unten ΙΟΥ ΔΟΜΝΑ CЄ (die Buchstaben MNA in Monogramm). Ebenso | ΟΥΛ | ΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. Ɔ Concordia mit Kalathos, l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Sofia 3624, Mouchmoff 235, 4151.

437 K 29 | Ebenso Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑ r. beginnend. Schlange mit Fischschwanz, in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf r.

Gewicht: 14·10 (1).
1 Hollschek.

Dreier

438 K 25

ΑΥΤ CΕΠΤΙ CΕΥΗΡΟC ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ CΕ
Brustbild des Severus mit Strahlenkrone, L. P. u. M. und der Domna mit Kranz und Gewand und vor der Brust Mondsichel r. nebeneinander.

ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Artemis l. eilend im kurzen Gewande, mit flatterndem Mantel und Stiefeln, die R. hinter dem Kopfe, in der vorgestreckten L. den abgeschossenen Bogen; r. unten vorspringender Hund.

Gewicht: 7·57 (1), 7·40 (2).
1 Budapest 17 (alter Bestand). — 2 Budapest 52 (von Neudeck).
Da die Bezeichnung Π(ΕΡ) bei den reichsrömischen Münzen des Severus im J. 199 abkommt, dürfte die vorliegende Münze zu einem späteren Zeitpunkt verausgabt worden sein; dafür spricht auch das gealterte Bild des Severus. Von Caracalla, Severus u. Domna existiert eine Münze vom J. 202 (Vötter Coll. Windischgrätz 1662 Tafel I), wo Severus mit Strahlenkranz, Domna mit Kranz und Mondsichel abgebildet erscheint.

Severus und Albinus

Vierer

439 K 27

ΑΥΤ Κ Α CΕΠ·CΕΥΗΡΟC Π ΑΛΒΕΙΝΟC Κ
Brustbild des Severus mit L. P. u. M. r., und des Albinus Caesar mit P. u. M. l. gegenüber.

ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑ | ΛΙΑC
Adler nach vorn stehend, mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf l. (wahrscheinlich mit Kranz im Schnabel), auf Blitz.

1 Sofia 2190, Mouchmoff 235, 4149.

Dreier

440 K 23

ΑΥΤ Κ Α CΕΠ CΕΥΗΡΟC Π ΑΛΒΕΙΝΟC Κ
Brustbild des Severus mit L. P. u. M. r., und des Albinus Caesar mit P. u. M. l. gegenüber.

ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑ | ΛΙΑC r. beginnend.
Adler nach vorn stehend, mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf mit Kranz l., auf Kranz.

Gewicht: 9·87 (1), 10·62 (2).
Abweichungen: Inschrift Vs. u. Rs. teilweise zerstört 2.
1 Berlin. — 2 Budapest 33 (von Neudeck).

Albinus

441 K 23

ΚΑΩΔ ΑΑΒΕ | ΙΝΟC ΚΑΙ r. beginnend.
Brustbild mit P. u. M. (F. vorne) r.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nackter Apollon (Bonus Eventus?), nach vorn stehend, Kopf l., in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig; vorne l. unten hoher brennender Altar.

1 London Cat. Appendix 235, 14a (Bank Collection). — 2 Cadalvene recueil (1828) 17.

Domna

Vierer

Sic. Clarus (202—203 n. Chr.)

442 K 27

IOYΛIA | ΔOMNA CЄ
Brustbild nach vorn, mit Gewand r.

ΗΓЄ CIKIN KΛAPOY OYΛΠ ΠAY u. i. A. TAΛIAC
Hera l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten bekränzter brennender Altar.

Gewicht: 15·70.
1 Budapest 11 (alter Bestand); Weszerle Hátrahagyott Érmészeti tablai XV, 10.

443 K 29

Ebenso
Ebenso

ΗΓЄ · CIKIN · ΚΛΑΡΟΥ · ΟΥΛΠΠΑC · ΠΑΥ u. i. A. TAΛIAC
Athena r. stehend im gegürteten Chiton, Himation und Mantel, die erhobene R. auf der Lanze (Spitze nach unten), die gesenkte L. am Schild (Seitenansicht).

Gewicht: 16·65.
1 Berlin, Vs. Legende unvollständig.

444 K 28

Ebenso
Ebenso

ΗΓЄ CIKI ΚΛ | ΑΡΟΥ ΟΥΛΠΠ · u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ
AC
Athena l. sitzend, die erhobene R. an der Lanze (Spitze nach unten), die gesenkte L. auf dem Schild.

Gewicht: 16·87.
1 Hollschek.

445 K 26

Ebenso
Ebenso

ΗΓЄ CIK ΚΛΑΡΟΥ ΟΥΛ ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nike l. stehend, mit Kranz und Palmzweig, auf einer Kugel.

1 Venedig Marciana (C).

446 K 29

Ebenso
Ebenso

ΗΓЄ ..... ΑΡΟΥ ΟΥΛ ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
Herakles nackt, r. stehend, der Oberkörper vorgeneigt, die R. hinter dem Rücken, die L. mit Bogen und Löwenfell über der Keule auf Steinhaufen.

Gewicht: 14·32.
1 Zagreb.

[446 a] K 28 | ΙΟΥΛΙΑ ΔΟΜΝΑ | CЄB (?) Kopf r. | ΗΓΕ CIKIN ΚΛΑΡΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC Asklepios r. stehend mit dem Schlangenstab.

1 Sestini lettere 2 Serie VII, 9 aus Tôchon.
Da die Inschriften CЄB und ΟΥΛΠΙΑC bei den Vierern der Domna nicht vorkommen, kann diese Lesung auch auf Irrtum beruhen.

447 K 28 | ΙΟΥΛΙΑ | ΔΟΜΝΑ CЄ Ebenso | ΗΓЄ · CIKIN · ΚΛΑΡΟΥ · ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. [ΠΑΥΤΑΛΙΑC] L. Hygieia r. stehend, Schlange aus Schale in der R. fütternd; daneben Asklepios nach vorn stehend und blickend, die gesenkte R. am Schlangenstab, die L. mit Mantel vor der Brust.

Gewicht: 12·675.
1 Berlin.

448 K 28 Tafel V 23 | Ebenso Ebenso | ΗΓΕ · CIKIN · ΚΛΑΡΟΥ ΟΥΛ ΠΑΥΤΑ ΛΙΑC Bärtiger Flussgott mit Kranz im Haar, l. auf Wellen sitzend, in der erhobenen R. Rebenzweig, der eingebogene l. Arm auf Urne, aus der Wasser rinnt, gelehnt.

Gewicht: 14·27 (1).
1 Berlin. — 2 Budapest 48 (von Neudeck).

449 K 26 | Ebenso Ebenso | ΗΓΕ CIKIN · ΚΛΑΡΟΥ · ΟΥΛΠΙΑΣ u. i. A ΠΑΥΤΑΛΙ Α Σ Drei nackte Nymphen mit Bändern im Haar sich umschlangen haltend; die erste in Seitenstellung nach l., in der gesenkten R. Krug, aus dem Wasser rinnt; die mittlere nach vorn, Kopf r., hält ihre beiden Arme auf den Schultern der ersten und dritten; die dritte in Seitenstellung nach r., Kopf l., in der gesenkten L. Krug, aus dem Wasser rinnt.

Gewicht: 11·87 (1).
1 Berlin. — 2 Philippopel 1073.

450 K 28 | Ebenso Ebenso | ΗΓ · CIKI · ΚΛΑΡΟΥ | O[ΥΛΠ ΠΑΥΤΑ] u. i. A. ΛΙΑC Kaiser mit Lorbeer, Panzer und Stiefeln l. stehend; in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. mit Mantel am Szepter.

Gewicht: 12·50.
1 Ruzicka.

451 Ebenso
K 28 Ebenso

ΗΓϵ · CIKIN KA | APOY OYΛΠΙ ΠΑΥ u. i. A. TAΛIAC
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der gesenkten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Sofia 5728, Mouchmoff 238, 4229.

452 Ebenso
K 29 Ebenso

ΗΓϵ CIKINIOY | KΛΑΡΟΥ ΟΥΛΠ u. i. A. IAC ΠΑΥΤΑ
ΛIAC
Ebenso

1 Ruzicka. — 2 Sofia 4534.

Ohne Statthalternamen

Vierer

453 IOYΛIA · ΔO | MNA · CEBA
K 30 Brustbild nach vorn, mit Gewand r.

OYΛΠΙΑC | Π | AYΤΑΛΙΑC
Zeus l. stehend, mit nacktem Oberkörper, über der l. Achsel Mantel, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten Adler l. stehend, Kopf r.

1, 2 Sofia 796, 4862, Mouchmoff 238, 4217.

454 Ebenso
K 30 Ebenso

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso, nur der Adler mit ausgebreiteten Flügeln.

Tafel I 2

Gewicht: 13·48.
1 München (von Imhoof).

455 Ebenso
K 30 Ebenso

Ebenso
Apollon (Bonus Eventus?) nach vorn stehend, Kopf l., in der vorgestreckten R. Schale mit zwei Broten, in der gesenkten L. Zweig; vorne l. unten bekränzter brennender Altar.

1 Dr. Gheorghieff, Sofia.

456 Ebenso
K 30 Ebenso

Ebenso
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel; vorne unten hoher bekränzter brennender Altar.

Gewicht: 14·78 (1).
1 Berlin, Catalog (1888) 201, 18 (von Knobelsdorff) als Tyche beschrieben; Sestini lettere (1800) VI, 22; Manuskript IV, 12. — 2 Sofia 4774, Mouchmoff 238, 4220, 4221.

457 Ebenso | ΟΥ|ΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 29 Ebenso | Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder auf Kugel, im l. Arm Füllhorn u. Gewandzipfel.

Gewicht: 13·48 (1), 14·45 (2).
1 München. — 2 Paris; dieses Exemplar wahrscheinlich Neumann, Mus. 279; Sammlung Abbildungen Münzkabinet Wien; Wiczay 2392 [Mionnet S. 2, 382, 1069]; Sestini M. H. 63, 24. — 3 Philippopel 123 st. — 4 Sofia (von Avramoff). — 5 Musellius Addenda 343 VII, 9 nur ΠΑΥΤΑ|ΛΙΑC; ebenso Suppl. imp. XXVI, 9. — 6 Gusseme 360, 16. — 7 Rasche III 695 i l.

458 Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC · | · ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 29 Ebenso | Göttin mit Mauerkrone l. sitzend, über der l. Schulter Mantel, in der vorgestreckten R. Schale (Opfer ausstreuend), im l. Arm Füllhorn und Gewand.

1 Neapel, Cat. Fiorelli 6412.
Wahrscheinlich ist die dargestellte Göttin Domna.

459 Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 28 Ebenso | Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Strahlenkranz r.

Gewicht: 13·38 (1).
1 Hollschek. — 2 Philippopel 123 st. — 3 Sofia 1118, Mouchmoff 238, 4218.

Dreier

Stempel der Dreier

Sämmtliche mit Brustbild nach vorn, Gewand r., in verschiedenen Abarten.

1. IOYΛIA ΔOMNA CEB Sarapis, Nemesis-Aequitas, Concordia, Schlange.
2. IOYΛIA | ΔOMNA CEB Hermes, Nike, Göttin, Nemesis, Concordia, Tyche, Adler, Schlange, Altar.
3. IOYΛIA | ΔOMNA CЄ Flussgott.
4. IOYΛIA · | ΔOMNA CЄ Stadtgöttin, Nemesis.
5. IOYΛIA · | ΔOMNA CEB Nemesis, Stadtgöttin.
6. IOYΛIAΔ | OMNA · CEB Artemis, Nike, Nemesis, Concordia, Tyche.
7. IOYΛIAΔO | MNA CEB Artemis Asklepios, Hygieia, Stadtgöttin, Nemesis, Nemesis-Aequitas, Concordia, Tyche.
8. IOYΛIA · ΔO | MNA · CEB Artemis, Stadtgöttin, Nemesis, Tyche.
9. IOYΛIA ΔO | MNA CEBA Artemis, Nemesis, Tyche.

Der Stempel *1* ist der Literatur entnommen, jedoch kaum wahrscheinlich, obwohl vier Typen verzeichnet werden.

[460]
K 23 IOYΛIA ΔOMNA CEB | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Brustbild mit Gewand r. | Sarapis stehend, in der R. Schale, in der L. Szepter.

1 Wiczay 2392 [Mionnet S. 2, 381, 1058]; Sestini M. H. 63, 26. — 2 Mouchmoff 238, 4228.

461 K 23
ΙΟΥΛΙΑ ΔΟ | ΜΝΑ CEB
Brustbild nach vorn mit Gewand r.
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Artemis r. eilend, mit flatterndem Mantel, die R. erhoben hinter dem Kopfe, in der vorgestreckten L. Boden; r. unten zu ihren Füssen r. vorspringender Hund.

Gewicht: 5·80 (3).
1 Rollin et Feuardent (C). — 2 Sofia 5786 Mouchmofi, 237, 4209. — 3 Wien 8803; Froelich App. ad numos 148 ad pag. 71; 4 tent. 253, CXVIII; Eckhel Cat. I, 73, 21 [Mionnet S. 2, 381, 1059]; Sestini Manuskript IV, 12; Tomaschek Zur Kunde 451. — 4 Rasche III 695 i 4.

462 K 23
ΙΟΥΛΙΑ Δ | ΟΜΝΑ CEB
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Avramoff (zweite Sammlung). — 2 Gotha, Num. Zeit. 1838, 73, 10 irrig ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ. — 3 Philippopel 526. — 4 Sofia 5796.

463 K 23
ΙΟΥΛΙΑ · ΔΟ | ΜΝΑ · CEB
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. A C
Ebenso

Gewicht: 12·00 (1), 8·90 (3).
1 Berlin, Arigoni IV Tafel XI 52 [Mionnet S. 2, 381, 1068]. — 2 Hollschek. — 3 Im Handel (Auction Horsky Cat. Hess 1917, 574). — 4 Cat. Rollin et Feuardent (1864) 155, 2279. — 5 Webbster Num. Chronicle 1873, XIII 21.

464 K 23
ΙΟΥΛΙΑ ΔΟ | ΜΝΑ CEBA
Ebenso
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Ebenso

Gewicht: 6·99 (11).
1 Leningrad Ermitage 37, scheinbar auf der Vs. neben dem Ohr Gegenstempel Π oder Ε. — 2 London Cat. 143, 21. Dieses Stück (Leg. unvollst.) ist eine Doppel- oder Ueberprägung auf der Rückseite, denn ueben der Artemis ist auch noch ein Teil einer Nemesis darauf sichtbar. Vgl. British Mus. Cat. Anmerkung S. 143.

465 K 24
ΙΟΥΛΙΑ | ΔΟΜΝΑ CEB
Ebenso
ΠΑΥΤΑ | ΛΕΩΤΩΝ (so)
Nackter Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel.

1 Hollschek.

466 K 22 Tafel III 4
ΙΟΥΛΙ[Α] | ΔΟΜΝΑ CEB
Ebenso
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Nike l. schwebend, mit ausgebreiteten Flügeln, in der vorgestreckten R. Kranz mit Schleife, mit der L. Palme schulternd.

1 London Cat. 143, 22; Ackermann Cat. de Horta London (1839), 39, 525 (II).

467 K 22
ΙΟΥΛΙΑ Δ | ΟΜΝΑ · CEB
Ebenso
Ebenso
Ebenso

1 Sofia 5040, Mouchmoff 237, 4211.

468 K 22

IOYΛIA ΔO | MNA CEB
Ebenso

OYΛΠIAC Π | AYTAΛIAC
Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., die gesenkte R. am Schlangenstab, die L. vor der Brust mit Gewandzipfel.

Gewicht: 7·96 (1), 5·70 (2).
1 Berlin Cat. (1888) 201, 21 = 21413 irrig L. auf Schlangenstab. — 2 Ruzicka. — 3 Sestini descr. 65, 18 = Ainslie [Mionnet S. 2, 382, 1067]; Manuskript IV, 12. — Mouchmoff 237, 4210.

469 K 23

Ebenso
Ebenso

Ebenso
Hygieia r. stehend, die Schlange aus Schale in der R. fütternd.

1 Kopenhagen. — 2 London Cat. 144, 23. — 3 Philippopel. — 4 Auction Cat. Sabatier 606, unter Podalia.

470 K 22/25

Tafel VII 10

IOYΛIA | ΔOMNA CEB
Ebenso

ΠAY | TAΛIA
Brustbild der Stadtgöttin Pautalia, Brust nach vorn mit Thurmkrone, Stephane, Schleier, Mantel und Gewand.

Gewicht: 7·655 (3), 5·60 (4), 7·00 (8).
1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Athen A. E. 41. — 3 Berlin. — 4 Cambridge Fitzwiliam (Mc Clean 4524 Taf. 170). — 5 Gotha. — 6 London Catalog 143, 20. — 7 Sofia 3576; Mouchmoff 238, 213. — 8 Wien 8807, Sestini Manuskript Wien IV, 2. — 9 Mionnet S. 2, 380, 1057. — 10 Catalog Rollin et Feuardent (1864), 155, 2280. — 11 Cat. Moustier (1872) 140, 2205 irrig IOYΛIA ΔOMNA AYΓ. — 12 Chaix descr. 13, 88. — 13 Auction Weber Cat. Hirsch XXI (1909) 63, 922. — 14 Dr. Zlatanov Sofia.
Ein gleiches Bildnis der Stadtgöttin, welche die Gesichtszüge der Domna trägt, auch in Serdica, vgl. Ruzicka Die Münzen von Serdica, Num. Zeitschrift XLVIII 21, 81, Tafel VII. Ein Unterschied besteht darin, dass dort die Legende OYΛΠIA CEPΔIKH, d. h. die Stadtgöttin von Serdica, lautet, während hier ΠAYTAΛIA, d. h. Pautalia die Stadtgöttin steht. Gleiche Stadtgöttinnen mit Mauerkrone in Smyrna, B. M. Cat. Jonia 255, 160—164 XXVII, 4 u. 257, 184—185 XXVII, 7, und in Edessa, Vaillant n. gr. Appendix Iconum abgebildet.

471 K 22

IOYΛIA · ΔO | MNA · CEB
Ebenso

ΠAY | TAΛIA
Ebenso

Gewicht: 6·30.
1 Mailand Brera, Sanclementi II, 298, XXV, 233. — 2 Boutkowski Petit Mionnet 50 [Mémoires des Antiquaires de France 1850].

472 K 23

IOYΛIA · | ΔOMNA CEB
Ebenso

ΠAYTA | ΛIΩTΩN
Stadtgöttin Pautalia mit Turmkrone l. stehend, im langen Gewand und Überwurf, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Szepter und Gewandzipfel.

Gewicht: 6·67 (1).
Abweichungen: Rs. zweierlei Stempel I: 1, 3, II: 2, 4.
1 Berlin, Catalog (1888) 201, 19 (von Fox) und 20 = 8172 als Tyche beschrieben, jedoch auch als solche im Museum nicht vorhanden. — 2 Bucarest, Moisil 279. — 3 Severeanu (von Knechtel). — 4 Sofia 2427, Mouchmoff 238, 4125 und 239, 4232 hier irrig als Hera beschrieben.

473 Ebenso
K 23/24 Ebenso

ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Nymphe als Personification der Strymongegend mit nacktem Oberkörper l. ruhend, mit Lorbeer (oder Ährenkranz), die vorgestreckte R. auf einem Bergrücken mit Höhleneingang, mit der L., gestützt auf Quellgefäss, aus dem Wasser rinnt, umfasst sie einen über ihren Kopf ragenden Weinstock mit Reben und Blättern. Auf dem Bergrücken r. aufsteigend ein kleiner nackter Knabe, von dem Weinstock Reben pflückend, daneben ΒΟΤΡV; vor dem Höhleneingang ein zweiter nackter Knabe l., mit einem Sack mit Erzen auf dem Rücken, über ihm APΥ
POC;
unter dem Quellgefäss hockt l. ein dritter nackter Knabe und schöpft mit den Händen aus dem Wasser Gold, darüber
X
PΥ
CO
C; im Abschnitt in einem Getreidefeld ein vierter nackter Knabe l. vorschreitend und Ähren lesend, daneben CTAXΥ.

Gewicht: 4·415 (1), 7·07 (2).
1 Athen, Postolakkas Cat. 988 Taf. V; vgl. Zeitschr. f. Num. I, 92 und Num. Zeitschr. IV, 298. — 2 Budapest 47 (von Neudeck). — 3 Sofia 3403, Mouchmoff 238, 4227. — 4 Imhoof Nymphen 459, Taf. 10, 28.
Vgl. auch Caracalla n. 634 Anm.

474 ΙΟΥΛΙΑ | ΔΟΜΝΑ CЄ
K 23 Ebenso

ΠΑΥΤΑΛ | I u. i. A. ΩΤΩΝ
Flussgott mit Wulst im Haar, bärtig, l. auf Wellen lagernd, die R. mit Rebenstock am Knie, der l. Arm eingebogen auf Urne gestützt, aus der Wasser rinnt.

Gewicht: 7·55 (1), 7·47 (2), 8·01 (4).
Abweichungen: das Υ nach Π ausgefallen 3.
1 Berlin. — 2 München. — 3 Sofia 5179, Mouchmoff 238, 4226. — 4 Leningrad Ermitage 33; Sestini Chandoir 47, 3 unvollständige Beschreibung (C).

475 ΙΟΥΛΙΑ | ΔΟΜΝΑ CЄΒ
K 23 Brustbild mit Gewand, Falten vorne.

Tafel VII 11

ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Stadtgöttin mit Mauerkrone l. stehend, im Doppelchiton und Mantel über der Schulter, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Szepter und Gewandzipfel.

Gewicht: 8·07 (1).
1 Leningrad Ermitage 34.

476 K 25
IOYΛIA ΔO | MNA CEB
Ebenso, jedoch kleinerer Kopf.
OYΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nemesis-Aequitas l. stehend, in der ges. R. Wage, im l. Arm Füllhorn.

Gewicht: 9·02 (1).
1 Leningrad Ermitage (C) unvollständig beschrieben.

477
IOYΛIA ΔO | MNA CEB
Brustbild nach vorne, mit Gewand r.
OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nemesis-Aequitas mit Diadem im Haar, l. stehend, in der gesenkten R. Wage, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 9·60 (1), 8·05 (2), 8·10 (3).
1 Neapel Cat. Fiorelli 6414. — 2 Paris 811, Vaillant num. gr. 93 (aus Thes. regius) [Mionnet S. 2, 382, 1060]. — 3 Wien 8804, Eckhel Cim. Vind. 24, daraus wahrscheinlich Mionnet S. 2, 382, 1070 ungenau; Sestini Manuskript Wien IV, 12. — 4 Gusseme 360, 17. — 5 Rasche III 696 i 9. — 6 Chaix descr. 3, 87.

478 K 24
IOYΛIA | ΔOMNA CEB
Ebenso
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Nemesis l. stehend, in der vorgestreckten R. Wage, im l. Arm kurze Elle und Gewandzipfel.

1 Burov.

479 K 22
IOYΛIA ΔO | MNA CEB
Ebenso
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 6·65 (1).
1 Paris 812; Patin imp. 236 u. 416, Vaillant n. gr. 93, 4 Adpend. IX, [Gessner imp. CXXXIX, 33]. — 2 Sofia 5741. — 3 Gusseme 360, 15. — 4 Rasche III 695 i 78.

480 K 24 Tafel VI 22
IOYΛIA · | ΔOMNA CEB
Ebenso
Ebenso
Nemesis l. stehend, in der gesenkten R. Wage, im l. Arm kurze Elle mit Gewandzipfel, l. unten Rad.

1 Cambridge Fitzwilliam, Leake Eur. Gr. 85. — 2 Philippopel 123 st.

481 K 23
[IOYΛIA Δ] | OMNA CEB
Ebenso
[OYΛΠΙΑ]C | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Budapest 49 (von Neudeck).

482 K 23
IOYΛIA ΔO | MNA CEBA
Ebenso
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Nemesis l. stehend, in der zum Kopfe erhobenen eingebogenen R. Wage nach rückwärts haltend, im l. Arm kurze Elle und Gewandzipfel, l. unten Rad.

Gewicht: 6·06 (1), 8·45 (2), 7·05 (3).
1 Athen Postolakkas Cat. 987. — 2 München. — 3 Paris 812 A, Dieudonné rev. num. XII 1908, 344 3. — 4 Sofia 1668, Mouchmoff 238, 4222. — 5 Sestini descr. 65, 19 = Ainslie [Mionnet S. 2, 382, 1072]; Manuskript IV, 12.

482 a | ΙΟΥΛΙΑ ΔΟ | ΜΝΑ CEBA | ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
K 23 | Ebenso | Nemesis l. stehend im Chiton und Chimation, Mantel über der Schulter, in der vorgestreckten R. Wage, im l. Arm Elle und Gewandzipfel; vorn unten Rad.

Gewicht: 7·66.
1 Ruzicka.

483 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
K 23 | Ebenso | Nemesis = 478.

1 Sofia 2443.

484 | ΙΟΥΛΙΑ · ΔΟ | ΜΝΑ CEB | ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
K 23 | Ebenso | Nemesis = 476.

Gewicht: 6·32 (5).
1 Gotha. — 2 London. — 3 Severeanu (von Knechtel). — 4 Sofia 2746. — 5 Leningrad Ermitage (C). — 6 Neumann Mus. 279; Wiczay 2393 [Mionnet S. 2, 381, 1064]; Sestini M. H. 63, 20; Manuskript IV, 12. — 7 Webbster Num. Chron. XIII (1873), 22, 2.

[485] | ΙΟΥΛΙΑ ΔΟ | ΜΝΑ CEB | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 26 | Ebenso | Concordia mit Kalathos l. stehend, in der R. Schale, im l. Arm Füllhorn; im Felde l. Ч.

1 Mionnet S. 2, 381, 1063 VI, 8. — 2 Sestini Manuskript IV, 12 (Musée d'Hermand) mit Bemerkung dubia pedis (?).
Das Zeichen im Felde ist wahrscheinlich ein Altar.

486 | ΙΟΥΛΙΑ | ΔΟΜΝΑ CEB | ΠΑΥ | ΤΑ | ΛЄΩΤΩΝ
K 23 | Ebenso | Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Wien Universität (von Scholz); Scholz Num. Zeitschr. XLIII, 9, 11.
Diese Münze scheint auf einer andersstädtischen Münze überprägt, da man bei der Inschrift auf der Rs. hinter ΠΑΥΤΑ ein P und andere unentzifferbare Buchstaben bemerkt. Die Vs. ist stempelrein.

487 | ΙΟΥΛΙΑ ΔΟ | ΜΝΑ CEB | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 22 | Ebenso | Ebenso

Gewicht: 7·70 (2).
1 Rollin et Feuardent (C). — 2 Ruzicka. — 3 Sofia 1031. — 4 Vaillant n. gr. 93, 2 aus eigener Sammlung [Mionnet S. 2, 381, 1071]. — 5 Gusseme 360, 17.— 6 Rasche III 695 i 10. — 7 Sestini Manuskript IV, 12.

488 | Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
K 24 | Ebenso | Concordia ebenso, aber l. unten brennender Altar.

Gewicht: 6·80 (2), 8·05 (4).
1 Gotha, Num. Zeit. 1838, 73, 13. — 2 Netzhammer. — 3 Rollin et Feuardent (C). — 4 Wien 8805, Froelich App. II novae 51, XLII, Eckhel Cat. I, 73, 25 [Mionnet S. 2, 383, 1073]; Tomaschek Zur Kunde 450. — 5 Rasche III 696 i 11.

489 K 24
IOYΛIA Δ | OMNA CEB
Ebenso
OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 6·69 (1).
Abweichungen: Rs. veränderter Stempel 2, 3.
1 Berlin Sestini lettere VI, 22 [Mionnet S. 2, 383, 1074]. — 2 Kopenhagen. — 3 Sofia 2133, Mouchmoff 238, 4219 u. 4220.

490 K 23
IOYΛIA | ΔOMNA CEB
Ebenso
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der gesenkten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 5·50 (3).
1 Gotha, Num. Zeit. 1838, 73, 11 hier irrig Mionnet S. 2, 106, 3, LXVIII bezeichnet. — 2 Severeanu (von Knechtel). — 3 Wien 8806, Froelich, App. ad numos 70, XCVI Tafel VIII Rs.; App. II novae 57, XLIII; 4 tent. 253, 118 abg. [Gessner imp. CXXXIX, 34]; Eckhel Cat. I, 73, 23 [Mionnet S. 2, 381, 1061]; Sestini Manuskript IV, 13. — 4 Wien Universität (von Scholz), Scholz Num. Zeitschr. XLIII 9, 11. — 5 Musellius add. VII, 9, 343 = Imp. XXVI, 9. — 6 Rasche III 695 i 3.

491 K 24
IOYΛIA Δ | OMNA CEB
Ebenso
OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
Ebenso, jedoch Steuerruder auf Kugel.

1 Sofia 4978, Mouchmoff 239, 4231.

492 K 23
IOYΛIA ΔO | MNA CEB
Ebenso
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Ebenso

Gewicht: 8·42 (7), 7·24 (9).
Abweichungen: Rs. zweierlei Stempel I: 2, 3, 4, 8, 9, II: 1, 5, 6, 7; Vs. stark zerstört 6.
1 Bukarest Academie, Moisil 280. — 2 Cambridge Fitzwilliam, Leake Eur. Gr. 85; Dumersan Cat. Allier 24, 2 [Mionnet S. 2, 381, 1062]. — 3 Glasgow Hunter, Macdonald 442, 4. — 4 Karlsruhe. — 5 London, Ackermann Cat. de Horta (1839) 39, 524, 1, als weibliche Gestalt mit Lotosblume beschrieben. — 6 München, Sestini descr. 66, 20 (von Cousinéry). — 7 Ruzicka. — 8, 9 Sofia 6298, 8398. — 10 Sestini descr. 66, 20 = Ainslie; Manuskript IV, 13. — 11 Auction Hirsch Cat. XVII, 685.

493 K 23
IOYΛIA ΔO | MNA CEB
Ebenso
OYΛΠΙΑC II | A | ΥTAΛIAC
Ebenso, ohne Kugel.

Gewicht: 6·90.
1 Paris 813.
Das Porträt weicht vom gewönlichen Stempel *2* etwas ab.

494 K 23
IOYΛIA · ΔO | MNA CEBA
Ebenso
ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Ebenso, mit Kugel.

Abweichungen: Vs. am Halse scheinbar Gegenstempel □ 1.
1 Sofia 2388. — 2 Venedig Marciana (C).

495 K 23 Tafel VIII 4
IOYΛIA | ΔOMNA CEB
Ebenso
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Adler mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf r., auf Kranz stehend.

Gewicht: 7·60 (2).
1 Sofia 2031, Mouchmoff 238, 4224. — 2 Wien 35017.

496 Ebenso | ΠΑΥΤ· | Α | ΛЄΩΤΩΝ (das zweite A nicht ausgeprägt).
K 23 Ebenso | Schlange in mehrfachen Windungen auf einer Bodenlinie emporgerichtet, Drachenkopf r.

Gewicht: 9·10.
1 Neapel Cat. Fiorelli 6113. — 2 Vaillant num. gr. 93, 3 (von Dron Paris). — 3 Rasche 695 i 5.

497 Ebenso | ΠΑΥΤΑ | ΑΙΩΤΩΝ
K 22/20 Ebenso | Schlange in mehrfachen Windungen auf zwei Stufen emporgerichtet, Kopf l.

Gewicht: 6·15.
1 Wien 8808, Eckhel Cat. I, 73, 22 [Mionnet S. 2, 381, 1065], Sestini Manuskript IV, 12. — 2 Gusseme 360, 15. — 3 Rasche 695 i 6.

498 Ebenso | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
K 23 Ebenso | Bekränzter brennender Altar zwischen zwei brennenden Fackeln, um die sich Schlangen emporwinden.
Tafel IX 8

Gewicht: 6·55 (1).
1 Wien 8809, Theupoli 956 (mit ungenauer Grössenangabe) [Mionnet S. 2, 382, 1066], Sestini Manuskript IV, 13. — 2 Rasche III 696 i 12. — 3 Mouchmoff 238, 4216.

Domna zu Lebzeiten des Severus und Caracallas

Vierer

499 ΙΟΥΛΙΑ ΔΟ | ΜΝΑ CЄΒΑC | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 30 Brustbild nach vorn, mit Gewand r. | Severus in Senatorentracht r. stehend reicht Caracalla, ebenfalls in Senatorentracht l. stehend, mit beiden Händen Globus; zwischen ihnen in der Mitte eine Figur, vielleicht Asklepios (schlecht erhalten).

1 Rom Vatican.

Caracalla

Vierer

Stempel der Vierer

1. ΑΥ ΚΑΙCΑΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟ|C — Br. L. P. M. r.; Asklepios.
2. ΑΥ ΚΑΙ Μ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC — „ Concordia.
3. ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC — „ Kybele.
4. ΑΥ · Κ · ΜΑΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC — „ Adler, Schlange.
5. ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC — „ Tyche.
6. ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC — „ Satyr, Herakles, Tyche, Hermes.

7. ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. L. P. M. r.; Artemis, Athena.
8. [ΑΥΤ ΚΑΙ Μ] | ΑΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟC „ Asklepios.
9. ΑΥΤ Κ ΜΑΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC (?) K. L. r. (?) Adler.
10. ΑΥ · Κ ΜΑΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. L. P. M. r.; Zeus, Adler.
11. ΑΥΤ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC „ Kaiser zu Pferd.
12. ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC „ Tempelfront.
13. ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC „ Nymphen, Asklepios, Hygieia u. Telesphoros, Concordia, Kaiser zu Pferd m. Krieger.
14. ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC · | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. L. P. M. r.; Apollon, (Bonus Eventus).
15. ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. L. P. M. r.; Dionysos, Asklepios, Kaiser und Gefangener, Tyche, Schlange.
16. ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. L. P. M. r.; Tyche.

Caecina Largus (198—201 n. Chr.)

500
K 29

ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (Falten rückwärts) r.

ΗΓΕ ΚΑΙΚΙΝΑ · ΛΑΡ | ΓΟΥ ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nackter Dionysos l. stehend, in der gesenkten R. Kantharos, die erhobene L. auf bebändertem Thyrsos; vorne l. unten Panther l. stehend miterhobener r. Vordertatze.

1 Sofia (von Avramoff), Mouchmoff 240, 4250.

501
K 28

ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Ebenso

ΗΓΕ ΚΑΙΚΙΝΑ · ΛΑΡΓΟΥ ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ AC
Jugendlicher Asklepios bartlos, r. stehend, die R. gesenkt, unter der Achsel Schlangenstab, die L. vor der Brust; gegenüber Hygieia l. stehend, die r. Hand vorgestreckt, um den Körper Schlange; dazwischen kleiner Telesphoros nach vorn stehend, mit Mantel und Kapuze.

Gewicht: 15·41 (1).
1 Leningrad Ermitage 38. — 2 Sofia 4308, Mouchmoff 239, 4238.

502
K 28

Tafel IV 20

Ebenso
Ebenso

Ebenso
Hygieia l. stehend, die Schlange aus Schale in der R. fütternd; gegenüber Asklepios bärtig nach vorn stehend, die r. Hand gesenkt, unter der r. Achsel Schlangenstab, die L. vor der Brust; dazwischen kleiner Telesphoros nach vorn stehend, mit Mantel und Kapuze.

Gewicht: 17·70.
1 Sofia 8221.

503
K 29

Tafel
III 13

[ΑΥΤ Μ ΑΥΡ]ΗΛΙΟC | ΑΝΤΩ-ΝΕΙΝΟC
Ebenso

Ebenso
Drei nackte Chariten sich umschlungen haltend; die erste in Seitenstellung l., in der R. Krug, aus dem Wasser rinnt; die zweite im Rückenstellung, Kopf r., mit Gewand um den Unterkörper (Mondsichel ?), hält ihre beiden Arme auf den Schultern der zwei anderen; die dritte in Seitenstellung r., in der gesenkten L. Krug, aus dem Wasser rinnt.

1 Sarajewo 7906.

504
K 29

ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC | ΑΝΤΩΝΕΙ-ΝΟC
Ebenso

ΗΓΕ ΚΑΙΚΙ[ΝΑ ΛΑΡ] | ΓΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel; vorne l. unten bekränzter brennender Altar.

1 London Cat. 144, 25. — 2 Münsterberg Beamtennamen 95.

505
K 30

Tafel
VII 21

Ebenso
Ebenso

ΗΓ · ΚΑΙΚΙΝΑ ΛΑΡΓΟ | Υ · ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kaiser zu Pferd r. reitend, mit Panzer und Mantel, die R. zum Gruss erhoben, die l. am Zügel; vorne r. gehender und rückwärts blickender Krieger mit Raupenhelm, Panzer und Mantel, mit der R. Pferd führend, in der L. langes Speer.

Gewicht: 16·75 (1).
1 Paris 830 wahrcheinlich = Wiczay 2399 IX, 201 [Mionnet S. 2, 383, 1075: ΕΠΙ]; Sestini M. H. 64, 34 rectificiert ΗΓ. — 2 Mouchmoff 240, 4264. — 3 Münsterberg Beamtennamen 95.

506
K 28

Tafel
VII 16

Ebenso
Ebenso

ΗΓΕ ΚΑΙΚΙΝΑ ΛΑΡ | ΓΟΥ ΟΥΛΠΙΑC u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kaiser l. stehend mit Lorbeer, Panzer, Mantel und Stiefeln, in der vorgestreckten R. Globus, darauf geflügelte Nike l. schwebend, in der vorgestreckten R. Kranz mit Schleife, mit der L. Palme schulternd; die erhobene L. des Kaisers an Lanze mit Spitze nach unten, vorne l. unten Gefangener mit phrygischer Mütze l. hockend, die R. zum Kopfe erhoben, die L. hinter dem Rücken.

Gewicht: 14·80 (1).
1 München. — 2. Philippopel 527.

507 K 30
[AYT K MAP] | ANTΩNINOC
Brustbild leichtbärtig mit L. P. u. M. (F. r.) r.

HΓЄ KAIKINA ΛAPΓOY OYΛΠ ΠAY-TAΛIAC
Adler nach vorn mit stark ausgebreiteten Flügeln, Kopf mit Kranz r., auf Blitz stehend.

1 Sofia 6957, Mouchmoff 241, 4284.
Vs. gleicher Stempel wie Caracalla Clarus n. 526.

508 K 30
AYT K MAP ANTΩNINOC
Kopf r. (?)

HΓЄ KAIKI ΛAPΓOY · · · · · · ·
Adler auf Basis zwischen zwei Feldzeichen.

1 Sestini descr. 66, 36 [Mionnet S. 2. 383, 1077]. — 2 Mouchmoff 241, 4281.
Die Möglichkeit der Existenz einer solchen Münze von Pautalia besteht; nichtsdestoweniger muss wegen der zerstörten Ortsbezeichnung damit gerechnet werden, dass es sich um die von mir in Num. Zeitschrift XLVIII „Die Münzen von Serdica" beschriebene Münze n. 99 handeln könnte.

509 K 30
. . . . . HAIOC | ANT
Brustbild des jugendlichen Caracalla mit L. P. u. M. r.

HΓЄ KAIKINA ΛAPΓOY OYA . . . u. i. A. ΠAYTAAI
AC
Schlange in mehreren Windungen emporgerichtet, Kopf r.

1 Rollin et Feuardent (C).

Q. Sicinius Clarus (202—205 n. Chr.)

510 K 27
AY · K · MAP | ANTΩNINOC
Ebenso (F. r.).

HΓ · K · CIK KΛAPPOY (so) OYΛΠΠAC ΠAY u. i. A. TAΛIAC
Zeus l. sitzend, mit Mantel über dem nackten Oberkörper, in der vorgestreckten R. Schale mit zwei Broten, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 13·40.
1 Sofia 8088.
Das C in CIK mit einem Vorstrich und das zweite P in ΚΛΑΡΡΟΥ zeigen deutlich, dass dieser Rs.-Stempel aus einem solchen des ΚΑΙΚΙ ΛΑΡΓΟΥ umgearbeitet worden ist; die parallele Münze mit Zeus unter Largus ist aber bisher unbekannt; vgl. auch n. 525.

511 K 29

ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗΛΙΟC · | ΑΝΤΩΝΙ-NOC
Ebenso

ΗΓΕ CIKIN ΚΑΑ | POΥ · ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥ-ΤΑ u. i. A. ΑΙΑC
Apollon (Bonus Eventus?) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale mit Früchten, in der gesenkten L. Zweig; vorne l. unten brennender Altar.

Gewicht: 14·52.
1. Budapest 63 (von Neudeck).

512 K 29

ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Brustbild nach vorne mit L. P. u. M. r.

ΗΓΕ CIKINIOΥ ΚΑΑΡΟΥ ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Artemis r. vortretend, mit fliegendem Mantel; die R. hinter dem Kopfe erhoben, in der vorgestreckten L. Bogen; zu ihren Füssen unten r. vorspringender Hund.

Abweichungen: Vs. Schlus der Inschrift fehlt 1.
1 Sofia 3241, Mouchmoff 239, 4234. — 2 Leningrad Ermitage (C).
Gleicher Rs.-Stempel wie Pautalia, Clarus n. 769, Plautilla, wodurch sich ergeben würde, dass dieses Porträt Caracallas aus dem J. 202 stammt.

513 K 29

Ebenso (Schluss der Inschrift fehlt).
Ebenso

ΗΓΕ · CIKIN · ΚΑΑΡΟΥ [ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥ] u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Spuren des Polychronion, jedoch abgerieben, vielleicht Erasion.

Gewicht: 13·40.
1 Mailand Brera (schlecht erhalten).

514 K 30

ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Ebenso

ΗΓ CIKINNIOΥ | ΚΑΑΡΟΥ ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥ[ΤΑΛΙΑC]
Nackter jugendlicher Herakles(?) l. stehend, der r. Fuss eingezogen, über der Schulter und dem l. Arm Löwenfell, in der L. Bogen(?); möglich, dass auch l. vorne etwas steht.

1 Bologna Bibliothek.
Der gleiche Rs.-Stempel wurde unter Severus bei n. 290 verwendet. Wahrscheinlich wurde diese Münze, ebenso wie n. 516 (Hermes) und 517 (Satyr des Praxiteles), von einem uud demselben Stempelschneider graviert; da dieser Typus in der Numismatik bisher unbekannt ist, kann geschlossen werden, dass es sich auch hier um die Nachbildung eines antiken Bildwerkes handelt, welches, ebenso wie die beiden anderen Kunstwerke, in den Gartenanlagen Pautalias aufgestellt war.

515 K 28

Ebenso
Ebenso

ΗΓ · Κ · CIKI · ΚΑΑΡΟΥ · ΟΥΑΠΙΑC ΠΑ u. i. A. ΥΤΑΛΙΑC
Nackter Herakles r. stehend, der l. Fuss vorgesetzt, mit beiden Händen einen l. aufspringenden Löwen würgend.

1 Sofia 4993, Mouchmoff 241, 4297.

516 Ebenso
K 30 Ebenso (zweiter Stempel)

Tafel IV 1

ΗΓ CIKINNIOΥ | ΚΑΑΡΟΥ ΟΛΠΙΑC (so) u. i. A. ΠΑΥΤΑ

Nackter Hermes (des Praxiteles) nach vorn stehend, das l. Bein eingebogen, Kopf r., der r. Arm zum Kopf erhoben und in der r. Hand Kerykeion; auf dem l. Arm, gestützt auf einer hohen profilierten Säule, die teilweise vom Mantel bedeckt ist, ruht das Kind Dionysos l. in knieender Stellung mit vorgestreckten Armen.

Abweichungen: Vs. Rs. Inschrift teilweise zerstört 1, 2.

1 Avramoff (neue Sammlung); Filow Num. Zeitschr. LI, 1918, 39, Taf. IX, 1; Ruzicka Bulic Festschrift 1924, 667 ff. — 2 Berlin.

Die Meinung Filow's, auf der Säule sei kein Mantel zu beobachten, kann von mir nicht geteilt werden, weil sich am Profil der Säule und am Fusse derselben Vertiefungen zeigen, die sicherlich vom Überwurf herrühren.

Die gleiche Darstellung auch in Anchialos auf einer Münze von Marcus, vgl. Pick Arch. Jahrb. XIII (1898) 174, X 33; Strack Die antiken Münzen von Thrakien II, 1, 223, 427 VI, 12; Schwarz Archiv der Mosk. Arch. Gesellschaft (1893) III/IV; Arch. Anzeiger (1893) 157; Blanchet rev. num. (1894) 245; Graef Bursians Jahresb. (1901) III; Filow Arch. Parallelen Sbornik XXXVI (1912) 71, VIII, 13; Klein Praxitelische Studien 57 ff.; Oest. Jahresh. XIV (1911) 99 Abb. 110; XV (1912) Beiblatt 229. Auf der von Strack beschriebenen Münze von Anchialos war das Attribut in der erhobenen R. nicht mehr erkennbar; trotzdem erklärt er die Behauptung Reinachs, Histoire par les monnaies (1902) 12, „cette copie (d. h. des Hermes des Praxiteles) ne laisse aucun doute sur la restitution du bras mutilé, il tenait une grappe de raisin" als unzutreffend. Auf den Münzen von Pautalia ist aber sowohl das Kerykeion in der R., wie die Haltung des Kindes deutlich erkennbar.

Es ist anzunehmen, dass von der Hermesstatue des Praxiteles in Thrakien mehrere Kopien vorhanden waren — auch Filow ist dieser Meinung; eine solche dürfte dem Stempelschneider von Pautalia zum Vorbild gedient haben. Wegen der besseren Zeichnung halte ich die Münze von Anchialos als primaere Nachbildung.

517 Ebenso
K 28 Ebenso

Tafel IV 2

ΗΓ CIKINIOΥ ΚΑΑΡΟΥ ΟΥ[ΛΠΙΑ]C ΠΑΥΤΑ u. i. A. ΛΙΑC

Satyr (des Praxiteles) nach vorn stehend, der r. Fuss eingebogen, die L. mit zwei herabhängenden Weintrauben über dem Kopfe, in der vorgestreckten R. eine Schale.

1 Belgrad, Ruzicka Bulić Festschrift 667 ff. mit Abb.

Die schöne Ausführung der Figur und der ungewönlich grosse leere Raum um die Figur herum lassen darauf schliessen, dass der Stempelschneider den Wert der Darstellung als Statuennachbildung kennzeichnen wollte.

Die Figur zeigt eine Nachbildung nach dem ungenau ergänzten Satyr in Dresden, vgl. Reinach Rép. de la statuaire II 139, 5 u. 6 [Dresden Augusteum 25, 26, Le Plat Recueil (1733) 16, Hettner Bildwerke (1881) 70, 88].

518 ΑΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙ-
K 27 ΝΟC
Ebenso (bärtiges Porträt)

Tafel I 18

ΗΓΕ CIKIN [ΚΑΑΡΟΥ] u. i. A. ΠΑΥΤΑ-ΛΙΩΤΩΝ

Kybele mit Mauerkrone r. sitzend, in einem von zwei Löwen gezogenen zweirädrigen Wagen (Biga), die L. vorgestreckt (mit Zügeln ?), die R. auf dem Tympanon.

1 Sofia 3273, Mouchmoff 240, 4278.

519 K 29
AY KAICAP | ANTΩNINO | C
Jugendliches Brustbild mit L. P. u. M. (P. r.) r.
[HΓE CIKIN]IOY KAAPOY | OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC
Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. vor der Brust mit Gewandzipfel.
1 Burov.

520 K 28
[AYT KAI M] | AY ANTΩNI-NOC
Bärtiges Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
[HΓ] CIKINIOY KAAPOY OYAΠΠAC ΠAYTA u. i. A. AIAC
Ebenso
1 Wien Universität.
Scheinbar Doppelschlag oder eine überstempelte Münze.

521 K 28
AY KAI M | ANTΩNINOC
Jugendliches Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
· HΓ CIKIN KAAPOY OYAΠ ΠAY | TA-AIAC die letzteren schon im Abschnitt.
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel, vorne l. unten bekränzter brennender Altar.
1 Sofia 3247, Mouchmoff 240, 4271.

522 K 28
AY K M AYP | ANTΩNEINOC
Brustbild leichtbärtig nach vorn mit L. P. u. M. r.
HΓ · K · CI · KAAPOY | OYAΠΠAC ΠAYTA u. i. A. AIAC
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder (Fächerform), im l. Arm Füllhorn und Cewandzipfel.
1 Rom Vatican.

523 K 28
AY K M AYP | ANTΩNINOC
Ebenso (ohne Bart).
HΓE CIKIN KAAPOY OYAΠΠAC ΠAY · u. i. A. TAAIAC
Ebenso
Gewicht: 17·00 (1).
1 Paris 825, Mionnet S. 2, 383, 1076 Vs. mit irriger Beschreibung wie n. 522. — 2 Venedig Marciana (C). — 3 Münsterberg Beamtennamen 95.

524 K 29
AYT M AYPHAI[OC] ANT[Ω-NINOC]
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
HΓE C[IKIN KAA]POY | OYAΠΠAC ΠA[Y-TAAIAC]
Ebenso
1 Sofia 707, Mouchmoff 241, 4293.

525 K 28/29
AY · K · MAP | ANTΩNEINOC
Brustbild bärtig, nach vorn, mit L. P. u. M. r.
HΓ K · CIKIN KAAPOY OYAΠΠ ΠAY-TAAIAC
Adler mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf r., auf Blitz.
Gewicht: 10·72.
1 Budapest 72 (von Neudeck). — 2 Hierher wahrscheinlich Arigoni 405, IV Tafel 13, 54 als Adler auf Globus . . T. . . AKIOY irrig beschrieben [Mionnet S. 2, 383, 1078; Sestini Manuskript Wien IV, 19]. — 3 Mouchmoff 241, 4282. — 4 Stein Röm. Reichsbeamte 49, Anm. 1, Ruzicka Num. Zeitschr. LIV, 196.
Die Schrift der Rs. zeigt, dass dieser Stempel aus einem solchen des Statthalters Largus umgewandelt wurde, da noch Teile der Buchstaben von KAIKIN zu sehen sind, dagegen das Γ aus ΛAPΓOY einfach ausgekratzt worden ist, ähnlich wie bei n. 500.

526
K 28

AY K M[AP] | [A]NTΩNINOC
Brustbild leicht bärtig mit L. P. u. M. (F. r.) r.

HΓ·CIK·KAAPOY OYAΠΠAC ΠAY | TAΛIAC die letzteren im Abschnitt.
Ebenso

Gewicht: 17·40.
1 Wien 8829 = wahrscheinlich Eckhel Cat. I, 74, 32 [Mionnet S. 2, 390,1119]. Vs. gleicher Stempel wie Caracalla, Largus n. 507.

527
K 30

AY K MAP | ANTΩNINOC
Brustbild leichtbärtig mit L. P. u. M. (F. r.) r.

HΓEC·C·IK·KAAYOY (so) OYAΠΠAC u. unten ΠAYTAAIA
Schlange gepanzert in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Drachenkopf r.

Gewicht: 18·19 (1).
Abweichungen: Vs. Rs. Schrift teilweise zerstört 2.
1 Athen Postolakkas Cat. 990. — 2 London Catalog 145, 32. — 3 Stein Röm. Reichsbeamte 49 Anm. 1. — 4 Ruzicka Num. Zeitschr. LIV, 196. Vielleicht sollte die Rs. die Legende Q. CIK ausdrücken (?).

528
K 28

AYT M AY[PH] | ANTΩNINOC
Brustbild (bartlos) nach vorn, mit L. P. u. M. r.

HΓE CIKINNIO | Γ·KAAPOY OY und im Abschnitt unten AΠΠAC ΠAYTAA [IAC]
Tempelfront mit vier Säulen auf drei Stufen, mit Dachverzierungen; in der Mitte Asklepios nach vorn, in der R. Schlangenstab; im Giebel Schlange (?).

Gewicht: 11·99.
1 Budapest 76 (von Neudeck).

Ohne Statthalternamen

Vierer

Stempel der Vierer

Die Bildnisse des Kaisers variieren vom jugendlichen bartlosen Antlitz bis zu den älteren mürrischen Gesichtszügen mit Bart, wie sie in der Beschreibung „Die Münzen von Serdica" Numismatische Zeitschrift LXVIII (1915) Tafel I u. II abgebildet wurden. Auffallend ist die grosse Zahl der Stempelvarianten und auch bei den einzelnen Stempeln selbst kommen kleine Unterschiede in der Anordnung der Schrift oder bei der Schleife des Lorbeerkranzes vor.

1. AY K M AY · | ANTΩNINOC K. L. r.; Adler.
2. AY K M AYP | ANTΩNINO | C Br. (n. v.) L. P. M. r.; Kaiser.
3. AY K M AYPH | AN[TΩNEINOC] K. L. r.; Virtus.
4. AY · K · M · AYPH | ANTΩNEINOC „ Herakles, Concordia, Adler, Schlange.
5. AY · K · M · AYPH · | ANTΩNEI[NOC] Br. L. P. M. (F. r.) r.; Herakles.
6. AY · K · M · AYPH | ANTΩNINOC „ „ „ Sarapis.
7. AY K M AYP CEY · | ANTΩNEINOC K. L. r.; Athena, Virtus, Concordia, Schlange.
8. AY K M AYP CЄY · | ANTΩNINOC K. L. r.; Athena, Schlange.
9. AY K M AYP CEY | ANTΩNINOC Br. L. P. M. (F. r.) r.; Tyche.
10. AYT K M AY | ANTΩNINOC K. L. r.; Asklepios.
11. AYT K M AY | ANTΩNINOC „ Hygieia, Flussgott, Concordia.
12. AYT · K · M · AY · | ANTΩNINOC K. L. r.; Flussgott.
13. AYT K M AYP | ANTΩNEINOC „ Athena, Nike, Asklepios, Schlange, Bergansicht.

14. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. L. P. M (F. r.) r.; Zeus, Schlange.
15. ΑΥΤ · Κ Μ · ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC „ Schlange.
16. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩ · · · · · Br. (n. v.) L. P. M. r.; Concordia.
17. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. L. P. M. (F. r.) r.; Zeus, Hera, Dionysos, Hermes, Asklepios Flussgott, Kaiser zu Pferd, Adler auf Feldzeichen.
18. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. L. r.; Demeter, Flussgott, Concordia.
19. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. L. r.; Herakles, Nike, Asklepios.
20. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. L. P. M. (Schild) l.; Concordia, Schlange.
21. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ · | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. (n. v.) L. P. M. r.; Aequitas, Concordia.
22. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟ | C K. L. r.; Hades, Sarapis, Asklepios, Schlange.
23. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕ[ΙΝΟC] Br. (n. v.) Strahlenkr. L. P. M. r.; Virtus.
24. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. L. P. M. (Schild) l.; Kaiser, Inschrift.
25. *) ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Dionysos, Hermes, Nike, Virtus, Asklepios, Flussgott, Concordia, Kaiser u. Gefangener, Adler, Schlange, Bergansicht.
26. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟ | C K. L. r.; Athena.
27. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟ | C K. L. r.; Tyche, Schlange, Bergansicht.
28. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. (n. v.) L. P. M. r.; Nemesis, Nemesis-Aequitas, Concordia, Schlange.
29. ΑΥΤ · Κ · Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Herakles, Asklepios.
30. ΑΥΤ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Adler.
31. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. L. P. M. (Schild) l.; Hera, Herakles, Asklepios.
32. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩΝΙΝΟC Br. (n. v.) L. P. M. r.; Asklepios, Aequitas, Nemesis-Aequitas, Schlange.
33. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. L. r.; Asklepios.
34. *) ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. L. r.; Zeus, Dionysos, Asklepios, Nymphe, Concordia, Bergansicht.
35. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. L. r.; Hygieia.
36. ΑΥΤ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩ[ΝΙΝΟC] K. L. r.; Kaiser m. Gefangener.
37. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗΛ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC K. L. r.; Athena, Nymphe.
38. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ CΕΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. (n. v.) L. P. M. r.; Herakles, Hygieia u. Asklepios, Asklepios auf Schlange.
39. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ CΕΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Hermes.
40. *) ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ CΕΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Zeus, Apollon, Hermes, Athena, Concordia, Schlange, Tempelfront, Tempelfront m. Altären.
41. ΑΥΤ · Κ · Μ · ΑΥΡ · CΕΥ · ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. P. r.; Athena.
42. *) ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Apollon, Hermes, Athena, Asklepios, Hygieia, Aequitas, Schlange.
43. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ · | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC Br. (Seitenansicht) L. P. M. r.; Asklepios, Kaiser mit Gefangener.
44. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Schlange.
45. ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC K. L. r.; Sarapis, Demeter, Herakles, Hygieia u. Asklepios, Nemesis.

46. AYT·K·M·AYP·CEY·| ANTΩNEINOC K. L. r.; Hera.
47. AYT K M AYP CEY|ANTΩNEINOC K. (langbärtig) L. r.; Demeter, Tyche.
48. AYT K M AYP CEY | ANTΩNEINOC Br. L. Schuppenp. M. r.; Hera, Demeter, Apollon, Herakles, Hermes, Asklepios, Kaiser, Schlange.
49. AYT K M AYP CEY | ANTΩNINOC Br. L. P. M. (Schild) l.; Schlange.
50. AYT M AYPH | ANTΩNINOC Br. L. P. M. (Schild) l.; Flussgott.
51. AYT M AYPH | ANTΩNINOC K. L. r.; Zeus, Hera, Apollon, Hermes, Herakles, Asklepios, Hygieia, Concordia, Schlange.
52. AYT M AYPH | ANTΩNINOC K. L. r.; Schlange.
53. AYT · M · AYPH · | ANTΩNINO | C K. L. r.; Apollon, Schlange.
54. AYT M AYPH | ANTΩNINOC Br. (n. v.) L. P. M. r.; Demeter, Asklepios.
55. *)AYT M AYPH | ANTΩNEINOC K. L. r.; Hera, Hermes, Virtus, Aequitas, Concordia stehend, Concordia sitzend, Kaiser mit Nike, Schlange.
56. AYT · M AYPH | ANTΩNEINOC K. L. r.; Demeter, Herakles, Kybele, Aequitas, Adler auf Feldzeichen.
57. AYT M AYPH | ANTΩNEINO | C Br. (n. v.) Strahlenkrone L. P. M. r.; Virtus, Schlange.
58. M AYPH | AIOC . . . K. L. r.; Concordia.
59. AYT K M AYPH CEY | ANTΩNEINOC K. L. r.; Zeus.

Die mit *) bezeichneten Stempel zeigen untereinander Abarten.

529 K 30
AYT K M AYP | ANTΩNEINOC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
OYAΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Nackter Zeus (Keraunios) r., vorschreitend in der erhobenen R. Blitz, auf der vorgestreckten L. kleiner Adler.

Gewicht: 13·15 (3).
1 Sarajewo. — 2 Sofia (von Avramoff). — 3 Zagreb.

[530] K 30
AYT K M AYPH | ANTΩNI NOC
Kopf mit L. r.
OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC (Trennung nicht angegeben).
Zeus stehend, in der R. Blitz, in der L. Szepter.

1 Sestini descr. 66, 21 = Ainslie [Mionnet S. 2, 384, 1079]; Manuskript Wien IV, 14.

531 K 28
[AYT K] M AVP | ANT[ΩNEI NOC]
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC
Zeus l. stehend, in der gesenkten R. Blitz, die erhobene L. am Szepter, über der Schulter Mantel.

1 Severeanu (von Knechtel).

532 K 27
AYT K M AY CEY | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).
Ebenso
Ebenso, nur Blitz in der vorgesbreckten R.

1 Sofia 797, Mouchmoff 240, 4254.

533 K 30
AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
OYAΠΠAC Π | AYTAAIAC
Ebenso, Blitz in der gesenkten R.

1 Sarajewo 1907. — 2 Sofia 5985.

534 K 28
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Zeus l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale (oder Blitz?), die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten Adler.

1 Sofia 3263.

535 K 27
ΑΥΤ Κ Μ Α[Ρ] | [ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC]
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
ΟΥΛΠΙΑC | [ΠΑΥΤΑ]ΛΙΑC
Zeus l. sitzend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

1 Wien Universität (von Scholz). — 2 Froelich App. ad numos 93, CXXXIX Taf. II; 4 tent. 271, 3 CLII als sitzende weibliche Gestalt beschrieben; [Gessner imp. CXLIX, 65]. — 3 Mouchmoff 240, 4255.

536 K 28 Tafel I 14
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischen Ausdruck).
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Sarapis nach vorn stehend, Kopf l., die R. vorgestreckt, im l. Arm kurzes Szepter und Gewandzipfel

Gewicht: 17·70 (1).
1 München. — 2 Sofia 5455, Mouchmoff 241, 4290. — 3 Sestini descr. 66, 25 = Ainslie [Mionnet S. 2, 384, 1082].

537 K 28
ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩΝΙ NOC
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r.
Ebenso
Sarapis nach vorn stehend, Kopf l., die R. erhoben, im l. Arm schräggehaltenes langes Szepter und Gewandzipfel.

Gewicht: 13·69 (1), 15·00 (2).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift zerstört 1, Anfang der Inschrift zerstört 2.
1 Elsner. — 2 Ruzicka.

538 K 29 Tafel I 15
ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙ NO | C
Kopf mit L. r. (bartlos).
ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑC
Hades Sarapis mit Kalathos auf Dreifuss l. sitzend, der Oberkörper nackt, über den Schultern Chlamys, die R. mit ausgestreckten Fingern über dem Knie, die L. am Szepter, l. unten Kerberos mit drei Köpfen.

Gewicht: 17·19.
1 Berlin. — 2 Mouchmoff 240, 4256 als Zeus beschrieben.

539 K 31
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC r. beginnend.
Brustbild mit L. P. M. Schild und Lanze l.
ΟΥΛΠ | ΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
Hera mit Schleier l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die L. auf das Szepter gestützt.

1 Rollin et Feuardent (C).

539 a
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Prag Nationalmuseum 14.

540
K 29

AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛΠIAC | ΠAYTAΛIAC
Hera l. stehend im Doppelchiton mit Überwurf; in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 13·80 (1), 15·02 (2), 14·85 (3).
1 Elsner. — 2 München. — 3 Zagreb.

541
K 29
Tafel I 9

AYT · K · M · AYP · CEY | AN TΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 15·195 (1), 17·10 (2).
Abweichungen: Rs. Kopf zerstört 1.
1 Berlin. — 2 Paris 828 C, Dieudonné rev. num. XII 1908, 344/5; Rollin et Feuardent (C).

542
K 27

AYT K M AYP CEY | ANTΩNEI-NOC
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r. (bärtig).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 16·06 (1), 17·55 (2), 16·92 (5).
1 Budapest 77 (von Neudeck). — 2 Hollschek. — 3 Philippopel 124 st. — 4 Sofia 5256, Mouchmoff 240, 4252 — 5 Wien 8824, Patin Thes. Maur. 129.

543
K 28
Tafel I 12

AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛ | ΠIAC ΠAYTAΛIAC
Hera l. stehend im Doppelchiton, der Überwurf über den Schultern, in der vorgestreckten R. Schale, die L. am Szepter, vorne l. unten kleiner Pfau l. stehend, Kopf. r.

Gewicht: 19·20.
1 Paris 818.

544
K 30
Tafel I 11

AYT K M AP | ANTΩNEINOC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r. (bartlos).

OYΛΠIAC · | Π | AYTAΛIAC
Ebenso, grosser Pfau l. stehend.

Gewicht: 14·335 (1).
1 Berlin. — 2 Sofia 5479, Mouchmoff 245, 4367 irrig Elagabalus zugeschrieben.

545
K 32 (?)

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NINOC
Brustbild unbärtig (?) mit L. P. r.

OYΛΠIAC | ΠAYTAΛIAC
Hera l. stehend mit Doppelchiton und Überwurf, in der R. Schale, die L. auf Szepter gestützt, vorne l. unten brennender bekränzter Altar.

1 Rollin et Feuardent (C). — 2 Sestini descr. 66, 29 aus Ainslie[Mionnet S. 2, 387, 1103]; Manuskript IV, 15.

Da die Münzen Caracallas mit AYP CEY in die späteste Regierungsepoche gehören, ist es auffallend, dass er auf dieser Münze unbärtig abgebildet ist.

546
K 28

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r.

Ebenso
Demeter l. stehend mit Schleier u. Überwurf, in der vorgestreckten R. Ähren, im l. Arm kurze brennende Fackel.

Gewicht: 17·705 (1).
1 Berlin Cat. (1888) 204, 27 irrig AYT KAI M AYP CEY (von Pfau), Cat. Pfau 420. — 2 Sofia 5164. — 3 Sestini Manuskript IV, 17.

547
K 29

Ebenso
Ebenso

Ebenso
Demeter l. stehend mit Schleier, in der erhobenen R. Ähren, die erhobene L. auf schräggehaltener langer Fackel.

Gewicht: 16·40 (1).
1 Wien 8832, Eckhel Cat. I 74, 30 [Mionnet S. 2, 386, 1093]; Tomaschek Zur Kunde 451. — 2 Mouchmoff 239, 4247.

548
K 29

Tafel I 22

AYT K M AYP | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYΛΠΙΑC ΠAY | TAΛΙAC
Demeter l. stehend mit Schleier im gegürteten Chiton und Himation, über den Schultern Überwurf, in der gesenkten R. zwei Ähren, die erhobene L. an langer, oben dicker und unten spitziger Fackel.

Gewicht: 13·20.
1 Ruzicka.

549
K 30

Tafel II 5

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).

OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛΙAC
Demeter l. stehend mit Schleier im Chiton und Himation, über den Armen Überwurf, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. an langem Szepter, um das sich unten eine Schlange ringelt; vorne l. unten l. halbgeöffnete mystische Ciste, aus der Schlange hervorkriecht.

Gewicht: 15·45 (1).
1 Leningrad Ermitage 37a. — 2 Sofia 3008, Mouchmoff 239, 4248. — 3 Im Handel Auction Horsky Cat. Hess (1917) 575.

550
K 28

Tafel II 4

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (langer Bart).

Ebenso
Demeter ebenso, nur die erhobene L. an langer brennender Fackel.

1 Severeanu (von Knechtel). — 2 Sestini descr. 66, 28 aus Ainslie irrig ANTΩNEINOC [Mionnet S. 2, 387, 1102]. — 3 Lischine 658, 14. — 4 Mouchmoff 241, 4294 irrig l. unten Altar.

551
K 29

AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Brustbild nach vorne mit L. P. u. M. r. (bartlos).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 15·955.
1 Berlin. — 2 Philippopel 768 schlecht erhalten. Bei 2 vielleicht auf der Vs. Gegenstempel.

552 K 29
AYT · M · AYPH | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
OYΛΠΙΑC ΠAY | TAΛIAC
Ebenso

1 Burov. — 2 Moskau Hist. Museum.

[553] K 28
AYT K M AYP CEY ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (Trennungslinie nicht angegeben).
OYΛΠΙΑC ΠAYTAΛIAC (Trennungslinie nicht angegeben).
Artemis im kurzen Gewande r. schreitend, einen Pfeil aus dem am Rücken sichtbaren Köcher ziehend, in der L. Bogen; zu ihren Füssen Hund.

1 Sestini Chandoir (1835) 51, nicht in Leningrad.

554 K 30
AYT K M AY CEY | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürischem Ausdruck).
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Apollon (Bonus Eventus?) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig; vorne l. unten bekränzter brennender Altar.

1 Sofia 1055, Mouchmoff 239, 4245.

555 K 28
AYT [K M AYP] CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).
[OYΛΠΙΑC] ΠAYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 14·50.
1 Paris 822.

556 K 28
AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r. (bärtig).
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 14·63 (1), 16·88 (2), 15·27 (3), 14·84 (4) mit antikem Henkel.
1 Budapest 53 (von Neudeck). — 2 Giesecke. — 3 Hollschek. — 4 Ruzicka. — 5 Varna.

557 K 30
AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
OYΛΠ | IAC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso (in der Schale ein Brot).

Gewicht: 17·30 (1).
1 Wien 8827, Theupoli 916 unrichtig beschrieben und Mionnet S. 2, 386, 1095. — 2 Wahrscheinlich dieses Vaillant num. gr. 107, 7 aus Barbaro Venedig mit unrichtiger Grössenangabe. — 3 Gusseme 360, 18. — 4 Rasche III 696 K 3. — 5 Sestini Manuskript IV, 13. — 6 Mouchmoff 239, 4242.

558 K 30
AYT · M · AYPH | ANTΩNI NOC
Kopf mit L. u. M. r. (bartlos).
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 18·84 (2).
1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Berlin.

559 K 27

[ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ] | ΑΝΤΩΝΕΙ NOC
Kopf mit L. r.

Ebenso
Nackter Dionysos l. stehend, gestiefelt, in der gesenkten R. Kantharos, aus dem Wein rinnt, die erhobene L. am Thyrsos.

Gewicht: 14·60.
1 Lischine 659, 15 XI (mit unrichtiger Zitierung Mionnet S. 2, 386, 1094 und Variante Berlin 26 hier Flussgott).

560 K 28 Tafel IV 3

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r. (bartlos).

ΟΥΛΠΙΑC | Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Nackter Dionysos l. stehend, gestiefelt, in der gesenkten R. Kantharos, die erhobene L. am bebänderten Thyrsos.

Gewicht: 14·15 (2).
1 Kopenhagen. — 2 Paris 823, Vaillant num. gr. 107, 3; Mionnet S. 2, 386, 1094 nur ΑΝΤΩΝΕΙΝΟ. — 3 Sofia (von Avramoff). — 4 Rasche III 696 K 7. — 5 Sestini Manuskript IV, 14. — 6 Tomaschek Zur Kunde 451.

561 K 30 Tafel IV 5

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙ NOC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).

Ebenso
Nackter Dionysos l. stehend, gestiefelt, in der gesenkten R. Kantharos, aus dem Wein rinnt, die erhobene L. am bebänderten Thyrsos; vorne l. unten Panther l., Kopf r.

Gewicht: 15·01 (3).
1 London Cat. 144, 26. — 2 Wien Universität (von Scholz). — 3 Leningrad.

562 K 29

[ΑΥΤ Κ Μ] ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nackter Hermes mit Bändern im Haar, l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel.

Gewicht: 14·80.
1 Budapest 84 (von Neudeck).

563 K 29

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC
Kopf mit L. r.

Ebenso
Ebenso

1 Odessa Museum (C, Aufnahme Pick).

564 K 28

ΑΥΤ · Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 15·53 (1), 18·22 (2), 17·60 (4), 16·25 (7).
Abweichungen: Rs. dreierlei Stempel I: 4, 6; II: 1, 3, 5, 7; III: 2.
1 Athen Postolakkas Cat. 992. — 2 Budapest 65 (von Neudeck). — 3 London Cat. 145, 36. — 4 Paris 816, Mionnet S. 2, 385, 1091. — 5 Philippopel 368. — 6 Sofia 711, Mouchmoff 242, 4303. — 7 Zagreb.

565 K 27

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. (rückwärts) M. r.

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 15·945.
1 Berlin.

566
K 28/29
Tafel III 19

AYT K M AYPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

Ebenso
Nackter Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel; vorne l. unten Hahn l. stehend.

Gewicht: 13·28 (4), 15·54 (5).
1 Rom Vatican. — 2 Leningrad Ermitage (C); Sestini Benkovitz 8, 2. — 3 Sofia 5868, Mouchmoff 242, 4305. — 4 Wien 28455. — 5 Zagreb. — 6 Sestini descr. 66, 23 = Ainslie, Hahn angeblich mit Menschenkopf [Mionnet S. 2, 385, 1092; Tomaschek Zur Kunde 453]. — 7 Koch descr. num. 8 [Sestini Manuskript IV, 14].
Tomaschek, der die Beschreibung aus Mionnet S. 2, 385, 1092 nach Sestini descr 66, 23, gläubig annimmt, dass der Hahn einen Menschenkopf trägt, hält die Darstellung für „Perseus sich zu einem Vogel mit menschlichem Kopf neigend — Graia, die Schwanenjungfrau, welche dem Wanderer genaue Kunde gibt, welchen Weg er einschlagen soll". Da aber die Münzen besserer Erhaltung einen Hahnenkopf, und zwar mit eigenartigem Hahnenkamm, zeigen, so musste Sestini später (vgl. Benkovitz 8, 2) seinen Irrtum zugeben.

567
K 29

[AYT K] M AY CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).

Ebenso
Ebenso, jedoch Hahn mit geöffneten Flügeln, Kopf aufwärts.

Gewicht: 16·49.
1 Berlin.

568
K 28
Tafel III 21

AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛΠΙΑC | Π|AYTAΛIAC
Ebenso, auf der l. Schulter vielleicht Ledersack.

1 Kopenhagen. — 2 Rollin et Feuardent (C).

569
K 28

AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Nackter Hermes l. stehend, in der R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Gewand, l. vor ihm Hahn l.

1 Rollin et Feuardent (C).

570
K 29
Tafel II 15

AY K M AYP CEY | ANTΩ NINOC
Kopf mit L. (breite Brustfläche bärtig) r.

Ebenso
Athena l. stehend mit Helm, den r. Fuss zurückgesetzt, in kurzem Chiton und langem Überwurf, in der vorgestreckten R. Kranz, die erhobene L. auf der Lanze (Spitze nach unten) gestützt.

Gewicht: 16·82.
1 Budapest 70 (von Neudeck).

[571]
K 28

. . . . . .
(Inschrift fehlt).

[O]YΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Athena l. stehend, die gesenkte L. auf dem Schild, die erhobene R. an der Lanze.

1 Arigoni 157 XXIII 333; Sestini Cat. 17; Manuskript IV, 16. — 2 Rasche 697 K 18.

572
K 27
Tafel II 20

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NO | C
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYAΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Behelmte Athena r. stehend, im langen Gewande und Überwurf, die erhobene R. an der Lanze (Spitze n. unten), die gesenkte L. am Schild von seitwärts gesehen, darauf Eule l.

Gewicht: 13·00 (1), 12·90 (2).
1 Budapest 85 (von Neudeck). — 2 Ruzicka. — 3 Sestini descr. 66, 27 = Ainslie [Mionnet S. 2, 385, 1088]; Manuskript IV, 18. — 4 Mouchmoff 239, 4239.

573
K 28

AYT K M AYPHA | ANT[Ω NINOC]
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).

Ebenso
Ebenso, nur der Schild an den Körper angelehnt, von vorne gesehen.

Gewicht: 12·20.
1 Florenz.

574
K 27
Tafel II 18

AY K M AYP CEY | ANTΩ NINOC
Kopf mit L. r.

OYA[ΠΠAC] | ΠAYTAAIAC
Behelmte Athena l. stehend, der r. Fuss zurückgesetzt, in Panzer und mit langem Überwurf; in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. auf der Lanze (Spitze n. unten); vorne l. unten brennender Altar.

Gewicht: 16·77.
1 Wien 8826.

[575]
Nicht angegeben

AYT · K · M · AYP · CEY · ANTΩNEINOC
Brustbild mit P. r.

OYAΠΠAC ΠAYTAAIAC
Athena stehend, vorne ein brennender Altar.

1 Cat. Moustier 2287, als Mittelbronze beschrieben, was bei dieser Vs.-Legende unmöglich ist.

575 a
Tafel II 16

AYT M AYPH | ANTΩNINOC
K. m. L. r.

OYAΠΠAC ΠAY | TAAIAC
Athena l. stehend im Chiton und Himation, die gesenkte R. auf Schild gestützt, über der l. Achsel Mantel, die L. erhoben und auf Szepter mit breitem Ende unten gestützt.

1. Dr. Zlatanov, Sofia.

576
K 29
Tafel II 23

AYT K M AYP CEY | ANTΩ N[EINOC]
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).

OYAΠΠAC ΠAYTAAI u. i. A. AC
Behelmte Athena l. sitzend, in der vorgestreckten R. Schale (Kranz?), im l. Arm Lanze schräg haltend; hinter ihr Schild in seitwärtig r Stellung; unter dem Stuhl Eule?

Gewicht: 16·90.
1 München.

577 K 28
AVT K M AVP | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
i. A. OVΛIIIAC IIAV TAΛIAC Athena l. sitzend, in der vorgestreckten R. Schale, die L. den Mantel haltend auf der Stuhllehne, vorne l. Oelbaum, um den sich eine Schlange ringelt, Kopf r. zur Schale geneigt; hinter ihr Schild (Innenansicht), darauf Eule, Kopf l.

1 London 6/3, 1893.

578 K 30 Tafel III 2
AVT K M AV CEV | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bärtig).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 16·12 (1).
1 Hollschek. — 2 Wien 8825, Eckhel Cim. Vind. I, XVII, 6, 101; Cat. I, 74, 29 [Mionnet S. 2, 385, 1089]; Sestini Manuskript IV, 17. — 3 Rasche III 697 K 19. — 4 M uchmoff 239, 4240.
Hierher dürfte auch die schlecht erhaltene Münze gehören, die Lischine Cat. n. 156 irrtümlich zu Anchialos eingereiht hat; vgl. die Richtigstellung Stracks, Die ant. Münzen von Thrakien 247, 515.

579 K 29
AVT K M AVP | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
OVΛIIIAC | IIAVTAΛIAC
Nike l. schreitend, mit ausgebreiteten Flügeln, in der erhobenen R. Kranz mit Schleife, im l. Arm Palmzweig schulternd.

1 London 13/5, 1905, Lischine 661a, 17a irrig AVTKMAV | beschrieben.

580 K 29
[AVT K] M AVPH | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r.
OVAII | IAC | IIAVTAAIAC
Ebenso

1 Bukarest Academie, Moisil 281.

581 K 29
AVT K M AVP | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
OVΛIIIAC | II | A | VTAAIAC
Ebenso

Gewicht: 14·97 (1).
1 Berlin. — 2 Sofia 2346, Mouchmoff 239, 4244.

582 K 28 Tafel VI 15
AV K M AVP CEV | ANTΩ NINOC
Kopf mit L. r. (bärtig, mürrisch).
OVΛIIIAC | IIAVTAAIAC
Virtus (Krieger) l. stehend, mit Helm, Panzer und Stiefeln; in der gesenkten R. Schild (Seitenstellung), die erhobene L. an der Lanze (Spitze n. unten).

Gewicht: 15·72 (1).
1 Berlin. — 2 Gotha. — 3 Sofia 211, Mouchmoff 239, 4233.

583 K 28
AVT K M AVPH | ANT[ΩNI] NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
[OVΛIII]AC | IIAVTAAIAC
Ebenso

Gewicht: 14·15.
1 Zagreb.

584 K 28 Tafel VI 17
AYT K M AYPH | ANTΩNE[INOC]
Brustbild nach vorne, mit Strahlenkrone, L. P. u. M. r. (bartlos).
OYΛΠ[IAC] | ΠAY[TAΛ]IAC
Ebenso, jedoch Schild von innen gesehen.

Gewicht: 12·20.
1 Paris 817, Haverkamp Thes. Christinae 28, 13 [Gessner imp. CXLVI].

585 K 28
AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Ebenso
OYΛΠΙAC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

1 Philippopel 8.

586 K 28 Tafel VI 16
AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
Ebenso
Virtus (Krieger) r. stehend mit Helm, Panzer und Stiefeln, die erhobene R. an der Lanze (Spitze u. unten), die gesenkte L. am Schild (Seitenansicht).

1 London Cat. 144, 27. — 2 Sofia 1780. — 3 Musellius Addenda VIII, 2. — 4 Gusseme 360, 18. — 5 Rasche III 6 ,7/8 K 11.

587 K 29
AY K M AYPH | AN[TΩNEINOC]
Ebenso
Ebenso
Ebenso

1 Severeanu (von Knechtel).

588 K 30
AYT K M AYPH | ANTΩNEINOC
Ebenso
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 15·50 (2).
1 London. — 2 Sofia 8085 schlecht erhalten.

589 K 28 Tafel V 14
AYT K M AYP | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).
Ebenso
Nackter bärtiger Herakles l. stehend, in der vorgestreckten R. Bogen (Schale?), über dem r. Arm Löwenfell, mit der gesenkten L. Keule schulternd.

Gewicht: 17·86 (1), 13·52 (2).
Abweichungen: Vs. zwei verschiedene Stempel, Kennzeichen Bandschleife verschiedenartig.
1 Berlin, Hirsch Lager-Katalog XVII, 686. — 2 Budapest 59 (von Neudeck). — 3 Sofia (von Avramoff), Mouchmoff 241, 4296.

590 K 29
. . . . . | ANTΩNINOC
Kopf unbärtig mit L. r.
Ebenso
Nackter Herakles l. stehend, in der vorgestreckten R. Äpfel, im l. Arm Löwenfell und Keule.

1 Venedig Marciana (C).

[591]
K 27

AY · K · M · AYPH | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYAΠΠAC ΠA | ΥTAΛIAC
Nackter Herakles r. vorgebeugt stehend, der r. Fuss zurückgesetzt, die R. hinter dem Rücken, über dem l. Arm Löwenfell, in der l. Hand Keule auf Felsen gestützt (Typus Herakles Farnese).

Gewicht: 16·90 (1); 11·23 (2).
Abweichungen: Vs. Anfang der Schrift fehlt 2, Schluss der Schrift fehlt 1.
1 Paris 818, Vaillant num. gr. 107. 2 von Foucault, mit irriger Grössenangabe 23 mm. [Mionnet S. 2, 386, 1097]. — 2 Leningrad Ermitage (C, Beschreibung nicht ganz sicher und mit Chandoir 47, 2 nicht im Einklang). — 3 Patin Thes. Mauroc. 125. — 4 Sestini descr. 66, 24 = Ainslie [Mionnet S. 2, 386, 1098 ungenau beschrieben]; Manuskript IV, 14. — 5 Gusseme 360, 18. — 6 Rasche III 696 K 6. — 7 Brauer Zeitschr. f. Num. XXVIII, 90, 91 dazu Bemerkung „nicht in Paris" (?)

592
K 30

AYT K M AYPH | ANTΩNI NOC
Brustbild mit L. P. u. M., Schild mit Gorgonenhaupt, darüber Lanzenspitze l. (leichtbärtig).

Ebenso
Ebenso, jedoch Keule auf Kugelhaufen (9 Kugeln).

1 Belgrad (C). — 2 Prag Nationalmuseum 8. — 3 Sofia 2172, Mouchmoff 241, 4300.

593
K 30

Tafel V 7

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischen Ausdruck).

OYAΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Nackter bärtiger Herakles r. vorgebeugt stehend, der r. Fuss zückgesetzt, die R. hinter dem Rücken, in der gesenkten L. Löwenfell und Keule über Steinhaufen (4 Steine).

1 Hannover Kestner. — 2 Sofia 2328, Mouchmoff 242, 4301.

594
K 28

AYT K M AY CEY | ANTΩ NEINOC
Brustbild nach v rne mit L. P. (nach vorne) u. M. r.

Ebenso
Nackter bärtiger Herakles r. stehend, der r. Fuss zurückgesetzt, in der gesenkten R. Keule, in der eingebogenen L. Löwenfell und Bogen.

Gewicht: 12·93.
1 Hollschek.

595
K 28/30

AYT K M AYP CEY · | ANTΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r.

Ebenso
Ebenso

1 Sofia 3956, Mouchmoff 241, 4299.

596
K 29

AYT · K · M · AYPH · | AN TΩNЄINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

Ebenso
Nackter bärtiger Herakles r. zurückgeneigt stehend, der r. Fuss nach rückwärts gespreizt, der r. Arm eingebogen auf Keule gestützt; in der vorgestreckten L. Löwenfell und Äpfel.

1 Sofia 541, Mouchmoff 242, 4301.

596 a
K 29
Tafel V 3

AYT K M AYPH | ANTΩNI NOC
Kopf bartlos mit L. r.

Ebenso
Bärtiger Herakles nackt r. stehend, das abgezogene Löwenfell über der l. Schulter herabhängend, die L. vorgestreckt und die Keule haltend. Bodenlinie.

1 Prag Nationalmuseum 3.

597
K 28

AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (b rtlos).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 13·68.
1 Zagreb.

598
K 29
Tafel V 12

AY · K · M · AYPH · | ANTΩ NEI[NOC]
Ebenso
Am Hals vielleicht Gegenstempel □.

Ebenso
Nackter Herakles r. stehend, der r. Fuss nach rückwärts gespreizt, mit beiden Händen den l. anspringenden Löwen würgend; unten im Abschnitt Keule.

1 Sofia 3903, Mouchmoff 241, 4297. — 2 Vaillant num. gr. 107 mit unrichtiger Grössenangabe 23 aus Patin von Garzoni [Mionnet S. 2, 386, 1096]. — 3 Gusseme 360, 18. — 4 Rasche III 696 K 5. — 5 Sestini Manuskript Wien IV, 14. — 6 Brauer Zeitschr. f. Num. XXVIII 42; Drexler Zeitschr. f. Num. XIV 194.

599
K 29
Tafel V 11

AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYAΠΠAC | ΠAYTAAI | AC die zwei letzten im Abschnitt.
Ebenso

Gewicht: 18·51
1 Wien 8836.

600
K 29
Tafel V 13

AYT K M AY CEY | ANTΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. (Falten vorne) u. Mantel r.

OYAΠΠAC ΠAYTAAI u. i. A. AC
Nackter jugendlicher Herakles auf Bodenlinie r. stehend, der l. Fuss vorgesetzt, den aufspringenden Löwen würgend; l. vorne eine hohe Stele, auf dieser eine behelmte Athena (im Abguss deutlich erkennbar).

Gewicht: 14·41 (1).
1 Leningrad Ermitage 41.
Die Stele hat auch hier nicht als Stütze des Armes gedient — vgl. Anm. zu n. 330 — und macht den Eindruck, als ob ihre Anbringung auch in diesem Falle auf die Nachbildung einer in Pautalia in einem der öffentlichen Gärten aufgestellten Marmorstatue hinweisen sollte, wie man dies auch bei den Statuen des Praxiteles gesehen hat (vgl. n. 516 u. 517).

601
K 30
Tafel IV 12

AYT K M AY | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYAΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Jugendlicher Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewand vor der Brust.

Gewicht: 14·87 (3), 14·26 (4).
1 Kopenhagen. — 2 Philippopel 1074. — 3 Leningrad Ermitage 40. — 4 Wien 8823 (von Welzl), Cat. Welzl 70, 1516 AYT K M AYP und irrig Mionnet 381, 1085 zitiert; Arneth älteres handschr. Inventar 61 a.

601 a K 29 | [ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ] CΕΥ | ΑΝ[ΤΩ ΝΕΙΝΟC] | ΟΥΑΙΙΙΑC | [ΠΑΥΤΑΛΙ]ΑC
Br. mit L. P. M. Falten rückwärts (altes Gesicht des Kaisers). | Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., der Schlangenstab unter der r. Achsel, die R. vom Stab getrennt abwärts haltend, der l. Arm an der Hüfte mit Gewandzipfel; Bodenlinie.

Gewicht: 17·46.
1 Odessa Museum.

602 K 29 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC | Ebenso
Kopf mit L. r. (bartlos). | Ebenso

Sofia 1918, Mouchmoff 239, 4236.

602 a K 29 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC | Ebenso
Bartloser Kopf mit L. r. | Ebenso

Gewicht: 12·20 (1).
1 Leningrad Ermitage 39, Lischine 661, 17 (irrig Mionnet S. 2, 384, 1084 zugeschrieben).

603 K 28 | ΑΥΤ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ · | ΑΝ ΤΩΝΕΙΝΟC | ΟΥΑΙΙΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (bartlos). | Ebenso

1 London Cat. 144, 28.

604 K 29/30 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙ ΝΟC | Ebenso
Kopf mit L. r. (bartlos). | Ebenso

Gewicht: 15·14 (1), 17·70 (2).
1 München. — 2 Paris 821 wahrscheinlich Vaillant n. gr. 107, 5 (eigene Sammlung); Mionnet S. 2, 384, 1085 Musée d'Hermand. — 3 Philippopel 124 st. — 4 Sofia 2351. — 5 Gusseme 360, 18. — 6 Rasche III 696 K 4. — 7 Sestini descr. 66, 22 = Ainslie; ebenso Manuskript Wien IV, 14.

605 K 30 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC | Ebenso
Kopf mit L. r. (bärtig). | Ebenso

1 Dr. Gheorghieff, Sofia.

606 K 28 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩ ΝΕΙΝΟC | Ebenso
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck). | Ebenso

Abweichungen: Vs. u. Rs. Inschrift teilweise zerstört 1.
1 Ruzicka. — 2 Turin Cat. Lavy (1839) 96, 1038 irrig ΑΝΤΩΝΙΝΟC; Cat. Fabretti 2069 mit irriger Zitierung Mionnet S. 2, 384, 1085.

607 K 28 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ · | ΑΝΤΩ ΝΕΙΝΟC | Ebenso
Brustbild in Seitenstellung mit L. P. u. M. (F. r.) r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck). | Ebenso

1 Philippopel 124 st.

608 K 30
AVT M AVPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 16·80 (1).
1 Budapest 66 (von Neudeck). — 2 Ruzicka.

609 K 28
Ebenso
Brustbild nach vorn, mit L. P. u. M. r. (bartlos).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 17·095 (1). 16·65 (2).
1 Berlin. — 2 Hollschek.

610 K 29
AVT K M AVPH · | ANTΩNI NOC
Brustbild nach vorn, mit L. P. u. M. r. (bärtig).
Ebenso
Asklepios nach vorn stehend und blickend in der gesenkten R. Ei, unter der r. Achsel Schlangenstab, die L. vor der Brust mit Gewandzipfel.

Gewicht: 13·46.
1 Budapest 69 (von Neudeck).

611 K 28
AVT K M AVP CEV | [ANTΩ NINOC]
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r.
Ebenso
Ebenso, nur Kopf l.

1 Sofia 4198, Mouchmoff 244, 4359 irrig Elagabalus zugeschrieben.

612 K 28
AVT K M AVP | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. bartlos (am Halsansatz Bruch des Stempels).
unten OVΛΠΙΑC ΠΑV TAΛΙAC
Asklepios nach vorn sitzend, Kopf r., mit nacktem Oberkörper, zwischen den Flügeln eines in mehrfachen Windungen r. rollenden geflügelten Drachen mit Bart u. Fischschwanz; die R. am Knie, in der gesenkten L. Schlangenstab.

Gewicht: 14·36 (1), 14·70 (2), 12·74 (3).
1 Budapest 54 (von Neudeck). — 2 Paris 820, Holstenus 248; Camelus Nummi Christinae 38, Haverkamp Thes. Christinae 28, 12 [Gessner imp. CXLVI, 30]; Vaillant n. gr. 1074; Mionnet S. 2, 384, 1084 irrig ANTΩNNIHOC. — 3 Wien 32490. — 4 Gusseme 360, 18. — 5 Vente Jacquin (1846) Cat. 19, 338.

613 K 28
AVT K M AVPH | A[NTΩN]EI NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 12·77.
1 Berlin. — 2 Sestini M. H. 63, 27.

614 K 30
AVT K M AVP | ANTΩNEINOC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
Ebenso
Ebenso

1 Sofia 1181, Mouchmoff 239, 4235; XXV, 11.

615 K 29
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟ|C | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ ΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (bartlos). | Ebenso

Gewicht: 15·22 (1), 12·45 (2).
1 Wien 8822, Theupoli 977 irrig Juppiter auf Schlange in den Wolken beschrieben [Mionnet S. 2 384, 1081]; Sestini Manuskript IV, 14 u. 17. — 2 Zagreb 33.

616 K 28
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙ NOC | ΟΥΛΠΙΑC Π ΑΥΤΑΛΙΑ C
Brustbild mit L. P. M. Schild (mit Gorgonenhaupt) und Lanzenspitze l. | Ebenso

1 London Cat. 145, 34 Abb. Vs. u. Rs.

617 K 29
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC | Ebenso
Kopf mit L. r. (bärtig). | Ebenso

Gewicht: 15·05.
1 Berlin Cat. (1888) 203, 23 = 28780.

618 K 29/30
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ ΤΑΛΙΑC
Brustbild nach vorne, mit L. P. (vorn) u. M. r. (bärtig). | Ebenso

Gewicht: 14·69 (1), 15·72 gelocht (2), 16·00 (3).
1 Berlin Cat. (1888) 203, 24 (von Fox). — 2 Budapest 55 (von Neudeck). — 3 München (von Cousinéry); Sestini descr. 66, 33; Manuskript IV, 14. — 4 Philippopel 638.

619 K 30
Tafel IV 19
Ebenso
Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
L. Hygieia r. stehend, die Schlange aus Schale in der L. fütternd, daneben r. Asklepios nach vorn stehend, Kopf r., in der gesenkten R. Ei, unter der r. Achsel Schlangenstab, die L. mit Mantel vor der Brust.

1 Sofia 5490, Mouchmoff 239, 4237.

620 K 30
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck). | Ebenso
Ebenso

Gewicht: 17·57 (1), 16·00 (2), 13·12 (5).
Abweichung: ohne Schrifttrennung notiert 4.
1 Berlin. — 2 Paris, 828 B, Dieudonné rev. num. XII (1908) 344, 5. — 3 Philippopel 174. — 4 (= 2 ?) Rollin et Feuardent (C). — 5 Wien 34835.

[621] K 30
ΑΥΤ Κ Μ . . . | ΑΝΤΩ NINOC | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Brustbild mit L. P. u. M. r. | Hygieia r. stehend, die Schlange aus Schale in der R. fütternd.

1 Lischine 660a 16a. — 2 Chaix descr. 13, 88.

622 K 30 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ | [ΑΝΤ]ΩΝΙΝΟC | Ebenso
Kopf mit L. r. (bärtig). | Ebenso

Gewicht: 14·70 (1).
1 Cambridge Fitzwilliam (Mc Clean 4527 Taf. 170, 3). — 2 Prag Nationalmuseum 5.
Die Verletzungen auf der Vs. u. Rs. bei 2 sind möglicherweise durch Doppelschlag hervorgerufen.

623 K 29 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩΝΙ NOC | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (bärtig). | Ebenso

1 Budapest 57 (von Neudeck). — 2 Sofia 3806, Mouchmoff 242, 4306.

624 K 28 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩ NEINOC | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck). | Ebenso

Gewicht: 14·75 (1).
Abweichungen: Vs. Inschrift r. teilweise zerstört 2.
1 Im Handel Auction Chakhowskoj Cat. Egger (1908) 343. — 2 Sofia 1172. — 3 Wiczay 2397 [Mionnet S. 2, 385, 1086]; Sestini M. H. 63, 28.

625 K 30 | ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC | ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig). | Ebenso

Gewicht: 13·00.
1 Budapest 56 (von Neudeck).

626 K 28 | ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC | ΟΥΛ[ΠΙΑC] oben, u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (bartlos). | Kybele mit Mauerkrone auf r. vorspringendem Löwen sitzend, die R. am Tympanon, in der gesenkten L. langes Szepter.

1 Sofia (von Avramoff).

627 K 30 Tafel VI 1 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig). | Bärtiger Flussgott mit Haarwulst auf Wellen l. sitzend, der Oberkörper nackt, Kopf r., in der erhobenen R. Zweig mit Blüten, der l. Arm mit Mantel auf umgestürzter kleiner Urne, aus der Wasser rinnt, gestützt.

1 Philippopel 124 st.

628 K 30 Tafel V 19 | ΑΥΤ · Κ · Μ · ΑΥ · | ΑΝΤΩΝΙ NOC | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. (bärtig). | Ebenso

1 Sofia 3690, Mouchmoff 244, 4289.

629
K 28

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.

ΟΥΛΠΙΑC oben im Halbkreis und unten ΠΑΥΤΑ ΛΙΑC
Ebenso, jedoch in der erhobenen R. Rebenzweig und unter dem l. Arm grosse Urne.

1 Philippopel. — 2 Sofia 1290, Mouchmoff 244, 4365 irrig Elagabalus zugeschrieben.

630
K 28

Tafel V 24

Ebenso
Ebenso

Ebenso
Ebenso, jedoch der Flussgott auf dicker Wellenlinie lagernd, und kleine Urne.

Gewicht: 16·10 (1), 17·22 (2).
1 Berlin, Cat. (1888) 203, 26 = 5111. — 2 Cambridge Fitzwilliam (Mc Clean 4523 Taf. 170, 4). — 3 Rollin et Feuardent (C). — 4 Sarajewo 7904. — 5 Auction Weber Cat. Hirsch XXI (1909) 923.

631
K 30

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Kopf mit L. r.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Rollin et Feuardent (C).

632
K 29

ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Brustbild mit L. P. M. Schild mit Gorgoneion u. Lanzenspitze l.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC
Bärtiger Flussgott auf Wellen l. sitzend, mit nacktem Oberkörper, in der vorgestreckten R. Schale, der l. Arm mit Schilfrohr auf eine Urne gestützt, aus der Wasser rinnt.

Gewicht: 13·38 (1).
1 Berlin Cat. Mus. Berol. CLIX, 47 als Elagabalus; Cat. Pfau 420 [Gessner imp. CXLVI, 35 mit leerer Hand; daraus Mionnet S. 2, 388, 1109]; Cat. (1888) 203, 25. — 2 Sofia 772, Mouchmoff 241, 4287. — 3 Sestini Manuskript IV, 18 irrig ΑΥΤ Μ ΑΥΡ.

633
K 28/30

Tafel V 18 u. VI 5

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙ NOC
Kopf mit L. r.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC und unten CTPΥΜΩΝ
Bärtiger Flussgott l. auf Wellen sitzend, auf dem Kopf scheinbar Ährenkranz (Schilfkranz?), die vorgestreckte R. auf Schiffshinterteil gelegt, mit der gesenkten L. Schilfrohr schulternd, daneben r. Urne, aus der Wasser rinnt.

Gewicht; 13·34 (1), 15·15 (3).
1 Odessa Museum. — 2 Wien 8816, Froelich 4 tent. 207 XLV, 2; Append. II novae 90, 51; Eckhel doctrina 74, 39; Mionnet I, 399, 238 mit unrichtiger Grössenangabe; Sestini Manuskript Wien IV, 18; Tomaschek Zur Kunde 450. — 3 Rasche III 698 K 28. — 4 Mouchmoff 241, 4288. — 5 Notiz Weber Hamburg im Cat. Rollin. — 6 Boutkowski Dictionnaire numismatique 660.
Münzen mit Inschrift CTPΥΜΩΝ existieren angeblich auch von Amphipolis; vgl. Mionnet S. III, 26, 190 Rs. Strymon auf Felsen, in der Hand Dreispitz (?) und Rosenstock; Cat. Welzl (1844) 85, 1899; Mouchmoff 359, 6032; Head Historia numorum² 217.

634
K 28

Tafel
VI 19

AYT K M AYPH | ANTΩNINOΣ
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛΠIAC | ΠAYTAΛIAC
Nymphe der Strymongegend, als Personifizierung des Landesreichtums, mit nacktem Oberkörper, l. sitzend, mit Lorbeer (oder Ährenkranz); die vorgestreckte R. auf einem Bergrücken mit Höhleneingang, mit der L., gestützt auf einer Urne, aus der Wasser rinnt, umfasst sie einen ihren Kopf überragenden Weinstock mit Reben und Blättern. Auf dem Bergrücken r. aufsteigend ein kleiner nackter Knabe, vom Weinstock Reben pflückend, daneben BOTPV; vor dem Höhleneingang ein zweiter nackter Knabe l. einen Sack mit Erzen auf dem Rücken tragend, über ihm APTY / POC; unter dem Quellgefäss hockt l. ein dritter nackter Knabe und schöpft mit den Händen aus dem Wasser Gold, darüber X / PY / CO / C

Im Abschnitt in einem Getreidefeld ein vierter nackter Knabe, l. vorschreitend und Ähren lesend, daneben CTAXY.

Gewicht: 15·05 (1), 14·69 (2), 15·83 (3), 18·50 (6).

1 Berlin Cat. (1888) 202, 22 (von Fox) als Tellus oder Ge bezeichnet; Auction Northwick Cat. 513. — 2 Berlin (von Imhoof). — 3 Budapest 62 (von Neudeck). — 4 London 12/5 1904. — 5 Rom Vatican (von Borgia); Schow Epistola (1789) 6 mit Abbildung, irrig AYT K M AYPHAI | ANTΩNINOC, daraus Neumann Abbildungs-Sammlung Wien. — 6 Paris 828 A. — 7 Sofia (von Avramoff), Mouchmoff 241, 428. — 8. 9 Sestini descr. 67, 37 aus Ainslie [Mionnet S. 2, 388, 1108]; Classes gen. II, 31 hier 1) Ainslie, 2) Borgia; Manuscript IV, 10; Imhoof Nymphen 163. — 10 Head hist. num.² 287. — 11 Tomaschek Zur Kunde 450.

Schon Friedländer u. Sallet Cat. (1888) 203 erkannten, dass die Figur nicht, wie früher behauptet wurde, der Flussgott (Strymon) sei, sondern eine weibliche Figur, die der Tellus auf reichsrömischen Münzen (Hadrian Cohen² II 1429—1434 und Commodus Cohen² III 714 ff) entspricht; sie ist deshalb als Landespersonifizierung, also als Ge oder Tellus zu bezeichnen. Ebenso wird sie auch von Postolakkas, Cat. Athen (1872) 988 X genannt. Imhoof-Blumer (op. cit.) findet, dass die Hauptfigur eher den Münzen der Faustina (Cohen² III 154, 219, 322, 714—717 mit Abb.) und Commodus (Cohen oben zitiert) gleichkommt, doch ist wegen wesentlicher Abweichungen in der Darstellung schwierig endgiltig zu entscheiden, ob auf der Münze von Pautalia eine Nymphe oder die Tellus gemeint ist. Head (op. cit.) nennt sie Ge.

Die sitzende Figur mit den vier Kindern ist der röm. Medailistik entnommen, wie dies bei dem Medaillon des Commodus (Medaillon Cab, Roman Coins in the British Museum 26, 20, XXXII, 1) zu sehen ist; hier stellen die vier Kinder die Jahreszeiten dar. Fröhner (Les Médaillons de l'empire romain 130—131 mit Abb.) nennt diese Tellusfigur das pazifizierte römische Gebiet; nach ihm soll die erste Tellus-Münze des Commodus auf die Beruhigung der Bevölkerung Brittaniens geprägt worden sein. Der Stempelschneider von Pautalia hat somit diese Commodus-Münzen wohl zum Muster genommen, nur hat er, dem Zwecke entsprechend, die Abänderung so vorgenommen, dass die Nymphe und die vier Kinder den Landesreichtum der Gegend von Pautalia personifizieren sollten.

Die gleiche Darstellung vgl. Domna n. 473.

635 K 29
AYT K M AYP · | ANTΩNINOC
Brustbild nach vorne mit L. P. (nach vorne) Armspangen u. M. r.
OYΛΠΙΑC Π | A | ΥΤΑΛΙΑC
Aequitas l. stehend im langen Chiton, Himation und Überwurf, in der vorgetreckten R. Wage, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 13·40.
1 Wien 8830, Froelich App. ad numos 75, CV Taf. IX; 4 tent. 271, 149 Abb. S. 269 [Gessner imp. CXLIX, 63]; Eckhel Cat. I 74, 31 [Mionnet S. 2, 387, 1101]; Sestini Manuskript IV, 17.

636 K 28 Tafel VI 21
AYT K M AYPH | ANTΩNI[NOC]
Brustbild nach vorne mit L. P. und M. (Falten seitwärts) r.
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

1 Philippopel 124 st. — 2 Prag Nationalmuseum 2.

[637] K 30
AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r.
OYΛΠΙΑC ΠAYTAΛIAC
Ebenso

1 Musellius 215, CLXII, 3; Index 28. — 2 Rasche III 697 K 21.

638 K 28
AYT · M · AYPH | ANTΩNH NOC
Ebenso (bartlos).
OYA | ΠΙAC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso, am Kopf Krone (?).

1 Athen 994 b.

639 K 28
AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Ebenso (bartlos).
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

1 Sofia 3970, Mouchmoff 240, 4251.

640 K 29
AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. (vielleicht mit Aegis) r.
Ebenso
Nemesis l. stehend, im gegürteten Chiton, Himation und Überwurf, in der vorgestreckten R. Wage, im l. Arm kurze Elle, vorne l. unten Rad (zur Hälfte gesehen).

Gewicht: 14·85 (1).
Abweichungen: Rs. zweierlei Stempel.
1 Budapest 63 (von Neudeck). — London Cat. 144, 29.

641 K 29
AYT K M AYP CEY | AN[TΩ NEINOC]
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).
OYΛΠΙΑC | [ΠAYTAΛIAC]
Ebenso

Gewicht: 14·45 (1).
1 München. — 2 Sestini descr. 66, 31 = Ainslie; Manuskript IV, 15.

642 K 32
AYT K M AYPH | ANTΩNINOC
Br. mit L. u. M. r. (unbärtig).
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Nemesis-Aequitas l. stehend mit Wage und Füllhorn, unten Rad.

1 Rollin et Feuardent (C).

643 K 29
AVT K M AVPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r.
Ebenso
Nemesis-Aequitas mit Kalathos (?) l. stehend, in der R. Wage, im l. Arm Füllhorn, l. unten Rad.

1 Venedig Marciana (C).

644 K 28 Tafel VI 23
AVT K M AVPH | ANTΩNEI-NOC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).
OVAΠ | IAC | ΠAVTAAIAC
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 13·32 (1), 15·60 (2).
Abweichungen: Vs. u. Rs. Inschrift teilweise zerstört l.
1 Budapest 81 (von Neudeck). — Paris 824. — 3 (= 2 ?) Rollin et Feuardent (C). — 4 Mouchmoff 240, 4273, 4274.

645 K 28
M AVPH | AIOC .... (vertiefte Buchstaben).
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OVAΠΠAC | ΠAVTAAIAC (Buchstaben teilweise vertieft).
Ebenso

Gewicht: 9·12.
1 Budapest (von Neudeck) schlecht erhaltenes Exemplar. Das einzige vertiefte Stück in Pautalia, dazu noch von einem unbekannten Stempel, vielleicht aus antiker Zeit und nachgraviert.

646 K 28
AVT M AVPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 18·26 (1), 14·80 (2).
1 Ruzicka. — 2 Leningrad Neuerwerbung 1928.

647 K 30
AV K M AVP CEV | ANTΩ NEINOC
Ebenso
Ebenso
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn u. Gewandzipfel, l. unten brennender kleiner Altar.

Gewicht: 17·95 (1).
1 München. — 2 Sestini descr. 66, 28 = Ainslie; Manuskript IV, 15.

648 K 30
AV K M AVP CЄV · | ANTΩ NINOC
Kopf mit L. r. (bärtig).
Ebenso
Ebenso, schmaler Altar.

Gewicht: 16·91.
1 Ruzicka.

649 K 29
AVT K M AV | ANTΩNINOC
Ebenso
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 18·10.
1 Sarajewo 851, Patsch Wiss. Mitt. aus Bosnien IV (1896) 119, 50.

650 K 29
AVT K M AVP | ANTΩNINOC
Ebenso (stark bärtig).
Ebenso
Ebenso, jedoch breiter bekränzter brennender Altar.

Gewicht: 14·10 (1).
1 Ruzicka. — 2 Severeanu (von Knechtel). — 3 Sofia 1848, Mouchmoff 240, 4275.

651
K 28

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Ebenso (bartlos).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 12·54 (dünner Schrötling) 1.
1 Ruzicka. — 2 Severeanu (von Knechtel).
Die Figur ist bärtig, vielleicht Caracalla als Concordia.

652
K 28

Tafel VII 2

AYT K M AYPH | ANTΩNI NOC
Ebenso (stark bärtig).

OYΛΠΙΑC Π | A | ΥTAΛΙAC
Ebenso, in der Schale zwei Brote.

Gewicht: 17·72 (1).
1 Wien 8831, Froelich App. ad numos 75, CVI Abb. Rs. Taf. IX aus Granelli; 4 tent. 271, CX, 1 irrig AYT K M AYP ANTΩNINOC [Gessner imp. CXLVI, 34]; Eckhel Cat. I 74, 27 irrig AYTKMAYPCEr | ANTΩNEINOC [Mionnet S. 2, 387, 1104]; Sestini Manuskript IV, 13; Tomaschek Zur Kunde 451. — 2 Gusseme 360, 18. — 3 Rasche III 696 k 2.

653
K 31

AYT K M AYP | ANTΩNINOC
r. beginnend.
Brustbild mit L. P. M. Schild (mit Gorgoneion) und Lanzenspitze l. (bartlos).

OYΛΠΙ | AC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 15·02 (2).
1 London Cat. 145, 33. — 2 Auction Prowe Cat. Egger XLVI (1914) 276.

654
K 30

AYT M AYPH · | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛ ΠΙAC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 17·01.
1 Budapest 82 (von Neudeck).

655
K 30

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Brustbild nach vorne, mit L. P. (vielleicht Aegis) u. M. r.

OYΛΠΙAC | ΠAYTAΛIAC
Concordia mit Kalathos und Blumen mit Band im Haar l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale mit einem Brot, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel; vorne l. unten Vase mit Blumen.

Gewicht: 14·50.
1 Paris 828 (von Rollin et Feuardent, C), Dieudonné rev. num. 1908, 344, 4.

656
K 28

AYT K M AYP · | ANTΩ[NI NOC]
Brustbild nach vorne mit L. P. (nach vorne), Armspangen u. M. r.

OYΛΠΙAC | ΠAYTAΛIAC
Concordia, ebenso, nur l. unten Modius mit Blumen auf Gestell.

Gewicht: 13·605.
1 Berlin Cat. (1888) 204, 29 (von Fox).

657
K 29

AYT K [M AYP CEY] | ANTΩ NEINOC
Kopf m. L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).

OYΛΠΙΑC | ΠΑYΤΑΛΙ u. i. A. A C
Concordia mit breitem Kalathos l. sitzend, auf Stuhl mit gekreuzten Spreitzen zwischen den Füssen und niederer Lehne, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 19·00 (1).
1 Zagreb. — 2 Jurgensen Thomsen descr. I 59, 750. Auch auf dieser Münze hat die Concordia männliche Gesichtszüge.

658
K 29

AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Ebenso (bartlos).

OYΛΠΙΑC | ΠΑYΤΑΛΙΑC
Concordia mit Kalathos l. sitzend, auf Stuhl ohne Lehne, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 14·85 (1).
1 Budapest 80 (von Neudeck). — 2 Sofia 2929, Mouchmoff 240, 4272.

658 a
K 28

AY K M AYP CEY | ANTΩNEI NOC
Ebenso

OYΛΠΙΑC | ΠΑYΤΑΛΙΑC
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 17·99 (1).
1 Leningrad Ermitage 42.

659
K 27/29

AYT K M AYPH | AN[TΩNEI-N]O | C
Ebenso (bartlos).

OYΛΠΙΑC | ΠΑYΤΑΛΙΑC
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn.

Gewicht: 13·36 (1).
1 Budapest 60 (von Neudeck). — 2 Leningrad Ermitage (C, „nur Legende angegeben, alle weiteren Angaben fehlen").

660
K 31

Tafel VII 5

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (ältestes langbärtiges Gesicht).

Ebenso
Ebenso, jedoch Steuerruder auf Kugel.

1 London Cat. 145, 35. — 2 Neumann Abbildungssammlung Wien ungenau, hier AYT K M AYP | CEYH ANTΩ mit ungenauer Grössenangabe; Sestini M. H. 64, 32.

660 a
K 28

AYT M AYPH | ANTΩNEINOΣ
Kopf mit L. r. (bartlos).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 14·835 (1), 10·48 (2).
1 Berlin (von Pfau), Cat. Pfau 438 [Gessner imp. CLVIII, 12]; Cat. (1888) 204, 28. — 2 Budapest 71 (von Neudeck). — 3 Mortraye II, VII, 8 [Sestini Manuskript IV, 15]. — 4 Sestini descr. 66, 26 = Ainslie als Elagabalus [Mionnet S. 2, 387, 1099]; Manuskript IV, 18 u. IV, 22 als Elagabalus. — 5 Vaillant num. gr. 107, 8 mit unrichtiger Grössenangabe [Mionnet S. 2, 387, 1100]. — 6 Gusseme 360, 18. — 7 Rasche III 696 K 9 und 700, 2 als Elagabalus. — 8 Mouchmoff 244, 4366 als Elagabalus.

661
K 28
Tafel VII 24

AYT K M AYP CЄY | ANTΩ N[EINOC]
Brustbild nach vorn mit L. P. (nach vorne) u. M. r. (bärtig).

Ebenso
Kaiser l. stehend mit Lorbeer, Panzer, Mantel und Stiefeln, in der vorgestreckten R. Globus, die erhobene L. auf der Lanze.

Gewicht: 15·80 (2).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift fehlt 2.
1 Kopenhagen, Ramus 108, 7; Mionnet S. 2, 389, 1111. — 2 Ruzicka. — 3 Gusseme 360, 18.

662
K 30
Tafel VII 17

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC r. beginnend.
Brustbild mit L. P. M. Schild und Lanzenspitze l.

Ebenso
Kaiser r. stehend mit Lorbeer und Panzer, mit der L. auf dem Knie gestützt Parazonium umfassend, die erhobene R. an der Lanze (Spitze n. unten); der l. Fuss auf r. niedergesunkenem Gefangenen mit phrygischer Mütze, der rückwärts blickt.

1 Avramoff (neue Sammlung), Degrand rev. num. (1900) 413, 31; Mouchmoff 240, 4266.

663
K 28

AYT · K · M · AYPH | ANTΩ NINOC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).

OYΛΠΙΑC | ΠΑYTAΛΙAC
Ebenso, jedoch Kaiser auch mit Stiefeln.

Gewicht: 13·08 (1).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift fehlt 1. — Rs. Anfang der Inschrift fehlt 1.
1 Budapest 78 (von Neudeck). — 2 Odessa Museum (C).

664
K 29

AYT K M AYP CЄY | ANTΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. und M. (Falten seitwärts) r. (bärtig).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 16·80 (2).
1 Sofia 1979, Mouchmoff 240, 4268. — 2 Zagreb.

665
K 27
Tafel VII 18

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

Ebenso
Kaiser r. stehend, mit Lorbeer und Panzer, die erhobene R. an der Lanze, die L. mit Parazonium auf dem erhobenen Knie, darunter ein r. knieender Gefangener mit phrygischer Mütze, die R. am Rücken, die L. gesenkt; vor dem Kaiser Tropaion bestehend aus Helm, zwei Schildern und Panzer auf hoher Stange (?), r. davon sitzt auf einem Schild (?) ein zweiter Gefangener (?) r. mit phrygischer Mütze (vielleicht Stierhörner), die R. auf dem Knie, die L. vor dem Kopf (Trauerhaltung).

Gewicht: 13·82 (1).
1 Wien 32491. — 2 Sofia 3868, Mouchmoff 240, 4269 ungenau.

666
K 30

Tafel
VII 22

Ebenso
Ebenso (bartlos).

ΟΥΑΙΙΙ | ΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kaiser l. stehend mit Lorbeer, Panzer, Mantel und Stiefeln, in der vorgestreckten R. Parazonium, die erhobene L. auf langem Szepter; hinter ihm Nike geflügelt l. stehend, in der erhobenen R. Kranz, mit der L. Palmzweig schulternd.

Gewicht: 13·64 (2).
1 Sofia 3881, Mouchmoff 244, 4363 als Elagabalus. — 2 Wien 8834, Froelich App. II novae 56, 52; Eckhel Cat. I, 74, 36 [Mionnet S. 2, 389, 1110]; Sestini Manuskript IV, 18. — 3 Rasche III 698 K 26.

667
K 28

Ebenso
Ebenso (bartlos).

ΟΥΑΙΙΙΑ | C | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Sofia 5822, Mouchmoff 420, 4265.

668
K 28/30

Tafel
IV 17

ΑΥ K M ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟ | C
Brustbild nach vorn mit L. P. (nach vorn), Armspangen u. M. r.

ΟΥΑΙΙΙΑC | [Π]Α | ΥΤΑΛΙ u. i. A AC
Kaiser nach vorn stehend, Kopf l., mit Lorbeer, Panzer und Stiefeln, die erhobene R. auf langem Szepter, im l. Arm Schild und Mantel; neben ihm r. Stadtgöttin Pautalia mit Mauerkrone, nach vorn stehend, Kopf l., im langen Gewand mit Überwurf, mit der erhobenen R. einen Kranz haltend, auf der L. Asklepios auf Basis nach vorn stehend, der Schlangenstab in der gesenkten R., die L. vor der Brust.

1 Sofia 5288, Mouchmoff 420, 4267.
Die Bekleidung des Kaisers auf der Vs. gleichartig wie bei Severus n. 378, die Rs. aus demselben Stempel.

669
K 29

Tafel
VII 19

ΑΥΤ K M ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.

ΟΥΑΙΙΙΑC ΠΑΥΤΑ u. i A. ΛΙΑC
Kaiser zu Pferd, r. im Galopp reitend, mit flatterndem Mantel, die erhobene R. mit Lanze zum Stosse gegen einen wütend und mit erhobenem Schweif vorstürmenden Löwen ausholend.

Gewicht: 15·495 (1).
1 Berlin. — 2 Sofia 3982, Mouchmoff 244, 4362 als Elagabalus.

670
K 30

ΑΥ K M ΑΥ · | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Kopf mit L. r. (bartlos).

ΟΥΑΙΙΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Adler mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf l., auf Globus (?) stehend.

1 Sofia 1980, Mouchmoff 241, 4283.

671
K 2

ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩ NEINOC
Kleiner Kopf mit L. r. (bärtig.

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Adler mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf mit Kranz im Schnabel l., auf Globus stehend.

1 Philippopel 863.

672
K 28

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙ NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 13·00 (1), 16·24 (2).
Abweichungen: Vs. Schrift teilweise zerstört 1, 2.
1 Neapel Cat. Fiorelli 64, 17. — 2 Zagreb. — 3 Vaillant n. gr. 107 (von Foucault) [Mionnet S. 2, 390, 1118 mit unrichtiger Grössenangabe]. — 4 Gusseme 360, 18. — 5 Rasche III 696 K 10.

673
K 28

ΑΥΤ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

Ebenso
Adler mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf mit Kranz und Schleifen r., auf Blitz stehend.

1 Kopenhagen.

674
K 29

Tafel VIII 5

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r. (bartlos).

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Adler l. stehend, Kopf mit Kranz im Schnabel r., zwischen zwei Feldzeichen, bestehend aus drei Rundscheiben, darüber Kranz, auf bekränzter breiter Basis mit drei Stufen.

Gewicht: 12·82 (1), 13·70 (2), 13·48 (4), 14·84 (6).
1 Budapest 90 (von Neudeck). — 2 Paris 849 dieses wahrscheinlich Neumann pop. num. 130 [Mionnet S. 2, 395, 1153]; Neumann Museum 281, auch Abbildungssammlung Wien; Wiczay 2405, IX, 202; Sestini M. H. 65, 40; Manuskript IV, 22 überall Elagabalus zugeschrieben. — 3 Philippopel 806, Mouchmoff 244, 4336, als Elagabalus. — 4 Ruzicka. — 5, 6 Wien 8828, 8853, Froelich App. II novae 56, LIII. — 7 Rasche III 701, 1 als Elagabalus.

675
K 30

ΑΥΤ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Sofia 4895, Mouchmoff 241, 4285. — 2 Im Handel.

676
K 30

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC
r. beginnend.
Brustbild mit L. P. M. Schild (mit Gorgoneion) und Lanzenspitze l.

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Strahlenkranz r.

Gewicht: 14·52.
1 Budapest 64 (von Neudeck).

677 K 28
AVT K · M AVP | ANTΩNI-NOC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 14·555 (1).
1 Athen Postolakkas Cat. 991. — 2 Ruzicka.

678 K 28
AVT M · AVPH | ANTΩNEI-NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 11·56 (1), 13·58 (2), 13·70 (3), 11·70 (4), 14·10 (6), 13·40 (11), 15·15 (12), 13·58 (13).
1 Berlin (von Knobelsdorff) 32, Cat. (1888) 204, 30 = 5357. — 2 Hollschek Auction Chakhowskoj Cat. Egger (1906) 344. — 3 London Cat. 144, 30. — 4 Neapel Cat. Fiorelli 6416 schlecht erhalten. — 6 Paris 827, Vaillant n. gr. 107 (von Bignoni). — 7, 8 Rollin et Feuardent (C). — 9, 10 Sofia 2714, 3150, Mouchmoff 232, 4094. — 11 Wien 8817, Eckhel Cat. I, 72, 4 fälschlich M AVPH und unter Marcus eingeteilt, vgl. hier n. 57* [Mionnet S. 2, 370, 988]; Sestini Manuskript IV, 3. — 2 Wien 8818 Theupoli 976. — 13 Zagreb. — 14 Wahrscheinlich Mionnet S. 2, 389, 1115 nur teilweise beschrieben. — 15 Auction Bunbury Cat. (1896) 73, 595/4. — 16 Auction Weber Cat. Hirsch XXI (1909) 63, 923 (laut Anm. Webers in seinem Cat. Rollins von Sammlung Naue München).

679 K 28
AVT M AVPH | ANTΩNEINOC
Brustbild nach vorn mit Strahlenkrone, L. P. und M. r. (bartlos).
OVΛΠIAC | ΠAVTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 12·99 (1).
1 Athen Postolakkas Cat. 995 als Elagabalus. — 2 S. Gravenhage. — 3 Sestini descr. 67, 42 = Ainslie als Elagabalus [Mionnet S. 2, 395, 1154]. — 4 Mouchmoff 244, 4360 als Elagabalus.

680 K 28
AV|T M AVPH | ANTΩNEI-NOC
Kopf mit L. r.
OVΛΠIAC ΠAVTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 15·32 (2), 13·13 (3).
1 Philippopel 124 st. — 2 Ruzicka. — 3 Yakountschikow (C, Aufnahme Pick), jetzt Leningrad Ermitage 75.

681 K 28
AVT M AVPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
OVΛΠIAC | ΠAVTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 14·96 (1).
1 Berlin (früher Imhoof). — 2 Dr. Zlatanov, Sofia.

682 K 30
AVT M AVPH | ANTΩNINOC
Ebenso
OVΛΠI|AC ΠAVTA u. i. A. ΛIAC
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Kranz und Schleife r.

Gewicht: 16·77.
1 Wien 8819.

683
K 28

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩΝΕΙ-
ΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 14·72 (1), 13·68 (2).
1, 2 Cambridge Fitzwilliam (Mc Clean 4525 Taf. 170, 2; 4526).

683 a
K 29

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙ-
ΝΟC
Kopf mit L. r. (bärtig).

Ebenso
Schlange mit Schuppenpanzer in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Nimbus r.; Bodenlinie.

1 Prag Nationalmuseum 10.

684
K 28
Tafel
VIII 21

ΑΥ · Κ · Μ · ΑΥΡΗ · | ΑΝΤΩ-
ΝΕΙΝΟC
Kleinerer Kopf mit L. r. (leichtbärtig).

Ebenso
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Löwenmähne und Bart r.

Gewicht: 13·54 (1), 14·20 (3).
1 Berlin. — 2 Budapest 74 (von Neudeck). — 3 Ruzicka. — 4 Wiczay 2398; Sestini M. H. 64, 30.

685
K 28

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ | ΑΝΤΩ-
ΝΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. r.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf r.

Gewicht: 14·80 (1).
1 Leningrad Ermitage 72, Lischine 664, 20 (irrig Mionnet S. 2, 389, 1113 zitiert).

686
K 28

ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ CΕΥ · | ΑΝΤΩ-
Ν[ΕΙΝΟC]
Kopf mit L. r. (bärtig, breiter Brustansatz).

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso (mit Schuppenpanzer).

1 Sofia 639, Mouchmoff 240, 4263.

687
K 28

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r. (bartlos).

ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso (mit Schuppenpanzer und Löwenmähne).

Gewicht: 18·00.
1 Neapel Cat. Fiorelli 6415. — 2 Prag Nationalmuseum 9.

688 K 28
AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 12·82 (1), 13·13 (3).
1 Berlin. — 2 Burov. — 3 Yakountschikow, jetzt Leningrad Ermitage 75. — 4 Wiczay 2396; Sestini M. H. 64, 31. — 5 Rasche III 697 K 14.

689 K 25
AYT K M AYPHΛ | ANTΩNI NOC
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).
Ebenso
Ebenso, mit Löwenmähne u. Bart.

Gewicht: 14·30.
1 Ruzicka.
Sehr kleiner Schrötling.

690 K 29/30
AYT K M AY CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (bärtig u. mit mürrischem Ausdruck).
OYΛΠΠAC ΠAYTAAI u. i. A. AC
Ebenso (gepanzert u. Löwenbart).

Gewicht: 14·03 (1), 16·40 (3).
1 Budapest 3 (alter Bestand). — 2 Turin Cat. Lavy 1038 irrig AY K M AY CEY; Cat. Fabretti 2066. — 3 Wien 8820 Theupoli 976, Eckhel Cat. I 74, 28 irrig ANTΩNINOC [Mionnet S. 2, 389, 1113]; Sestini Manuskript IV, 16. — 4 Zimmermann Graz aus Prowe Cat. Egger XLVI (1914) 276. — 5 Gusseme 360, 18. — 6 Rasche III 697 K 12 u. 13.

691 K 30
AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Ebenso
OYΛΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Ebenso, gepanzert, Löwenmähne.

Gewicht: 16·13 (1), 14·82 (2), 17·14 (3), 15·05 (4).
1 Berlin. — 2 Budapest 57 (von Neudeck). — 3 München. — 4 Wien 8821 (von Missong 1879).

692 K 30
AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Ebenso
Ebenso
Ebenso, gepanzert, glatter Schlangenkopf.

Gewicht: 14·33 (1), 16·22 (2).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift fehlt 5. — Rs. andere Zeichnung 4.
1 München (von Cousinéry), Sestini descr. 56, 33. — 2 Ruzicka. — 3 Sofia 2440, Mouchmoff 240, 4259. — 4 Varna.

693 K 28
AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r. (dickes Gesicht, bärtig).
OYΛΠΠAC ΠAYTA u. i. A. ΛIAC
Ebenso (glatter Kopf).

Gewicht: 17·80.
1 Zagreb.

694 K 29
AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. (rückwärts) u. M. r.
OYAΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Ebenso

Gewicht: 14·20 (4), 14·83 (5).
Abweichungen: zweierlei Stempel I:1, 4, 5, II; 2, 3.
1 Gotha Num. Zeit. (1838) 73, 15. — 2 Philippopel 124 st. — 3 Rom Vatican. — 4 Ruzicka. — 5 Wien Eckhel Cat. I, 74, 37 [Mionnet S. 2, 389, 1114]. — 6 Patin imp. 247 u. 417. — 7 Neumann Museum 279; Wiczay 2395; Sestini M. H. 63, 29, Manuskript IV, 16. — 8 Vaillant n. gr. 107 (von Bignoni). — 9 Mouchmoff 240, 4269.

[695] K 28
AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Kopf mit L. r.
OYAΠΠAC ΠAYTA u. i. A. AIAC
Ebenso (mit Bart).

1 Gessner imp. CXLIX, 66 aus D. Labatt Coll. Panel.

696 K 30
[AYT M AYPH] | [ANTΩNINOC]
Kopf mit L. r.
OYAΠΠ | AC ΠAYTA u. i. A. AIAC
Ebenso (mit Bart).

1 Zagreb.

697 K 29
AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Brustbild nach vorn, mit L. P. u. M. r.
OYAΠΠAC | ΠAYTAAIA | C der letzte Buchstabe im Abschnitt.
Ebenso (mit Bart).

Gewicht: 18·205.
1 Berlin.

698 K 28
AYT M AYPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
OYAΠΠAC | ΠAYTAAIAC
Ebenso (mit Bart).

Gewicht: 16·62 (1).
1 Berlin Cat. (1888) 204, 31 (von Rauch). — 2 Cambridge Fitzwilliam (Mc Clean). — 3 Leningrad Ermitage (C).

699 K 28 Tafel VIII 20
AYT K M AYP | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).
Ebenso
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Bart und Strahlenkranz l.; unter ihr dicke Bodenlinie, darin COTHPA.

Gewicht: 17·10.
1 Paris 826, Mionnet S. 2, 390, 1116.
In Nikaia Byth. (vgl. Head hist. num.² 514) existiert eine Münze aus der Kaiserzeit mit Inschrift CΩTHPI ACKAH; ebenso in Metapontum mit Inschrift ΣOTHPIA.

700 K 29
AYT K M AYPH | ANTΩNEI NO | C
Kopf mit L. r. (leichtbärtig).
Ebenso
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Bart und Strahlenkranz l., auf Bodenlinie, darunter viereckige Basis mit Inschrift COTHPA (anscheinend so zu lesen).

1 Philippopel 124 st.

701 K 28

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. r. (unbärtig).

Ebenso
Ebenso, Kopf r., dicke Basis sichtbar, Schrift darauf nicht zu erkennen, jedoch wahrscheinlich COTHPA.

Gewicht: 15·28 (1).
Abwechungen: Vs. Doppelschlag 2; Vs. u. Rs. schlecht erhalten 1.
1 Berlin. — 2 Philippopel 124 st.

702 K 29

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NINOC
Ebenso

Ebenso
Ebenso, Kopf r., dicke Basis sichtbar, Schrift darauf nicht zu erkennen, jedoch wahrscheinlich ebenfalls COTHPA.

Gewicht: 11·885 (1), 13·90 (2).
Abweichungen: Vs. Schluss der Inschrift fehlt 1. — Rs. Anfang der Inschrift fehlt 1.
1 Berlin Cat. (1888) 204, 33 (von Pfau) [Gessner imp. CXLIX 66]. — 2 München. — 3 Sestini descr. 66, 42 aus Ainslie; Manuskript IV, 22.

703 K 30

AYT · K · M · AYP · | ANTΩ NEINOC
Brustbild mit L. P. u. M. r. (unbärtig).

Ebenso
Schlange in mehrfachen Windungen r. emporgerichtet; unten im Abschnitt scheint eine Figur gestanden zu haben, jetzt verwischt.

1 Rollin et Feuardent (C), gut erhalten.

704 K 28

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC (die Buchstaben NE ligiert).
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYΛΠΙΑC ΠΑYΤΑΛΙ u. i. A. AC
Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit ausgestreckter Zunge l.

1 Philippopel 713.

705 K 27

AYT M AYPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛΠΙΑC | ΠΑYΤΑΛΙΑC
Ebenso, mit Bart l.

Gewicht: 9·13 (3).
1 Kopenhagen. — 2 London Cat. 144, 31. — 3 München. — 4 Severeanu (von Knechtel). — 5 Neumann Museum 280; Abbildungssammlung Wien.

706 K 28/30

AYT · M · | AYPH · ANTΩNEI NOC (die Buchstaben NE ligiert).
Kopf mit L. r. (bartlos).

Ebenso
Ebenso, mit Strahlenkranz l. auf Bodenlinie.

Gewicht: 14·44 (1).
1 Ruzicka. — 2 Sofia 8455.

707
K 29
Tafel
II 11 u.
IX 16

AYT K M AYP CEY | ANTΩ NEINOC
Ebenso (bärtig).

Ebenso
Tempelfront mit vier Säulen und Dachverzierungen, auf Stufen, in der Mitte Apollon (Bonus Eventus) nach vorn stehend, Kopf l., in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig.

1 Netzhammer. — 2 Philippopel 729. — 3 Prag Nationalmuseum 15. — 4 Sofia 226, Mouchmoff 242, 4309.

[708]
K 28

AYT K M AYP | ANTΩNEI NOC
Ebenso

OYΛΠΙΑC ΠΑYΤΑΛΙΑC
Tempelfront mit vier Säulen, in der Mitte Asklepios nach vorn stehend, im Giebel eine Schlange.

1 Chaix descr. 13, 91.

709
K 29
Tafel
IV 15

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYΛΠΙ | AC | ΠΑ | YTAAI u. i. A. AC
Tempelfront mit vier Säulen und Dachverzierungen auf zwei Stufen, in der Mitte Asklepios nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. vor der Brust; im Giebel Schlange geringelt.

Gewicht: 16·445 (1), 16·75 (2), 14·85 (3).
Abweichungen: Vs. teilweise zerstört 2.
1 Berlin. — 2 München. — 3 Prag Nationalmuseum 7. — 4 Im Handel Verkaufskat. Morchio u. Majer (1905) 37, 1193.

710
K 28/30
Tafel
IV 16

AYT K M AY CEY | ANTΩ NEINOC (die Buchstaben NE ligiert).
Kopf mit L. r. (bärtig).

im Abschnit: OYΛΠΙΑC ΠΑY ΤΑΛΙΑC
Tempelfront mit vier Säulen und Dachverzierungen auf zwei Stufen, in der Mitte bärtige Figur in senatorischer Tracht, die R. gesenkt scheinbar mit einer Opferschale, die L. vor der Brust mit Parazonium oder Papierrolle (vielleicht Severus); im Giebel eine Schlange, Kopf r.; hinten ein Baum, dessen Zweige den Tempel überragen; vorne zwei brennende bekränzte Altäre, dazwischen blühender Baum mit vielen Zweigen; darauf l. oben am zweiten Ast von unten kleiner Asklepios nach vorn, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. vor der Brust. Möglicherweise r. über dem Tempel noch eine gelagerte Figur (Nymphe oder Berggott?).

Gewicht: 16·60.
1 Paris 829.
Imhoof (brieflich) glaubte r. noch eine Figur zu erkennen.

711
K 28/30

AYT K M AYPH | ANTΩNEI NOC
Ebenso (bartlos).

OYΛΠΙ | AC ΠAY u. i. A. TAΛIAC
Bergansicht mit verschiedenen Baulichkeiten. Oben auf der Spitze zwischen Hecken Seitenansicht einer Tempelfront mit vier Säulen r., in der Mitte unbestimmbare Gottheit, r. u. l. Bäume; darunter Seitenansicht einer Tempelfront mit vier Säulen auf Stufen l.,im Giebel Punkt; daneben l. hoher Baum; in der Mitte Asklepios, rückwärts vielleicht zweite Gottheit. Seitwärts l. oben Höhleneingang, darin weibliche Figur nach vorn, darunter untereinander zwei Aediculae (oder kleine Tempel) in Seitenansicht r., mit Figuren in der Mitte. Seitwärts r. oben grössere Aedicula, darin scheinbar zwei Figuren, darunter Gartenanlage und unter dieser drei Nymphen sich umschlungen haltend. Vielleicht daneben l. ruhender Flussgott.

1 Philippopel 868. — 2 Sofia 5662, Mouchmoff 239, 4243.

712
K 27

Tafel
VI 12

AYT K M AYPH | ANTΩNEI N | OC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYΛΠΙΑC ΠA | ΥTAΛIAC
Bergansicht mit verschiedenen Baulichkeiten. Oben auf der Spitze hinter Gartenanlage Seitenansicht einer Tempelfront mit vier Säulen l., in der Mitte unbestimmbare Gottheit (vielleicht Apollon-Bonus Eventus), im Giebel Punkt; r. und l. Bäume; darunter Seitenansicht einer Tempelfront mit vier Säulen l., in der Mitte Asklepios, im Giebel Punkt; darunter eine Aedicula l., darin unbestimmbare Figur und im Giebel Punkt; dazwischen Gartenanlagen. Seitwärts l. oben Höhleneingang, darunter eine Aedicula mit Figur (daneben vielleicht noch eine zweite Aedicula u. Gartenanlagen). Seitwärts r. oben die drei Nymphen zwischen Gartenanlagen, darunter Aedicula nach vorn mit Figur, daneben Felsen(?) und darunter Flussgott l. lagernd, in der vorgestreckten R. Asklepios?, hinter ihm Gartenanlagen.

Gewicht: 15·86.
1 Berlin (von Löbbecke).

713
K 30

Tafel
IX 18

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΙ
NOC
Kopf mit L. r. (starkbärtig).

ΟΥΛ | ΠΙ | ΑC ΠΑΥΤ u. i. A. ΑΛΙΑC
Bergansicht mit verschiedenen Baulichkeiten. Oben auf der Höhe Tempelfront mit vier Säulen, in der Mitte scheinbar Apollon (Bonus Eventus), im Giebel Schlange, r. u. l. Bäume und darunter Gartenanlage; unterhalb grösserer Tempel in Seitenansicht l., in der Mitte Asklepios, in der R. Schlangenstab, die L. vor der Brust; im Giebel Punkt imHintergrunde scheinbar Altar oder eine zweite Gottheit. Seitwärts l. oben Höhleneingang, darin Figur, darunter zwei Aediculae untereinander, in der Mitte Figuren. Seitwärts r. oben Gartenanlage, unterhalb Aedicula mit Figur und darunter die drei Nymphen sich umschlungen haltend.

Gewicht: 17·65 (2), 16·27 (4), 15·48 (7).

1 Athen 995 a. — 2 Berlin Cat. (1888) I, 22. — 3 Philippopel 124. — 4 Wien 8835, Eckhel Cim. Vind. C 1, XVII, 7; Cat. I, 73, 26 [Mionnet S. 2, 388, 1107]; d. n. II, 38; Sestini Manuskript IV, 13; Imhoof Nymphen 187, 499, XII, 1. — 5 Rasche III 696 K 1. — 6 Chaix descr. 13, 90. — 7 Patsch Wiss. Mitt. aus Bosnien IV (1896) 119, 51 jedoch nicht in Sarajewo.

Dr. Lederer, Blätter für Münzfreunde 12 (1909) 4323 ff, sagt bei der gleichartigen Severus-Münze (n. 287 aus der Sammlung Giesecke): „Die Abweichungen in der Darstellung, die wohl die verschiedenen Kulte der Stadt unter den beiden Kaisern zum Ausdruck bringen sollen, sind deshalb interessant, weil auf der Severus Münze die Tempel sämtlich in Profil wiedergegeben werden. Dagegen verbleibt bei Caracalla der grosse Tempel unten in Profilstellung, die vier anderen sind alle nach vorn gerückt und mit der Front angegeben, so dass die drei an den Seiten des Berges als Aediculae erscheinen. Weggefallen ist auch das Bauwerk, welches wie eine schief überdachte Wand aussieht (Chalcidicum, vgl. Pauly-Wissowa Realenzykl. III 2039 ff), sowie einige andere kleine Bauwerke. Bei diesen Änderungen mag der Stempelschneider das Bedürfnis nach grösserer Klarheit der Zeichnung gehabt haben".

Diese Annahme stimmt nicht ganz, weil die gleiche, noch durch einen Tempel vermehrte Anlage bei Geta (hier n. 908) vorkommt und durch das Porträt Getas hervorgeht, dass diese Münze eine spätere Prägung ist als die Caracallas; ausserdem sind auch die Münzen n. 711—713 durch neue Zusätze (Flussgott usw.) bereichert.

Da die Münzbilder Pautalias mit Tempelfronten nur drei Gottheiten in den Tempelnischen entsprechen: 1) Bonus Eventus, 2) Asklepios und 3) Asklepios und Hygieia, und ausserdem diese drei grösseren Baulichkeiten untereinander auf der Münze n. 712 vorkommen, ist anzunehmen, dass die Aediculae und der Höhleneingang zu Verzierungszwecken in den Gartenanlagen standen und darin Kopien von Statuen berühmter Meister (Hermes und Satyr des Praxiteles u. a.) aufgestellt waren, oder dass diesse Säulentempelchen mit den Figuren Trinkbrunnen waren. Auch die drei Nymphen und der Flussgott erscheinen somit als in den Gartenanlagen zur Verzierung aufgestellte Statuen.

714
K 29

Tafel
IX 29

ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡΗ | ΑΝΤΩΝΕΙ
NOC r. beginnend.
Brustbild mit L. P. M. Schild und Lanzenspitze l. (bartlos).

IC ΕΩΝΑ
ΤΟΥC ΚΥΡΙΟΥC
ΕΠΙ ΑΓΑΘΩ
ΠΑΥΤΑΛΙΩ
TAIC Inschrift im Eichenkranze.

1 Sofia 2945, Mouchmoff 240, 4279. — 2 Pick Journ. Int. Athen I (1898) 456 ff; Die ant. Münzen Nordgriechenlands I, 346 Anm. 1.

Dreier

715 K 23	[AΥT K M AΥP] | ANTΩNIN Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. r. (bärtig).	OΥΛΠΙΑC | ΠAΥTAAI u. i. A. AC Tyche mit Kalathos l. stehend, in der gesenkten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Kopenhagen, Ramus 108, 11 [Mionnet S. 2, 395, 1152 als Elagabalus].

Einundeinhalber

Stempel der Einundeinhalber

Der Kaiser ist jugendlich u. bartlos dargestellt.

1. AΥ KAI \| ANTΩNINOC · r. beg.; Br. L. P. M. r.; Delphin.
2. AΥ K C \| ANTΩ Br. L. P. M. r.; Hygieia.
3. AΥ K C \| ANTΩNINO \| C Br. L. P. M. r.; Telesphoros, Pferd.
4. AΥ K C AN \| TΩNINOC „ Herakles, Altar.
5. AΥ · K · A C · \| ANTΩNIN \| O \| C Br. L. P. M. r.; Zeus, Asklepios.
6. AΥ K M \| ANTΩNI Br. L. P. M. r.; Athena, Löwe, Schlange. Dreifuss, Halbmond,
7. AΥ K M \| ANTΩNEI „ Schlange.
8. AΥ K M \| ANTΩNIN „ Zeus, Hygieia, Schlange, Korb.
9. [. . . . \| ANTΩNINOC r. beg., Br. L. P. M. r.; Schlange.
10. AΥ · K · M · A \| ANTΩN K. L. r.; Adler.
11. AΥ · K · M · A \| ANTΩNIN \| OC Br. L. P. M. r.; Asklepios.
12. AΥ · K · MAP ANTΩNINOC K. L. r.; mystische Ciste.
13. AΥ K M AΥ \| ANT[ΩNEINOC] Br. L. P. M. r.; Stier, Halbmond.
14. AΥ · K · M AΥ \| ANTΩNЄINOC „ Dreifuss.
15. [AΥ K] M AΥ \| [ANTΩN] K. L. r.; Hermes.
16. AΥ K M AΥ \| ANTΩNIN „ Sarapis.
17. AΥ K M AΥ \| ANTΩNI Br. L. P. M. r.; Silvanus.
18. AΥ K [M AΥ] \| AN[TΩNINOC] K. L. r.; Vase.
19. . . . AΥP \| ANTΩN Br. L. P. M. r.; Altar.
20. AΥ K M AΥP \| ANTΩNEI „ Hygieia.
21. AΥ K M AΥP \| ANTANINOC (so) Br. L. P. M. r.; Altar.
22. AΥ K M AΥP ANTΩNINOC K. L. r.; Ciste.
23. . AΥP A \| NTΩNINOC Br. L. P. M. r.; Tyche.
24. AΥT A \| NTΩNI Br. L. P. M. r.; Weintraube.
25. AΥT M AN . . . . K. L. r.; Weintraube.
26. AΥT K M A \| ANTΩNI Br. L. P. M. r.; Eros.
27. AΥT K M AΥ \| ANTΩNI „ Korb.
28. AΥT K M AΥP ANTΩNEINOC K. L. r.; Schlangen.
29. AΥTOKPA \| ANTΩNINOC r beg.; Br. L. P. M. r.; Apollon, Dionysos, Hermes.
30. AΥTOKPAT \| ANTΩNINOC „ Hermes, Telesphoros.
31. [. . . .] ANT \| ΩNINOC AΥΓ Br. P. M. r.; Eichenkranz.

716 K 17/18	AΥ K M | ANTΩNIN Brustbild mit L. P. u. M r.	OΥΛΠΙΑC ΠAΥTAAI u. i. A. AC Zeus l. sitzend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 4·20 (1), 3·82 (2).
1 Paris 844, Mionnet S. 2, 387, 1105 aus d'Hermand irrig als weibliche Gestalt auf Thron sitzend beschrieben.—2 Wien Schottenstift, Hübl Münzsammlung 168, 1842.

717 K 18
AY · K · A · C · | ANTΩNI N|O|C der letzte Buchstabe am Beginn.
Ebenso
OYΛΠΙΑC ΠΑYΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 3·51 (2).
1 London Cat. 145, 38, — 2 Wien 8813 Froelich 4 tent. 271 Fig. 3, 272, CLII [Gessner imp. CXLIX, 65]; Eckhel Cat. I, 74, 35 irrig als Hera bezeichnet [Mionnet S. 2, 388, 1106]. — 3 Sestini descr. 66, 34 = Ainslie [Mionnet S. 2, 384, 1080]; Manuskript IV, 17. — 4 Witte Cab. Greppo 49, 368 als AYKAC.... — 5 Rasche III 698 K 25. — 6 Mouchmoff 241, 4295 als Hera bezeichnet.

718 K 18
AY K M AY · | ANTΩNIN
Kopf mit L. r.
OYΛΠΙΑC | ΠΑYΤΑΛΙΑC
Brustbild des Sarapis mit Kalathos und Gewand r.

Gewicht: 3·675 (1).
1 Berlin Cat. (1888) 205, 34 (von Knobelsdorff). — 2 Kopenhagen, Ramus 108, 8 [Mionnet S. 2, 384, 1 83]. — 3 Wien Universität (von Scholz). — 4 Sestini Manuskript IV, 17 hier AY K M AYPH | ANTΩNEINOC. — 5 Lischine 659 a, 15 a irrig M AY . . — 6 Mouchmoff 239, 4246.

719 K 18
AYTOKPA | ANTΩNINOC r. beginnend.
Brustbild mit L. P. u. M. r.
Ebenso
Apollon (Bonus Eventus ?) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig.

Gewicht: 3·56 (2), 4·29 (3).
1 Sofia 974. — 2 Wien 8815. — 3 Zagreb.

720 K 18
Ebenso
Ebenso
OYΛΠΙΑC Π|AYT[AΛΙAC]
Nackter Dionysos l. stehend, in der gesenkten R. Kantharos, die erhobene L. am bebänderten Thyrsos.

Gewicht: 2·50.
1 Florenz.

721 K 21
AY KC ANTΩNINOC
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OYΛΠΙΑC ΠΑYΤΑΛΙΑC
Hermes bekleidet mit Paenula.

Trennungslinien nicht angegeben.
1 Mionnet S. 2, 385, 1090.

722 K 18
AY · K · A · C | ANTΩN[I N|O|C]
Ebenso
OYΛΠΙΑC · ΠΑYΤΑΛΙΑ·
Hermes stehend ebenso.

1 Cat. Welzl 70, 1518 irrig Mionnet S. 2, 384, 1085 zitiert.

723 K 17
[AY K] M AY | [ANTΩN]
Kopf mit L. r.
OYΛΠΙΑC Π|A|ΥΤΑΛΙΑC
Nackter Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, über der r. Achsel Ledersack, über der l. Achsel Mantel, im l. Arm Kerykeion.

1 London Cat. 145, 37 irrig AY KAC | ANTΩNINO. — 2 Welzl Cat. 70, 1518, hier AY · K · A · C · ANTΩN fälschlich Mionnet S. 2, 385, 1090 zitiert.

724 K 18
ΑΥΤΟΚΡΑ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC r. beginnend.
Brustbild mit L. P. u. M. r.
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nackter Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel.

Gewicht: 4·32.
1 Budapest 67 (von Neudeck).

725 K 18
ΑΥΤΟΚΡΑΤ | ΑΝΤΩΝΙΝΟC r. beginnend.
Brustbild mit L. P. u. M. r.
ΟΥΛΠΙΑC Π | Α | ΥΤΑΛΙΑ (so)
Ebenso.

Gewicht: 3·94.
1 Wien 8814 (von Welzl), Cat. Welzl 70, 1517.

726 K 18
Tafel II 17
ΑΥ Κ Μ ΑΥ | ΑΝΤΩΝΙ
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑ[ΥΤΑΛΙΑC]
Athena mit Raupenhelm l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die gesenkte L. mit Lanze am Schild.

1 Sofia 3009, Mouchmoff 239, 4241.

727 K 18
ΑΥ Κ C ΑΝ | ΤΩΝΙΝΟC
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Herakles r. stehend, in der eingebogenen R. hinter dem Rücken die Keule, über dem l. Arm Löwenfell (vielleicht in der L. Bogen).

Gewicht: 4·68 (1).
1 Hollschek. — 2 Dumersan Cat. Allier 24, 3.

728 K 18
Tafel III 15
ΑΥΤ Κ Μ Α | ΑΝΤΩΝΙ
Ebenso
ΠΑΥΤΑΛЄΩΤΩΝ
Geflügelter Eros (Todesgenius) r. stehend, mit gekreuzten Beinen, die beiden Arme auf umgekehrter brennender Fackel über Steinhaufen.

Gewicht: 4·30 (1), 3·75 (4), 4·30 (7).
1 Paris 831 A, Dieudonné rev. num. XII (1908) 344, 5. — 2, 3 Rollin et Feuardent (C). — 4 Zagreb. — 5 Gusseme 360, 18. — 6 Sestini M. H. 64, 34. — 7 Leningrad Ermitage 45 = Lischine 662, 18 XI.

729 K 18
ΑΥΤ Κ Λ C ΑΝΤΩΝΙΝ | Ο | C das letzte C am Anfang.
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Asklepios nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewand vor der Brust.

1 Athen, Postolakkas Cat. 989.

730 K 18
ΑΥ · Κ · Μ · Α · | ΑΝΤΩΝΙ | Ν | ΟC
Ebenso
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 4·01 (1).
1 Karlsruhe. — 2 Rollin et Feuardent (C).

731 K 18
Inschrift zerstört
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
Ebenso

1 Wien Universität (von Scholz).

732 K 18
ΑΥ K M | ANTΩNIN
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Hygieia r. stehend, die Schlange aus der Schale in der R. fütternd.

Gewicht: 4·62 (1).
1 Leningrad Ermitage 47. — Lischine 660, 15.

[733] K 18
ΑΥ K C | ANTΩ
Ebenso
Ebenso
Ebenso

1 Friedländer und Sallet Berliner Catalog (1888) 205, 35 = 3491; nicht in Berlin. — 2 D'Ennery Cat. 607, 4263. — 3 Sestini Manuskript IV, 22.
Sallet bemerkt dazu: Die mangelhaft erhaltene Umschrift der Vs. sieht fast wie ΑΥΚΟ . . . . aus, es kann aber auch ein C von Severus sein. Der Kopf ist eher Caracalla als Commodus und den Köpfen seiner folgenden Münzen sehr ähnlich.

734 K 18
ΑΥ K M ΑΥΡ | ANTΩNEI
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
Ebenso

Gewicht: 3·24 (2).
1 Sofia 2347. — 2 Zagreb.

735 K 18 Tafel V 1
ΑΥ K C | ANTΩNINO | C
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Telesphoros nach vorn stehend, im kurzen Mantel mit Kapuze.

Gewicht: 3·95.
1 Paris 815, Vaillant n. gr. 107, 6 aus Seb. Feschius 385, 1087 hier irrig ΑΥΤΚΜΑΥΡ CEΥ ANTΩNINOC. — 2 Gusseme 360, 18. — 3 Rasche III 696 K 8. — 4 Sestini Manuskript IV, 5 irrig ΑΥΤ K M ΑΥΡΗ.

736 K 18
ΑΥΤΟΚΡΑΤ | ANTΩNINOC r. beginnend.
Ebenso
Ebenso
Ebenso

1 Rom Vatican.

737 K 18 Tafel V 15
ΑΥ K M ΑΥ | ANT[ΩNINOC]
Ebenso
[ΟΥ]ΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ u. i. A. AC
Silvanus-Pan nach vorn stehend, Kopf r., der Körper behaart, mit Bockbeinen, über der r. Achsel Mantel, im r. Arm Hirtenstab, die L. mit unbestimmbarem Attribut (Flöte?) an der Hüfte, zwischen Füssen r. vorspringender Hund.

1 Zagreb, schlecht erhalten (Beschreibung nach dem Original von Brunšmid, früher in dessen eigener Sammlung, gefunden in Vinkovce, Slavonien).
Dobrusky Matériaux d'arch. en Bulgarie VI, Izvestia Muzej Sofia I 81, 16 (Figur ebda 64, 58) beschreibt ein Basrelief des Silvanus, in der R. Messer, im l. Arm Lorbeerbaum, unten l. aufspringender Hund. Die Zeichnung hat viel Ähnlichkeit mit der Abb. dieser Münze. Noch bestimmender für Pan-Silvanus ist der von Kubitschek Vjesnik Hrvatskog arh. društva Zagreb N. S. XL 37 u. 38 veröffentlichte Stein von Sv. Hije bei Plevlje. Die Figur hat auf dem Stein die Bezeichnung S(ilvanus) AG (Augustus), in der R. eine Flöte, im l. Arm einen Hirtenstab. Professor Brunšmid als Besitzer der dem Zagreber Museum geschenkten Münze hat sich mit der Darstellung viel beschäftigt und ist für die hier gegebene Bezeichnung stark eingetreten. Angesichts des schlechten Zustandes des Exemplars wird eine definitive Deutung wohl dem Funde eines besseren Stückes vorzubehalten sein.

738 K 17
. . . . . AΥP A | NTΩNINOC
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der vorgestrekten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 3·72 (1).
1 Berlin (von Pfau). — 2 Gessner imp. CXLVI, 34. — 3 Rasche III 696 k 2.

739 K 19
AΥ · K · M · A | ANTΩN
Kopf mit L. r.
OΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Adler mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf mit Kranz im Schnabel r., auf Blitz stehend.

Gewicht: 4·60 (1), 5·30 (2).
1 Neapel Cat. Fiorelli 6419 als Elagabalus. — 2 Paris 831.

740 K 18
Tafel VIII 12
AΥ KAI | ANTΩNINOC · r. beginnend.
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OΥΛΠ | ΙΑC ΠΑΥ | ΤΑΛΙΑC
Delphin, Kopf r., von einem Dreizack durchbohrt.

Gewicht: 4·16 (1).
1 München. — 2 Sofia 5838, Mouchmoff 239, 4249.

741 K 18
Tafel VIII 8
AΥ K [M] | ANTΩNI
Ebenso
OΥΛΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Löwe r. schreitend.

Gewicht: 3·76 (1).
1 Wien 8810, Froelich 4 tent. 271, 3 CLI [Gessner imp. CXLIX, 64], Eckhel Cat. I, 74, 33 [Mionnet S. 2, 390, 1120]; Sestini Manuskript IV, 17. — 2 Sofia 2678, Mouchmoff 241, 4280. — 3 Rasche III 698 k 23.

742 K 19/20
Tafel VIII 10
AΥ K C | ANTΩNINO | C
Ebenso
OΥ[ΛΠ]ΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
Pferd mit erhobenem r. Vorderfuss r. schreitend.

Gewicht: 3·37 (1).
1 Wien 8811, Neumann Abbildungssammlung aus Lerse. — 2 Mionnet S. 2, 390, 1121 aus Cab. Marquis Goy. — 3 Chaix descr. 13, 92 mit irriger Bechreibung AΥK [MAΥ]ANTΩNINOC Elagabalus zugeschrieben. — 4 Mouchmoff 240, 4276.

743 K 18
Tafel VIII 11
AΥ K M AΥ | [ANTΩNEINOC]
Ebenso
OΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑ u. i. A. ΛΙΑC
Stier r. stehend.

Gewicht: 3·82 (1).
1 Leningrad Ermitage 46 = Lischine 663, 19 XI.

744 K 19
AΥ K M | ANTΩNI
Ebenso
[OΥΛΠΙΑ]C ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Schlange in zwei Ringeln aufgerichtet, Kopf r.

1 Gotha, Num. Zeit. (1838) 73, 17 irrig als Elagabalus; Sestini Manuskript IV, 16. Verschieden von dem gewöhnlichen Schlangentypus.

745 K 16/17
AΥ K M | ANTΩNEI
Ebenso
OΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC l. unten beg.
Schlange in fünf Windungen geringelt, Kopf r.

Gewicht: 4·00.
1 Paris 848, Mionnet S. 2, 389, 1112 aus d'Hermand.
Verschieden ven dem gewöhnlichen Schlangentypus.

746 K 18 | ΑΥ Κ Μ · ΑΝΤΩΝΙΝ | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙ u. unten AC
Ebenso | Schlange in mehreren Windungen emporgerichtet, Kopf r.

Gewicht: 3·47 (1).
1 Berlin Cat. (1888) 205, 37 = 880/1876. — 2 Philippopel 459. — 3 Auct. Prowe Cat. Egger XLVI, 277. — 4 Auction Froehner Cat. Ratto (1909) 102, 1572.

[747] K 18 | ΑΥΤ Κ Μ ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑ | C
Kopf mit L. r. | Zwei geringelte Schlangen.

1 Arigoni 157 XXIV, 333 hier Rs. C ΠΑΥΤΑΛΙΑC ΓΑΠΠΑ [Mionnet S. 2, 390, 1117]; Sestini Cat. 17; Manuskript IV, 16; Mouchmoff 240, 4261.
Die Zeichnung zeigt zwei Schlangen mit Köpfen nach zwei Richtungen, das scheint aber Phantasie des Zeichners gewesen zu sein; wahrscheinlich nur eine Schlange, da die Inschrift der Vs. mit Trennung hinter ΑΥΡ möglich ist.

748 K 20 | . . . . . ΑΝΤΩΝΙΝΟC | ΟΥΛ . . . . ΠΑΥΤΑΛΙΑC
r. beginnend. | Schlange in zwei Windungen emporgerichtet, Kopf r.
Brustbild mit L. P. u. M. r.

1 Sofia 4564.
Ein vierter Schlangentypus.

749 K 17 | ΑΥΤ Μ ΑΝ | . . . . . | ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Kopf mit L. r. | Weintraube am Stengel hängend.

1 Hollschek.

750 K 17 | ΑΥΤ Α | ΝΤΩΝΙ | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Brustbild mit L. P. u. M. r. | Ebenso

1 Philippopel 124 st. Degrand rev. num. 1900, 413, 32.

751 K 18 | ΑΥ Κ Μ ΑΥ | ΑΝΤ[ΩΝΕΙΝΟC] | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Halbmond aufwärts, mit einem grossen und drei kleinen Sternen.

Gewicht: 4·88 (1).
1 Leningrad Ermitage 47, Lischine 665a, 21a XI.

752 K 18 | ΑΥ Κ Μ | ΑΝΤΩΝΙ | Ebenso
Ebenso | Halbmond aufwärts mit drei Sternen.

1 Gotha, Num. Zeit (1838) 73, 14; Sestini Manuskript IV, 17 hier ΑΥ · ΚΑ · C · ΑΝΤΩΝ . . .

753 K 18 Tafel IX 5 | ΑΥ Κ Μ Α | ΑΝΤΩΝ | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Dreifuss um dessen mittleren Fuss sich Schlange emporringelt, Kopf über dem Kessel r.

Gewicht: 3·22 (1).
1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Leningrad Ermitage 49 = Lischine 665, 21. — 3 Im Handel Auction Horsky Cat. Hess (1917) 575, 2.

754 K 18 | ΑΥ Κ Μ ΑΥ | ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑ | C
Ebenso | Ebenso

Gewicht: 3·97 (1), 3·60 (2), 4·67 (3).
1 Berlin Cat. (1888) 205, 36; Sallet Cat. Berlin 205, 36 aus Sammlung Fox. — 2, 3 Leningrad Ermitage 48 u. 50.

755 K 18
. . . . . ΑΥΡ | ΑΝΤΩΝ
Ebenso
1 Im Handel.

Ebenso
Altar, darauf orphisches Ei zwischen zwei aufrecht stehenden Schlangen mit Köpfen über dem Altar.

756 K 18
ΑΥ Κ Μ ΑΥΡ | ΑΝΤΑΝΙΝΟC
(so)
Ebenso
Gewicht: 3·05.
Budapest 6 (alter Bestand).

Ebenso
Breiter bekränzter Altar, darauf orphisches Ei zwischen Flammen; am Fusse unbestimmbarer Gegenstand, vielleicht Stempelfehler.

[757] K 18
ΑΥ · Κ · Μ ΑΥΡ ΑΝΤΩΝΙΝΟC
Kopf mit L. r. Trennungslinie nicht angegeben.
1 Leake Num. hell. Eur. 138, ?. — 2 Hofmann Le numismate 1094.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Mystische Ciste, aus der Schlange l. hervorkriecht.

758 K 18
ΑΥ Κ C ΑΝ | ΤΩΝΙΝΟC
Brustbild mit L. P. u. M. r.

Ebenso
Breiter mit herabhängenden Guirlanden bekränzter Altar, darauf mehrfach um orphisches Ei geringelte Schlange, Kopf r.

1 Cambridge Fitzwilliam, Leake Eur. 85. — 2 Rollin et Feuardent (C, hier als Schlange um Korb oder Omphalos gewunden beschrieben).
Nicht erklärlich ist es, wie Leake (vgl. n. 757) eine andere Münze, deren Existenz möglich ist, beschreiben konnte; es müsste rein sein, dass im Cambridger Kabinett früher zwei Münzen vorhanden waren, von denen eine seither weggegeben wurde.

759 K 18
Tafel IX 15
[ΑΥ Κ Μ ·] | ΑΝΤΩΝΙΝ
Brustbild mit L. P. u. M. r.
Gewicht: 3·81 (1).
1 Wien 8812, Froelich App. II novae 56, 54 irrig . . A · C ANTΩNIN; Eckhel Cat. I, 74, 34 [Mionnet S. 2, 390, 1122]; Tomaschek Zur Kunde 451. — 3 Mouchmoff 240, 4277.

ΟΥΛΠΙΑ[C ΠΑΥΤΑ]ΛΙΑC
Hoher grosser, oben breiter, unten spitziger Korb mit orphischem Ei auf Gestell.

760 K 19
Tafel IX 19
ΑΥΤ Κ Μ ΑΥ · | ΑΝΤΩΝΙ
Ebenso
1 London Cat. 145, 39 irrig ΑΥΤ · · · ΑC. — 2 Sestini descr. 61, 35 aus Ainslie; Manuskript IV, 17.

ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Kleiner, oben breiter, unten spitziger Korb (oder Vase) mit drei Blumen auf Gestell.

761 K 18
ΑΥ Κ [Μ ΑΥ] | ΑΝ[ΤΩΝΙΝΟC]
Kopf mit L. r.
Gewicht: 3·96 (1).
1 Leningrad Ermitage 51 = Sestini Chandoir (1831) 47, 5; Manuskript Wien IV, 17 mit vollständiger Schrift.

[ΟΥΛΠ]ΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙ[ΑC]
Amphora.

762 K 18
. . . . . ΑΝΤ | ΩΝΙΝΟC ΑΥΓ
Brustbild mit P. u. M. r.
Gewicht: 4·16 (1), 4·22 (2).
1 Hollschek. — 2 Leningrad 52 (von Lischine 666, 22).

ΟΥΛΠΙ
ΑC ΠΑΥ
ΤΑΛΙΑC im Eichenkranz.

Caracalla zu Lebzeiten des Severus

Vierer

763 K 29 Tafel VII 13

AVT K M AVPH | ANTΩNEINOC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OVΛΠΙΑC ΠΑVTAΛΙAC
Severus in Senatorentracht r. stehend mit Lorbeer und geteiltem Bart, mit der R. Globus dem l. stehenden Caracalla mit Lorbeer und in breitgegürtetem langem Kleide überreichend, über der Schulter Mantel, die L. im Gewande.

Gewicht: 11·08 (1).
1 Budapest 91 (von Neudeck). — 2 London Cat. Appendix Thrace 235, 34 a (Bank Coll.).
Das Porträt des Severus ist durch den zweigeteilten Bart zu erkennen.

764 K 29

AVT K M AVPH | ANTΩNEI NOC r. beginnend.
Brustbild mit L. P. M. Schild (mit Gorgoneion) und Lanzenspitze l.

OVΛΠΙΑC | ΠΑVTAΛΙAC
Ebenso

1 Avramoff (neue Sammlung).

765 K 29

AVT K M AVPH | ANTΩNINOC
Kopf mit L. r. bärtig.

OVΛΠΙΑC ΠΑVTAΛΙAC
Ebenso

1 München. — 2 Sofia 1215, Mouchmoff 240, 4270. — 3 Sestini Classes gen. II 31 hier OMONIA CEBACTΩN beschrieben.

Caracalla und Geta

Vierer

766 K 28

AV K H AVI ΩNTANINOC KAI und unten A CE ΓETA KAIC
Brustbild Caracallas mit Strahlenkrone, L. P. u. M. und Brustbild Getas mit Gewand nebeneinander r.

OVΛΠΙΑC | ΠΑVTAΛΙAC
Asklepios nach vorn stehend, Kopf l., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewand vor der Brust.

Gewicht: 13·54 (1).
1 München (von Cousinéry), Sestini descr. 67, 38, hier AV K H M AVI — ΩNTANINOΣ KAI . . . mit Bemerkung „man sieht einen grossen Fehler des Graveurs, der H · AVI · ΩNTANINOΣ statt M · AVP · ANTΩNINOC setzte“ [Mionnet S. 2, 390, 1123, mit Bemerkung: diese Legende wurde von einem Ignoranten retouchiert]; Manuskript IV, 19 hier . . . . KAICAP am Ende mit Bemerkung „Sed epigr. turbata a monetario.“ — 2 Mouchmoff 242, 4310.
Die Legende, in der statt M ein H, statt P ein I, statt A ein Ω und statt Ω ein A steht und zwischen O und C ein Abstand zu bemerken ist, kann nicht als retouchiert betrachtet und auch nicht ihre Echtheit verdächtigt werden.

Plautilla

Statthalter Sicinius Clarus (202—205 n. Chr.)

Vierer

Stempel der Vierer

1. ΦΟΥΛ ΠΛΑΥ | ΤΙΛΛΑ CEBA Brustbild mit Doppelknoten im Haar, Stephane u. Gewand r.; Hera, Aphrodite, Hygieia u. Asklepios, Schlange.
2. ΦΟΥΛ ΠΛΑΥΤΙΛ | ΛΑ CEBACTH Brustbild mit Gewand; Artemis, Nike.

767
K 28

ΦΟΥΛ ΠΛΑΥ | ΤΙΛΛΑ CEBA
Brustbild mit Doppelknoten im Haar, Stephane und Gewand r.

ΗΓ CIKINIOY K[ΛΑΡΟΥ] ΟΥΛ[ΠΙΑC ΠΑΥ-ΤΑΛ]ΙΑC
Hera l. stehend, im langen Gewande, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 14·75 (1).
1 Paris 832, Pellerin mel. 2, Mionnet S. 2, 391, 1124. — 2 Sestini Manuskript IV, 20. — 3 Mouchmoff 242, 4314.

768
K 28

Tafel III 10

Ebenso
Ebenso

ΗΓ CIKINIOY ΚΛΑ | POY OYΛΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC (die Buchstaben ΠΑΥ in Monogramm).
Aphrodite nackt nach vorn, die R. vor der Brust, die L. vor der Scham; l. unten Säule, darauf Kugel; r. unten Delphin mit Kopf abwärts.

Gewicht: 13·80.
1 Philippopel 50. — 2 Severeanu (von Knechtel). — 3 Sofia (von Avramoff). — 4 Wien 8838; Schlosser Num. Zeitschr. XXIII, 15, 19 irrig ΙΟΥΛ ΠΛΑΥΤΙΛΛΑ CEBA ΗΓΕ ΛΙΚΙΝΙΟΥ ΟΥΛΠΙΑC Π · ΤΑΛΙΑC beschrieben.

769
K 28

Ebenso
Ebenso

ΗΓЄ CIKINIOY ΚΛΑΡΟΥ ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Artemis r. eilend, mit flatterndem Mantel, die R. zum Kopfe erhoben, in der vorgestreckten L. Bogen, zu ihren Füssen r. springender Hund.

1 Gotha. — 2 Im Handel Lagerkatalog Hirsch XVII, 687.
Gleicher Rs.-Stempel wie Caracalla n. 512.

770
K 27

ΦΟΥΛ ΠΛ[ΑΥΤΙΛ | ΛΑ CEBA-CTH]
Brustbild mit einem Knoten im Haar und Gewand.

ΗΓ[Ε] CIK[IN ΚΛΑ]ΡΟΥ | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Athena l. sitzend, in der vorgestreckten R. Schale, die L. gesenkt über dem Schild; vor ihr Oelbaum, um den sich Schlange ringelt, Kopf zur Schale r. gewendet; unter dem Sessel Eule.

1 Sofia 2993, Mouchmoff 238, 4225; ebd. unter Domna n. 242, 4311.

771
K 28

Tafel III 7

ΦΟΥΛ ΠΑΑΥΤΙΑ | ΑΑ CEBA CTH
Brustbild mit einem Knoten im Haar und Gewand r.

ΗΓΕ CIKIN ΚΑΑ[ΡΟΥ] ΟΥΛ · ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Geflügelte Nike l. stehend, in unten stark gebauschtem Kleid, auf Kugel, in der vorgestreckten R. Kranz, mit der L. Palmzweig schulternd.

Gewicht: 12·90 (1).
1 Paris 833, Pellerin mel. 158, 1, XXIX, 6; Mionnet S. 2, 391, 1125; Sestini Manuskript IV, 20; Mouchmoff 242, 4312.

771 a
K 30

ΦΟΥΛ ΠΑΑΥ | ΤΙΑΑΑ CEBA
Br. mit Gewand r.

ΗΓΕ CIKI ΚΑΑΡΟΥ · ΟΥΛ · ΠΑΥΤΑΛΙΑC im Kreise
Nackter jugendlicher bartloser Flussgott l. auf Wellen lagernd, Kopf r., den l. Arm mit Gewand auf umgelegtes Quellgefäss gestützt, aus dem Wasser fliesst, die R. mit kurzem Ruder ausgestreckt, in der Hand Rebenstock mit Reben.

Gewicht; 12·05 (1).
1 Leningrad Ermitage 53.

772
K 28

ΦΟΥΛ · ΠΛ · ΑΥ | ΤΙΑΑΑ CEBA
= 763

ΗΓΕ CIKIN . . . . . .
i. u. A. ΠΑΥΤΑΛΙ AC
Hygieia r. stehend, die Schlange aus einer Schale in der R. fütternd; Asklepios nach vorn stehend und blickend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewand vor der Brust; dazwischen kleiner Telesphoros nach vorn mit Mantel und Kapuze, mit der erhobenen R. das Gewand Hygieias haltend.

Gewicht: 12·51 (1), 14·48 (2).
1 Berlin. — 2 Budapest 92 (von Neudeck).

773
K 30

Ebenso
Ebenso

ΗΓ CIKINIOΥ ΚΑΑΡΟΥ Ο | ΥΛΠΙΑC ΠΑΥ
u. i. A. ΤΑΛΙΑC
Kaiser (Severus?) nach vorn stehend, Kopf r., im Lorbeer und Panzer, die erhobene R. auf langem Szepter, die L. mit Schwert an der Hüfte; vorne r. beflügelte Nike l. stehend, die R. mit Kranz und Schleife dem Kaiser entgegenstreckend, mit der L. Palmzweig schulternd.

Gewicht: 14·79 (2).
1 London 5/682. — 2 Wien 8837, Froelich 4 tent. 283/4 CLXXVI hier irrig ΗΓΕΜ ΕΡΥΤΙΟΥ ΚΑΑΡΟΥ [Gessner imp. CLI, 7* irrige Grössenangabe 18 mm]; Eckhel Cat.I, 74, 39 [Mionnet S. 2, 391, 1126]; Münsterberg Beamtennamen 95. — 3 Sestini Manuskript IV, 20. — 4 Rasche III 699 l, 1. — 5 Mouchmoff 242, 4313.

774 | Ebenso | ΗΓ CIKINIOΥ ΚΑΑΡΟΥ ΟΥΑΠΙΑC ΠΑΥ u. i. A. ΤΑΛΙΑC
K 30 | Ebenso | Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Bart r., Schwanz in zwei Enden auslaufend.

1 Severeanu (von Knechteh.

Plautilla und Caracalla

Sicinius Clarus

775 | ΦΟΥΛ ΠΛΑΥ | [ΤΙΑΛΑ CΕΒΑ] | . . . . . ΚΑΑΡΟΥ ΟΥΑΠΙΑC. u. i. A. ΠΑΥΤΑΛΙ AC
K 28 | Brustbild mit Doppelknoten im Haar, Stephane und Gewand r. | Plautilla r. stehend im langen gerafften Gewand, die R. mit Gewandzipfel vorgestreckt; Caracalla im Senatorengewand l. stehend, der Gewandzipfel über der L., mit der R. die Hand der Kaiserin ergreifend.

Gewicht: 12·85.
1 Berlin.
Diese Münze der Eheschliessung zwischen Caracalla u. Plautilla ist im J. 202 geprägt worden.

Geta

Namensformen den römischen Münzlegenden entsprechend:

I. Caesar L. Septimius Geta ohne Lorbeerkranz . . . . . 198—203/4 n. Chr. S. 185
II. P. Septimius Geta Caesar „ „ . . . . . 198—208/9 „ „ S. 191
III. P. L. Septimius Geta Caesar „ „ . . . . . 198—208/9 „ „ S. 196
IV. Imperator Caesar P. Septimius Geta mit Lorbeekranz . . 208—210/1 „ „ S. 197

Die letzte Namensform mit dem Titel als Augustus vom Jahre 211—212 fehlt in Pautalia.

Geta als Caesar

Einundeinhalber

Stempel der Einundeinhalber

Alle mit bartlosem Gesicht

I. Mit der Namensform Λούκιος Σεπτίμιος Γέτας Καῖσαρ:

1. Κ Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC Br. P. M. (F. r.) r.; Dreifuss, Adler.
2. Λ CЄ | ΓΕΤΑC Κ Br. P. M. (F. v.) r.; Artemis.
3. Λ CЄΠ | ΓΕΤΑC Κ „ Sarapis, Dionysos, Athena, Herakles, Tyche, Adler, Schlange, Weintraube.
4. Λ · CЄΠ · | ΓΕΤΑC · Κ · K. L. r.; Altar m. Vase, Altar m. Ei.
5. Λ ΣЄΠ | ΓЄΤΑ Κ Br. P. (r.) M. r.; Hermes, Schlange.
6. Λ CЄΠ | ΓЄΤΑC ΚΑ Br. P. (r.) M. r.; Schlange, Halbmond.

7. Λ CЄΠ | ΓЄTAC KAI Br. P. M. (F. r.) r.; Altar.
8. Λ CЄΠ KAI | ΓЄTAC Br. P. M. (F. v.) r.; Weintraube.
9. Λ CЄΠ | T · ΓЄTAC · | KA „ Tyche.
10. Λ CЄΠT | ΓЄTAC K „ Herakles, Altar mit Schlange.
11. Λ CЄΠT | ΓЄTAΣ K „ Tyche, Vase.
12. Λ CЄΠT | ΓЄTAΣ K „ Adler, Adler mit Ei.
13. Λ CЄΠT | ΓЄTAC K Br. P. (r.) M. r.; Athena, Dreifuss.
14. [Λ C]ЄΠT | ΓЄTAC KAI K. L. r.; Kaiser.
15. Λ CЄΠT | ΓЄTAC | KAI Br. P. M. (F. v.) r.; Vase, Halbmond.
16. Λ CЄΠTI | ΓЄTA[C K] Br. P. (r.) M. r.; Concordia.
17. Λ CЄΠTI | ΓЄTAC K Br. P. M. (F. r.) r.; Hygieia.
18. Λ · CЄΠTI | ΓЄTA · KAI „ Hermes.
19. Λ CЄΠTI | ΓЄTA KAI „ Hermes.
20. Λ CЄΠTI | ΓЄTA KAI „ Eros, Asklepios, Korb.
21. Λ CЄΠTI | ΓЄTAC K „ Schlange.
22. Λ CЄΠTIM | ΓЄTA KAI „ Altar mit Ei.
23. ΛOYC C KЄ | ΓЄTAC „ Concordia.
24. Λ · · · CЄΠ | ΓЄTAC · K. L. r.; mystische Ciste.

776
K 18

Λ CЄΠ | ΓЄTAC K
Brustbild nach vorn mit P. u. M. (Falten vorn) r.

OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Brustbild des Sarapis mit Kalathos und Gewand r.

Gewicht: 4·03 (2), 3·09 (4).
1 Kopenhagen Ramus 108, 3 [Mionnet S. 2, 392, 1131]. — 2 München. — 3 Philippopel 830, Mouchmoff 243, 4324. — 4 Turin Cat. Lavy 96, 1041 hier irrig OYΛΠΠAC ΠAITAΛIAC; Cat. Fabretti 2068.

777
K 18

. . . . CЄΠTI . . . .
Brustbild mit P. u. M. r.

[OY]ΛΠΠAC Π[AYTAΛIAC]
Aphrodite nackt stehend.

1 Mionnet S. 2, 393, 1138; Tomaschek Zur Kunde 450. — 2 Mouchmoff 243, 4319.

778
K 18

Λ CЄ | ΓЄTAC K
Brustbild nach vorn mit M. u. P. (F. vorn) r.

OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIA u. i. A. C
Artemis in kurzem Gewande r. ausschreitend, die R. zum Kopf erhoben, in der L. Bogen.

1 Rom Vatican. — 2 Sofia 4285, Mouchmoff 243, 4315.

779
K 18

Λ CЄΠ | ΓЄTAC K
Ebenso

OYΛΠΠAC | ΠAYTA Rest fehlt.
Dionysos l. stehend, in der gesenkten R. Kantharos, die L. am bebänderten Thyrsos.

Gewicht: 4·05 (1).
1 Budapest 7 (alter Bestand). — 2 Sofia 1789, Mouchmoff 243, 4325.

780
K 18

Λ ЄΠ | ΓЄTA K
Brustbild mit Schuppenpanzer rückwärts u. M. r.

ΠAYTAΛI [ΩTΩN]
Hermes nackt r. reitet auf Widder, in der R. Kerykeion.

1 Sofia 439, Mouchmoff 244, 4356.

781 K 18 | Λ · CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑ · ΚΑΙ | ΟΥΛΠΙΑ[C ΠΑΥΤΑΛΙΑC]
Brustbild mit P. u. M. (F. r). r. | Ebenso

Tafel III 20

Gewicht: 3·69 (1), 4·00 (2), 3·55 (3).
1 Berlin. — 2 Paris Vaillant n. gr. 118 (aus Thes. reg.); Mionnet I, 399, 241, wahrscheinlich dieses Exemplar Hardouin 133 hier Π CΕΠΤΙ. — 3 Paris 842 A, Dieudonné rev. num. XII (1908), 345, XII, 7 als weibliche Figur (Hellé) mit Kranz in der Hand beschrieben. — 4 Gusseme 360, 19. — 5 Rasche III 699 K 11 u. 12. — 6 Sestini Manuskript IV, 21. — 7 Mouchmoff 243, 4332 als Zeus auf Ziege.

782 K 18 | Λ CЄΠΤΙ | ΓΕΤΑ ΚΑΙ | ΠΑΥΤΑ | ΑΙΩΤΩ u. i. A. N
Brustbild mit P. u. M. (n. v). r. | Ebenso

Gewicht: 4·765.
1 Berlin Cat. (1874) 544 = Cat. (1888) 205, 38.

783 K 17 | Λ CЄΠ | ΓЄ[ΤΑC K] | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Athena r. stehend mit Helm, im gegürtetem langen Kleid, die erhobene R an der Lanze, die gesenkte L. am Schild.

1 Sofia (von Avramoff).

783 a K 18/19 | Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC K | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑ (so)
Ebenso | Athena l. stehend mit Helm, in gegürtetem Chiton und Himation, in der vorgestreckten R. Schale, die gesenkte L. mit der Lanze auf seitwärts stehenden Schild gestützt; vorne l. unten brennender Altar.

Gewicht: 4·52.
1 Wien (Neuerwerbung 1924).

784 K 19 | Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC K | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙ
Ebenso | Herakles bärtig r. stehend, der l. Fuss vorgestreckt, die R. hinter dem Rücken, die L. mit Löwenfell und Keule auf Felsen.

Gewicht: 5·25 (1).
1 Paris 841. — 2 Sofia 4284, Mouchmoff 244, 4354.

785 K 16/18 | Λ CЄΠ | ΓЄΤΑC K | ΟΥΛΠΙΑC | [ΠΑΥΤΑΛ]ΙΑC
Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r. | Ebenso

1 Glasgow Hunter, Macdonald 445, 6, XXIX, 14.

786 K 18 | Λ CЄΠΤΙ | ΓΕΤΑ ΚΑΙ | ΠΑΥΤΑΛ | ΕΩΤΩΝ (so)
Ebenso | Geflügelter Eros (Todesgenius) nach vorn stehend mit gekreuzten Beinen, die beiden Arme auf umgekehrter brennender Fackel über bekränztem Altar.

Tafel III 16

1 London Cat. 146, 40, Rs. wahrscheinlich dieses Exemplar Mionnet S. 2, 393, 1139 aus Allier hier AYT K Π CЄΠΤΙΜ ΓΕΤΑC beschrieben (es gibt aber keine Kleinmünzen-Getas mit dieser Legende auf Vs. und Rs.). — 2 Riggauer Zeitschr. f. Num. VIII, 96.

787
K 18

Ebenso
Ebenso

ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ
Asklepios nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L mit Gewand vor der Brust.

Gewicht: 3·77.
1 Berlin Cat. (1888) 205, 39 (von Rauch).

788
K 17

Λ CEΠΤΙ | ΓΕΤΑC K
Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r.

Ebenso
Hygieia r. stehend, die Schlange aus der Schale in der R. fütternd, r. unten kleiner Telesphoros nach vorn mit Mantel u. Kapuze.

1 Athen Postolakkas Cat. 994. — 2 Sofia 1669, Mouchmoff 244, 4358.

789
K 18

Λ CEΠΤΙ | ΓΕΤΑ[C K]
Ebenso

Ebenso
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel; vorne l: unten brennender Altar.

Gewicht: 4·45 (1).
1 Cambridge Fitzwilliam (Mc Clean 4529 Taf. 170, 5; als Tyche gedeutet).

790
K 17

Tafel VII 3

(Vs. u. Rs.)

ΑΟΥC C KЄ | ΓЄΤΑC
(das K kann auch ein A sein).
Ebenso

ΟΥΛ | ΠΠΑC | ΠΑΥΤΑ (Rest fehlt).
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Lokalmuseum Enns (Oberösterreich.); Der Römische Limes in Österreich X, 166, irrig Mionnet S. 2, 392, 1140 zitiert.
Diese Münze, im Standlager von Lauriacum gefunden, zeigt eine starke Verrohung im Stil gegen die anderen Münzen Getas.

791
K 18

Λ CEΠ | ΓΕΤΑC K
Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r.

ΟΥΛΠΠΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
Tyche mit Kalathos, in der gesenkten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 3·39 (1), 3·88 (2).
1 München. — 2 Zagreb.

792
K 18

Λ CЄΠ | Τ · ΓЄΤΑC · | KA
Brustbild mit P. u. M. (F. v.).

ΟΥΛΠΠΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 4·84 (3).
1 Gotha. — 2 Kopenhagen. — 3 Wien 8840, Theupoli 993 hier Λ ΣΕΠΤ ΓΕΤΑΣ [Mionnet S. 2, 393, 1140]; Sestini Manuskript IV, 20. — 4 Rasche III 699 m 2.

793
K 18

Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC K
Ebenso

ΟΥΛΠΠΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 4·30 (1).
1 Ruzicka. — 2 Sofia 1981, Mouchmoff 244, 4352.

794 K 18
Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC ΚΑΙ
Blosser Kopf r
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑ | ΥΤΑΛΙΑC
Kaiser l. stehend, im Panzer und Stiefeln, in der gesenkten R. Schale, die erhobene R. am Szepter.

1 Amsterdam Akademie.

795 K 18 Tafel VIII 3
Λ CЄΠ | ΓЄΤΑC Κ
Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r.
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
Adler mit geöffneten Flügeln nach vorn auf Blitz stehend, Kopf r.

1 Kopenhagen.

795 a K 18
[Λ] CЄΠ | [ΓЄΤΑC Κ]
Br. m. L. P. M. rückwärts r.
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Adler mit breitgespannten hängenden Flügeln nach vorn stehend, Kopf r.

1 Sofia 8479.

796 K 19
Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑЄ Κ
Ebenso
Ebenso
Adler l. stehend mit geschlossenen Flügeln, Kopf mit Kranz im Schnabel r., auf Urne mit Gestell.

1 Gotha, Sestini lettere IX, 15 [Mionnet S. 2, 394, 1145]; Manuskript IV, 21; Num. Zeit. 1838, 73, 16; Mouchmoff 243, 4343.

797 K 18
Λ CЄΠ | ΓЄΤΑ Κ
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Schlange in zwei Windungen emporgerichtet, Kopf r.

Gewicht: 3·93 (3).
1 Kopenhagen Ramus 108, 10 unvollständig beschrieben [Mionnet S. 2, 394, 1144]. — 2 Sofia 4557, Mouchmoff 243, 4334. — 3 Wien 8842.

798 K 18
Λ CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑC Κ
Ebenso
Ebenso
Schlange in vier Windungen emporgerichtet, Kopf r.

Gewicht: 5·85.
1 Ruzicka.

799 K 17
Λ CЄΠ | ΓЄΤΑC ΚΑ
Brustbild mit P. (r.) u. M. r.
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Schlange in vier Windungen emporgerichtet, Kopf r., auf zwei Stufen.

1 Sofia 5500, Mouchmoff 243, 4337.

800 K 20
[Λ CЄΠ | ΓЄΤΑC] Κ
Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r.
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙ | ΑC von der Mitte r.
Weintraube.

1 Rollin et Feuardent (C).

801 K 18 Tafel IX 24
Λ CЄΠ ΚΑΙ | ΓЄΤΑC
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Weintraube am Stengel.

Gewicht: 3·53 (2).
1 Kopenhagen. — 2 München. — 3 Ruzicka. — 4 Hardouin 133. — 5 Vaillant n. gr. 118 (aus Thes. regius, jetzt in Paris nicht vorhanden). — 5 Gusseme 360, 19. — 6 Neumann Museum 251; Wiczay 2400 [Mionnet S. 2, 395 1151]. — 7 Sestini Manuskript IV, 21. — 8 Mouchmoff 243, 4325.

802 | [Λ CEII] | ΓETAC KA | ΠAYTAΛEΩTΩN
K 17 | Brustbild mit Schuppenpanzer (r.) u. M. r. | Halbmond aufwärts mit einem Stern.
Tafel IX 26

Gewicht: 3·65.
1 Zagreb.

803 | Λ CEII | TI ΓETAC | OYΛΠIAC ΠAYTAΛIAC
K 17 | Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Ebenso

Gewicht: 3·34.
1 Wien 8841, Theupoli 998 hier Π ΣE ΓETAΣ beschrieben [Mionnet S. 2, 395, 1150]; Sestini Manuskript IV, 20. — 2 Rache III 699 m 3.

804 | Λ CEΠTIM | ΓETA KAI | OYΛΠIAC ΠAYTAΛIA u. i. A. C
K 18 | Ebenso | Hoher schlanker Altar mit breiter Platte auf einer Stufe, darauf orphisches Ei.
Tafel IX 14

1 Leningrad Akademie.

805 | Λ · CEII · | ΓETAC · K · | OYΛΠIAC | ΠAYTAΛIAC
K 17 | Kopf mit L. r. | Breiter berkränzter Altar mit herabhängenden Guirlanden, darauf orphisches Ei, aus dem Schlange mit Kopf r. wächst.
Tafel IX 13

1 London Cat. 146, 43.

806 | Λ · CE[II ·] | ΓЄTAC · K · | OYΛΠIAC ΠAYTAΛIAC · rund herum·
K 18 | Ebenso | Breiter hoher bekränzter Altar, darauf orphisches Ei.

1 Avramoff (neue Sammlung).

807 | Λ CЄII | ΓЄTAC KAI | Ebenso
K 18 | Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Breiter hoher bekränzter Altar, darauf Früchte mit Gewinden.
Tafel IX 1

1 Philippopel 125 st.

808 | Λ CЄIIT | [ΓETAC K] | Ebenso
K 18 | Ebenso | Schmaler hoher bekränzter Altar mit herabhängenden Guirlanden auf zwei Stufen, darauf Schlange in zwei Ringeln, Kopf r.

Gewicht: 5·18.
1 Budapest 97 (von Neudeck).

809 | Λ CЄIIT | ΓETAC K | OYΛΠIAC ΠAYTAΛIAC (das ertse A schon beinahe wie ein II).
K 18 | Ebenso | Breiter niederer Altar mit herabhängenden Guirlanden auf zwei Stufen, darauf orphisches Ei, umwickelt von einer Schlange, Kopf r.

Gewicht: 4·00 (1), 3·86 (2).
1 Paris 847, vielleicht Neumann Museum 280; Wiczay 2401 [Mionnet S. 2, 395, 1149]; Sestini M. H. 64, 36. — 2 Wien 8845 (aus Welzl), Cat. Welzl 70, 1521 hier Λ CEIITI · ΓETAC · K; Tomaschek Zur Kunde 450. — 3 Mouchmoff 244. 4348.

810 K 18
Κ Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C
Dreifuss in Dreieckform mit breiter Oberplatte, um dessen mittleren Fuss sich Schlange emporringelt, Kopf über der Platte r. unterhalb Kugeln (?).

Gewicht: 2·84 (1), 4·57 (2), 4·05 (3).
1 Budapest 94 (von Neudeck). — 2 München. — 3 Wien 8843 (aus Welzl), Cat. Welzl 70, 1520.

811 K 17
Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC Κ
Brustbild mit P. (r.) u. M. r.
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Dreifuss, um dessen mittleren Fuss sich Schlange emporringelt, Kopf r.

1 Sofia 1983, Mouchmoff 244, 4351.

812 K 17 Tafel IX 20
Λ CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑ
Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r.
ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Grosser hoher Korb mit Äpfeln und herabhängenden Blättern.

Gewicht: 3·30 (2).
1 Turin Cat. Lavy 96, 1040 hier Λ CЄΠΤΙ ΓЄΤΑC; Cat. Fabretti hier Λ CЄΠΤΙ ΓЄΤΑ[C Κ]. — 2 Soffa 3988, Mouchmoff 243, 4339.

813 K 17 Tafel IX 23
Λ CЄΠΤ | ΓЄΤΑC | ΚΑΙ
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC · ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Vase mit zwei Henkeln.

1 Wien Universität (von Scholz). — 2 Sestini descr. 67, 41 [Mionnet S. 2, 394, 1148 hier irrig ΚΑΙC CЄΠΤ]. — 3 Mouchmoff 243, 4322.

814 K 17
[Λ CЄΠΤ] | ΓЄΤΑΣ Κ
Ebenso
ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

1 Philippopel 125 st.

815 K 18 Tafel IX 4
Λ · · CЄΠ ΓЄΤΑC ·
Blosser Kopf r. (scheinbar bärtig).
ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙ und unten fortgesetzt AC
Verzierter viereckiger Korb halbgeöffnet, Deckel dreieckig, aus dem Schlange (Kopf r.) hervorkriecht.

1 Sofia 5296, Mouchmoff 243, 4340.

II. Mit der Namensform Πούβλιος Σεπτίμιος Γέτας Καῖσαρ:

1. Π CΑΠΤΙ (so) | ΓЄΤΑC Κ Br. P. M. (F. v.) r.; Korb.
2. . Π CЄ | ΓЄΤΑC Κ ohne Beschreib.; Halbmond.
3. Π CЄΠ | ΓЄΤΑ . . . Br. P. M. (F. v.) r.; Korb.
4. Π CЄΠ | ΓЄΤΑC Κ „ Schlange.
5. Π CЄΠ | ΓЄΤΑC ΚΑΙ „ Nike.
6. Π CЄΠ | ΓЄΤΑC ΚΑΙ „ Hera, Hermes auf Widder.
7. Π CЄΠ | ΓЄΤΑC Κ „ Tyche.
8. Π CЄΠ | ΓЄΤΑ[C Κ . .] „ Demeter.
9. Π CЄΠΤ | ΓЄΤΑ ΚΑΙ „ Apollon.
10. Π CЄΠΤ | ΓЄΤΑ ΚΑΙ „ Halbmond.

11. Π CEΠΤ | ΓETAC K Br. P. M. (F. v.) r; Altar m. Schlange.
12. · Π CEΠΤ · | ΓETA KAI Br. P. M. (F. r.) r.; Halbmond.
13. Π CEΠΤΙ | ΓETAC K „ Dionysos, Eros, Asklepios, Hygieia, Concordia, Halbmond, Korb.
14. Π CEΠΤΙ | ΓETAC KA Br. P. M. (F. v.) r.; Altar mit Schlange.
15. Π CEΠΤΙ | ΓETA KAI „ Eros, Dionysos, Altar m. Schlange.
16. Π CEΠΤΙ | ΓETA KAI Br. P. M. (F. r.) r.; Asklepios, Nemesis.
17. Π CEΠΤΙ | ΓЄTAC KAI Br. P. M. (F. r.) r.; Dionysos.
18. [Π CEΠΤΙ] | ΓЄTAC KAI „ Korb.
19. Π · CEΠΤΙ | ΓETAC KAI Br. P. M. (F. r.) r.; Eros auf Löwen.
20. Π CEΠΤΙ | ΓETAC KAI Br. P. (r.) M. r.; Korb.
21. Π CEΠΤΙ | ΓETAC KAI Br. P. M. (F. r.) r.; Harpokrates, Weintraube.
22. Π (?) CEΠ | ΓЄTA Br. r.; Tyche.

816 Π CEΠ | ΓETAC KAI | ΠAΥ | TA | AIΩTΩN
K 18 Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Hera l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter.

Gewicht: 4·75.
1 Paris 839, Mionnet S. 2, 391, 1128. — 2 Mouchmoff 244, 4353.

817 Π CЄΠ | ΓЄTA[C K . .] | OΥΛΠΙΑC | ΠAΥTAΛI u. i. A. AC
K 18 Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r. | Demeter l. stehend mit Schleier, in der vorgestreckten R. Ähren, die erhobene L. auf brennender Fackel.

1 Athen AE 42.

818 Π CEΠΤ | ΓETA KAI | OΥΛΠΙΑC Π | AΥTAΛIAC
K 18 Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Apollon (Bonus Eventus?) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig.

Gewicht: 3·85 (1), 3·20 (2).
1 Budapest 95 (von Neudeck). — 3 Paris 840. — 3 Lischine 670, 26.

819 Π CEΠΤΙ ΓETAC K . | ΠAΥTA | AIΩTΩN
K 18 Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r. | Dionysos l. stehend, in der vorgestreckten R. Traube, die erhobene L. auf bebändertem Thyrsos.

Gewicht: 3·71 (1).
1 München. — 2 Sofia 4392, Mouchmoff 243, 4326.

820 [Π CEΠΤΙ] | ΓЄTAC KAI | OΥΛΠΙΑC Π | A | ΓTAΛIAC
K 17 Ebenso | Ebenso, vielleicht in der R. Kantharos.

Gewicht: 4·41.
1 Wien 8839.

821 Π CEΠΤΙ | ΓETA KAI | ΠAΥTA | AIΩTΩN
K 17 Ebenso | Dionysos l. stehend, in der vorgestreckten R. Kantharos, die erhobene L. auf bebändertem Thyrsos; vorne l. unten Panther l., Kopf r.

Gewicht: 3·69 (3).
1 Philippopel 125. — 2 Sarajewo 4872. — 3 Leningrad Ermitage (C). — 4 Auction Sim Cat. Sotheby (1890), 17, 140.

821 a | II CEII | ΓETAC KAI | ΠAΥTAAIΩTΩN im Kreise oben.
K 17 | Brustbild mit P. u. M. (Falten rückwärts) r. | Hermes nackt, in der vorgestreckten R. Kerykeion, auf r. schreitendem Widder reitend.

Gewicht: 3·95 (1).
1 Leningrad Ermitage 64.

822 | II ЄЕII | ΓЄTAC KAI | ΠAΥTAA | EΩTΩN
K 17 | Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Geflügelte Nike l. stehend, am Kopf Stern(?); in der vorgestreckten R. Kranz mit Schleife, mit der L. Palmzweig schulternd.

Gewicht: 3·70 (1).
1 Dresden, Mionnet S. 2, 391, 1127. — 2 Eckhel Cat. 74, 40, nicht in Wien [Sestini Manuskript IV, 21]. — 3 Rasche III 699 m 8.

823 | II CEIITI | ΓETAC K · | ΠAΥTA | AIΩTΩN
K 18 | Ebenso | Asklepios nach vorn stehend, in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewand vor der Brust.

1 Rom Vatican. — 2 Sofia 3670.

824 | II CЄIITI | ΓETA KAI | OYAIII | ΠAΥTAA . . .
K 19/20 | Ebenso | Ebenso

Gewicht: 3·52.
1 Budapest 96 (von Neudeck).

825 | II CEIITI | ΓETAC K | ΠAΥTA | A[IΩTΩN]
K 18 | Ebenso | Hygieia r. stehend, die Schlange aus der Schale in der R. fütternd.

Gewicht: 3·82.
1 Budapest 86 (von Neudeck).

826 | II CEIITI | ΓETAC KAI | ΠAΥTAAIΩTΩN
K 17 | Ebenso | Harpokrates l. stehend, am Kopfe Stern, die R. zum Kopf erhoben, in der gesenkten L. Füllhorn.
Tafel I 16

Gewicht: 3·55 (2), 3·62 (3).
1 Dr. Gheorghieff. — 2 Hollschek. — 3 Leningrad Ermitage 62 = Lischine 670 a, 27 IX als Genius beschrieben.

827 | II CEIITI | ΓETAC K | ΠAΥTA | AEΩTΩN
K 17 | Ebenso | Geflügelter Eros (Todesgenius) r. stehend, die Beine gekreuzt, die Arme auf umgekehrter brennender Fackel, die l. Hand vor dem Kopfe.
Tafel III 14

Gewicht: 3·655 (1).
1 Berlin (von Imhoof). — 2 Sofia 1984, Mouchmoff 243, 4323.

828 | Ebenso | ΠAΥTA | AIΩTΩN
K 18 | Ebenso | Ebenso

Gewicht: 3·65.
1 Paris 838, Holstenus 248; Camelus Num. reg. Suec. 135; Mionnet I 399, 239 hier CЄIITI | ΓЄTAC K · ; Sestini Manuskript IV, 21.

829 K 18 | Π CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑ ΚΑΙ — Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Ebenso — Ebenso

1 Philippopel 180.

830 K 18 Tafel III 17 | Π · CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑC ΚΑΙ — Ebenso | ΠΑΥΤΑ | ΛΕΩΤΩΝ (so) — Geflügelter Eros auf r. schreitendem Löwen r. sitzend.

Gewicht: 5·20 (1), 3·98 (2).
1 Mailand Brera. — 2 Leningrad Ermitage 65.

831 K 18 | Π CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑ ΚΑΙ — Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC — Nemesis l. stehend im gegürteten Chiton und Himation, in der gesenkten R. Wage, im l. Arm kurze Elle und Gewandzipfel.

Gewicht: 4·62 (2).
1 Dr. Gheorghieff. — 2 Karlsruhe.

832 K 18 | Π CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑC Κ — Ebenso | ΠΑΥΤΑ | ΛΙΩΤΩΝ — Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

1 Severeanu (von Knechtel).

833 K 18 | [Π] CЄΠ | ΓЄΤΑC Κ — Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r. | ΟΥΛΠΙΑC Π | ΑΥΤΑΛΙΑ u. i. A. C — Tyche mit Kalathos l. stehend, in der gesenkten R. Steuerruder, im l. Arm Füllhorn.

1 Zagreb.

834 K 20 | Π (?) CЄΠ | ΓЄΤΑ — Brustbild r. (ungenaue Angabe). | ΟΥΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC — Ebenso

1 Rollin et Feuardent (C).

835 K 19 | Π CЄΠ | ΓЄΤΑC Κ — Brustbild mit P. u. M. r. | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC — Schlange, dick geringelt.

Gewicht: 3·99 (1).
1 Leningrad Ermitage 66.

836 K 18 Tafel IX 25 | Π CЄΠΤΙ | ΓЄΤΑC ΚΑΙ — Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ — Weintraube am Stengel hängend mit zwei Blättern.

Gewicht: 3·805 (1), 3·40 (2), 3·74 (3).
1 Berlin. — 2 Paris 843, Mionnet S. 2, 391, 1129. — 3 Wien 8844. — 4 (= 2 ?) Wiczay 2400; Sestini M. H. 64, 35.

837 K 18 | Π CЄΠΤ | ΓЄΤΑ ΚΑΙ — Ebenso | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC — Halbmond aufwärts, darüber ein Stern.

Gewicht: 3·83.
1 Berlin Cat. (1888) 205, 40 (von Dannenberg). Vgl. auch zu n. 839.

838 K 18 | · Π CEΠΤ · | ΓΕΤΑ ΚΑΙ | Ebenso
Ebenso | Halbmond aufwärts darüber drei Sterne

Gewicht: 4·96.
1 Hollschek.

839 K 18 | . . . Π CE | ΓΕΤΑC K | ΟΥΛΠΙΑC · ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ohne Beschreibung. | Ebenso

1 Cat. Rauch (1845) 35, 883.
Wenn auch angeblich ein anderer Vs.-Stempel, ist es möglich, dass dieses Stück mit n. 837 identisch ist.

840 K 18 | Π CEΠΤΙ | ΓΕΤΑC K | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Halbmond aufwärts, darüber ein Stern

Gewicht: 3·80 (2), 3·05 (3), 3·70 (4).
1 Kopenhagen. — 2 Paris 844, Mionnet S. 2, 392, 1130. — 3 Paris 845, Hofmann Le numismate 1611. — 4 Ruzicka. — 5 Sofia 1851.

841 K 18 | Ebenso | Ebenso
Ebenso | Halbmond aufwärts, darüber sieben sechsstrahlige Sterne.

Tafel IX 27

Gewicht: 3·395 (1), 3·00 (2), 3·90 (3).
1 Athen Postolakkas Cat. 993. — 2 Mailand Brera. — 3 Paris 846. — 4 Philippopel 125 st. — 5 Rollin et Feuardent (C). — 6 Cat. Bunbury (1896) 73, 595/5. — 7 Mouchmoff 244, 4346.

842 K 18 | Π CEΠΤΙ | ΓΕΤΑC ΚΑ · | ΟΥΛΠΙΑC · ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Breiter bekränzter Altar, auf ihm Schlange in drei Ringen, Kopf r.

1 Gotha. — 2 Sofia 3548, Mouchmoff 243, 4335.

843 K 19 | Π CEΠΤΙ | ΓΕΤΑ ΚΑΙ | ΠΑΥΤΑΛЄΩΤΩΝ
Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r. | Bekränzter Altar, auf ihm Schlange geringelt, Kopf l.

1 Rollin et Feuardent (C).

844 K 18 | Π CEΠΤ · | ΓΕΤΑC K | ΟΥΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Ebenso | Hoher bekränzter Altar, auf ihm Schlange in zwei Ringen, Kopf r.

1 Oxford Bodleiana.

845 K 18 | Π CAΠΤΙ (so) | ΓΕΤΑC K | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
Ebenso | Hoher geflochtener Korb mit Früchten und herabhängenden Trauben.

Tafel IX 21

1 Sarajewo 4871.

846 K 18 | Π CEΠ | ΓЄΤΑ . . . | Ebenso
Ebenso | Ebenso

Gewicht: 3·19.
1 Hollschek.

847 K 18	Π CEΠTI | ΓETAC K Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r.	Ebenso Ebenso

Gewicht: 2·80 (1), 3·80 (2), 4·52 (3).
1 Neapel Cat. Fiorelli 6418, als zweihenklige Vase beschrieben. — 2 Paris 837, Patin imp. (1696) 255 u. 417 VII [Gessner imp. CLIII, 31 hier aus Sammlung Pfau angeführt]; Hardouin op. sel. 133; Vaillant num. gr. 118 aus Thes. regius [Mionnet I 399, 240]. — 3 Leningrad Ermitage (C). — 4 Sofia 8456. — 5 Holstenus 248. — 6 Gusseme 360, 19. — 7 Rasche III 696 m 9 und 10. — 8 Sestini Manuskript IV, 21.

848 K 18	[Π CEΠTI] | ΓETAC KAI Brustbild P. (r.) u. M. r.	Ebenso Ebenso (andere Zeichnung).

Gewicht: 4·49 (1).
1 Berlin. — 2 Ruzicka.

849 K 18 Tafel IX 22	[Π CEΠTI] | ΓЄTAC KAI Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r.	OYΛΠIAC | ΠAYTAΛIAC rund herum. Korb mit Henkel von oben gesehen, mit Äpfeln.

1 Philippopel 125 st.

III. Mit der Namensform Πούβλιος Λεύκιος Σεπτίμιος Γέτας Καῖσαρ:

1. Π Λ CЄΠ \| ΓETAC K K. r.; Löwe.
2. Π Λ CEΠ \| ΓETAC KA Br. P. M. (F. r.) r.; Hermes.
3. Π · Λ · CЄΠT · \| ΓETA KAI Br. P. M. (F. r.) r.; Dreifuss, Inschrift.
4. Π Λ CEΠT · \| ΓETA KAI Br. P. M. (F. v.) r.; Altar.
5. Π Λ CEΠT \| ΓЄTAC Br. P. (r.) M. r.; Apollon.
6. Π Λ CEΠTI \| ΓETAC K Br. P. M. (F. r.) r.; Halbmond.
7. ····· \| CEΠTI ΓЄ \| TAC KAIC Br. M. r.; Dreifuss.

850 K 18	Π Λ CEΠT | ΓЄTAC Brustbild mit P. (r.) M. r.	OYΛΠIAC Π | AYTAΛIAC Apollon (Bonus Eventus?) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig.

Gewicht: 4·48 (1), 3·10 (2).
1 Ruzicka. — 2 Leningrad 61.

851 K 18	Π · Λ CEΠ | ΓETAC KA Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r.	OYΛΠIAC Π | . . . . . . Nackter Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel.

1 Sofia 2366.

852 K 18	Π Λ CEΠ | ΓETAC K Blosser Kopf r.	OYΛΠIAC ΠAY u. i. A. TAΛIAC Löwe r. schreitend.

1 London Cat. 146, 42. — 2 Sofia 4199, Mouchmoff 243, 4342.

853 K 18/19	. . . . . | CEΠTI ΓЄ | TAC KAIC Brustbild mit Gewand r. (barbarischer Stil).	OYΛΠIAC ΠAYTAΛIAC Dreifuss mit Schlange, K. r.

1 Odessa Museum (C, Aufnahme Pick).

854 | Π · Λ · CЄΠΤ · \| ΓЄΤΑ ΚΑΙ | ΟΥΛΠΠΙΑC \| ΠΑΥΤΑΛΙΑC
K 18 | Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Dreifuss, auf ihm Opfer; um den linken äusseren Fuss ringelt sich Schlange, Kopf r. über dem Kessel.

1 London Cat. 146, 41.

855 | Π Λ CЄΠΤ · \| ΓЄΤΑ ΚΑΙ | ΟΥΛΠΠΙΑC · ΠΑΥΤ[ΑΛ]ΙΑC
K 18 | Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r. | Hoher Altar, auf ihm orphisches Ei; r. und l. davon Schlangen aufwärtsstehend, die Köpfe über dem Altar.
Tafel IX 10

Gewicht: 3·55 (2), 3·78 (3).
1 Sofia 4213, Mouchmoff 243, 4336. — 2 Zagreb. — 3 Leningrad Ermitage 68.

856 | Π Λ CЄΠΤΙ \| ΓЄΤΑC Κ | ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ
K 18 | Brustbild mit P. u. M. (F. r.) r. | Halbmond aufwärts, darüber ein Stern.

1 Burov.

857 | [Π Λ CЄΠΤ] \| ΓЄΤΑ ΚΑΙ | ΟΥΛ
K 18 | Brustbild mit P. u. M. (F. v.) r. | ΠΠΑC
Tafel IX 28 | | ΠΑΥΤΑ
ΛΙΑC im Eichenkranz.

1 Sofia 5225, Mouchmoff 243, 4341.

Geta Augustus

Vierer

Stempel der Vierer

IV. Mit der Namensform Αὐτ(οκράτωρ) Κ(αῖσαρ) Π(ούβλιος) Σεπτίμιος Γέτας:

1. ΑΥ·Κ·Π·CЄ \| ΓЄΤΑC — K. L. r.; Zeus, Hera, Apollon, Nike, Asklepios, Adler, Schlange.
2. ΑΥΤ Κ Π CЄ \| ΠΤ [ΓЄΤΑC] — K. L. r.; Zeus, Flussgott, Concordia.
3. ΑΥΤ Κ Π \| CЄ \| ΠΤΙ·ΓЄΤΑC — Br. L. P. M. r.; Demeter, Artemis, Nike.
4. ΑΥΤ Κ Π CЄ \| ΠΤΙ ΓЄΤΑ \| C — K. L. r.; Nike.
5. ΑΥΤ Κ Π CЕ \| ΠΤΙ ΓЄΤΑC — „ Asklepios, Schlange.
6. ΑΥΤ Κ Π CЕ \| ΠΤΙ ΓΕΤΑC — „ Aequitas.
7. ΑΥΤ·Κ·Π·CЕ \| ΠΤΙ·[ΓЕ]ΤΑC — „ Nemesis.
8. ΑΥΤ Κ Π CЕ \| ΠΤΙ ΓЄΤΑC — „ Asklepios.
9. [ΑΥΤ Κ Π CЕ] \| ΠΤΙ ΓЄΤΑC — Br. L. P. M. (F. r.) r.; Hygieia.
10. ΑΥΤ Κ Π CЄ \| ΠΤΙ ΓЄΤΑC — „ Schlange.
11. ΑΥΤ Κ Π CЄ \| ΠΤΙ ΓЄΤΑC — Br. L. P. (r.) M. r.; Asklepios.
12. ΑΥΤ Κ Π CЄΠ \| ΤΙ ΓЄΤΑC — K. L. r.; Apollon, Herakles, Flussgott.
13. ΑΥΤ Κ Π CЕΠ \| ΤΙ ΓΕΤΑC — Br. L. P. (r.) M. r.; Hermes.
14. ΑΥΤ Κ Π CЕ \| ΠΤΙΜ ΓΕΤΑC — K. L. r.; Hygieia, Tyche, Bergansicht.
15. ΑΥΤ·Κ·Π·CЄ \| ΠΤΙΜ ΓЄΤΑC — Br. L. P. M. (F. r.) r.; Aequitas.
16. ΑΥΤ Κ Π CЕ \| ΠΤΙ ΓЄΤΑC — „ Concordia.
17. ΑΥΤ Κ Π CЕ \| ΠΤΙΜ ΓЄΤΑC — Br. L. P. (r.) M. r.; Zeus, Hera, Artemis, Hygieia, Nike, Adler, Schlange.

18. AYT·K·Π·CЄ·|ΠTIMI ΓЄTAC K. L. r.; Aequitas, Schlange, Tempelfront.
19. AYT K Π CЄ|ΠTIMI ΓЄTAC Br. L. P. M. (F. r.) r.; Zeus.
20. AYT K Π CЄΠ|TIMI ΓETAC „ Asklepios.
21. AYT K Π CEΠ|TIMI ΓETAC Br. L. P. (?) M. r.; Concordia, Göttin.
22. AYT K Π CEΠTI|MIOC ΓETAC Br. L. P. M. (F. v.) r.; Zeus, Hera, Demeter, Asklepios.
23. AYT K Π CEΠTI|MIOC [ΓETAC] K. L. r.; Asklepios auf Drachen.
24. AYT K Π CЄΠTIMI ΓETAC (?) „ Weibliche Gestalt.

858
K 27/29

AYT K Π CEΠTI | MIOC ΓETAC
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. (F. v.) r. (bartlos).

OYΛΠIAC | Π | AYTAΛIAC
Zeus l. stehend, der nackte Oberkörper etwas vorgeneigt, in der gesenkten R. Blitz, die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten Adler.

Gewicht: 12·93 (2).
1 Prag Nationalmuseum 17. — 2 Wien 8848. — 3 Neumann Museum 280; Abb.-Sammlung Wien; Wiczay 2402, [Mionnet S. 2, 392, 1132]; Sestini M. H. 64, 37. — 4 Mouchmoff 233, 4330 als Zeus Sarapis beschrieben.

859
K 28

Tafel I 5

AY · K · Π · CЄ | ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYΛΠIAC | ΠA | ΓTAΛIAC
Zeus (Keraunios) r. vorschreitend, in der erhobenen R. Blitz, auf der vorgestreckten L. kleiner Adler r.

Gewicht: 15·49 (1).
1 Berlin, Cat. (1888) 205, 41 (von Pfau) [Gessner imp. CLIII, 32 verkehrt abgebildet, daraus Mionnet S. 2, 392, 1133]. — 2 Sofia 5917, Mouchmoff 243, 4331. — 3 Rasche III 699 K 4. — 4 Sestini Manuskript IV, 21. — Vgl. Seure rev. études gr. XXVI, 1913, 240.

860
K 28/30

AYT K Π CЄ | ΠT ΓETAC
Ebenso (bartlos).

OYΛΠIAC | Π | AYTAΛIAC
Zeus l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale mit Broten, die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten Adler.

Gewicht: 16·13 (1).
1 München. — 2 Sofia 1849, Mouchmoff 243, 4333.
Das Münchener Stück mit dem eradierten Kaisernamen zählt zu den seltenen Erasionsmünzen des Kaisers; vgl. Bernhardt in Buchenau Festschrift (1922) 4, 7.

[861]
K 28

AYT K Π CЄ|ΠTIM ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. (r.) u. M. r.

OYΛΠIAC|Π|AYTAΛIAC
Ebenso

1 Degrand rev. num. 1900, 413, 33 nicht in Philippopel, vielleicht n. 860, 2.

862
K 29

AYT K Π CЄ|ΠTIMI ΓETAC
Brustbild mit L. P. (F. r.) r.

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 15·73 (2).
1 Iversen (C). — 2 Leningrad, Lischine 667, 23.

863
K 27/29

AYT K Π CE[ΠTI | MIOC] ΓE-TA[C]
Brustbild nach vorn mit L. P. u. M. (F. v.) r. (bärtig).

OYΛΠIAC | ΠAYTAΛIAC
Hera l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene L. am Szepter; vorne l. unten brennender Altar.

Gewicht: 11·84.
1 Budapest 83 (von Neudeck).

864 K 30

AYT K II CЄ | IITIM ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. (r.) u. M. r. (bärtig).

OYA | IIIAC | ΠAYTAAIAC
Hera l. stehend mit Stephane, im gegürteten Chiton, Himation und mit langem Schleier, in der vorgestreckten R. Schale, die erhobene R. auf verziertem Szepter; l. vorne unten Pfau mit ausgebreiteten Flügeln, Kopf r., aufschauend.

Gewicht: 15·30 (1).
1 Cambridge Fitzwilliam (Mc Clean 4530 Taf. 170, 6; als Zeus (?) mit Adler gedeutet). — 2 Auction Chakhowskoj Cat. Egger (1908) 22, 345 Vs. nicht beschrieben, Typus als Concordia bezeichnet. — 3 Rollin et Feuardent (C).

865 K 30

AY · K · II · CЄ · | ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bärtig).

Ebenso
Hera ebenso, jedoch l. unten Pfau, Kopf l., aufschauend.

Gewicht: 16·30.
1 Paris 834 B, Dieudonné rev. num. XII (1908) 345, 9 als Hekate mit Hund beschrieben.

866 K 30

AYT K II CЄ | IITI ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. u. M. r.

OYAIIIAC | ΠAYTAAIAC
Demeter l. stehend, im langen Gewande, in der R. Schale, in der L. lange Fackel, zu Füssen Modius oder Altar.

1 Neumann Museum 281; Wiczay 2404; Sestini M. H. 64, 37.

867 K 28
Tafel I 19

AYT K II CEIITI | MIOC ΓЄ TAC
Brustbild nach vorne mit L. P. u. M. (F. v.) r.

Ebenso
Demeter ebenso, jedoch l. vorne unten mystische Ciste, aus der Schlange l. hervorkriecht.

Gewicht: 12·32.
1 Berlin.

868 K 30

[AY · K · II · CЄ | ΓЄTAC]
Inschrift nach dem Porträt ergänzt.
Kopf mit L. r. (bärtig).

[OYA]IIIAC | ΠAY[TAAIAC]
Apollon (Bonus Eventus?) l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, in der gesenkten L. Zweig; vielleicht vorne unten auch Altar.

Gewicht: 15·06.
1. Budapest 79 (von Neudeck, sehr abgeriebenes Exemplar).

869 K 28

[AYT K II CЄII | TI ΓЄTAC]
Inschrift nach dem Porträt erraten.
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYAIIIAC | ΠAYTAAIAC
Ebenso

1 Sofia 8331.

870 K 28

[AYT · K · II] CЄ | IITI ΓЄTAC
Ebenso

· · · · · · C II | AY | TAAIAC
Artemis als Jägerin r. eilend mit Hund.

1 Im Handel (Ball Berlin, Aufnahme Pick).

871
K 30
Tafel
II 13

AYT K II CЄ | ΠTIM ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. (r.) u. M. r.

OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Artemis r. vorschreitend, in sehr kurzem Gewande, mit flatterndem Mantel, in der erhobenen R. Pfeil, in der vorgestreckten L. Bogen, zu ihren Füssen r. unten vorspringender Hund.

Gewicht: 17·46 (1), 17·63 (2).
1 Berlin. — 2 Wien 8850. — 3 Sofia 4473. — 4 Neumann Museum 280; Abb.-Sammlung Wien; Wiczay 2403 [Mionnet S. 2, 393, 1137 ungenau]; Sestini M. H 64, 38.

872
K 27/29

AYT K II CЄΠ | TI ΓЄTAC
Brustbild nach vorn, mit L. P. u. M. (F. v.) r. (bärtig).

OYΛΠΠAC II | AY | TAΛIAC
Hermes l. stehend, in der vorgestreckten R. Beutel, im l. Arm Kerykeion und Mantel.

1 Sofia (von Avramoff), Mouchmoff 244, 4357.

873
K 29
Tafel
V 4

AYT K II CЄΠ | TI ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYΛΠΠAC II | AYTAΛIAC
Herakles bärtig r. stehend, mit zurückgeneigtem Oberkörper, die R. mit Keule an der Hüfte, in der vorgestreckten L. Äpfel, über dem r. Arm Löwenfell.

Gewicht: 16·94 (1).
1 Budapest 99 (von Neudeck). — 2 Prag Nationalmuseum 12. — 3 Sofia 4439, Mouchmoff 244, 4355.

874
K 29

AY · K · II · CЄ | ΓЄTAC
Kopf mit L. r.

OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Geflügelte Nike l. eilend, in der vorgestreckten R. Kranz, im l. Arm Palme.

1 Rollin et Feuardent (C). — 2 Webbster Num. Chron. XIII (1873) 22, 3 (von Subhy Bey).

875
K 29

AYT K II CЄ | ΠTI ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bärtig).

OYΛΠΠAC II | A | YTAΛIAC
Geflügelte Nike l. vorschreitend, in der erhobenen R. Kranz, mit der L. Palmzweig schulternd.

1 Kassel (ohne Trennungslinie brieflich angegeben aus Inventar Völkel, weil Münzsammlung verpackt). — 2 Sofia 2741, Mouchmoff 243, 4321.

875 a
K 28/29
Tafel
III 6

AYT K [II CЄ] | ΠTI ΓЄTA | C
Kopf mit L. r. (bärtig, jugendliches Porträt).

OYΛΠΠAC II | A | YTAΛIAC
Ebenso

1 Berlin Neuerwerbung 1925.

876
K 29

AYT · K · II · CЄ | ΠTIM ΓЄ TAC
Brustbild mit L. P. (r.) u. M. r. (bärtig).

OYΛΠΠA | C Π | A | YTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 16·90.
1 Paris 834 A, Dieudonné rev. num. XII (1908) 345; Mouchmoff 243, 4320.

877 K 29
AY · K · Π · CЄ | ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bärtig).
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Asklepios nach vorn stehend, Kopf r., in der gesenkten R. Schlangenstab, die L. mit Gewand vor der Brust.

Gewicht: 14·01 (4).
1 Mandl (C). — 2 London Cat. 146, 45. — 3 Sarajewo 9154. — 4 Leningrad 55 = Lischine 669 a, 25 a.

878 K 30
AYT K Π CЄ | ΠTI ΓЄTAC
(das K teilweise zerstört).
Ebenso
Ebenso
Ebenso

Gewicht: 17·01.
1 Wien 8851.

879 K 29
AYT K Π ЄЄ | ΠTI ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (langbärtig).
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC (das erste Π höher im Kreise, das erste C tiefer).
Ebenso

Gewicht: 17·05.
1 Budapest 2 (alter Bestand).
Hier scheint der interessante Fall einer Umarbeitung des *10.* Stempels der Vierer des Severus vorzuliegen. Der Bart ist geblieben, die Umschrift und die Bekleidung wurden umgraviert.

880 K 29
AYT K Π CЄ | ΠTI ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. (r.) u. M. r.
Ebenso
Ebenso

1 Philippopel 48. — Sofia 1935, Mouchmoff 243, 4318.

881 K 28
AYT K Π CЄΠ | TIMI ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
OYΛΠΙΑC Π | AYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 15·50 (2).
1 London Cat. 146, 44. — 2 Paris 836 aus Dumersan Cat. Allier 24 als Caracalla angeführt [Mionnet S. 2, 392, 1136]. — 3 Sestini Manuskript IV, 21. — 4 Witte Cab. Greppo 49, 370. — 5 Mouchmoff 243, 4317.

882 K 29
AYT K Π CЄΠTI | MIOC ΓЄ-TAC
Brustbild mit L. P. u. M. r.
OYΛΠΙΑC | ΠAYTAΛIAC
Asklepios r. blickend.

1 Belgrad (C).

[883] K 30
AYT K Π CЄΠTI | MIOC [ΓЄ-TAC]
Kopf mit L. r.
OYΛΠΙΑC ΠAYTAΛIAC
Asklepios auf geflügeltem Drachen

1 Vaillant n. gr. 118 von Pet. Garzoni Venedig [Mionnet S. 2, 392, 1135]. — 2 Gessner imp. V, 360, 20. — 3 Gusseme 360, 20 [Mionnet S. 2, 392, 1134]. — 4 Rasche III 699 K 5. — 5 Sestini Manuskript IV, 21. — 6 Mouchmoff 243, 4316.

884 K 30
[AYT K Π CЄ] | ΠTI ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
OY[ΛΠΙΑC] | [ΠAY]TAΛIAC
Hygieia r. stehend, die Schlange aus. Schale in der R. fütternd.

Gewicht: 14·02 (1), 13·40 (2).
1 Budapest 86 schlecht erhalten (von Neudeck). — 2 Odessa, Mitteilung Zographos.

885 K 29
AYT K Π CЄ | ΠTIM ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bärtig).
OYΛΠΠAC Π | AYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 15·305.
1 Berlin.

886 K 28/30
AYT K Π CЄ | ΠTIM ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. (r.) u. M. r.
OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 13·92 (2), 15·00 (3).
Abweichungen: Vs. Inschrift teilweise zerstört, Rs. Schluss der Inschrift fehlt 2.
1 Gotha. — 2 Leningrad 59. — 3 Paris 835, Witte Cab. Greppo 49, 369. — 4 Rollin et Feuardent (C).

887 K 30 Tafel VI 7
AYT K Π CЄ | ΠT ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bärtig).
OYΛΠΠ | AC ΠAYT | AΛIAC
Bärtiger Flussgott (Strymon) auf Wellen l. sitzend; auf der vorgestreckten R. kleiner Asklepios mit dem Schlangenstab in der R.; die eingebogene L. des Flussgottes auf umgestürzter Urne, aus der Wasser rinnt.

1 Sofia 5863, Mouchmoff 244, 4349.

888 K 29 Tafel VI 9
AYT K Π CЄΠ | TI ΓЄTAC
Ebenso
OYΛΠΠ | AC ΠAYTA und unten klein ΛIAC
Bärtiger Flussgott (Strymon) auf Wellen l. sitzend und nach vorn blickend, in der erhobenen R. Schilfbündel, die gesenkte L. auf Ruder gestützt und über einer kreisrunden Öffnung, aus der Wasser rinnt.

Gewicht: 16·98 (2).
1 Sofia 1120, Mouchmoff 244, 4350. — 2 Zagreb.

889 K 30
AYT K Π CЄ | ΠTI ΓЄTAC
Ebenso
OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
Aequitas l. stehend, in der vorgestreckten R. Wage, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel.

Gewicht: 16·93.
1 Wien 8849.

890 K 29
AYT · K · Π · CЄ | ΠTIM ΓЄ TAC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r.
OYΛΠΠAC ΠA | Y | TAΛIAC
Ebenso

1 Sofia 2329, Mouchmoff 243, 4328.

891 K 30
[AYT] K · Π · CЄ | ΠTIMI ΓЄ T[AC]
Kopf mit L. r.
. . . . . | ΠAYTAΛIAC
Bechreibung fehlt.

1 Leningrad Ermitage (C); Sestini Chandoir 47, 6. — 2 Sestini descr. 67, 39 [Mionnet S. 2, 393, 1141]; Manuskript IV, 21.

892 K 30

AYT K · Π · CE | ΠΤΙ · [ΓΕ] TAC
Ebenso

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Nemesis l. stehend, in der R. Wage, im l. Arm Stab und zu Füssen vorne l. Rad.

Gewicht: 15·48 (1), 14·88 (2).
1 Budapest (von Neudeck). — 2 Leningrad Ermitage 56.

[893] K 30

AYT K Π CЄΠTIMI ΓЄTAC
Kopf l.

OYΛΠΙΑC ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Weibliche Gestalt mit Mütze, in der R. Schale, in der L. Füllhorn, hinten ein Idol auf einer Säule (wahrscheinlich Concordia mit Altar).

1 Sestini descr. 67,40 = Ainslie [Mionnet S. 2, 393, 1142]; Manuskript IV, 21; Tomaschek Zur Kunde 452 hält die Figur für eine Göttin thrakisch-phrygischen Kults; Mouchmoff 243, 4329.

894 K 28

AYT K Π CЄ | ΠT ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Concordia mit Kalathos l. stehend, in der vorgestreckten R. Schale, im l. Arm Füllhorn und Gewandzipfel; vorne l. unten bekränzter brennender Altar.

Gewicht: 15·35 (2).
1 Ruzicka. — 2 Zagreb.

895 K 29

AYT K Π CЄ | ΠTI ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r. (bärtig).

Ebenso
Ebenso

Gewicht: 18·80.
Abweichungen: Rs. zweierlei Stempel.
1 Avramoff (neue Sammlung). — 2 Sofia 8237.

896 K 28/29

AYT K Π CЄΠ | TIMI ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. (?) u. M. r. (leichtbärtig).

OYΛΠΙΑC Π | A | ΥΤΑΛΙΑC
Ebenso

Gewicht: 15·25 ( ).
1 Odessa Museum (C, Aufnahme Pick). — 2 Leningrad Ermitage 58.

897 K 27

AYT K Π CЄΠ | TIMI ΓЄTAC
Brustbild mit L. P. u. M. r.

[OYΛΠΙ]AC Π | AYTAΛIAC
Göttin mit Schale über Altar und Füllhorn.

1 Mandl (C).

898 K 29

AYT K Π CЄΠ | TIM Γ[ETAC]
Kopf mit L. r.

OYΛΠΙΑC | ΠΑΥΤΑΛΙΑC
Tyche mit Kalathos l. stehend, in der R. Ruder, im l. Arm Füllhorn.

1 Windischgrätz aus Auction Egger Budapest (1868), 53, 1116; Scholz V 41, 633 hier AYT K Λ CЄΠTIM Σ beschrieben und irrig Berl. Catalog I, 13 zitiert.

899 K 28

AYT K [Π] . . . [Γ]ЄTAC
Brustbild mit L. P. u. M. r.

OYΛΠΙΑC Π | AYTAΛIAC
Ebenso

Gewicht: 16·36 (1).
1 Leningrad Ermitage 57 = Lischine 668, 24 (irrig Mionnet S. 2, 393, 1140 zitiert, dieses Exemplar Kleinbronze, hier n. 792).

900 | AYT K Π CЄ | ΠTIM ΓЄTAC | OYΛΠΠAC ΠAYTAΛIAC
K 29 | Brustbild mit L. P. (r) M. r. (bärtig). | Adler mit stark ausgebreiteten Flügeln nach vorn auf Blitz stehend, Kopf mit Kranz im Schnabel r.

Gewicht: 15·995.
1 Berlin.

901 | AY · K · Π · CЄ | ΓЄTAC | Ebenso
K 28 | Kopf mit L. r. (bärtig). | Adler mit stark ausgebreiteten Flügeln nach vorn auf Blitz stehend, Kopf mit Kranz im Schnabel l.
Tafel VIII 6

Gewicht: 15·00 (1), 17·50 (2).
1 Berlin. — 2 Paris 834, Vaillant n. gr. 118 (aus Thes. regius) [Mionnet S. 2, 394, 1147]. — 3 Rasche III 699 K 6. — 4 Gusseme 360, 20. — 5 Sestini Manuskript IV, 21. — 6 Mouchmoff 244, 4345.

902 | Ebenso | OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
K 21 | Ebenso | Schlange in mehrfachen Windungen emporgerichtet. Kopf r.

1 Gotha. — 2 Severeanu (von Knechtel). — 3 Sofia (von Avramoff).

903 | AYT K Π CЄ | ΠTI ΓЄTAC | Ebenso
K 28 | Brustbild mit L. P. u. M. (F. r.) r. (bärtig). | Ebenso, möglicherweise unterhalb noch Inschrift.

Gewicht: 14·285 (2), 17·20 (4), 15·04 (5).
1 Belgrad. — 2 Berlin, Cat. (1888) 206, 42. — 3 London Cat. 146, 46. — 4 Zagreb. — 5 Leningrad 60.

904 | AYT · K · Π · CЄ | ΠTIMI ΓЄ-TAC | OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛI u. i. A. AC
K 29 | Kopf mit L. r. (bartlos). | Ebenso

1 Glasgow Hunter, Macdonald 442, 5.

905 | AYT K Π CЄ | ΠTIM ΓЄTAC | OYΛΠΠAC | ΠAYTAΛIAC
K 29 | Brustbild mit L. P. (r.) u. M. r. | Schlange mit gepanzerter Haut, in mehrfachen Windungen emporgerichtet, Kopf mit Bart r.

Gewicht: 15·77.
1 Wien 8852.

906
K 29 | AYT K Π CЄ | ΠTI ΓЄTAC | Ebenso
Tafel VIII 19 | Kopf mit L. r. (leichtbärtig). | Ebenso, um den Kopf noch Strahlenkranz.

1 Budapest 87 (von Neudeck). — 2 Sofia 975.

[901 *] | Λ CЄΠΤ | ΓЄTAC K | ΥΦΛ OYΛΠΠAC ΠA u. i. A. ΠPOC IC
K 27 | Brustbild nach vorn mit P. u. M. r. | Adler, Kopf mit Kranz im Schnabel r., auf Altar zwischen zwei Feldzeichen.

1 Arigoni I 114, X, 169 (Abbildung Rs.) [Mionnet S. 2, 394, 1146 mit unrichtiger Grössenangabe]; Vaillant n. gr. 118; Rasche III 699 K 7; Mouchmoff 244, 4344. Gehört nach Nicopolis ad Istrum; vgl. Sestini Cat. Arigon. castig. 14; Manuskript IV,21; Pick Die antiken Münzen von Dacien und Moesien n. 1676 Taf. 19, 31.

907
K 28

AYT K II CЄ | ΠTIMI ΓЄTAC
Kopf mit L. r. (bartlos).

OYΛΠΙΑC | ΠA | ΥTAΛI u. i. A. ΛC
Tempelfront mit vier Saülen auf drei Stufen, mit Dachverzierungen, in der Mitte Asklepios nach vorn stehend mit Schlangenstab in der gesenkten R., die Linke vor der Brust; im Giebel Schlange, Kopf r.

1 Ruzicka. — 2 Philippopel 528.

908
K 28

AYT K II CЄ | ΠTIM ΓЄTAC
Ebenso

OYΛΠΙ | AC ΠAY u. i. A. TAΛIAC
Bergansicht mit verschiedenen Baulichkeiten. Oben auf der Spitze zwischen Hecken Seitenansicht einer Tempelfront mit vier Säulen r., in der Mitte unbestimmbare Gottheit; r. und l. Bäume; darunter Seitenansicht einer Tempelfront (grösser) mit vier Säulen auf Stufen l., in der Mitte Asklepios, daneben l. Baum (?), im Giebel Schlange. Seitwärts l. oben Höhleneingang, darin sitzende Gottheit (Hades-Sarapis? Stuhl sichtbar); darunter zwei Aediculae in Seitenstellung r. mit Figuren in der Mitte. — Seitwärts r. oben Tempel oder grössere Aedicula, l. darin Gottheit (vielleicht Kybele?), darunter Gartenanlage und unter dieser drei Nymphen sich umschlungen haltend.

1 Sofia 5456.

Geta zu Lebzeiten des Severus

909
K 28

Tafel
VII 14

AYT K II CЄΠTI | MIOC ΓЄ
TAC
Brustbild nach vorn, mit L. P. u. M. r.

OYΛΠΙ | AC ΠAYTA u. i. A. ΛIAC
Kaiser Severus bärtig mit Lorbeerkranz r. stehend, mit der Toga bekleidet, die L. im Gewande, hält mit der R. Lorbeerkranz vorgestreckt; diesen erfasst mit der r. Hand Geta, l. stehend, mit Lorbeer, Panzer, Mantel u. Stiefeln bekleidet, die erhobene L. auf Lanze gestützt. Dazwischen Gefangener r. hockend, mit phrygischer Mütze, die Hände am Rücken.

Gewicht: 12·16 (1), 13·81 (4), 14·50 (5).
Abweichungen: Rs. zweierlei Stempel I: 2, 3, 4, 5, II: 1.
1 Budapest 88 (von Neudeck). — 2 Dr. Gheorghieff. — 3 Sofia 2352, Mouchmoff 243, 4338, — 4 Wien 8840, Theupoli 997 ungenau beschrieben [Mionnet S. 2, 393, 1143]; Sestini Manuskript IV, 20. — 5 Wien 8847; Pick Num. Zeitschr. XXIII, 43 Anm. 31 (von Mandl).

Nachträge

722a	ΑΥΤ·Κ Μ ΑΥΡΗ ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ (Trennung nicht angegeben). Brustbild mit L. P. u. M. r.	ΟΥΛΠΙΑϹ · ΠΑΥΤΑΛΙΑϹ Hermes l. stehend, mit Kerykeion und Beutel.

1 Allatini Cat. 1904, 242.

799a K 18	Λ ϹΕΠ | ΓΕΤΑϹ Κ Brustbild mit L. P. u. M. r.	ΠΑΥΤΑΛΙΩΤΩΝ Schlange in mehreren Windungen sich aufrichtend, Kopf r.

1 Sofia 8493.

Anmerkung. Das Υ hat auf den Münzen von Pautalia stets die Form V, das Ξ die Form H. Diese Formen sind aus technischen Gründen bei der Beschreibung der Münzen nicht durchgeführt worden.

Mit (C) sind Aufnahmen bezeichnet, die von Mitarbeitern am Berliner Münzkorpus hergestellt worden sind.

An Versehen berichtigt die Red. hier:

Kopflegende n. 622 ΑΥΤΚΜ ΑΥΡΗ \| ΑΝΤΩΝΙΝΟϹ

Brustbilder n. 180, 252, 253, 265a sind rechtshin gewendet.

[909*]	Keine Legende angegeben. Gordianus	ΟΥΛΠΙΑϹ ΠΑΥΤΑΛΙΑϹ Hygieia mit Schlange und Schale.

1 Vaillant n. gr. 15 A aus Sammlung Bracesi [Mionnet S. 2, 396, 1155]; Gusseme 360, 21; Rasche III 700, 0, 1; Sestini Manuskript IV, 22; Mouchmoff 245, 4368.

Diese Münze ist falsch beschrieben, ihre Legende ist wahrscheinlich ΑΥΤ Κ ΓΑΛ \| ΑΙΗΝΟϹ ΑΥΓ (ΑΥΓ in Ligatur) — ΟΥΛΠΙΑϹ \| ϹΕΡΔΙΚΗϹ; vgl. Ruzicka Num. Zeitschr. XLVIII, 76, 496.

[909]** K 25	Gallienus ΑΥΤ Κ ΓΑΛ | ΑΙΗΝΟϹ Brustbild mit L. r.	ΟΥΛΠ | ΙΑϹ | . . . . . Asklepios und Hygieia in Tempelfront mit vier Säulen.

1 Witte Cab. Greppo (1856) 4, 371; Boutkowski Petit Mionnet 50.

Der Rs.-Typus kommt in Pautalia vor. Aber schon Witte hat die Zuweisung nach Pautalia bezweifelt. Wenn ΟΥΛΠΙΑϹ richtig gelesen und die Vs. von Gallienus ist, so könnte diese Münze nur zu Serdica gehören. Auch die Grösse spricht dafür; sie ist aber bisher nicht bekannt.

[909*]**	Vs. zerstört, angeblich Gallienus.	ΟΥΛΠΙΑϹ . . . . . Herakles r. stehend, auf die Keule gestützt.

1 Paris 850 A, Dieudonné rev. num. XII (1908) 345.

Die Vs.-Legende lautet wahrscheinlich ΑΥΤ Κ ΓΑΛ \| ΑΙΗΝΟϹ und die Rs. ΟΥΛΠΙΑϹ \| ϹΕΡΔΙΚΗϹ; vgl. Ruzicka Num. Zeitschr. XLVIII 74, 480.

C. Indices

Das Buch, das Leon Ruzicka über die Münzen von Serdica (= Sofia) im Jahre 1907 veröffentlicht hat, ist als Muster einer klugen Monographie eines durch Berührung mit den Mitarbeitern am Berliner Corpus numorum in den Stoff und seine Behandlung eingeführten begeisterten Autodidakten gefeiert worden. Wiederholt habe ich in den Übungen am Numismatischen Lehrapparat der Universität Wien seine Vorzüge dargestellt. Seit 1913 hat Ruzicka das unweit von Serdica gelegene und wichtige Pautalia zum Gegenstand ähnlich hoffnungsreicher Studien gemacht. Zur Zeit seines Todes war, wie ich damals erfuhr, der Druck im Rahmen der Izvestija des Bulgarischen Archaeologischen Instituts bereits beschlossen und begonnen worden. Ich wandte mich an den Herausgeber der Izvestija Prof. Bogdan Filow mit dem Ersuchen, die gesetzten Bogen mir zu übersenden und mir die Abfassung eines Index zu ermöglichen. Das Fehlen von Indices hatte schon die Benützung seiner Münzen von Serdica sehr behindert, und es ist ja überhaupt kaum zu erwarten, dass ein solches Buch einen grösseren Leserkreis und im Bedarfsfall gut orientierte Leser sich erwirbt.

Die Ausführung der Indices hat mir Einblicke in die Organisation und Abfolge dieser Stadtmünze gewährt, und ich wünsche daher sehr, dass die Ergiebigkeit dieser Untersuchungen auch von anderer Seite erkannt und nutzbringend ausgestaltet werde; nicht so sehr nutzbringend für das antike Pautalia, dessen Typenkreis kaum namhafte Erweiterung über den bisher erkannten lokalen Zusammenhang erwarten darf, als für die antiken Münzstädte, sagen wir zunächst: des Balkans. Ich glaube, dass der Verfasser des Buches sich über die Möglichkeit langer und tiefer Auswirkung seiner Bemühungen und über die darin liegende posthume Rechtfertigung seines eigenen numismatischen Strebens freuen würde. Vor allem fehlt uns noch chronologische Ordnung und Verwertung, für die ich durch die Arbeit an diesen Indices Anhaltspunkte gewonnen habe. Nur auf eine Tatsache will ich noch besonders hinweisen, dass in der Münze von Pautalia nicht bloss jeder Caesar, sondern auch selbst der zweite Augustus vom Lorbeerkranz ausgeschlossen bleibt. Für mich war dies jetzt nach der Fertigstellung meines Artikels über die Münzen der Divi fratres überraschend, ja verblüffend.[1]) Die einschlägigen Sätze sind ausfindig zu machen, auszusprechen und mit der übrigen Literatur zu vergleichen; vor allem mit Ruzickas eigenem Serdica. Es wäre zu wünschen, dass zunächst die Universität Sofia eine geeignete Hilfskraft ausfindig macht, die sich mit dem Tatbestand vertraut macht und den Vorstoss zur Ermittlung der Chronologie und der Typenwahl beginnt. Ich darf wohl hier zum Schluss darauf aufmerksam machen, dass mit Zustimmung der Erben Leon Ruzickas sein Schedarium von Pautalia (mit eingeklebten, allerdings vielfach flauen Durchreibungen) und eine grosse Zahl von Abgüssen und Siegelabdrücken dieser Münzen sich im Besitz des Numismatischen Lehrapparats der Universität Wien befinden.[2])

Wien, 15. Juli 1932

Wilhelm Kubitschek

I. Vermutete Nominale[3])

(vgl. S. 17—22)

Medaillons: 50 Marcus; 180 Commodus.
Fünfer: 2-18 Pius; 31-49, 61 Marcus; 156-171 Verus; 181-200 Commodus; 260-295 Severus.
Vierer: 19, 23 Pius; 51-57 Marcus; 176-179 Lucilla; 201-207 Commodus; 296-401 Severus; 434-437 Severus und Domna; 439 Severus und Albinus; 442-459, 499 Domna; 500-714, 763-765 Caracalla; 766 Caracalla und Geta; 767-775 Plautilla; 858-909 Geta.
Dreier: 20 Pius; 24-29, 58, 59 Marcus; 62-155 Faustina; 208-225 Commodus; 402-405 Severus; 438 Severus und Domna; 440 Severus und Albinus; 441 Albinus; 460-498 Domna; 715 Caracalla.
Zweier: 21, 22 Pius.
Einundeinhalber: 1 pseudo-autonom; 30, 60, 60 a Marcus; 172-175 Verus; 226-259 Commodus: 406-433 Severus; 716-762 Caracalla; 776-857 Geta.

[1]) Es ist selbstverständlich, dass meine Tätigkeit an diesen Indices ganz durch Herrn Ruzickas Druckfahnen bedingt und eingeschränkt war, die allein, ohne sein Manuskript, mir zur Verfügung gestanden sind.

[2]) Ebenso hat Herr Ruzicka vor Jahren sein Schedarium der Münzen von Serdica dem Numismatischen Lehrapparat zum Geschenk gemacht.

[3]) Die Sicherheit dieser Einordnung der Nominale wird verschieden gross anzusehen sein; vgl. insb. z. B. die Worte des Verfassers S. 55 zur Gruppe der „Dreier".

II. Kaiserköpfe und Legenden

Pius (bloss 20 ohne Lorbeerkranz)
αυ και αντωνεινος 20.
αυ καισαρ α[ντωνεινος 19.
αυτ καισαρ αντωνινος 21, 22.
αυτ και τ αι α αν . . . . 17.
αυτ και τ αι αδρι αντωνινος 2-16, 18.

Marcus zu Lebzeiten des Pius (stets ohne Lorbeerkranz)
αυρηλιος ουηρος και 23.
αυρηλιος ουηρος καισαρ 30.
μ αυρηλιος ουηρος και 24, 25.
μ αυρηλιος ουηρος καισ 26-28; zu Beginn (statt μ) .μ 29.

Marcus als Augustus
αυ και μ αυρη αντωνεινος (o. L.) 34.
αυ και μ αυρηλι αντωνεινος (o. L.) 31, 32.
αυ κ μ αυρηλιος αντωνινος (o. L.) 53-55, [58].
αυ κ μ αυρηλιος αντωνινος (m. L.) 59.
. . . . .]λιος αντωνινος (m. L.) 33.
αυτ και μ αυρ αντωνινος (m. L.) 35, 43-45, 48, 51, 52; αυ[τ και] 56, 57.
αυ·τ και μ αυρ αντωνινος (m. L.) 36-42, 46, 47, 49, 50.
αυτ και μ αυρη αντ[ωνινος] (m. L.) 60.
αυτ και μ αυρ αντωνινος (m. L.) 61, (o. L.) 60a.

Faustina
φαυστεινα (nur 125 φαυστινα) σεβαστη 62-155.

Verus (nur mit Lorbeerkranz)
αυ και λ αυρηλιος ουηρος 156-161.
αυ·τ και λ α·ρ ουηρος 164-171
αυτ και λ αυρ ουηρος 162.
αυ και λ αυρηλι ουηρος [172], 174, 175.
αυ·τ κ λ αυρ ουηρος 173.
Rs. zu Pferde λ αυρη ουηρον καισαρα 61. Doch wohl Statue. Zeitbestimmung wohl nicht durchführbar.

Lucilla
λουκιλλα σεβαστη 176-179.

Commodus
Zu Lebzeiten seines Vaters oder bald nach dessen Ableben mag geprägt sein:
αυτ καισ λ αυρ κομοδος 180.
Die übrigen Legenden müssen durch Nachvergleichen des Porträtalters und des Wortlautes der Kopfseiten geordnet werden; oben Listen S. 75, 81, 84. Schriftrichtung der Kopflegenden von r. o. nach l. u. sowohl bei dem o. a. Medaillon 180 als auch bei den augenscheinlich eine Gruppe bildenden „Vierern" 205-207, die Commodus noch als „jugendlich bartlos" zeigen; Brustbild r. gewendet.

αυ και κομοδος	[215], 232, 248, 249 (κομοδο), 250, 250a (κομο), 251, 256, 258, S. 81, 1; 84, 1-4, 24.
αυ και αυ κομοδος	241; S. 84, 6.
αυ και μαρ αυρ κομοδος	196, 201-204, 214, 224, 225, 234, 246; S. 75, 1, 2; 81, 4; 84, 14.
αυ και μαρ αυ κομοδος αν	195, 199; S. 76, 12.
αυτ και μαρ αυ κομοδος αν	194; S. 76, 13.
. . . . . αυρ αν κομοδος	227, 236; S. 85, 29.
αυ μ αυρ αντ κομοδος	212; S. 81, 11.
αυ κ μαρ [αυ κομοδος]	230.
αυ κ μ αυρη κομοδος	211; S. 81, 7.
αυ και αυρη κομοδος	221; S. 81, 2.
αυ μ αυρη κομοδος	223; S. 81, 12.
αυ κ μαρ κομοδος	229; S. 84, 16-19.
αυ κ μαρ αυρ κομοδος	193, 198; S. 75, 1, 2.
αυ και μ αυρ κομοδος	185?, 245; S. 75, 5.
αυ και μαρ αυ κομοδος	252, 254, 255; S. 84, 10-12.
αυ κ μ αυρ κομοδος	226; S. 84, 19.
αυ και μ κομοδος	213, [235], 237, 239 (αυτ), 243, 244; S. 81, 3; 84, 7-9.
αυ κ μ αυρ κομοδος	216, 226; S. 81, 6.
. . . . . αυρ κομοδος	219, 242; S. 81, 5; 84, 13.
αυ μαρ αυρ κομοδος	209, 210, 218, 219a, 253, S. 81, 8, 9; 84, 23.
αυ μαρ αυ κομοδος	231, 240, 247; S. 84, 22.
αυ μ α κομοδος	257; S. 84, 20.
αυ κ μ κομοδος	183 (αυτ), 220; S. 75, 6.
αυ μ αυ κομοδος	208, 217, 222; S. 81, 10.
αυτ και μαρ αυρ κομοδος	[184], 186 (αυ), 190-192, 197; S. 75, 8-10.
αυτ και μ κομοδος	181, 182, 200, 238, 259 (ohne das erste μ); S. 75, 7; 84, 27.
αυτο μαρ αυ κομοδος	187-189; S. 75, 11.
αυτ καισ μ αντ κομοδος	205-207.

Nicht verwendbar sind hier 228, 233.

Septimius Severus (Lorbeerkranz anscheinend nie ausgelassen). Beginn der Kopflegenden bei den „Fünfern" 262-264, 266, 268, 269, also vermutlich um 196 n. Chr. geprägt; Brustbild r. gewendet.

αυ κ λ σεπ σευηρος	277, 278, 284, 285, 286, 294, 295, 379, 417, [420], 426, 427, 432; S. 93, 1, 2; 98, 1; 116, 1.
αυ κ λ σεπ σευηρος π	275, 286, 288, 290, 291, 296a, 306, 307, 322, 323, 325, 342, 351, 355-357, 364, 374, 402, 405; ebenso 434, 436, 437 je mit και του δομνα σε; 439, 440 (beide letztere je mit αλβεινος κ); S. 93, 3, 4; 116, 2-6.
αυ κ λ σεπ σευηρος περ	321, 331, 390; S. 98, 7.
αυ κ λ σεπτ σευηρος π	301, 327, 380 (π); S. 98, 8.
αυ κ λ σεπτ σευηρος περ	318, 335, 358, 359, 363, [381], 385; S. 98, 9.
αυ κ λ σεπτι σευηρος π	294a, 302, 315, 316, 319, 326, 327, 333, 340, 343-345, 350, 365-368, 382; S. 116, 10-14, 20, 22.

αυ κ λ σεπτι σευηρος πε 298, [341], 384, [390]; S. 98, 15, 21,
αυ κ λ σεπτι σευηρος περ 297, 312, 313, [330], 332, 339, 369, 372, [373], 381, 383, 385, 387, 391, 396, [397]; S. 98, 16-19, 23, 24.
αυ κ λ σεπτιμ σευηρος περ 299, 317, 334; S. 98, 26.
αυ κ σεπ σευηρος π 403, 404; S. 116, 2.
αυ κ λ σ σευ[ηρος] 408; S. 117, 11.
αυ και λ σ σευηρος 414; S. 117, 2.
αυ κ λ σ σευηρος 406, [408], 411, 412, 419, 423, 428 (α statt λ); S. 117, 10, 15.
αυ κ σε σευηρος 433; S. 117, 3.
αυ κ σεπ σευηρος π 416; S. 117, 4.
αυ κ λ σευηρος 418; 421, 431; S. 117, 6-9.
αυ κ λ σε σευηρος 415, [430]; S. 117, 11, 12.
[αυ] σ λ σ σευηρος 410; S. 117, 1.
αυτ κ λ σε σευηρος π 346, 388; S. 98, 27.
αυτ κ λ σεπ σευηρος π 265, 310; 347, 349, 362, 378, 389, 395; S. 90, 1, 3; 98, 28, 29.
αυτ κ λ σεπ σευηρος πε 267, 270; S. 90, 2.
αυτ κ λ σεπτι σευηρος π 271, 273, [283], 292; S. 90, 6; mit πε 265a, 278, 298; S. 90, 9; mit περ σεβ 264, [268]; S. 90, 7; mit π σεβα 262, 263, 266, [269], S. 90, 5; mit πε 272, 273, 276, 280, [283], 292; S. 93, 7; [272], 282, 287, 324, 397, 396, [397].
αυτ κ σεπτι σευηρος πε 274, 275a, 279, 282, 283; mit π 393.
αυτ και σεπτ σευηρως περ 413, 424, 425; S. 117, 19.
αυτο κ λ σεπ σευηρος und ιουλια δομνα 435 (vermutlich irrige Lesung).
αυτ λ σεπτ σευηρος περ 399.
αυτ λ σεπτι σευηρος περ 296, 300, 303-305, 308, 309, 311, 314, 320, 329, 352, 354, 360, 361, 370, 371, 375, [376], 377, 398, 400, 401; S. 99, 39-42.
αυτ σεπτι σευηρος και ιουλια δομνα σε 438.

Bei Septim. Severus sind die Nummern 337, 338, 381, 386, 395a, 407, 409, 422 für die Kopflegenden nicht oder nur zögernd herangezogen worden.

Albinus (kein Lorbeerkranz)

κλωδ αλβεινος και 441.
αλβεινος κ 439, 440 (beide mit Sept. Severus).

Domna

ιουλια δομνα 435 (m. Sept. Severus).
ιουλια δομνα σε 442-446, 447-452, 474; S. 126, 3, 4; 438 (m. Sept. Severus).
ιουλια δομνα σεβ 446a, 460-463, 465-473, 475-481, 484-493, 495; S. 126, 1, 2, 5-8.
ιουλια δομνα σεβα 453-459, 464, 482, 482a, 483, 494; S. 126, 9.
ιουλια δομνα σεβασ 496.
ιου δομνα σε 434, 436, 437 (alle drei m. Sept. Severus).

Caracalla

Es ist zwar ausser Frage, dass die Kopflegenden αυ κ λ σ αντωνινος, αυ κ σ αντωνινος und αυ κ σ αντω den übrigen in der Zeitfolge den Rang ablaufen, mag man nun σ als σεπτιμιος oder wahrscheinlicher als σευηρος fassen.[1]) Man möge nun gestatten, dass ich trotz dieser und anderer verm. Altersspuren hier, wo es sich doch in erster Linie darum handelt einen Führer für Ruzickas „Pautalia" zu verfassen, das bequemste, wenn auch ganz unwissenschaftliche Prinzip der alphabetischen Anordnung befolge. — Wichtiger ist die Konstatierung, dass auf den in der nachfolgenden Kolumne **fett** gedruckten Beispielen das Porträt des Kaisers linkshin gewendet ist, jedesmal mit Schild und l. aufwärts gehaltener Lanze; 539, 539a, 653, 662, 676, 714, 764 beginnt die Kopflegende rechts oben; bloss 616 läuft sie wie sonst von l. u. nach r. u.; dasselbe ist wohl der Fall bei 632, wo die Legende nach Berlin Kat. 203, 25 AVT K M usw. richtig zu stellen ist.[2])

αυ κ λ σ αντωνινος 717, 722, 729; S. 175, 5.
αυ κ σ αντω 733; S. 175, 2.
αυ κ σ αντωνινος 721, 727, 735, 742, 758; S. 175, 3, 4.
αυ κ μ α αντων 739, 753; S. 175, 11.
αυ κ μ α αντωνινος 730; S. 175, 12.
αυ κ μ αντωνει 745; αντωνι 741, 744, 752; S. 175, 6, 8.
αυ κ μ αντωνιν 716, 718, 732, 736, [759]; S. 175, 7, 9.
αυ και μ αντωνινος 521; ohne μ 740; S. 133, 2 und 175, 1.
αυ κ μ αυ αντωνι [723], 726; αντωνιν 718; S. 175, 16-18.
αυ κ μ αυ αντωνινος 670, [737], 743, 751, 754, [761]; S. 140, 1; 175, 14, 15, 19.

[1]) Vgl. in den folgenden Zeilen die Abkürzung σευ; allerdings gehört der Name Severus sonst erst der späteren Altersstufe Caracallas an.

[2]) Diese Porträtform ist augenscheinlich eine raffiniertere Galaausgabe einer Porträtbildung, die ihr Vorbild in röm. Reichsmedaillons seit den letzten Jahren des Marcus (Gnecchi, Taf. 60, 7) und dem jugendlichen Commodus, wohl gleichzeitig mit Marcus (Gnecchi, Taf. 78, 6, 8 und 84, 1; vgl. auch Caracalla Taf. 95, 4) hat und durch die Ausstattung mit Rundschild und nach links oben gehaltener kurzer Lanze seit Septimius Severus (Gnecchi, Taf. 92, 9 und 93, 9, 10) und der gleichzeitigen Ausgabe von Caracallastücken (Taf. 95, 2) fortgebildet wird. An ihr participiert Geta anscheinend noch nicht. Geta gelangt auch weiterhin nicht zum gleichen Genre der Porträtdarstellung in Pautalia, wie sie ja dort auch nicht für dessen Vater und Bruder wieder aufgenommen worden ist oder aufgenommen worden zu sein scheint. Oben ist von Ruzicka zu n. 653 und 714 ausdrücklich vermerkt, dass das Porträt „bartlos" sei. Dieses Merkmal der Jugendlichkeit trifft vermutlich auch bei den anderen Stücken derselben Reihe zu, wird von Ruzicka oben S. 13 angedeutet und wird wohl als beachtenswertes Hilfsmittel beim Einreihen dieser Prägungen und damit auch zur Sicherung der Κύριοι, denen der Glückswunsch n. 714 gilt (s. o. S. 13 f.) und des Anlasses dieser Prägung Dienste tun.

αυ κ μ αυρ αντωνει 734; S. 175, 21.
αυ κ μ αυρ αντανινος (sic) 756; αντωνεινος 522; αντωνινος 512, [513], 514-517, 523, 538, 668, 757; S. 133, 5-7; 140, 2; 175, 22a.
αυ και μ αυρ αντωνεινος 518, S. 133, 3.
αυ καισαρ αντωνινος 519; S. 133, 1.
αυ κ μαρ αντωνινος 526, 527; S. 133, 4.
αυ κ μ αυρη αντωνεινος 587, 591, 598, 665-667, 671, 684; αντωνινος 596a; S. 140, 3-6.
αυ κ μ αυρ σευ αντωνεινος 647. 658 a, [686]; αντωνινος 570, 574, 588, 648; S. 140, 7-9.
αυτ κ μ α αντωνι 728; S. 175, 26.
αυτ κ μ αυ αντωνι 760; αντωνεινος 602 a; αντωνινος 601, 602, 637, 638, 649; S. 141, 10-12; 175, 27.
αυτ κ μ αυρ αντωνεινος 529, 531, 535, 544, 560, 577, 579, 612, 614, 629, 630, 669, 674, 677, 687, 699, 703, 708, 747; αντωνινος 581, 602, 615, 619, 631, 635, 650, **653**, [656], **676**; S. 141, 10-22.
αυτ και μ αυ αντωνινος 520; S. 134, 8.
αυτ κ μ αυρη αντωνεινος 530, 559, 572, 580, 584, 588, 596, 603, 613, 633, 640, 644, 651, 655, [659], **662**, 672/3, 683, 683a, 688, 700/1, 709, 711, 712, **714**, 763, **764**, αντωνινος 530, 537, **539, 539a**, 561, [583], 604/5, **616/7**, 623, 634, 636, 642/3, 652, 663, 713, 722a (S. 206), 765; S. 140, 23-36; auch 632, da Berlin ΑΥΤΚΜ usw. zu lesen ist.
αυτ κ μ αυρηλ αντωνινος 573, 689; S. 140, 37.
αυτ κ μ αυ σευ αντωνεινος oder αντωνινος 532, 563, 567, 578, 594, 601a, 618/9, 690, 710; S. 140, 38-40.
αυτ κ μ αυρ σευ αντωνεινος 536, 541/2, 546/7, 549, 550, 553-556, 564/5, 575/6, 593, 595, 600, 606/7, 620, 624, 637, [641], 657, 660, [661], 664, 691/5, 704, 707; αντωνινος 545, [611], 685, 702; S. 141, 41-49.
αυτ κ μ αυρη σευ αντωνεινος [507], 508, 540, 552, 566, 569, 585/6, 597, 626, 638/9, 646, 658, 660a, 675, 678-681, 698, 706; αντωνινος 528, 533, 543, 551, 557/8, 568, 575a, 599, 608/9., 625, 654, 682, [696], 697, 705; S. 134, 11, 12; 142, 50-57.
αυτ μ αυρηλιος αντωνεινος oder αντωνινος 500-506; 511, 524; S. 134, 13, 14.
αυτ μ αυρη αντωνεινος oder αντωνινος [528], 533, 540, 551, 552, 557, 558, 568, 569, 575a, 585, 586, 597, 599, 608/9, 625, 626 [nicht 632!], 638, 639, 654, 658, 660a, 675, 679 (und Strahlenkrone), 680-682, [696], 697, 698; s. o. S. 134, 12; 142, 50-57; ferner o. S. 14; αυτ μ αν . . . . 749; s. o. S. 175, 25.
αυτ αντωνι 750; S. 175, 24.
αυτοκρα (αυτοκρατ 725, 736) αντωνινος 719, 720, 724/5, 736; S. 175, 29, 30.
. . . . . αντωνινος αυγ 762; S. 175, 31.
Verderbt αυ κ ηαυι ωνταινος (zusammen mit λ σε γετα καισ, dieser ohne Lorbeer) 766. Gemeint ist vermutlich αυ κ μ αυρ αντωνινος, s. oben und S. 140, 2.
Legendenreste 509, 590, 621, 748, 749, 755 zu zerstört.

Plautilla
φουλ πλαυτιλλα σεβα 767-769, 771a, 772-774, [möglich 775, 776]; S. 183, 1; ebd., aber σεβαστη 771; S. 183, 2.

Geta als Caesar, ohne Lorbeer
a) Praenomen Λευκιος
κ λ σεπτ γετας 810, S. 185, 1.
λ σε γετα καισ 766 (zusammen mit Caracalla); ohne Lorbeer im Gegensatz zu seinem Bruder.
λ σε γετας κ 778; S. 185, 2.
λ σεπ γετα κ 780, 797; S. 185, 5.
λ... σεπ γετας 815; S. 186, 24.
λ σεπ γετας κ 776, 779, 785, 791, 795, [795a], 799a (S. 206), 805, 806; S. 185, 3, 4.
λ σεπ γετας κα 779, [802]; S. 185, 6.
λ σεπ γετας και 807; S. 186, 7.
λ σεπ και γετας 801; S. 186, 8.
λ σεπτ γετας κ 783 a, 784, 793, 796, 808, 809, 811, 814; S. 186, 10-13.
λ σεπτ γετας κα 792; S. 186, 9.
λ σεπτ γετας και 794, 813; S. 186, 14-15.
λ σεπτι γετα 812; S. 186.
λ σεπτι γετα και 781, 782, 786, 787; S. 186, 18-20.
λ σεπτι γετας κ 788, 789; S. 186, 21.
λ σεπτ·μ γετα και 804; S. 186, 22.
λουσ σ κε γετας (κ fraglich, kann auch α sein) 790; S. 186, 23; vgl. auch Ruzicka o. S. 14 und 15 f.; die hier angeführte Lesung Λού(κιος) Σε(πτίμιος) Κέ(σαρ) Γέτας wird sich besser empfehlen.
Derzeit nicht verwertbare Legendenreste 777, 783, 800 und 899: αυτ κ λ. . . . [γ]ετας.
b) Praenomina Ποπλιος Λευκιος
π λ σεπ γετας κ 852; S. 196, 1.
π λ σεπ γετας κα 851; S. 196, 2.
π λ σεπτ γετας 850; S. 196, 5.
π λ σεπτ γετα και 854, 855, 857; S. 196, 3, 4.
π λ σεπτι γετας κ 856; S. 196, 6.
. . . . σεπτι γετας καισ 853; S. 196, 7.
c) Praenomen Ποπλιος
π σε γετας κ [839]; S. 191, 2.
π σεπ γετα . . . 846; S. 191, 3.
π? σεπ γετα? 834; S. 192, 22.
π σεπ γετας κ 833, 895; S. 191, 4, 7.
π σεπ γετας και 816, 818; S. 191, 5, 6, 8.
π σεπτ γετα και 818, 837, 838; S. 191, 9, 10, 12.
π σεπτι γετας κ 844; S. 191, 11.
π σεπτι γετα και 821, 829, 831, 843; S. 192, 15, 16.

π σεπτι γετας κ 819, 832, 840, 841, 847; S. 192, 13, dazu eine Variante mit σαπτι 845; S. 191, 1.

π σεπτι γετας κα 842; S. 192, 14.

π σεπτι γετας και 820, 830, 836, 848, [849]; S. 192, 17-21.

d) als Augustus, also nach 202, nun stets mit Lorbeer

αυ κ π σε γετας 859, 865, 868, 874, 877, 901, 902; S. 197, 1.

αυτ κ π σεπτ γετας 860, 887, 894, 895; S. 197, 2,

αυτ κ π σεπτι γετας 866, 868-870, 872, 873, 875. 875a, 878-880, 892, 894, 903, 906; S. 197, 3-13, 16.

αυτ κ π σεπτιμ γετας 861, 864, 871, 876, 885, 886, 890, 898, 900, 905, 908; S. 197, 14. 15, 17.

αυτ κ π σεπτιμι γετας 862, 881, 891, 893, 896, 897, 904, 907; S. 198, 18-21, 24.

αυτ κ π σεπτιμιος γετας 858, 863, 867, 882, 883, 909; S. 198, 22, 23.

III. Statthalter (zeitlich geordnet)

ηγεμ Πομπειουοπισκου 8-10, 12; ηγεμ Πομπηιου Ουοπισκου 11 ist wohl als moderne Schlimmbesserung (Vaillants) anzusehen; alle Zitate für die Prägung n. 11 gehen in letzter Linie auf Vaillant zurück, der die Münze bei Foucault gesehen zu haben erklärt. Sie ist gewiss richtig und unverdächtig aufgenommen. Nur darf dieser Beweis nicht auf n. 44 (Kaiser auf der Löwenjagd!) gestützt werden.

ηγε Γαργιλι Αντικου 13-18; η Γαρ Αντεικου 31, 32, 156, ηγε Γαρ Αντεικου 33, 34, 158-161; mit Αντικου 157.

ηγεμ Τουλλιου Μαξιμου 35-43, 46-49, 162-171; ηγ Κ Τουλλιου Μαξιμου 44; η Κ Τουλ Μαξιμου 45.

ηγε Ασελλι Αιμιλιανου 50 (Lesung auch Ημιλιανου); ηγ Ασελ Αιμιλιανου 180.

ηγε Κλ (Κλαυ 183) Ατταλου 181?, 182?, 183.

ηγε Ιου Καστου 184-186, 188, 189.

ηγε Και (Κα 200) Ματερνου 190-200.

ηγε Και Σερουειλιανου 201-204.

ηγε Τ Αιλιου Νερατι 260, 261.

ηγε Καιλιου Ονερατου 261-264.

ηγε (ηγεμ 265; ηγεμο 269) Στα Βαρβαρου 265, 265a, 267-270; ηγεμο Σταττιλιου Βαρβαρου 266.

ηγε (ηγ 505) Καικινα (Καικι 508) Λαργου 271, 288, 500-509.

ηγε (oder ηγ) Σικιννιου 290, 514, 516, 528 (oder Σικινιου 289, 452, 512, 517, 520, 767-769, 773, 774, oder meist Abkürzungen Σικιν, Σικι, Σικ, Σι) Κλαρου, in wenigen Fällen mit Caracalla erscheint auch ein Praenomen Κ, u. zwar:

ηγ Κ Σικιν Κλαρου 525.

ηγ Κ Σικι Κλαρου 515.

ηγ Κ Σικ Κλαρρου 510 (Stempel-Änderung hier erkennbar aus früherem ηγε Καικι Λαργου).

ηγ Κ Σι Κλαρου 522.

Unerklärt ηγεσ σικ Κλαυου 527.

Vorkommen dieses Sicinius Clarus überhaupt 289-295, 442-452, 510-528, 767-775.

IV. Pautalias Nennung

Als erklärender Zusatz zum Tyche-Halbbild Παυταλία 470/1; zur Reiterstatue eines Kaisers: Παυταλιῶται (sc. ἀνέστησαν) 61; Akklamation ἐπ' ἀγαθῶ Παυταλιώταις 288, 714.

Παυταλιωτῶν 1-22, 31-49, 60, 60a, 156/7, 160, 162 175, 261, 266-269, 438, 460/1, 464, 466/7, 472/5, 478-480, 482, 482a, 484, 490, 492, 494/5, 497/8, 518, 780-782, 787/9, 799, 812, 816, 819, 821, 821 a. 823, [825], 826, 828/9, 832, 836, 840 1, 845-848, 856.

Παυταλεωτῶν 465, 486, 496, 728, 786, 802, 822, 827, 830, 843.

Sonst findet sich als grosse Masse der Ortsnennung, nicht immer in allen Buchstaben erkennbar, der Genetiv Οὐλπίας Παυταλίας 24-30, 50-59, 62-155, 158/9, 161-183 (Πυταλίας 178), 185-172, 197, 199, 200, 205-260, 262-265, [270], 271-285, 288 (Οὐπίας), 289, 293-332, 334-405, 407-436, 439-441, 443, 446a, 447, 449, 452-459, 462/3, 468/9, 476, 481, 483, 485, 487-489, 491, 493, 499-515, 517, 519/0, 522-526, 528-713, 715-721, 723-727, 729-770, 773-778, 783, 785, 791-798, 803-811, 813-815, 817/8, 820, 831, 833-835, 837-839, 842, 844, 849-855, 857-909; davon dann auch Abkürzungen und Umstellungen oder Auslassungen:

Οὐλπίας Παυταλία(ς) 158, 437, 527, 722, 783a.

Οὐλπίας Παυταλί(ας) 200, 406, 784.

Οὐλπίας Παυτα(λίας) 516 (Ὀλπίας), 779, 790.

Οὐλπίας Παυ(ταλίας) 181.

Οὐλπίας Παυτα∨ίας (∧ auf den Kopf gestellt).

Οὐλπί(ας) Παυταλίας 286, 290/2, 444, 451, 525, [824].

Οὐλπ(ίας) Παυταλίας 442, 450, 507, 521.

Οὐλ(πίας) Παυταλίας [294 a], 445/6, 448, 771, 771a.

Παυταλίας Οὐλ(πίας) 193.

(Οὐλ fehlt) Παυταλίας 198.

V. Andere Beischriften

Παυταλία 470, 471; s. o. S. 210.
Στρύμων 198, 633.
Χρυσός, Ἄργυρος, Βότρυ(ς), Στάχυ(ς) 473, 634, Χρυσός? 360.
Σοτηρα oder Σωτηρα, Auffassung zweifelhaft, etwa gleich σώτειρα bez. auf die Schlange, auch ein Festspiel Soteria denkbar (vgl. Pauly-Wissowa s. v.) 394, 679-702.
Akklamation: ἰς ἐῶνα τοὺς Κυρίους ἐπ' ἀγαθῷ Παυταλιώταις 288, 714. Vgl. das Polychronion 513.

VI. Typenverzeichnis

Adler (s. S. 36). Flügel ausbreitend 183, 280-282, 294, 301-303, 379-384, 440, 495, 525, 526, 670-672, 795a, 796, 900.
— auf Blitz oder Kugel 261, 379-384, 417, 439, 507, 673, 739, 795, 901.
— auf Altar (Basis) und zwischen zwei Feldzeichen 385-388, 508, 674, 675.

Aequitas (auch Nemesis, s. S. 34), stehend, mit Wage und Füllhorn 56, 131-136, 364-366, 476-484, 635-643, 831, 889-892.

Altar 756, 804, 806, 807.
— mit Schlange 423, 758, 805, 808, 809, 842-844.
— mit zwei Schlangen 755, 855.
— zwischen beiderseits Fackel und Schlange 498.

Amphora 760.

Aphrodite (s. S. 25), stehend zum Bad 211, 212, 272, 768, 777.

Apollon (oder Bonus Eventus, s. S. 24), stehend 21, 60, 172, 315-321, 441, 455, 511, 554-558, 719, 818, 850, 868, 869; mit Altar 185, 273, 318-321; s. Tempel.
— mit Palmzweig (?) 213.

Artemis (s. S. 24), jagend 438, 461-464, 512, 553, 769, 778, 870, 871.
— (?) stehend, nackt 265a.

Asklepios (s. S. 29), Kopf 1; stehend mit Schlangenstab 5, 16, 37, 113, 114, 158, 165, 174, 196, 215, 276-278, 292, 349-351, 403, 409, 446a, 468, 519, 520, 601, 611, 729-731, 766, 787, 823, 824, 877-882; s. Kaiser, Tempel.
— auf geflügelter Schlange 159, 260, 342-348, 434, 612-618, 883.
— mit Schlangenstab und Telesphoros, beide stehend 352.
— mit Schlangenstab und Hygieia, Schlange fütternd 8, 435, 447, 619, 620.
— mit Telesphoros und Hygieia, alle stehend 197, 501, 502, 772.

Athene (auch Roma, s. S. 24), auf Pferdebiga 3.
— stehend mit Schild und Speer 31, 193, 274, 337, 338, 443, 570-576, 726, 783, 783a.
— sitzend 51, 100-106, 109-112, 156, 207, 444.
— sitzend und Oelbaum 339, 577, 578, 770.

Biga s. Athene, Demeter, Dionysos.
Bonus Eventus s. Apollon.
Cista (s. S. 40), mit Schlange 424, 757.

Concordia (s. S. 34), stehend mit Füllhorn und mit (oder ohne) Altar 137, 177, 218, 271, 367-371, 414, 436, 456, 485-489, 504, 521, 644-658, 789, 790, 832, 893-897.

Delphin mit Dreizack 740.

Demeter (s. S. 23), auf zweirädriger Pferdebiga 2.
— stehend, mit Fackel, 78, 80-82, 85-87, 176, 206, 208-210, 312-314 (314 Schlange windet sich um das Fackelende), 817, 866, 867 (und zu Füssen Modius oder Altar oder myst. Cista).
— stehend, mit Zepter 77, 79, 83.
— stehend oder sitzend (?) mit Zepter 84.
— sitzend, mit Fackel 87a, 89, 90, 93, 97.
— sitzend, mit Zepter 88, 91, 92, 94, 95, 98; und mit myst. Cista 96.
— und Kore, beide stehend, je mit Fackel, zwischen ihnen myst. Cista 191.

Dionysos (s. S. 27 ff), auf zweirädriger Pantherbiga mit Mänaden und Stier 192.
— auf Panther sitzend 99.
— Kind, sitzt in flachem Korb, mit Thyrsosstab 60a, 173.
— Kind, von Hermes in den Armen gehalten, s. Hermes (des Praxiteles).
— stehend mit Traubenzweig 181.
— stehend mit Kantharos und Thyrsos 322-324, 501, 559-561, 720, 779, 819-821.

Drache s. Schlange.
Dreifuss (s. S. 40), mit Schlange 425-428, 753, 754, 810, 811, 853, 854.
Eichenkranz 288, 714, 762, 857.
Eros (s. S. 25), auf einem Löwen reitend 830.
— (Todesgenius), stehend, 411, 412, 728, 786, 827-829.
Eventus, s. Bonus Eventus.
Fecunditas (s. S. 32, 34), stehend, mit zwei Kindern, je ein Kind zur Seite 43.

Flussgott (Strymon, Bergnymphe), sitzend oder gelagert, bärtig oder jugendlich 24-29, 52-55, 186, 198, 293, 355-359, 404, 448, 474, 627-633, 771a, 888; mit schwimmendem „Genius" 361; mit Knaben, die den Reichtum der Landschaft symbolisieren 360.
— gelagert und die Tyche von Pautalia stehend 19.
— schwimmt zu Füssen der Tyche, s. Tyche.

Halbmond (s. S. 40), mit einem oder mit mehreren Sternen 429-431, 751, 752, 802, 803, 837-841, 856.
Harpokrates (s. S. 23), stehend 826.
Heilbad s. Asklepios, Nymphen, Tempel.
Helios (s. S. 24) 236.

Hera (s. S. 23), stehend (mit oder ohne Altar) mit Zepter 62-76a, 184, 190, 289, 309-311, 442, 539-545, 767, 816, 863-865, mit vier verschiedenen Attributen, auch mit Pfau.

Herakles (s. S. 30), Kopf 1 Anm.
— Kampf mit dem Löwen 266, 402, 515, 546-552, 598-600, 873.
— stehend mit Keule und Löwenfell, auch eventuell mit den Hesperidenäpfeln (so 214) oder vor dem Apfelbaum (so 275) 214, 267, 268, 275, 290, 291, 331-336, 446, 514, 589, 597, 727, 784, 785.
Hermes (s. S. 25 ff.), auf Widder reitend 821 a.
— wiegt das Dionysoskind in seinen Armen (Motiv des Praxiteles) 516.
— Diskobolos mit Altar 15, 166.
— stehend, mit Kerykeion und Geldbeutel 195, 201, 202, 275a, 325-328, 329 (mit Hahn), 330 (mit Baumstumpf), 408, 465, 562-569, 721-725 (auch 722a, S. 206), 780-782, 851, 872.
Hygieia (s. S. 30), stehend und die Schlange fütternd 6, 7, 115-129, 353, 354, 469, 621-625, 732-735, 788, 825, 884-886; s. Tempel.
— stehend mit Asklepios und Telesphoros, s. Asklepios.
Kaiser (s. S. 36), reitend (= Reiterstatue): Verus 61; vgl. Pius 11.
— zu Pferde auf Löwenjagd 44 (?), 187, 265, 669.
— stehend 279, 416, 450, 506, 794.
— stehend (Caracalla) und Tropaion mit zwei Gefangenen 665.
— stehend (Severus) und Caracalla 763-765; dieselben und Asklepios im Feld 499; stehend (Severus) und Geta 909; stehend (Severus) neben der Stadtgöttin Pautalia, diese mit Asklepiosbild 378.
— stehend (Caracalla) gegenüber der Stadtgöttin, diese mit dem Asklepiosbild 668.
— Plautilla und Caracalla, stehend 775.
— Caracalla und Nike, stehend 666, 667, 773.
— Physiognomien von Kaisern oder Kaiserinnen z. B. 178, 456, 763-765.
Korb (s. S. 40) 759, 812, 845-849; s. Dionysos.
Kore (s. S. 23), s. Demeter.
Kranz, als Umrahmung einer Akklamation, vgl. Eichenkranz.
Kybele (s. S. 23), in zweirädriger Löwenbiga 518,
— auf springendem Löwen reitend 41, 168-170, 363, 626.
Löwe (s. S. 37), stehend 405; schreitend 418, 419, 741, 852; s. Herakles, Kybele.
Nemesis, s. Aequitas, Nike.
Nike (s. S. 25, 34), auf zweirädriger Pferdebiga 4, 14, 164.
— stehend 194, 340, 341, 410, 445 (auf Kugel), 466, 467, 579-581, 771, 822, 874-876.
Nike-Nemesis, stehend 216, 217.
Nymphe (s. S. 32 ff., 36 und Ge [Tellus] 33). sitzt auf Bett, vor ihr tanzt Satyr 362.
— drei Chariten (s. S. 25) 20, 22, 449, 503; vgl. die Ansicht des Heilbades 287.
— Flussnymphe (Stadtgöttin Pautalia?) sitzend, in den Wellen Flussgott 130, 413.
— Flussnymphe und die vier den Reichtum des Bodens symbolisierenden Knaben 473, 634; s. Flussgott.
Pan, s. Silvanus.
Pautalia, s. Nymphe, Tyche.
Pferd (s. S. 37), schreitend 742.
Sarapis (s. S. 23), Brustbild 406, 718, 776.
— stehend 460, 536, 537.
— sitzend 536.
Satyr (s. S. 29), tanzt vor der sitzenden Nymphe 362.
— stehend (des Praxiteles) 517.
Schlangenstab 1.
Schlange (s. S. 37 ff.), geflügelt, Reittier des Asklepios, s. d.
— emporgerichtet 33, 34, 57-59, 160, 161, 179, 180, 188, 283, 284 (auf Altar), 389-400, 420-422, 437, 459, 496, 497, 509, 527, 676-706, 744-746, 748, 774, 797-799, 799a (S. 206), 835, 902-906.
— zwischen Baum und Altar 224; zwischen zwei Bäumen 263, 269; zwischen zwei Altären 262; zwischen Fackel und Dreifuss 225.
— zwei Schlangen 747; zwischen ihnen Altar 755, 853.
— s. Tempfel, Vase, Demeter.
Silvanus-Pan (s. S. 31), stehend 737.
Stadtgöttin, s. Pautalia, Tyche.
Stern, Sterne, s. Halbmond.
Stier (s. S. 37), stehend 743.
Strymon (s. S. 31), s. Flussgott, Nymphe.
Telesphoros (s. S. 30), stehend 30, 735, 736.
Tempel (s. S. 39 f.), des Asklepios 12, 45, 189, 285, 286, 401, 528, 708, 709, 907.
— des Asklepios und der Hygieia 46-49, 171, 270.
— des Asklepios und eines Flussgottes (?) mit dem Kaiser 710; ohne Kaiser (?) 711.
— des Apollon (Bonus Eventus) 264, 707.
Tempel-Bezirk, Panorama mit Tempeln, Grotten, Gebäuden, Götterbildern 710-713, 908.
Tyche (Pautalia, s. S. 34 ff.), Brustbild 470, 471.
— stehend 472, 475.
— stehend, mit Steuerruder und Füllhorn 138-155, 178, 182, 199, 200, 203, 204, 219-223 (222 mit achtstrahligem Stern), 294a, 372-377, 415, 451, 452, 457, 458 (?), 490-494, 522-524, 659-660a, 715, 738, 791-793, 833, 834, 898, 899.
— sitzend, Nike auf Kugel (oder auch ohne Kugel) haltend 9, 10, 32, 38-40, 42, 157, 167.
— sitzt auf Fels, Ähren in einer Hand, zu Füssen schwimmt kleiner Flussgott 130; ähnlich 413.
Vase (s. S. 40), mit hohem Hals, der sowie der Fuss besonders ansitzt, mit zwei Schlangen 295.
— mit zwei Henkeln 813-815.
Virtus (Krieger), stehend 582-588.
Weintraube (s. S. 40) 432, 433, 749, 750, 800, 801, 836.
Zeus (s. S. 22), Keraunios 13, 35, 36, 162, 163, 306, 529, 859.
— stehend mit Zepter, Adler oder Blitz oder anderen Attributen 296, 305, 453, 454, 530-534, 717, 858, 860-862.
— sitzend, mit Zepter und verschiedenen Attributen 23, 205, 307, 308, 510, 535, 716, 717.

Verweise auf Mionnet

Mionnet	hier	Mionnet	hier	Mionnet	hier	Mionnet	hier	Mionnet	hier
I									
232	1*	996	145	1035/6	350	1075	505	1116	699
233	6	997	73	1037	348	1076	522	1117	747
234	42	998	82	1038	401	1077	508	1118	672
235	149	999/0	137	1039	412	1078	525	1119	526
236	258	1001	62	1040	411	1079	530	1120	741
237	199	1002	102	1041	329	1080	717	1121	742
238	633	1003	106	1042	223	1081	615	1122	759
239	828	1004	157	1043	321	1082	537	1123	766
240	847	1005	169	1044	332	1083	718	1124	767
241	781	1006	167	1045	377	1084	612	1125	771
S. II		1007	179	1046	314	1085	604	1126	773
968	1**	1008	182	1047	308	1086	624	1127	822
969	14	1009	188	1048	356	1087	735	1128	816
970	17	1010	197	1049 {	390	1088	572	1129	836
971/2	18*	1011	193		397	1089	578	1130	840
973	12	1012	194	1050	393	1090	721	1131	776
974	4	1013	205	1051	398	1091	564	1132	858
975	11	1014	208	1052/3	422	1092	566	1133	859
976	10	1015	231	1054	384	1093	547	1134/5	883
977 {	15*	1016	243	1055	382	1094	560	1136	881
	169	1017	219	1056	433	1095	557	1137	871
978	44	1018	244	1057	470	1096	598	1138	777
979	40*	1019	213	1058	460	1097/8	591	1139	786
980	35	1020	252	1059	461	1099/0	661	1140	792
981	37	1021	248	1060	477	1101	635	1141	891
982	48	1022	257	1061	490	1102	550	1142	893
983	23	1023	266	1062	492	1103	545	1143	909
984	30	1024	268	1063	485	1104	652	1144	797
985	51	1025	260	1064	484	1105	716	1145	796
986	209	1026 {	260*	1065	497	1106	717	1146	901*
987	59		267	1066	498	1107	713	1147	901
988 {	57*	1027	261	1067	468	1108	634	1148	813
	678	1028	262	1068	453	1109	632	1149	809
989	120	1029	279	1069	457	1110	666	1150	803
990	117	1030	275	1070	477	1111	661	1151	801
991/2	108	1031	297	1071	487	1112	745	1152	715
993	104	1032	300	1072	482	1113	690	1153	674
994	98	1033	306	1073	488	1114	694	1154	679
995	99	1034	307	1074	489	1115	678	1155	904*

Verzeichnis der Abbildungen auf den Tafeln

Tafel I	Tafel II	Tafel III	Tafel IV	Tafel V
1—300	1— 83	1—102	1—516	1—735
2—454	2—312	2—578	2—517	2—266
3—296	3— 88	3—164	3—560	3 596a
4—304	4—550	4—466	4—323	4—873
5—859	5—549	5—194	5—561	5—332
6— 23	6— 2	6—875a	6— 99	6—335
7—308	7—229	7—771	7—181	7—593
8—307	8—231	8— 4	8—173	8—291
9—541	9—185	9—217	9—192	9—275
10—311	10—273	10—768	10 Perinthus	10—258
11—544	11—707	11—211	11—324	11—599
12—543	12—264	12—212	12—601	12—598
13—406	13—871	13—503	13—350	13—600
14—536	14—265a	14—827	14—158	14—589
15—538	15—570	15—728	15—709	15—737
16—826	16—575a	16—786	16—710	16—113
17— 41	17—726	17—830	17—668	17—198
18—518	18—574	18—201	18—348	18—633
19—867	19—156	19—566	19—619	19—628
20— 78	20—572	20—781	20—502	20— 59
21— 79	21—100	21—568	21—122	21— 52
22—548	22—207	22—166	22—129	22—293
23—314	23—576	23—330	23—171	23—448
24— 81	24—106	24—236	24— 46	24—630

Tafel VI	Tafel VII	Tafel VIII	Tafel IX	Tafel X [1])
1—627	1—135	1—384	1—807	1 — Pius
2—359	2—652	2—183	2—254	2 — Marcus
3—357	3—790	3—795	3—424	3 — Faustina
4—360	4—199	4—495	4—815	4 — Verus
5—633	5—660	5—674	5—753	5 — Lucilla
6—130	6— 50	6—901	6—427	6 — Commodus
7—887	7— 9	7—380	7—262	7 — Commodus
8—361	8— 42	8—741	8—498	8 — Albinus n. 441
9—888	9—178	9—405	9—269	9 — Domna
10— 19	10—470	10—742	10—855	10 — Caracalla
11— 19	11—475	11—743	11—284	11 — Caracalla n. 653
12—712	12—378	12—740	12—295	12 — Caracalla
13— 20	13—763	13— 1	13—805	13 — Severus
14— 22	14—909	14—392	14—804	14 — Severus
15—5 2	15—416	15—393	15—759	15 — Severus
16—586	16—506	16—389	16—707	16 — Severus
17—584	17—662	17—180	17—287	17 — Severus und Albinus n. 439
18—362	18—665	18 - 180	18—713	
19—634	19—669	19—906	19—760	18 — Severus und Domna
20— 43	20— 44	20—699	20 - 812	19 — Caracalla und Geta n. 766
21—636	21 - 505	21—684	21—845	
22—480	22—666	22—161	22—849	20 — Plautilla
23—364	23— 61	23,1—250	23—813	21 — Geta
24—371	24—661	23,2—250a	24—801	22 — Geta
		24—225	25—836	23 — Geta
			26—802	24 — Geta
			27—841	
			28—857	
			29—714	
			30—288	

[1]) Vor der Drucklegung des Bandes und ohne Nummernangabe vom Verfasser der Redaktion übersendet Benützer mögen, da genauere Identifikationen nur selten möglich sind, diese Tafel zur Ergänzung des allgemeinen Aussehens der Prägungen Pautalias hinnehmen.

Die Red.

Inhaltsübersicht

	Seite
A. Einleitung	1 — 40
I. Geschichte	1 — 5
II. Münzprägung	5 — 16
III. Münzlegenden	16
IV. Geldwert	17 — 22
V. Münztypen	22 — 40
B. Beschreibung der Münzen	41 — 206
Pseudo-autonom	41 n. 1
Antoninus Pius	41 n. 2 — 46 n. 22
Marcus als Caesar	47 n. 23 — 48 n. 30
Marcus als Augustus	49 n. 31 — 56 n. 61
Faustina Junior	57 n. 62 — 69 n. 155
Lucius Verus	70 n. 156 — 73 n. 175
Lucilla	74 n. 176 — 74 n. 179
Commodus	74 n. 180 — 89 n. 259
Severus	90 n. 260 — 121 n. 433
Severus und Domna	121 n. 434 — 122 n. 438
Severus und Albinus	122 n. 439 — 122 n. 440
Albinus	122 n. 441
Domna	123 n. 442 — 133 n. 499
Caracalla	134 n. 500 — 182 n. 765
Caracalla und Geta	182 n. 766
Plautilla	183 n. 767 — 185 n. 775
Geta	186 n. 776 — 205 n. 909
Nachträge	206
C. Indices (von Wilhelm Kubitschek nach dem Reindrucke verfasst)	207—213
I. Vermutete Nominale	207
II. Kaiserköpfe und Legenden	208—211
III. Statthalter	211
IV. Pautalias Nennung	211
V. Andere Beischriften	212
VI. Typenverzeichnis	212—213
Verweise auf Mionnet	214
Verzeichnis der Abbildungen auf den Tafeln	215
Inhaltsübersicht	216

Новооткрити тракийски гробници отъ Дуванлий

отъ Б. Филовъ

Разкопкитѣ на могилния некрополъ при Дуванлий, 25 клм. северно отъ Пловдивъ, предприети отъ Българския Археологически Институтъ съ срѣдства отъ фонда „Пловдивски Окржгъ“ презъ 1929 година, дадоха резултати, които, както по голѣмата художествена и материална стойность на открититѣ предмети, така и по тѣхното значение за археологията на страната ни, далеко надминаха всички първоначални очаквания. Тѣзи разкопки, които се извършваха съ една група отъ 50 души трудоваци, бѣха продължени все съ сжщия успѣхъ и презъ следнитѣ два лѣтни сезона на 1930 и 1931 година, когато тѣ бѣха окончателно привършени. Изобщо презъ това време бѣха разкопани и изследвани повече отъ 40 голѣми и малки могили, нѣкои отъ които се указаха разкопавани по-рано, а други не съдържаха никакви погребения. Като се има предъ видъ, че погребалнитѣ могили у насъ още не сж проучени както трѣбва и че досегашнитѣ могилни находки сж ставали повечето случайно, не може да има никакво съмнение, че разкопкитѣ при Дуванлий, съ които се поставя началото за едно научно и систематическо изследване на могилитѣ у насъ въ много по-голѣмъ мащабъ, отколкото това е ставало до сега, ще иматъ особно значение за развитието на нашата млада археологическа наука. Поради това Българскиятъ Археологически Институтъ има намѣрение да обнародва специаленъ трудъ върху могилния некрополъ при Дуванлий, за да могатъ по този начинъ да се обобщатъ по-подробно и да се използуватъ научно по-лесно всички резултати, добити при разкопкитѣ.

Додето се приготви, обаче, този трудъ, намѣри се за по-целесъобразно да се обнародватъ непосрѣдствено следъ разкопкитѣ, като предварителенъ отчетъ, материалитѣ отъ ония могили, които съдържатъ особно богати погребения и които, следователно, представятъ особенъ интересъ и за по-широка публика. По такъвъ начинъ бѣха обнародвани още миналата година находкитѣ отъ две отъ най-богатитѣ дуванлийски могили, а именно отъ Башова могила и отъ могилата Мушовица, първата отъ които бѣ разкопана още презъ октомврий 1929 година, а втората — презъ септемврий

1930 година.[1]) При разкопкитѣ отъ 1931 година, които ставаха пакъ подъ мой надзоръ и подъ непосрѣдственото ржководство на г-на В. Миковъ, сжщо така бѣха открити три могили съ богати погребения, а именно Голѣмата, Лозарската и Арабаджийската могили. Гробницитѣ въ първитѣ две могили бѣха открити въ мое присжтствие и бѣха изследвани непосрѣдствено отъ мене. При разкопаването на Арабаджийската могила не можахъ да присжтствувамъ лично, поради което общитѣ сведения за градежа и размѣритѣ на нейната гробница заемамъ отъ г-на Микова.

Понеже разкопкитѣ при Дуванлий ставаха съ срѣдства отъ фонда „Пловдивски Окржгъ“, то всички открити при тия разкопки предмети се предадоха на съхранение въ музея при пловдивската Народна Библиотека, дето ще бждатъ предадени наскоро и описанитѣ тукъ предмети. За сега, обаче, тѣзи последнитѣ се намиратъ още въ Народния Музей въ София, дето тѣ бѣха оставени, за да бждатъ почистени, реставрирани и проучени.

I. Голѣмата могила.

Могилата бѣ разположена въ мѣстностьта „Дуванлийската курия“, 3·5 клм. северо-западно отъ Дуванлий и около 1·5 клм. северо-източно отъ Хамбарлий, на границата между землищата на дветѣ села, и то на най-високата точка на водораздѣла между дветѣ близки рѣкички Пикла и Колакъ-дере. Тя имаше обикновената полусферическа форма и достигаше височина 7 м. при диаметъръ на основата около 45 метра (обр. 1). Следователно, по своята голѣмина, тя може да се причисли къмъ срѣднитѣ могили у насъ. Пръстьта за натрупването на могилата е взета отъ непосрѣдствената околность, главно отъ къмъ южната и северо-западната страна на могилата, дето личаха голѣми джговидни трапове, дълбоки около 2 м. подъ нивото на околния теренъ. По тази причина пръстьта е еднообразна и въ строежа на могилата не се очертаватъ особни пластове.

Разкопаването на могилата, което се продължи отъ 20 май до 16 юний 1931 год., започна отъ южната страна, и то съ единъ прокопъ, широкъ 12 метра, който къмъ центъра постепенно бѣ разширенъ до 17 м. На 15 юний, на дълбочина около 5·5 м. подъ върха на могилата и около 2 метра южно отъ центъра ѝ, се показа каменна гробница, която бѣ открита и разчистена на следния день (обр. 2-4). Основата на гробницата се намираше на нивото на околния теренъ, отъ дето се вижда, че насипването на могилата е станало следъ изграждането на гробницата. Обстоятелството, че въпрѣки това гробницата не е останала въ центъра на могилата, се обяснява лесно, като се вземе предъ видъ, че натрупването на могилата, при значителнитѣ ѝ размѣри, не е могло да става съвсемъ правилно отъ всички страни и центърътъ ѝ е могълъ, следователно, лесно да бжде премѣстенъ къмъ северъ.

[1]) Filow und Welkow, Grabhügelfunde aus Duvanlii in Südbulgarien, Jahrb. des deutschen archaeol. Instituts XLV, 1930, 281-322; Велковъ, Могилни гробни находки отъ Дуванлий, ИАИ VI, 1930/31, 1-44.

Гробницата, която е градена въ форма на саркофагъ и е ориентирана отъ изтокъ къмъ западъ (по-точно отъ и. с. и. къмъ з. ю. з.), е дълга отвънъ 3·90 м., широка 2·07 м. и висока (безъ похлупака) 0·81 м. Извѫтре тя има дължина 2·33 м., ширина 1·08 м. и височина 1·11 м. Градена е съ правилно дѣлани голѣми каменни блокове отъ бѣлезникъвъ пѣсъчникъ, дълги повече отъ 1 м., а широки и високи около 30 см. Дебе-

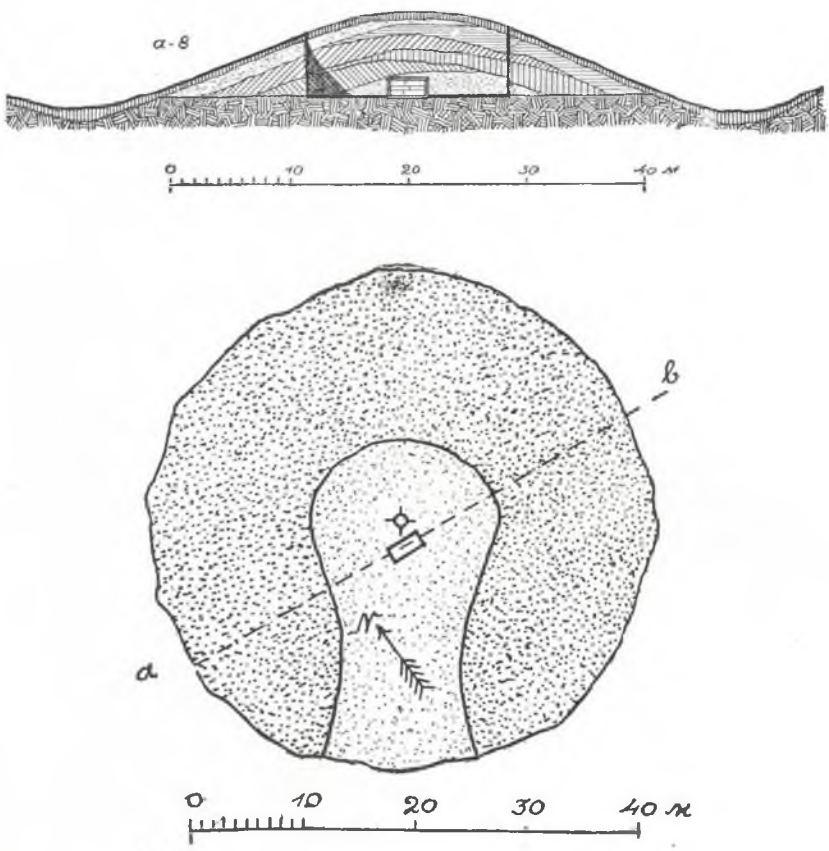

Обр. 1. — Вертикаленъ разрѣзъ и планъ на Голѣмата могила.
Fig. 1. — Coupe verticale et plan de Golémata Moghila.

лината на стенитѣ е образувана отъ два реда каменни блокове, сложени единъ до другъ. Извѫтре блоковетѣ, които образуватъ коритото на саркофага, сѫ сложени въ три реда единъ върху другъ и сѫ много добре огладени и прилепени; най-долнитѣ блокове сѫ високи 43, срѣднитѣ 29, а горнитѣ 39 см. На външната страна блоковетѣ сѫ само въ два реда, одѣлани сѫ по-грубо и не сѫ така добре прилепени (гл. обр. 4). Подъ тѣхъ сѫ сложени още единъ редъ само отгоре равно одѣлани и не толкозъ високи камъни, вследствие на което външниятъ градежъ на гробницата

е съ 30 см. по-низъкъ отъ вѫтрешния (0·81 м. срещу 1·11 м.). Отгоре гробницата бѣ покрита съ 6 голѣми блока, сложени напрѣчно и одѣлани стреховидно, като похлупакъ на саркофагъ. Отъ тѣхъ бѣ добре запазенъ само първиятъ (на западния край на гробницата), дължъ 1·60 м., широкъ

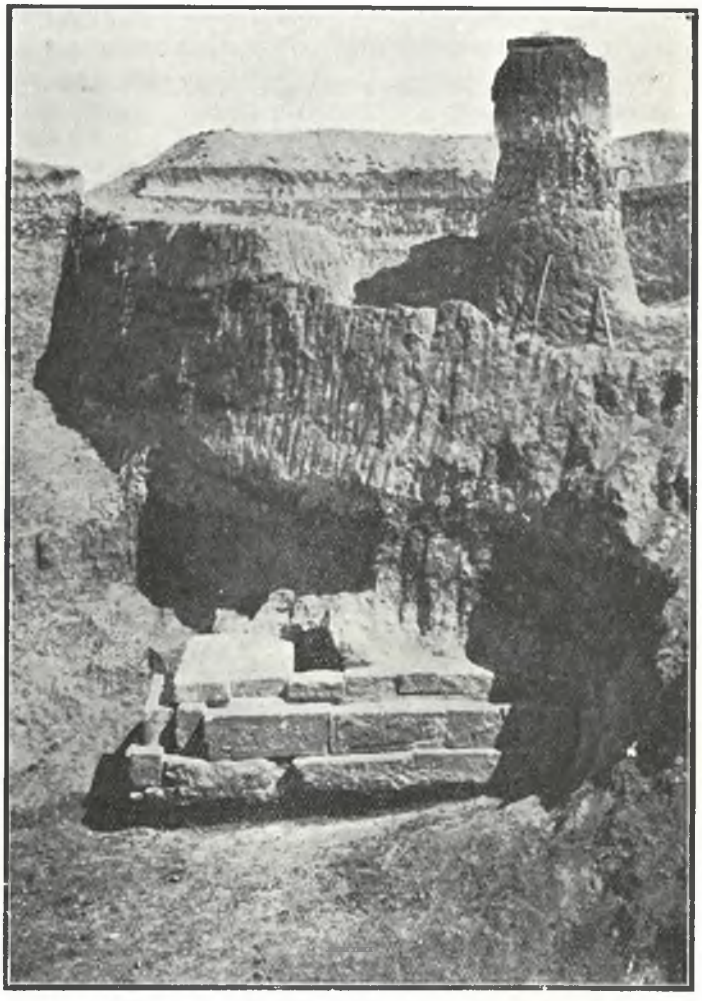

Обр. 2. — Гробницата въ Голѣмата могила.
Fig. 2. — Le tombeau de Golémata Moghila.

0·51 м., високъ по срѣдата 0·29 м., въ крайщата 0·17 м. (обр. 4). Останалитѣ блокове отъ похлупака бѣха строшени вследствие на голѣмото налягане на пръстьта, но още стояха на мѣстото си, като грозяха всѣки моментъ при разчистването на гробницата да паднатъ въ нея (гл. обр. 6). Само третиятъ блокъ (като се брои отъ западъ) бѣ счупенъ въ края и бѣ падналъ съ единия си край косо въ гробницата, безъ да повреди сложе-

нитѣ въ нея предмети. Положението, въ което бѣше намѣренъ този камъкъ, личи ясно на обр. 6. Пръстьта, която се вижда при долния му край, проникна въ гробницата при нейното откриване.

Обр. 3. — Гробницата въ Голѣмата могила.
Fig. 3. — Le tombeau de Golémata Moghila.

Измѣрванията на четири отъ външнитѣ блокове на гробницата, които можаха да бѫдатъ измѣрени, безъ да се разрушава самата гробница, дадоха следнитѣ резултати:

дължина: 1, 1·07, 1·09 и 1·19 м.
височина: 0·38, 0·37, 0·34 и 0·31 м.
дебелина: 0·30, 0·28, 0·29 и 0·30 м.

Дъното на гробницата бѣ покрито съ 4 голѣми каменни плочи, дълги около 1·05 м. и широки около 0·55 м. Понеже тѣзи плочи не сѫ били достатъчно дълги, за да изпълнятъ цѣлата широчина на гробницата, тѣ сѫ

били снададени на северната страна съ две по-малки плочи, широки само 30 см. Северната стена на гробницата е стжпвала само върху по-малкитѣ плочи. Вследствие на това, и поради голѣмия натискъ на южната стена на гробницата, голѣмитѣ плочи на пода се бѣха малко подигнали съ свободния си край, като образуваха на северната страна на гробницата една празнина отъ 10—15 см. (гл. обр. 5).

При откриването на гробницата въ източната ѝ часть, до самата източна стена (гл. обр. 6), се намѣри полегнала голѣма бронзова хидрия (№ 7);

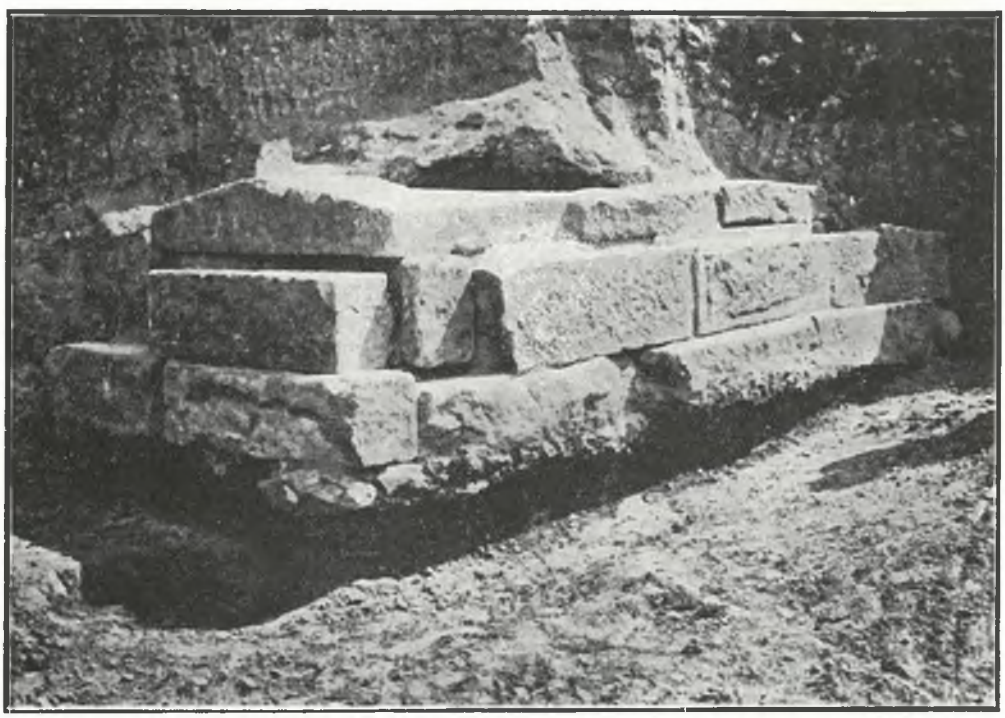

Обр. 4. — Гробницата въ Голѣмата могила.
Fig. 4. — Le tombeau de Golémata Moghila.

подставката и тритѣ дръжки на хидрията се бѣха отлепили и лежаха до нея. Устието на хидрията бѣ запушено съ по-малкия сребърен кантаросъ (№ 5), и то съ неговата висока подставка, която бѣ вмъкната цѣла въ устието. Дветѣ маски на сатири, които украсяватъ дръжкитѣ на кантароса, сжщо така бѣха отлепени и лежаха на пода. Въ северо-източния жгълъ на гробницата, и то въ празнината между плочитѣ на пода и стената на гробницата, се намѣри изправенъ голѣмиятъ сребърен кантаросъ (№ 4); до него лежаха отлепени дветѣ маски на сатири, които украсяватъ дръжкитѣ му. Предъ бронзовата хидрия (обр. 7 при 12) се намираше купчина

изгнила жълтеникава материя като прахъ, чийто видъ и произхождение не можаха да бѫдатъ установени; вѣроятно това бѣ остатъкъ отъ нѣкаква дреха. Въ дѣсно отъ хидрията лежаха коженитѣ и бронзови части отъ шлемъ (№ 8), а до тѣхъ — позлатенитѣ сребърни релиефи № 6 (гл. обр. 7 при 11 и 6).

На другия край на гробницата, въ юго-западния жгълъ, се намѣриха части отъ желѣзенъ закривенъ мечъ (№ 9), а въ северо-западния жгълъ — парчета отъ силно оксидирано желѣзно копие (№ 11). Край северната стена на гробницата се намѣриха парчета отъ желѣзенъ поясъ, сѫщо така силно оксидиранъ (№ 10).

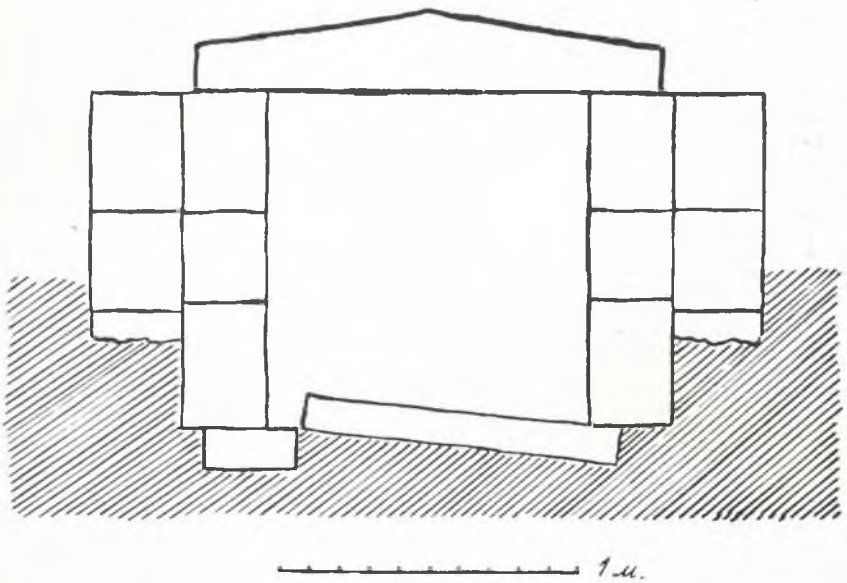

Обр. 5. — Напрѣченъ разрѣзъ на гробницата въ Голѣмата могила.
Fig. 5. — Coupe transversale du tombeau de Golémata Moghila.

Точно по срѣдата на гробницата се намѣри купчина горени кости, а върху тѣхъ — дветѣ златни пластинки-нагръдници и златниятъ пръстенъ (№ 1-3). Тѣзи предмети бѣха размѣсени съ малко пръсть, поставена тукъ още при погребението; въ пръстьта се намираха и малки парчета отъ вѫглени. Първоначално можеше да се предположи, че тази пръсть е попаднала въ гробницата по-късно, при пропадането на срѣдния камъкъ отъ покрива (гл. стр. 220). Обаче обстоятелството, че пръстьта се намираше не отстрани на падналия камъкъ, а точно подъ него, като при това тя, както и коститѣ съ златнитѣ пластинки, не бѣ смазана отъ камъка, който, както казахме, бѣ падналъ само съ единия си край въ гробницата, показва най-добре, че въ случая ние имаме работа съ пръсть, която е била поставена тукъ още при самото погребение. Понеже въ другитѣ части на гробницата

бѣ намѣрена съвсемъ малко пръсть, то очевидно е, че пръстьта наоколо е образувала достатъчно компактна маса, за да не може да проникне въ гробницата, макаръ едната плоча отъ покрива да е била строшена и да е образувала доста голѣмъ отворъ въ градежа.

Всичко това се потвърждава и отъ следното извънредно важно обстоятелство, което за пръвъ пѫть се наблюдава при разкопки на могилни гробове у насъ. Върху цѣлата повръхность на пръстьта по срѣдата на гробни-

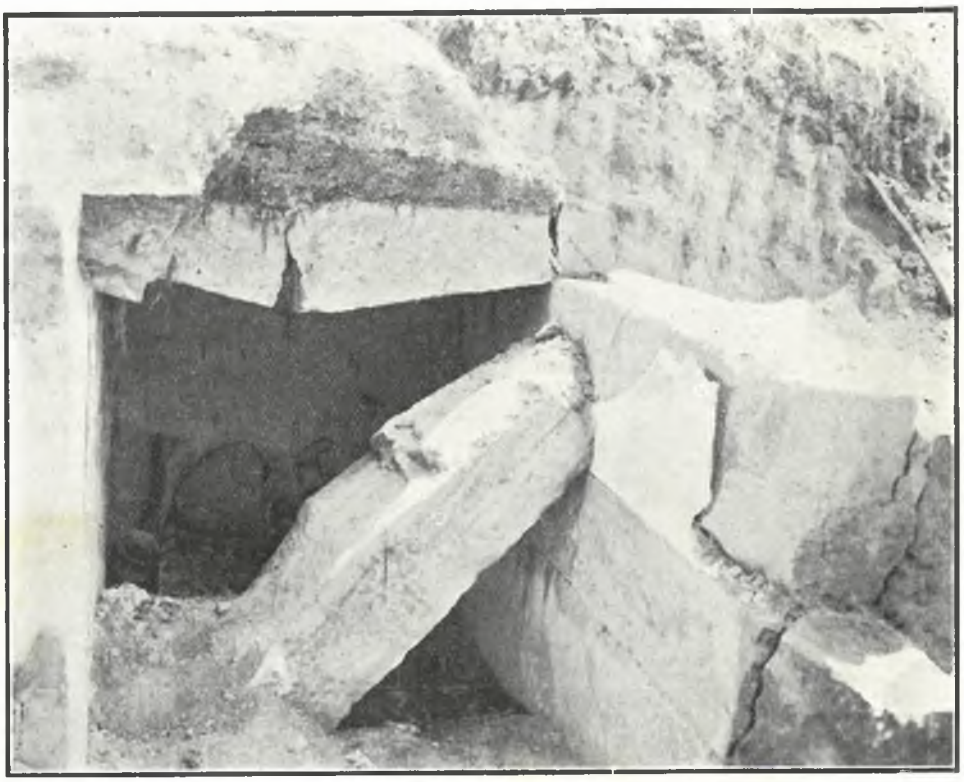

Обр. 6. — Вѫтрешенъ изгледъ на гробницата въ Голѣмата могила.
Fig. 6. — Vue intérieure du tombeau de Golémata Moghila.

цата личаха остатъци отъ карминено-червена материя съ свѣтло-кафяви, първоначално вѣроятно бѣли шарки. За жалость тѣзи остатъци се разпадаха на прахъ при най-малкото побутване. При все това, по различно обагрената пръсть лесно се различаваше формата на орнаментитѣ, показана приблизително въ обр. 8. Намѣри се и едно съвсемъ малко парченце отъ материята съ запазени още нишки. Отъ него се виждаше, че червената материя е била подплатена съ друга свѣтла материя, по която личаха съвсемъ малки луспички злато. Такива луспички се намѣриха впрочемъ и на други мѣста изъ пръстьта; намѣриха се освенъ това и две съвсемъ

малки парченца злато съ неправилна форма, добита вѣроятно при разтапянето на златото. Колкото и да е трудно, въз основа на такива незначителни остатъци, да се правятъ заключения за първоначалния изгледъ и предназначение на въпросната материя, все пакъ остава като безспоренъ фактъ, че при погребението въ Голѣмата могила е била употрѣбена скжпа материя, съ която сж били покрити въ гробницата изгоренитѣ кости на погребания. На всѣки случай, при изследването на погребалнитѣ могили у насъ ще трѣбва въ бждаще да се обръща повече внимание върху подобни незначителни остатъци, които мжчно се забелѣзватъ и за това лесно могатъ да бждатъ пропуснати.

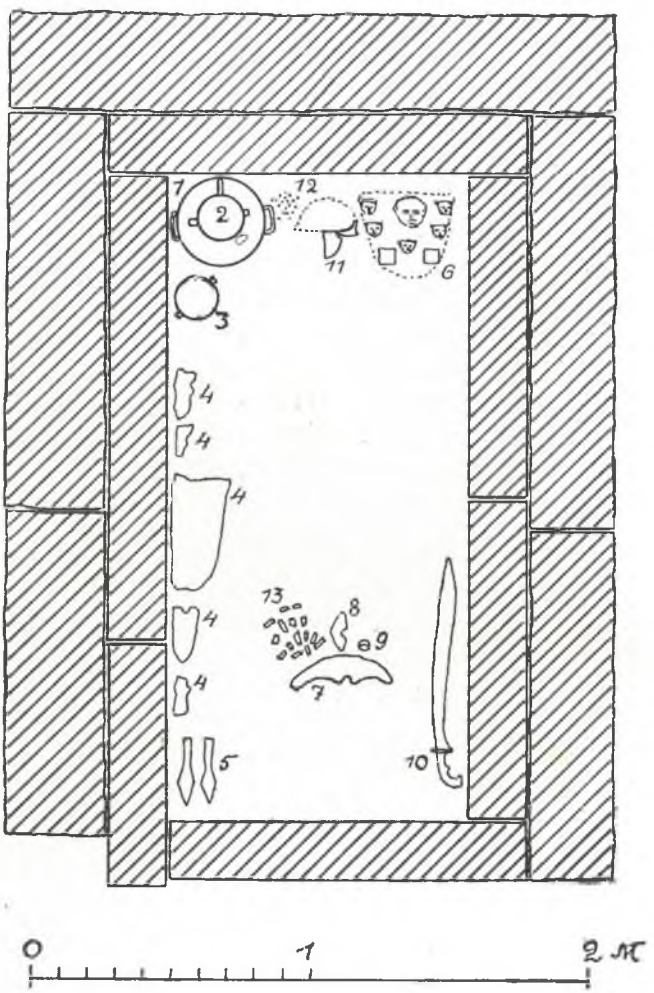

Обр. 7. — Планъ на гробницата въ Голѣмата могила.
Fig. 7. — Plan du tombeau de Golémata Moghila.

Въ пръстьта вънъ отъ гробницата се намѣри само горната часть отъ глиненъ лекитъ съ черни орнаменти (обр. 9). Височина на фрагмента 10·7 см., диам. на устата 6 см. Запазена е само шийката на лекита съ почти цѣлата му дръжка и часть отъ плещитѣ. Шийката и външната страна на дръжката сж покрити съ лъскава черна боя; върху плещитѣ на лекита се виждатъ нѣколко палметки, рисувани съ черна боя въ стилъ на къснитѣ атически вази съ черни фигури отъ първата половина на V в. пр. Хр.

Следъ тѣзи общи бележки върху гробницата отъ Голѣмата могила нека разгледаме по-подробно намѣренитѣ въ нея предмети.

1. Златенъ пръстенъ съ изображение на конникъ (обр. 10 и 11); диам. на халката 26 мм., размѣри на елипсовидната плочка 14 × 23 мм.;

тяжесть 13·70 гр. Изображението е силно вдълбано и представя конникъ, съвършенно голъ, който препуска въ лѣво; съ дветѣ си ржце конникътъ държи поводитѣ на коня, който е безъ седло, обаче юздата и поводитѣ, както и гривата на коня, сж ясно представени. Задъ коня, край ржба на плочката, е гравирано въ позитивна форма, съ правилни, еднакво голѣми букви името ΣΚΥΘΟΔΟΚΟ (стара форма на род. падежъ отъ Σκυθόδοκος вмѣсто Σκυθοδόκου). Това име, което означава притежателя на пръстена, е безспорно тракийско. То може да се сближи съ редица имена на тракийски князе, образувани съ суфикса -δοκος, като Ἀμάδοκος, Μήδοκος, Σάδοκος, Σαράτοκος и Σπαράδοκος.[1]) Първата часть на думата Σκυθόδοκος съдържа името Σκύθης, което се срѣща и самостоятелно въ единъ надписъ отъ

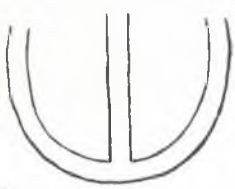

Обр. 8. — Орнаментъ отъ материя.
Fig. 8. — Ornement d'une étoffe.

Обр. 9. — Фрагментъ отъ лекитъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 9. — Fragment d'un lécythe de Golémata Moghila.

Каварна.[2]) То указва на скитско влияние, тъй като въ сжщность Σκύθης е нарицателно име за означение на скитъ.

Пръстенътъ е отлично запазенъ и по всичко се вижда, че той не е билъ носенъ дълго време. Образътъ на конника се отличава по своя изященъ стилъ и техническо съвършенство. Въпрѣки малкитѣ си размѣри, главата на конника, гледана съ лупа, показва всички характерни белези на старогръцкия стилъ отъ епохата на късния архаизъмъ (гл. обр. 11). Строгиятъ

[1]) Ср. Tomaschek, Die alten Thraker II, 2 стр. 6, 23, 41, 42 и 44.
[2]) Kalinka, Ant. Denkmäler in Bulg. n. 116.

профилъ на лицето и начинътъ, по който е стилизирана косата въ вълнообразна маса съ радиални линии, ясно показватъ, че пръстенътъ е произведение на старогръцкото изкуство отъ първата половина на V в. пр. Хр.[1])

Обр. 10. — Златенъ пръстенъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 10. — Bague en or de Golémata Moghila.

Подобни златни пръстени сж намирани и другъ пжть въ могилни гробове у насъ. Освенъ пръстена отъ Арабаджийската могила, който описваме по-доле (стр. 257) и който има сжщото изображение на конникъ, тукъ трѣбва да споменемъ преди всичко двата пръстена отъ Кукува могила при Дуванлий, отъ които единиятъ има изображение на петелъ, а другиятъ е безъ никакво изображение.[2]) Другъ единъ златенъ пръстенъ съ изображение на конникъ, предъ който стои жена съ ритонъ, притежаваме отъ единъ могиленъ гробъ при Брѣзово.[3]) Подобенъ е и златниятъ пръстенъ, намѣренъ още презъ 1851 год. въ една отъ могилитѣ при Рахманлий, Карловско, който сега се съхранява въ музея при Народната Библиотека въ Парижъ.[4]) Върху него е представенъ конникъ на дѣсно, съ дигната ржка, предшествуванъ отъ жена, която обаче не държи ритонъ въ ржката си. Сжщо и златниятъ пръстенъ, намѣренъ въ една нива при Гложене,[5]) върху който е представенъ пакъ конникъ на дѣсно, произхожда вѣроятно отъ нѣкоя разорана над-

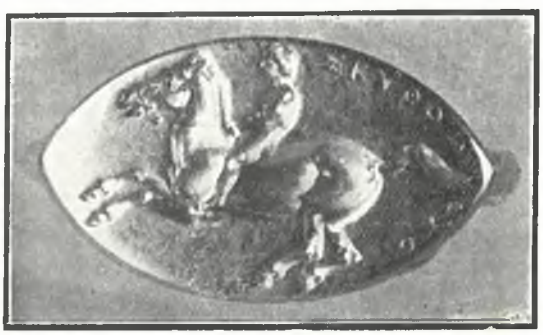

Обр. 11. — Сжщиятъ пръстенъ увеличенъ.
Fig. 11. — La même bague aggrandie.

[1]) Косата на конника е третирана приблизително така, както напр. при Аполона отъ западния фронтонъ на храма на Зевса въ Олимпия. Тя образува вълнообразна, въ края надебелена маса, разчленена съ радиални линии, които излизатъ отъ върха на главата. При конника не личи превръзка около главата, на която да е завита косата и която да предизвиква нейното надебеляване въ края. Обаче впечатлението е, че такава превръзка сжществува.

[2]) Филовъ, ИАИ IV, 1926/27, стр. 40 и обр. 21.

[3]) Филовъ, ИАД VI, 1916/18, стр. 5 и табл. I, 1; Röm. Mitteil. XXXII, 1917, стр. 24 и обр. 1.

[4]) Бр. Шкорпилови, Могили, 1898, стр. 126; Seure, Bull. de corresp. hell. XLIX, 1925, стр. 373 заб. 3. Макаръ Seure да се е ползувалъ отъ посочения тукъ трудъ на братя Шкорпилови, той не е взелъ подъ внимание сведенията, които тѣ даватъ за тоя пръстенъ. По тази причина Seure пише погрѣшно, че пръстенътъ билъ намѣренъ въ една могила при Карлово, и то презъ 1863 год. Презъ тази година той е билъ подаренъ на парижката Народна Библиотека отъ известния съ своитѣ археологически открития френски вице-консулъ въ Пловдивъ Champoiseau, който го купилъ за 15 турски лири отъ намѣрвача Сарж Османъ отъ Рахманлий. Братя Шкорпилови, които описватъ подробно, при какви обстоятелства е станало откриването и продаването на пръстена, отбелязватъ погрѣшно само името на френския вице-консулъ Champoisson вмѣсто Champoiseau. Очевидно е, че тукъ се касае за сжщото лице.

[5]) Добруски, Археол. Известия на Нар. Музей I, 1907 стр. 101 № 143.

гробна могила. Два други още неиздадени пръстени отъ надгробни могили, върху единия отъ които е представенъ бюстъ на жена, а другиятъ е безъ никакво изображение, се съхраняватъ въ Варненския музей. Най-после тукъ трѣбва да се спомене и известниятъ златенъ пръстенъ съ тракийски надписъ отъ Езерово, Борисовградско, който сѫщо така е намѣренъ въ могиленъ гробъ.[1])

Дали образътъ на конника върху пръстенитѣ отъ Голѣмата и Арабаджийската могили е употрѣбенъ само като обикновено украшение, заето отъ голѣмата съкровищница на старогръцкитѣ художествени типове, или пъкъ той има нѣкакво друго, символическо значение, мѫчно може да се каже съ положителность. Действително, голиятъ конникъ, както го намираме върху въпроснитѣ пръстени, се тълкува често пѫти въ надгробнитѣ паметници като героизиранъ мъртвецъ.[2]) Обаче въ нашия случай трѣбва да се вземе предъ видъ обстоятелството, че ние нѣмаме работа съ надгробни паметници; пръстенитѣ отъ тоя видъ сигурно не сѫ били приготовлявани специално за погребения, но сѫ били предназначени да бѫдатъ носени дълго време отъ живи хора. Това се вижда не само отъ тѣхнитѣ разнообразни изображения, които не съдържатъ прѣки указания за култа на мъртвитѣ или за задгробния животъ, но така сѫщо и отъ обстоятелството, че нѣкои отъ тѣхъ, както е напр. случаятъ съ пръстена отъ Арабаджийската могила, сѫ силно изтрити, отъ дето става явно, че тѣ действително сѫ били носени по-продължително време. По тази причина повѣроятно е, че конницитѣ върху пръстенитѣ отъ Голѣмата и Арабаджийската могили не представятъ героизирани мъртвци и че тѣ въобще нѣматъ нѣкакво символическо значение, но сѫ употрѣбени като обикновени украшения. Сѫщо така не би могло да се допусне и предположението, че конницитѣ отъ пръстенитѣ иматъ нѣщо общо съ тъй много разпространенитѣ въ Тракия изображения на „Тракийския конникъ“, който се тълкува като върховно божество на тракийцитѣ. Защото въ такъвъ случай изображенията би трѣбвало да съдържатъ нѣкоя отъ характернитѣ за „Тракийския конникъ“ подробности, която да указва на тѣхното култово значение.

2. Голѣма златна пластинка-нагръдникъ (обр. 12, 2); максимална дължина 38·5 см., ширина 9·5 см., тяжесть 86·80 гр. Пластинката има форма на полумѣсецъ съ полукрѫгла изрѣзка на вѫтрешната си страна. Цѣлата ѝ повърхнина е покрита съ изчукани орнаменти въ грубъ варварски стилъ, които представятъ разни вариации на розетата. По срѣдата се забелязватъ три четвъртити полета, обградени съ два до три реда изчукани точки, въ които сѫ включени по четири неясно очертани розетки. Рѫбътъ на пластинката е обточенъ съ единъ редъ точки. На двата ѝ края, точно въ центъра на дветѣ голѣми розети, сѫ пробити дупки за превързване на пластинката.

3. Малка златна пластинка-нагръдникъ (обр. 12, 1); дължина 17·5 см., ширина 7 см., тяжесть 28 гр. Пластинката има продълговата, по срѣдата разширена форма, съ полукрѫгла изрѣзка на едната страна, и е украсена сѫщо

[1]) Филовъ, ИАД III, 1913, стр. 205 и табл. III, 3 и 4.
[2]) Ср. Eitrem въ Real.-Enc. VIII 1142 сл.

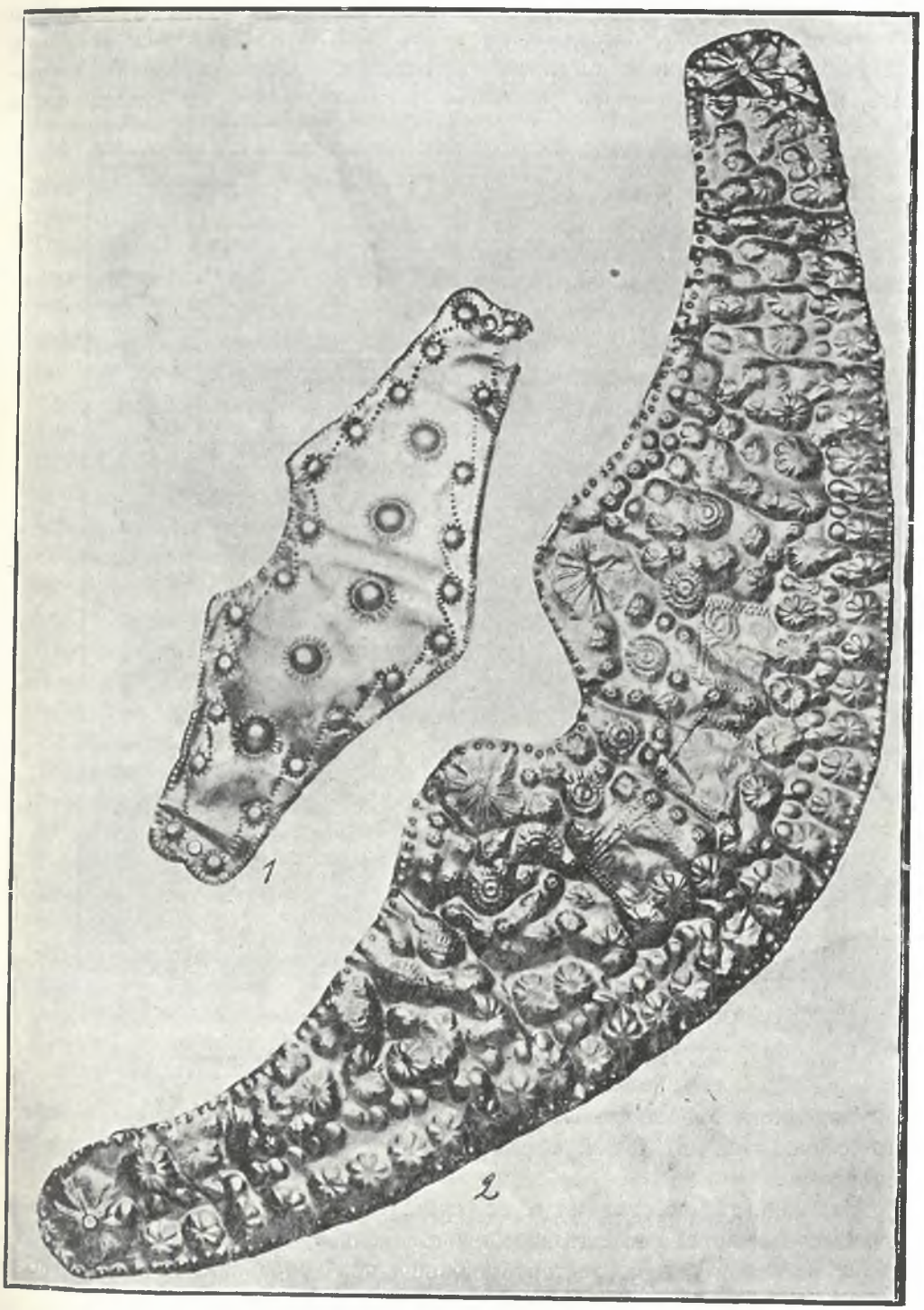

Обр. 12. — Златни пластинки-нагръдници отъ Голѣмата могила.
Fig. 12. — Plaques pectorales en or de Golémata Moghila.

така съ изчукани геометрически орнаменти въ варварски стилъ, а именно съ изпъкнали кржгове, обградени съ точки. Кржговетѣ, които се намиратъ край ржба, сж съединени съ линии отъ точки, тъй че образуватъ орнаментъ, известенъ подъ името „фалшива спирала“, който се срѣща често

Обр. 13. — Сребърenъ кантаросъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 13. — Canthare en argent de Golémata Moghila.

върху предмети отъ халщатската епоха. Ржбътъ на пластинката е обточенъ сжщо така съ точки, а на двата ѝ края сж пробити дупки за превързване.

Пластинкитѣ отъ тоя видъ се срѣщатъ често въ стари гробове у насъ. Освенъ дветѣ обнародвани миналата година подобни пластинки отъ Башова могила и отъ могилата Мушовица при Дуванлий,[1]) тукъ трѣбва

[1]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 286 и 308; Велковъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 19 и 37, табл. I, 1 и X, 1.

да споменемъ още екземпляритѣ отъ Кукува могила при Дуванлий,[1]) отъ Езерово,[2]) Борисовградско, отъ Войницитѣ[3]) и Опълченецъ,[4]) Чирпанско. По-рано тѣзи пластинки, поради тѣхната форма, се считаха за диадеми. Обаче находкитѣ отъ Башова могила и отъ могилата Мушовица, както и тѣзи отъ Арабаджийската могила, които обнародваме по-доле (стр. 259), доказаха, че тѣ сж били поставяни върху гърдитѣ на мъртвитѣ и, следователно, ще трѣбва да се означатъ като нагръдници.[5]) Подобни нагръдници, но съ подруга форма и съ по-голѣми размѣри, сж известни не само отъ микенски и етруски гробници,[6]) но така сжщо и отъ гробове отъ Македония и Тракия. Такъвъ е златниятъ нагръдникъ отъ края на VI в. пр. Хр., намѣренъ въ единъ отъ гробоветѣ при Требенище,[7]) както и златниятъ нагръдникъ отъ с. Дълбоки, Старо-Загорско, който датира отъ V в. пр. Хр.[8]) Както се вижда отъ тия находки, обичаятъ да се поставятъ златни нагръдници върху гърдитѣ на мъртвитѣ, е билъ твърде много разпространенъ тъкмо въ тракийско-македонската область и е може би типиченъ за тази область.[9]) Този обичай стои безспорно въ свръзка съ погребалнитѣ церемонии на старитѣ тракийци, както ни ги описва Херодотъ, споредъ които тѣлото на мъртвия, преди да бжде погребано, е било излагано на показъ въ продължение на три

Обр. 14. — Сребърни маски отъ Голѣмата могила.
Fig. 14. — Masques en argent de Golémata Moghila.

[1]) Филовъ, ИАИ IV, 1926/27, стр. 32.
[2]) Филовъ, ИАД III, 1913, стр. 206 и табл. III, 1.
[3]) Филовъ, пакъ тамъ стр. 206 и табл. III, 2.
[4]) Дяковичъ, Год. на Нар. Библ. въ Пловдивъ за 1930 (1932) стр. 187 и обр. 1.
[5]) Гл. Filow und Welkow, цит. съч. стр. 288 и Филовъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 47.
[6]) Filow, Die archaische Nekropole von Trebenischte, Berlin 1927, стр. 15.
[7]) Пакъ тамъ стр. 14 и табл. III.
[8]) Филовъ, ИАИ VI стр. 47.
[9]) Четири подобни златни пластинки, но съ много по-малки размѣри (дължина 5—7 см.), сж намѣрени и въ халщатскитѣ гробове при Чаушица, северно отъ Солунъ (Casson, Macedonia, Thrace and Illyria, Oxford 1926, стр. 147 и обр. 53). Дветѣ пластинки иматъ овална форма, а другитѣ две сж четвъртити съ заоблени крайща; всички сж украсени съ изчукани геометрически орнаменти. Поради малкитѣ имъ размѣри, тѣзи пластинки едва ли биха могли да се означатъ като нагръдници. По-вѣроятно е, че тѣ сж имали друго предназначение.

дена.[1]) Презъ това време именно то трѣбва да е било украсявано съ златни пластинки, които сѫ били превързвани на гърдитѣ. Подобно предназначение сѫ имали и златнитѣ маски, както и другитѣ златни пластинки, изрѣзани по формата на рѫката и краката или пъкъ прикрепени къмъ дрехитѣ, които бѣха открити въ гробоветѣ при Требенище.[2])

4. Сребърenъ кантаросъ съ гравирани и позлатени изображения (обр. 13); вис. безъ дръжкитѣ 18·7 см., съ дръжкитѣ 25·5 см., диаметъръ на устата 16·5 см. Сѫдътъ нѣма на дъното си изпъкналъ пѫпъ, какъвто обикновено намираме при сѫдове отъ тоя видъ. Дръжкитѣ сѫ плоски, съ извити навънъ рѫбове, излизатъ непосрѣдствено отъ рѫба на устата и сѫ залепени

Обр. 15. — Детайли отъ сребърния кантаросъ обр. 13.
Fig. 15. — Détails du canthare en argent fig. 13.

за сѫда само на долния си край. Тѣ сѫ украсени въ основата си съ сребърни позлатени маски на сатири, които сѫ великолепно изработени и цизелирани (обр. 14, 1 и 2). Сатиритѣ сѫ представени съ дълги брада и мустаци, съ бръшлянови вѣнци на главата, съ заострени уши, съ широко отворени очи, въ които е означена и зеницата, съ низки сплеснати носове и съ полуотворени уста, въ които се виждатъ зѫбитѣ и езикътъ. Този типъ сатири съответствува на първата половина на V вѣкъ пр. Хр., на което време указва и стилизацията на брадитѣ и мустацитѣ. Задъ маскитѣ на

[1]) Herod. V, 8. Ср. Tomaschek, Die alten Thraker I стр. 127; Seure, Bull. de corresp. hell. XXV, 1901, стр. 205 сл.; Кацаровъ, Битътъ на старитѣ траки, Сб. на Акад. I, 1913, стр. 39; Beiträge zur Kulturgesch. der Thraker, Sarajewo 1916, стр. 85 сл.

[2]) Filow, Trebenischte стр. 26 сл. Находкитѣ отъ новооткритий гробъ при Требенище, които съдържатъ една златна маска, два златни сандала и разни други златни пластинки, сѫ обнародвани отъ N. Vulić въ Arch. Anzeig. 1930, 276 сл. и въ Österr. Jahresh. XXVII, 1931, стр. 1-42; ср. и Praschniker, пакъ тамъ, стр. 106-114. По въпроса за маскитѣ ср. и Филовъ, Год. на Нар. Библ. въ Пловдивъ за 1923 (1925) стр. 146.

сатиритѣ дръжкитѣ сѫ имали по една хоризонтална подпорка, едната отъ които липсва, а отъ другата е запазена само половината (гл. обр. 13). Освенъ това въ долната си часть, на външната си страна, дръжкитѣ сѫ имали залепенъ по единъ плосъкъ заобленъ издатъкъ за украшение, единиятъ отъ които сѫщо така липсва (гл. обр. 13). Понеже въ гробницата, въпрѣки внимателното й претърсване, тѣзи части не бѣха намѣрени, трѣбва да се предполага, че тѣ сѫ липсвали още при поставянето на сѫда въ гробницата.

Обр. 16. — Детайлъ отъ сѫщия кантаросъ.
Fig. 16. — Détail du même canthare.

Обр. 17. — Детайлъ отъ сѫщия кантаросъ.
Fig. 17. — Détail du même canthare.

Отвънъ кантаросътъ е украсенъ съ четири гравирани и позлатени фигури, високи 7·2 см., поставени върху една златна ивица, която означава земята. Тѣзи фигури отначало не личаха, тъй като сѫдътъ, вследствие на дългото стоене въ земята, бѣ добилъ тъмна патина. Едва следъ нейното отстранение фигуритѣ блѣснаха въ първоначалната си прѣснота. Отъ едната страна на кантароса, въ дѣсно, е представенъ Дионисъ, правъ, съ дълга брада и съ бръшляновъ вѣнецъ на главата, обърнатъ на лѣво (обр. 15 и 17). Той е облѣченъ въ кѫсъ препасанъ хитонъ безъ ржкави, който стига едва до надъ коленетѣ и е украсенъ отдоле съ ресни; върху хитона, презъ дѣсното рамо на Диониса, е метната кожа отъ сърна,[1]) а върху плещитѣ на Диониса — мантия, която пада свободно надоле. Лѣвата

[1]) Животното се познава добре по формата на ушитѣ; за пантера въ тоя случай не може да става дума.

Обр. 18. — Детайли отъ сѫщия кантаросъ.
Fig. 18. — Détails du même canthare.

ржка е дигната нагоре и се опира на дългъ тирсъ, украсенъ на горния си край съ топка отъ бръшлянови листа, а дѣсната ржка е просната напредъ, като че очаква да поеме нѣкакъвъ предметъ. Предъ Диониса, въ лѣво, се намира една бакхантка, която се движи къмъ Диониса и носи въ дветѣ си ржце една сърна (обр. 15 и 16). Тя е облѣчена въ дългъ хитонъ съ ржкави и върху него носи пеплосъ, който е закопчанъ надъ дѣсното рамо, като остава на дѣсната страна отворенъ по цѣлата си дължина. Косата на бакхантката е превързана надъ ушитѣ, като отдѣлни кѫдрици падатъ свободно до плещитѣ.

Обр. 19. — Детайлъ отъ сѫщия кантаросъ.
Fig. 19. — Détail du même canthare.

Отъ другата страна на кантароса, въ лѣво, е представена втора бакхантка, която се движи въ вихренъ танцъ на дѣсно (обр. 18 и 19); главата ѝ е наведена надолу, а кѫсата ѝ коса се развѣва свободно отъ вѣтъра. Тя е облѣчена по сѫщия начинъ съ хитонъ и пеплосъ. Лѣвата ѝ ржка е протегната съ енергиченъ жестъ силно напредъ, а дѣсната е отхвърлена назадъ и държи дългъ тирсъ, украсенъ на горния край съ лента и съ топка отъ бръшлянови листа. Лицето на бакхантката е повредено отъ нѣколко драскотини, които сѫ останали още отъ старо време. Въ дѣсно отъ бакхантката е представенъ сатиръ съ плешива

глава, заострени уши, дълга брада и конска опашка, който се движи сѫщо въ дѣсно, като обръща главата си назадъ къмъ бакхантката (обр. 18 и 20). Той има за облѣкло само една кожа отъ сърна, която е метната презъ дѣсното му рамо и покрива само коремната му область. Съ дѣсната си ржка сатиръть държи върху плещитѣ си дългъ тирсъ, украсенъ съ топка отъ бръшлянови листа, а лѣвата му ржка е дигната напредъ. Голѣмото черно петно до главата на сатира се дължи на силна оксидация, която е разяла метала доста дълбоко; тя едва ли би могла да се получи презъ времето, когато сѫдътъ се е намиралъ въ гробницата, и датира вѣроятно отъ по старо-време.

Кантаросътъ отъ Голѣмата могила се явява като едно ценно допълнение на дветѣ сребърни блюда съ позлатени фигури, които бѣха открити въ Башова могила при Дуванлий.[1]) Както имахме вече случай да изтъкнемъ и по рано,[2]) подобни гравирани сѫдове, които се отличаватъ по своитѣ голѣми художествени качества и които могатъ да се причислятъ къмъ най-хубавитѣ произведения на старогръцкото изкуство, сѫ голѣма рѣдкость. До сега бѣха известни само четири екземпляра въ форма на плитки тасчета, които се съхраняватъ въ Ермитажа въ Ленинградъ и произхождатъ отъ южна Русия, а именно отъ една група погребални могили въ Кубанската область, наречени „Седемьтѣ братя“.[3]) Изображенията върху тѣзи сѫдове представятъ Белерофонъ въ борба съ Химерата,[4]) една седнала Ника съ разперени крила,[5]) Дионисъ съ бакхантки[6]) и една сцена съ три фигури, заета вѣроятно отъ нѣкоя трагедия.[7]) Всички тѣзи сѫдове се датиратъ не по-късно отъ края на V в. пр. Хр. Освенъ това една сребърна чаша съ гравирани фигури отъ тоя видъ притежаваме и отъ

Обр. 20. — Детайлъ отъ сѫщия кантаросъ.
Fig. 20. — Détail du même canthare.

[1]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 288 сл., табл. VIII и IX; Велковъ, ИАИ VI, 1930/31. стр. 13 сл., табл. I, 2 и II. Ср. и Schefold, Röm. Mitteil. XLVI, 1931, стр. 129.

[2]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 294 сл.

[3]) Сѫдоветѣ сѫ обнародвани въ Отчетитѣ на Импер. Археол. Комисия за 1881 год. Това издание не ми бѣше достѫпно.

[4]) Minns, Scythians and Greeks стр. 206; Ebert, Reallex. der Vorgesch. XII стр. 85; Rostowzew, Skythien und der Bosporus I стр. 314. Сѫдътъ е намѣренъ въ могилата № II.

[5]) Отъ могилата № IV; Minns стр. 210; Ebert XII стр. 86; Rostowzew I стр. 316. Хубаво изображение на този сѫдъ дава Rostovtzeff, Iranians and Greeks in South Russia, Oxford 1922, табл. XV, 3.

[6]) Отъ друга една съсѣдна могила; Minns стр. 210; Rostowzew I стр. 318 заб. 1.

[7]) Отъ могилата № VI; Minns стр. 210; Rostowzew I стр. 318 заб. 1. Този сѫдъ бѣ издаденъ напослѣдъкъ съ подробно описание и обяснения отъ Schefold, Röm. Mitteil. XLVI, 1931, стр. 119—129. Schefold счита, че той е билъ изработенъ отъ сѫщия майсторъ, който е изработилъ и сребърното тасче отъ Башова могила съ образа на Селене.

могилата Солоха въ Мелитополския окржгъ,[1]) обаче фигуритѣ на тази чаша, която датира отъ IV в. пр. Хр., сж изработени много по-грубо. Сребърнитѣ сждове отъ Дуванлий се отличаватъ преди всичко по своята отлична запазеность,

Обр. 21. — Сребъренъ кантаросъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 21. — Canthare en argent de Golémata Moghila.

която ни дава възможность да преценимъ по-добре голѣмата художествена стойность на гравюритѣ. Сждоветѣ могатъ да се датиратъ доста точно възъ основа на стила на тѣхнитѣ изображения и съ помощьта на подобни изо-

[1]) Polovtsoff, Rev. archéol. 1914 I стр. 182 и табл. IX. Представени сж осемь прави жени, които извършватъ вѣроятно нѣкаква ритуална церемония.

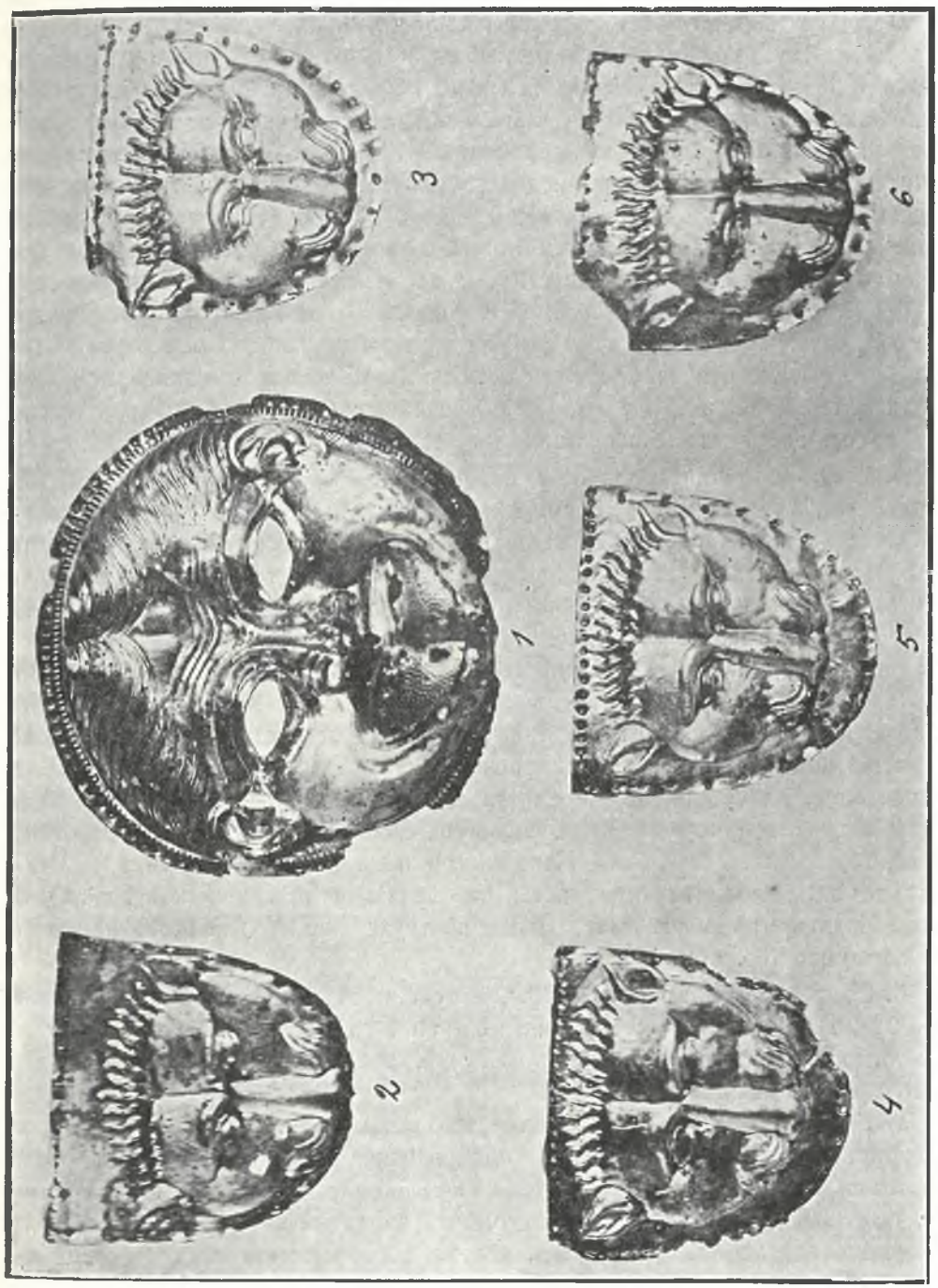

Обр. 22. — Сребърни позлатени релиефи отъ Голѣмата могила.
Fig. 22. — Reliefs en argent dorés de Golémata Moghila.

бражения, които срѣщаме върху атическитѣ вази съ червени фигури отъ сѫщата епоха. Така ние видѣхме, че дветѣ блюда отъ Башова могила ще трѣбва да се поставятъ въ последнитѣ десетилѣтия на V вѣкъ пр. Хр.[1]) Кантаросътъ отъ Голѣмата могила изглежда да бѫде значително по-старъ. Хитонитѣ при неговитѣ фигури на жени сѫ представени още съ паралелни, доста схематични линии, които означаватъ тънка и лека материя, додето по-тежката материя на пеплоситѣ и мантията е дадена въ широки гънки, които падатъ свободно надолу, безъ да образуватъ правилни зигзаговидни линии. Този начинъ на третиране на дрехитѣ съответствува на развития напълно „свободенъ“ стилъ на атическитѣ вази съ червени фигури отъ срѣдата на V вѣкъ пр. Хр. Възъ основа на това и кантаросътъ отъ Голѣмата могила ще трѣбва да се постави най-късно въ времето на Перикла. Стилътъ на неговитѣ фигури предшествува най-малко съ едно поколѣние развитието на „богатия“ стилъ въ вазовата живопись отъ времето на Мейдиасъ, който е наложилъ вече своя отпечатъкъ върху фигуритѣ на сѫдоветѣ отъ Башова могила.

5. Сребъренъ кантаросъ безъ изображения (обр. 21), вис. безъ дръжкитѣ 18 см., съ дръжкитѣ 25 см., диам. на устата 15·5 см. По срѣдата на дъното сѫдътъ има позлатенъ изпъкналъ пѫпъ. Дръжкитѣ иматъ сѫщата форма и устройство, както при първия кантаросъ, съ тази само разлика, че маскитѣ на сатири въ основата на дръжкитѣ сѫ по-малки (обр. 14, 3 и 4). Едната отъ тѣзи маски има сѫщия типъ, както при първия кантаросъ. Втората маска не е позлатена и цизелирана, макаръ и тя да е отъ сѫщия типъ. Изглежда, че тя е била изливана по-късно по образецъ на другия екземпляръ, на който тя отговаря напълно по размѣритѣ си, и то така, че поставена подъ него, тя напълно прилѣга къмъ неговитѣ форми. Трѣбва, следователно, да се приеме, че едната маска при употрѣбяването на сѫда е била загубена и че тя е била замѣстена съ втория екземпляръ, работенъ по-късно отъ другъ майсторъ. Напрѣчнитѣ подпорки на дръжкитѣ, както и издатъцитѣ на долната имъ часть, сѫ запазени при тоя кантаросъ напълно. Издатъцитѣ обаче иматъ малко по-друга форма, отколкото при първия кантаросъ (ср. обр. 13).

6. Сребърни позлатени релиефи, изчукани отъ съвсемъ тънка тенекия (обр. 22-24). За да запазятъ формата си, тѣ е трѣбвало да бѫдатъ подпълнени отдоле съ друга по-твърда материя, която сега е изчезнала. Тази серия съдържа следнитѣ парчета:

а) Глава на медуза (горгонейонъ) съ диам. 9 см. (обр. 22, 1). По края релиефътъ има малки дупчици за приковаване върху нѣкаква подложка. Релиефътъ ни представя единъ вече значително облагороденъ типъ на медузата, безъ змии въ коситѣ и безъ голѣми, издадени на вънъ зѫби. Косата е правилно вчесана на две страни, челото е набръчкано, носътъ е широкъ и сплеснатъ, устата сѫ широко отворени и отъ тѣхъ виси езикътъ.

[1]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 290 и 295.

Подобни горгонейони, които сѫ били употрѣбявани предимно за украшение на щитове и ризници и сѫ имали апотропейско значение, сѫ намирани и на други мѣста.[1]) Екземпляртъ отъ Голѣмата могила показва най-голѣмо сходство съ единъ горгонейонъ, изработенъ пакъ отъ тънка сребърна тенекия съ кръгла форма, но съ значително по-голѣми размѣри (диам. около 15 см.); той е билъ намѣренъ въ една отъ могилитѣ (№ IV) на „Седемьтѣ Братя“ въ Кубанската область и се датира възъ основа на другитѣ намѣрени заедно съ него предмети не по-късно отъ края на V в. пр. Хр.[2]) Типичното при тѣзи два горгонейона е, че косата е представена безъ змии и че тя е гладко вчесана, като е раздѣлена на две части посрѣдствомъ единъ правъ пѫть по срѣдата на главата. Обаче, ако сравнимъ по-подробно двата екземпляра отъ Голѣмата могила и отъ Седемьтѣ Братя, ще видимъ, че тѣ, въпрѣки общия типъ, иматъ значителни стилови различия. Така наприм. косата при екземпляра отъ Голѣмата могила е предадена съ паралелни извити линии, които иматъ различна дълбочина и вървятъ напрѣчно къмъ контуритѣ на главата. При екземпляра отъ Седемьтѣ Братя тѣзи линии сѫ напълно схематизирани; тѣ сѫ еднакво дълбоки и следватъ контуритѣ на главата. При нашия екземпляръ челото е силно набръчкано съ редица хоризонтални и една голѣма вертикална бръчка; очитѣ сѫ широко отворени и сѫ дадени като голѣми дупки, носътъ е твърде широкъ и набръчканъ, устата сѫ сѫщо така силно разтворени и въ края набръчкани. При южно-руския екземпляръ хоризонталнитѣ бръчки на челото липсватъ, очитѣ сѫ тѣсни и сѫ дадени пластически заедно съ зеницитѣ, носътъ е правъ и тѣсенъ,

Обр. 23. — Сребърenъ позлатенъ релиефъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 23. — Relief en argent doré de Golémata Moghila.

[1]) Бр. Шкорпилови, Могили стр. 132, споменаватъ, че една кръгла сребърна пластинка съ глава на медуза била намѣрена и въ могилния гробъ при Върбица (цит. съч. обр. 54, 4). Тази пластинка се съхранява сега въ Народния Музей въ София (Инв. № 51 Б). Нейното изображение представя обаче не медуза, а младъ сатиръ съ заострени уши, брѣшляновъ вѣнецъ и козя кожа около главата.

[2]) Minns, Scythians and Greeks стр. 210 и обр. 114; Ebert, Reallex. der Vorgesch. XII стр. 86; Веселовскій, Изв. Археол. Комм. вып. 65, 1918, стр. 3 и обр. 1. Сведенията за материала, отъ който е направенъ горгонейонътъ, сѫ противоречиви. Споредъ Minns и Ebert той е отъ бронзъ, споредъ Веселовскій, който заслужава повече довѣрие, той е отъ сребро. Този горгонейонъ се споменава и отъ Rostowzew, Skythien und der Bosporus I стр. 316, безъ обаче да се посочва материалътъ.

устата, въпрѣки провисналия езикъ, сѫ почти затворени. Изобщо въ този случай цѣлото лице на медузата е много по-силно схематизирано и е добило по-безжизнено изражение. Всичко това показва, че горгонейонътъ отъ Голѣмата могила, макаръ при него да липсватъ змии и голѣми зѫби, е запазилъ много повече отъ ония черти, които отличаватъ архаичнитѣ горгонейони и че, следователно, той принадлежи на една сравнително по-стара епоха. Ние ще трѣбва да го датираме най-късно около срѣдата на V в. пр. Хр.

б) Две четвъртити пластинки съ размѣри 6·5 × 6·5 см. и съ почти съвсемъ еднакви изображения (обр. 23 и 24). На всѣка пластинка е представена по една колесница съ четири коня (квадрига), гледана насреща. Групата на конетѣ е композирана съвсемъ симетрично: двата вѫтрешни коня обръщатъ главитѣ си навѫтре, а двата външни — навънъ. Въ колесницата стои насреща права жена съ широко разперени криле (Ника), като обръща главата си въ лѣво. Дѣсната рѫка е дигната нагоре и държи вѣнецъ, а лѣвата рѫка, която не се вижда, трѣбва да държи поводитѣ на коня. Богинята е облѣчена въ хитонъ и е наметната на плещитѣ съ мантия. Косата, която е издадена силно назадъ, е прибрана въ особна превръзка, както намираме това при много статуи отъ V в. пр. Хр., напр. при тъй наречената Афродита отъ Есквилина въ Римъ или при главитѣ на тъй наречената Сафо. Окото е дадено въ профилъ — една особность, която сѫщо така указва на сравнително ранна епоха. Отъ дветѣ страни на конетѣ сѫ представени дървета и отсѣчени клоне. Различията между дветѣ изображения сѫ незначителни, но все пакъ показватъ, че релиефитѣ не сѫ били изработени напълно по единъ и сѫщи моделъ. Така, при по-добре запазената пластинка (обр. 23) дрехитѣ на Ника сѫ предадени еднообразно съ широки и тежки гънки. При втората пластинка (обр. 24) хитонътъ има гѫсти врѣзани гънки, а мантията е усѣяна съ точки. При първата пластинка дърветата отстрани на конетѣ сѫ предадени въ формата на кипариси, като само въ дѣсно е означенъ отсѣченъ клонъ. При втората пластинка дърветата иматъ форма на два отсѣчени дънера, при всѣки отъ които има по единъ отсѣченъ клонъ. И дветѣ пластинки иматъ по края малки дупчици за приковаване.

Обр. 24. — Сребърenъ позлатенъ релиефъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 24. — Relief en argent doré de Golémata Moghila.

Композиционната схема на квадригитѣ, които сж представени съвсемъ насреща съ силно перспективно скжсяване на конетѣ, се срѣща точно въ тоя видъ още въ вазитѣ съ черни фигури отъ края на VI вѣкъ пр. Хр.[1]) Въ по-късното класическо изкуство квадригитѣ се представятъ повече или

Обр. 25. — Бронзова хидрия отъ Голѣмата могила.
Fig. 25. — Hydrie en bronze de Golémata Moghila.

по-малко въ профилъ. Това обстоятелство сжщо така трѣбва да се вземе предъ видъ при датирането на пластинкитѣ отъ Голѣмата могила, които

[1]) Ср. напр. амфората на Андокидесъ въ Northampton (Cat. n. 108; Pfuhl, Malerei u. Zeichnung III 268) или халкидийскитѣ амфори въ Атина (Nicole, Cat. des vases peints du Musée Nation. d'Athènes, Suppl. n. 889 и табл. VIII) и въ Мюнхенъ (Sieveking und Hackl, Die Vasensammlung zu München I n. 594 и табл. 23 и 24).

ще трѣбва да се поставятъ, както и сребърниятъ горгонейонъ, не по-късно отъ срѣдата на V в. пр. Хр.

в) Петь пластинки, украсени съ глави на лъвове и снабдени по края съ малки дупчици за приковаване (обр. 22, 2-6); размѣри 5·5 × 5·5 см. Всички глави изглеждатъ да сѫ изчукани съ единъ и сѫщи моделъ.

Всички описани тукъ осемь пластинки сѫ образували украшението на единъ и сѫщи предметъ, чийто видъ сега мѫчно може да се установи. Като се има предъ видъ, че плочкитѣ се намѣриха въ непосрѣдствено съсед-

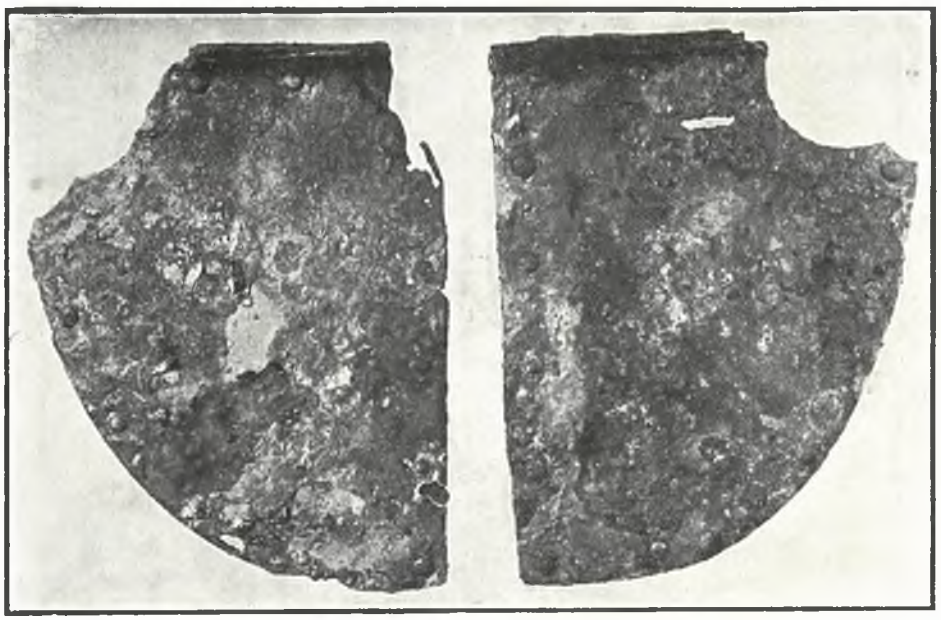

Обр. 26. — Части отъ бронзовъ шлемъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 26. — Fragments d'un casque en bronze de Golémata Moghila.

ство съ шлема (гл. стр. 223), наредени една до друга, и то така, че въ горния редъ се намираше главата на медузата между плочкитѣ съ колесницитѣ, а въ долния редъ лъвскитѣ глави,[1]) най-естествено би било да се приеме, че тѣ сѫ образували украсата на една парадна кожена ризница.[2]) Действително, подъ плочкитѣ бѣ констатирана нѣкаква съвършено разложена материя, която бѣ обагрила пръстьта съ черно, но чийто видъ

[1]) Въ плана обр. 7 разположението на тѣзи пластинки е посочено погрѣшно.

[2]) Въ полза на това предположение говорятъ и находкитѣ въ една отъ могилитѣ на „Седемьтѣ Братя“ въ Кубанската область, въ която е намѣренъ и споменатиятъ по-горѣ (стр. 239) горгонейонъ (гл. Minns, Scythians and Greeks стр. 210 и цитираната на стр. 239 заб. 2 литература). Този горгонейонъ е лежалъ върху гърдитѣ на една кожена дрешка, обшита цѣла съ бронзови люспи и обточена по шията съ една бронзова обкова въ видъ на полумѣсецъ. Очевидно е, че тази дрешка, чиито пластинки сѫ обаче много по-яки отъ нашитѣ, е служила за ризница.

не можеше да се опредѣли. Ако това би било действително кожа, то нейното пълно разлагане се явява мѫчно обяснимо, като се има предъ видъ, че кожата на лежащия въ съседство шлемъ бѣ много добре запазена. Освенъ това не се намѣриха никакви следи и отъ гвоздейчетата, съ които на времето пластинкитѣ трѣбва да сѫ били приковани върху ризницата. При тѣзи обстоятелства ние трѣбва да оставимъ въпроса за предназначението на пластинкитѣ открить. Възможно е, тѣ да сѫ били използувани само за украшение на мъртвеца, като сѫ били пришити къмъ нѣкоя негова дреха, както приемаме това и за пластинкитѣ-нагръдници (гл. стр. 232). Въ полза на това предположение говори и обстоятелството, че нашитѣ пластинки, както изтъкнахме и по-горе, сѫ толкозъ тънки и трошливи, дето тѣ едвали биха могли да иматъ нѣкакво по-трайно предназначение.

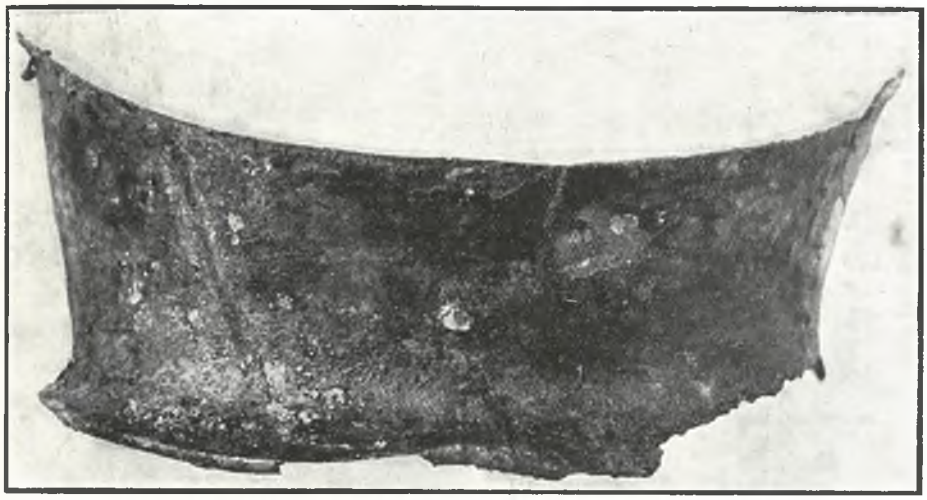

Обр. 27. — Часть отъ бронзовъ шлемъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 27. — Fragment d'un casque en bronze de Golémata Moghila.

7. Бронзова хидрия (обр. 25), вис. 41 см., най-голѣмъ диаметъръ на търбуха 32·2 см., диам. на устата 14·7 см. Ржбътъ на устата е украсенъ съ перловъ нанизъ и съ висящи листовидни орнаменти („езичета"). Дръжкитѣ сѫ канелирани и сѫ украсени въ основата си сѫщо така съ перлови нанизи и продълговати вдлъбнати листовидни орнаменти. Сѫщитѣ орнаменти намираме и при подставката.

Ние притежаваме вече цѣла редица подобни хидрии както отъ дуванлийския некрополъ (Кукува могила, Башова могила и могилата Мушовица), така и отъ други мѣста у насъ.[1]) Екземпляръть отъ Голѣмата могила се отличава по това, че той е отлично запазенъ (при него липсва само малка

[1]) Гл. Филовъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 50 сл.; Шкорпилъ, пакъ тамъ стр. 71.

часть отъ търбуха) и е хубаво изработенъ. Както споменахме и по-горе, неговото устие бѣ запушено съ сребърния кантаросъ № 5. Това обстоятелство сигурно не се дължи на нѣкаква случайность, тъй като то може

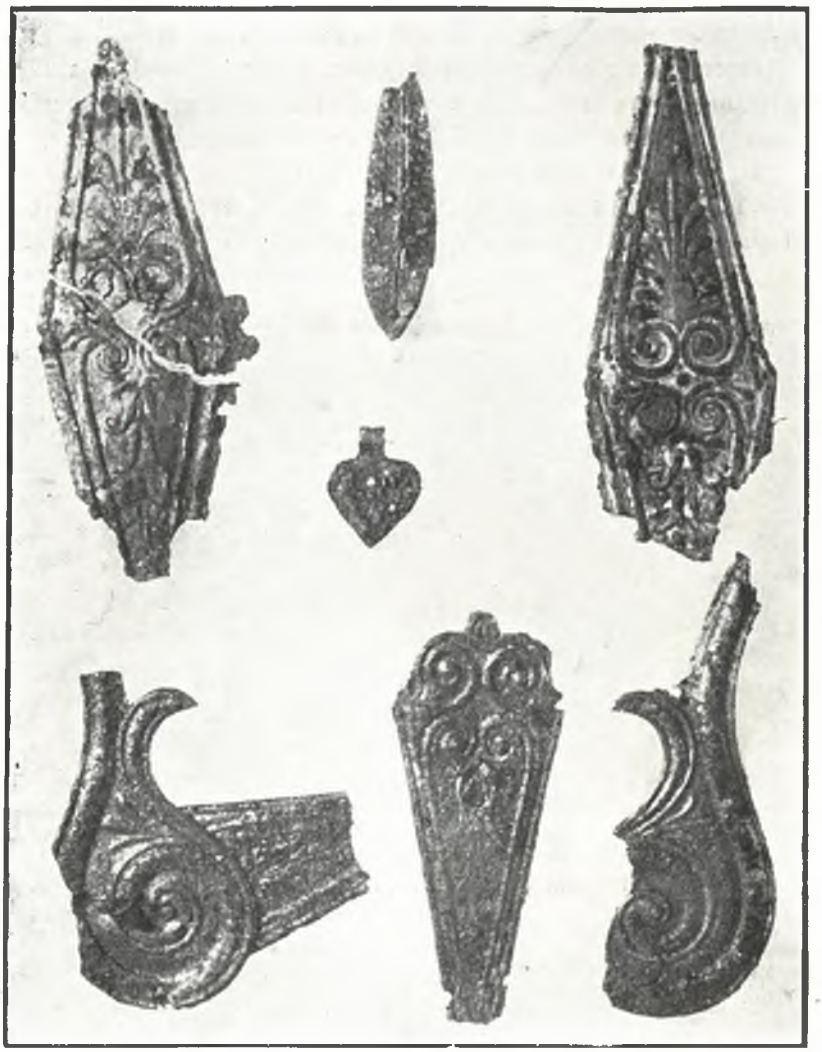

Обр. 28. — Бронзови украшения отъ сжщия шлемъ.
Fig. 28. — Ornements en bronze du même casque.

да се наблюдава и при други сждове отъ тоя видъ, макаръ тѣ и да сж намѣрени празни. Така напр. устието на бронзовата хидрия отъ могилата Мушовица при Дуванлий бѣ запушено съ едно сребърно тасче.[1]) Устието

[1]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 312; Велковъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 29.

на глинената хидрия отъ Арабаджийската могила, която описваме по-долу (стр. 266 сл.), бѣ запушено съ глинена паничка. Съ бронзово тасче е било запушено устието и на едно глинено гърне (пелике) съ червени фигури, намѣрено въ единъ гробъ при Шаплѫ-дере, въ което сѫ били поставени изгоренитѣ кости на мъртвия.[1]) Всички тия случаи ще трѣбва да се обяснятъ съ нѣкой неизвестенъ намъ погребаленъ обичай.[2])

8. Шлемъ, изработенъ отъ кожа и бронзъ. Цѣлата горна часть на шлема е била изработена отъ два ката дебела кожа, която при откриването на гробницата бѣ още сравнително добре запазена, като даваше ясна представа и за формата на шлема. Само клапитѣ за бузитѣ (обр. 26) и предпазителтъ за шията (обр. 27) сѫ изработени отъ бронзъ и сѫ били сѫщо така подплатени съ кожа. Колкото тази направа на шлема и да е необикновена, все пакъ тя не подлежи на съмнение. Тя се потвърждава не само отъ обстоятелството, че отъ горната часть на шлема не бѣха намѣрени никакви бронзови части, но така сѫщо и отъ начина, по който е изработенъ предпазителтъ за шията. Той не образува едно цѣло съ горната часть на шлема, както това е случаятъ при бронзовитѣ шлемове, но е направенъ отдѣлно и е билъ прикованъ къмъ кожената подложка съ три гвоздейчета, две отъ които сѫ още запазени (гл. обр. 27).

Предпазителтъ за шията е високъ само 5·5 см. На двата си края, въ долната часть, той е украсенъ съ две релиефни волути, които по своята форма се схождатъ напълно съ волутитѣ, описани по-долу.

Клапитѣ за бузитѣ (вис. 11·6 см., шир. 9 см.) сѫ били подвижни, както се вижда отъ запазенитѣ оси на горния имъ край (гл. обр. 26). Гвоздейчетата по края, които сѫ прикрепяли коженатa подплата, сѫщо така сѫ запазени. На външната страна, къмъ ушитѣ, на горния си край, клапитѣ сѫ имали по една правилна полукръгла изрѣзка, която е запазена само при дѣсната клапа.

Обр. 29. — Желѣзенъ мечъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 29. — Epée en fer de Golémata Moghila.

[1]) Kazarow, Arch. Anzeiger 1921, стр. 346 сл.

[2]) Въ единъ отъ гробоветѣ, открити въ околностьта на старата Аполония въ Албания, е намѣрена голѣма глинена амфора, чието гърло е било запушено съ глиненъ скифосъ; въ скифоса е билъ поставенъ другъ по-малъкъ глиненъ сѫдъ. Гл. L. Reу, Albania IV, 1932 стр. 23 и обр. 20.

Заедно съ частитѣ отъ шлема бѣха намѣрени и нѣколко орнаментирани бронзови пластинки, които по края сѫ снабдени съ съвсемъ малки гвоздейчета за приковаване (обр. 28). Тѣ сѫ изрѣзани главно въ форма на ромбове (най-голѣмиятъ фрагментъ има дължина 7·4 см., ширина 2·8 см.) и на волути (дълж. 6·8 см.) и сѫ украсени съ палметки и волути. Не може да има никакво съмнение, че тѣзи пластинки сѫ били приковани върху горната кожена часть на шлема. Това се потвърждава както отъ обстоятелството, че пластинкитѣ въ форма на волути се схождатъ напълно по рисунка съ волутитѣ отъ шийния предпазитель на шлема, така и отъ обстоятелството, че едната отъ тѣзи пластинки въ форма на волути прилѣга точно въ полукржглата изрѣзка на клапата за бузата, отъ дето се вижда, че тя е била поставена тъкмо на това мѣсто на шлема, непосрѣдствено до ухото. На противоположната страна на шлема е била поставена втората пластинка въ форма на волута, която представя сѫщата волута въ обратенъ видъ. Точното разпредѣление на останалитѣ пластинки не може да се възстанови.

9. Желѣзенъ мечъ, по-голѣмата часть отъ който бѣше вече съвършенно разрушена, обаче останалитѣ фрагменти бѣха достатъчни, за да се възстанови напълно формата му (обр. 29).[1]) Мечътъ е билъ дълъгъ 82 см. и широкъ около 6 см. Той принадлежи къмъ ония мечове, които сѫ били употрѣбявани не за мушкане, а за сѣчене, и наподобява по форма турскитѣ ятагани. Запазениятъ фрагментъ отъ долната часть на дръжката му е покрита съ пластинка отъ слонова кость, украсена съ яйцевиденъ орнаментъ (обр. 30). Отъ това може да се заключи, че първоначално цѣлата дръжка е била покрита съ слонова кость, отъ която обаче нѣма запазени други фрагменти. Мечоветѣ отъ тоя видъ, който се срѣща за пръвъ пѫть у насъ, се отличаватъ главно по формата на дръжката, чийто край е завитъ надолу и е заостренъ, като често пѫти минава въ глава на птица или на друго нѣкакво животно. Въ Гърция тѣзи мечове се появяватъ, както се вижда отъ изображенията имъ върху рисуванитѣ вази, още въ края на VI вѣкъ пр. Хр. и ставатъ особно типични за първата половина на V вѣкъ, когато трѣбва да сѫ добили най-голѣмо разпространение.[2]) Презъ по-късната епоха тѣ се срѣщатъ по-рѣдко, но сѫ засвидетелствувани още и презъ втората половина на IV в. пр. Хр.[3]) Отъ Гърция тѣзи

Обр. 30. — Орнаментъ отъ слонова кость отъ сѫщия мечъ.
Fig. 30. — Ornement en ivoire de la même épée.

[1]) Възстановяването на формата на меча дължа на г-на Р. Поповъ, комуто изказвамъ и тукъ моята благодарность.

[2]) Remouchamps, Griechische Dolch- und Schwertformen, Oudheidkundige Mededeclingen uit's Rijksmuseum van Oudheden te Leiden VII, 1926, стр. 60 сл.

[3]) Пакъ тамъ стр. 62.

мечове сѫ минали по търговски пѫть и въ Италия, както и въ Испания, дето тѣ се срѣщатъ въ гробове отъ V и отъ IV в. пр. Хр.[1]) Нашиятъ мечъ, който сѫщо така е внесенъ вѣроятно отъ Гърция, показва най-голѣмо сходство съ единъ екземпляръ въ Британския музей, който произхожда отъ Испания, но е означенъ като „гръцки мечъ".[2])

10. Части отъ голѣмъ и плосъкъ желѣзенъ предметъ, силно ръждясалъ (обр. 31). Като се сѫди отъ разположението на отдѣлнитѣ парчета, предметътъ е билъ първоначално 64 см. дълъгъ, по срѣдата около 18 см. широкъ и къмъ крайщата постепенно се е стѣснявалъ до 7 см. Той е билъ направенъ отъ отдѣлни желѣзни люспи, пришити върху нѣкаква материя. Вследствие на силното ръждясване, тѣзи люспи образуватъ сега компактна маса въ видъ на желѣзна плоча, обаче дупкитѣ, които сѫ слу-

Обр. 31. — Часть отъ желѣзенъ поясъ отъ Голѣмата могила.
Fig. 31. — Fragment d'une ceinture en fer de Golémata Moghila.

жили за пришиване на люспитѣ, личатъ и сега много добре. Върху предмета на много мѣста сѫ запазени остатъци отъ дебела ленена материя, а отъ състоянието на ржбоветѣ при нѣкои по-добрѣ запазени парчета се вижда, че предметътъ първоначално е билъ обточенъ по края съ нѣкаква сега изгнила по-твърда материя, вѣроятно съ кожа. Като се иматъ предъ видъ всички тия признаци, може съ положителность да се приеме, че предметътъ е билъ широкъ желѣзенъ поясъ, предназначенъ да пази коремната область и слабинитѣ като броня. Задната му часть е била вѣроятно отъ кожа, тъй като дължината на желѣзната часть отъ 64 см. не е била достатъчна, за да обгърне цѣлото тѣло. Въ случая не може да се мисли за една истинска броня, която да покрива цѣлитѣ гърди и гърбътъ; противъ това говори както количеството, така и формата на запазенитѣ части.

11. Желѣзенъ връхъ отъ копие, отъ който сѫ запазени само незначителни части.

[1]) Déchelette, Manuel d'archéol. préhist. II стр. 1134 сл.
[2]) British Museum, Greek and Roman Life, 1908, стр. 100 и обр. 87c; Remouchamps, цит. съч. стр. 63 и обр. 63a.

II. Лозарската могила.

На северъ отъ Дуванлий, въ дѣсно отъ шосето, което води къмъ Хисаря, се издига високъ хребетъ който на западъ се спуща стръмно къмъ коритото на Колакъ-дере, а на другитѣ страни се губи постепенно въ околното поле. На южния край на този хребетъ, около 2 клм. на северъ

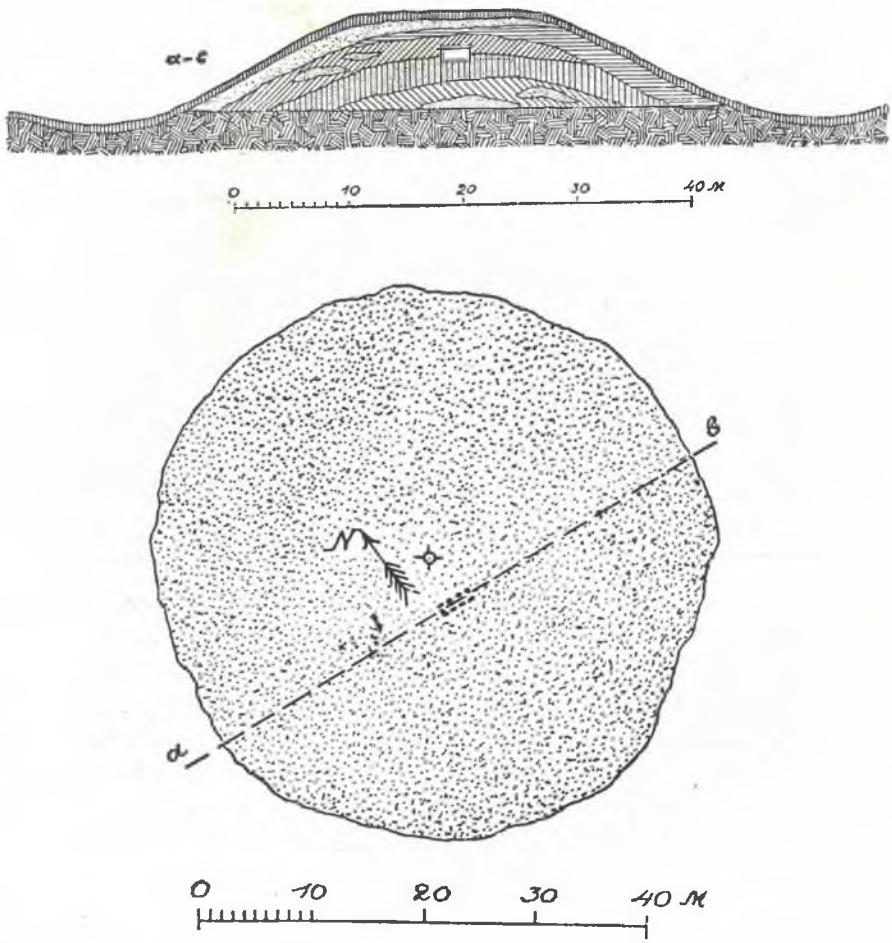

Обр. 32. — Вертикаленъ разрѣзъ и планъ на Лозарската могила.
Fig. 32. — Coupe verticale et plan de Lozarskata Moghila.

отъ Дуванлий, се издигаше Лозарската могила, отъ която се откриваше широкъ изгледъ наоколо. Могилата имаше форма на пресѣченъ конусъ съ височина 8 м. и диаметъръ на основата 50 м. (обр. 32). Макаръ и не особно голѣма, благодарение на високото си мѣстоположение, тя се хвърляше въ очи още отдалечъ и бѣше може би най-личната дуванлийска могила.

Разкопаването на могилата се извърши отъ къмъ южната ѝ страна отъ 2 до 16 юлий и отъ 1 до 9 августъ. Тя е била натрупана съ пръсть отъ непосрѣдствената околность, обаче въ нейния строежъ ясно личаха нѣколко пласта, отъ дето се вижда, че тя не е била натрупана наведнажъ, но на нѣколко пѫти съ по-голѣми или по-малки интервали. Въ долнитѣ пластове на могилата се намѣриха само фрагменти отъ глинени сѫдове, безъ никакви следи отъ погребение. Обаче на три метра подъ нейния връхъ и на 4 м.

Обр. 33. — Гробницата въ Лозарската могила.
Fig. 33. — Le tombeau de Lozarskata Moghila.

на юго-изтокъ отъ центъра бѣ открить на 16 юлий каменен саркофагъ изработенъ отъ трошливъ пѣсъчникъ и ориентиранъ отъ истокъ къмъ западъ (обр. 33). Отъ насипа на околната пръсть можа да се установи, че този саркофагъ не е билъ спуснатъ въ могилата, следъ като тя е била цѣла насипана, но че той е билъ поставенъ, когато могилата е достигнала височина отъ 4 метра. Следъ поставянето на саркофага, следователно следъ погребението, насипването на могилата е било продължено до височина 8 м. н Саркофагътъ имаше отвънъ дължина 2·16 м., широчина на западната астрана 0·90 м., на източната страна 0·94 м. и височина 1·20 м. Коритото саркофага е направено само отъ единъ камъкъ. Извѫтре то е дълго,

1·80 м., широко 0·77 м. и дълбоко 0·96 м.; стенитѣ му сѫ дебели около 10 см. Похлупакътъ е изработенъ въ видъ на фронтоненъ покривъ съ дължина 2·27 м., ширина 1·12 м. и височина по срѣдата 0·27 м., а въ крайщата 0·12 м. Похлупакътъ е, следователно, съ 11 см. по-дълъгъ и съ

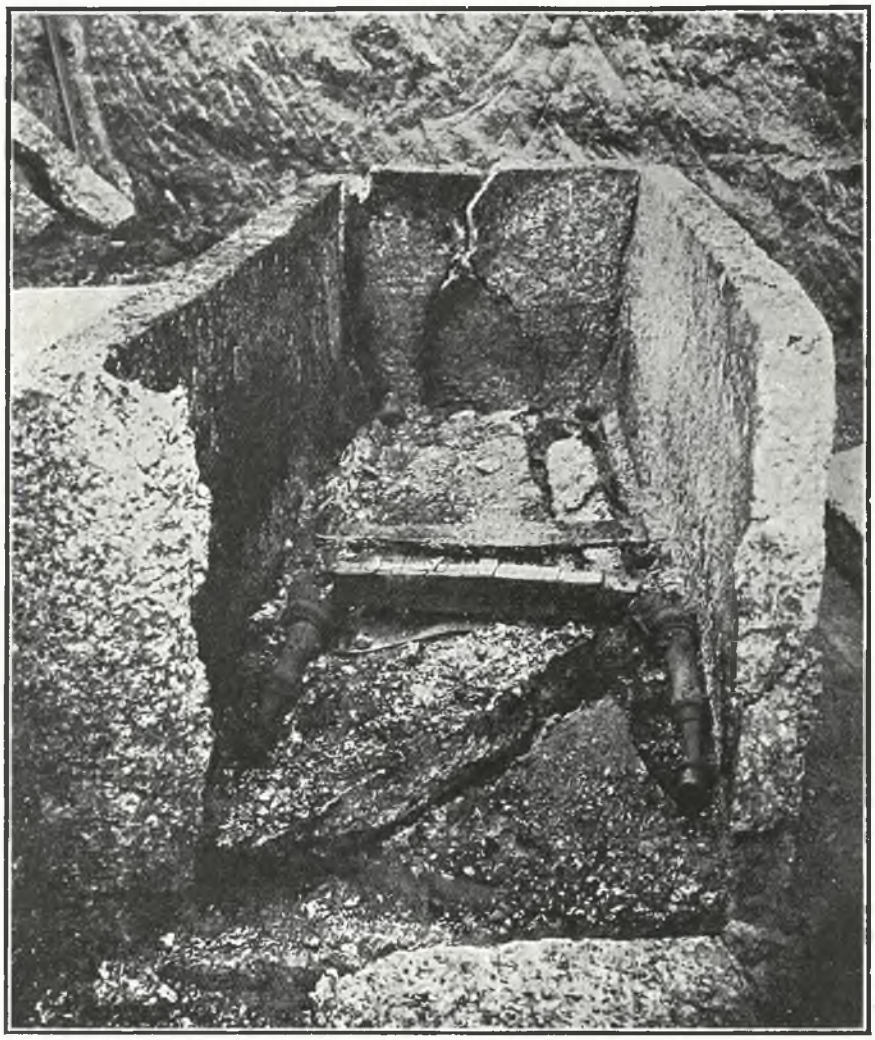

Обр. 34. — Вѫтрешенъ изгледъ на гробницата въ Лозарската могила.
Fig. 34. — Vue intérieure du tombeau de Lozarskata Moghila après son ouverture.

18-22 см. по-широкъ отъ самия саркофагъ. Макаръ и да бѣше цѣлъ запазенъ, похлупакътъ бѣше пропуканъ на нѣколко мѣста отъ тяжестьта на пръстьта и се разпадна на части при опита да бѫде дигнатъ. Сѫщо и коритото на саркофага, поради трошливия характеръ на камъка, не можа да бѫде запазено цѣло.

Въ западната половина на саркофага се намѣриха горени кости безъ вжглени; между тѣхъ се намѣри единъ желѣзенъ предметъ, подобенъ на грубъ гвоздей, и една желѣзна халка. Освенъ това въ саркофага лежаха частитѣ на голѣмо дървено легло, които се указаха сравнително още добре запазени (обр. 34 и 35). Рамката на леглото, което е било дълго 1·37 м. и широко 0·50 м., е била направена отъ дебели четвъртити дървета съ размѣри 5·6 × 3·7 см. Въ тѣзи дървета сж пробити дупки, презъ които е минавала конопената мрежа на леглото (обр. 36, 1, 3 и 4); части отъ нея бѣха запазени по самитѣ дървета. Леглото е имало четири крака, работени на стругъ, всѣки единъ отъ които е съставенъ отъ по четири отдѣлни части (обр. 37). Въ горната часть на всѣки кракъ има запазени по две четвъртити дупки, въ които е била прикрепена рамката на леглото. Двата крака, които се намѣриха откъмъ главата на леглото, до западната страна на саркофага, сж високи 32·5 см. Върху тѣхната горна най-дебела часть, която е излизала надъ рамката на леглото, сж пробити дупки, въ които е била прикрепена въ хоризонтално положение една извита отъ едната страна дъска, дълга 50 см., съ максимална широчина 10·4 см. (обр. 36, 2). Тази дъска е образувала подпорката за главата. Другитѣ два крака иматъ височина само 29 см. Тѣхната горна най-дебела часть, която е излизала помалко надъ рамката, е отгоре заоблена. Отгоре леглото е било покрито съ червена материя, следи отъ която се намѣриха на много мѣста. Възъ основа на запазенитѣ части леглото отъ Лозарската могила може да се реконструира въ първоначалния си видъ, както това е показано въ обр. 38. Леглото е служило безъ съмнение, за да бжде изложенъ на него мъртвецътъ, преди той да бжде изгоренъ и погребанъ. Този обичай е билъ широко разпространенъ и въ Гърция, както свидетелствуватъ за това многобройни паметници и текстове.[1])

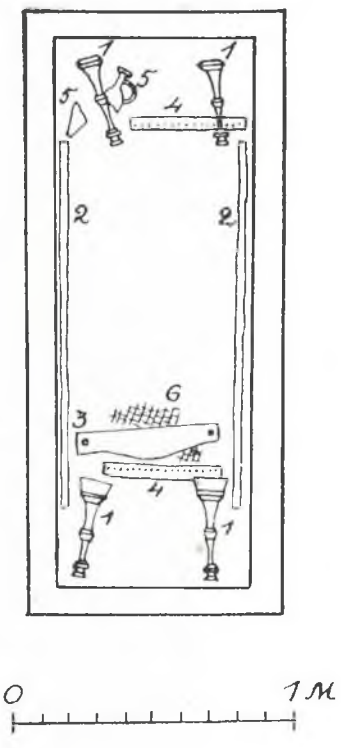

Обр. 35. — Планъ на гробницата въ Лозарската могила.
Fig. 35. — Plan du tombeau de Lozarskata Moghila.

Освенъ леглото, въ саркофага отъ Лозарската могила, и то въ североизточния му жгълъ, бѣ намѣренъ и единъ глиненъ лекитъ съ черни орнаменти, вис. 16·4 см., счупенъ на три части (обр. 39). Часть отъ дръжката му липсваше. Вѣроятно лекитътъ е билъ счупенъ предварително или пъкъ

[1]) Гл. Daremberg et Saglio, Dict. s. v. lectus.

се е счупилъ при хвърлянето му въ саркофага. Той е украсенъ на предната страна съ три голѣми, грубо изработени палмети съ волути, рисувани съ черна боя и отчасти гравирани. На плещитѣ си лекитътъ има пакъ

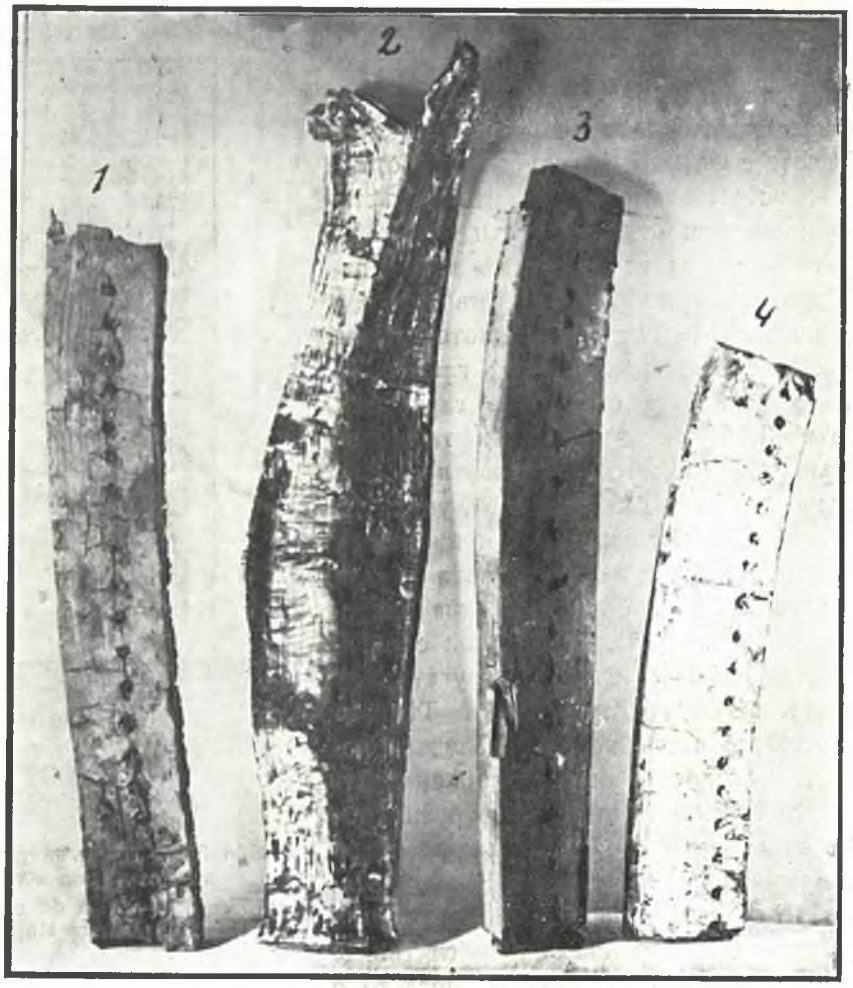

Обр. 36. — Части отъ дървеното легло отъ Лозарската могила.
Fig. 36. — Fragments d'un lit en bois de Lozarskata Moghila.

грубо рисувани листовидни орнаменти, а цѣлата му долна часть, както и горната разширена часть на шийката сж покрити сжщо съ черна боя. Лекитътъ принадлежи къмъ групата на късните атически вази съ черни фигури и съ гравирани контури; той трѣбва да се датира, следователно, въ началото на V вѣкъ пр. Хр.

III. Арабаджийската могила.

Близо до Лозарската могила, около 300 м. на северъ отъ нея, се намираше друга една по-малка могила, известна по името на стопанина си като Арабаджийската могила. Тя имаше височина само 2·70 м. при диаметъръ на основата 30 м. (обр. 40). Вѣроятно могилата е била първоначално

Обр. 37. — Части отъ сжщото легло.
Fig. 37. — Fragments du même lit.

по-висока и съ по-малъкъ диаметъръ, но е била свлечена и разширена отпосле при разораването на нивата, въ която тя се пада. И тази могила е била насипана съ пръсть, взета отъ непосрѣдствената околность, особно отъ северо-западната страна на могилата, дето и сега още личи трапътъ, отъ който е вадена пръстьта. Разкопаването на могилата се извърши отъ 3 до 13 августъ 1931 год. Въ насипа на могилата не се намѣриха никакви

керамични фрагменти, нито пъкъ други нѣкакви предмети. Едва къмъ центъра на могилата, и то на равно съ околния теренъ, се откриха фрагменти отъ голѣма, предварително счупена остродънна глинена амфора безъ орнаменти; на дъното на амфората личаха още остатъци отъ нѣкаква смолеста материя.

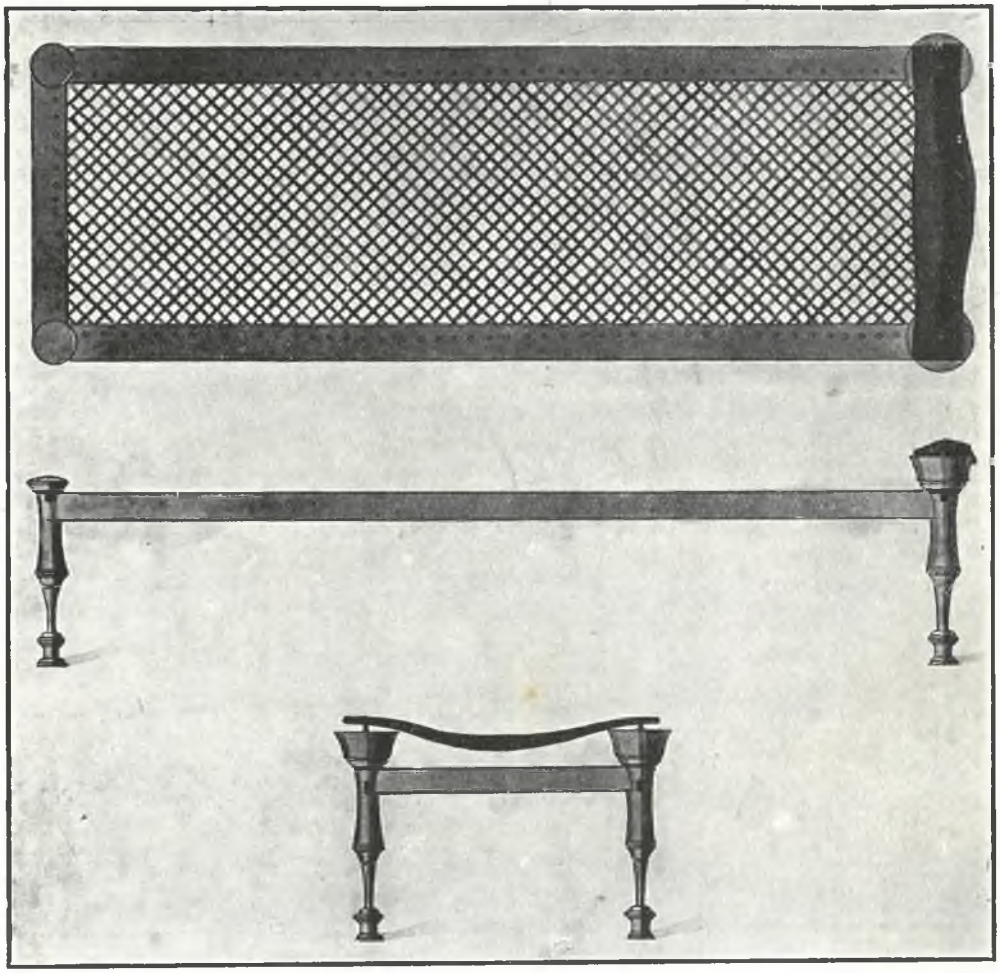

Обр. 38. — Реконструкция на сжщото легло.
Fig. 38. — Reconstruction du même lit.

Гробътъ бѣ открытъ на 13 августъ; той се указа на 5 метра югозападно отъ центъра на могилата, наравно съ околния теренъ, и има формата на голѣмъ четвъртитъ трапъ съ дължина 4·20 м., широчина 3·10 м. и дълбочина 0·20 м. По срѣдата му е билъ изкопанъ другъ единъ трапъ съ дължина 2·50 м, широчина 1·45 м. и дълбочина 0·35 метра, който е

съдържалъ самото погребение. Стенитѣ на по-малкия трапъ сж били облѣчени съ дървени греди, дебели около 10 см., части отъ които бѣха още запазени. Надлъжнитѣ греди сж били по-дълги отъ самия гробъ и сж излизали вънъ отъ него съ около 40 см. Дължината на напрѣчнитѣ греди се е равнявала на широчината на гроба. Отгоре гробътъ е билъ покритъ сжщо така съ дървени греди, поставени напрѣчно на дължината му, които

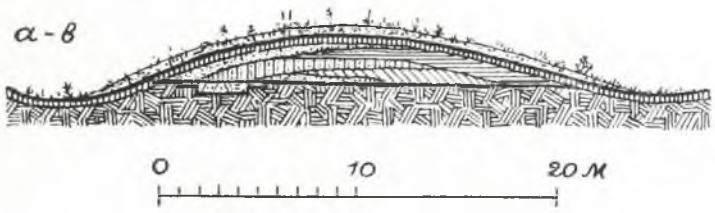

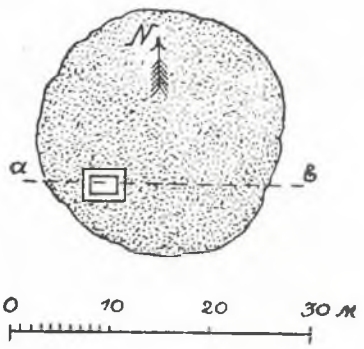

Обр. 40. — Вертикаленъ разрѣзъ и планъ на Арабаджийската могила.
Fig. 40. — Coupe verticale et plan d'Arabadjiskata Moghila.

Обр. 39. — Лекитъ отъ Лозарската могила.
Fig. 39. — Lécythe de Lozarskata Moghila.

сж имали дължина до 3 метра, като сж достигали до стенитѣ на по-голѣмия трапъ. Тѣзи греди сж били съвършенно изгнили, тъй че цѣлиятъ гробъ е билъ пъленъ съ пръсть. Около дърветата не сж били намѣрени никакви гвоздеи.

Въ гроба, който е билъ ориентиранъ отъ изтокъ къмъ западъ, е билъ открытъ скелетъ на жена съ крака слабо сгънати въ коленетѣ, поставенъ съ главата на западъ (обр. 41). Върху гърдитѣ на скелета е билъ намѣренъ златниятъ нагръдникъ № 2, около шията — златната огърлица № 3 и 4, отъ дветѣ страни на главата — златнитѣ обеци № 5 и 6, а до пръститѣ на лѣвата ржка — златниятъ пръстенъ № 1. Въ лѣво отъ

главата е лежало бронзовото огледало № 9, а въ дѣсно отъ скелета, до лакета на лѣвата ржка, било намѣрено дъно отъ глиненъ сждъ съ черъ фирнисъ, обърнато наопаки (№ 12). Въ северо-западния жгълъ на гробницата сж били наре-

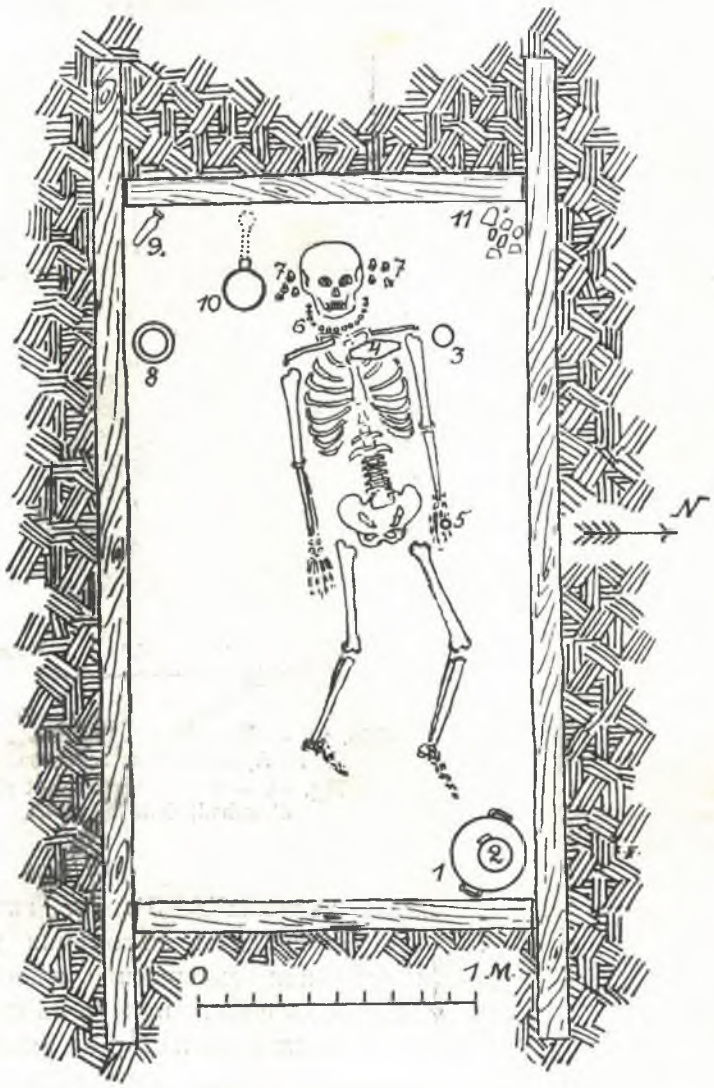

Обр. 41. — Планъ на гробницата въ Арабаджийската могила.
Fig. 41. — Plan du tombeau d'Arabadjiskata Moghila.

дени единъ до другъ въ правиленъ квадратъ дребнитѣ предмети, описани по-доле подъ № 14. Въ северо-източния жгълъ е била намѣрена глинената хидрия № 11 заедно съ киликса № 12 и сребърната цедилка № 8, а въ юго-западния жгълъ — сребърниятъ сждъ № 7, едно монисто съ тъмни и бѣли петна и алабастровиятъ сждъ № 13. Тукъ ние даваме и по-подробното описание на намѣренитѣ предмети.

1. Златенъ пръстенъ съ изображение на конникъ, намѣренъ до лѣвата ржка на скелета (обр. 42); диам. на халката 27 мм.; размѣри на елипсовидната плочка 14 × 22 мм.; тяжесть 14·80 гр. Ржбътъ на плочката е украсенъ отстрани съ орнаментъ отъ скачени полукржгове.

Изображението е силно вдълбано и представя конникъ, съвършенно голъ, който препуска на лѣво, като съ лѣвата си ржка държи поводитѣ на коня; самитѣ поводи, обаче, както и гривата на коня, не сж представени. Изобщо изображението, въ сравнение съ пръстена отъ Голѣмата могила, е доста грубо; това личи най-добре при главитѣ както на конника, така и на коня. Въпрѣки голѣмата външна прилика между двамата конника и пълното сходство на типоветѣ, изображението върху пръстена отъ Арабаджийската могила не съдържа такива подробности, които биха ни позволили да опредѣлимъ по-точно неговата стилова принадлежность. Като художествено произведение той стои значително по-долу отъ пръстена, намѣренъ въ Голѣмата могила.

Обр. 42. — Златенъ пръстенъ отъ Арабаджийската могила.
Fig. 42. — Bague en or d'Arabadjiskata Moghila.

Надписътъ, който обикаля цѣлото изображение на пръстена отъ Арабаджийската могила, за жалость не е добре запазенъ; той е особно много изтритъ въ горната си половина, дето на нѣкои мѣста изобщо не личатъ вече никакви букви, а на мѣста се забелѣзватъ само остатъци отъ букви. Това нѣщо се дължи на обстоятелството, че пръстенътъ, който изглежда да е билъ носенъ продължително време, е изтритъ въ горната си часть много повече, отколкото въ долната. Отъ горния надписъ предъ главата на коня личатъ

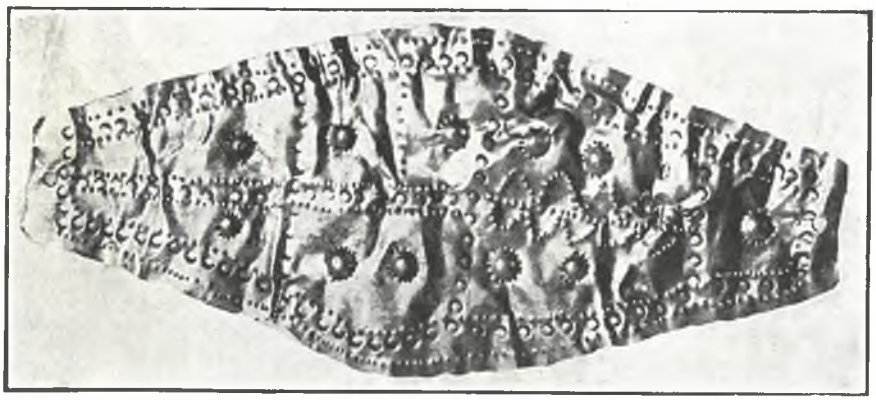

Обр. 43. — Златна пластинка-нагръдникъ отъ Арабаджийската могила.
Fig. 43. — Plaque pectorale en or d'Arabadjiskata Moghila.

буквитѣ НΨΓ или НΨΓ. Надъ главата на коня изглежда да не е имало никакви букви; следъ това, между главитѣ на коня и на конника, се забелѣзватъ само две вертикални чертици, отъ които първата е сигурно I, а втората е само часть отъ друга нѣкаква буква. Въ дѣсно отъ главата на конника е имало букви, отъ които нѣма запазени

Обр. 44. — Златна огърлица отъ Арабаджийската могила.
Fig. 44. — Collier en or d'Arabadjiskata Moghila.

почти никакви следи; едва въ края, надъ задната часть на коня, се забелѣзватъ четири знака, отъ които първиятъ изглежда да е горна часть отъ А или Λ, вториятъ и четвъртиятъ сж вѣроятно долна часть отъ Е или Ε, а третиятъ е вѣроятно Λ. По-добре е запазенъ долниятъ надписъ, който гласи ΜΕΠΗΝΛΙ (последната буква се намира между краката на коня). Върху смисъла на този надписъ не може да се каже нищо поло-

жително. Само по аналогия съ пръстена отъ Голѣмата могила може да се приеме, че и въ тоя случай имаме работа съ името на притежателя на пръстена, и то не само съ личното име, но и съ името на бащата, тъй като надписътъ съдържа най-малко две думи. Вѣроятно е освенъ това, че и тѣзи имена сж тракийски, тъй като групата ΜΕΞΗΝΛΙ не отговаря на никое гръцко име.

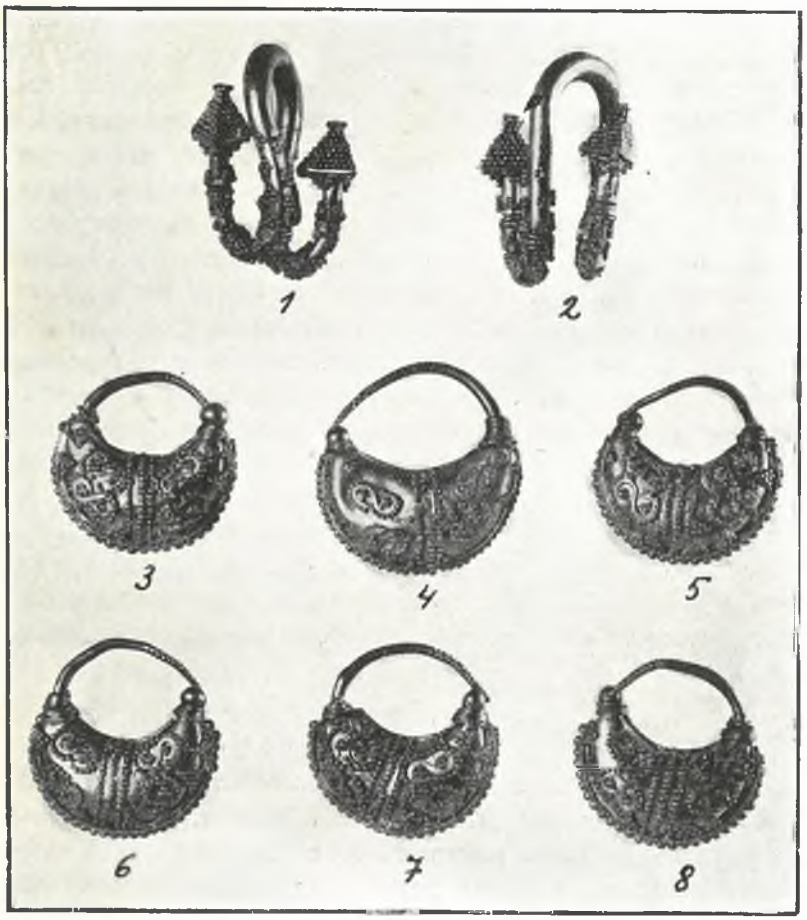

Обр. 45. — Златни обеци отъ Арабаджийската могила.
Fig. 45. — Boucles d'oreille en or d'Arabadjiskata Moghila.

2. Златна пластинка-нагръдникъ, намѣрена върху гърдитѣ на скелета, дълга 16·5 см., широка 7·2 см.; тяжесть 16·75 гр. Пластинката има елипсовидна форма съ отсѣчени крайща, въ които сж пробити две дупки за превързване. Тя е украсена съ изчукани геометрически орнаменти, които напомнятъ орнаментитѣ на по-малката пластинка отъ Голѣмата могила (стр. 228), обаче не сж тъй правилни. По края тя е обточена съ малки

кржгчета между два реда точки; сжщиятъ орнаментъ минава и презъ срѣдата на пластинката, обаче тукъ въ центъра той се прекжсва и се обръща въ две вълнообразни линии отъ точки. Празнитѣ полета сж раздѣлени съ три вертикални реда отъ малки кржгчета и сж украсени съ изпъкнали топки, обградени съ точки.

За пластинкитѣ отъ тоя видъ гл. по-горе стр. 230 сл.

3. Седемнадесеть златни висулки отъ огърлица, украсени съ зрънчести и филигранови орнаменти, намѣрени около шията на скелета (обр. 44); височина на отдѣлнитѣ висулки 2·5 см., тяжесть 3·10—3·70 гр., обща тяжесть на всички висулки 54·70 гр. Висулкитѣ се състоятъ отъ ржбести мониста, на които посрѣдствомъ кжси тржбички сж прикрепени по-голѣми сферически части съ диаметъръ 1·3 см. Както монистата, така и сферическитѣ части сж слепени отъ по две отдѣлно работени половини. Монистата сж еднообразни и сж украсени съ зрънчести орнаменти и филигранъ. Само при една висулка (обр. 44, втората отъ лѣво) тѣзи орнаменти сж замѣнени съ хоризонтални канелюри. При една висулка, която изглежда да се е намирала по срѣдата на огърлицата (обр. 44, най-доле), монистото е замѣнено съ хоризонтална тржбичка, украсена отгоре съ зрънчести орнаменти. Сферическитѣ части сж украсени на лицевата си страна по съ една осмолистна розетка, зрънчести кржгове и тржгълници, а на обратната страна сж безъ орнаменти. Различна е само централната висулка, при която намираме четирилистна розетка отъ другъ видъ. При три отъ висулкитѣ (обр. 44, въ крайщата) розеткитѣ сж паднали. При друга една висулка (обр. 44, третата отъ лѣво) е украсена съ осмолистна розетка и съединителната тржбичка. Най-после остава да се забележи, че е запазена и една висулка безъ сферическата часть, която трѣбва да е била изгубена още въ старо време (обр. 44, най-горе въ лѣво).

Подобни златни висулки притежаваме вече и отъ други две гробници отъ Дуванлий, а именно отъ Кукува могила [1]) и отъ могилата Мушовица. [2]) Тѣ сж украсени по сжщия начинъ и се отличаватъ само по нѣкои подробности било въ устройството, било въ орнаментиката. Безспорно е, че и въ тритѣ случая ние имаме работа съ произведения на едно твърде изтънчено златарско изкуство, чийто центъръ за сега още не може да се опредѣли. На всѣки случай по своя стилъ и орнаменти тѣзи висулки се различаватъ рѣзко отъ ония златарски произведения, на които ние бихме могли да припишемъ мѣстно произхождение. По тази причина ние ще трѣбва да считаме висулкитѣ за импортирани, било отъ самата Гърция, било отъ нѣкоя отъ старогръцкитѣ колонии по крайбрѣжието. [3])

[1]) Филовъ, ИАИ IV, 1926/27, стр. 35 и обр. 15.

[2]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 310 и обр. 31; Велковъ, ИАИ VI, 1930/31 стр. 39 и табл. XI, 1.

[3]) Ср. Филовъ, ИАИ IV, 1926/27, стр. 54 сл., дето сж посочени известни съображения въ полза на Кицикъ като главенъ центъръ, отъ който сж били внасяни въ Тракия произведенията на старогръцкото златарство.

4. Деветнадесеть златни мониста, намѣрени заедно съ златнитѣ висулки, (обр. 44, въ горната часть); диам. около 9 мм., тяжесть 0·70 до 0·80 гр., обща тяжесть на монистата 15·25 гр. По своята форма и орнаментика тѣзи мониста се схождатъ напълно съ монистата на описанитѣ по-горе златни висулки. Вѣроятно е, следователно, че тѣ съставятъ часть отъ сѫщата огърлица.

5. Шесть златни обеци, намѣрени по три отстрани на главата на скелета (обр. 45, 3-8); размѣри 2·3 × 2·4 см. до 2·5 × 2·5 см.; тяжесть 4·95 до 5·55 гр., обща тяжесть на шестьтѣ екземпляра 31·35 гр. Долната издута часть на обецитѣ е куха, има форма на полумѣсецъ и е слепена отъ две еднакви половини. Орнаментирана е съ зрънчести и филигранови орнаменти само лицевата ѝ страна, която посрѣдствомъ три вертикални зрънчести линии е раздѣлена на две полета; въ всѣко поле има по два орнамента въ форма на лежащи осморки. Отдоле ржбътъ на обецитѣ е обточенъ съ зрънчеста линия, върху която се намиратъ нѣколко зрънчести тржгълници. Халката на обецитѣ е образувана отъ едно парче дебелъ телъ, което е заварено само на единия си край за обецата; противоположния край е назжбенъ и се допира свободно до топката, съ която е украсена обецата въ тая си часть. По своята обработка и по орнаментитѣ си обецитѣ се схождатъ напълно съ златната огърлица и произхождатъ безспорно отъ сѫщото златарско ателие.

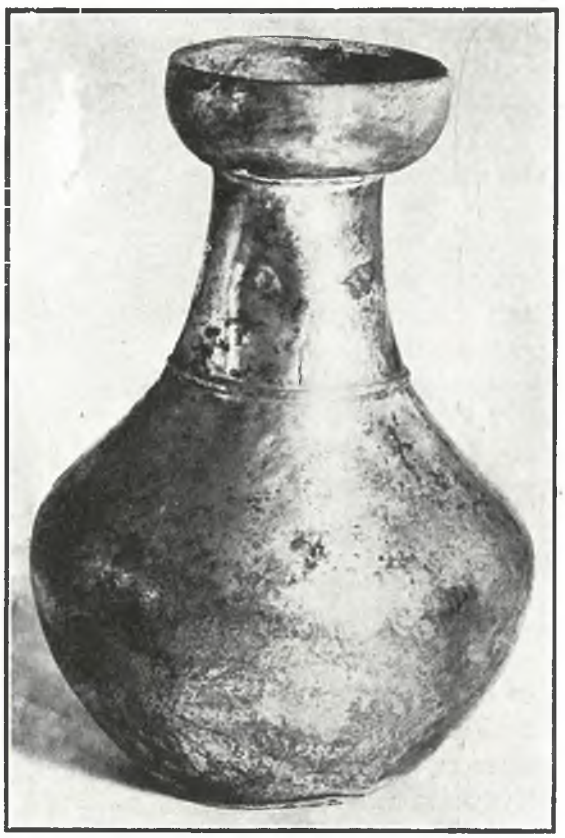

Обр. 46. — Сребърна кана отъ Арабаджийската могила.
Fig. 46. — Vase en argent d'Arabadjiskata Moghila.

Обецитѣ отъ този видъ, които се срѣщатъ още въ най-старитѣ пластове въ Троя, сж били разпространени въ Гърция най-много презъ архаичния периодъ; имамѫ обаче екземпляри и отъ IV в. пр. Хр.[1]) Заслужава да се изтъкне, че тѣ се срѣщатъ сѫщо така и въ южна Русия.[2])

[1]) Hadaczek, Der Ohrschmuck der Griechen und Etrusker, Wien 1903, стр. 5 сл. и 21 сл.
[2]) Minns, Scythians and Greeks обр. 106, 42 (отъ могилитѣ на „Седемьтѣ Братя"); Rostovtzeff, Iranians and Greeks табл. XVI, 2 (отъ Nymphaeum).

6. Две масивни златни обеци въ форма на спирала съ зрънчести орнаменти; двата края на спиралата сѫ украсени съ тризгълни зрънчести пирамидки (обр. 45, 1 и 2); намѣрени сѫ по една отъ дветѣ страни на главата на скелета; височина 2 8 и 3 см., тяжесть 12·90 и 12·75 гр. Обеци съ подобна, но малко по-отворена форма и съ сѫщитѣ типични пирамидки притежаваме вече както отъ Кукува могила,[1]) така и отъ могилата Мушовица[2]) при Дуванлий. Въ други страни тѣзи обеци се срѣщатъ твърде рѣдко.[3]) Както показва и мѣстонахождението имъ въ могилата Мушовица, тѣ сѫ били окачвани най-доле на единъ нанизъ отъ обеци, който е билъ носенъ вѣроятно на врѣвь отстрани на главата, а не непосрѣдствено на ушитѣ. Въ могилата Мушовица бѣха намѣрени отстрани на главата на скелета всичко дванадесеть обеци; въ нашия случай тѣ сѫ осемь и се падатъ по четири отъ всѣка страна на главата.

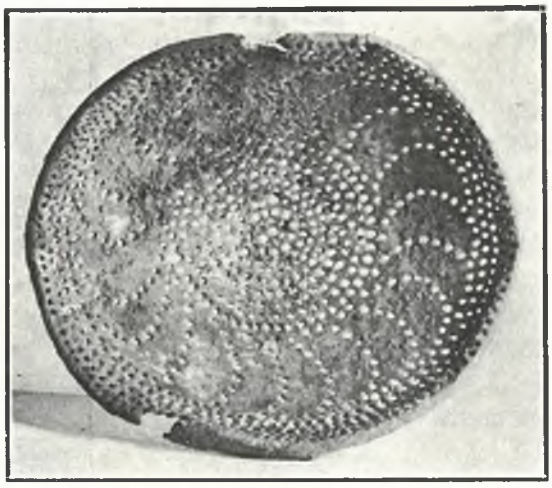

Обр. 47. — Сребърна цедилка отъ Арабаджийската могила.
Fig. 47. — Tamis en argent d'Arabadjiskata Moghila.

7. Сребърна кана безъ дръжки и безъ орнаменти, намѣрена въ юго-западния ѫгълъ на гроба (обр. 46); вис. 23 см., най-голѣмъ диам. 16·2 см. Типичното въ този сѫдъ е гърлото, което се разширява въ видъ на тасче съ диам. 8·8 см., дълбоко 3·2 см. Подобенъ сѫдъ, но отъ бронзъ и съ канелюри въ долната си часть, е намѣренъ и въ Кукува могила при Дуванлий.[4])

8. Сребърна цедилка съ обърнатъ навънъ рѫбъ; диам. 10·3 см. (обр. 47). Тази цедилка е била намѣрена заедно съ парчетата на глиненатa хидрия № 11 и вѣроятно е била слагана върху гърлото на хидрията, къмъ което

[1]) Филовъ, ИАИ IV, 1926/27, стр. 40 и обр. 16; поради необикновената имъ форма предназначението на тѣзи предмети отначало не бѣ правилно изтълкувано; едва новитѣ находки отъ Дуванлий показаха, че тѣ сѫ действително обеци.

[2]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 312 и обр. 32; Велковъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 39 и табл. XI, 2.

[3]) На първо мѣсто трѣбва да се споменатъ нѣколко екземпляра отъ южна Русия: Marshall, Cat. Jewellery in the Brit. Mus. № 1649 и 1650, табл. 30 (отъ Керчъ); Minns, Scythians and Greeks стр. 208 № 32 (отъ Кубанската область). Два хубави екземпляра отъ Nymphaeum, сега въ музея въ Oxford, обнародва Rostovtzeff, Iranians and Greeks in South Russia, Oxford 1922, стр. 79 и табл. XVI, 3; други екземпляри, обаче не вече всички отъ злато, изброява R. Vulpe, L'âge du fer dans les régions thraces de la péninsule balcanique, Paris 1930, стр. 67 сл. (единъ бронзовъ екземпляръ отъ Сунионъ, единъ златенъ отъ Родосъ и два сребърни отъ Далмация и Босна). Ср. и Hadaczek, цит. съч. стр. 15 и обр. 24.

[4]) Дяковичъ, ИАИ III, 1925, стр. 120 сл. и обр. 18.

и сега тя добре прилѣга. Подобни цедилки срѣщаме върху устията и на други съдове, напр. при една бронзова амфора отъ Юруклеръ[1]) и при известния бронзовъ кратеръ отъ Балчикъ съ сцени изъ легендата за Ифигения.[2])

9. Бронзово огледало съ отчупена дръжка, намѣрено въ лѣво отъ главата на скелета (обр. 48); диам. 15·3 см. Дръжката не бѣ намѣрена въ гроба и, следователно, трѣбва да е липсвала още при погребението. Тя

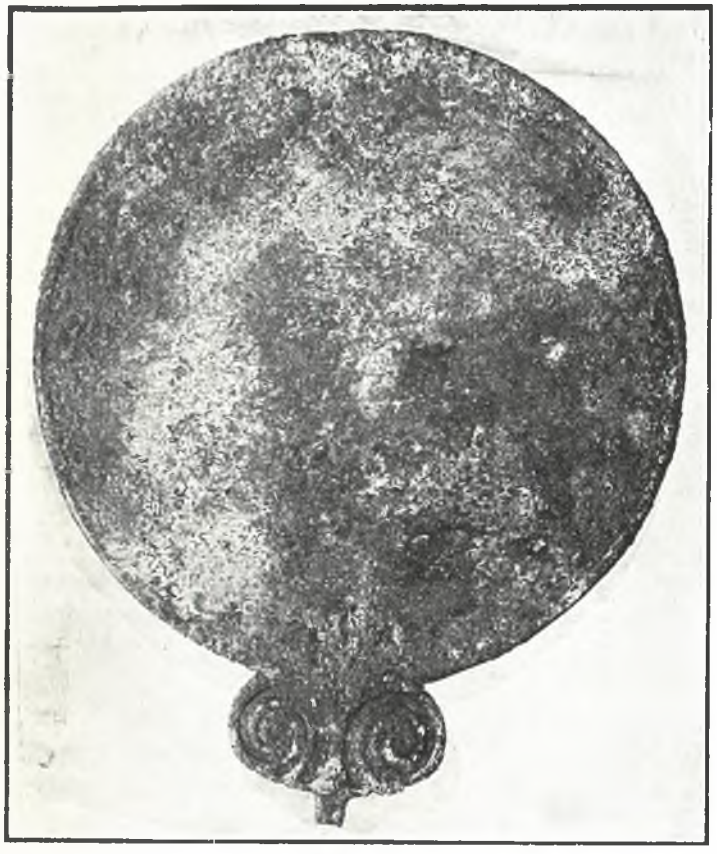

Обр. 48. — Бронзово огледало отъ Арабаджийската могила.
Fig. 48. — Miroir en bronze d'Arabadjiskata Moghila.

се е съединявала съ самото огледало посрѣдствомъ една разширена часть въ видъ на две волути. Две подобни огледала притежаваме вече и отъ други дуванлийски гробове, а именно отъ Кукува могила[3]) и отъ могилата Мушовица.[4]) Трети екземпляръ бѣ намѣренъ въ единъ могиленъ гробъ

[1]) Велковъ ИАИ V, 1928/29, стр. 38 сл. и обр. 48 и 52.
[2]) Шкорпилъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 60 и обр. 45.
[3]) Дяковичъ, ИАИ III, 1925, стр. 122.
[4]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 314 и обр. 36; Велковъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 28 сл. и обр. 26.

при Езерово, Борисовградско,[1]) а напоследъкъ единъ добре запазенъ екземпляръ, украсенъ на дръжката съ релиефни изображения на гола жена (Афродита?) и грифонъ, бѣ намѣренъ въ могилния гробъ при Опълченецъ, Чирпанско.[2]) Всички тѣзи екземпляри датиратъ отъ V в. пр. Хр. и принадлежатъ къмъ групата на архаичнитѣ гръцки огледала безъ изображения, които се отличаватъ по това, че иматъ една по-широка плочка между дръжката и диска.[3])

10. Бронзовъ амулетъ (обр. 49), намѣренъ съ другитѣ дребни предмети въ северо-западния жгълъ на гроба; дълж. 4·1 см., вис. 3·2 см. Амулетътъ е изработенъ въ видъ на обувка и е снабденъ отдоле съ голѣма халка. Хоризонталната му часть представя два долепени единъ до другъ крака на животно, вѣроятно на лъвъ. Вертикалната часть е изработена въ

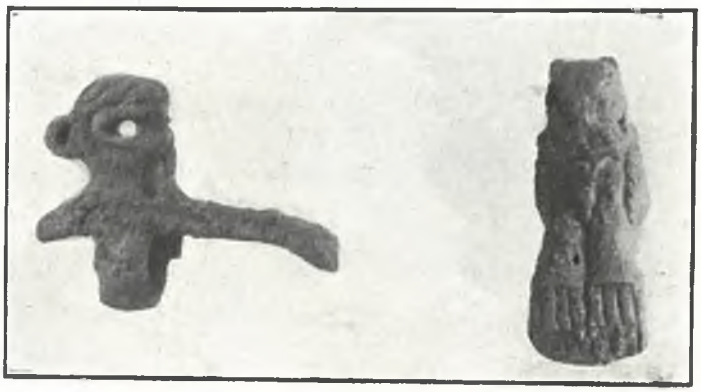

Обр. 49. — Бронзовъ амулетъ отъ Арабаджийската могила.
Fig. 49. — Amulette en bronze d'Arabadjiskata Moghila.

видъ на животинска глава, вѣроятно пакъ на лъвъ, съ отворени уста, въ които е пробита кржгла дупка. Амулетътъ ни показва оня особенъ стилъ, който е характеренъ за мѣстното варварско изкуство и който ние означаваме като тракийско-скитски.[4]) Ние притежаваме още два подобни амулета, намѣрени у насъ. Единиятъ отъ тѣхъ е сжщо така отъ бронзъ, произхожда отъ могиленъ гробъ при Бедняково и датира отъ IV в. пр. Хр.; при него формата на обувката е изразена много по-ясно.[5]) Вториятъ екземпляръ е сребърenъ и е отлично запазенъ; той е билъ намѣренъ заедно съ много други предмети въ една могила при Брѣзово и датира приблизи-

[1]) Филовъ, ИАД III, 1912/13, стр. 207 сл. и обр. 115.
[2]) Дяковичъ, Год. на Нар. Библ. въ Пловдивъ за 1930 (1932) стр. 188 и обр. 2.
[3]) Ср. Furtwaengler, Kl. Schriften I стр. 424; Schuhmacher, Zeitschr. f. Ethnol. XXIII, 1891, стр. 82 сл.
[4]) Филовъ, Паметници на тракийското изкуство, ИАД VI, 1916/18, особно стр. 40 сл. и 52; Röm Mitteil. XXXII, 1917, стр. 59 сл. и 70; ср. и ИАИ VI, 1926/27, стр. 57.
[5]) Филовъ, Пер. Спис. XXI, 1909, стр. 593 и табл. II, 4; ИАД VI стр. 30 и обр. 28 в; Röm. Mitt. XXXII стр. 50 и обр. 51.

телно отъ сжщото време.[1]) Въ стилово отношение той показва пълно сходство съ екземпляра отъ Арабаджийската могила.

Предназначението на тѣзи предмети, които се срѣщатъ често и въ южна Русия, не е съвсемъ ясно. Рускитѣ учени обикновено ги обясняватъ като

Обр. 50. — Атическа хидрия съ червени фигури отъ Арабаджийската могила.
Fig. 50. — Hydrie attique à figures rouges d'Arabadjiskata Moghila.

украшения за главата на коне, по-точно за челото на коня.[2]) Обаче това обяснение не се потвърждава отъ находкитѣ у насъ. Напротивъ, отъ тѣзи

[1]) Филовъ, ИАД VI стр. 8 и табл. I, 3; Röm. Mitt. XXXII стр. 28 и обр. 6; Schmidt, Prähist. Zeitschr. XVIII, 1927, стр. 29 сл.

[2]) Ср. Minns, Scythians and Greeks стр. 169; Schmidt, Prähist. Zeitschr. XVIII, 1927, стр. 26-31 (ср. и Malkina, пакъ тамъ XIX, 1928, стр. 177 сл.); Boroffka, въ юбил. сборникъ Fünfundzwanzig Jahre Röm.-Germ. Kommission, Berlin 1930, стр. 56. — Rostowzew, Skythien und der Bosporus I, стр. 540, ги нарича „Nasenstücke".

находки се вижда, че въпроснитѣ предмети нѣматъ нищо общо съ снаряжението на коне. Действително, за екземпляра отъ Брѣзово не може да се каже нищо положително, тъй като ние не знаемъ, какво точно е било погребението въ тамшната могила. Обаче могилниятъ гробъ при Бедняково съдържа едно обикновено погребение съ твърде беденъ инвентаръ, безъ да има каквито и да било указания за погребение на конь. Още по-важенъ е въ това отношение гробътъ отъ Арабаджийската могила, който даже не

Обр. 51. — Детайлъ отъ сѫщата хидрия.
Fig. 51. — Détail de la même hydrie.

е на мѫжъ, но на жена. При тия условия ние предпочитаме да означимъ въпроснитѣ предмети, поради тѣхната странна форма и обстоятелството, че тѣ сѫ приспособени за окачване, като амулети, додето една нова находка ни уясни може би по-точно тѣхното предназначение. Разбира се, че като амулети тѣ сѫ могли да бѫдатъ окачвани и на коне.

11. Атическа хидрия съ червени фигури, намѣрена въ северо-източния жгълъ на гроба; вис. 37·8 см., диам. на търбуха 28 см., диам. на устата 15·2 см. (обр. 50 и 51). Хидрията бѣ намѣрена строшена на много парчета, отъ които тя можа да се възстанови напълно. Ржбътъ на устата и осно-

вата на дръжкитѣ сѫ украсени съ яйцевиденъ орнаментъ, шията съ палметки, а подъ фигуритѣ се намира широка ивица, украсена съ меандри, пресѣчена отъ три квадрата съ полегнали кръстове и точки. Всички тия орнаменти сѫ работени доста грубо и не отговарятъ на грижливата рисунка на фигуритѣ. Къмъ тази хидрия принадлежи и описаната по-горе сребърна цедилка обр. 47.

Върху хидрията сѫ представени три прави жени. Срѣдната, съ широка забрадка на главата и съ обеци на ушитѣ, е обърната на дѣсно и е облѣчена само съ пеплосъ; въ дветѣ си ржце тя държи сандъче, чиитѣ стени сѫ раздѣлени на червени и черни квадрати въ шахматенъ редъ. Предъ нея се намира столъ съ високо облѣгало. Въ дѣсно отъ нея стои друга жена, обърната на лѣво, облѣчена въ хитонъ и мантия; нейната коса е превързана съ две тѣсни ленти съ тъменъ цвѣтъ; на ушитѣ си има обеци; въ

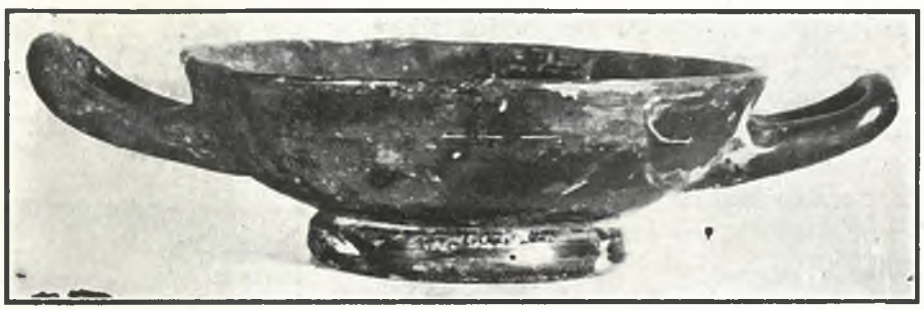

Обр. 52. — Глиненъ сѫдъ отъ Арабаджийската могила.
Fig. 52. — Coupe à vernis noir d'Arabadjiskata Moghila.

дѣсната си ржка тя държи предъ лицето си клонче съ волути, а лѣвата ржка е скрита подъ мантията. Надъ главата ѝ въ дѣсно е окачена дреха съ геометрически шарки, която трѣбва да си мислимъ, че виси на стената. Въ лѣво отъ срѣдната фигура стои трета жена, обърната на дѣсно, облѣчена съ хитонъ и мантия, съ обеци на ушитѣ и съ три тъмни превръзки на косата; въ дѣсната си ржка тя държи кѫса хурка съ кѫделя. Предъ нея, обърнатъ на лѣво, стои единъ ибисъ съ дигната на горе глава. На пръвъ погледъ тритѣ жени биха могли да се вематъ за тритѣ Парки, богинитѣ на сѫдбата. Обаче подробноститѣ говорятъ противъ подобно предположение. Столътъ и окачената на стената дреха показватъ явно, че въ случая ние имаме работа съ една обикновена сцена отъ гинекея. Подобна сцена съ три прави жени намираме и върху друга една атическа хидрия съ червени фигури отъ колекцията на поета Diego Vitrioli,[1]) съ тази само разлика, че две отъ женитѣ държатъ различни предмети, а именно

[1]) Putorti, въ Italia antichissima, fasc. V-VI, 1932, стр. 228 и обр. 5. Изданието на вазитѣ отъ сѫщата колекция въ Ausonia IV, 1909, стр. 128 сл. не ми бѣше достѫпно.

глинена кутия (пиксида) и огледало; третата жена, обаче, има въ ржката си сжщо такова клонче съ волути, както и въ нашия случай. Понеже дветѣ хидрии се схождатъ освенъ това и по стилъ, а така сжщо и меандровиятъ орнаментъ подъ фигуритѣ е еднакъвъ въ двата случая, то ще трѣбва да приемемъ, че тѣ сж излѣзли отъ едно и сжщо атическо ателие.

12. При откриването на гроба върху устата на хидрията е лежалъ другъ единъ по-малъкъ глиненъ сждъ съ разлата форма и две дръжки (киликсъ), покритъ цѣлъ съ черъ фирнисъ; вис. 5 см., диам. на отвора 16 см. (обр. 52). Подставката на сжда е украсена отдоле съ черни и червени кржгове, а върху стенитѣ на сжда се виждатъ червеникави петна, които произхождатъ отъ лошо изпичане. Очевидно е, че хидрията, при поставянето ѝ въ гроба, е била нарочно запушена съ този сждъ (гл. по-горе стр. 244 сл.). Дъното отъ другъ подобенъ сждъ е било намѣрено въ дѣсно отъ скелета, до лакета на лѣвата ржка, като е било сложено наопаки (гл. стр. 256). Счупенитѣ крайща на това дъно сж силно изтрити. Следователно сждътъ, отъ който то произхожда, не е билъ счупенъ едва презъ време на погребалната церемония, но много по-рано, като при погребението е билъ използуванъ за нѣкаква цель и този отдавна фрагментиранъ сждъ.

Обр. 53. — Алабастронъ отъ Арабаджийската могила.
Fig. 53. — Alabastron d'Arabadjiskata Moghila.

13. Сждъ отъ алабастъръ (алабастронъ), отлично запазенъ, намѣренъ въ юго-западния жгълъ на гроба; вис. 13·8 см. (обр. 53). Въ горната си часть той има два срещуположни издатъка съ дупчици въ срѣдата, които сж служили за окачване на сжда. Подобни алабастрони притежаваме вече и отъ други дуванлийски могили.[1])

14. Както споменахме и по-горе (стр. 256), въ северо-западния жгълъ на гроба, и то наредени въ правиленъ квадратъ, сж били намѣрени надъ 50 дребни предмета отъ различенъ материалъ, които ние тукъ нѣма да описваме подробно, тъй като голѣмото болшинство отъ тѣхъ не представятъ сами по себе си никакъвъ интересъ. Къмъ тѣхъ принадлежи и бронзовиятъ амулетъ, описанъ по-горе на стр. 264. Отъ каменнитѣ предмети

[1]) Дяковичъ, ИАИ III, 1925, стр. 123 и обр. 23 (отъ Кукува могила); Filow und Welkow, цит. съч. стр. 316 и обр. 43 и Велковъ, ИАИ VI, стр. 37 и обр. 34 (отъ могилата Мушовица).

заслужаватъ да се изтъкнатъ дветѣ предисторически брадвички (обр. 54, 1 и 2), дълги по 8·6 см., които принадлежатъ къмъ най-разпространенитѣ орѫдия отъ неолитната епоха у насъ. Сѫщо и каменната топка съ дупка отъ едната страна (обр. 55, 1) изглежда да принадлежи на предисторическата епоха и да

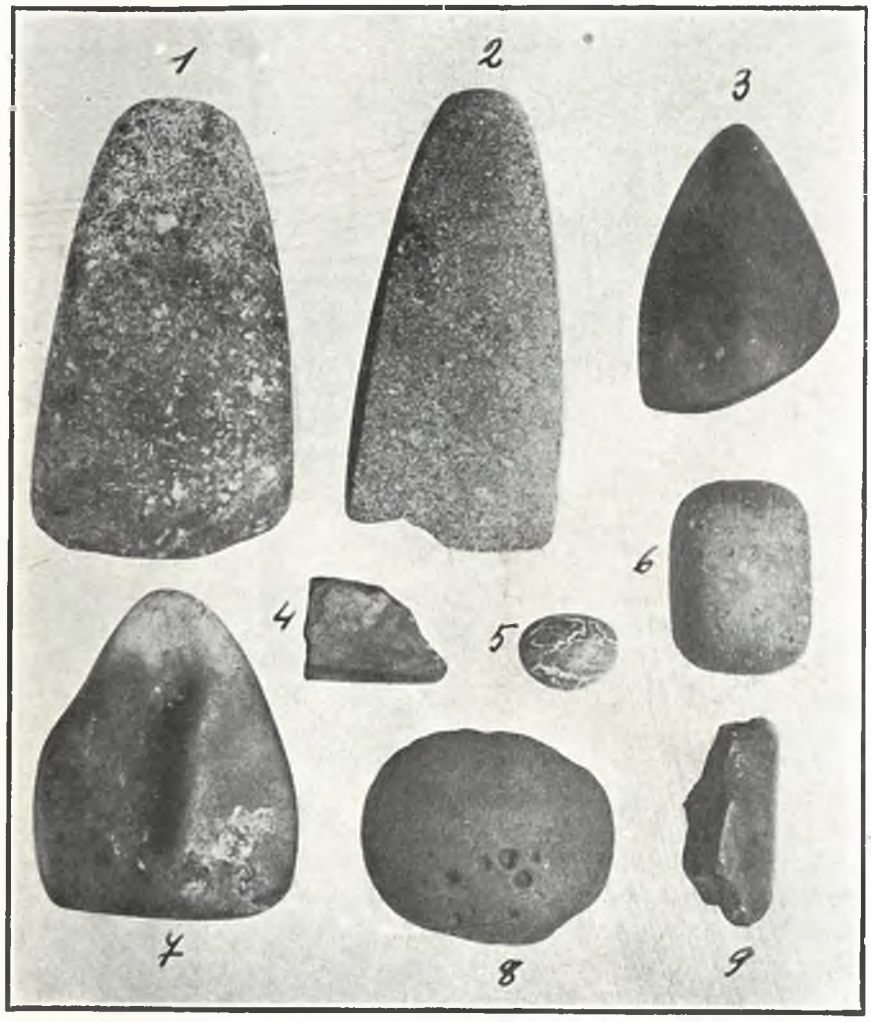

Обр. 54. — Каменни предмети отъ Арабаджийската могила.
Fig. 54. — Objets en pierre d'Arabadjiskata Moghila.

е служила за чукъ. Отъ останалитѣ каменни предмети (обр. 54, 2-9 и 55, 2-10) нѣкои изглеждатъ изобщо да не сѫ били обработвани и да сѫ били прибрани само поради тѣхната правилна и изгладена форма, добита по естественъ пѫть. Между глиненитѣ предмети (обр. 56) заслужава внимание една четвъртита плочка съ размѣри 4 × 4 см., дебела 2 см., която отъ едната

си страна има плитки дупки, разположени въ седемь реда (обр. 56, 1). Тя може да се сближи съ тритѣ глинени предмета отъ могилата Мушовица при Дуванлий, нашарени съ сѫщо такива дупки.[1]) Възможно е тѣзи

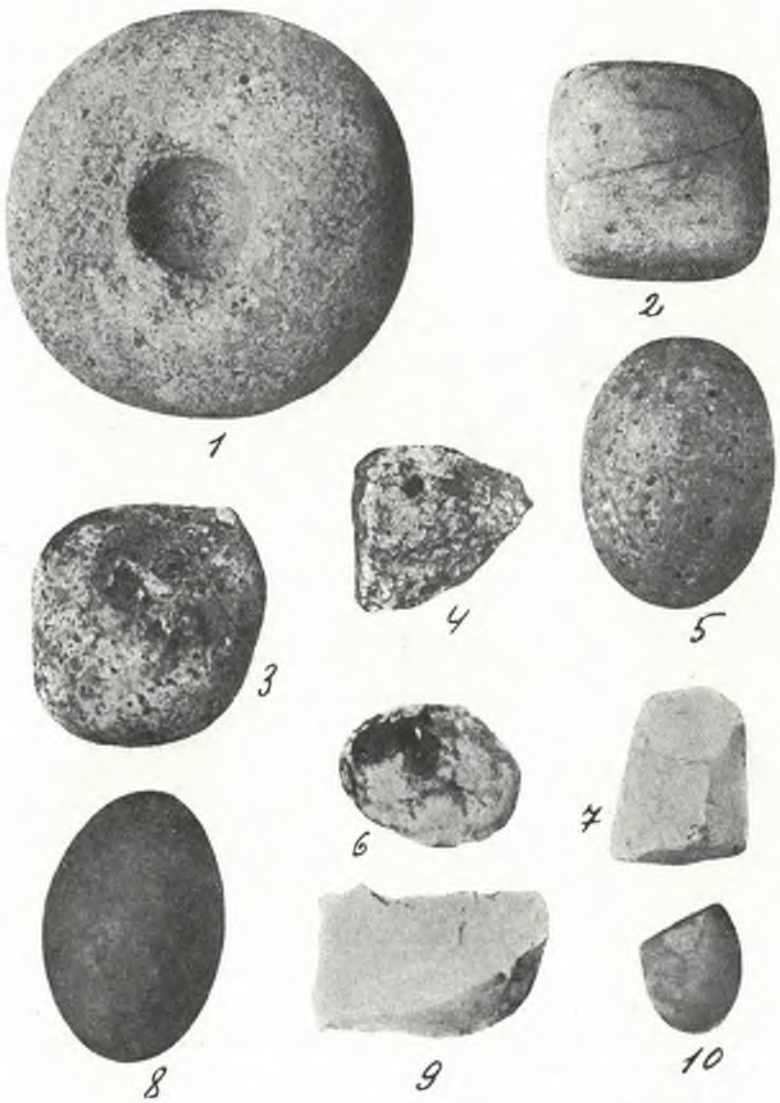

Обр. 55. — Каменни предмети отъ Арабаджийската могила.
Fig. 55. — Objets en pierre d'Arabadjiskata Moghila.

предмети да сѫ имали нѣкакво религиозно или символическо значение, което ние мѫчно бихме могли да отгатнемъ. Сѫщо така и миниатюрната

[1]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 316 обр. 41 и Велковъ, ИАИ VI стр. 41.

остродрънна амфора съ отчупено гърло, висока сега само 4 см. (обр. 56, 2), както и миниатюрната паничка, вис. 1·7 см. при диам. 2·5 см. (обр. 56, 8), заслу-

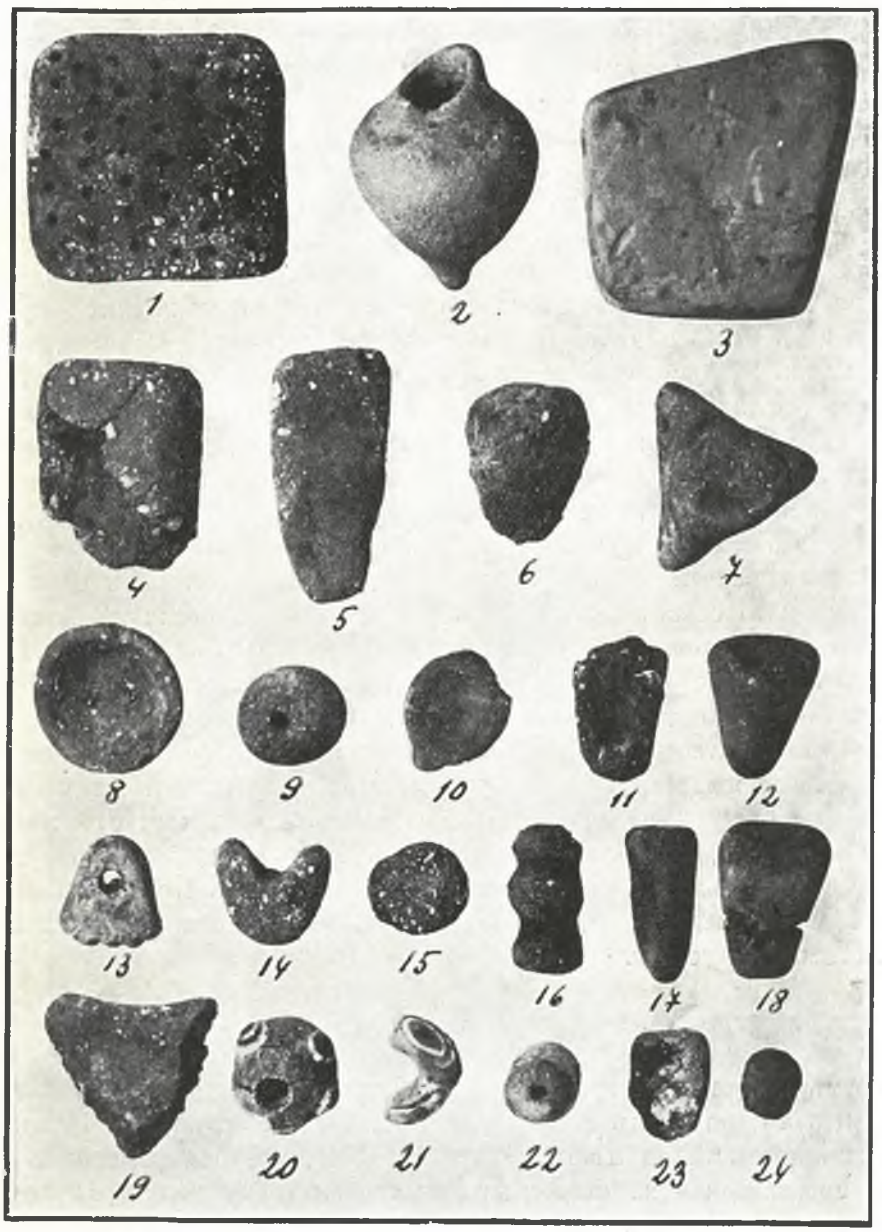

Обр. 56. — Глинени и стъклени предмети отъ Арабаджийската могила.
Fig. 56. — Objets en argile et en verre d'Arabadjiskata Moghila.

жаватъ внимание и ще трѣбва да се изтълкуватъ като играчки. По-нататъкъ ще споменемъ нѣколко неправилни парчета кехлибаръ, две голѣми мониста

(диам. 1·8 см.) съ сини и жълти шарки (обр. 56, 20 и 21), шесть черупки отъ морски миди, единъ бронзовъ кржгъ съ диам. 6·3 см., който е служилъ за подставка на изгубенъ сждъ (обр. 57, 5), два бронзови пръстена съ диаметри 2·6 и 3·1 см., които сжщо така сж само части отъ изгубени предмети (обр. 57, 1 и 3), три парчета отъ дебелъ бронзовъ телъ, една желѣзна халка съ диам. 2 см. и т. н.

Това, което прави въ случая най-много впечатление, то е разнообразниятъ характеръ на тѣзи предмети, болшинството отъ които не сж могли да иматъ никакво практическо предназначение, нито пъкъ могатъ да се обяснятъ като накити или играчки. Човѣкъ би очаквалъ да види по-скоро предмети отъ тоя родъ извхърлени на боклука, отколкото прибрани така грижливо въ единъ гробъ на възрастна жена. Предисторическитѣ предмети произхождатъ безспорно отъ нѣкое предисторическо селище въ околностьта на Дуванлий, за чието сжществуване имаме вече и други доказателства. Защо тѣзи предмети сж били прибрани и запазени, дали на тѣхъ се е гледало само като на куриозитети или пъкъ се е ценѣла и тѣхната старинность, като въ свръзка съ това имъ се е приписвала и нѣкаква особна, вълшебна сила, дали изобщо поне часть отъ каменнитѣ, глиненитѣ и металическитѣ предмети отъ тая група сж играли нѣкаква роля въ погребалнитѣ обичаи на старитѣ тракийци или тѣ сж били сложени въ гроба само като собственость на покойната, дали най-после тѣ не се намиратъ въ нѣкаква връзка съ общественото положение на покойната или пъкъ отразяватъ нѣкоя страна на нейния характеръ — на всички тѣзи въпроси днесъ не би могло да се отговори даже и съ предположения. На всѣки случай обстоятелството, че въ гроба на Арабаджийската могила, наредъ съ такива ценни произведения на старогръцкото златарство и на старогръцката керамика, сж могли да бждатъ поставени и предмети отъ тоя видъ, показва най-добре, колко още примитивенъ е билъ манталитетътъ на старитѣ тракийци, въпрѣки всичкия външенъ блѣсъкъ, който тѣ сж се опитвали да си предадатъ чрезъ най-хубавитѣ произведения на тогавашната художествена индустрия.

* * *

Тритѣ новооткрити гробници при Дуванлий ни даватъ изобиленъ и твърде ценевъ материалъ за културата на старитѣ тракийци. И въ тѣхъ, наредъ съ предмети на мѣстното производство, ние намираме пакъ многобройни произведения на старогръцката художествена индустрия отъ най-доброкачественъ видъ, които сж били внасяни било направо отъ Атина, било отъ ония старогръцки центрове, които сж се намирали подъ непосрѣдственото влияние на атическото изкуство. Тѣзи произведения свидетелствуватъ не само за тѣснитѣ търговски връзки, които сж сжществували тогава между вжтрешностьта на Тракия и атинската държава, но така сжщо и за голѣмото материално благосъстояние на тогавашнитѣ тракийски пър-

венци. Сребърнитѣ сѫдове съ позлатени изображения, които намираме въ дуванлийскитѣ гробове и които принадлежатъ къмъ най-рѣдкитѣ и най-хубавитѣ произведения на старогръцкото златарство, сѫ имали безспорно и въ онова време значителна материална стойность и сѫ могли да попаднатъ въ ржцетѣ само на охолни хора. Не по-малко красноречиви сѫ и злат-

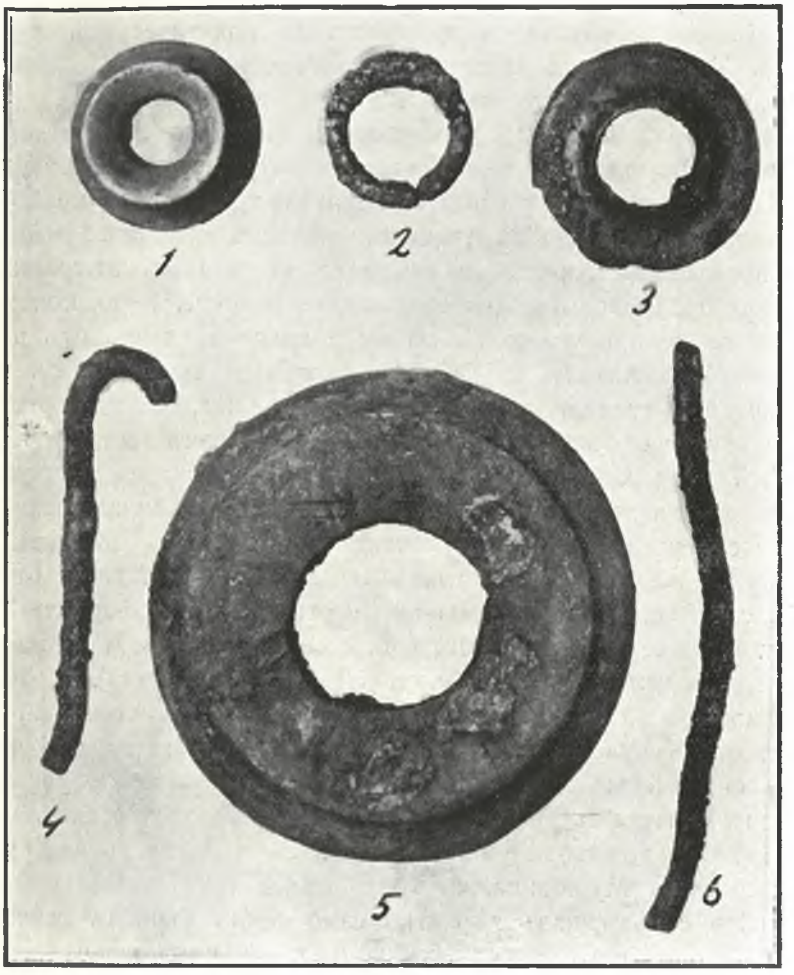

Обр. 57. — Бронзови и желѣзни предмети отъ Арабаджийската могила.
Fig. 57. — Objets en bronze et en fer d'Arabadjiskata Moghila.

нитѣ накити, които намираме въ такова голѣмо количество въ женскитѣ гробове при Дуванлий. Така напр. въ гробницата на Кукува могила бѣха намѣрени златни предмети съ обща тяжесть 1270·10 гр. Златнитѣ предмети отъ могилата Мушовица възлизатъ на 438·95 гр., а тѣзи отъ новооткритата Арабаджийска могила — на 158·50 гр. Очевидно е, че хора,

които сѫ заравяли такова голѣмо количество злато въ гробоветѣ на своитѣ близки, трѣбва да сѫ притежавали значително материално благосъстояние. Отдѣлни повече или по-малко ценни предмети се намиратъ не само въ дуванлийскитѣ, но почти въ всички тракийски гробове отъ V и IV вѣкъ пр. Хр. За да разберемъ по-добре значението на това обстоятелство, ние трѣбва да припомнимъ, че по-къснитѣ тракийски гробове сѫ сравнително много по-бедни. Тази промѣна въ погребалния инвентаръ сигурно не е случайна. Тя ще трѣбва да се обясни съ промѣната на политическитѣ и стопански условия въ Тракия следъ покоряването на страната отъ Филипа Македонски и следъ нашествията на келтитѣ.

Находкитѣ отъ Дуванлий сѫ важни и въ друго едно отношение. Тѣ доказаха за пръвъ пѫть, че търговията съ вѫтрешностьта на Тракия не е била монополъ само на ионийскитѣ колонии по тракийското крайбрѣжие, но че тя е ставала и направо съ Атина или нейнитѣ колонии. Гръцкитѣ художествени произведения, които се намираха до сега въ вѫтрешностьта на Тракия, бѣха предимно отъ ионийско произхождение,[1]) по която причина и трѣбваше да се приеме, че тѣ сѫ били внасяни главно отъ ионийскитѣ центрове на Мала Азия и че Тракия е търгувала предимно съ тѣзи центрове. Обаче отъ дуванлийскитѣ находки се вижда, че произведенията на атическото изкуство сѫщо така сѫ намѣрили широкъ достѫпъ въ вѫтрешностьта на Тракия. Съответно съ това ние ще трѣбва за напредъ да търсимъ пѫтищата на тракийската търговия и въ друго направление.

По своето устройство новооткрититѣ гробници отъ Дуванлий се схождатъ въ общи черти съ известнитѣ отъ по-рано гробници отъ сѫщото мѣсто. Тѣ сѫ сравнително съ малки размѣри, иматъ формата на саркофагъ и сѫ направени било отъ отдѣлни каменни блокове (Голѣмата могила), било отъ единъ само каменъ блокъ (Лозарската могила). Гробницата отъ Голѣмата могила, по солидния си каменъ градежъ, стои най-близко до гробницата отъ Кукува могила.[2]) При Арабаджийската могила каменниятъ материалъ е замѣненъ съ дърво. Нейниятъ гробъ може да се сравни, следователно, отчасти съ гроба отъ Башова могила, който е билъ граденъ съ каменни блокове, но отгоре е билъ покритъ съ дървени греди,[3]) отчасти съ гроба въ могилата Мушовица, въ който сѫщо така липсва каменъ градежъ и който е съдържалъ вѣроятно само единъ дървенъ ковчегъ.[4]) Различията въ начина на погребението на мѫжетѣ и на женитѣ, които бѣха наблюдавани при по-раншнитѣ дуванлийски гробове, се потвърждаватъ и отъ новитѣ находки: въ Голѣмата могила, въ която, споредъ намѣренитѣ предмети, е билъ погребанъ мѫжъ, имаме изгаряне на тѣлото; въ Арабаджийската могила, въ която е била погребана жена, имаме заравяне на тѣлото. При Лозарската могила възъ основа на намѣренитѣ предмети не

[1]) Филовъ, ИАД VI, 1916 18, стр. 37 сл.; Röm. Mitteil. XXXII, 1917, стр. 57 сл.; L'art antique en Bulgarie, Sofia 1925, стр. 5, 15 сл. и 21; Trebenischte стр. 100.
[2]) Дяковичъ, ИАИ III, 1925, стр. 112.
[3]) Filow und Welkow, цит. съч. стр. 284; Велковъ, ИАИ VI, 1930/31, стр. 6.
[4]) Пакъ тамъ стр. 306 и стр. 27.

може да се опредѣли, дали гробътъ е на мѫжъ или на жена. Но понеже тѣлото е било изгорено, ще трѣбва да приемемъ, по аналогия съ другитѣ дуванлийски гробове, че и въ тази могила е билъ погребанъ мѫжъ. Колкото и да е важна за тракийскитѣ погребални обичаи практиката, която намираме прокарана тъй последователно въ дуванлийския некрополъ съ изгарянето на мѫжетѣ и заравянето на женитѣ, все пакъ би било прибързано да правимъ обобщения и да приемемъ, че тази практика е била възприета отъ всички тракийски племена. Че това действително не е било така, се вижда най-добре отъ новитѣ, необнародвани още находки отъ Малъ-тепе при Мезекъ, дето бѣха констатирани два гроба на жени съ изгаряне на тѣлото. При това находкитѣ отъ Малъ-тепе датиратъ отъ края на IV вѣкъ пр. Хр., тъй че тѣ и по време не стоятъ много далечъ отъ дуванлийскитѣ находки. Този въпросъ ще може да се изясни по-добре само чрезъ изследвания на погребалнитѣ могили и въ други области у насъ.

Датата на новооткрититѣ гробници при Дуванлий може да се опредѣли доста точно възъ основа на намѣренитѣ въ тѣхъ предмети. Ние видѣхме вече (стр. 226 сл.), че златниятъ пръстенъ отъ Голѣмата могила, който не е билъ носенъ дълго време, датира още отъ първата половина на V в. пр. Хр. Около срѣдата на V в. пр. Хр. ще трѣбва да се поставятъ и сребърниятъ кантаросъ съ позлатени фигури (стр. 238), горгонейонътъ (стр. 240), както и позлатенитѣ сребърни пластинки съ изображения на колесници (стр. 242). Не е безъ значение и фрагментътъ отъ глинения лекитъ съ черни фигури, който бѣ намѣренъ вънъ отъ гробницата и който датира отъ първата половина на V в. пр. Хр. (гл. стр. 225). Останалитѣ предмети отъ Голѣмата могила не могатъ да се датиратъ тъй точно. Обаче нито единъ отъ тѣхъ не указва на по-късна епоха. При такива условия и самото погребение въ Голѣмата могила ще трѣбва да се постави около срѣдата на V в. или най-късно презъ първитѣ десетилѣтия отъ втората половина на V в. пр. Хр. На всѣки случай, както се вижда отъ художествения характеръ на намѣренитѣ въ него предмети (стр. 238), гробътъ отъ Голѣмата могила е най-малко съ една генерация по-старъ отъ гроба на Башова могила.

Погребението въ Лозарската могила може да се датира по-точно само възъ основа на глинения лекитъ съ черни фигури, тъй като леглото не ни дава по-точни хронологически указания. Понеже лекитътъ датира най-късно отъ началото на V в. пр. Хр. (гл. стр. 252), то и самото погребение ще трѣбва да се постави не по-късно отъ срѣдата на сѫщото столѣтие. По време то съвпада съ погребението въ Кукува могила, което сѫщо така принадлежи на първата половина на V в. пр. Хр.[1]). Отъ предметитѣ, намѣрени въ Арабаджийската могила, най-голѣмо значение за датата на гроба има атическата хидрия съ червени фигури, която принадлежи най-късно на епохата на Перикла. Следователно и самото погребение ще трѣбва да се постави не по-късно отъ края на V в. пр. Хр.

[1]) Филовъ, ИАИ IV, 1926/27, стр. 52.

Като имаме предъ видъ всичко това, ние бихме могли да подредимъ главнитѣ дуванлийски могили въ следния хронологически редъ: 1) могилата Мушовица (края на VI или началото на V в. пр. Хр.); 2) Кукува могила и Лозарската могила (първата половина на V в. пр. Хр.); 3) Голѣмата могила (около срѣдата или най-късно първитѣ десетилѣтия отъ втората половина на V в. пр. Хр.); 4) Арабаджийската могила (втората половина на V в. пр. Хр.); 5) Башова могила (края на V или началото на IV в. пр. Хр.). Отъ това се вижда, че тракийското селище при Дуванлий се е радвало на най-голѣмо материално благосъстояние отъ края на VI до началото на IV вѣкъ пр. Хр. Останалитѣ могили, които произхождатъ отъ други епохи, съдържатъ много по-бедни погребения.

Neuentdeckte thrakische Hügelgräber von Duvanlii (Südbulgarien)

Die Ausgrabungen in der Grabhügelnekropole von Duvanlii (vgl. Filow und Welkow, Jahrb. des deutschen archäol. Inst. XLV, 1930, 281-322) wurden im Jahre 1931 fortgesetzt und zu Ende geführt. Auch in diesem Jahre wurden drei Gräber des 5. Jahrh. v. Chr. mit reichen Beigaben entdeckt, die auf ein allgemeineres Interesse Anspruch erheben dürfen. Ich gebe hier einen vorläufigen Bericht über die neuen Funde, indem ich für ihre ausführlichere Behandlung auf die abschliessende, in Vorbereitung begriffene Veröffentlichung sämtlicher Funde aus Duvanlii hinweise.

I. Grabhügel „Golemata Mogila“ („der grosse Hügel“); H. 7 m, Durchm. der Basis 45 m (Abb. 1). Die Grabkammer lag in einer Tiefe von 5,5 m unter dem Gipfel des Hügels, 2 m südlich von seinem Zentrum, und zwar in gleicher Höhe mit dem umliegenden Boden. Sie war aus grossen Steinquadern gebaut, im Inneren 2,33 m lang, 1,08 m breit und 1,11 m hoch. Oben war sie mit sechs grossen Steinplatten überdeckt, die eine Art von Giebeldach bildeten (Abb. 2-7). Der Boden war ebenfalls mit grossen Steinplatten bedeckt. Ausserhalb des Grabes wurde nur das Fragment eines Lekythos der spätesten schwarzfigurigen Gattung gefunden (Abb. 9). Die Leiche war verbrannt und dann mit folgenden Gegenständen in der Grabkammer beigesetzt:

1. Goldener Ring mit der vertieften Darstellung eines Reiters von ganz vorzüglicher Ausführung (Abb. 10 u. 11); Durchm. des Ringes 26 mm, Durchm. des Schildes 14 × 23 mm, Gew. 13,70 g. Am Rande die Inschrift ΣΚΥΘΟΔ|ΟΚΟ. Der Name ist zweifellos thrakischen Ursprungs und lässt sich mit thrakischen Fürstennamen wie Ἀμάδοκος, Μήδοκος, Σάδοκος, Σαράτοκος und Σπαράδοκος vergleichen. Die Haarbehandlung des Reiterkopfes weist noch archaische Züge auf; als nächste Parallele ist der Kopf des Apollo vom Westgiebel in Olympia anzuführen. Demnach wird der Ring um die Mitte des 5. Jahrh. v. Chr. zu datieren sein.

2. Grosse goldene Brustplatte (Abb. 12, 2); L. 0,385 m, Br. 0,095 m, Gew. 86,80 g. Die Platte ist mit gestanzten Ornamenten (Rosetten und Punkte) in barbarischer Ausführung verziert.

3. Kleine goldene Brustplatte (Abb. 12, 1); L. 0,175 m, Br. 0,07 m, Gew. 28 g; verziert mit gestanzten geometrischen Ornamenten (Buckel und

falsche Spirale). — Die Erklärung dieser Gegenstände als Brustplatten wird durch andere Funde aus Duvanlii bestätigt; vgl. Filow u. Welkow a. a. O. 286 f. und die hier veröffentlichte Platte Abb. 43, die auf der Brust des Skelettes gefunden wurde.

4. Silberner Kantharos mit gravierten und vergoldeten Darstellungen (Abb. 13); H. mit den Henkeln 0,255 m, ohne Henkel 0,187 m, Durchm. der Mündung 0,165 m. Die Henkel sind am Rande des Gefässes mit silbernen vergoldeten Satyrmasken von prachtvoller Ausführung verziert (Abb. 14, 1 u. 2). Die Darstellungen zeigen auf der einen Seite des Gefässes Dionysos und eine Mänade mit einem Rehkalb in den Händen (Abb. 15-17), auf der anderen Seite eine tanzende Mänade und einen älteren Satyr mit Pferdeschwanz und Thyrsos (Abb. 18-20). Der Stil der Figuren, mit ihrer strengen Zeichnung und mit der noch schematischen Faltenbildung der Chitone, weist auf die Mitte des 5. Jahrh. v. Chr. hin. Der Kantharos ist wenigstens um eine Generation älter, als die beiden Silberschalen mit ähnlichen gravierten Darstellungen aus Baschova Mogila (Filow u. Welkow a. a. O. 288 ff.).

5. Silberner Kantharos ohne Darstellungen (Abb. 21); H. mit den Henkeln 0,25 m, ohne Henkel 0,18 m, Durchm. der Mündung 0,155 m. Auch bei diesem Gefässe waren die Henkel an der Mündung mit silbernen vergoldeten Satyrmasken verziert (Abb. 14, 3 u. 4). Das eine Exemplar scheint später durch eine schlechte Nachbildung ersetzt worden zu sein (Abb. 14, 3).

6. Silberne vergoldete Plättchen mit gestanzten Reliefsdarstellungen (Abb. 22-24). Die Plättchen sind aus ganz dünnem Blech geschnitten; um ihre Form zu bewahren mussten sie auf der Rückseite mit einem härteren Stoff ausgefüllt werden, von dem keine Reste erhalten sind. Es sind folgende Stücke vorhanden: a) Gorgoneion (Abb. 22, 1); Durchm. 0,09 m. Ein ganz ähnliches, aber bedeutend grösseres Stück (Durchm. 0,15 m) wurde in einem der Sieben Brüder-Hügel des Kubangebietes in Südrussland gefunden (Minns, Scythians and Greeks S. 210 und Abb. 114; Vesselovskij, „Izvestia" der arch. Komm. Bd. 65, 1918, S. 3 und Abb. 1). Dieses Stück, welches nach den mitgefundenen Gegenständen spätestens vom Ende des 5. Jahrh. v. Chr. stammen kann, unterscheidet sich durch stärkere Stilisierung und eine trockenere Ausführung. Das Gorgoneion aus Golemata Mogila hat archaischere Züge und ist zweifellos älter; es wird spätestens um die Mitte des 5. Jahrh. anzusetzen sein. — b) Zwei viereckige Plättchen, 0,065 × 0,065 m, mit zwei fast ganz gleichen Darstellungen: eine Quadriga in Vorderansicht, darin Nike mit ausgebreiteten Flügeln, einen Kranz in der erhobenen Rechte haltend; rechts und links je ein Baum und ein Ast (Abb. 23-24). Unterschiede sind nur in der Behandlung der Kleider und in der Form der Bäume festzustellen. Die streng symmetrische Anordnung der Pferde, die ihre nächsten Analogien auf schwarzfigurigen Vasen vom Ende des 6. Jahrh. v. Chr. findet (Amphora des Andokides in Northampton, chalkidische Amphoren in Athen und München u. a. m.), die Bildung der Augen und der ganze Stil der Figuren zeigen, dass auch diese Stücke spätestens um die Mitte des 5. Jahrh. v. Chr. anzusetzen sind. — c) Fünf ganz gleiche, mit derselben Form hergestellte Plättchen mit Löwenköpfen (Abb. 22, 2-6); 0,055 ×

0,055 m. — Es liegt am nächsten anzunehmen, dass alle diese Plättchen die Verzierung eines ledernen Paradepanzers gebildet haben; andere Anzeichnen aber sprechen mit grösserer Wahrscheinlichkeit dafür, dass sie keinen praktischen Gebrauch gehabt und nur als Verzierung der Leiche gedient haben.

7. Bronzehydria (Abb. 25); H. 0,41 m, Durchm. des Bauches 0,322 m, Durchm. der Mündung 0,147 m. Die Mündung war mit dem silbernen Kantharos n. 5 zugedeckt.

8. Helm aus Leder und Bronze; nur die Backenklappen (Abb. 26) und das Nackenstück (Abb. 27) waren aus Bronze. Der obere Teil des Helmes, der aus doppeltem starkem Leder hergestellt war, befand sich bei Aufdeckung des Grabes verhältnismässig noch in gutem Zustand. Er war ursprünglich mit ornamentierten Bronzeplättchen in der Form von Rauten und Voluten beschlagen. Ein Teil dieser Plättchen war noch erhalten (Abb. 28).

9. Eisernes Hiebeschwert mit Griff aus Elfenbein (Abb. 29 u. 30); L. 0,82 m, Br. etwa 0,06 m. Diese Form, die auf attischen rotfigurigen Vasen öfters abgebildet wird (vgl. Remouchamps, Griechische Dolch- und Schwertformen, Oudheidkundige Mededeelingen uit's Rijksmuseum te Leiden VII, 1926, 60 ff.; Déchelette, Manuel d'archéol. préhist. II 1134 ff.), kommt in Bulgarien zum ersten Mal vor. Das Schwert ist zweifellos aus Griechenland importiert.

10. Eiserner stark oxydierter Gürtel, der aus einzelnen, auf einer Unterlage angenähten Schuppen bestand (Abb. 31); L. 0,64 m, Br. in der Mitte 0,18 m, an beiden Enden 0,07 m. Auf der Oberfläche sind noch Reste von Leinwand erhalten.

11. Reste einer stark zerstörten eisernen Speerspitze.

In der Mitte der Grabkammer konnten die Reste eines zu Staub gewordenen, purpurroten Stoffes festgestellt werden, der nur noch an der Färbung des Bodens zu erkennen war. Er hat gelbliche, ursprünglich wohl weisse Ornamente gehabt, die in der Abb. 8 annährend wiedergegeben sind. Einige ganz winzige Reste von Goldfaden scheinen darauf hinzuweisen, dass der Stoff auch mit Gold verziert war. Offenbar hat man diesen kostbaren Stoff nach der Bestattung über den Knochenresten und den Grabbeigaben ausgebreitet. Das Grab wird um die Mitte des 5. Jahrh. v. Chr., spätestens um 430 zu datieren sein.

II. Grabhügel „Lozarskata Mogila" („der Weinbergshügel"); H. 8 m, Durchm. der Basis 50 m (Abb. 32). In einer Tiefe von nur 3 m unter dem Gipfel des Hügels und 4 m südöstlich von seinem Zentrum wurde ein Sarkophag aus bröckeligem Sandstein entdeckt (Abb. 33). Obwohl der ganze Hügel abgetragen wurde, kam kein anderes Begräbnis zum Vorschein. Die Beobachtung der Schichten hat gezeigt, dass der Hügel zunächst in einer Höhe von 4 m aufgeschüttet wurde; erst nachdem das Grab angelegt war, hat man den Hügel noch um vier weitere Meter erhöht. Der Sarkophag war im Inneren 1,80 m lang, 0,77 m breit und 0,96 m tief; die Wände waren etwa 0,10 m dick. Er enthielt verbrannte Knochen und die gut erhaltenen Holzteile eines Bettes (Abb. 34-38). An Grabbeigaben wurden nur ein schwarzfiguriger Lekythos der späten Gattung mit teilweise eingerizten Ornamenten (Abb. 39), ein eiserner Ring und ein eiserner

nagelartiger Gegenstand gefunden. Auf Grund des schwarzfigurigen Gefässes lässt sich das Grab in die erste Hälfte des 5. Jahrh. v. Chr. datieren.

III. Grabhügel „Arabadžijskata Mogila" (genannt so nach dem Besitzer des betreffenden Grundstückes); H. 2,70 m, Durchm. der Basis 30 m (Abb. 40). Der Hügel war ursprünglich wahrscheinlich höher und ist dann bei den Feldarbeiten teilweise abgetragen worden. Das Grab wurde 5 m südwestlich vom Zentrum des Hügels entdeckt. Es hat die Form einer 4,20 m langen, 3,10 m breiten und 0,20 tiefen, in der Muttererde angelegten Grube. In ihrer Mitte war eine zweite Grube angelegt, die nur 2,50 m lang, 1,45 m breit und 0,35 m tief war. Das eigentliche Grab befand sich in der zweiten Grube und war seitlich mit 0,10 dicken Holzbalken ausgebaut (Abb. 41). Die Decke, die ebenfalls aus dicken Holzbalken bestand, war eingestürzt. Das Grab enthielt das Skelett einer Frau mit folgenden Beigaben:

1. Goldener Fingerring mit der vertieften Darstellung eines Reiters (Abb. 42); Durchm. des Ringes 27 mm, Durchm. des Schildes 14 × 22 mm, Gew. 14,80 g; gefunden bei der l. Hand des Skelettes. Die Darstellung ist nachlässiger als bei dem Fingerringe aus „Golemata Mogila" und lässt sich deshalb auf Grund des Stiles nicht datieren. Um den Rand herum läuft eine grössere Inschrift, von der in der oberen Hälfte nur einzelne Buchstaben zu erkennen sind, da der Ring an dieser Stelle ziemlich stark abgerieben ist; unten ist deutlich ΜΕΠΗΝΑΙ zu lesen (der letzte Buchstabe steht zwischen den Hinterbeinen des Pferdes). Auch dieser Name scheint thrakisch zu sein.

2. Goldene Brustplatte mit gestanzten geometrischen Ornamenten in barbarischer Ausführung (Abb. 43); L. 0,165 m, Br. 0,072 m, Gew. 16,75 g; gefunden auf der Brust des Skelettes.

3. Goldene Halskette, bestehend aus 17 kugelförmigen Anhängseln, die aus zwei Teilen hohl gearbeitet und mit Filigran- und Granulierornamenten verziert sind (Abb. 44); H. der einzelnen Anhängsel 0,025 m, Gew. 3,10—3,70 g, Gesamtgew. 54,70 g. Vgl. Filow und Welkow a. a. O. 310.

4. Neunzehn goldene Perlen, die wahrscheinlich zu derselben Kette gehören und mit ähnlichen Ornamenten verziert sind (Abb. 44 oben); Durchm. 0,009 m, Gew. 0,70 bis 0,90 g, Gesamtgew. 15,25.

5. Sechs goldene halbmondförmige Ohrringe von ausgezeichneter Arbeit (Abb. 45, 3-8); H. 0,023 bis 0,025 m, Gew. 4,95 bis 5,55 g, Gesamtgew. 31,35 g. Gefunden je drei auf beiden Seiten des Kopfes. Die Ohrringe sind ebenfalls hohl gearbeitet und mit Ornamenten in Filigran- und Granuliertechnik verziert (vgl. Hadaczek, Der Ohrschmuck der Griechen und Etrusker S. 5 f. und 21 ff.).

6. Zwei goldene Ohrringe in der Form von Spiralen mit ähnlichen Ornamenten (Abd. 45, 1 u. 2); H. 0,028 und 0,030 m, Gew. 12,90 und 12,75 g; gefunden auf beiden Seiten des Kopfes. Vgl. Filow und Welkow a. a. O. 312.

7. Silbernes henkelloses Gefäss (Abb. 46); H. 0,23 m, Durchm. des Bauches 0,162 m; gefunden in der südwestlichen Ecke des Grabes.

8. Silbernes Sieb mit umgebogenem Rand (Abb. 47); Durchm. 0,103 m; gefunden zusammen mit der Hydria Abb. 50, zu der es wahrscheinlich auch gehört.

9. Bronzespiegel mit abgebrochenem Griff, der nicht aufgefunden wurde und demnach schon bei der Bestattung gefehlt haben muss (Abb. 48); Durchm. 0,153 m; gefunden links vom Kopfe.

10. Bronzeamulett (Abb. 49) von einer in Thrakien und in Südrussland öfters vorkommenden Form (vgl. Filow, Röm. Mitteil. XXXII, 1917, S. 28 und 50, Abb. 6 und 51; Schmidt, Prähist. Zeitschr. XVIII, 1927, 26 ff.); L. 0,041 m, H. 0,032 m. Die Erklärung dieser Gegenstände als „Stirnschmuck" oder „Nasenstücke" von Pferden (Minns, Scythians and Greeks S. 169; Schmidt a. a. O.; Boroffka in der Festschrift „Fünfundzwanzig Jahre Röm.-Germ. Kommission", Berlin 1930, S. 56; Rostowzew, Skythien und der Bosporus I 540) wird durch die bisherigen Funde aus Bulgarien nicht bestätigt.

11. Attische rotfigurige Hydria (Abb. 50 u. 51); H. 0,378 m, Durchm. des Bauches 0,28 m, Durchm. der Mündung 0,152 m; gefunden in der nordöstlichen Ecke des Grabes, in vielen Stücken zerbrochen, aus denen sie sich vollständig herstellen liess. Die Bilder stellen eine Szene aus dem Gynekeion dar. Der Stil weist auf die perikleische Zeit hin.

12. Schwarzgefirnisste Schale (Kylix) mit niedrigem Fuss (Abb. 52); H. 0,05 m, Durchm. der Mündung 0,16 m; gefunden auf der Mündung der Hydria Abb. 50. Der Boden eines zweiten ähnlichen Gefässes wurde neben dem l. Ellenbogen des Skelettes gefunden. Die stark abgeriebenen Ränder dieses Fragmentes beweisen, dass das Gefäss schon lange vor der Bestattung zerbrochen war.

13. Alabastron (Abb. 53); H. 0,138 m; gefunden in der südwestlichen Ecke des Grabes.

14. In der nordwestlichen Ecke des Grabes lagen, in einem regelmässigen Quadrat geordnet, über 50 kleine Gegenstände aus verschiedenem Material (Abb. 54-57); zu ihnen gehörte auch das Bronzeamulett n. 10. Es verdienen hervorgehoben zu werden: prähistorische Steingeräte (Abb. 54, 1 u. 2); eine kleine Tonplatte (0,04 × 0,04 m, 0,02 m dick), verziert mit 7 Reihen von Löchern (Abb. 56, 1); eine nur 0,04 m hohe Spitzamphora, die wohl als Spielzeug zu deuten ist (Abb. 56, 2); ein kleiner Teller (Durchm. 0,025 m) mit ähnlicher Bestimmung (Abb. 56, 8); unregelmässige Bernsteinperlen; zwei Glasperlen mit blauen und gelben Mustern (Abb. 56, 20 u. 21); sechs Schalen von Seemuscheln u. a. m.

Das Grab von Arabadžijskata Mogila wird spätestens am Ende des 5. Jahrh. v. Ghr. zu setzen sein.

Die neuen Funde aus Duvanlii bestätigen die schon früher gemachte Beobachtung, dass in dieser Nekropole nur die Männer verbrannt, die Frauen dagegen bestattet wurden. Man darf aber diese Sitte nicht verallgemeinern und sie bei allen thrakischen Stämmen erwarten. Die noch nicht veröffentlichten Funde aus Mal-Tepe bei Svilengrad in Südbulgarien, die vom Ende des 4. Jahrh. v. Chr. stammen und demnach zeitlich von den Funden aus Duvanlii nicht entfernt sind, haben uns den Beweis gebracht, dass die Verbrennung der Leiche in anderen Gegenden auch bei Frauen üblich war.

B. Filov

Нови находки отъ некропола на Месемврия

отъ Г. И. Кацаровъ

Още презъ 1911 г. азъ имахъ възможность да изследвамъ два гроба отъ IV в. пр. Хр., които се откриха въ самия морски брѣгъ, юго-западно отъ Месемврия, недалечъ отъ провлака, който свързва града съ сушата; въ единъ отъ тия гробове се намѣри бронзова позлатена хидрия, украсена съ релиефъ, който представя грабването на Орейтия отъ Бореасъ.[1]) Още тогава можеше да се предполага, че некрополътъ на древната Месемврия се е намиралъ въ мѣстностьта Алони (хармани), около мѣстото на днешнитѣ християнски гробища. Това предположение се потвърди отъ нови находки.

Въ горепоменатата мѣстность, западно отъ днешнитѣ гробища, презъ лѣтото и есеньта 1931 г. сж били построени около 100 бѣжански кжщи. Тука, на разни мѣста, при копане за основи и изби на кжщитѣ, сж били открити много гробове отъ древния некрополъ на града. За жаль, повечето отъ тия гробове сж били разрушавани отъ копачитѣ и открититѣ въ тѣхъ предмети сж били разграбени и пръснати. Малка часть отъ намѣренитѣ предмети сж били спасени отъ учителя въ Месемврия г. Дим. Йовчевъ и сега сж прибрани въ сбирката на Бургазкото археологическо дружество.

Презъ септември 1931 г. азъ имахъ възможность да посетя Месемврия и да събера нѣкои сведения.[2]) Повечето отъ открититѣ гробове (около 1—1·26 м. подъ равнището на почвата) сж били градени съ дѣлани плочи отъ мѣстенъ варовникъ въ форма на саркофази и сж били покрити сжщо съ 3—4 каменни плочи; гробоветѣ сж били ориентирани отъ и. къмъ з. или отъ с. къмъ ю. Откривани били и погребения безъ каменна гробница; трупътъ, вѣроятно въ дървенъ ковчегъ, е билъ поставенъ върху скалната основа на почвата и билъ заравянъ.

При моето посещение на Месемврия биде разкритъ единъ непокжтнатъ гробъ, който се намираше непосрѣдствено задъ западната стена на новопостроената кжща на Добри Василевъ. Гробътъ (1 м. подъ равнището на

[1]) За тия находки ср. ИАД II, 1911, стр. 264; Athen. Mitteil. XXXVI, 1911, 308.

[2]) При обиколката бѣхъ придруженъ отъ г. г. Г. п. Аяновъ и П. Воденичаровъ, уредникъ на археологическата сбирка въ Бургазъ; дължа сжщо голѣма благодарность на окржжния управитель г. Димо х. Диневъ и на председателя на постоянната комисия г. А. Козаровъ, които ми оказаха съдействие.

почвата), ориентиранъ отъ северъ къмъ югъ, бѣше изграденъ отъ добре одѣлани четвъртити плочи и имаше дълж. 2·29 м., шир. 0·75 м., вис. 1 м.; плочитѣ бѣха наредени направо върху скалната основа на почвата, безъ никаква спойка; покривътъ бѣше образуванъ отъ три голѣми плочи (обр. 58). Гробътъ бѣше пъленъ съ пѣсъкъ, трупътъ (дълж. около 1·70 м.) — напълно разложенъ; отъ малкото запазени части (зжби и останки отъ коститѣ на нозетѣ) се установи, че

Обр. 58. — Гробница № 1 въ Месемврия.

Fig. 58. — Tombeau № 1 de Mesemvria.

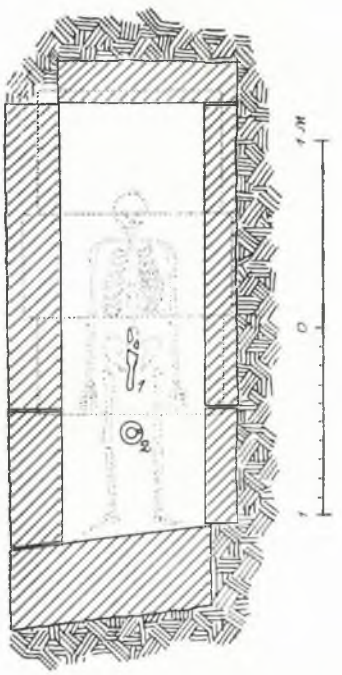

Обр. 59. — Планъ на гробницата въ Месемврия.

Fig. 59. — Plan du même tombeau.

главата е лежала на северъ. Между краката (обр. 59) се намѣриха чирепи отъ глиненъ сждъ, който биде възстановенъ (обр. 60). Сждътъ е съ блѣдочервеникавъ цвѣтъ, вис. 20·5 см., диам. на търбуха 13·5 см., диам. на профилуваното устие 7·5 см.; конвексното дъно е снабдено съ пръстенъ (Standring); вертикалната дръжка е плоска. На мѣстото на таза се намѣри счупенъ и разяденъ отъ

ржжда желѣзенъ предметъ (стригила?); запазена по-добре е горната часть на тоя предметъ, дълга 21·5 см.; запазенъ е отчасти и върхътъ му, който е заобленъ; предметътъ е слабо изкорубенъ, а дръжката на горната си часть е извита; въ срѣдата на дръжката има следи отъ малъкъ пръстенъ. Обр. 61.[1]) Близу до глинения сждъ се намѣри желѣзенъ гвоздей, а другъ гвоздей се намѣри къмъ срѣдата на скелета. Може да се предположи, че трупътъ е билъ поставенъ въ дървенъ ковчегъ, който напълно е изгнилъ.

Обр. 60. — Глиненъ сждъ отъ гробницата въ Месемврия.
Fig. 60. — Vase en argile provenant du tombeau de Mesemvria.

Обр. 61. — Желѣзенъ предметъ отъ гробницата въ Месемврия.
Fig. 61. — Objet en fer provenant du tombeau de Mesemvria.

Тоя гробъ бѣше половината отъ двоенъ гробъ; вториятъ гробъ, западно отъ първия, има обща стена съ последния; той напълно е приличалъ на гроба, който изследвахъ въ 1911 г.[2]) Тоя гробъ биде разкопанъ по-късно отъ архитектъ А. Рашеновъ, който ми съобщава, че гробътъ еималъ сж-

[1]) Споредъ рисунка на г-нъ В. Миковъ.
[2]) Ср. Athen. Mitteil. XXXVI стр. 309, обр. 1—3.

щия градежъ и размѣри, както разкопаниятъ отъ менъ гробъ; скелетътъ сѫщо е билъ напълно разложенъ; въ гроба били намѣрени само чирепи отъ четири глинени сѫда, които не можаха да бѫдатъ възстановени.

Отворенъ и разчистенъ заварихъ и гроба обр. 62, който сѫщо е билъ двоенъ; плочитѣ на втория гробъ бѣха отнесени, останала бѣше само една отъ покривнитѣ плочи (1·10 × 1·10 × 0·30 м.). Запазениятъ гробъ е ориентиранъ отъ изтокъ къмъ западъ; гробната стаичка е дълга 1·90 м., шир. 0·73 м., вис. 1 м. На обр. 62 се вижда северната стена на гроба,

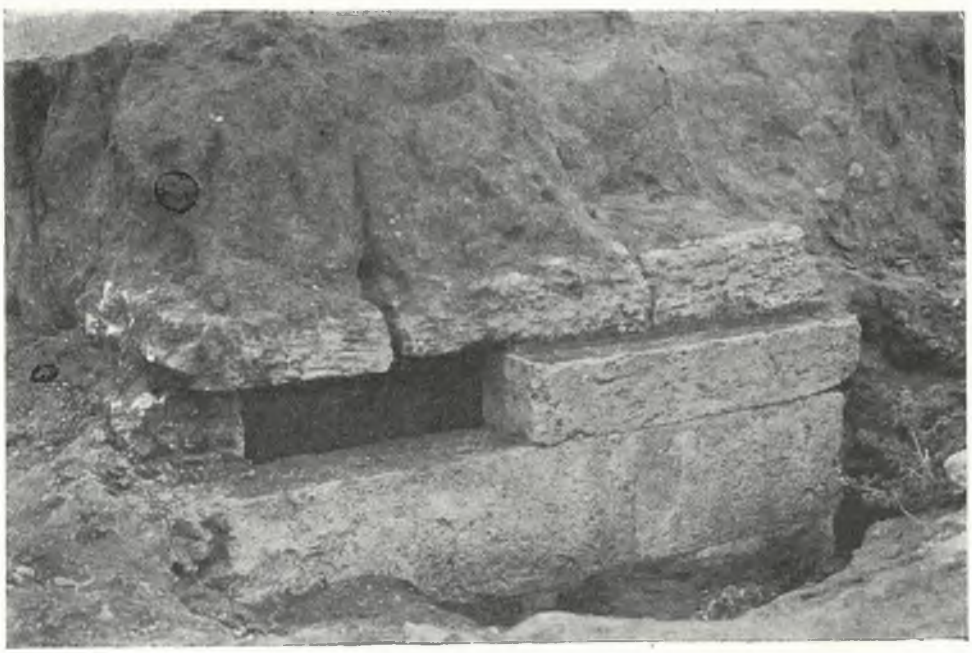

Обр. 62. — Гробница № 2 въ Месемврия.
Fig. 62. — Tombeau № 2 de Mesemvria.

изградена отъ три реда огладени плочи; най-долниятъ редъ е съставенъ отъ три плочи, дълги 1 м., 0·68 м., 0·65 м., вис. 0·40 м., деб. 0·30 м.; вториятъ редъ — отъ две плочи, дълги 1·40 м. и 0·92 м., вис. 0·47 м.; третиятъ редъ отъ две плочи, дълги 1 м. и 1·40 м., вис. 0·20 м.; плочата въ лѣво бѣше извадена и отнесена. Източната страна на гробницата е затворена съ две плочи, които сѫ вложени между другитѣ стени на гробницата. Гробътъ е покритъ съ три плочи, дълги 1·10 м., широки 0·72 м., 0·90 м. и 0·75 м. Не може да се установи, какво е било намѣрено въ тая гробница.

Въ могилата, която е била разкопана, за да се построи резервоарътъ за водоснабдяването на града, сѫ били открити три гроба, лежащи единъ надъ другъ, ориентирани отъ изтокъ къмъ западъ, главата на изтокъ (споредъ сведения на г. Йовчевъ).

Отъ предметитѣ, намѣрени въ гробницитѣ, сж били спасени следнитѣ:

1. Стъклена чашка въ форма на котле, съ широко, пристегнато устие и плоско дъно, прозрачна, съ сребърно-синкавъ блѣсъкъ (иризация), височина 6·5 см., диам. на търбуха 8·8 см., диам. на устието 7 см., деб. на стената 1 мм. Обр. 63.

Обр. 63. — Стъклена чаша отъ гробъ въ Месемврия.
Fig. 63. — Vase en verre de Mesemvria.

2. Балсамарий отъ прозрачно стъкло съ дълга шия и устие, което се разширява пръстеновидно, вис. 12·3 см., диам. на устието и на търбуха 2 см.; дъното е малко сплеснато. Обр. 64 *e*.

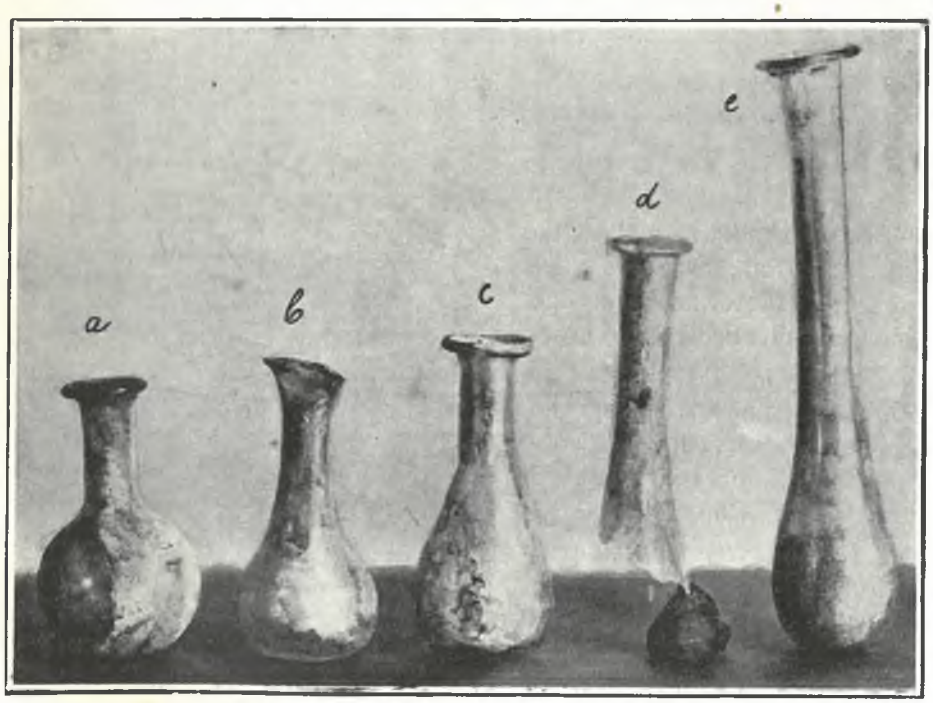

Обр. 64. — Стъклени балсамарии отъ гробове въ Месемврия.
Fig. 64. — Vases en verre de Mesemvria.

3. Балсамарий отъ прозрачно стъкло съ зеленикаво-сребъренъ блѣсъкъ, вис. 6·5 см., диам. на търбуха 3 см., диам. на устието, което има сѫщата форма както № 2, 1·8 см.; шията е пристегната на мѣстото, дето се свързва съ търбуха; дъното съ малка плоскость. Обр. 64 *c*.

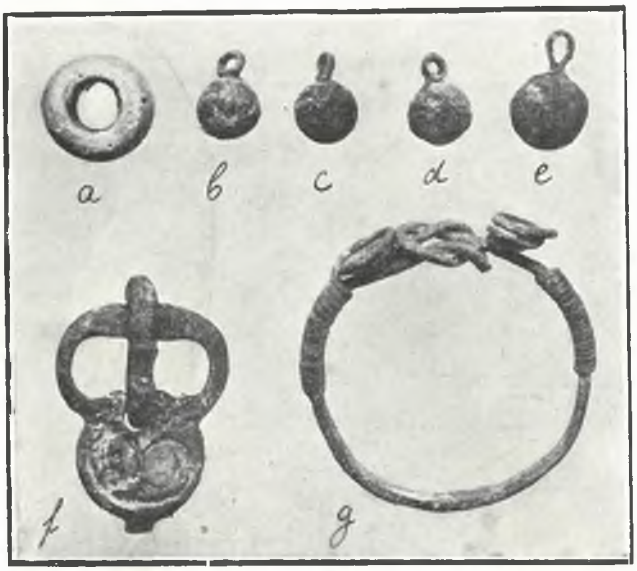

Обр. 65. — Предмети отъ гробници въ Месемврия.
Fig. 65. — Objets de Mesemvria.

Обр. 66. — Бронзова тока (опакото).
Fig. 66. — Objet en bronze de Mesemvria.

4. Балсамарий отъ прозрачно стъкло, вис. 6 см., диам. на търбуха 3 см.; устието, което нагоре се разширява фуниеобразно, е отчасти отчупено; обр. 64 *b*.

5. Балсамарий отъ прозрачно стъкло, вис. 5·5 см., диам. на топчестия търбухъ 3·5 см., диам. на устието 1·7 см. Обр. 64 *a*.

6. Отъ другъ балсамарий, подобенъ на № 2, е запазена само шията, вис. 7 см., диам. на устието 2 см. Обр. 64 *d*.

Г-нъ Йовчевъ ми съобщи, че тия балсамарии сѫ намѣрени въ три различни гроба: отъ тѣхъ

Обр. 67. — Глинени позлатени перли отъ накитъ.
Fig. 67. — Perles en argile dorées de Mesemvria.

произхожда и сребърната гривна (обр. 65 *g*), направена отъ дебелъ телъ; върху рамененетѣ на гривната е навитъ по-тънъкъ телъ, който образува на лицето на гривната две спирали (въ дѣсно телътъ е отчупенъ).

Въ друга градена отъ плочи гробница сж били намѣрени глинени позлатени перли (съ диам. 6 мм.) и деветь пржчици отъ кость (шир. 0·5 см.), снабдени съ дупчици. Перлитѣ сж до половина продупчени и вѣроятно сж били свързани съ костенитѣ пржчици чрезъ тънъкъ бронзовъ телъ,

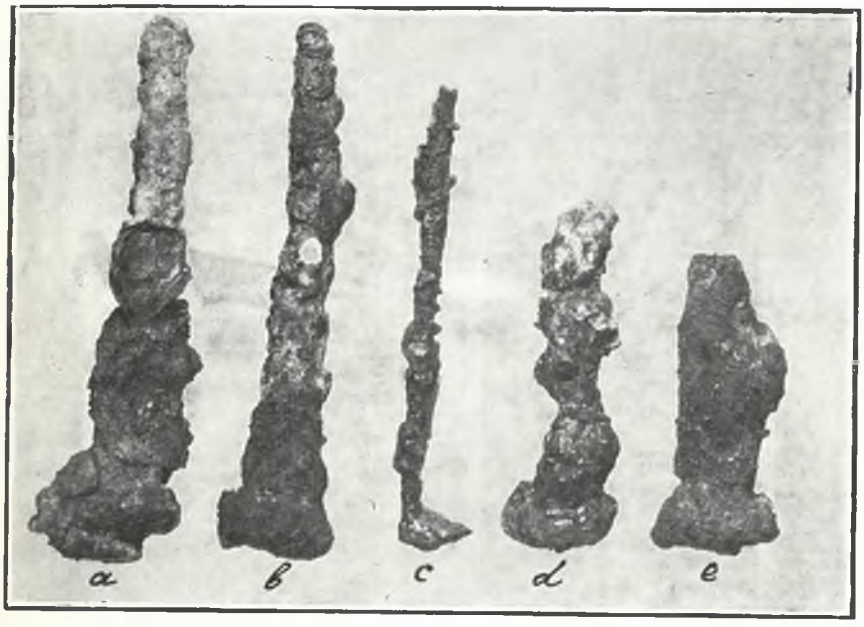

Обр. 68. — Желѣзни гвоздеи отъ гробове въ Месемврия.
Fig. 68. — Cious en fer de Mesemvria.

части отъ който сж запазени; запазени сж и частици отъ тънка бронзова тенекия. Вѣроятно перлитѣ сж висѣли свободно отъ костения обржчъ (огърлица). Обр. 67 (за фотографиране перлитѣ бидоха прикрепени върху самитѣ костени пржчици).

Въ сжщия гробъ била намѣрена и бронзова токичка, вис. 3·5 см., шир. на отвора 2·7 см., украсена отпредъ съ две врѣзани спирали. Върхътъ на езичето на токичката е отчупенъ. Обр. 65 *f;* опакото обр. 66.

Въ друга гробница сж били намѣрени шесть копчета отъ бронзова тенекия, вжтре кухи, съставени отъ две слепени една съ друга полусферички и снабдени съ ушички (диам. 9 мм.), обр. 65 *b, c, d*. Едно по-голѣмо бронзово копче съ диам. 11 мм. се намѣри въ насипа надъ гробницата при кжщата на Д. Василевъ, за което се спомена по-горе (обр. 65 *e*).

Въ гробъ е намѣрено и монисто отъ синьо стъкло, съ външенъ диам. 1·7 см.; върху външната му страна сѫ нарисувани съ жълта боя три елипсовидни кржга (обр. 65 *а*).

Въ много отъ гробоветѣ сѫ били открити груби желѣзни гвоздеи, много разядени отъ ръжда, отъ различна голѣмина (обр. 68; по-добре запазенитѣ два гвоздея въ дѣсно сѫ дълги 10·5 см.). Отъ гробъ произхожда и една стомничка отъ червена глина, вис. 15 см., диам. на търбуха 9 см., диам. на устието, което се разширява пръстеновидно, 4·5 см.;

Обр. 69. — Глинена стомничка отъ Месемврия.
Fig. 69. — Vase en argile de Mesemvria.

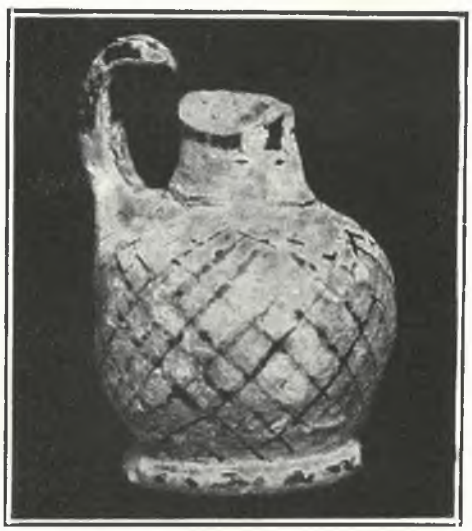

Обр. 70. — Лекитъ отъ гробъ въ Месемврия.
Fig. 70. — Lécythe de Mesemvria.

отвесната дръжка има кржгълъ разрѣзъ, а дъното е снабдено съ пръстенъ (Standring). Обр. 69. Въ друга гробница е намѣрена и вазичка отъ алабастъръ, която е била строшена отъ намѣрвачитѣ, та не бѣше възможно да се възстанови; въ тая гробница сѫ били намѣрени и нѣколко глинени перли отъ накитъ.

Единъ лекитъ отъ блѣдо-червена глина, съ мрежесть орнаментъ, нарисуванъ съ черенъ фирнисъ, вис. 5·5 см., намѣренъ пакъ въ гробъ, е билъ предаденъ отъ г. Йовчевъ на музея въ Казанлъкъ, дето е запазенъ. Обр. 70.[1])

[1]) Фотография на тоя предметъ дължа на г-нъ Ст. П. Василевъ, председатель на „Искра“ въ Казанлъкъ.

Въ сжщата мѣстность Алони, между днешнитѣ гробища и кжщата на Добри Василевъ, е била изровена надгробна плоча отъ мряморъ, вис. 57 см., шир. 39 см., деб. 15 см., горе профилувана. Надъ профила плочата е грубо одѣлана, въ дѣсно отчупена. При намирането долната ѝ часть била отчупена и отнесена като градеженъ материалъ. Подъ надписа има две релиефни розетки.[1]) Надписътъ на дорийски диалектъ (вис. на буквитѣ 21—24 мм., О по-малко) се чете:

Ξεναρίστα
Αἴσχρωνος
γυνά.

Обр. 71. — Надгробна плоча отъ Месемврия.
Fig. 71. — Monument funéraire de Mesemvria.

Плочата произхожда отъ III-II в. пр. Хр.

Некрополътъ на Месемврия е заемалъ, както се вижда, доста голѣмо пространство; една часть отъ неговия обемъ не е била засегната при постройката на кжщитѣ. Можемъ да се надѣваме съ сигурность, че при системни разкопки ще се открияътъ още много гробове, които ще допринесатъ ценно градиво за запознаване съ културата на тая древногръцка колония. За жаль, подобни разкопки при стопанското стѣснение, което преживѣва нашата държава, си оставатъ за сега pium desiderium.

Neue Funde aus der Nekropole von Mesembria

Im Jahre 1931 wurden in der Gegend Aloni (Harmani), südwestlich vom Isthmus, der die Stadt Mesembria mit dem Festland verbindet, ungefähr 100 Häuser von bulgarischen Flüchtlingen aus Thrakien erbaut. Bei den Erdarbeiten wurden an verschiedenen Stellen viele antike Gräber angeschnitten, deren Beigaben von den Arbeitern ausgehoben und verschleppt worden sind. Nur wenige Gegenstände konnten gerettet werden, die ins Lokalmuseum zu Burgas übergeführt worden sind.

[1]) Cp. Möbius, Die Ornamente der griech. Grabstelen, Taf. 13, a.

Die Gräber, orientiert vom O. nach W. oder vom S. nach N., waren in der Form von Kisten von sorgfältig behauenen Steinplatten ohne Bindemittel erbaut und mit Steinplatten bedeckt (Abb. 62). In vielen Gräbern fanden sich eiserne Nägel (Abb. 68), woraus zu schliessen ist, dass die Leichen in Holzsärgen beigesetzt waren. In anderen Fällen sind die in Holzsärgen geborgenen Leichen direkt auf dem natürlichen Felsboden gelegt worden. Es fanden sich auch Doppelgräber, d. h. zwei durch gemeinsame mittlere Wand getrennte Kammern von derselben Art wie das im Jahre 1911 erforschte Grab (Athen. Mitt. XXXVI, 309).

Bei meinem Besuch des Fundortes in September 1931 wurde ein unberührtes Plattengrab ausgegraben (Abb. 58 und 59), das vom S. nach N. orientiert war, der Kopf im N. Das Skelett war ganz vermodert; das mit Sanderde ausgefüllte Grab enthielt nur folgende Beigaben: ein zerdrücktes Tongefäss, das fast vollständig wiederhergestellt werden konnte (Abb. 60, Lage Abb. 59, 2), ein zerbrochener eiserner Gegenstand (Strigilis? Abb 61, Lage Abb. 59, 1) und zwei Eisennägel. Auch dieses Grab war ein Doppelgrab, dessen andere Hälfte später vom Architekten A. Raschenov ausgegraben wurde; es fanden sich darin nur Scherben von vier Tongefässen, deren Wiederherstellung unmöglich war.

Die geretteten, aus verschiedener Zeit stammenden Beigaben sind folgende: 5 Glasbalsamarien (Abb. 64), eine Glasschale (Abb. 63), ein silberner Armband (Abb. 65 *g*), vergoldete, an der einen Seite mit Loch versehene Tonkügelchen, die vermittelst Bronzedraht an einem durchlochten Knochenreif befestigt waren; vom letzteren sind 9 Bruchstücke erhalten (Abb. 67).[1]) Weiter sind zu erwähnen: eine kleine bronzene Schnalle (Abb. 65 *f*, Rückseite Abb. 66), Knöpfe von Bronzeblech (Abb. 65 *f* uud 66), eine durchlochte Perle von blauer Glaspaste (Abb. 65 *a*), ein Tongefäss (Abb. 69), ein Lekythos mit netzförmigem Ornament (Abb. 70) und Bruchstücke eines Alabastrons. Es wurde auch eine marmorne Grabstele mit Inschrift gefunden (Abb. 71).

G. I. Kazarov

[1]) Für die Photographie wurden die Kügelchen auf den Reifbruchstücken angeklebt.

Антични паметници отъ Ст.-Загора и нейната околность

отъ Д. П. Димитровъ

I. Паметници въ Старозагорския музей.

Между постжпилитѣ презъ последнитѣ години паметници въ сбирката на археологическото дружество „Августа-Траяна“ се намиратъ:

1. Плоча отъ бѣлъ, едрозърнестъ мряморъ, вис. 88 см., шир. 1 м., деб. 16—20 см., задната страна необработена. Височина на буквитѣ 3—4·5 см. Плочата е намѣрена въ Ст.-Загора презъ лѣтото на 1932 год.,[1]) като копали основитѣ за градски хали, на мѣстото на старата пожарна команда. Тя била поставена съ надписа надолу върху други каменни блокове на една дълбочина отъ 2·70 м. Върху тѣзи блокове е намѣренъ единъ жертвеникъ или подставка на статуя, долу сложно профилувана. Трѣбва да се предполага, че плочата съ надписа заедно съ подставката и другитѣ блокове сж били използувани като градивенъ материалъ за по-късни постройки. Въ полза на това предположение говори преди всичко малката дълбочина, на която сж намѣрени тѣзи антични паметници.[2]) Надписътъ на плочата, който се отличава съ извънредно грижливо очертание на буквитѣ, е поставенъ въ вдлъбнатото поле, шир. 75 см., вис. 65 см., обкржжено съ сложно профилувана рамка Между посвещението и останалия текстъ е оставено по-голѣмо разстояние, отдѣлнитѣ думи сж разграничени помежду си съ точки, а седмиятъ и десетиятъ редъ завършватъ съ по единъ бръшляновъ листъ (обр. 72). Надписътъ е отлично запазенъ, само имената на императора и на неговата майка сж отчасти изчукани, въпрѣки това обаче очертанието на заличенитѣ букви личи. Надписътъ се чете:

[1]) Съобщение за новооткрития надписъ заедно съ точенъ преводъ на текста даде г. Хр. Райковъ, уредникъ на музея въ Ст.-Загора, въ статията си „Около новооткритото римско светилище въ Ст.-Загора“, в-къ „Дума“, бр. 495, 7. IX. 1932, Ст.-Загора. Ср. още Хр. Райковъ, Отчетъ за състоянието на Музея въ Ст.-Загора, в-къ „Юженъ гласъ“, бр. 478, 18. X. 1932, Ст.-Загора.

[2]) Античнитѣ паметници въ Ст.-Загора, особено въ южната часть на града, се откриватъ in situ обикновено на 6—7 м. дълбочина. Ср. Иречекъ, Пжтувания, стр. 161; Кацаровъ, Антични паметници изъ България, ИАД III, 1912, стр. 185.

Bona Fortuna
Imp(eratori) Caes(ari) M. Aur(elio) Sev(ero) [Alexand(ro)]
P(io) F(elici) Aug(usto) et Jul(iae) [Mamaeae]
matri Aug(usti) castr(orum) et senatus
veterani consistentes Augusta
Traiana honc Augustium
ex suis impendiis a solo
fabricaverunt feliciter
et dedicaverunt idibus novembribus
Maximo et Paterno co(n)s(ulibus) 233 год. сл. Хр.[1]).

Лигатури: IV редъ: *at;* V редъ: *te; te; nt;* IX редъ: *mb;* X редъ: *et; te.*

Обр. 72. — Плоча съ латински надписъ отъ Ст.-Загора.
Fig. 72. — Inscription romaine de Stara-Zagora.

Въ езиково отношение този надписъ ни поднася нѣкои особености, характерни за късния, простонароденъ латински езикъ: а) Употрѣбенъ е ablativus (съ мѣстно значение) безъ предлогъ при име на градъ отъ първо склонение, когато споредъ синтактическитѣ изисквания на класическия латински езикъ би трѣбвало да се очаква locativus или ablativus съ предлога in. [2]) Споредъ Leumann това синтактическо явление на късния латински

[1]) Гл. Liebenam, Fasti consulares imperii romani, стр. 29.
[2]) Ср. Leumann, Lateinische Grammatik, стр. 451, 453.

езикъ почва да се забелязва едва къмъ края на IV в. сл. Хр. Отъ нашия надписъ обаче се вижда, че ablativus безъ предлогъ при имената на градове отъ първо склонение се появява още въ първата половина на III в. сл. Хр.[1]) б) Друга особеность въ този надписъ представя формата honc. Тази форма може би застжпва hunc, дето краткиятъ звукъ *u* има вече стойность на затворено *o*.[2]) Въ такъвъ случай съгласуването на honc съ Augustium би могло да се обясни съ настжпилото смѣсване на срѣдния съ мжжки родъ въ късния латински езикъ. Ср. hunc monumentum, hunc sepulcrum.[3]) Формата honc би могла да стои и вмѣсто hoc, като приемемъ, че звукътъ *n* е билъ вмъкнатъ вследствие контаминация на hoc съ hunc. в) Въ думата Augustium вмѣсто Augustēum, гр. Αὐγουστῆον (ср. по-долу), имаме фонетично изравняване на кратко *i* съ дълго *e*, който звукъ въ това време, както изглежда, е почналъ да се превръща въ затворено *e*.[4])

Съдържанието на надписа е твърде интересно. Ние се учимъ, че ветеранитѣ, които били поселени въ Августа-Траяна, построили на свои срѣдства храмъ-августеумъ и го посветили на императора Александъръ Северъ и на майка му Юлия Мамея. Култътъ на императора, установенъ още отъ времето на Юлия Цезарь и затвърденъ особено отъ времето на Октавиана Августъ, се задържалъ на завидна висота въ държавната римска религия презъ цѣлата императорска епоха.[5]) На обоготворенитѣ императори както на всички богове се издигали жертвеници и храмове. Още приживе на Октавиана билъ посветенъ въ Александрия единъ храмъ, нареченъ Καισάρειον или споредъ други Σεβαστεῖον.[6]) Въ 29 г. пр. Хр. Октавианъ разрешилъ на гърцитѣ отъ провинция Азия и Витиния да му издигнатъ храмове въ Пергамъ и Никомедия,[7]) а следъ като въ 27 г. пр. Хр. добилъ титлата Августъ, не само въ елинистическитѣ провинции, но и въ самата Италия били издигнати много храмове, въ честь на богинята Рома и Августа.[8]) Храмоветѣ на Октавиана Августъ, както изглежда, добили едно общо название августеуми. Ср. напр. гръцкитѣ названия на храмоветѣ Асклепионъ, Артемизионъ (въ Ефесъ), Ерехтейонъ (въ Атина). Единъ Augusteum се е намиралъ въ гр. Pisae (Pisis in foro in Augusteo). Този храмъ, заедно съ единъ flamen Augusti се споменува въ тъй наречения Пизански декретъ.[9])

[1]) Този ablativus безъ предлогъ, нареченъ у Leumann Abl. der Ortsruhe, при имена на страни се срѣща още у Вергилия, напр. Aen. I 263. Единъ характеренъ примѣръ за такъвъ ablativus, но при име отъ II склонение, ни поднася надписъ № 7095 у Dessau, Inscriptiones latinae selectae: hastiferii (sic) sive pastor(es) consistentes kastello Mattiacorum (224 г. сл. Хр.).

[2]) Grandgent, Introduzione allo studio del latino volgare, trad. di Maccarrone, Milano 1914, стр. 114.

[3]) Dessau, цит. съч., № 8231, 8224, 8227, 2594.

[4]) Leumann, цит. съч. стр. 63; Grandgent, цит. съч. стр. 108.

[5]) По този въпросъ гл. общитѣ бележки у Я. Тодоровъ, Паганизъмътъ въ Долна Мизия, стр. 27 и събрания тамъ ценевъ материалъ за императорския култъ въ тази провинция. Ср. сжщо Herzog-Hauser, Kaiserkult въ R. E. Supl. IV стр. 822 сл. и тамъ цитираната литература.

[6]) Heinen, Zur Begründung des römischen Kaiserkultes, Diss. Bonn 1910, стр. 14 заб. 1.

[7]) Tac. Ann. IV, 55; Dio LI, 20, 7; Heinen, цит. съч. стр. 19 сл.

[8]) Herzog-Hauser, цит. съч. стр. 823 сл.

[9]) Thesaurus linguae latinae s. v. augustus; Heinen, цит. съч. стр. 43; Dessau, цит. съч. № 139.

За единъ другъ Augusteum, въ гръцка транскрипция Αὐγουστῆον, издигнатъ въ Ефесъ, узнаваме нѣщо повече. Въ 6 год. пр. Хр. този храмъ заедно съ светилището на Артемида е билъ обграденъ съ стена, значи, Августеумътъ е билъ издигнатъ въ съседство съ Артемизиона. Понеже тази стена съ течение на времето се разрушила, то въ царуването на Тита била възобновена по заповедь на проконсула M. Ulpius Traianus, баща на бѫдащия императоръ Траянъ.[1]) Отъ единъ надписъ узнаваме, че и въ Анкира (сега Ангора) наредъ съ храма на богинята Рома билъ издигнатъ и храмъ на Августа, който обаче носи гръцкото наименование Σεβαστῆον.[2]) Въ тѣзи известия, които до сега ни бѣха познати, ние виждаме, че Августеумътъ се изтъква като храмъ посветенъ само на Октавиана Августъ,[3]) надписътъ обаче отъ Ст.-Загора разширява обема на това понятие; ние виждаме, че въ по-късната епоха подъ Августеумъ се е разбирало изобщо всѣки храмъ, посветенъ на кой да е императоръ.

Римскитѣ войници имали обичай да отпразднуватъ по най тържественъ начинъ деня на тѣхното почетно уволнение (honesta missio) отъ военната служба.[4]) Този день, така дълго очакванъ и така радостно посрѣщанъ, имъ откривалъ перспективи за единъ съвсемъ новъ животъ, тихъ и спокоенъ, при тѣхнитѣ близки, въ роднитѣ мѣста или въ новитѣ земи, които получавали отъ императоритѣ. Това важно събитие ветеранитѣ обикновено ознаменували, като издигали статуи, жертвеници и други паметници както на боговетѣ покровители, така и на императоритѣ, отъ които получавали новитѣ блага.[5]) Трѣбва да се предполага, че и Августеумътъ въ Августа-Траяна ще да е билъ издигнатъ сѫщо така за ознаменуване на почетното уволнение на ветеранитѣ, които били поселени въ този градъ и които по този начинъ могли най-добре да изразятъ дълбоката си почить и признателность къмъ божествения императоръ.

Поселването на ветерани въ Августа-Траяна едва ли ще да е единъ актъ безъ никаква политическа подкладка. Напротивъ, намъ се струва, че поселването на войнишки елементъ въ този градъ съ такова важно стратегическо значение[6]) стои въ тѣсна връзка съ настѫпилитѣ тревожни събития на дунавската граница по онова време. Още презъ 233/34 г. германскитѣ племена по Рейнъ и горни Дунавъ прехвърлили границата и, опустошавайки Илирикумъ, достигнали до границитѣ на Италия.[7]) Какво е било положението на долния Дунавъ въ това време, ние нѣмаме сведения, но като вземемъ предъ видъ, че, само седемь години следъ смъртьта на Александра Севера, въ 242 г. императоръ Гордианъ III вече се бори съ кар-

[1]) Ср. Foucart, Bull. de corr. hell. X, 1886, стр. 95 сл.; Dittenberger, Syll. II³ № 818.
[2]) Heinen, цит. съч. стр. 44; Bischoff, въ R. E. II, 2-ра ред. стр. 957.
[3]) Въ Константинополъ Αὐγουσταῖον се е наричалъ единъ площадъ, обиколенъ съ колонада. Ср. Oberhummer въ R. E. II стр. 2349.
[4]) Mispoulet y Daremberg-Saglio, Dict. V стр. 773.
[5]) П. т.; ср. още Dessau, цит. съч. I № 2101 сл. и особено № 2182, 2183.
[6]) Ср. моята статия въ Изв. на Истор. Д-во, XI-XII, 1931-32, стр. 66.
[7]) Гл. Domaszewski, Geschichte der römischen Kais r II стр. 283.

питѣ въ Мизия,[1]) то може да се предполага, че още въ края на царуването на Александра Севера земитѣ около долни Дунавъ, специално Мизия, сѫ били сериозно застрашени отъ германскитѣ племена. Заселването на ветерани въ Августа-Траяна трѣбва да се схваща като една предохранителна мѣрка, взета отъ императора за защита на римскитѣ земи на югъ отъ Балкана.

2. Мряморна четвъртита оброчна плочка на тракийски конникъ, горе закръглена, съ простъ профилъ по края. Вис. 16 см., шир. 15 см., деб. 2 см. Намѣрена при с. Дълбоки, Старозагорско, като копали лозе. Конникътъ е обърнатъ на дѣсно въ обикновена стойка и облѣкло. Предъ главата на коня личи часть отъ голѣмъ елипсовиденъ щитъ.

Обр. 73. — Оброченъ надписъ отъ с. Дълбоки.
Fig. 73. — Inscription grecque de Dálboki.

3. Заедно съ този релиефъ билъ намѣренъ и откъслекъ отъ четвъртита мряморна плоча, вис. 40 см., шир. 30 см., деб. 12 см. На предната страна на плочата върху tabula ansata е билъ издѣланъ доста обширенъ гръцки надписъ. Запазени сѫ само 11 реда отъ лѣвата страна на надписа. Вис. на буквитѣ 2—2·5 см. (обр. 73).

Буквитѣ νω въ началото на III р. представятъ вѣроятно окончание на прозвището на Аполона.[2]) Това обстоятелство, както и положението на запазенитѣ букви отъ I р. ни даватъ основание да предполагаме, че отъ единадесетьтѣ реда на надписа е запазена точно лѣвата половина. Въ IV р. следъ думата Βείθυς на камъка личи κ, а следъ ε — λ. Въ V р. следъ του на камъка се различава καιτη. Въ VI р. началнитѣ четири букви представятъ вѣроятно генетивно окончание на нѣкое тракийско име, отъ рода на Δίνις, Ἑπτένις, Αὐλούζενις, обаче на жена, което трѣбва да се отнесе къмъ συνβίου. Въ VII р. е дадено вѣроятно името на сина на Βείθυς, тогава VI р. би могълъ да се попълни καὶ τῶν τέκνων.[3]) Последнитѣ три реда сѫ много повредени и възстановяването имъ е много несигурно.

[1]) Domaszewski, цит. съч. II стр 289; Niese, Röm. Gesch. 5 Aufl. стр. 70.

[2]) Отъ Ст.-Загора ни е известно едно посвещение на [Ἀ]πόλλων: Σιχεργνῶ καὶ Νύμφαις; гл. Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien, № 161.

[3]) Ср. Διὶ Σωτῆρ[ι] καὶ Ἥρα Σ[κα]ρσ[η]νῇ Μο[υκ]άκενθος Δαικώσου φύ[λα]ρχος ὑ[π]ὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ συνβίου Επηπύρεος Βείθ[υ]ος καὶ τέκνων Νεικήτου καὶ... Kalinka, ц. с. № 135.

Началото на надписа би могло да се възстанови така:

Ἀ[γαθῇ τύχῃ]
Κυρίῳ Ἀπό[λλωνι . . . . . .
νῳ εὐχαριστ[ῶν . . . . . .
Βείθυς [Κ]έ[λ]σο[υ ὑπέρ τε ἑαυ-
τοῦ κ[α]ὶ τῆς συ[νβίου. . . . . .
νεος Βείθυσ[ς καὶ τῶν τέκνων.
Θεαγένους [καὶ. . . . . .
κατεσκεύα[σε. . . . . .
. . . . ἔθηκ[εν? . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

4. Откъслекъ отъ четвъртита мряморна надгробна плоча, горе, долу и въ дѣсно отчупена. Вис. 30 см., шир. 42 см., деб. 14 см. Намѣрена на мѣстото на старата пожарна команда, като копали основитѣ на градскитѣ хали (обр. 74). На плочата личатъ петь реда гръцки надписъ, вис. на буквитѣ 3 см. На първия редъ е запазено само νησ и следа отъ отвесна чертица. На втория редъ на края личи отвесна черта, — часть отъ ν. На третия редъ се забелязва часть отъ ω и на четвъртия редъ на края личатъ две водоравни, успоредни чертици — ξ. Надписътъ представя епитафия, написана въ елегически дистихонъ. Сега е запазена само лѣвата половина на последнитѣ четири стиха. Запазената часть може да се чете:

Обр. 74. — Гръцки надписъ отъ Ст.-Загора.
Fig. 74. — Inscription grecque de Stara-Zagora.

. . . . . νης . . . . . .
Ἔργά τε Μουσάω[ν . . . . . .
Συμποσίων θ'ἁδιν[ῶν . . . . . .
Αὐλοις καὶ φόρμιγ[ξι . . . . . .
Τερπόμενος λιπα[ρῶς . . . . . .

Макаръ и силно фрагментиранъ, този надписъ е твърде интересенъ. Той хвърля известна свѣтлина върху духовната култура на античната Августа-Траяна.

Лигатури: III р.: μπ; V р.: με.

II. Римскиятъ пѫть Pizus-Arzus.

Подбуденъ отъ проф. Г. И. Кацаровъ, презъ лѣтото на 1931 г. предприехъ заедно съ моя другарь Петъръ Йордановъ Детевъ едно научно

Обр. 75. — Мѣстоположението на Pizus.
Fig. 75. — La contrée de Pizus.

пѫтуване изъ Старозагорско съ цель да събера нѣкои нови паметници за античното минало на оня край. Въ плана на това пѫтуване влизаше като главна задача, да се провѣри направлението на римския пѫть отъ Pizus при с. Димитриево (Чикарларе),[1]) Чирпанско, къмъ р. Сазлийка. Тази задача, въпрѣки неблагоприятнитѣ условия, при които се извърши пѫтуването,[2]) можа да се изпълни благополучно, благодарение на обстоятелството, че ние попаднахме тъкмо на нѣколко такива паметници, които стоятъ въ найтѣсна връзка съ изследвания отъ насъ пѫть.

[1]) Въ скобки сѫ поставени по-раншнитѣ имена на селата.

[2]) Тукъ дължимъ да изкажемъ голѣмата си благодарность за ценното съдействие, което ни оказа г. П. Кораковъ, Старозагорски окрѫженъ управитель, и неговиятъ секретарь г. Цв. попъ Стояновъ.

Северо-западно отъ с. Димитриево, на едно възвишение (обр. 75) надъ рѣкичката Акъ-Дере, се намира обширно пространство, отчасти обработено, осѣяно съ тухли, камъни и хоросанъ.[1]) Това сж едничкитѣ следи, които днесъ сочатъ мѣстото на нѣкогашното тракийско тържище (emporium) Pizus, разположено на пжтя Philippopolis-Hadrianopolis. Откритиятъ тукъ въ края на миналия вѣкъ обширенъ гръцки надписъ даде подробни сведения за основаването и организирането на това селище въ emporium отъ императора Септимий Северъ въ 202 г. сл. Хр.[2]) Обаче, по-нататъшното развитие на Pizus, следъ неговото основаване, остава забулено въ пъленъ мракъ. Историческитѣ извори не говорятъ нищо. Името се срѣща отбелязано само въ Tabula Peutingeriana (Pizo) и въ Itinerarium Antonini Augusti (Opizo) и едва въ VI в. у Прокопия[3]) чуваме отново да се говори за Pizus, но вече като φρούριον — крепость, която Юстинианъ билъ издигналъ. Въпрѣки тази оскждица на исторически известия относно историята на Pizus, все пакъ ние имаме основание да предполагаме, че това селище е преживѣло високъ разцвѣтъ. Оцелѣлитѣ нѣколко фрагмента отъ архитектурни и скулптурни паметници ни навеждатъ именно на тази мисъль.

Обр. 76. — База на колона отъ с. Димитриево.
Fig. 76. — Base en marbre de Dimitriévo.

1. Въ двора на Иванъ Таневъ Тодоровъ се намира мраморна база на колона. Представя четвъртита сложно профилувана плоча, която горе преминава въ кржгла профилувана форма — най-долния барабанъ на колоната. Профилътъ на плочата е еднакъвъ само на срещуположнитѣ страни. Базата има дълж. 80 см., шир. 58 см., вис. заедно съ барабана 58 см. Вис. само на барабана 18 см., диам. 35 см. (обр. 76).

---

[1]) Тази мѣстность старото турско население е наричало Хисарь-Касаба. Гл. Добруски, Псп. 23/24, 1888, стр. 798. Преселенитѣ тамъ следъ освобождението жители отъ околнитѣ села я наричали „Турски гробища", а следъ като билъ намѣренъ голѣмиятъ Пизоски надписъ — „Латински гробища".

[2]) Гл. Dittenberger, Syll. II[3] № 880; Kalinka, цит. съч. № 34; сжщо подробно у Seure, Bull. de corr. hell. XXII, 1898, стр. 472 сл.

[3]) Deaedif.IV, 11.

На едната отъ дългитѣ страни на плочата личи надписъ: Ἀγαθῇ τύχῃ[ι]. Буквитѣ, високи 4 см., сж обърнати наопъки. Може да се предполага, че за изработването на базата е послужила нѣкоя подставка на статуя съ надписъ, отъ който е останалъ само най-горниятъ редъ.

Обр. 77. — Откжслекъ отъ мряморна статуя отъ с. Димитриево.
Fig. 77. — Fragment d'une statue en marbre de Dimitriévo.

2. Откжслекъ отъ мряморна статуя, вѣроятно на императоръ, вис. съ подставката 23 см. Само подставката е вис. 13 см., дължината на запазената часть е 28 см., деб. 38 см. Този откжслекъ билъ намѣренъ презъ 1930 г. отъ трудоваци западно отъ селото въ „латинскитѣ гробища“ като правили изкопъ за ж.-п. линия [1]) Сега се пази въ училището (обр. 77).

Обр. 78. — Мряморенъ блокъ отъ с. Димитриево.
Fig. 78. — Architrave en marbre de Dimitriévo.

[1]) Отъ сжщото това мѣсто произхожда и една мряморна оброчна плочка на тракийски конникъ. Конникътъ, въ обикновена стойка и облѣкло, е обърнатъ на дѣсно. Предъ коня жена обърната напрелъ. Интересното е, че ездачътъ е съ две глави, обърнати противоположно въ страни. Паметникътъ ще бжде издаденъ отъ проф. Г. И. Кацаровъ (гл. по-доле въ „Археол. вести“).

Отъ фигурата е запазено само стжпалото на лѣвия кракъ (дълж. 28 см.), обутъ въ сандалъ. Часть отъ палеца и вториятъ пръстъ сж отчупени. Както пръститѣ на крака, така и каишкитѣ на сандала сж много грижливо изработени съ голѣми подробности. Статуята по размѣри ще да е била малко по-голѣма отъ обикновенъ човѣшки ръстъ.

3. На 2 клм. източно отъ с. Димитриево, по пжтя за с. Тракия (Узунъ-Хасанъ), се намира изворътъ Колу-Бунаръ, изграденъ отъ тритѣ страни съ камъни и покритъ отгоре съ мряморенъ блокъ, отпредъ сложно профилуванъ, вис. 30 см., шир. 1·45 м., деб. повече отъ 96 см. На предната страна подъ профила се чете съ хубави букви Ἡμέρα. Височината на буквитѣ е 4—4·5 см. Отъ дветѣ страни на думата полето е съвсемъ гладко изчукано, нѣма никаква следа отъ други букви. Блокътъ е пренесенъ отъ с. Димитриево (обр. 78).

4. Въ с. Мусачево, Старозагорско, въ двора на Димо Петковъ Тенекиевъ, се намира мряморна колона вис. 79 см., диам. 34 см. Донесена била преди повече отъ 30 години съ още единъ мряморенъ камъкъ отъ мѣстностьта „Таушинджикъ“, до самия старъ пжть, който минава по възвишенията северо-западно отъ селото. Колоната имала четвъртита подставка и много по-голѣма дължина, но я скжсили отъ дветѣ страни и сега служи за валякъ. Личатъ седемь реда гръцки надписъ (обр. 79). Началото на надписа, вѣроятно четири реда, липсва. Сжщо така въ началото на лѣвата половина и въ края на дѣсната половина на надписа буквитѣ сж изтрити. Височина на буквитѣ 3·5 см., VII р. полегато издѣлани, вис. 3 см.

Обр. 79. — Гръцки надписъ отъ с. Мусачево.
Fig. 79. — Inscription grecque de Moussatchévo.

На първия редъ личатъ най-напредъ две наклонени една къмъ друга черти — α, на втория редъ въ началото се забелязва една наклонена черта отъ λ и следи отъ ε. Отъ тѣзи два реда може да се възстанови сигурно името на Гордиановата съпруга Фурия Сабиния Транквилина, предадено въ винителенъ падежъ. По аналогия съ по-долу публикувания надписъ текстътъ може да се възстанови приблизително така:

[Ἀγαθῇ τύχῃ]
[Αὐτοκράτορα Καίσαρα Μ. Ἀντώ-]
[νιον Γορδιανὸν Εὐτυχῆ Εὐσε-]
[βῆ Σεβαστὸν καὶ τὴν θεοφιλεσ-]
[τάτην Φουρί]αν Σαβινιαν[ὴν Τρ-]
[ανκυλλ]εῖναν Σεβ(αστὴν) σύν[β-]
[ιον αὐ]τοῦ ἡ λαμπροτάτη Τρα-
[ιανέω]ν πόλις ἡ(γ)εμονεύοντος
[τῆς Θρακῶ]ν ἐπαρχείας Ποντων(ί)ου Μα[γι-]
[ανοῦ πρεσβ(ευτοῦ) Σε]β(αστοῦ) ἀντιστρ(α)τήγου.
Εὐτυχῶς.

Лигатури: I редъ: νσ; II редъ: νσ; III редъ: ου; μπ; τη; IV редъ: νπ; ησ; νε; ντ; V редъ: νε; παρχε; ονπων; ου; VI редъ: ντ; τρ; τηγ; ου.

5. Въ селото Калугерово (Теке-Мусачево), Харманлийско, у селянина Михо Кировъ, е запазена колона отъ ронливъ варовникъ, вис. 1·93 м., диам. долу 43 см., горе 34 см. Намѣрена била презъ 1928 г. при оране въ една нива на югъ отъ селото, близо до стария друмъ. Както изглежда, върху колоната сж били изсѣчени дванадесеть реда гръцки надписъ, началото на който, около петь реда, е билъ унищоженъ при опитъ да се приспособи камъка за валякъ (обр. 80). Отъ първия редъ е запазена само часть отъ крайната буква α, отъ втория редъ — часть отъ последната буква ν. Краятъ на третия редъ завършва съ β и точка, предъ тази буква личи една хоризонтална черта. Отъ четвъртия редъ сж запазени: една отвесна черта — ι, долнитѣ части на две полегати черти — λ, долната часть на ε и σ и най-после τατην. Височина на буквитѣ 4 см., буква ο 1·7 см., буквитѣ отъ седмия редъ полегато изсѣчени, вис. 4·4 см. Надписътъ се чете: [1])

[Ἀγαθῇ τύχῃ]
[Αὐτοκράτορα Καίσαρ]α
[Μ. Αντώνιον Γορδιανὸ]ν
[Εὐτυχῆ Εὐσεβῆ Σε]β(αστὸν)
[καὶ τὴν θεοφιλε]στάτην
[Φ]ο[υρ]ίαν Σαβεινιάνην
Τρανκυλλεῖναν σύνβιον
αὐτοῦ ἡ [λ]αμπροτάτη Τραι-
ανέων πόλις ἡγεμονεύον-
τος Ποντωνίου Μαγιανοῦ
πρεσβ(ευτοῦ) ἀντιστρατήγου.
Εὐτυχῶς.

Лигатури: IV редъ: τη; V редъ: ου; VI редъ: νσ; VII редъ: ου; νπρ; τη; VIII редъ: νε; ωνπ; ηγ; IX редъ: νπων; ου; X редъ: πρ; ντ; XI редъ: ωσ.

[1]) Ср. Kalinka, цит. съч. № 60, 61 или Cagnat, Inscr. graecae ad res roman. pertinentes I № 672 (1449), 723 (1476).

И двата тѣзи паметника сѫ издигнати отъ гр. Августа-Траяна въ честь на императора Гордианъ III (238—244 г.) и съпругата му Фурия Сабиния Транквилина. Знае се, че Транквилина е станала императрица въ 241 г.,[1]) следователно надписитѣ могатъ да се датиратъ по-точно между 241 и 244 г. Името на управителя на провинция Тракия Pomponius Magianus познаваме вече отъ други два надписа.[2])

Обр. 80. — Гръцки надписъ отъ с. Калугерово.
Fig. 80. — Inscription grecque de Kaloughérovo.

По своята форма, съ единъ такъвъ малъкъ диаметъръ, нашитѣ две колони можемъ безъ колебание да причислимъ къмъ милиарнитѣ стълбове, и то къмъ този тѣхенъ, наистина, по-рѣдъкъ и по-късенъ типъ, въ който не сѫ означени нито численитѣ знакове на разстоянията, нито думата μίλιον.[3]) Още на времето Филовъ[4]) изтъкна, че отъ третия вѣкъ нататъкъ тракийскитѣ милиарни колони почватъ да губятъ своето значение на дистанционни знакове и все по-вече и по-вече приематъ характера на възспоменателни паметници, издигани въ честь на императоритѣ. Ето защо, той предложи едно много сполучливо название на този видъ тракийски паметници, като ги нарече не милиарни, а пѫтни колони.[5])

[1]) Domaszewski, цит. съч. стр. 288 сл.; Niese, цит. съч. стр. 370.
[2]) Гл. Stein, Römische Reichsbeamte der Provinz Thracia, Sarajevo 1920, стр. 67 сл.
[3]) Гл. у Kalinka, цит. съч. № 60, 64, 67.
[4]) Епиграфически ситнежи, Псп. 68, 1907, стр. 626 сл.
[5]) Пакъ тамъ, стр. 625 заб. 2.

Едно нѣщо обаче, което бие на очи въ нашитѣ две пѫтни колони, то е, че името на императрицата е дадено въ винителенъ падежъ. Както е известно, въ винителенъ падежъ се поставятъ имената на чествуванитѣ лица само въ надписитѣ на подставкитѣ отъ статуи, докато въ тракийскитѣ пѫтни колони името на императора се предава или съ родителенъ падежъ въ формулата ὑπὲρ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος .... τύχης καὶ νείκης, или съ дателенъ падежъ.[1]) Единъ по-особенъ случай представя надписътъ на една пѫтна колона въ пловдивския музей,[2]) издигната отъ гр. Филипополъ въ честь на Гордиана III и жена му Транквилина. Името и титлитѣ на Гордиана сѫ дадени въ дателенъ падежъ, а на Транквилина въ винителенъ. Това обстоятелство, наистина, би могло да ни хвърли въ известно колебание при попълването на надписа отъ с. Мусачево по отношение на падежа при името и титлитѣ на Гордиана. Обаче при надписа отъ с. Калугерово попълването може да се извърши много по-сигурно. За щастие отъ унищоженитѣ първи и втори редъ сѫ запазени по една отъ крайнитѣ букви, а именно α и ν, които представятъ, както изглежда, завършека на съответнитѣ акузативни форми. Освенъ това и броятъ на помѣстенитѣ букви въ всѣки редъ отговаря съ голѣма точность на дължината на празнинитѣ.

Колебанието, непоследователността, при употрѣбата на дателния, родителния и винителния падежи е едно явление, което може да се наблюдава въ езика на доста гръцки надписи,[3]) пъкъ и на други палеографски паметници отъ третото столѣтие сл. Хр. нататъкъ. Това явление отразява единъ важенъ процесъ въ гръцкия езикъ, а именно изтикването на датива и генетива и поемане на функциитѣ имъ отъ акузатива.[4]) Що се отнася, обаче, до появата на акузатива на мѣстото на датива специално въ пѫтнитѣ колони отъ Тракия, то не е чудно тукъ да е изиграла известна роля и отбелязаната вече тенденция на последнитѣ, да се превърнатъ само въ едни почетни паметници. Въ такъвъ случай влияние трѣбва да сѫ оказали формулитѣ на почетнитѣ надписи отъ статуитѣ, дето, както изтъкнахме, името на почетеното лице е било поставяно винаги въ винителенъ падежъ.

6. Отъ с. Калугерово произхожда и друга пѫтна колона, отъ бѣлъ мрамморъ, вис. 97 см., диам. 36 см. Намира се въ двора на Иванъ Делевъ Тодоровъ, който я открилъ преди 3-4 години, като прекопавалъ старо лозе на 20-30 м. отъ „друма“. Колоната е скѫсена отъ двата си края и приспособена за валякъ. Вследствие на това горната часть на надписа е унищожена. Сѫщо така напълно изтрити сѫ и началнитѣ нѣколко букви на всѣки редъ. Върху колоната сега личатъ осемь реда гръцки надписъ (обр. 81), височина на буквитѣ 2·5—3·5 см. Подъ последния редъ на разстояние

[1]) По този въпросъ гл. пакъ тамъ, стр. 627.

[2]) Kalinka, цит. съч. № 60: Ἀγαθ]ῇ τύχ[ῃι] | Αὐ[τ]οκράτορι Καίσαρι Μ(άρκῳ) Ἀντω]|νίῳ Γορδιανῷ Εὐτυχῖ Εὐ[σεβεῖ] | Σεβαστῷ καὶ τὴν θεοφιλεστ[άτην Αὐ] | 5 γοῦσταν γυναῖκα αὐτοῦ Φου[ρίαν] | Σαβινιανὴν Τρανκυλλεῖναν κτλ.

[3]) Примѣри за това гл. у Cagnat, цит. съч. III № 147, 1424; сѫщо Кацаровъ, Единъ новъ паметникъ на бога Долихена, Год. на Нар. музей за 1922-25, стр. 121 сл.

[4]) Radermacher, Neutestamentliche Grammatik, Tübingen 1925, стр. 131; Dieterich, Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache, Leipzig 1898, стр. 149 сл.

3·5 см. личи грижливо издълбана буква ϰ, вис. 5·5 см., която има значение на численъ знакъ. Отъ първия редъ на надписа се забелязватъ следи само на две букви: долната часть на ο и долната часть на σ или ε. На втория редъ може да се разчете ρσευηρ и следъ това едва доловими следи на ω. Отъ третия редъ се вижда само една отвесна черта — ι.

Въ надписа се споменува името на легата Rutilius Pudens Crispinus, който е управлявалъ провинция Тракия въ времето на императора Северъ Александъръ (222-232 г.).[1]) Възъ основа на това и на запазенитѣ следи отъ думи и букви въ първия, втория и трети редъ надписътъ може да се възстанови приблизително така:[2])

[Ἀγαθῇ τύχῃ]
[Αὐτοκράτορι Καίσα-]
[ρι Μ. Αὐ]ρ(ηλίῳ) Σευήρ[ῳ Ἀλε-]
[ξάνδρῳ Εὐτυχε]ῖ [Εὐσε-]
[βεῖ Σ]εβ(αστῷ) ἡ λ[α]νπροτά-
[τη Θρ(?)]ακῶν Τραιανέων
[πόλι]ς ἡγεμονεύον-
[τος] Ῥουτειλλίου Πούδεν-
[τος] Κρισπίνου πρεσ-
[β(ευτοῦ) Σ]εβ(αστοῦ) ἀντιστρα-
[τήγ]ου.

ϰ΄.

Обр. 81. — Гръцки надписъ отъ с. Калугерово.
Fig. 81. — Inscription grecque de Kaloughérovo.

Лигатури: V редъ: ων; τρ; νε; VI редъ: ηγ; νε; VII редъ: ου; τε; ου; ου; VIII редъ: ου; πρ; IX редъ: ντ.

Въ началото на шестия редъ, следъ завършека на предходната суперлативна форма, е следвала дума въ gen. plur., безъ съмнение, като епитетъ на сѫществителното Τραιανέων. Както по запазенитѣ букви, така и по дължината на празнината тукъ може съ сигурность да се възстанови думата Θρακῶν. На този епитетъ на Августа-Траяна, който се явява за пръвъ пѫть тукъ, надали би трѣбвало да се отдава нѣкакво особено значение. Близка аналогия намираме въ единъ надписъ, вѣроятно отъ околностьта на Одринъ, дето четемъ: ἐν γέῃ Θρακ[ῶν Ἀδριανοπ]ολειτῶν.[3]) Макаръ и близки по форма, обаче съвсемъ друго, вече официално, значение иматъ етническитѣ пояснения къмъ имената на нѣкои градове отъ Мала-

[1]) Гл. Stein, цит. съч. стр. 56.
[2]) Ср. Kalinka, цит. съч. № 51 (Cagnat, цит. съч. I, 1472).
[3]) Cagnat, цит. съч. I № 773.

Азия: ἡ Μακεδόνων Ὑρκ]ανῶν πόλις,[1]) ἡ Μακεδόνων Νακρασειτῶν βουλὴ καὶ ὁ δῆμος.[2]) Въ този случай епитетътъ пояснява, че малоазийскитѣ градове Hyrcanis и Nacrassa сѫ основани отъ македонски колонисти.

Римскиятъ пѫть отъ Philippopolis за Hadrianopolis е нанесенъ на Tabula Peutingeriana[3]) по лѣвия брѣгъ на Хебросъ. Върху тази карта сѫ отбелязани следнитѣ станции: Philippopolis—Ranilum XXV mpm. — (Berone XXXVI mpm.) — Pizo XII mpm. — Arzum XIX mpm — Castris Rubris XVI mpm. — Burdenis XX mpm. — Hadrianopolis XVIII mpm. Въ Itinerarium Antonini Augusti[4]) разстоянието между Pizus и Arzus е XVIII mpm., т. е. почти толкова, колкото е отбелязано и въ Tabula Peutingeriana. Съ откриването презъ 1885 г. на тържището Pizus при днешното с. Димитриево[5]) се доби една сигурна опорна точка за проследяването на главния римски пѫть, който е минавалъ презъ онѣзи мѣста. Впрочемъ, още по-рано тукъ при с. Димитриево и с. Странско (Гурбетито) Иречекъ[6]) бѣше открилъ следи на старъ пѫть. Обаче тѣзи следи той приписваше тогава на клона, който споредъ Tabula Peutingeriana се е отдѣлялъ отъ главния пѫть при Ranilum и е водилъ за Berone—Augusta-Traiana.[7]) Направлението на римския пѫть Philippopolis-Hadrianopolis на времето бѣ проучено и отъ бр. Шкорпилови. Въ своитѣ изследвания[8]) тѣ изрично изтъкнаха, че римскиятъ пѫть е минавалъ по лѣвия брѣгъ на Марица и възъ основа на запазенитѣ следи и на нѣкои паметници, открити отъ тѣхъ, както и възъ основа на разстоянията, дадени въ итинерариитѣ, тѣ направиха опитъ да опредѣлятъ точно мѣстата, презъ кѫдето е минавалъ този пѫть и да локализиратъ античнитѣ селища и станции, разположени по неговото протяжение. Що се отнася до тази часть отъ римския пѫть, която насъ интересува, именно между Pizus и Arzus, бр. Шкорпилови дадоха следното направление: с. Димитриево, Странско, между Столѣтово (Шереметъ) и Бащино (Баба-Махле), северно отъ Левски (Аладаалии) и най-после Калугерово. Тукъ при това село пѫтьтъ е прехвърлялъ р. Сазлийка, и тукъ именно бр. Шкорпилови потърсиха и римската станция Arzus.[9])

[1]) Пакъ тамъ IV № 1534.

[2]) Пакъ тамъ IV № 1160.

[3]) Conradus Miller, 1916.

[4]) Parthey et Pinder, стр. 64.

[5]) Гл. Jireček, Archäologische Fragmente aus Bulgarien, Arch.-epigr. Mitt. aus Oesterr. X, 1886, стр. 95; Добруски, Нѣколко древни надписи намѣрени въ България, Псп. 23/24, 1888, стр. 798 сл.

[6]) Приложения къмъ античната география и епиграфика на България и Румелия, Псп. 2, 1882, стр. 43.

[7]) Иречекъ първоначално смѣташе, че римскиятъ пѫть отъ Филипополъ къмъ Адрианополъ е вървѣлъ по дѣсния брѣгъ на р. Марица, гл. Die Heerstrasse von Belgrad nach Constantinopel, Prag 1877, стр. 44 сл. По-късно обаче той промѣни мнението си за посоката на пѫтя. Гл. Arch.-epigr. Mitt. aus Oesterr. X, 1886, стр. 95.

[8]) Нѣкои бележки върху археологическитѣ и исторически изследвания въ Тракия, Пловдивъ 1885, стр. 16 сл.; Паметници изъ Българско, София 1888, стр. 29 сл.

[9]) И Jireček, Arch.-epigr. Mitt. aus Oesterr. X, 1886, стр. 96 сѫщо търси Arzus въ това направление.

Презъ 1898 г. Seure публикува една статия[1]) върху Пизоския надписъ, въ която разгледа и въпроса за римския пѫть между Pizus и Arzus. Както изглежда, обаче, резултатитѣ отъ изследванията на бр. Шкорпилови, публикувани само на български, сѫ останали неизвестни за автора. Сѫщо така той е пренебрегналъ, както се вижда, и даннитѣ за този пѫть, които посочва и Иречекъ.[2]) Благодарение на това Seure само възъ основа на даденитѣ разстояния между Pizus и Arzus въ Tabula Peutingeriana и Itinerarium Antonini и изхождайки отъ предпоставката, че Arzus е лежалъ на брѣга на едноименна рѣка,[3]) сега Сазлийка,[4]) постави този градъ при с. Сладъкъ-Кладенецъ (Кара-Бунаръ), Новозагорско, отъ околностьта на което село, както добавя той, произхождали и нѣкои антични паметници. По този начинъ той даде и друго направление на римския пѫть отъ Pizus къмъ Arzus.

Новооткрититѣ, обаче, три пѫтни колони все покрай следитѣ на „друма“ между селата Димитриево и Калугерово заедно съ известнитѣ отъ по-рано две колони отъ с. Бѣлъ-Изворъ (Акъ-Бунаръ)[5]) даватъ възможность вече съ пълна сигурность да се приеме, че тъкмо посоката на римския пѫть, очертана отъ бр. Шкорпилови,[6]) Иречекъ[7]) и Добруски[8]) отговаря на действителностьта. Римскиятъ пѫть отъ Pizus се отправя въ юго-източна посока, пресича северната часть на днешното село Странско и се отправя къмъ с. Бѣлъ-Изворъ. Северо-източно на единъ клм. отъ това село се намира една мѣстность наречена „Калето“. Цѣлото пространство е покрито съ тухли и хоросанъ. Добруски[9]) е виждалъ и следи отъ зидове до 3 м. дебели. Пѫтьтъ минава само на стотина метра отъ „Калето“. Отъ тамъ[10]) той свива малко по̀ на юго-изтокъ, минава 2 клм. южно отъ с. Столѣтово, следъ това пресича държавното шосе Ст.-Загора — Златенъ-Долъ (Т.-Сейменъ), продължава все въ сѫщата посока северно отъ с. Левски, минава по височинитѣ южно надъ с. Мусачево и се спуска къмъ р. Сазлийка, която прехвърля при с. Калугерово. На юго-изтокъ отъ това село, близо до рѣката Сазлийка, сѫ били открити на времето остатъци на голѣмо

[1]) Voyage en Thrace, Bull. de corr. hell. XXII, стр. 472 сл.

[2]) Arch.-epigr. Mitt. aus Oesterr. X, 1886, стр. 96.

[3]) Че станцията Arzus е била разположена при брѣговетѣ на едноименна рѣка, може да се приеме съ голѣма вѣроятность. У Ptolemaios, II 11, се споменува и градъ Ἄρζος и рѣка Ἄρζος. Само градътъ е отбелязанъ: въ Itin. Antonini Augusti (Arso), въ Itin. Hierosolymitanum (mansio Arzo) и въ Tab. Peutingeriana (Arzum). Въ житието пъкъ на Св. Александра се споменува само рѣката Arzon и нѣкакви multa hospitia, които се намирали при тази рѣка и отстояли на 40 mpm. отъ Beroe (гл. Acta Sanctorum, Maii III, стр. 198). За Arzus изобщо гл. Hirschfeld въ R. E. II 1498.

[4]) Гл. Tomaschek, Die alten Thraker II, стр. 92; сѫщо Seure, цит. м. стр. 475 заб. 4.

[5]) Kalinka, цит. съч. № 43 (?), 64.

[6]) Цит. съчинения.

[7]) Arch.-epigr. Mitt. aus Oesterr. X, 1886, стр. 94.

[8]) Псп., 23/24, 1888, стр. 798 сл.

[9]) Цит. съч. стр. 801.

[10]) Отъ с. Бѣлъ-Изворъ ние вървѣхме около 3 клм. все по стария пѫть, направлението на който много ясно личи. Наистина, каменната настилка не е запазена, но вследствие на изваждането на камънитѣ нивото на пѫтя е станало много по-низко отъ околния теренъ и се много ясно очертава.

антично селище съ две крепости.[1]) Тѣзи развалини отстоятъ отъ с. Димитриево на около 27 клм., което прави приблизително 18-19 mpm., т. е. тол-

Обр. 82. — Римскиятъ пѫть между Pizus и Arzus.
Fig. 82. — La voie romaine de Pizus à Arzus.

кова, колкото е разстоянието между Pizus и Arzus, означено въ итинерариитѣ. Развалинитѣ се намиратъ при рѣката Сазлийка-Arzus. Най-после тѣзи

[1]) Бр. Шкорпилови, Археологически изследвания въ Тракия, стр. 17 сл. Сега цѣлото това пространство е осѣяно само съ тухли, камъни и хоросанъ. Никакви следи отъ стени или основи не се виждатъ надъ земята. Само въ една дълбоко изкопана яма можахме да зърнемъ часть отъ зидъ 1·5 м. дебелъ, граденъ съ ломени камъни и хоросанъ. Дълги години на редъ, разправяше секр.-бирникътъ Желязко Димевъ Кайряковъ, селянитѣ вадили камъни за градежъ.

развалини лежатъ на самия римски пѫть, трасето на който е установено по най-положителенъ начинъ. Тѣзи указания сѫ вече напълно достатъчни да ни накаратъ да приемемъ съ пълна сигурность, че именно тукъ при с. Калугерово, както мислѣха по-рано и бр. Шкорпилови, се намиратъ развалинитѣ на римската станция Arzus (обр. 82).

III. Оброчни плочки въ Новозагорския музей.

Въ Нова-Загора, благодарение на енергичната дейность на тамошния учитель Н. Ст. Койчевъ, напоследъкъ е турнато началото на една хубава археологическа сбирка. Въ една отъ гимназиалнитѣ стаи е събранъ и грижливо подреденъ въ отдѣлни витрини твърде разнообразенъ праисторически материалъ отъ околностьта и доста антични монети. Тукъ се пазятъ сѫщо така и десетина оброчни плочки, които благодарение на любезностьта на г-на Койчевъ ние ще имаме възможность да опишемъ въ долнитѣ редове.

Обр. 83. — Оброчна плочка отъ с. Караново.
Fig. 83. — Bas-relief en marbre de Karanovo.

1. Мряморна четвъртита оброчна плочка на Асклепий, Хигия и Телесфоръ, горе закръглена, съ простъ профилъ по края, вис. 17 см., шир. 16 см., деб. около 1·7 см. Горната часть пречупена и залепена. Намѣрена при с. Караново, Новозагорско (обр. 83). Асклепий правъ, обърнатъ напредъ, въ дѣсната си ръка, спусната надолу, държи яйце, отъ което смучи змия, увита около тояга; часть отъ опашката ѝ минава и въ полето на долната рамка. Лѣвата ръка сѫщо спусната надолу докосва главата на малкия Телесфоръ, изобразенъ съвършено грубо въ дѣсния доленъ ѫгълъ на плочката. Въ лѣво е представена Хигия, права, обърната напредъ, съ дѣсната ръка държи змия, а съ лѣвата патера, която поднася на змията. Между Хигия и Асклепий е изобразена колона съ ионийски капителъ, а между него и горната рамка — извиваща се змия. Изображението е грубо изработено.

Надъ релиефа се намира надписъ:

Ἀσκληπιῶ καὶ Ὑγ[εί]α καὶ Τελ[εσφόρω]

а подъ релиефа:

Συνέρως καὶ Ἑρμιόνη
εὐχὴν ἀνέθηκαν.

За името Συνέρως гл. Fick, Die griechischen Personennamen, II изд. 1894, стр. 256.

Лигатури: горе ηπ; ωκ; τε; долу I р.: νε; ως; II р.: ην; νε; ηκ.

2. Четвъртита мрямарна оброчна плочка съ изображение на тракийски конникъ, горе закржглена, лѣвиятъ горенъ жгълъ отчупенъ, а дѣсниятъ доленъ — пречупенъ, вис. 17 см., шир. 15 см., деб. 2 см. Произхожда отъ с. Караново. Конникътъ препуска на дѣсно, дѣсната ржка вдигната високо на горе, съ лѣвата държи щитъ (?), който се подава надъ главата на коня. Повърхностна и шаблонна работа, безъ никакви подробности.

3. Сжщо, горе закржглена, вис. 17 см., шир. горе 11 см., доле 17 см., деб. 1·7 см. Пакъ отъ с. Караново. Конникътъ обърнатъ на дѣсно въ обикновена стойка, личи кжсиятъ хитонъ, хламидата се развѣва. Релиефътъ е грубо издѣланъ, обработка както при обр. 84.

Обр. 84. — Оброчна плочка отъ с. Сждийско-Поле.
Fig. 84. — Bas-relief en marbre de Sădiisko-Polé.

Обр. 85. — Оброчна плочка отъ с. Омарчево.
Fig. 85. — Bas-relief en marbre d'Omartchévo.

4. Сжщо, горе закржглена, вис. 17 см., шир. горе 9 см., доле 13 см., деб. 1·5 см. Намѣрена при с. Караново. Конникътъ изобразенъ както на предидущия релиефъ. Сжщата груба изработка и липса на подробности.

5. Сжщо, горе закржглена, съ простъ профилъ по края, вис. 13 см., шир. горе 8 см., доле 12 см., деб. 2·5 см. Произхожда пакъ отъ тамъ. Конникътъ язди бавно на дѣсно, облѣченъ съ кжсъ хитонъ и хламида, дѣсната ржка се допира до шията на коня. Шаблонно изображение, но погрижливо изпълнено.

6. Четвъртита оброчна плочка на тракийски конникъ отъ зеленикавъ варовникъ, горе закржглена, вис. 11 см., шир. 13 см, деб. 1·5 см. Намѣрена въ с. Сждийско-Поле, Новозагорско. Конникътъ обърнатъ на дѣсно въ обикновена стойка и облѣкло. Изображението твърде грубо издѣлано безъ подробности.

7. Сѫщо, отъ варовникъ, горе закрѫглена, съ простъ профилъ по края, вис. 13 см., шир. 11 см., деб. 1·5 см. (обр. 84). Произхожда пакъ отъ тамъ. Конникътъ обърнатъ на дѣсно въ обикновена стойка и облѣкло, предъ него е изобразена забулена жена, обърната на лѣво. Шаблонна и груба работа.

8. Сѫщо, отъ мряморъ, отгоре слабо закрѫглена съ простъ профилъ по края, вис. 10·5 см., шир. горе 9 см., доле 11 см., деб. 2 см. Произхожда отъ сѫщото село. Конникътъ препуска на дѣсно, замахналъ съ дѣсницата си, хламидата се развѣва. Релиефътъ е много низъкъ и изтритъ, изображението е неясно.

Обр. 86. — Оброчна плочка отъ с. Наученъ.
Fig. 86. — Bas-relief en marbre de Naoutchène.

9. Сѫщо, горе закрѫглена, съ простъ профилъ по края, вис. 20 см., шир. доле 19 см., горе 16 см., деб. 1·5 см. Рамката на плочката отчупена. Релиефътъ произхожда отъ с. Омарчево, Новозагорско (обр. 85). Конникътъ въ обикновено облѣкло язди на дѣсно, въ дѣсната си ржка държи паница (?). Изработка груба и шаблонна.

10. Четвъртита оброчна плочка на тракийски конникъ отъ мряморъ, пречупена на три, горе закрѫглена, съ простъ профилъ по края, вис. 17 см., шир. 14 см., деб. 2 см. Намѣрена на изтокъ край Нова-Загора. Конникътъ обърнатъ на дѣсно въ обикновена стойка, хламидата се развѣва, предъ коня забулена жена, обърната на лѣво. Работа много груба.

Обр 87. — Оброчна плочка отъ с. Кортенъ.
Fig. 87. — Bas-relief en marbre de Kortène.

11. Четвъртита оброчна плочка на тракийски конникъ отъ червеникавъ пѣсъчникъ, горе слабо закрѫглена, вис. 14 см., шир. 12 см., деб. 2 см. Намѣрена въ с. Старо-Село, Новозагорско. Конникътъ обърнатъ на дѣсно въ обикновена стойка и облѣкло. Релиефътъ много низъкъ и изтритъ, изображението грубо, безъ подробности.

12. Четвъртита оброчна плочка на тракийски конникъ отъ мряморъ, горе силно закрѫглена, запазена добре, вис. 8 см., шир. 7 см, деб. около 1·5 см. Намѣрена при с. Наученъ, Новозагорско (обр. 86). Конникътъ язди на дѣсно, облѣченъ въ кѫсъ хитонъ и наметнатъ съ хламида, която се развѣва. Съ дѣсната си ржка държи поводитѣ, предъ коня забулена жена, обърната на лѣво (?). Този оброченъ релиефъ е интересенъ по своето техни-

ческо изпълнение, употрѣбена е техниката на релиефъ en creux. Изображението е шаблонно, дадено е въ контури, подробноститѣ може би сж били допълнени съ бои.[1])

13. Откжслекъ отъ мряморна оброчна плочка на тракийски конникъ, вис. 13 см., шир. 12 см., деб. 2 см. Намѣренъ северно отъ с. Кортенъ, Новозагорско, въ Срѣдна-Гора. Конникътъ облѣченъ въ хитонъ, язди бавно на дѣсно. Запазена само предната часть на коня до шията и долната часть отъ тѣлото на ездача до пояса.

14. Оброчна мряморна плочка на Хера, горе закржглена, съ простъ профилъ по края, долниятъ дѣсенъ жгълъ отчупенъ, вис. 18 см., шир. 10 см., деб. 2 см. Намѣрена северно отъ с. Кортенъ въ Срѣдна-Гора (обр. 87). Хера е представена права, обърната напредъ, облѣчена съ дълъгъ двойно препасанъ хитонъ. Главата покрита съ було, двата края на което падатъ върху раменетѣ, съ лѣвата ржка се опира на високъ жезълъ, долната часть на който е счупена, а съ дѣсната си ржка държи патера надъ жертвеникъ. Патерата е неясно изобразена. Сжщо и отъ жертвеника личатъ слаби следи.

И този релиефъ представя груба и повърхностна работа, безъ подробности.

Monuments antiques découverts à Stara-Zagora et dans les environs de cette ville

I. Monuments conservés dans le musée de Stara-Zagora. Dans cette partie de son article, l'auteur décrit quatre monuments qui ont été dernièrement recueillis dans le musée de Stara-Zagora:

1. Plaque en marbre, hauteur 0·88 m., longueur 1 m, épaisseur 0·20 m., portant une inscription latine (fig. 72). — 2. Bas-relief en marbre, représentant un cavalier thrace, trouvé dans le village de Dălboki (région de Stara-Zagora). — 3. Fragment d'une plaque en marbre, découvert en même temps que le relief, portant une inscription grecque; hauteur 0·40 m., largeur 0·30 m., épaisseur 0·12 m. (fig. 73). — 4. Fragment d'une plaque en marbre, portant une inscription grecque; hauteur 0·30 m., largeur 0·42 m., épaisseur 0·14 m. Trouvé à Stara-Zagora (fig. 74).

II. La voie romaine de Pizus à Arzus. Au cours de ses recherches sur la direction de cette voie, l'auteur a découvert les monuments antiques suivants: 1. Base en marbre avec une partie de colonne; longueur 0·80 m., largeur 0·58 m., hauteur avec la partie de colonne 0·58 m.; elle se trouve dans le village de Dimitriévo (Tchikarlaré), région de Tchirpan (fig. 76). — 2. Fragment d'une statue en marbre; hauteur avec le socle 0·23 m.; ce fragment se trouve dans le village de Dimitriévo et provient des ruines de Pizus (fig. 77). — 3. Bloc en

[1]) По този въпросъ ср. Кацаровъ, Антични паметници изъ България, ИАИ II, 1923-24, стр. 70.

marbre portant une inscription grecque; hauteur 0·30 m., largeur 1·45 m., épaisseur plus de 0·96 m.; il se trouve près d'un puits à 2 kilomètres à l'est du village de Dimitriévo (fig. 78). — 4. Fragment d'une colonne itinéraire, hauteur 0·79 m., diamètre 0·34 m.; trouvé sur l'ancienne voie près du village de Moussatchévo, région de Stara-Zagora (fig. 79). — 5. Fragment d'une colonne itinéraire en calcaire; hauteur 1·93 m., diamètre en bas 0·43 m., en haut 0·34 m., trouvé non loin de l'ancienne voie, près du village de Kaloughérovo, région de Harmanlï (fig. 80). — 6. Fragment d'une colonne itinéraire en marbre; hauteur 0·97 m., diamètre 0·36 m., provenant également du village de Kaloughérovo (fig. 81).

Ces trois colonnes itinéraires ainsi que les deux du village de Bel-Izvor, (Akbounar), région de Tchirpan (voir Kalinka № 43, 64), permettent de définir avec certitude la direction de la voie romaine de Pizus à Arzus, dont les traces sont encore visibles (fig. 82). Près du village de Kaloughérovo se trouvent les vestiges d'une ville antique. Ces vestiges sont situés près de la rivière Sazliika (l'ancienne Arzus) et sont éloignés de 27 kilomètres du village de Dimitriévo, c. à. d. autant que la distance indiquée dans les itinéraires entre Pizus et Arzus.

III. Bas-reliefs dans le musée de Nova-Zagora. Dans cette partie de son article, l'auteur décrit: une plaque en marbre représentant Asclépios, Hygie et Télesphore trouvée près du village de Karanovo, région de Nova-Zagora (№ 1), quelques plaques représentant le „cavalier thrace" (№ 2-13); les № 2-5 proviennent du village de Karanovo, les № 6-8 du village de Sădiisko-Polé, № 9 du village d'Omartchévo, № 10 d'un endroit à l'est de Nova-Zagora; № 11 de Staro-Sélo, № 12 du village de Naoutchène, № 13 du village de Kortène. Tous ces villages sont dans l'arrondissement de Nova-Zagora. Enfin une plaque en marbre représentant Héra qui provient également du village de Kortène (№ 14).

D. P. Dimitrov

Епиграфски добавки и поправки

отъ Мл. Тоневъ

Както е известно, Софийскиятъ музей притежава най-богатата сбирка отъ плочки съ изображения на тракийския конникъ.[1]) Повечето отъ тия плочки, а особено тѣзи, които иматъ нѣкакъвъ надписъ, сж били обнародвани при постжпването имъ въ музея, но тѣсното музейно помѣщение, недостатъчниятъ персоналъ и войнитѣ, които сж се отразили твърде ограничително върху възможностьта за научна работа, сж станали причина, нѣкои отъ постжпилитѣ плочки да останатъ неиздадени. Сжщо така не всички четения на надписитѣ върху плочкитѣ сж задоволителни; нѣкои надписи, предимно трудно четливи, сж издадени неточно или въобще не сж дадени при обнародването.

Въ следващитѣ бележки азъ се ограничавамъ само съ неиздаденитѣ или погрѣшно прочетенитѣ надписи върху оброчнитѣ плочки на тракийския конникъ и отъ вторитѣ главно съ тѣзи, дето моето четене се различава по-сжществено отъ даденото вече или спомага за премахване на нѣкое заблуждение. Описание на изображението давамъ само при необнародванитѣ плочки (№ 8, 20, 21, 22, 23, 25 и 26). При № 2, 9 и 13 е даденъ само надписътъ върху горния ржбъ на плочкитѣ, понеже тоя върху долния ржбъ е обнародванъ точно при първото имъ издаване.

1. Плочка съ изображение на тракийския конникъ отъ неизвестно мѣстонахождение, съхранявана по-рано въ Пловдивъ, съ размѣри 12 × 10 см. Инв. № 62.[2]) На горния ржбъ се чете надписъ: Πό(πλιος) Αἴλιο. Долу ..... ασδης ἥροι ὑπὲρ ἑαυτ[οῦ | καὶ] τῶν ἰδίων ἀνέθεκεν.

Името Aelius се срѣща често въ Тракия.[3]) На долния ржбъ предъ ασδης сж стояли 4-5 букви, които вѣроятно сж представяли първия формантъ на съставеното съ ασδης тракийско име.[4])

---

[1]) При провѣрката, която направихъ презъ 1927 г., се указаха 198 плочки съ надписи и 354 безъ надписи. Заедно съ новопостжпилитѣ отъ тогава и съ нѣкои надгробни плочи съ изображения на конници числото имъ трѣбва да достига 600.

[2]) Добруски, Мсб. XI, стр. 78 № 5.

[3]) Ср. напр. Dumont-Hommolle, Mélanges, стр. 474, 538; Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 85 и стр. 156 № 206; Кацаровъ, ИАИ IV, стр. 84 № 9.

[4]) Mateescu, Ephem. Dacor. I, 1923, стр. 176 заб. 5 и стр. 198 смѣта, че Ἄσδης е пълната форма и го сравнява съ Asdula, Ἀσδούλης. За тѣзи имена ср. Perdrizet, Rev. archéol. 1904 I стр. 22.

2. Плочка съ изображение на тракийския конникъ отъ село Арабларъ, Поповско, 21 × 17 см. Инв. № 71.[1]) На горния ржбъ се чете надписъ: . .] ω Στουρουλέω. Въ сжщото село е намѣрена и мряморна подставка, обнародвана въ Arch.-epigr. Mitteil. 1894, стр. 195,[2]) на която се чете: Ἥρωι Στου[. . . Добруски попълва погрѣшно въ горния надписъ името Πυρμη]ρούλω, което име не се срѣща въ такава форма.

3. Плочка съ изображение на тракийския конникъ отъ с. Догново-Конаре, Т.-Пазарджишко, 20 × 18 см. Инв. № 715.[3]) На долния ржбъ има надписъ: Μούκα Ζεραζέν[εο.[4])

4. Статуйка на тракийския конникъ отъ с. Диниклий (сега Лозенъ), Харманлийско, съ размѣри 40 × 42 × 9 см. Инв. № 840.[5]) Долу въ дѣсния край има надписъ: εὐξάμενος ἀνέθηκα. Отъ страни на дѣсната тѣсна часть на статуйката се чете: Λαβε|ὼν Ι|στο|κέλ|σου. Името Ἰστόκελσος се срѣща тукъ за първи пжть, но дветѣ му части сж известни.[6])

5. Плочка съ изображение на тракийския конникъ отъ София, 30 × 26 см. Инв. № 1370.[7]) На горния ржбъ се чете надписъ: Κυρίω Πυρ[μηρούλα. Долу . . . Λ?]ουππος . . . . | . . . εὐξά]μενος ἀνε[. . .

6. Плочка съ изображение на тракийския конникъ отъ Пловдивъ, 26 × 21 см. Инв. № 1523.[8]) Надписъ горе: . ΕΙΒΙΖΙΩ . ΙΙΩΣ . Долу: Αἰθαζίης Ἑπτατράλεος εὐχήν. Името Αἰθάζης се срѣща въ тази си форма за първи пжть. У Mateescu, Ephem. Dacor. I стр. 141, II стр. 233 е дадено името Ithazis.[9])

7. Плочка съ размѣри 25 × 24 см., отъ Пловдивъ. Инв. № 1528.[10]) На горния ржбъ се чете: Ἥρωι Σεινουλαζίη. Долу: Σούκους Κ . λ . . θου εὐχήν.

8. Плочка слепена отъ петъ парчета, 44 × 34·5 × 6 см., отъ Харманлийско. Инв. № 1564. Лѣвиятъ доленъ край и срѣдата на плочката, както и часть отъ лѣвия горенъ край отчупени. Конникъ, облѣченъ съ прилепнали на него дрехи и хламида, въ ходъ на дѣсно, държи въ дѣсната си ржка юздата на коня. Отпредъ жертвеникъ, надъ него дърво съ змия. Краката на конника, гърдитѣ и преднитѣ крака на коня и часть отъ надписа долу отчупени. Долу се чете надписъ: *[Apollini] Seietovien[o Ti.? Ca]esius et T. Cae[sius f]ratres v. l. s.*[11])

---

[1]) Добруски, Мсб XI, стр. 87 № 55; Изв. на Нар. музей I, стр. 149, прибавка № 2.
[2]) Ср. Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 133 № 187.
[3]) Добруски, Мсб. XII, стр. 321 № 6.
[4]) За форманта ζερης и ζερι: гл. Mateescu, Ephem. Dacorom. I, стр. 189 и стр. 152 заб. 1.
[5]) Добруски Мсб. XIII, стр. 426 № 9; Кацаровъ, Год. на Библ. Пловдивъ 1925, стр. 138 № 6.
[6]) Гл. обнародваната въ ИАД V, 216 плочка съ надписъ Ἰστίη. Името Κέλσος се срѣща обикновено като единично, ср. Mateescu, цит. съч., стр. 117; Seure, Rev. des études grecques XXVI, 1913, стр. 230 заб. 1 и Bull. de corr. hellénique, 1898, стр. 550 дава името Κελσότραλις безъ да съобщава извора.
[7]) Добруски, Мсб. XVI, стр. 7 № 1.
[8]) Dumont-Homolle, Mélanges, стр. 333 № 33 a; Шкорпилъ, Мсб. VIII стр. 71 № 4.
[9]) За форманта ζις и ζια гл. Mateescu, цит. съч., стр. 140 и 166.
[10]) Dumont-Homolle, Mélanges, стр. 333 № 33c; Шкорпилъ, Мсб. VIII, стр. 71 № 6.
[11]) За името Seietovienus ср. Кацаровъ, ИАД IV стр. 97, дето е описанъ отломъкъ отъ релиефъ на Зевса и Хера съ надписъ: . . ος Σειταουένε ἀνέθηκεν.

9. Плочка съ размѣри 36 × 32 см. отъ с. Голѣма Брѣстница, Тетевенско. Инв. № 1606.[1]) Надписъ горе: Σολδοβοουυσηνιῶ. Плочката е намѣрена преди откриването на светилището на Асклепия при Глава-Панега, затова Добруски не е можалъ да прочете правилно името Σολδοβοουυσηνιός и дава погрѣшно Ἀπό]λλωνι Θο ... ηνῶ,[2]) до като въ плочкитѣ отъ Голѣма Брѣстница и Глава-Панега не срѣщаме посвещения на Аполона. Освенъ това плочката има на долния си ржбъ посвещение Κυρίῳ ἥροι и второ посвещение на Аполона е невъзможно.

10. Отломъкъ отъ плочка съ изображение на тракийския конникъ, намѣренъ при Бунарджика въ Пловдивъ, 26 × 12 × 5 см. Инв. № 1724.[3]) Надписъ долу: Ἥροι Πουρμ[ηρούλα] | Ροιμητάλ[κης].

Добруски и Kalinka четатъ последната буква отъ горния редъ за △ и смѣтатъ името за непознатъ епитетъ на тракийския конникъ. Въ сжщность отъ тая буква е запазена само полегатата първа черта, каквато се вижда при M и въ втория редъ на надписа. Хоризонтална черта за △ липсва.[4])

11. Четвъртита плочка съ изображение на тракийския конникъ отъ с. Джаферлий, Варненско, 23 × 16 см. Инв. № 2333.[5]) На горния ржбъ трудно четливъ надписъ Ἥρωι Ἀσκληπιῶ ειλνω | συστον . . . .

12. Плочка съ размѣри 12 × 9·5 см. отъ светилището на Петричъ-Кале, Провадийско. Инв. № 2657.[6]) На долния ржбъ надписъ: Ὕγιος Εἰτιζέν[εος] | εὐχαριστήριν. Добруски чете: Ἵπος Σειτιζένεος. Името Ἵππος или Ἶπος не се срѣща въ Тракия.[7])

13. Плочка съ размѣри 18·5 × 21 см. отъ Глава-Панега, Луковитско, съ посвещение на Силвана и Диана. Инв. № 3412.[8]) На горния ржбъ надписъ: [Sal]daecaput[eno].

14. Плочка съ размѣри 18·5 × 16 см. отъ Глава-Панега, Луковитско. Инв. № 3423.[9]) Надписъ долу: Ἐβρύζενις Μουκακα|κέους εὐχήν. Добруски чете първото име Βρίζενις, име твърде често въ тракийскитѣ надписи. Формантътъ Ἐβρυ се срѣща въ името Ἐβρύζελμις.[10])

15. Плочка съ размѣри 25 × 23 см. отъ Глава-Панега, Луковитско. Инв. № 3424.[11]) Ржбоветѣ на плочката бѣха покрити съ тънка кора отъ

[1]) Добруски, Мсб. XVI, стр. 20 № 32.

[2]) Това погрѣшно четене е дадено и у Seure, Revue des études anciennes XIV, 1912, стр. 8; Mateescu, цит. съч., стр. 241.

[3]) Добруски, Мсб. XVII, стр. 10 № 6; Kalinka, Ant. Denkm. in Bulg. 180 № 204.

[4]) За името Πορμήρουλα гл. Кацаровъ, ИАД VII стр. 10; Mateescu, цит. съч. стр. 173 заб. 8. Оброчни плочки съ това име сж намирани на различни мѣста въ Тракия.

[5]) Добруски, Мсб. XVIII, стр. 794 № 2.

[6]) Добруски, Мсб. XVIII, стр. 795 № 6.

[7]) Името на богинята Ὑγίεια, отъ което е образувано Ὕγιος, се срѣща по надписитѣ въ Тракия обикновено въ формата Ὑγεία или Ὑγία, ср. Добруски Изв. на Нар. музей I, стр. 45 и 69. За женско име Ὑγία гл. Preisigke, Namenbuch, стр. 451.

[8]) Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 79 № 110.

[9]) Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 64 № 45.

[10]) Dittenberger, Syll. I, 3-то изд., 138; ср. Tomaschek, Die alten Thraker II, 2, стр. 7; Mateescu, цит. съч. стр. 222, заб.; ср. стр. 101 заб. 7; Kalinka, цит. съч. стр. 34, 1, редъ 41 дава името Ἔβρενις, което Mateescu стр. 182 иска да поправи на Ἐβρί-ζενις.

[11]) Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 76 № 82.

варовито вещество. Следъ изчистването на тая кора можахъ да прочета следния надписъ: На горния ржбъ: *Silvanu Siltecapu[teno],*[1]) долу: *Flavius Montanus milex Assan|tincolu propusivi pro salute.* Формата *propusivi* стои вмѣсто *proposui, milex* вмѣсто *miles.*[2])

16. Плочка съ размѣри 30 × 32·5 × 5 см. отъ Глава-Панега, Луковитско. Инв. № 3425.[3]) На долния ржбъ се чете надписъ: Κυρίω Ἀσκληπιῶ καὶ Ὑγεία | Σολδηνοῖς Πρεῖσκος Ἰουλίου φύλαρ|χος Παυταλιώτης εὐχαριστήριον ἀνέθηκεν. При името Σολδηνοῖς както и при даденото по-горе № 9 Σολδοβοουυσηνιῶ намираме интересната замѣна на А съ О.

17. Статуйка на тракийския конникъ отъ с. Диниклий (Лозенъ), Харманлийско, 9·5 × 13·5 × 4 см. Инв. № 3703.[4]) Долу има два реда надписъ: Αὐλουτράλις Βριζέν[ε]|ος [Ἀπόλλ]ωνι Γινκατι[ηνῶ].[5])

18. Плочка съ изображение на тракийския конникъ отъ с. Еловъ-Долъ, Радомирско, 14 × 11 см. Инв. № 3938.[6]) Надписъ горе: Ἥρωι Ἰθουσχι. Долу: Σοῦκες Μη..ισν[..[7]) Задъ гърба на конника написано съ дребни букви: θεο ἐπυλεμν vacat.

19. Плочка съ размѣри 14 × 16·5 × 4·5 см. отъ с. Кара-Пелитъ, Куртъ-Бунарско. Инв. № 4405.[8]) На долния ржбъ: Ἀσκληπ [... | Μάρκο[....

20. Отломъкъ отъ закржглена горе плочка, 11 × 14·5 × 3 см., отъ село Салалий, Пловдивска околия. Инв. № 5044. Запазенъ е дѣсният горенъ край. Виждатъ се само вратътъ и главата на коня и задъ нея елипсовидният щитъ на конника, както и главата на стоящата отпредъ жена. На горния ржбъ се чете надписъ .....]ι Γεσιηνῶ. Името Γεσιηνός е единъ новъ епитетъ на тракийския конникъ, почитанъ тукъ вѣроятно като Аполонъ.

21. Отломъкъ отъ плочка съ размѣри 18 × 13 × 6·5 см., съ изображение на тракийския конникъ отъ село Копиловци, Кюстендилско. Инв. № 5418.[9]) Запазена е часть отъ долния ржбъ. Отъ изображението се вижда само часть отъ заднитѣ крака на коня и заднитѣ крака на тичащо на дѣсно животно (куче). Долу се чете надписъ ...]πολλο[... | ....]ις vac.[.... Въ първия редъ на надписа е стояло вѣроятно Ἀπόλλονι.

22. Отломъкъ отъ плоча съ изображение на тракийския конникъ отъ село Голѣмо Село, Пиротско, съ размѣри 22 × 22 × 4 см. Инв. № 5705. Запазена е лѣвата горна часть и срѣдата на плочата. Конникъ голъ,

---

[1]) Saldaecaputenus и Saltecaputenus сж латински форми, отговарящи на тракийското Σαλδοουυσηνός. И двете тѣзи имена сж останали случайно неразчетени отъ Добруски.

[2]) Сравни за тази форма CIL VI 2638, 2737, 3369, VIII 5229 или у Mateescu, цит. съч. стр. 168, 174, 175.

[3]) Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 68 № 51.

[4]) Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 119 № 168.

[5]) За името Γινκατιηνός и вариантитѣ ср. Кацаровъ, ИАД VII стр. 9 и Mateescu, цит. съч. стр. 147.

[6]) Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 132 № 186а.

[7]) За името Σούκις ср. Mateescu, цит. съч. стр. 179. Формата Σοῦκες е употрѣбена вмѣсто Σούκις и се срѣща тукъ за първи пѫть. У Добруски Σουκίας е погрѣшно прочетено.

[8]) Шкорпилъ, Светилища и паметници, стр. 39 № 81а.

[9]) Релиефитѣ отъ село Копиловци сж описани отъ Кацаровъ, ИАД IV, стр. 105, но на кратко и безъ надписи.

наметнатъ съ развета хламида, препуска на дѣсно. На рамото му виси мечъ. Косата на конника е изобразена на едри кѫдри. Краката и опашката на коня, стѫпалата и дѣсната ржка на конника отчупени. На горния ржбъ се чете надписъ: Κυρίῳ vacat Ἀσκληπιῷ.

23. Надгробна плоча съ размѣри 46 × 29 × 10 см., горе заострена въ видъ на тријгълникъ. Намѣрена въ село Иени-Кьой (Amphipolis).[1]) Инв. № 5786. Конникъ юноша съ хитонъ и кѫса хламида въ ходъ на дѣсно. Предъ него дърво съ змия. Задъ дървото глиганъ. Долу подъ коня — куче. Надписъ долу: Στράτων | Ὑδώρων Ἡρακλέ|ωνι τέκνω εἰδ|ίω.

24. Отломъкъ отъ плочка, слепенъ отъ две парчета, съ размѣри 14 × 16 × 4 см., отъ село Кълново, Преславско. Инв. № 6122.[2]) Долу надписъ: . . . . .] μηδος Ἀσκ[λη]πιῶ δῶ[ρον].

25. Четиријгълна плочка съ размѣри 34·5 × 37 × 9 см. Мѣстонахождение неизвестно. Страничнитѣ ржбове изработени като пиластри съ капители. Горниятъ ржбъ завършва съ надебеляване. Високъ релиефъ. Конникъ съ хитонъ и развѣта хламида въ ходъ на дѣсно, държи съ дѣсната си ржка юздитѣ на коня. Отпредъ кржгълъ жертвеникъ, задъ него дърво съ змия. Въ дѣсно отъ жертвеника стои жена съ дълга дреха. Главата на конника, муцуната на коня, краката на конника и коня и главата на стоящата отъ предъ жена отчупени. Долу надписъ: Μάρκος Γραφικοῦ καὶ Δημοσθένης | καὶ Δημήτριος οἱ Μάρκου ἥρωι κατοικα|δίωι χαριστήριον.[3])

26. Отломъкъ отъ четвъртита плочка съ размѣри 26 × 14 см. Мѣстонахождение неизвестно. Запазена дѣсната половина. Конникъ въ ходъ на дѣсно. Виждатъ се само муцуната и лѣвиятъ преденъ кракъ на коня. Отпредъ стои мѫжъ en face съ облѣкло на легионеръ и шлемъ на главата. Лѣвата му ржка отпусната, дѣсната дигната къмъ главата на коня. Отдолу надписъ: . . . . *vacat* κυρίῳ Ἄρη | . . . *vacat* ρον. Надписътъ е много важенъ, защото това е единственото до сега познато посвещение на бога Аресъ върху плочка съ изображение на тракийския конникъ.[4])

Къмъ даденитѣ по-горе надписи нека добавя и два такива върху плочки съ изображения на други божества, при които надписи името на посветителя е прочетено погрѣшно:

27. Плочка съ изображение на Артемида, ездеща на еленъ, съ размѣри 22 × 20 см., намѣрена при с. Бистрилица, Берковско. Инв. № 457.[5]) На плочката се чете надписъ: Ἡραὶς Διζάλου εὐχή[ν] Добруски чете първото име Μάϊς и го свързва съ познатото Μαισάδης. Такова име не сѫще-

[1]) Отъ с. Иени-Кьой произхожда и плочата съ изображение на тракийския конникъ, описана на кратко отъ Дечевъ, Изв. на Истор. д-во V, стр. 26 заб. 2, съ надписъ . . . .] ζουρει Βειθυς Ἀθου [. . .

[2]) Ив. Велковъ, Год. Нар. музей 1922/25 г., стр. 156 № 8.

[3]) Θεοὶ κατοικίδιοι се споменаватъ въ Monum. Ancyranum, cap. 19. Ср. Cagnat, Inscr. graecae ad res roman. pertinentes III, 1, стр. 75.

[4]) За плоча съ посвещение на Аресъ гл. Кацаровъ, ИАИ IV, стр. 88; за изображения на Марса безъ посвещение гл. Ив. Велковъ, Год. Нар. музей 1921, стр. 206 № 8, 9.

[5]) Добруски, Мсб. XI, стр. 94 № 2; S. Reinach, Bull. arch. comm. trav. hist. 1894, стр. 425 № 18.

ствува между тракийскитѣ собствени имена. Името Ἡραΐς се срѣща върху плочка на тракийския конникъ отъ Пловдивъ.[1]) Изпускането на О въ номинативното окончание е познато явление при тракийскитѣ собствени имена.[2])

28. Плочка съ изображение на Хигия, Асклепия и Телесфора съ размѣри 31 × 25 см. отъ Глава-Панега, Луковитско. Инв. № 3429.[3]) Върху плочката се чете надписъ: *Aur. Marceale mil.*[4]) Долу: *Santo Silbano ex vota posuit.* Добруски чете *Aur. Marcius mil.*

Epigraphische Beiträge und Berichtigungen

Der Verfasser hat die im Nazionalmuseum in Sofia sich befindlichen Weihreliefs des „thrakischen Reiters" mit Inschriften einer Revision unterzogen und gibt eine Reihe von Berichtigungen zu ihren schon veröffentlichten Inschriften. Ausserdem veröffentlicht er die Inschriften einiger neuentdeckten Weihreliefs des thrakischen Reiters (№ 8, 20, 21, 22, 23, 25 und 26). In den Inschriften kommen einige bisher unbekannte Beinamen vor: Στουρούλεος, Σεινουλαζίης, Seietovienus, Saldaecaputenus, ἐπυλεμνος?, Γεσιηνός, κατοικάδιος. Von besonderer Wichtigkeit ist das Weihrelief № 26 (Fundort unbekannt), weil wir zum ersten Mal auf ihm eine Widmung an Ares finden.

Ml. Tonev

[1]) Mordtmann, Rev. archeol. 1878, стр. 294 № 32; Dumont-Homolle, Mélanges стр. 332 № 32; ср. сжщо Добруски, Мсб. XIII, стр. 410 № 10, дето погрѣшно се казва за името Ἡραΐς че е било женско.

[2]) Ср. напр. Добруски, Изв. Нар. музей I, стр. 72 № 70, за името Γαΐς.

[3]) Добруски, Изв. Нар. музей I, стр. 55 № 34.

[4]) Marceale стои вмѣсто Marcialis, което име се срѣща, макаръ и не твърде често, въ Тракия. Гл. Добруски, Изв. Нар. музей I, стр. 168; Шкорпилъ, Светил. и памет. стр. 77, № 168. За изпускане на окончанието s въ nominativus ср. Добруски, Изв. Нар. музей I, стр. 106 № 152 — Aurelius Mucapaibe. Това явление се срѣща по-често въ genitivus: Dumont-Homolle, Mélanges, стр. 332 № 32 — Ἡραΐς Αὐλουτραλεο; Добруски, Мсб. XIII, стр. 425 № 8 — Μούκιορ Δινκεντυράλεο; Добруски, Изв. Нар. музей I, стр. 130 № 180 — Σοῦρις Δινίο и Perdrizet, Bull. de corr. hell. XXIV, стр. 306 — Δείγνπις Παιβέω. Ср. сжщо Добруски, Изв. на Нар. музей I, стр. 57 № 37 — Μάρκος Λούκιο и по-горе № 1 — Πό(πλιος) Αὔλιο.

Старобългарски надписъ отъ с. Теке-Козлуджа

отъ Вѣра Иванова

Надписътъ, който издаваме тукъ, е намѣренъ презъ 1924 г. въ двора на нѣкогашното теке, а сега чифликъ на покойния Д-ръ Вичо Пановъ при с. Теке-Козлуджа, Новопазарско, между остатъци отъ основитѣ на църква. Сега камъкътъ е пренесенъ въ Шуменския археологически музей (обр. 88).

Изгладена е само плоскостьта, на която е надписътъ, иначе камъкътъ — пѣсъчникъ — е необработенъ. Самиятъ надписъ е дългъ 30 см., широкъ 10 см. и е обхванатъ съ рамка отъ вдлъбната права линия. Буквитѣ, високи 1-1·8 см., сж врѣзани не много дълбоко, но ясно и чисто. Горниятъ лѣвъ жгълъ е отчупенъ, липсватъ началнитѣ букви на първия и втория редове, но могатъ се възстанови лесно. Въ самото начало, по всѣка вѣроятность, е стояла звателната форма **господи**, предадена съкратено **гн** или **гдн** и следъ нея е идвала сричката **по** на императива **помилови.** На втория редъ началото се попълва **напр**, на третия редъ личатъ следитѣ на повредените четири букви, така че цѣлиятъ надписъ гласи:

[☩ гн по]милови : раба своего : ноа
[на пр]ѣзвитера : и раба своего ѳо
мж : съзъдавъшаѣ[1]) : храмъ : сва
таго : власнѣ аминъ

Надписътъ, не много угледенъ на видъ, е съставенъ съвсемъ правилно, безъ каквато и да е грѣшка. За опущение, въ краенъ случай, може да се сметне само това, че знакътъ за съкращение е поставенъ надъ изцѣло написана дума при **скатаго.**[2])

[1]) Първиятъ и третиятъ ѣръ сж повредени — личи само долната имъ часть — но, по всѣка вѣроятность, и на двете мѣста е стоялъ ъ, защото намираме въ срѣдата и етимологичния ь, затвърдѣлъ подъ влияние на следното д.

[2]) Сжщо така титли сж поставени надъ напълно написани думи и въ Самуиловия надписъ. Гл. Лавровъ, Палеограф. обозрѣніе кирилловскаго письма, Энциклопедія слав. филологіи, вып. 4, стр. 25.

По начертанието на буквитѣ нашиятъ надписъ стои най-близо до ржкописитѣ отъ XI и XII в. като Листоветѣ на Ундолски[1]) (буквитѣ ъ, ѣ, к, б), Добромировото ев.[2]) (д, л, х), Слѣпченския апостолъ;[3]) има общи черти и съ кирилскитѣ приписки въ Зографското ев., които Ягичъ отнася къмъ XII-XIII в.[4]) Но има общи черти и съ Самуиловия надписъ:[5]) широкото н съ хоризонталната чертица малко подъ срѣдата на отвеснитѣ, начертанието на л, липсата на йотовани гласни и предаването на ѫ съ ѣ. Дветѣ точки за отдѣляне на думитѣ намираме пакъ въ Слѣпченския апостолъ и въ

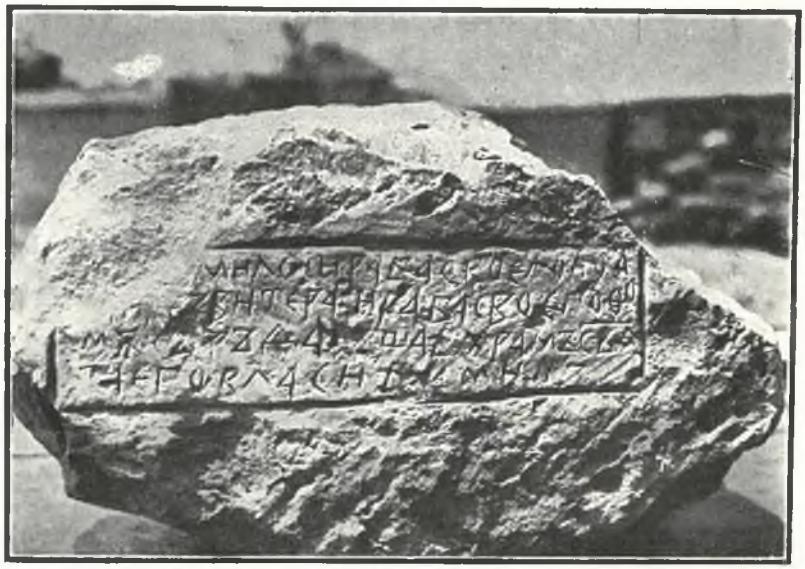

Обр. 88. — Старобългарски надписъ отъ Теке-Козлуджа.
Fig. 88. — Inscription vieux-bulgare de Téké-Kozloudja.

Добромировото ев., да не говоримъ за по-къснитѣ паметници като Дубровнишката грамота на Иванъ Асеня,[6]) въ която двоеточието е обикновениятъ препинателенъ знакъ. Както въ най-старитѣ паметници, въ нашия надписъ намираме буквитѣ д, з, х, ѣ написани въ реда,[7]) а буквата р, чиято опашка по-късно слиза надолу,[8]) тука се още едва подава подъ линията.

Други старинни белези въ графиката сж: 1) Горната часть на буквата к е равна на долната и едвали не по-голѣма отъ нея; 2) Буквата л

[1]) Лавровъ, Альбомъ снимковъ съ юго-славянскихъ рукописей. Прилож. къ вып. 41, Энцикл. слав. фил., табл. 4.
[2]) Обозрѣніе, обр. 40—48.
[3]) П. т., обр. 49—51.
[4]) П. т., обр. 71, 72.
[5]) П. т., обр. 23.
[6]) Ильинскій, Грамоты болг. царей, Москва 1911, стр. 13.
[7]) Лавровъ, Обозрѣніе, стр. 43.
[8]) Л. Стојановић, Темнићки натпис, Јужно-словенски филолог, кн. I, св. 1—2, стр. 10—11

е въ най-старата форма като отворенъ отдолу трижгълникъ; 3) Буквата ѳ е цѣла въ линията и напрѣчната чърта я пресича точно по срѣдата; 4) Тѣсното о; 5) ѫ съ голѣмъ горенъ трижгълникъ; 6) А като главно гръцко А; 7) Замѣняване на і съ и (**ноѧнд**); 8) Начъртанието на титлата (—);[1] 9) Липсата на диакритични знаци и съкращения.

Отъ фонетично гледище за старинность говорятъ: 1) Липсата на йотовани гласни (**своєго, сватаєго**), която не може да бѫде случайна, защото намираме и ѧ предадено съ ѣ[2] (**класнѣ, съꙁъдакъшаѣ**); 2) Формата **сватаєго**, която представя най-стария стадий въ развитието на сложното прилагателно, която е рѣдка и въ най-старитѣ глаголски паметници и може „да се припише на езика на първитѣ преводачи“;[3] 3) Запазване на ъ въ отворена неударена сричка (**съꙁъдавъшаѣ**); 4) Употрѣбата на двойствено число за две лица свързани само временно съ общо действие.

Заслужава да се отбележи и винителната форма **ѳомѫ** отъ лично мѫжко име съ *a*-основа.[4])

Ако графичнитѣ особености на надписа го сближаватъ съ паметници отъ X до XIII в., фонетичнитѣ белези говорятъ за по-стара епоха, толкова повече, че въ надписъ — неофициаленъ при това — стариннитѣ форми не могатъ да се дължатъ на по-раншнитѣ подлоги, както при ржкописитѣ. Затова ще отнесемъ надписа за съграждане на църква на св. Власий къмъ XI-XII в.

Inscription vieux-bulgare de Téké-Kozloudja

Une courte inscription vieux-bulgare (fig. 88) trouvée dans les ruines d'une ancienne église à Téké-Kozloudja (district de Novi-Pazar dans la Bulgarie du nord-est) parle des fondateurs de l'église bâtie sous le vocable de saint Blaise. Par la paléographie l'inscription se rattache aux monuments des XIe - XIIIe s., des particularités phonétiques archaïques — manque de voyelles yodisées, emploi de ѣ pour ѧ, forme non contracte de l'adjectif composé (**сватаєго**), maintien de l'jer faible (**съꙁъдавъшаѣ**) — témoigneraient d'une origine un peu plus ancienne (XIe - XIIe s.).

Véra Ivanova

[1]) Както въ Супрасълския ржкописъ, Савината книга, Листоветѣ на Ундолски и пр.
[2]) St. Kul'bakin, Le vieux slave, Paris 1929, стр. 30.
[3]) Kul'bakin, п. т., стр. 299.
[4]) V. Vondrák, Altkirchenslavische Grammatik, Berlin 1912, стр. 411; К. Мюленбахъ, Объ употребленіи родительнаго падежа, Изв. отдѣл. русск. языка и словесности, кн. IV, стр. 1198 сл.

Ржкописитѣ на тъй нареченитѣ „Отговори на папа Николай I по допитванията на българитѣ“

отъ Д. Дечевъ

Пълния текстъ на извънредно важнитѣ за историята ни „Отговори на папа Николай I“ ни поднасятъ за сега следнитѣ три ржкописа: **1)** пергаментовиятъ *Codex Vaticanus lat.,*[1]) *№ 3827,* fol. 196-209′ (обр. 89), съ размѣри 29 см. × 23 см, въ минускуленъ шрифтъ отъ X-XI столѣтие,[2]) означаванъ съ *B* у Perels, Monumenta Germaniae historica, Epistolarum t. VI, Karolini aevi IV, Berolini 1925, стр. 586 и сл.; **2)** лененията *Codex Vaticanus lat., № 3554,*[3]) fol. 260-289′, съ размѣри 30 см. × 22 см., въ курсивъ, отъ края на XVI столѣтие,[4]) означаванъ съ *C* у Perels, ц. съч.; **3)** книжниятъ *Codex Vallicellanus C 23,*[5]) fol. 273-291 (обр. 90), съ размѣри 29 см. × 21 см., въ курсивъ, отъ XVI столѣтие, означаванъ отъ мене съ *E.* Къмъ тия три ржкописа трѣбва да се прибави и изчезналиятъ за сега *Codex Remigianus,*[6]) който сѫщо ни е давалъ пълния текстъ на „Отговоритѣ“ и който Perels, ц. съч., означава съ *D.* За материала, размѣритѣ и шрифта на тоя ржкописъ не може да се каже нѣщо положително. Особенитѣ му четения обаче сѫ били отбелязани, преди да изчезне, отъ Coustant и сѫ запазени въ архивата му, отъ дето сѫ публикувани въ Analecta iuris pontif. X (Paris 1869), стр 142 и сл. Освенъ това ние разполагаме съ други два книжни ржкописа, които обаче не ни даватъ пълния текстъ на „Отговоритѣ“: **1)** *Codex Vallicellanus J 49,* fol. 323-330′ (обр. 91), съ размѣри 28 см. × 22 см., въ курсивенъ шрифтъ, отъ края

[1]) Нѣкога принадлежащъ на s. Petrus Bellovacensis, а сега на Ватиканската библиотека.

[2]) Той завършва съ известни 8 стихове на Beda Venerabilis (674-735): „Caesar tantus eras, quantus et orbis etc“.

[3]) Нѣкога собственость на библиотекаря-кардиналъ Caraffa, както личи отъ бележката въ началото на ржкописа: „Antonii Card. Caraffae Bibliothecarii munus ex testamento“.

[4]) Текстътъ на „Отговоритѣ“ се предхожда отъ два пасажа на Reginonis Chronicon, дето се говори за смъртьта на папа Николай I и за кръщението на българитѣ (ср. Reginonis Chron., rec. Kurze, Hannoverae, 1890, стр. 94 и 95) и отъ една бележка за силното желание у българския князъ Михаилъ (т. е. Борисъ) да получи „християнски законъ“ отъ престола на св. Петъръ.

[5]) Тъй нареченъ поради Bibliotheca Vallicellana въ Римъ, дето се пази.

[6]) Тъй нареченъ по S.-Rémi въ Champagne, дето билъ пазенъ.

на XVI столѣтие, означаванъ отъ мене съ *F*; 2) *Codex Vallicellanus Q 6*, fol. 361-379, съ размѣри 44 см. × 29 см., сжщо въ курсивъ, отъ XVI столѣтие,[1]) означаванъ отъ мене съ *G*. Отъ тѣхъ първиятъ ни поднася само текста на „Отговоритѣ“ до 51-ва глава включително, а вториятъ — цѣлия текстъ, но съ голѣми съкращения.

Върху съотношението между тия ржкописи и тѣхния първообразъ се е произнесълъ Perels въ списанието „Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtsurkunde“, Bd. XXXVII, 1912, стр. 541 и 545. Той приема, че особенитѣ четения на ржкописитѣ *B, C, D* отразявали три самостойни предавания на първообраза, каквито не ни поднасяли ржкописитѣ *E, F, G*, за които е сждилъ по отдѣлни проби. Обаче предположението му, че *C* представя спрямо *B* самостойно предаване на първообраза, се опровергава преди всичко отъ начина, по който е предаденъ въ тия два ржкописа текстътъ на гл. 101. Въ края на тая глава писачътъ на *B* е пропусналъ между *impendit* и *Qui vero* (у Perels, Mon. Germ. hist., ц. м., стр. 598, редъ 42 и 43) думитѣ: *unde et nonnulli huius mundi divites, cum fame crucientur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones* и следъ това по необходимость ги е поставилъ отдолу на съответната страница подъ текста на гл. 103, като е турналъ горе следъ *impendit* и долу предъ *unde* по една звездичка, за да подсети читателя, че думитѣ, които стоятъ подъ текста на гл. 103, трѣбва да се вмъкнатъ следъ *impendit*. Но писачътъ на *C*, като не е разбралъ предназначението на тия звездички, ни е предалъ въ своя ржкописъ края на гл. 101, както стои въ *B*, а изпуснатитѣ тамъ думи *unde et nonnulli . . . . histriones* е поставилъ тъй сжщо непосрѣдствено следъ текста на гл. 103. Отъ тукъ става явно, че писачътъ на *C* е ималъ на разположение *B* или преписъ отъ него. Сжщото важи и за *G*, тъй като и тамъ въ гл. 101 следъ *impendit* липсватъ въпроснитѣ думи, безъ да стои знакътъ ⁊ (= etc.), съ който редовно тамъ се отбелязватъ изпуснатитѣ пасажи отъ пълния текстъ на „Отговоритѣ“. Другояче стои въпросътъ за съотношението между ржкописитѣ *B* и *D*. Въ случая мнението на Perels, че *D* отразява спрямо *B* самостойно предаване на първообраза, се потвърждава отъ факта, че въ споменатата погоре глава непосрѣдствено следъ *impendit* дохаждатъ изпуснатитѣ въ ржкописа *B* думи *unde et nonnulli . . . . histriones*, а не тепърва следъ текста на гл. 103. Сжщото се констатира и въ ржкописа *E*, чийто текстъ, следъ като е билъ написанъ, отново е билъ сравненъ съ своята подлога, та тъй сж били внесени въ него доста поправки и добавки, които сж имали за цель не да ни дадатъ по произволенъ начинъ четливъ текстъ, а вѣрно копие на самата подлога. Затова поставянето на думитѣ *unde et nonnulli . . . . histriones* отъ страна на гл. 101 въ ржкописа *E*, вмъкването имъ чрезъ знака ^ следъ *impendit*, а сжщо и липсата имъ следъ гл. 103, ни показватъ, че на писача му е служилъ за подлога ржкописътъ *D* или другъ ржко-

[1]) Ржкописътъ е автографъ на известния кардиналъ Baronius.

NICOLAI PP RESPONSA AD CONSVLTA BVLGARORVM

AD CONSULTAURA NON MULTA RESPONDENDA SUNT HEC DUXIM PERSINGULA DIU
tius immorari · quidō auctore nō solū libros diuine legis uerūetiā ecclīe missos nīro sidonico quinos patrū pios & rationi dictauerit desingulis
instruant adpatriāuram & adgloriosūm regē urm dilectū filiūnrm destinatū simus · quib · & libros quos pridem necessarios illis
nunc esse commisimus ·

CAPITULUM · PRIMUM ·

IGITUR OPTIME ACLAUDABILITER IN PRIMA QUAESTIONŪ URARUM
fronte regeūrm lege xpiana patere prohibens · quesiturus explicuit patratur · innumeris scribendis sunt libri · sed ut cōpendiosum quib;
precipue constet ostendatur · scīendū est quia in fide & bonis operib · lex xpianorū subsistit · nā fides prima est omniū uirtutū in con
uersatione credentiū · Unde & prima de lux esse dicitur cui dōnat lux dicēi fuisse describitur · id est illuminatio credulitatis appa
ret · siquidē & ppē hanc xpīanus dicitur · opus suum bonū nihil ominus a xpiano exigitur · qm admodū in lege nā scriptum est
sine fide impossibile ē placere dō · sic etiā scriptū est sicut corp sine spū mortuū e · ita & fides sine operibus mortua e · hec est lex xpiana
hec est quam quisque legem me custodiens omnino saluabitur ·

CAPITULUM · II ·

IN adultis credendo & homo ei qui se suscipit ex sacro fonte sicut patre · quin immo qui uno pretiosiorem ostis pīcum me & illud spīrtale ser
pentem & sicut dona dopto · ut omnia qui spīritalis pater nomīnb · e a spīritali filio adultendus · Marcus enī euangelista

Обр. 89. — Началото на „Отговоритѣ“ въ Cod. Vat. lat. № 3827.
Fig. 89. — Le commencement des „Responsa“ dans le Cod. Vat. lat. № 3827.

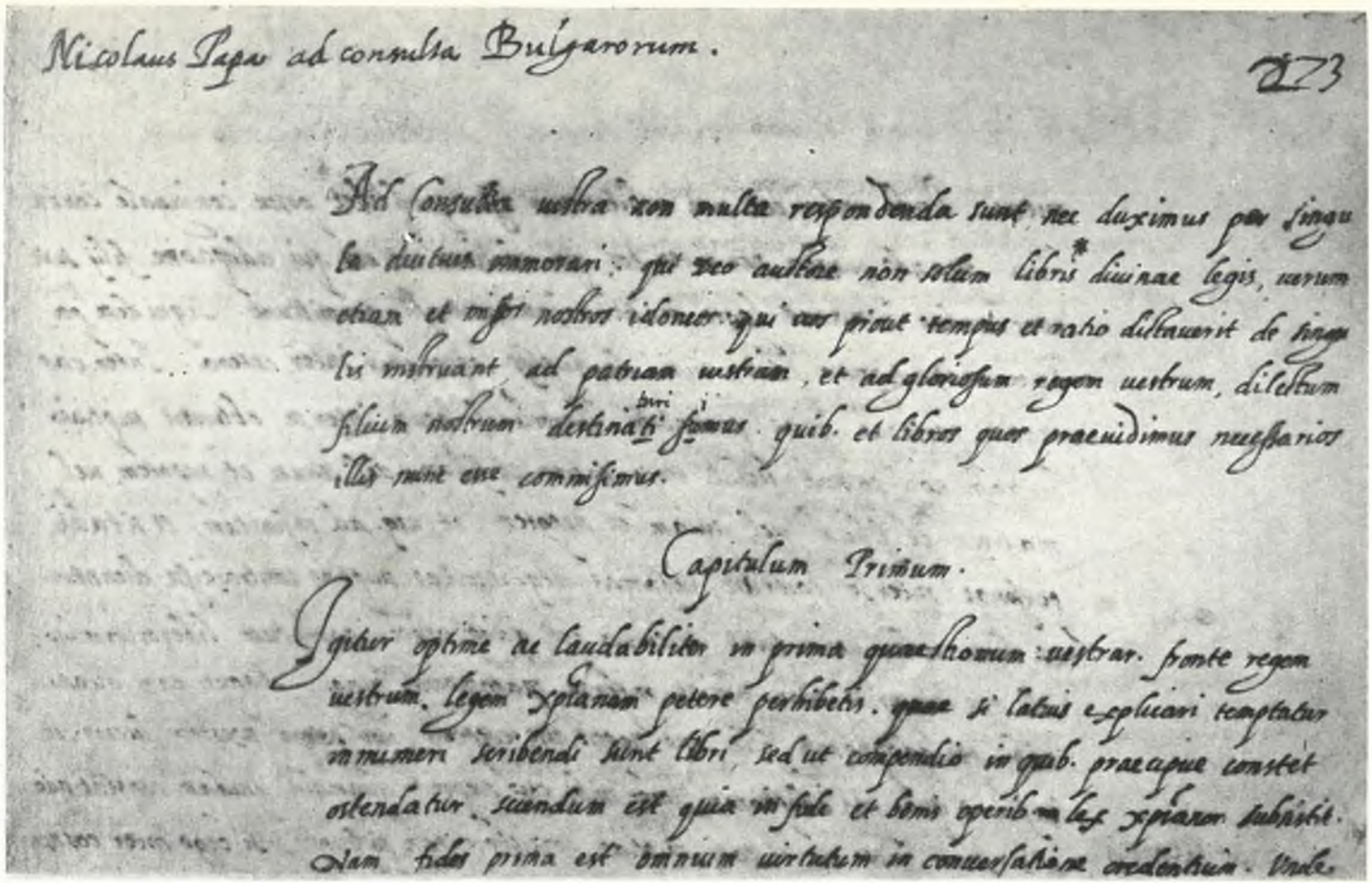
Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum.

273

Ad consulta uestra non multa respondenda sunt nec duximus per singula diutius immorari: qui deo auctore non solum libris* diuinae legis, uerum etiam et missi nostri idonei: qui cum prout tempus et ratio dictauerit de singulis instruant ad patriam uestram, et ad gloriosum regem uestrum, dilectum filium nostrum Michaelem destinabimus quib. et libros quos praecipimus necessarios illis nunc esse commisimus.

Capitulum Primum.

Igitur optime ac laudabiliter in prima quaestionum uestrar. fonte regem uestrum. legem xpianam petere perhibetis. quae si latius explicari temptatur in numero scribendi sunt libri sed ut compendio in quib. praecipue constet ostendatur. scendum est quia in sole et lumine operibus lex xpianor. habetur. Nam fides prima est omnium uirtutum in conuersatione credentium. Unde.

Обр. 90. — Началото на „Отговоритѣ“ въ Cod. Vallicell. C 23.
Fig. 90. — Le commencement des „Responsa“ dans le Cod. Vallicell. C 23

писъ, който е отразявалъ сѫщото предаване на първообраза. Сѫщото може да се каже и за писача на ржкописа *F*, който фактически се завършва съ гл. 51, тъй като изобщо тоя ржкописъ сподѣля съ *D* и *E* редица еднакви четения, на които се противопоставятъ други еднакви четения въ *B* и *C*. Така напр., *D, E, F* даватъ четенията *constet interdictum* (у Perels, Mon. Germ. hist., ц. м., стр. 571, редъ 24), *dixisse legimus* (у Perels, ц. м. стр. 578, редъ 25), *dicentem* (у Perels, ц. м. стр. 583, редъ 27), *vel* (у Perels, ц. м. стр. 568, редъ 18) срещу четенията въ *B, C esset interdictum, dixisse legitur, dicente, et*. Всичко това ни показва, че ние имаме работа съ две самостойни предавания на първообраза, отъ които едното е застѫпено съ ржкописитѣ *B, C, G*, а другото — съ ржкописитѣ *D, E, F*. Ако въпрѣки това текстътъ на първитѣ три ржкописа не е напълно еднакъвъ, какъвто е и случаятъ съ вторитѣ три ржкописа, то това се дължи отчасти на неволни опущения, отчасти на съзнателни емендации, отчасти на погрѣшно разчитане на подлогата отъ страна на преписвачитѣ. Тъй напр., писачътъ на *C*, който е ималъ за подлога ржкописа *B* или преписъ отъ него, е изпусналъ въ гл. 2 *mihi*, което е стояло между *soror* и *esse* (Perels, ц. м., стр 569, редъ 28), въ увода е емендиралъ четенето *destinat r isunus* въ *destinavimus* (Perels, ц. м. стр. 568, редъ 20 и 21) и въ гл. 6 е разчелъ *ait enim* погрѣшно като *aliud enim* (Perels, ц. м. стр, 572, редъ 21).

Въ всѣки случай най-старитѣ печатни издания на „Отговоритѣ“, които ни дава Apostolicarum constitutionum et catholicae doctrinae Clementis Romani libri VIII, Francisco Turriano S. J. interprete e Graeco, Antverpiae 1578, Appendix, стр. 28-57 и Epistolarum decretalium summorum pontificum tomus III, Romae 1597, стр. 237-258,[1]) отразяватъ фактически текста на ржкописа *C*. Това става ясно, както отъ завършването на гл. 101 въ дветѣ издания съ думитѣ *unde et nonnulli . . . . histriones*,[2]) тъй и отъ факта, че тѣ ни поднасятъ еднакви четения съ ржкописа *C*, каквито сѫ *destinavimus* вмѣсто *destinaturi sumus* или *simus* (Perels, ц. м., стр. 568, редъ 20-21), *soror esse* вмѣсто *soror mihi esse* (Perels, ц. м., стр. 569, редъ 27), *pertingens* вмѣсто *pertingit* (Perels, ц. м., стр. 572, редъ 5) и т. н. А тъй като всички по-нататъшни печатни издания чакъ до Perels почиватъ въ сѫщность на второто отъ току-що цитуванитѣ издания, то и тѣ отразяватъ само текста на ржкописа *C*.

* * *

Отъ разгледанитѣ по-горе ржкописи на „Отговоритѣ“ се оказва като най-близъкъ по време до първообраза пергаментовиятъ Codex Vaticanus lat. №. 3827, написанъ въ минускули отъ X-XI вѣкъ. По него обаче не

[1]) Отъ тия две издания Perels, ц. м. стр. 568, споменя само второто.

[2]) Тия думи, които въ *C*, както и въ неговата подлога *B*, сѫ стояли следъ гл. 103, сѫ били прибавени механично въ тия издания къмъ сѫщинския завършъкъ на гл. 101, тъй като по никой начинъ не сѫ могли да се свържатъ по смисъль съ текста на гл. 103.

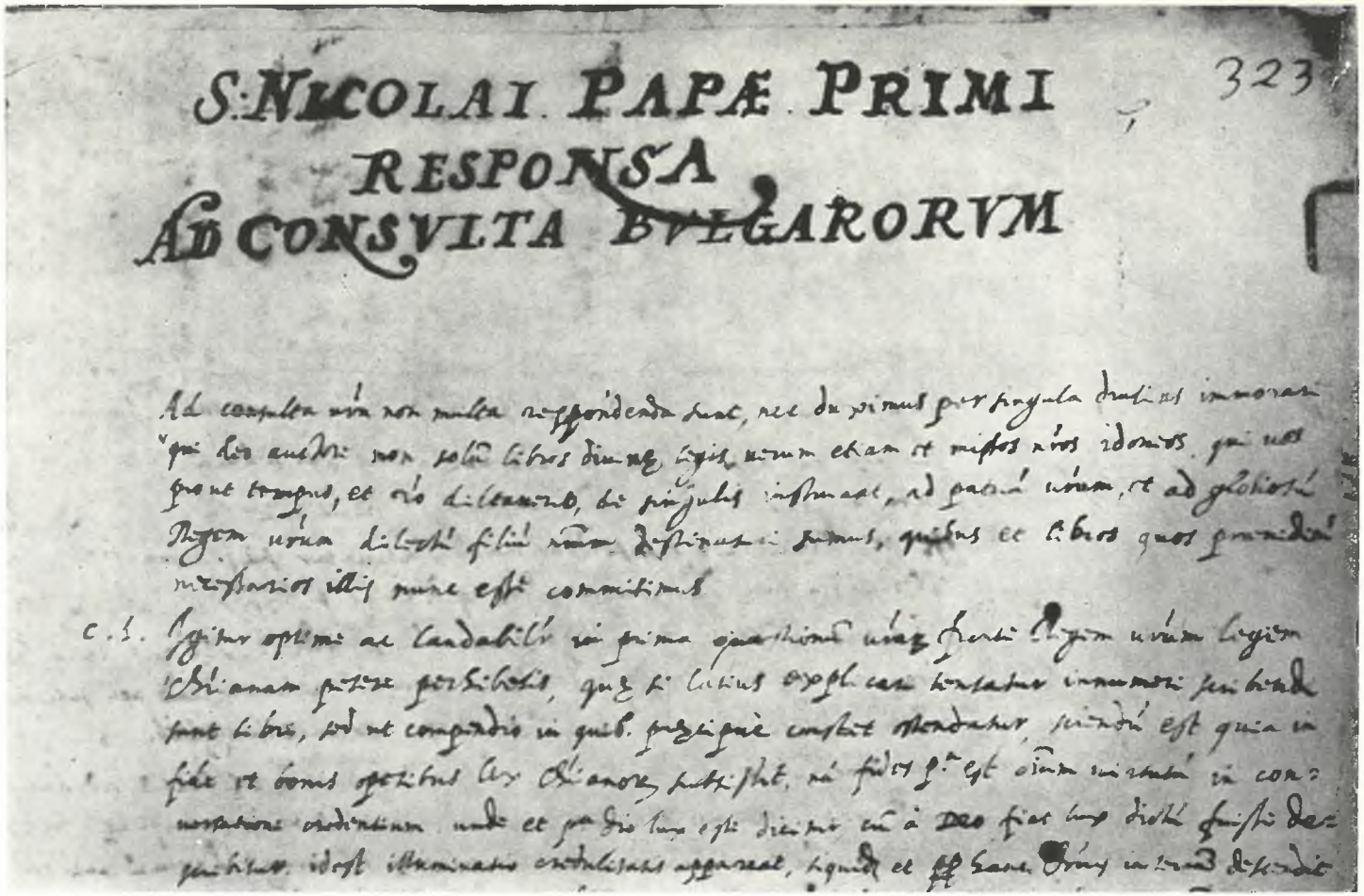
S:NICOLAI PAPÆ PRIMI
RESPONSA
AD CONSVLTA BVLGARORVM

Обр. 91. — Началото на „Отговоритѣ“ въ Cod. Vallicell. J 49.
Fig. 91. — Le commencement des „Responsa“ dans le Cod. Vallicell. J 49.

трѣбва да се сѫди за външния видъ на изпратенитѣ въ България „Отговори“ и на тѣхния концептъ, който е билъ пазенъ въ папската канцелария. Като се вземе предъ видъ, че тѣ принадлежатъ на IX вѣкъ и че въ това време папската канцелария си е служила изключително съ стария куриаленъ шрифтъ (ср. Kehr, Die ältesten Papsturkunden Spaniens, Abhandlungen der preuss. Akad. der Wiss., 1926, phil.-hist. Klasse, № 2, стр. 6, 8 и 9) и е употрѣбявала като материалъ за писане само египетски папирусъ (гл. Gaetano Marini, I papiri diplomatici raccolti ed illustrati, Roma 1805, стр. XII и XIII;

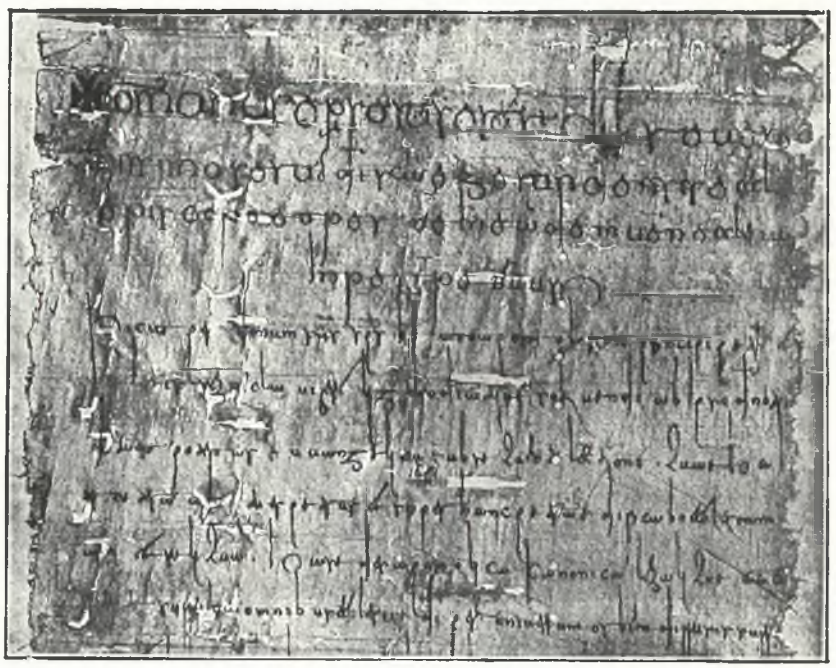

Обр. 92. — Грамота на папа Романа отъ 897 г.
Fig. 92. — Décret du Pape Roman de l'année 897.

Harry Breslau, Papyrus und Pergament in der päpstlichen Kanzlei bis zur Mitte des 11. Jahrh., Mitt. des Instituts für österreich. Geschichtsforschung IX, 1888, стр. 9, 14, 26-29), ще трѣбва да приемемъ съ пълна сигурность, че и тѣ сѫщо сѫ били написани въ стария куриаленъ шрифтъ и то на папирусъ. Представа за външния имъ видъ могатъ, впрочемъ, да ни дадатъ само дошлитѣ до насъ въ оригиналъ папски грамоти отъ IX вѣкъ, чийто брой споредъ Kehr, ц. с., стр. 7 и 8, възлиза до десеть. Между тѣхъ се срѣщатъ и две грамоти на Николай I, автора на „Отговоритѣ“. Обаче контекстътъ на едната отъ тѣхъ не е написанъ отъ папската канцелария (гл. Kehr, ц. с., стр. 9 и 10), а факсимилето на другата, което ни дава по рисунка Mabillon, De re diplomatica[3], Neapolis 1789, I, стр. 459, tab. XLX,

не е никакъ задоволително.[1]) Ето защо по-пълна представа за външния видъ на „Отговоритѣ“ може да ни даде по-скоро нѣкоя друга папска грамота отъ IX вѣкъ, особено когато е установено, че всички папски грамоти отъ тая епоха иматъ напълно еднакъвъ външенъ видъ (гл. Kehr, ц. с., стр. 12). Такава именно представа може да ни даде, напр., грамотата на папа Романъ отъ 897 г., чието фотографско факсимиле въ умаленъ видъ предаваме тукъ (обр. 92) по Kehr, ц. с. Taf. 2. Широчината на папируса, върху който е написана тая грамота, е типичната за това време — 32 см., височината на буквитѣ ѝ е 0·4 см., а разстоянието между отдѣлнитѣ ѝ редове, които съдържатъ срѣдно 44—46 букви, възлиза на 1·7 см.[2]) Ако приемемъ, че тия данни важатъ и за папируса, на който сѫ били написани „Отговоритѣ“, то съ огледъ къмъ текста имъ, който обема приблизително 90,000 букви, ще трѣбва да предположимъ, че неговата дължина е била нѣколко десетки метра, които биха дали нѣколко свитъка.[3])

Съ обстоятелството, че концептътъ на „Отговоритѣ“ е билъ написанъ на папирусъ, който изобщо не се отличава съ особено голѣма издържливость, може да се обясни, дето почти въ всички ржкописи на „Отговоритѣ“ липсватъ известни думи, които по смисъль лесно се допълнятъ.[4]) Такъвъ е случаятъ, напр., съ думитѣ *legi* (у Perels, ц. м. стр. 570, редъ 28), *dominus* (у Perels, стр. 577, редъ 15), *culpa* (у Perels, стр. 586, редъ 16), *duo* (у Perels, стр. 586, редъ 32) и др. Очевидно съответнитѣ мѣста на папируса, дето сѫ стояли тия думи, сѫ били вече повредени, когато сѫ почнали да сниматъ преписи отъ него. Въпрѣки това канцеларскиятъ концептъ на „Отговоритѣ“, както и самитѣ запитвания, които безъ съмнение сѫ били поднесени писмено на папата (гл. Златарски, История на бълг. държ. I, 2, стр. 87 бел. 4) биха просѫществували и до сега, макаръ и въ силно повредено състояние, както е случаятъ съ нѣкои папски грамоти отъ сѫщата епоха, ако не е била разрушена отъ враговетѣ на църквата въ XIII вѣкъ тъй наречената turris chartularia iuxta Palladium, т. е. кулата до подножието на Палатина при арката на Тита, или ако не е билъ напълно опожаренъ Латеранътъ въ XIV вѣкъ (по-точно 1307 г.), тъй като тѣ сѫ били пазени въ едно отъ тия две мѣста (гл. Harry Breslau, Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien, Bd. I, Leipzig 1889, стр. 125 бел. 5).

---

[1]) Впрочемъ, тая грамота е вече изчезнала (гл. Kehr, ц. с., стр. 7 заб. 4).

[2]) Гл. Erdmann und Tarouca, Pontificum Romanorum diplomata papyracea quae supersunt in tabulariis Hispaniae, Italiae, Germaniae phototypice expressa, Romae 1929, tab. V.

[3]) Не е изключена възможностьта, че въ времето на папа Николай I папската канцелария е употрѣбявала и папируси съ типична широчина 37 см, каквито се срѣщатъ преди него (гл. напр. грамотата на Левъ IV отъ 850 г. у Erdmann и Tarouca, ц. с. табл. II). Въ такъвъ случай дължината на папируса, на който сѫ били написани „Отговоритѣ“, трѣбва да се намали съ нѣколко метра.

[4]) Въ това отношение прави често изключение ржкописътъ *D*. Обаче, съ предположението на Perels, Neues Archiv XXXVII, 1912, S. 583, че той представя приготвенъ за печатъ ржкописъ, може лесно да се обясни, защо сѫ били въ него вмъкнати думитѣ, които изобщо сѫ били изчезнали вече въ концепта на „Отговоритѣ“, както ни показватъ останалитѣ ржкописи, и които по смисъль лесно се допълнятъ.

Ако преди разрушението на turris chartularia и опожаряването на Латерана сѫ били снети преписи отъ канцеларския концептъ на „Отговоритѣ“, то това говори достатъчно ясно, че тѣ наскоро следъ смъртьта на своя авторъ Николай I сѫ добили особено значение. Преди всичко тѣ сѫ се превърнали още тогава въ изворъ на римското каноническо право, и затова единъ отъ най-старитѣ негови теоретици, Gratianus, който е живѣлъ въ XII вѣкъ, е използувалъ въ своето съчинение тринайсеть пасажа отъ тѣхъ, както ни показватъ обяснителнитѣ бележки на Perels къмъ текста имъ въ Mon. Germ. hist., ц. м. Освѣнъ това тѣ сѫ могли да бѫдатъ използувани въ борбата между римския папа и цариградския патриархъ, която въ XI вѣкъ се е завършила съ отдѣлянето на източната църква отъ западната, понеже сѫ били написани въ противовесъ на гърцитѣ и на тѣхнитѣ предписания, които се представятъ тамъ за безцелни и невалидни. Най-сетне въ тѣхъ се е изтъквало по единъ внушителенъ начинъ църковното първенство на папския престолъ спрямо Александрийската, Антиохийската и Византийската патриаршии, отъ които последната оставала на най-заденъ планъ, и тъй сѫщо се подчъртавалъ приоритетътъ на духовната власть спрямо свѣтската (гл. Perels, Papst Nikolaus I und Anastasius Bibliothecarius, Berlin 1920, стр. 163-164). Всичко това особено много е допринесло, за да не заглъхнатъ въ втората половина на срѣдновѣковието „Отговоритѣ на папа Николай I“. Характерно е въ случая, че най-старото имъ печатно издание образува въ сѫщность прибавка къмъ превода на Apostolicarum constitutionum et catholicae doctrinae Clementis Romani libri VIII, Antverpiae 1578, който иде да подкрепи оспореното отъ източната църква върховенство на папата.

* * *

„Отговоритѣ на папа Николай I“, съ огледъ къмъ съдържанието имъ или по-скоро къмъ началнитѣ имъ думи: *Ad consulta vestra non multa respondenda sunt,* сѫ били означавани още въ XII вѣкъ, както личи отъ Gratianus, обикновено съ израза *Nicolaus papa ad consulta Bulgarorum.*[1]) Отъ тукъ въ *B* се явява заглавието на „Отговоритѣ“: *Nicolai PP. responsa ad consulta Bulgarorum,*[2]) въ *C* — *Nicolai primi responsa ad consulta Bulgarorum*, въ *E* — *Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum*, въ *F* — *S. Nicolai papae responsa ad consulta Bulgarorum* и въ *G* — *Nicolai I Rom. pontif. ad consulta Bulgarorum*. Безъ съмнение привичката тъй да се озаглавяватъ „Отговоритѣ“ е изтикала въ преписитѣ имъ протокола, съ който сѫ почвали изобщо всички папски писма. Включенъ между два кръста, отъ които първиятъ, характерно римски, е билъ по-голѣмъ и калиграфски начъртанъ (гл. обр. 92), протоколътъ ни е поднасялъ въ имени-

[1]) Гл. Patrol. lat., t. 187, col. 1442: *Nicolaus Papa respondens ad consulta Bulgarorum*, col. 1448, 163, 989 и 1800: *Nicolaus ad consulta Bulgarorum;* col. 1392, 1250, 1648, 1192: *Nicolaus papa ad consulta Bulgarorum.*

[2]) Заглавието въ ржкописа *B* не е написано отъ самия преписвачъ на „Отговоритѣ“, а отъ други нѣкого, и то въ сравнително късно време.

теленъ падежъ името на папата заедно съ титлата му и въ дателенъ падежъ името, а сѫщо и титлата на лицето, до което папата е отправялъ писмото.[1]) Въ всѣки случай папа Николай I въ дошлитѣ до насъ протоколи на други свои писма се титулува двояко: *Nicolaus episcopus servus servorum dei* (ср. Perels, Mon. Germ. hist., ц. м. стр. 267, 268, 270 и др.) или *Nicolaus episcopus sanctae catholicae et apostolicae Romanae ecclesiae* (гл. Perels, ц. м. стр. 553). Но първото титулуване е било употрѣбявано въ писма, отправяни къмъ единични лица или групи отъ лица, на които вмъкнатото въ него традиционно прозвище на папата *servus servorum dei* е било добре известно, а второто — въ писма, носещи характеръ на енциклика и отправяни вкупомъ до представителитѣ на източнитѣ църкви, на които споменатото традиционно прозвище едва ли е могло да бѫде понятно. Това ни заставя да приемемъ, че изчезналиятъ протоколъ на „Отговоритѣ“, които по съдържание доста сѫ се доближавали до енциклика и сѫ се отнасяли до народъ, възприелъ християнството отъ една източна църква, каквато е византийската, е почналъ по-скоро съ второто титулуване, нежели съ първото. Що се отнася до лицето, до което сѫ били отправени „Отговоритѣ“, то обяснения за това ни дава самиятъ имъ текстъ. Изразитѣ *consulta vestra* и *ad gloriosum regem vestrum dilectum filium nostrum* въ увода имъ (у Perels, Mon. Germ. hist., ц. м. стр. 568, редъ 17 и 20), *regem vestrum* въ гл. 1 (у Perels, ц. м. стр. 568, редъ 23), *ad occidendum regem* въ гл. 19 (у Perels, ц. м. стр. 578, редъ 37), *rex vester* и *uxor eius* въ гл. 42 (у Perels, ц. м. стр. 583, редъ 30 и 31) ни показватъ, че папата се обръща въ своитѣ отговори къмъ пратеницитѣ въ второ лице множ. число, а за князъ Бориса говори въ трето лице единств. число.[2]) Само гл. 17 и гл. 78 (у Perels, ц. м. стр. 577 и 593), дето се говори за бунта, който избухналъ следъ кръщението на българитѣ, противоречатъ на това наше твърдение, тъй като тамъ глаголнитѣ форми въ второ лице множ. число могатъ да се отнесатъ и къмъ самия Борисъ (гл. Златарски, ц. с. стр. 87 бел. 4). Ако обаче вземемъ предъ видъ, че българскиятъ князъ не е могълъ да пристѫпи къмъ покръстване на своя народъ безъ съгласието на болярския съветъ, чието участие въ управлението на страната не подлежи на съмнение (гл. Златарски, ц. с. стр. 866 и 253), че бунтътъ поради покръстването е билъ насоченъ не само противъ княза, а и противъ членоветѣ на болярския съветъ, ще трѣбва да приемемъ, че съ второ лице множ. число въ въпроснитѣ глави се означаватъ изобщо членоветѣ на болярския съветъ, въ който се включва и самиятъ князъ като неговъ председатель или primus inter pares.[3]) Впро-

[1]) Къмъ тоя дативъ се притуря изразътъ *in perpetuum* въ папскитѣ писма, които носятъ характеръ на привилегии (гл. Kehr, ц. с., стр. 10, 38 и 40).

[2]) Къмъ мѣстата, дето се говори за князъ Бориса въ 3 л. ед. ч., може да се прибави и гл. 40, доколкото тамъ изразътъ *a dominatione vestra* (у Perels, ц. м. стр. 582, редъ 19) застѫпва *a rege vestro*.

[3]) Златарски, ц. с., стр. 87 бел. 4, смѣта, че и гл. 41, 70, 83 и 106 трѣбва да се схванатъ като отговори, отправени направо къмъ Бориса. Обаче въ сѫщность тѣ не съдържатъ нищо, което да ни застави да приемемъ, че сѫ отправени лично къмъ него.

чемъ единътъ отъ пратеницитѣ, именно Petrus, който е билъ и роднина на княза,[1]) се нарича въ едно писмо на папа Йоанъ VIII отъ 879 г. болярин-съветникъ, съ други думи членъ на болярския съветъ, както личи отъ протоколната формула на това писмо у Migne, Patrol. lat. t. 126, col. 833: *Petro, Cerbulae et Sundicae caeterisque optimatibus consiliariis dilecti filii nostri Michaelis regis Bulgarorum.*[2]) Но ако Petrus е принадлежалъ на болярския съветъ, то сѫщото ще трѣбва да се предположи и за другитѣ двама пратеници Ioannes и Martinus. Отъ тукъ следва, че българскитѣ пратеници презъ 866 г. сѫ отправили своитѣ запитвания отъ името на болярския съветъ, въ чийто съставъ е влизалъ и самиятъ князъ, и че съответнитѣ отговори сѫ били отправени къмъ тѣхъ като представители на тоя съветъ.[3]) Ето защо считамъ за доста вѣроятно, че въ изчезналия протоколъ следъ израза *Nicolaus episcopus sanctae catholicae et apostolicae Romanae ecclesiae* е стояла формулата: *Petro, Ioanni et Martino ceterisque optimatibus consiliariis dilecti filii nostri Michaelis regis Bulgarum* или *Bulgarorum*[4]) или формулата: *omnibus*[5]) *optimatibus consiliariis dilecti filii nostri Michaelis gloriosi regis Bulgarum* или *Bulgarorum.* Впрочемъ тоя завършъкъ на изчезналия протоколъ на „Отговоритѣ“ се подкрепя не само отъ цитуваната по-горе протоколна формула на писмото на папа Йоанъ VIII отъ 879 г.,[6]) а сѫщо и отъ уводнитѣ имъ думи: *ad gloriosum regem vestrum dilectum filium nostrum.*[7])

[1]) Имената на пратеницитѣ въ Римъ презъ 866 г. сѫ предадени въ писмото на папа Йоанъ VIII до Бориса отъ 879 г. у Migne, Patrol. lat., t. 126, col. 843: ... *legatos vestros Petrum scilicet cognatum vestrum, et Ioannem atque Martinum, praedecessoris domini nostri Nicolai beatissimi praesulis tempore direxistis.* Ср. и Златарски, ц. с. стр. 85 бел. 2.

[2]) До тоя сѫщи Петъръ папа Йоанъ VIII, anno 878, е отправилъ и друго едно писмо съ протоколнитѣ думи *Petro comiti* (Migne, Patrol. lat. t. 126, col. 760), дето по неговъ адресъ се казва: ... *tu enim in hac causa primus ipsi regi praecursor et dux auctore Deo fuisti: tu inter illum et nos medius discurristi, et Deo gratias cuncta, quae ad salutem gentis illius acta sunt, non sine tuo certamine acta sunt.*

[3]) Фактътъ, че папа Йоанъ VIII отправя цитуваното по-горе писмо отъ 879 г. до болярския съветъ, дето видно мѣсто сѫ заемали Petrus, Cerbula и Sundica, ни показва, че участието на тоя съветъ въ управлението на I-то българско царство не бива да се подценява за смѣтка на самия князъ, който сѫщо е билъ членъ на тоя съветъ.

[4]) Въ писмата на Николай I сѫ предадени формитѣ *Vulgares* (Perels, ц. м. стр. 601, редъ 25), *Vulgarum* (Perels, ц. м. стр. 603, редъ 3, 17 и 19) и *Vulgarorum* (Perels, ц. м. стр. 293, редъ 2 и 6). У неговия наследникъ Хадрианъ II се говори за *Vulgarum regio*, (Perels, ц. м. стр. 760, редъ 15), а въ писмата на Йоанъ VIII стои *Bulgarum* (Migne, Petrol. lat. t. 126, col. 758, col. 919) и *Bulgarorum* (Migne, ц. с. col. 848, 959 и др.).

[5]) За употрѣбата на *omnibus* въ подобни случаи говори протоколната формула отъ вида: *omnibus archiepiscopis* etc., *omnibus verae religionis ministris* etc., *omnibus primatibus et gloriosis comitibus* etc. и т. п., каквато ни поднасятъ папскитѣ писма у Perels, Monum. Germ. histor., ц. м. стр. 275, 533, 721 и др.

[6]) Навѣрно папа Йоанъ VIII въ въпросната протоколна формула е говорилъ за optimates consiliarii, като е изхождалъ отъ неизчезналия още протоколъ на „Отговоритѣ“, дето е стоялъ именно сѫщия тоя изразъ. Ако обаче папа Йоанъ VIII въ друго свое писмо нарича Петра *comes* (гл. по-горе бел. 2), то въ случая се отразява само западно-европейската традиция за титулуване.

[7]) Току-що цитуванитѣ уводни думи ме каратъ да вѣрвамъ, че между *dilecti* и *filii* сѫ липсвали въ протокола на „Отговоритѣ“ думитѣ *ac spiritalis*, къмъ които може да ни наведе протоколната формула *dilecto ac spiritali filio Michaeli glorioso regi Bulgarum* или *Bulgarorum*, употрѣбявана въ писмата на папа Йоанъ VIII до самия Борисъ, публикувани у Migne, ц. с. col. 848, 919 и 843. Сравни освенъ това формулата *dilecto filio Michaeli regi Bulgarorum*, съ която почва писмото на сѫщия папа у Migne, ц. с. col. 832. Въ писмата на сѫщия папа, които ни поднася Migne, ц. с. col. 758, 959 и 938, тая формула е съкратена и сведена къмъ най-необходимото въ случая: *Michaeli regi Bulgarum* или *Bulgarorum.*

Що се отнася до завършъка на първообраза на „Отговоритѣ“, то той, както се установява преди всичко отъ дошлитѣ до насъ оригинални папски грамоти (гл. Kehr, ц. с. стр. 10-12), се е състоялъ отъ три части: 1) отъ тъй наречения *scriptum*, написанъ въ куриалния шрифтъ на контекста, 2) отъ включената между два продълговати кръста благословна формула BENE/VALE или BENE/VALETE, първоначално написвана отъ самия папа въ унциали (гл. Harry Breslau, Mitt. des Instituts für österr. Geschichtsforschung, Bd. IX, 1888, S. 21) и разпредѣлена въ два реда, съ които се е завършвалъ самиятъ контекстъ и 3) отъ започващето на новъ редъ датуване. Въ тъй наречения scriptum писаръ̀тъ-архиваръ на съответния дѣлъ отъ папската канцелария (notarius regionarius et scrinarius) е слагалъ името си и е означавалъ времето, когато е билъ привършилъ написването на самата грамота. Благословната формула е замѣствала фактически подписа на папата. А въ тъй нареченото датуване папскиятъ регистраторъ (primicerius) собственоржчно е отбелязвалъ името си и датата на вржчването на грамотата. Еднакво значение за историята на римската църква и нейнитѣ предстоятели, естествено, не сж могли да иматъ всички данни, които сж се съдържали въ тритѣ части на традиционния завършъкъ на папскитѣ писма. Най-голѣмо значение сж имали въ случая тия негови части, които сж показвали, кога е била вржчена или написана известна грамота. И затова въ дошлитѣ до насъ папски писма срѣщаме най-често тия негови части. Тъй, известни папски писма се завършватъ съ изразитѣ: *Data VIIII. Kalendas Decembris indictione XI* = 23 ноември 862 (у Perels, ц. м. стр. 270), *Data III. Kalend. Aprilis indictione duodecima* = 30 мартъ 864 (у Perels, ц. м. стр. 289), *Data pridie Kalendas Novembris indictione prima* = 31 окт. 867 г. (у Perels, ц. м. стр. 353) и др., които образуватъ часть отъ датуването, или съ думитѣ: *Scriptum per manum Leonis scrinarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Novembrio indictione X* = ноември 861 (у Perels, ц. м. стр. 617), *Scriptum per manus Gregorii notarii regionarii et scrinarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Novembri indictione decima, Bene valete*[1]) = ноември 876 г. (у Migne, Patrol. lat., t. 126, col. 701) и др., които представятъ съответния имъ scriptum. Обаче създаденитѣ още въ края на V в. папски регистри (гл. Harry Breslau, Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien, Bd. I, стр. 93) сж направили излишно дори и копирането на тия най-сжществени части на писмовния завършъкъ, понеже малцината, които биха искали да знаятъ точната дата на известно папско писмо, сж могли тамъ да намѣрятъ необходимитѣ за това данни, докато широката публика се е задоволявала само съ приблизителното му датуване по името на папата — авторъ. Тъй се е създалъ обичай у преписвачитѣ

[1]) Тукъ тъй нареченият scriptum е предаденъ заедно съ благословната формула (*bene valete*), която представя най-маловажната часть на традиционния писмовенъ завършъкъ. Заслужава да се отбележи, че понѣкога, макаръ и рѣдко, преписвачитѣ на папски писма сж предавали само нея. Такъвъ е случаятъ, напр., съ писмото у Perels, ц. м. стр. 367, дето следъ думитѣ *Optamus . . . bene valere*, веднага дохажда благословната формула, включена между два кръста: ☩ *Bene vale* ☩.

на папскитѣ писма да пренебрѣгватъ изцѣло традиционния имъ завършъкъ и да го изпущатъ въ своитѣ преписи, какъвто именно е случаятъ не само съ „Отговоритѣ“, а сѫщо и съ много други папски грамоти. Въпрѣки това, случайно до насъ сѫ дошли и тритѣ части на завършъка на едно писмо на папа Николай I отъ 28 априлъ 863 г., който споредъ Perels, ц. м. стр. 367, гласи тъй:

Scriptum per manum Zachariae notarii regionarii et scrinarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Aprili indictione XI. Bene vale.

Data IV. Kalendas Maii per manum Tiberii primicerii sanctae sedis apostolicae, imperante domino piissimo imperatore Augusto Hludwico a Deo coronato, magno, pacifico, imperii anno XIV, indictione XI.[1])

Тоя пъленъ завършъкъ, както и фактътъ, че въ времето на Николай I notarii regionarii et scrinarii сѫ били Petrus, Sophronius, Leo и Zacharias, а primicerius — Tiberius, и че „Отговоритѣ“ сѫ били вржчени на 13 ноември 866 г. на пратеницитѣ (гл. Jaffé, Regesta Pontificum Romanorum, I², стр. 341 и 360), ни даватъ право да предположимъ, че първообразътъ имъ се е завършвалъ тъй:

Scriptum per manum Petri, или *Sophronii,* или *Leonis,* или *Zachariae*[2]) *notarii regionarii et scrinarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Novembri*[3]) *indictione decima quinta. † Bene / valete †*

Data[4]) *Idus Novembris* или *Novembres*[5]) *per manum Tiberii primicerii sanctae sedis apostolicae indictione decima quinta.*[6]) Въ случая споменуването на императора, каквото ни дава цитувания по-горе писмовенъ завършъкъ, е било напълно излишно и безсмислено, понеже „Отговоритѣ“ сѫ се отнасяли до лица, които не сѫ обитавали неговитѣ земи.

* * *

Обстоятелството, че българскитѣ пратеници сѫ поднесли на папата своитѣ запитвания на 29 августъ 866 г. и че съответнитѣ отговори сѫ

---

[1]) Сравни сѫщо и писмото на Николай I отъ 865 г. у Perels, ц. м. стр. 865, което ни поднася следния scriptum и датуване: *Scriptum per manum Petri notarii regionarii et scrinarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Ianuario indictione tertia decima. Data XIIII. Kalendas Februarias per manum Tyberii primicerii sanctae sedis apostolicae, imperante domino piissimo semper augusto Hludowico a Deo coronato, magno, pacifico imperatore anno sexto decimo, indictione XIII.* Въ случая е изпустната само втората часть на традиционния писмовенъ завършъкъ, именно благословната формула *Bene vale.*

[2]) Азъ не мо̀а тукъ да се спра само на едного отъ четиритѣ писари-архивари, понеже не може да се установи, на кого отъ тѣхъ папата е повѣрилъ своята кореспонденция съ новопокръстената страна.

[3]) Не е изключена възможностьта тукъ да е стояла формата Novembrio, както ни показва изразътъ in mense Novembrio въ едно писмо на папа Николай, което дава Perels, ц. с. стр. 617, ако, разбира се, тоя изразъ не представя печатна грѣшка вмѣсто in mense Novembri.

[4]) Въ писмовния завършъкъ се срѣща, ако и рѣдко, и формата datum (може би подъ влиянието на scriptum), Гл. *Datum VII. Kalendas Iunii indictione XIII* = 26 май 865 и *Datum Kalendas Iunias indictione XIV* = 17 май 866 г. у Perels, ц. с., стр. 640 и 649.

[5]) Въ подобни случаи името на месеца или се съгласува като прилагателно, каквото е било въ сѫщность първоначално, съ терминитѣ *Kalendae* и *Idus*, или се поставя, като сѫществително, въ genetivus. Сравни *Data VIIII. Kalendas Februarii indictione XV* = 25 януарий 876 и *Data VIII. Kalendas Februarii indictione XV* (у Perels, ц. с. стр. 322 и 328), *Data Idus Novembris indictione decima quinta* = 13 ноември 866 г. и *Data Idus Novembres indictione XV* (у Perels, ц. с. стр. 544 и 512) и т. п.

[6]) Това числително се е предавало, както ни показватъ дошлитѣ до насъ ржкописи, ви наги словомъ, а не съ цифровъ знакъ (гл. Kehr, ц. с. стр. 12).

получили тепърва на 13 ноември с. г. (гл. Jaffé, Regesta pontificum Romanorum, I², Lipsiae 1885, стр. 359 и 360), свидетелствува, че приготвянето на послѣднитѣ е траяло доста дълго време. Това се обяснява преди всичко съ голѣмия брой на самитѣ запитвания, който ни заставя сѫщо да предполагаме, че тѣ сѫ били писмено поднесени на папата (ср. Златарски, ц. с. стр. 87 бел. 4). Впрочемъ и изразътъ *in prima quaestionum vestrarum fronte* въ гл. 1 на „Отговоритѣ“ (у Perels, Mon. Germ. hist., ц. м. стр. 568, редъ 21 и 22) говори по-скоро за писмено, нежели за устно изложение на запитванията. Ако при това изхождаме отъ факта, че съ гръцки си е служила държавната канцелария на I-то българско царство, както това се установява отъ дошлитѣ до насъ надписи отъ тая епоха (гл. Бешевлиевъ, Годишникъ на Нар. музей за 1922-1925 г., стр. 407 и сл.; Ивановъ, Български старини изъ Македония, 2. изд. 1931, стр. 18 и Златарски, Slavia, I, 1923, стр. 61-91) и отъ печата на първия български архиепископъ (гл. Миятевъ, Известия на Археол. институтъ V, 1928-29, стр. 249 и сл.), ще трѣбва да приемемъ, че запитванията сѫ били написани сѫщо на гръцки. Въ такъвъ случай, преди да имъ се отговори, е било необходимо да се изтълкува гръцкиятъ имъ текстъ на латински, съ който езикъ единствено си е служила папската канцелария. Съ тая задача безъ съмнение е билъ натоваренъ игуменътъ на монастира S. Maria въ Trastevere, комуто изобщо папа Николай отъ 862 г. насамъ е възлагалъ да установява съдържанието на всички постѫпващи въ курията гръцки книжа, тъй като е познавалъ добре не само книжовния и говоримия гръцки езикъ, но и обичаитѣ и нравитѣ на съвременнитѣ нему гърци, а сѫщо и особеноститѣ на източната църква, за които е ставало дума и въ запитванията на българитѣ (гл. Perels, Papst Nikolaus, стр. 219, 215-216, 243, 191-194, 186 и 265). Но папа Николай е използувалъ тъй сѫщо знанията на Анастасия, колчемъ е отправялъ писма до представителитѣ на източната църква и до византийския императоръ (гл. Perels, Papst Nikolaus, стр. 242-243 и 298), и затова е доста правдоподобно, че и самитѣ „Отговори“, които сѫ отправени до представителитѣ на единъ народъ, влѣзълъ чрезъ своето кръщение въ обсега на източната църква, сѫ били написани по упѫтвания на папата отъ самия Анастасий (гл. Perels, Papst Nikolaus, стр. 307 и 309). А следъ като текстътъ на „Отговоритѣ“ е билъ приготвенъ по тоя начинъ въ окончателна форма, необходимо е било да се препише въ два екземпляра, отъ които единътъ, като канцеларски концептъ, да остане въ папската архива, а другиятъ да бѫде връченъ на пратеницитѣ. Самото преписване се е извършвало, както въ всички подобни случаи, съвсемъ механично отъ съответния notarius regionarius et scrinarius sanctae Romanae ecclesiae, който изобщо не е взималъ никакво участие въ концептирането на грамотитѣ (гл. Perels, Papst Nikolaus, стр. 289-290). Обаче фактътъ, че папата въ Увода на посланието си говори за своитѣ пратеници като такива, които тепърва ще опредѣли (гл. у Perels, Mon. Germ. hist., стр. 568, редъ 20-21:

missos nostros idoneos, qui . . . ad patriam vestram et ad gloriosum regem . . . destinaturi sumus), а въ последната глава ги споменя като такива, които вече сѫ опредѣлени (гл. у Perels, ц. с. стр. 600, редъ 4: *et missos . . . destinavimus),* ни кара да предположимъ, че установяването на текста на „Отговоритѣ“, както и преписването му въ два екземпляра, е станало не на веднажъ, а последователно, т. е. на части.[1])

Самитѣ „Отговори“ сѫ били изпратени въ България, както сѫ били написани на латински, безъ да се е държало смѣтка за факта, че тамъ канцеларскиятъ държавенъ езикъ е билъ гръцки. Впрочемъ, папската канцелария е считала за необходимо да си служи съ латински езикъ, и когато е отговаряла на писмата на Цариградската патриаршия, и на византийския императоръ, които естествено сѫ били написани на гръцки. Съ тълкуването на „Отговоритѣ“ въ България сѫ се заели навѣрно самитѣ пратеници на папата и лицата, които сѫ ги съпровождали. Между тѣхъ е имало безъ съмнение и такива, които сѫ владѣяли достатъчно гръцки езикъ (гл. Perels, Papst Nikolaus, стр. 294 и сл.). Дали „Отговоритѣ“ сѫ били преведени на българския канцеларски езикъ, т. е. на гръцки, не може да се установи. Обаче, следъ като новопокръстениятъ народъ е добилъ свой архиепископъ отъ Цариградъ въ 870 г. и гръцкото духовенство отново се е настанило всрѣдъ него (гл. Златарски, ц. с. стр. 144-146), „Отговоритѣ“ не сѫ могли вече да представятъ за българитѣ особенъ интересъ, и затова въ домашнитѣ ни извори, доколкото ми е известно, не става никѫде дума за тѣхъ. По всѣка вѣроятность папското писмо, което е било донесено въ България, е изчезнало въ 972 г., когато Иванъ Цимисхий е завладѣлъ Преславъ и е опожарилъ царския дворецъ (гл. Златарски, ц. с. стр. 612), дето навѣрно то е било пазено съ останалитѣ по-важни документи на държавната архива.

* * *

Известна представа за тържествения начинъ, по който „Отговоритѣ“ сѫ били врѫчени въ Латеранския папски дворецъ на българскитѣ пратеници, може да ни даде тукъ възпроизведената по фотография миниатюра отъ втората половина на XII вѣкъ (обр. 93), взета отъ пазения сега въ Ватиканския архивъ Regestum Tiburtinum (AA Arm. I—XVIII 3658), fol. 18 *r* и публикувана по-рано по рисунка отъ Luigi Bruzza Barnabita, Regesto della chiesa di Tivoli, 1880, tab. V, съ размѣри 30 см. × 20 см.[2]). Миниатюрата въ сѫщность ни представя папа Йоанъ XIX съ златна тиара и пурпурна мантия, които сѫ отличителнитѣ знаци на папското достоинство

[1]) Писачътъ на ржкописа *C* вѣроятно е доловилъ противоречието, което сѫществува между току-що цитуванитѣ два израза, и затова, изхождайки отъ факта, че папата е изпратилъ заедно съ „Отговоритѣ“ и свои пратеници въ България, е счелъ за необходимо да замѣни израза въ началото имъ *destinaturi sumus* съ формата *destinavimus*, която ни дава последната имъ глава, и тъй да премахне въпросното противоречие.

[2]) Върху тая миниатюра ми обърна внимание отецъ Тагоuса, професоръ въ Григорианския папски университетъ.

Обр. 93. — Миниатюра отъ XII вѣкъ въ Ватиканския архивъ.
Fig. 93. — Miniature du XIIe siècle dans les archives du Vatican.

(гл. Joseph Braun, Die liturgische Gewandung, 1907, стр. 351). Подъ мантията се подаватъ широкитѣ и златоизвезани ржкави на далматиката, подъ която папата е облѣкълъ единъ зеленъ рокетъ съ тѣсни ржкави, обточени въ края съ двойни червени и златни нашивки. Осланяйки обутитѣ си въ сандали (гл. Joseph Braun, ц. с. стр. 338) нозе върху особено подножие съ лъвски крачета, папата е седналъ въ тържествена поза на своя престолъ, чийто скелетъ е позлатенъ и украсенъ съ сини и червени шарки. Дѣсницата му е издигната вече за благославяне, а съ лѣвицата си подава на Benedictus, episcopus Portuensis, грамотата, която потвърждава на църквата въ Tivoli всички притежавани отъ нея до датата на издаването ѝ (1029 г.) мѣста и права (гл. Luigi Bruzza Barnabita, ц. с. стр. 59 и сл.). А тъй като църквата въ Тиволи е била посветена на св. Лавренций, то въ предаването на грамотата взима символично участие и самиятъ светецъ, бидейки изобразенъ срещу папата, както държи въ дветѣ си ржце горната часть на подетата отъ него грамота. Самиятъ епископъ е представенъ, че поема вече долната часть на грамотата, къмъ която е прикрепенъ папскиятъ моливдовулъ. Ако главата на епископа дохажда въ миниатюрата почти до краката на светеца и на папата и тъй се добива впечатление, че той е застаналъ подъ тѣхъ, а не предъ тѣхъ, както е въ сжщность, то това се обяснява, както ме поучи г. Кр. Миятевъ, съ липсата на перспектива въ по-старата християнска живопись.

Изобразената тукъ церемония едва ли се е различавала сжществено отъ тая, съ която сѫ били вржчени „Отговоритѣ“ на българскитѣ пратеници. Достатъчно ще бѫде въ случая да си помислимъ, че папа Йоанъ XIX застѫпва Николай I, св. Лавренций — Тиберия, неговия primicerius, а епископътъ Benedictus — роднината на князъ Бориса, пратеника Petrus, последванъ отъ другаритѣ си Ioannes и Martinus, за да си представимъ самата церемония, която е съпровождала вржчването на „Отговоритѣ“.

Les manuscrits des „Responsa Nicolai papae ad consulta Bulgarorum“

Comme on le sait, le texte des „Responsa Nicolai papae ad consulta Bulgarorum“ est donné dans les cinq manuscrits suivants: 1. *Codex Vaticanus lat.* № 3827 = *B* (fig. 89), 2. *Codex Vat. lat.* № 3554 = *C*, 3. *Codex Vallicellanus* C 23 = *E* (fig. 90), 4. *Codex Vallic.* J 49 = *F* (fig. 91), 5. *Codex Vallic.* Q 6 = *G*, auxquels il faut ajouter le manuscrit disparu: *Codex Remigianus* = *D*. La confrontation des textes donnés par ces différents manuscrits (le texte du chapitre 101 a dans le cas présent une signification particulière) nous permet d'établir deux transcriptions distinctes de l'archétype respectif, dont la première est représentée par *B*, *C* et *G*, la seconde par *D*, *E*, *F*. Il est à remarquer que les plus anciennes éditions imprimées des „Responsa“ qui nous sont données dans l'Appendix des Apostolicarum constitutionum et catholicae doctrinae Clementis

Romani libri VIII, Francisco Turriano S. J. interprete e Graeco, Antverpiae 1578, p. 28-57, et dans l'Epistolarum decretalium summorum pontificum tomus III, Romae, 1597, p. 237-268, reflètent le texte de *C*. Et comme les éditions imprimées ultérieurement sont en corrélation avec la seconde des éditions ci-dessus citées, on peut dire que toutes les éditions des „Responsa“ jusqu'à celle de Perels, Monumenta Germ. hist. Epistol. t. VI, Karolini aevi IV, Berolini 1925, p. 568 et suivantes, dépendent, en réalité, du texte de *C*.

Etant donné que les „Responsa“ remontent au IX-e siècle, époque où la chancellerie papale n'employait que le papyrus d'Egypte et se servait de l'ancienne écriture curiale (fig. 92), nous devons admettre que l'écrit original de la chancellerie aussi bien que l'exemplaire, conforme à ce modèle, envoyé en Bulgarie possédaient les mêmes particularités. Vu la longueur du texte des „Responsa“ et la place que prend l'écriture curiale, il faut admettre que le document respectif avait plusieurs dizaines de mètres de longueur.

L'absence de certains mots, quoique peu nombreux, dans presque tous les manuscrits des „Responsa“, nous montre que le papyrus sur lequel a été écrit l'original de la chancellerie avait été déjà endommagé quand on a commencé à le copier. Cependant il aurait pu être conservé jusqu'aujourd'hui, même fortement endommagé, comme c'est le cas pour d'autres documents de l'époque; mais il a été anéanti soit au moment de la destruction de la turris chartularia au XIIIe siècle soit pendant l'incendie du Latran au XIVe siècle. D'ailleurs les copies des „Responsa“ faites avant la disparition de l'original de la chancellerie prouvent que peu de temps après la mort de leur auteur les „Responsa“ ont acquis une importance spéciale pour l'histoire de l'Eglise catholique et le droit canonique romain.

La lettre papale, si l'on considère son texte ou plutôt les mots par lesquels elle débute *Ad consulta vestra non multa respondenda sunt,* a été désignée déjà au XIIe siècle par l'expression *Nicolaus papa ad consulta Bulgarorum* comme on le voit dans Gratianus, Patrol. lat. t. 187, col. 1392, 1250 etc. Cette expression avec de légères modifications a pris comme forme definitive le titre de la lettre en question comme le montrent les manuscrits parvenus jusqu'à nous et a remplacé le „protocole“ par laquelle elle commençait et dont le texte était probablement: † *Nicolaus episcopus sanctae catholicae et apostolicae Romanae ecclesiae Petro, Joanni et Martino ceterisque optimatibus consiliariis dilecti filii nostri Michaelis gloriosi regis Bulgar(or)um* † ou bien † *Nicolaus episcopus sanctae catholicae et apostolicae Romanae ecclesiae omnibus optimatibus consiliariis dilecti filii nostri Michaelis regis Bulgar(or)um* †, (voir Perels, Mon. Germ. hist., texte cité, p. 533, 273, 721 etc. et Migne, Patrol. lat. t. 126, col. 843 et 833). Cependant la fin originale des „Responsa“ a été également omise par les copistes. Nous la constituons comme suit:

Scriptum per manum Petri, ou *Sophronis,* ou *Leonis,* ou *Zachariae notarii regionarii et scrinarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Novembri indictione decima quinta* † *Bene valete* †.

Data Idus Novembris ou *Novembres per manum Tiberii primicerii sanctae sedis apostolicae indictione decima quinta* (voir Jaffé, Regesta Pontif. Roman. t. I^2, p. 341 et 360 et Perels, Mon. Germ. hist. texte cité p. 367).

Le fait que les envoyés ont remis au pape leurs questions le 29 août 866 et que ce n'est que le 13 novembre de la même année qu'ils ont reçu les réponses (voir Jaffé, ouvrage cité, p. 359 à 360) montre que la préparation de ces dernières a duré plus de deux mois. Ceci s'explique, avant tout, par le grand nombre de questions, ce qui nous fait supposer qu'elles ont été présentées au pape par écrit (voir Zlatarsky, Histoire de l'Etat bulgare, I, 2 p. 87 n. 4) et cela en grec, langue que employait, en général, la chancellerie d'Etat du premier royaume de Bulgarie (voir Béchevliev, Annuaire du Musée National 1922-1925, p. 407 et suiv.; Ivanov, Antiquités bulgares, p. 18; Zlatarsky, Slavia I, 1923, 1, p. 61 et suiv.; Miatev, Bulletin de l'Inst. arch. bulg. V, 1928-1929, p. 249 et suiv.). D'autre part, la procédure employée pour préparer les „Responsa“ a exigé assez de temps. L'interprétation du texte grec des questions a été faite par le supérieur du monastère S. Maria de Trastevere Anastasius, qui sur les instructions du pape Nicolas I lui-même a rédigé ensuite les réponses (voir Perels, Papst Nikolaus I, p. 215 et suiv., 242 et suiv., 298, 307 et 309). Après que le texte eut été approuvé par le pape, il dut être recopié par le notarius regionarius en deux exemplaires, dont l'un destiné à rester comme original dans la chancellerie papale, et l'autre à être remis aux émissaires. Les mots de l'Introduction aux „Responsa“ *missos nostros idoneos, qui . . . . . destinaturi sumus* (chez Perels, Mon. Germ. hist., texte cité, p. 568, 20-21) et dans le chapitre 106: *et missos . . . . . destinavimus* (chez Perels, texte cité, 600, 4) démontrent que la rédaction du texte et sa copie en deux exemplaires n'ont pas été faites en même temps, mais successivement.

On ne peut établir si les „Responsa“ qui ont été envoyées en Bulgarie en latin ont été traduites dans la langue de la chancellerie de l'Etat bulgare c. à d. en grec. Cependant après que le peuple bulgare nouvellement baptisé eut reçu de Constantinople un archevêque, les „Responsa“ ne pouvaient présenter pour lui un intérêt special; c'est pourquoi elles ne sont nulle part mentionnées dans les sources locales. L'exemplaire envoyé en Bulgarie a été probablement anéanti en 972, dans l'incendie du palais royal bulgare à Preslav où étaient, sans doute, conservés les plus importants documents des archives d'Etat.

Une idée de la solennité qui accompagna le remise des „Responsa“ aux émissaires bulgares, dans le palais de Latran, peut nous être donnée par une miniature du XIIe siècle (fig. 93), reproduite ici d'après une photographie; cette miniature est tirée du Regestum Tiburtinum, aux archives du Vatican, et a été publiée déjà auparavant par Luigi Bruzza Barnabita, Regesto della chiesa di Tivoli 1880, tab. V, d'après un dessin sur lequel a attiré mon attention le révérend père Tarouca, professeur à l'Université Grégorienne papale.

D. Detchev

Бронзовъ печатъ отъ царь Михаилъ Шишманъ (1323-1330 г.)

отъ Н. А. Мушмовъ

Въ сравнително кратко време българската сигилография се обогати съ нѣколко оловни печати (моливдовули) отъ първостепенно значение за науката и за българската история. На първо мѣсто ще спомена двата оловни печата на кнезъ Борисъ Михаила, единия въ Варненския музей, другия въ Софийския Народенъ музей; бронзовата матрица за печати на царь Петра I, намѣрена при Плиска, сега въ Шуменския музей; оловния печатъ на Самуиловия племеникъ Самуилъ Алусианъ, сега въ Народния музей въ София; оловния печатъ на първия български архиепископъ Леонти (XI в.),[1]) сега въ сѫщия музей; оловнитѣ печати на Асеня I и на Борила въ сѫщия музей; оловния печатъ на царь Калояна въ сѫщия музей; сребърния печатъ на Ив. Александра въ Пловдивския музей; позлатенъ печатъ на Ив. Шишмана въ Рилския монастиръ. Има и други златни и оловни царски печати, които се намиратъ вънъ отъ България, като златниятъ печатъ на Асеня II, на Константинъ Асеня (сега въ Цариградъ), на Ив. Александра; единъ оловенъ печатъ се приписва и на Ивайло. Сведения за тѣзи печати се намиратъ въ моя трудъ „Монетитѣ и печатитѣ на българскитѣ царе", стр. 159-164.

Освенъ изброенитѣ по-горе печати, известни сѫ напоследъкъ и оловни печати, принадлежащи на наследници отъ рода на последния царь на първото българско царство Ив. Владиславъ, като на Арона[2]) и на Алусиана,[3]) негови синове; на неговия внукъ Самуилъ, синъ на Алу-

[1]) Положителното опредѣление на този печатъ, по причина, че нѣкои букви отъ името липсватъ, се оспорва отъ двама учени. V. Laurent (Byzantion V, 1929-1930, стр. 598 сл.) изказва мнение, че въпросниятъ печатъ, върху който г. Миятевъ чете [Λ]ΕΩ(Ν)[ΤΙ]Ω, може да се чете и [Γ]ΕΩ(Ρ)[ΓΙ](Ω) и намира, че по-подходяще би било да се приеме последната транскрипция и печатътъ да се отдаде на архиепископа Георги, за когото става дума въ писмото отъ 878 г. на папа Иоана VIII до князъ Михаилъ Бориса, издадено отъ Migne, P. L. t. CXXVI, col. 760 в. — M. Lascaris (Byzantinoslavica II, 1930, стр. 421-424) изказва сѫщото мнение, което подкрепя, освенъ съ по-пълни исторически доводи, още и съ издадения отъ К. Константопулосъ (Βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα, Атина 1930, стр. 15, 17 и табл. III, 1) оловенъ печатъ на българския архиепископъ Георги, който печатъ г. Ласкарисъ намира за сходенъ съ издадения отъ г. Миятевъ.

[2]) Schlumberger, Sigillographie de l'empire byzantin, Paris 1884, стр. 316-317.

[3]) Konstantopoulos, Βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα стр. 23, 110, и табл. III, 21. — M. Lascaris, цит. съч. стр. 424, приписва този печатъ на Алусиана.

сиана;[1]) на проедра и дука Радомиръ Аронъ, синъ на горния Аронъ и внукъ на Ив. Владислава.[2]) Тѣзи синове и роднини на Ив. Владислава били византийски чиновници следъ покоряването на България, но на всѣки случай тѣ били отъ българско потекло, и ми се струва, че се следва тѣхнитѣ печати да се причислятъ къмъ българската сигилография.

Къмъ изброенитѣ по-горе печати днесъ може да се прибави още единъ бронзовъ печатъ на Михаилъ Шишмана за отпечатване върху разтопенъ на хартия пчеленъ восъкъ. Този печатъ, който е притежание на Шуменския музей, отдавамъ на Михаилъ Шишмана, а не на Михаилъ Асеня, сина на Асеня II, защото типътъ на печата, конникъ, отговаря напълно на сребърнитѣ и медни монети на първия царь, докато монетитѣ на Михаилъ Асеня сѫ отъ съвсемъ другъ типъ: две фигури прави, съ латински надписъ, правени по венециански типъ, и вмѣсто титлата царь върху монетитѣ стои IPR (императоръ).[3])

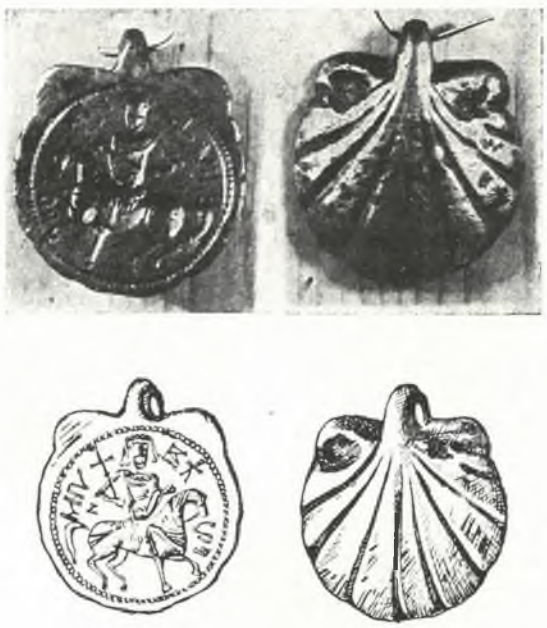

Обр. 94. — Бронзовъ печатъ на царь Михаилъ Шишмана.
Fig. 94. — Sceau en bronze du roi Mihaïl Chichman.

Благодарение на голѣмия интересъ къмъ всѣкакви български старини на уважаемия уредникъ на Шуменския музей г. Ив. Молловъ, който е ималъ случай да прегледа и разбере, че въпросниятъ печатъ е български, той можа да бѫде прибранъ въ Шуменския музей. Длъженъ съмъ да изкажа тукъ на г. Молловъ най-сърдечна благодарность за вниманието му къмъ менъ и за разрешението да публикувамъ този интересенъ български печатъ (обр. 94).

Ето описанието на печата: бронзова кржгла пластинка въ форма на едната половина на мида, по срѣдата въ горния край малко издължена, за да може да се образува малъкъ издатъкъ съ пробивъ, който служи за прокарване на връвь. Повръхностьта е украсена съ десеть канелюри. На обратната страна, която е плътна и плоска, въ правилна и кржгла форма, е издълбанъ доста дълбокъ зрънчестъ кржгъ, въ срѣдата на който е сѫщо издълбанъ, въ негативна форма, образътъ на царь Михаилъ Шишмана, облѣченъ въ

[1]) Златарски, ИАИ I, 1921, стр. 86 сл.
[2]) Lascaris, Byzantinoslavica, III, 1931, 404-413.
[3]) Ср. Мушмовъ, Монетитѣ и печатитѣ на българскитѣ царе, стр. 72-73 и 94-97.

богато украсена стегната дреха, на главата съ низка корона, украсена съ по две висулки отъ страни; той язди на конь на лѣво (въ негативъ), въ дѣсната си рѫка държи кръстъ, а въ лѣвата — юздитѣ на коня. Въ праздното поле на печата въ лѣво е издълбанъ надписъ съ името и титлата на царя, който надписъ почва надъ опашката на коня съ буквитѣ **МНѴ**, подъ тѣхъ **Н**, и продължава при лѣвата страна на главата на царя съ монограма, състояща се отъ знакъ **Г** и вѫтре въ него буква **А**, а до монограмата буква **Ѣ** съ открити крайща отдоле, навѣрно за да образува и буква **N**; подъ главата на коня следва монограмата „царь“ и до нея буква **Ь**, издълбани въ позитивна форма, затова върху печата излѣзли въ негативъ. Цѣлиятъ надписъ гласи: **Мн[ха]ил[ъ] Асѣ[нъ] ц[а]рь.** Първитѣ букви **МН** сѫ въ лигатура. Буквата **А** въ печата е издълбана въ позитивна форма, затова върху отпечатъка излиза въ негативъ, обърната съ долния край нагоре. Сѫщото е и съ буквата **Ь** при монограмата „царь“. Диам. на печата до зрънчестия кржгъ 24 мм., общо на цѣлата периферия 27 мм., тяжесть 22·50 гр.

Обр. 95. — Отпечатъкъ отъ сѫщия печатъ.
Fig. 95. — Empreinte du même sceau.

Всичкитѣ букви на надписа сѫ пунктирани. Особено е характерна за епохата на печата (XIV в.) буквата **М** съ срѣднитѣ линии, които приличатъ на византийското Y. Много е характерна и монограмата отъ буквитѣ **ГА**. Нѣма никакво съмнение, че тукъ се касае за името **Асѣнъ**, но формата на първата буква не отговаря на епохата на печата. Въ тази епоха името Асень на всѣкжде се пише **Асѣнъ**, а не **Ѩсѣнъ** (съ йота отпредъ). За да се увѣримъ въ това, достатъчно е да посоча тукъ на бележката къмъ Сердикийското евангелие, написано въ църквата Св. София въ 1329 г., въ края на която бележка личи името на съвременния тогава царь Михаилъ Шишманъ тъй:[1] **й при цр҃и михаилѣ асѣни.** Отъ справкитѣ, които направихъ за XIV в., никжде не можахъ да срещна формата **Ѩсѣнь.** Само въ Боянския поменикъ на четири пѫти името Асень е написано **Ѩсѣнь** и само единъ пѫть **'Ѩсѣнь.** Но този паметникъ по писмото се отнася къмъ XVI в. Отъ сѫщата епоха е и Погановскиятъ поменикъ, въ който на два пѫти се срѣща **'Ѩсѣнь**, а само единъ пѫть **Ѩсѣнь.**[2] Понеже и двата поменика сѫ преписи отъ по-стари оригинали, трѣбва да приемемъ, че преписвачитѣ сѫ направили грѣшка и по свой навикъ написали **Ѩсѣнь** вмѣсто **'Ѩсѣнь.** Въ такъвъ случай явява се въпросъ, защо върху царь Мих. Шишмановия печатъ, който е автентиченъ, за което по-доле ще приведа нужнитѣ доводи, и който датира отъ XIV в., е вмъкната монограма отъ буквитѣ **Г** и **А**? По моето мнение въ случая е изразенъ вкусътъ на печаторѣзача, който повече е държалъ на формата на споменатата монограма, отколкото на съвременния правописъ.

[1]) Ильинскій, Изв. на Истор. Д-во XI-XII, 1931-1932, стр. 119-121.
[2]) Й. Ивановъ, Изв. на Ист. Д-во IV, 1915, 219 сл.

Както и да е, важното за насъ е, че представената върху печата монограма, заедно съ буквата ѣ, не може да означава нищо друго освенъ името **Асѣнь**. Въ тази монограма се включва и буквата **с** въ форма ⊏, макаръ тази форма да е отъ много по-стара епоха. Навѣрно и буквата **ѣ**, отворена отдоле, съдържа и буквата **н**. Съ това се подкрепва и изказаното отъ менъ мнение, че и Мих. Шишманъ е носилъ името Асень.[1])

Размѣритѣ на печата и образътъ на конника сж еднакви съ сребърнитѣ и медни монети отъ сжщия типъ на Мих. Шишмана. Разлика има само въ това, че конникътъ върху печата е значително дълбоко издълбанъ и при отпечатване релиефътъ му е несравнено по-високъ отъ оня върху монетитѣ. Царската фигура и коньтъ върху печата сж изработени сполучливо отъ твърде опитенъ майсторъ. Фигурата на царя е представена по-оживена, отколкото върху монетитѣ. Разликата въ надписа се състои въ това, че върху печата той е около изображението, докато върху монетитѣ той е представенъ хоризонтално, състоящъ се отъ буквитѣ **МХ** и монограмата за „царь“ съ включена въ нея буква **л** за **л[сѣнь]**. Гл. обр. 96.

Обр. 96. — Сребърна монета отъ Михаилъ Шишмана.
Fig. 96. — Monnaie en argent de Mihaïl Chichman.

Трѣбва да забележа, че печатътъ е истински и не вдъхва никакво съмнение за фалшификация. По всичко личи, че работата му е старинска и съ всички признаци на автентичность. Ще обърна внимание преди всичко на името Асень, което се срѣща въ печата. Сравнително малко време ни дѣли отъ деня, когато изказахъ мнение, че Михаилъ Шишманъ е носилъ името Асень и ето, че ъпросниятъ печатъ се явява да ни увѣри въ това! Може ли да се предположи, че нѣкой фалшификаторъ е чакалъ само това мнение, за да го приложи въ фалшификация и да заблуди свѣта, безъ да спечели нѣщо отъ това? Подобно предположение е недопустимо. Грѣшкитѣ въ надписа, които единъ модеренъ фалшификаторъ не би допусналъ, както и характерната за епохата форма на буквата **М**, сжщо така говорятъ въ полза на автентичностьта на печата.

Между другитѣ признаци за истинностьта на печата трѣбва да се иматъ предъ видъ и обстоятелствата, при които той е намѣренъ. Ето какво ми съобщава за това г. Молловъ: „На 8 Май т. г. (1932) отидохъ въ с. Могила, дето въ присжтствието на кмета Деню Желевъ, секретаръ-бирника Чикъкчиевъ, касиера на сдружението Бълг. Старина Марко Божиновъ и секр.-бирника на с. Каспичанъ Петко Боевъ, жителтъ на с. Могила, Никола Станчевъ, разказа по находката следното: Въ началото на м. Априлъ т. г. (1932) овчарьтъ Исмаилъ Юзеировъ намѣрилъ въ калето на Могилското равнище (Муха Дюзю) единъ малъкъ бронзовъ предметъ съ изобра-

[1]) Мушмовъ, ИАИ VI 1930/31, стр. 226 сл. Ср. и цитирания по-горе текстъ отъ Сердикийского евангелие.

жение на конникъ отъ едната страна, а отъ другата — раковина (мида). На другия день предалъ находката на Никола Станчевъ, който му билъ познатъ като човѣкъ, който се интересува отъ старини. Ник. Станчевъ взелъ предмета, преценилъ го, че ще да е нѣкоя старина, почистилъ го отъ пръстьта и ръждата съ киселина и го предалъ на каспичанския секретаръ-бирникъ Петко Боевъ, който щѣлъ да ходи въ Шуменъ, за да го предаде на Окржжния музей. П. Боевъ пъкъ предалъ старината на директора на Каспичанската прогимназия Тодоръ Юрдановъ, който сжщия день тръгналъ за Шуменъ. Т. Юрдановъ предалъ старината въ Окржжния музей, дето е записана подъ вх. № 6/1932 г."

Въ сжщото съобщение на г. Молловъ се казва, че печатътъ билъ чистенъ отъ ръждата съ киселина, което личи и отъ самия печатъ. За голѣмо щастие обаче, по причина на масивностьта на печата, той никакъ не е повреденъ отъ киселината и търкането, а е запазенъ въ твърде добро състояние.

*

По своя типъ и по своето предназначение този печатъ е единъ отъ най-рѣдкитѣ и най-интереснитѣ печати въ византийската и българска сигилография, тъй като другъ печатъ отъ този видъ за сега не сжществува. Че предметътъ, който ни занимава тукъ, е билъ печатъ, а не матрица за монети или печати, ни показва преди всичко неговата завършена форма, като отдѣленъ, самостоятеленъ предметъ. Ако той представяше само половината отъ матрица, трѣбваше въ такъвъ случай да видимъ на другата страна само една плоскость, безъ тя да бжде украсена съ хубаво изработенъ релиефъ на мида. По плоскостьта на изображението не се забелязватъ никакви следи отъ втора половина; освенъ това по предмета не се забелязватъ никакви следи и отъ чукъ, за да може да се предполага, че той е матрица, съ която сж сѣчени монети или печати. Следователно, той не е нищо друго, освенъ истински печатъ и то за пчеленъ восъкъ, какъвто се е употрѣбявалъ презъ срѣднитѣ вѣкове, понеже въ онова време още не е билъ известенъ червениятъ восъкъ.

Днесъ ние познаваме вече и други срѣдновѣковни печати за пчеленъ восъкъ. Такъвъ е желѣзниятъ печатъ съ гръцки надписъ на нѣкои си Флоренти и Вестина, вѣроятно съпрузи. Този печатъ се отнася къмъ XI в.[1]) За да подкрепи своето мнение, че въ Византия си служили и съ восъчни печати, Грегоаръ се позовава на единъ пасажъ отъ Кодина (De officiis, стр. 34 ed. Bonn.), дето за паракимемона τῆς σφενδόνης се казва, че „този висшъ чиновникъ подпечатвалъ съ восъкъ императорскитѣ писма, адресирани до неговитѣ близки".

Другъ подобенъ печатъ, но отъ много по-късно време, съ монограма, която може да се прочете ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ или ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ,

[1]) Grégoire, Byzant. Zeitschr. XIII, 1904, 158 сл. Споредъ Pétridès, Echos d'Orient X, 1907, 222, печатътъ датира още отъ VI вѣкъ.

е намѣренъ въ околностьта на Сересъ.[1]) Отъ късната епоха сѫ известни още единъ желѣзенъ печатъ за восъкъ, принадлежащъ на нѣкой си Евкарпъ, главенъ лѣкарь, и два бронзови печата пакъ за восъкъ, принадлежащи на нѣкои си Сергей и Михаилъ.[2]) Всички тѣзи печати сѫ отъ късна епоха и сѫ принадлежали на граждански и духовни лица, а не на владѣтели отъ XIV в., какъвто е случаятъ съ нашия печатъ.

Ив. Снѣгаровъ, въ книгата си „История на Охридската Архиепископия“ стр. 369, съобщава, че Охридскиятъ архиепископъ се подписвалъ съ зелено мастило, а на единъ актъ отъ 1250 г. (споредъ него може би на Константинъ Кавасила) е билъ поставенъ печатъ съ зеленъ восъкъ. На стр. 369-370, като цитира грамотата на архиепископъ Паиси отъ 1566 г., казва, че той „се подписвалъ съ зелено мастило, ималъ свой печатъ съ образа на благовещение Богородично и съ него е подпечатвалъ грамотитѣ си на зеленъ восъкъ“.

Н. П. Лихачевъ, въ Труды музея палеографии I, Материалы для истории византийской и русской сфрагистики, Ленинград 1928, въ въведението стр. 1 сл. съобщава, че има руски металически висящи печати (вули), златни, сребърни, оловни и восъчни; има и восъчни печати, сложени при подписа или само печатъ безъ подписъ; има и пръстени за восъченъ печатъ. Обаче „старияТъ периодъ на руската сфрагистика, който свършва въ края на XIV в., се отличава изключително съ металически вули, каквито много малко сѫ достигнали до наши дни“. Следователно, за епохата до края на XIV в. не трѣбва да търсимъ нито восъчни вули, нито восъчни печати, като нашиятъ. Лихачевъ не ни казва, на какви лица въ Русия принадлежали восъчнитѣ печати, но понеже тѣзи печати той отнася къмъ XV в. и покъсно, трѣбва да предполагаме, че тѣ сѫ служили на духовенството.

Отъ всичко приведено до тукъ ясно се вижда, отъ какво голѣмо значение и важность за сигилографията въобще и за българската сигилография въ частность е бронзовиятъ печатъ на царь Михаилъ Шишмана, който ни занимава тукъ. По завършенъ типъ, по художествена работа, по ясность и датировка, той за сега е unicum въ общата сигилографическа наука.

Un sceau en bronze du roi Mihaïl Chichman (1323—1330)

Ce sceau a été trouvé au mois d'avril 1932 près du village de Moghila, région de Choumène, dans l'endroit „le plateau de Moghila“ où on voit des vestiges d'anciennes constructions. Un des côtés a la forme d'un coquillage de moule, l'autre est tout à fait plat. Sur le côté plat, dans le cercle est gravée l'image du tzar à cheval, avec autour l'inscription **Мн[ха]нл[ъ] Ѧсѣ[нъ] ц[а]рь.** Diamètre 27 mm., poids 22·50 gr.

[1]) Pétridès, Echos d'Orient X, 1907, 83 и 222; ср. Schlumberger, CR de l'Acad. des Inscr. 1911, 411 сл.

[2]) Pétridès, цит. съч. 222.

Le type du sceau est analogue au type des monnaies d'argent et de cuivre de Mihaïl Chichman et c'est pourquoi ce sceau doit être attribué précisément à ce tzar et non pas à Mihaïl Assène, fils d'Assène II. Le nom Mihaïl Assène employé pour désigner Mihaïl Chichman est témoigné par d'autres documents encore (voir Mouchmov, Bull. de l'Inst. arch. bulg. VI, 1930/1931, 226 et suiv. et Illinsky, Bull. de la Soc. hist. IV, 1915, 219).

Le sceau est destiné à cacheter avec de la cire d'abeilles. Déjà au XIe siècle et dans l'empire byzantin même de pareils sceaux avaient été employés; mais les exemplaires trouvés jusqu'aujourd'hui appartenaient tous à des particuliers. Notre exemplaire est le seul sceau pour cire d'abeille possession d'un souverein qui nous soit parvenu jusqu'ici.

N. A. Mouchmov

Археологически вести

Новооткрити предисторически старини.

А. Колективни находки.

I. На 7 мартъ 1931 год. жителтъ отъ селото Хасанъ-Факѫ (Османпазарско) Сава Тасковъ, като реголвалъ лозето си, което се намира на $1^1/_2$ клм. източно отъ селото и северно отъ шосето отъ О.-Пазаръ за Горна-Орѣховица, открилъ следнитѣ предмети: желѣзенъ мечъ, кривъ желѣзенъ ножъ, желѣзно umbo отъ щитъ, желѣзна юзда и нѣколко фрагмента отъ глинени сѫдове. Директорътъ на Османъ-Пазарската смѣсена прогимназия, г-нъ Л. Стефановъ, ималъ грижата да ги прибере и съ писмо съобщи за находката въ Народния музей. Поради научния интересъ, който представятъ намѣренитѣ предмети, директорътъ биде помоленъ да ги изпрати за проучване, което той стори въ непродължително време.[1])

Тукъ е мѣстото да отбележимъ, колко полезни за домашната ни археология могатъ да бѫдатъ учителитѣ, когато тѣ проявяватъ интересъ къмъ старинитѣ. Въ това отношение г-нъ Стефановъ заслужава похвала. Такива учители могатъ да спасятъ много старини отъ окончателно унищожение, стига у тѣхъ да има желание и добра воля.

Изброенитѣ по-горе предмети произхождатъ, нѣма съмнение, отъ гробъ, въ който е билъ погребанъ мѫжъ. Споредъ даденитѣ отъ г. Стефановъ сведения, кости на сѫщото мѣсто не сѫ намѣрени; въ такъвъ случай трѣбва да приемемъ, че трупътъ е билъ изгоренъ. Всички предмети иматъ черна патина, а тукъ-таме петна отъ жълтеникава и червена тока. Голѣма часть отъ повръхностьта имъ е покрита отъ калциево-карбонатна инкрустация.

1. Желѣзниятъ мечъ (обр. 97) е прегънатъ на две презъ срѣдата. Дължина 98·7 см. Ширина на листа, мѣрена подъ самата дръжка, 4·2 см., къмъ срѣдата 4 см., на 25 см. отъ върха 3·7 см, а на 15 см. отъ върха 3·5 см. Отъ даденитѣ размѣри се вижда, че отъ срѣдата листътъ постепенно се стѣснява, но все пакъ за окото двата странични ржба оставатъ успоредни помежду си.

Презъ срѣдата на листа, като се почне отъ основата на дръжката до края на върха, минава профилуванъ ржбъ. Надлъжъ, успоредно съ острitѣ странични ржбове, вървятъ два значително профилувани широки и гладки

[1]) При срѣщата ми съ г-нъ Стефановъ, последниятъ съ готовность отстѫпи находката за сбиркитѣ на Народния музей, за което дължа да му изкажа благодарность.

ржбове, между които въ отвесни редове сж начукани кржгли ямички, кои-

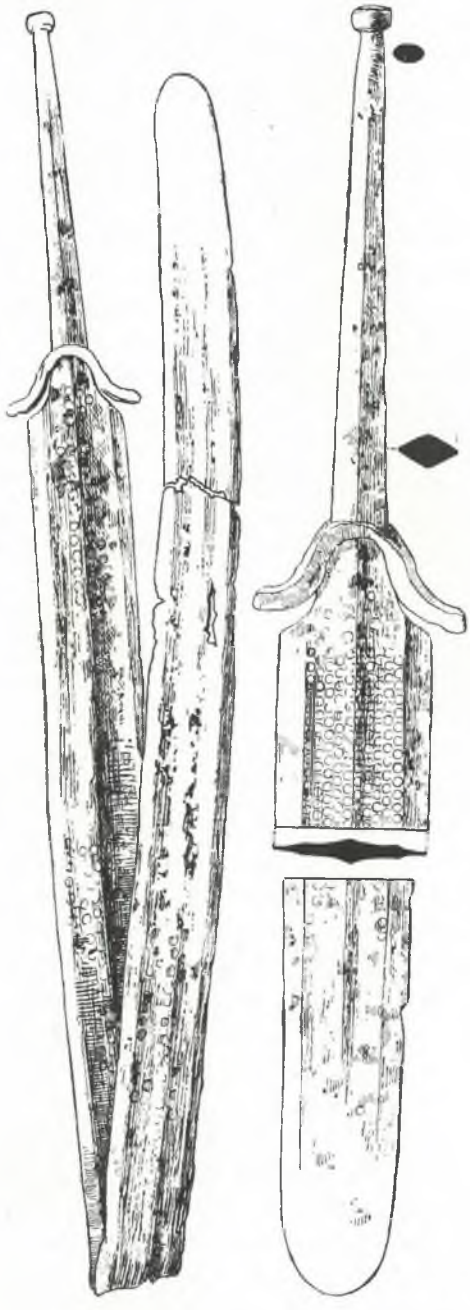

Обр. 97. — Желѣзенъ мечъ отъ Хасанъ-Факж.
Fig. 97. — Epée en fer de Hassan-Fakă (arrond. d'Osman-Pazar).

то къмъ върха на острието се изгубватъ. Максималната дебелина на срѣдния ржбъ, мѣрена малко по-доле отъ основата на дръжката, достига 0·65 см.

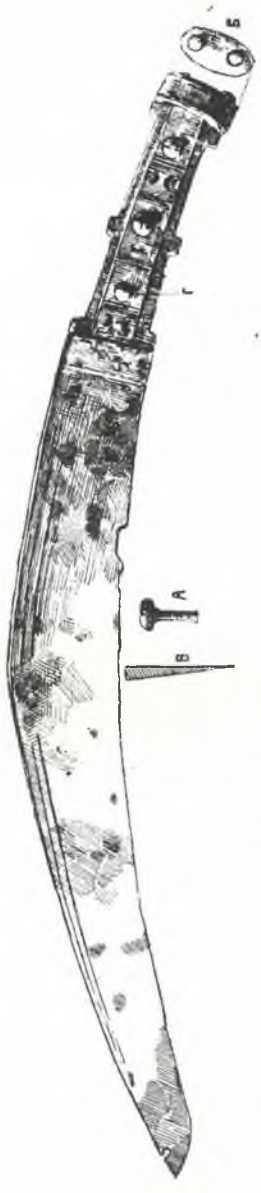

Обр. 98. — Желѣзенъ ножъ отъ Хасанъ-Факж.
Fig. 98. — Couteau en fer de Hassan-Fakă.

Въ горния край (при основата на дръжката) мечътъ има форма на звънецъ. Сжщо такава форма има и

желѣзната подкова, съ каквато е завършвалъ долниятъ край на дръжката. Последната е била направена отъ нетраенъ материалъ, вѣроятно дърво, което въ последствие е изгнило. Дръжката се е крепѣла върху желѣзна четирирѫбата ось, завършваща въ края съ топка. Мечътъ е билъ снабденъ съ желѣзна ножница, отъ която сѫ запазени само нѣколко пластинки. две желѣзни продълговати пластинки (обр. 98 Г), приковани върху дръжката съ помощьта на три желѣзни гвоздея (обр. 98 А). Задниятъ край на дръжката завършва съ елипсовидна пластинка, закрепена върху два издатъка отъ срѣдната желѣзна часть (осьта) на дръжката (обр. 98 Б). За да може тази пластинка да се крепи, върховетѣ на издатъцитѣ сѫ сплощени.

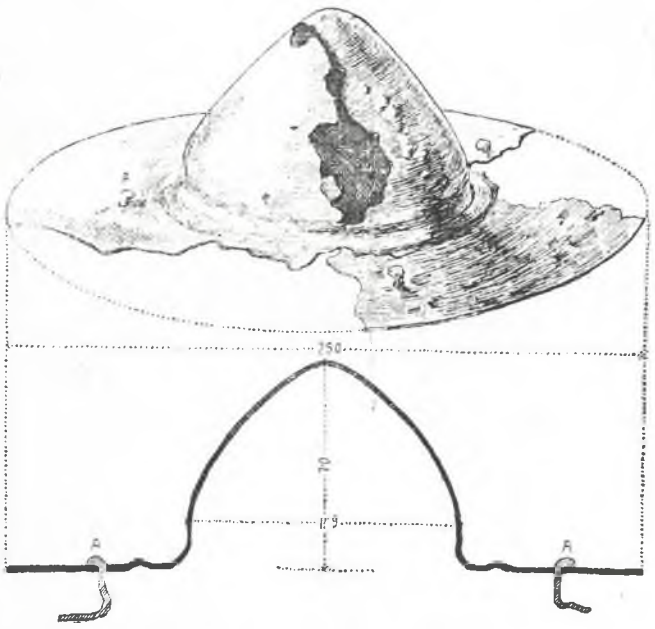

Обр. 99. — Желѣзно umbo отъ щитъ отъ Хасанъ-Факѫ.
Fig. 99. — Umbo en fer d'un bouclier de Hassan-Fakă.

2. Ножътъ (обр. 98) заедно съ дръжката има дължина, мѣрена по права линия, 44 см. Дръжката има следното устройство: въ двата ѝ края виждаме два широки пръстена, предназначението на които е било да крепятъ крайщата на две дървени подложки, поставени да увеличатъ дебелината на дръжката; върху тия две подложки сѫ били поставени

Максималната ширина на ножа (4·5 см.) пада точно въ срѣдата. Украсата на ножа е доста замаскирана отъ варовитата инкрустация. Обаче ясно личи, че орнаментитѣ сѫ само върху едната страна (лѣвата). Главичкитѣ на тритѣ гвоздея сѫ украсени съ кръстове. Лѣвата пластинка, която е крепѣла дървената подложка, е украсена близо при ръбо-

ветѣ съ по една гравирана линия, а между гвоздеитѣ личатъ по нѣколко напрѣчни линии. Близо до гърба на ножа сѫ гравирани напътъ има височина 7 см., а максималниятъ му диаметъръ е 11·9 см. Диаметърътъ на кржга, отъ който сѫ запазени само три части, достига около

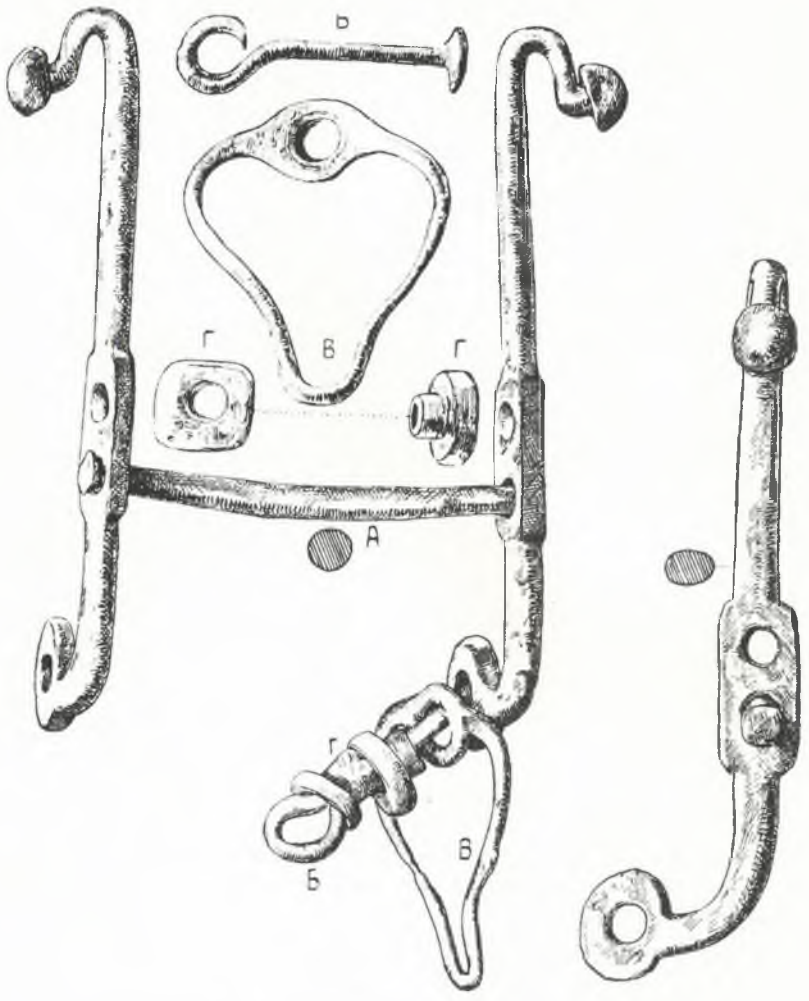

Обр. 100. — Желѣзна юзда отъ Хасанъ-Факѫ.
Fig. 100. — Bridon en fer de Hassan-Fakă.

длъжно две линии, които къмъ върха се събиратъ въ една точка.

3. Желѣзното umbo (обр. 99) се състои отъ конусообразенъ пѫпъ и плосъкъ околовръстенъ кржгъ. Пѫ- 26 см. Кржгътъ е билъ прикованъ къмъ дървената часть на щита съ четири желѣзни гвоздея (гл. обр. 99 А).

4. Желѣзната юзда (обр. 100) представя единъ отъ най-обикновенитѣ

типове, които у насъ се срѣщатъ къмъ края на латенската епоха. Зжбалото на юздата (А), въ крайщата на което се крепятъ кнебелитѣ, извити въ форма на буквата S, е обло. Предниятъ край на кнебелитѣ е свързанъ съ две скоби (Б), върху които сж нанизани два вида желѣзни предмети (В и Г). Задниятъ край на кнебелитѣ завършва съ полусферични надебелявания, които сж служили за прикрепване на поводитѣ. По устройството си, тази юзда е напълно аналогична на тия, намѣрени на нѣколко мѣста у насъ[1]) и азъ я приемамъ за тракийски типъ.

5. Желѣзенъ връхъ за копие (обр. 101), дългъ 33 см. Листътъ му има форма на лавровъ листъ съ плосъкъ профилуванъ ржбъ въ срѣдата.

За датирането на тази находка особено значение има мечътъ. Профилътъ при основата на дръжката, изобщо устройството ѝ, издава меча за латенски, а формата на върха на листа показва, че имаме работа съ срѣднолатенски типъ. Следователно гробната находка отъ Хасанъ-Факж ще трѣбва да отнесемъ къмъ 250 — 100 г. пр. Хр.

II. Въ землището на с. Алекария (Бургаско) въ единъ гробъ били открити следнитѣ предмети, които се съхраняватъ въ сбиркитѣ на Бургаското археологическо дружество.

1. Долна часть отъ глинено сждче (балсамарий) съ плоско дъно и черенъ фирнисъ отвънъ (обр. 102 А). Диаметъръ на дъното 5 см.

2. Фрагменти отъ плитъкъ глиненъ сждъ, чийто профилъ давамъ на обр. 102 Б. Цвѣтъ пепелявъ.

3. Фрагменти отъ сжщо такъвъ плитъкъ сждъ, малко по-голѣмъ (обр. 102 В). Цвѣтъ пепелявъ.

4. Спирална бронзова гривна съ 10 завоя. Краятъ ѝ завършва въ форма на змийска глава (обр. 103 А). Първитѣ

Обр. 101. — Желѣзенъ връхъ за копие отъ Хасанъ-Факж.
Fig. 101. — Pointe de lance en fer de Hassan-Fakă.

и последнитѣ завои сж плоски, а срѣднитѣ сж отъ оваленъ телъ. Диаметърътъ на крайнитѣ завои е около 8 см., а на срѣднитѣ 6·6 см. Зелена патина.

[1]) Р. Поповъ, Год. на Нар. музей за 1921 г. стр. 169 обр. 164 (отъ с. Виноградъ), стр. 171 обр. 168 (отъ Бѣлославинско) и др.

5. Фрагментъ отъ аналогична гривна (обр. 103 Б).

6. Фрагментъ отъ джговидна бронзова фибула (обр. 104 А) съ едностранна спирала. Лжкътъ обълъ съ диаметъръ на напрѣчното сѣчение 4 мм. Зелена патина.

7. Бронзова фибула съ едностранна спирала (обр. 104 Б). Височина на лжка 21 мм., максималната му дебелина 2·5 мм. Дължина на фибулата 45 мм. Продължението отъ иглодържателя завива направо нагоре и завършва съ малка топка. Зелена патина.

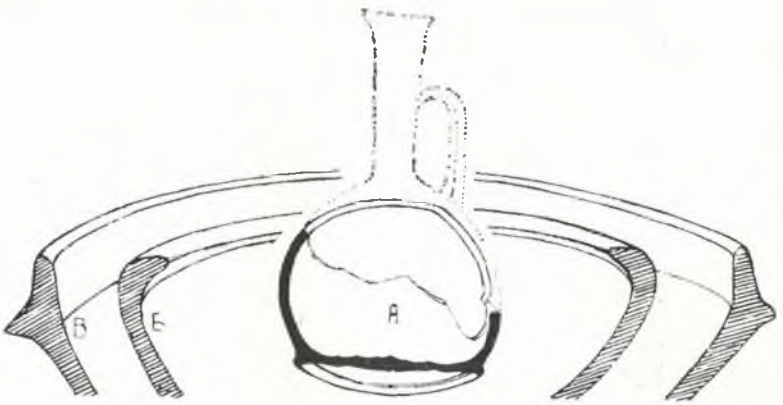

Обр. 102. — Фрагменти отъ глинени сждове отъ Алекария.
Fig. 102. — Fragments de vases en argile d'Alékaria (arrond. de Bourgas).

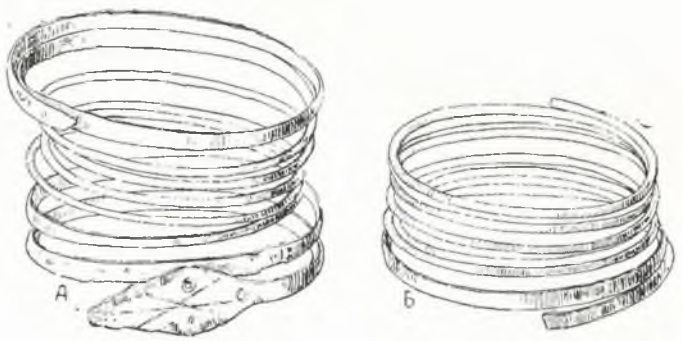

Обр. 103. — Спирални бронзови гривни отъ Алекария.
Fig. 103. — Bracelets en bronze d'Alékaria.

Като останки отъ скелета, представени бѣха въ музея една тибия и нѣколко зжба, които показватъ, че въ гроба е билъ погребанъ трупътъ на младъ индивидъ. Повече подробности за начина на погребението и устройството на гроба не сж дадени.

За датирането на гроба важно значение иматъ дветѣ фибули. Първата фибула (А), притежаваща едностранна спирала, е обикновенъ халщатски типъ. Следователно, възъ основа на нея, находката не може да бѫде покъсна отъ края на V вѣкъ. Втората фибула (Б) обаче не позволява да се отиде по-рано отъ началото на сѫщия вѣкъ. Тя е археотенски типъ твърде близъкъ до чертозкия. Като

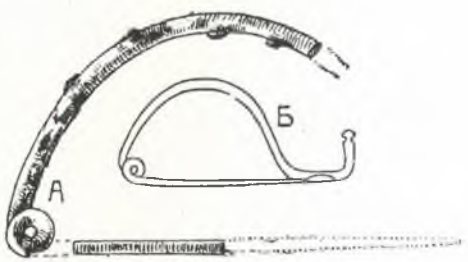

Обр. 104. — Бронзови фибули отъ Алекария.
Fig. 104. — Fibules en bronze d'Alékaria.

имахъ предъ видъ, че подобни фибули се срѣщатъ главно въ България (до сега такива сѫ познати повече отъ 30 екземпляра), азъ я нарекохъ тракийски типъ и я отнасямъ къмъ V в. пр. Хр.

III. Въ село Семерджиево (Русенска околия), при изкопа за постройка въ двора, Йорданъ Георгиевъ намѣрилъ три бронзови брадви и едно медно кюлче. Споредъ събранитѣ сведения една отъ брадвитѣ била стопена. По установения редъ тази находка се изиска и въ най-непродължително време биде представена отъ Русенското околийско управление въ Народния музей за откупуване и инвентаризиране.

1. Едната отъ брадвитѣ принадлежи на типа двойни брадви (обр. 105). Тя има дължина 19·1 см. Въ срѣдата е най-тѣсна (4 см.), а двата ѝ края сѫ разширени. Дължина на остриетата 7—7·2 см. Дупката за

Обр. 105. — Двойна бронзова брадва отъ Семерджиево.
Fig. 105. — Double hache en bronze de Sémerdjiévo (arrond. de Roussé).

дръжката има елипсовидна форма, съ диаметри 1·7 × 3·4 см. Повръхностьта е слабо патинирана. Тегло 810 гр.

Въ България за пръвъ пѫть се намира двойна брадва отъ подобенъ типъ. Аналогични на семерджиевската брадва сѫ познати отъ Акарнания, Хагия Триада, Наксосъ, Микене, некропола при Атина[1]) и пр. Тази брадва

[1]) Montelius, La Grèce préclassique, 1924, табл. 5 обр. 8, 10, 12, 13 и стр. 153 обр. 485 и 486.

е една отъ ценнитѣ придобивки въ предисторическия отдѣлъ на Народния музей. Нейната особена стойность лежи въ това, че тя, както и открититѣ по-рано нѣкои паметници, показва, че областьта, въ която се срѣщатъ характерни за критско-микенската бронзова култура предмети, не се ограничава само въ най-южнитѣ области на Балканския полуостровъ и прилежащитѣ острови, а отива доста на северъ. До сега характерни за микенската култура находки бѣха познати изключително на югъ отъ Балкана, а виждаме, че такива могатъ да се намѣрятъ и на северъ отъ него. Да се допуща, че двойната брадва отъ Семерджиево е импортирана, е малко вѣроятно. Намѣренитѣ тамъ три бронзови брадви дохождатъ заедно съ единъ голѣмъ кжсъ медно кюлче. Въ такъвъ случай би могло да се предполага, че тамъ е имало лѣярница, дето сж били на мѣстото фабрикувани бронзови сѣчива.

2. Втората брадва (обр. 106) е отъ типа на обикновенитѣ бронзови брадви съ кухина. Тя има дължина 14·8 см. Тегло 760 гр. Повърхностьта ѝ е безъ украса. Интересно е, че върху

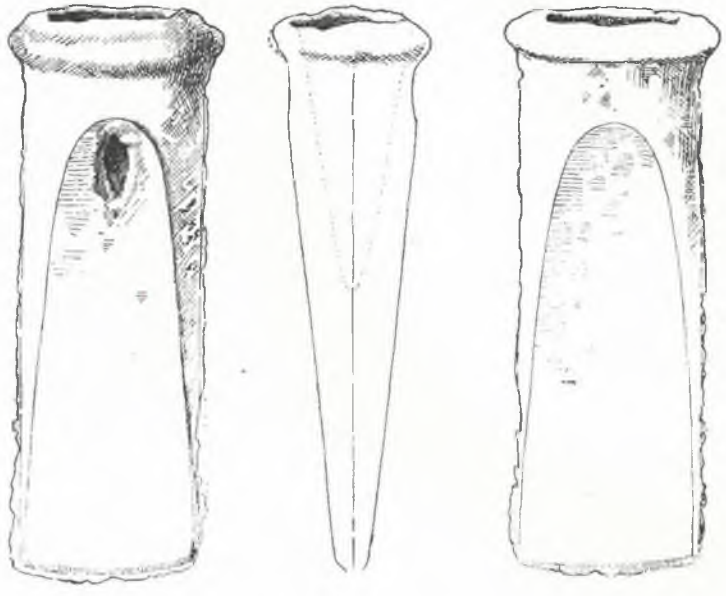

Обр. 106. — Бронзова брадва отъ Семерджиево.
Fig. 106. — Hache en bronze de Sémerdjiévo.

острието на брадвата нѣма никакви следи отъ употрѣба. Тамъ стоятъ още грапавинитѣ, образувани въ междината на дветѣ половини на матрицата, които грапавини, както и страничнитѣ такива, обикновено следъ отливането на брадвата се премахватъ. Всичко това показва, че имаме брадва, която току-що е била излѣта. Сжщото обаче не може да се каже съ положителность за двойната брадва, защото намѣрвачътъ, който я представи въ

музея съ часть отъ нова дръжка, дълго време я употрѣбявалъ за свои нужди. Остритѣ ѝ ржбове сѫ съ прѣсни следи отъ затѫпяване. Може обаче да се предположи, че въ първоначалния си видъ тя е изглеждала така, както и кухата брадва.

Обр. 107. — Медно кюлче отъ Семерджиево.
Fig. 107. — Lingot de bronze de Sémerdjiévo.

Кухитѣ брадви, къмъ които принадлежи нашата, сѫ характерни за южнодунавския културенъ поясъ, дето тѣ се срѣщатъ въ голѣмо изобилие и тѣхната употрѣба, както е случая въ Унгария, продължава и въ халщатско време.

3. Медното кюлче (обр. 107) има плоска, почти четиримгълна форма. Едната му страна е равна, а противоположната слабо корубеста. Отъ единия край е отсѣчена значителна часть. Въ това състояние то има размѣри 14·4 × 10 × 2·1 см. Тегло 1280 гр. Повръхностьта е покрита съ тревестозелена патина.

Що се отнася до епохата, къмъ която трѣбва да отнесемъ тази находка, сигурно указание ни дава брадвата съ кухина. Тя показва, че имаме работа съ останки отъ къмъ края на бронзовата епоха, когато вече брадвитѣ съ странични ребра, крила и талонъ сѫ били изоставени.

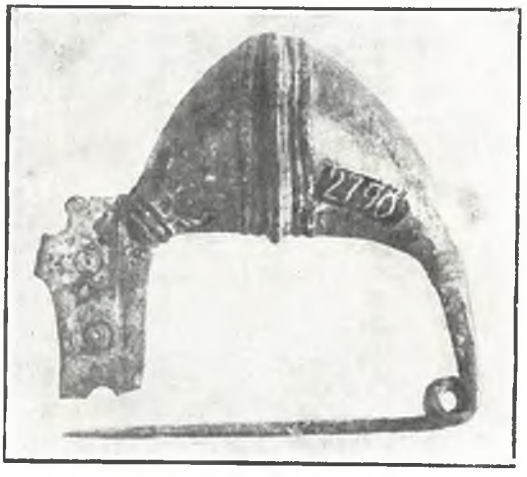

Обр. 108. — Бронзова фибула отъ Кепелии.
Fig. 108. — Fibule en bronze de Képélii (arrond. de Panagurichté).

Б. Единични находки.

1. Бронзова фибула (обр. 108), намѣрена въ мѣстностьта „Метювъ кайракъ“ при с. Кепелии (Панагюрско). Лѫкътъ ѝ е силно разширенъ и въ срѣдата откъмъ лицето украсенъ съ петь изпъкнали ребра, отъ които срѣдното е най-изпъкнало. Двата края на лѫка сѫ украсени сѫщо съ по

три ребра. Предният край на лжка завършва съ ножна плочка, украсена съ концентрични кржгове и точки въ срѣдата. Жлебътъ (иглодържателътъ), както и часть отъ горния край на ножната плочка, сж строшени. Спиралата е съ две завивки. Задната страна на фибулата е съвършено равна,

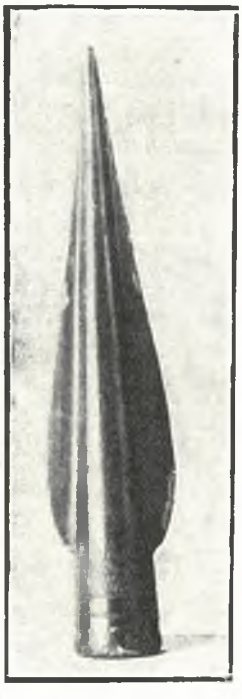

Обр. 109. — Бронзовъ връхъ за копие отъ Саранци.
Fig. 109. — Pointe de lance en bronze de Sarantsi (arrond. de Sofia).

безъ украси. Дължината на фибулата (отъ спиралата до предния ржбъ на ножната плочка) е 7 см., височина отъ иглата до най-изпъкналата точка на лжка 6·4 см. Максимална ширина на лжка, мѣрена върху срѣдното ребро, 3·4 см.

Аналогична фибула отъ халщатската епоха у насъ е намѣрена въ Родопитѣ въ землището на село Павелско.

2. При залесяването на мѣстността „Гроба“ въ землището на с. Саранци (Софийско) е намѣренъ бронзовъ връхъ за копие (обр. 109). Дължина 19·2 см., диаметъръ на цевьта при отвора 2·8 см. При ржба на последния има две дупки за приковаване върху дървената дръжка. Цевьта е украсена съ нарѣзи. Върхътъ е запазенъ и подаренъ за сбиркитѣ на Народния музей отъ учителя Д. Божанчевъ, комуто изказвамъ благодарность.

Р. Поповъ

Материали отъ предисторическата епоха въ България.

I. Новокаменна и каменно-медна епохи.

Габаре (Б.-Слатинска околия).—Въ селската прогимназия се пазятъ нѣколко каменни брадвички и чукове съ дупки, които произхождатъ отъ неизвестни находища изъ околностьта на селото. На обр. 110, 1 е представена каменна брадва, направена отъ сива скала, калъпестъ типъ, вис. 12·4 см., шир. 6·4 см. и деб. 4 см. Въ сбирката има още нѣколко фрагмента отъ подобни брадви. Обр. 110, 2: каменна брадва отъ сива скала, постепенно изострена отъ дветѣ страни, дълга 11·2 см., шир. 6 см. и деб. 3·4 см. Обр. 110, 3: каменна брадва-чукъ, безъ дупка, направена отъ сива скала, 14 × 4·1 × 4·4 см., постепенно изострена отъ дветѣ страни.

Въ селото до рѣката е намѣренъ единъ камененъ чукъ-брадва съ дупка (обр. 110, 4), направенъ отъ сива скала, дъл. 13·4 см., шир. 5·1 см. и деб. 3·4 см. Този чукъ-брадва е направенъ по подобие на металнитѣ оржджия и е изгла-

денъ много добре, а отъ дветѣ страни на дупката има издатъци. Подобни

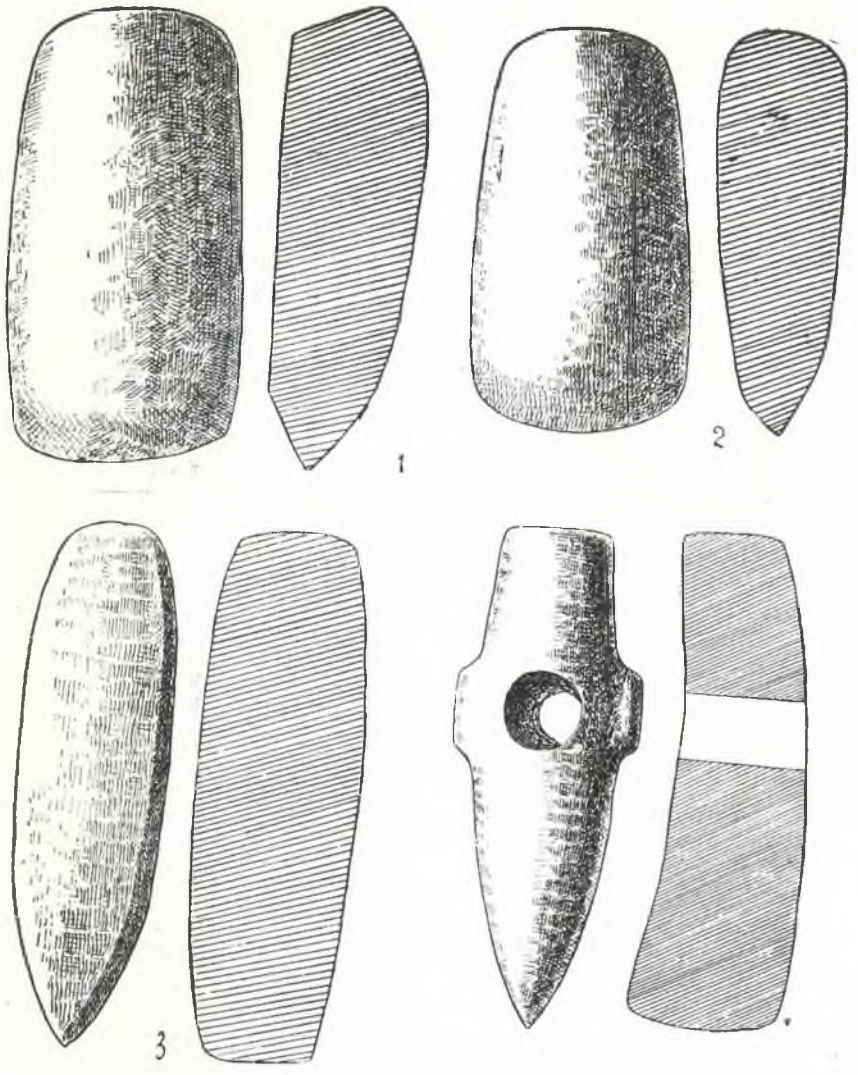

Обр. 110. — Каменни брадви и чукове отъ Габаре.
Fig. 110. — Haches en pierre de Gabaré (arrond. de Béla-Slatina).

чукове-брадви, правени по форма на металнитѣ чукове-брадви, ни сж познати отъ Арчаръ (Видинско), Бѣли-Осъмъ (Троянска ок.), Курново (Ор-

ханийска ок.), Трънско [1]) и др., но не се знае нито единъ отъ тѣхъ, при какви обстоятелства е намѣренъ. Самата форма на този типъ брадви-чукове

[1]) Непубликувани материали въ сбиркитѣ на Народния музей, инв. № 679, 48 и 644, 17.

показва, че тѣ сѫ били въ употрѣба, когато и металнитѣ сѫ били въ употрѣба, т. е. презъ каменно-медната и началото на бронзовата епоха.

Драшанъ (Б.-Слатинска окол.). — На западъ отъ селото, обърната на изтокъ, се намира не голѣма пещера, изъ която извира вода. Въ пещерния насипъ, дълбокъ около 1·20 м., който е отъ дѣсната страна, се намиратъ слаби следи отъ неолитно селище. Тукъ много добре личатъ огнищата, срѣщатъ се кости отъ животни и фрагменти отъ глинени сѫдове. Въ пещерата е намѣренъ единъ фрагментъ отъ каменен чукъ безъ дупка, направенъ отъ сива скала, сега въ основното училище.

Плѣвенъ. — Въ Плѣвенската музейна сбирка се намиратъ нѣколко фрагмента отъ глинени сѫдове, две каменни брадвички съ дупки и една медна брадвичка съ дупка, всички намѣрени въ крепостьта въ мѣстностьта Кайлъка. На обр. 111 сѫ представени глиненитѣ фрагменти; тѣ иматъ червеникавъ цвѣтъ и сѫ отъ голѣми сѫдове. Фрагментитѣ сѫ украсени съ вдлъбнати успоредни бразди или триѫгълници, квадрати и др., които сѫ инкрустирани съ бѣла материя. Заедно съ горнитѣ

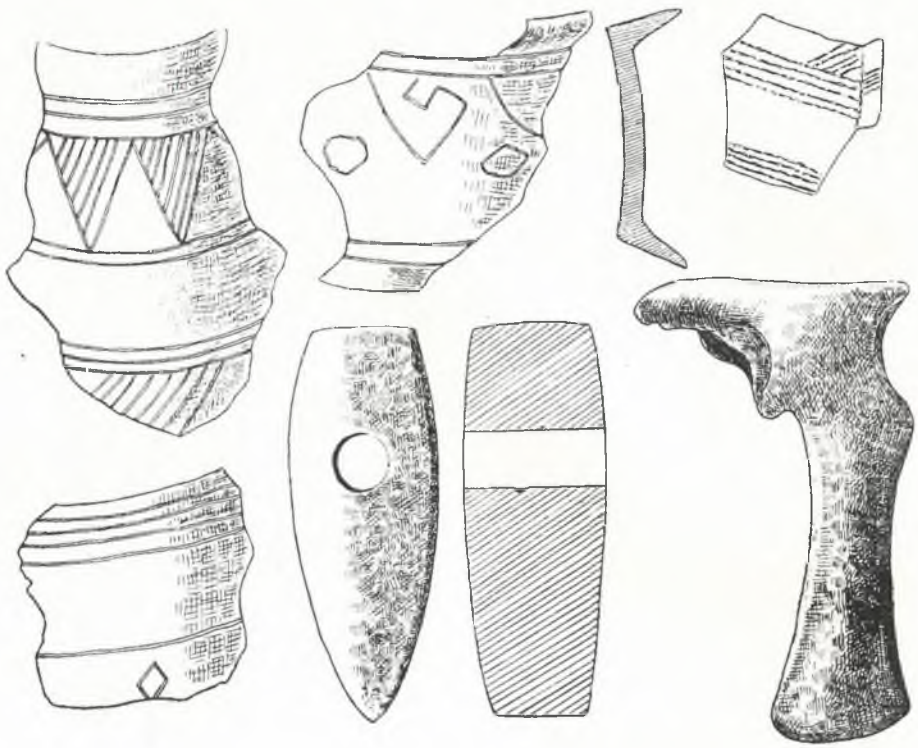

Обр. 111. — Предисторически предмети отъ Плѣвенъ.
Fig. 111. — Objets préhistoriques de Plévène.

фрагменти е намѣренъ и единъ фрагментъ съ рисуванъ съ графитна боя орнаментъ. На обр. 111 е дадена и една каменна брадвичка-чукъ съ дупка, направена отъ сиво-зелена скала, дълга 10·3 см., шир. 3·7 см. и деб. 3·6 см.

Отъ сѫщото мѣсто произхожда и една медна брадва, унгарски типъ, дълга 12·9 см, шир. 5·3 см. и деб. 3 см. (обр. 111). Аналогични медни и бронзови брадви съ дупки у насъ сѫ намѣрени на много мѣста, но всички произхождатъ отъ случайни находки, безъ да се знае дори и точното имъ мѣстонахождение, съ изключение на унгарския типъ медна брадва отъ Азапъ-кьой (Ямболско), намѣрена въ селище, обитавано презъ бронзовата епоха.[1]) Тъй като находката отъ Кайлъка е станала случайно, то не се знае, отъ каква дълбочина произлизатъ отдѣлнитѣ предмети, и отъ това и приблизителното датиране на селището се затруднява. Глиненитѣ фрагменти съ врѣзани орнаменти, запълнени съ бѣла материя, се явяватъ къмъ края на каменно-медната епоха; тѣ сѫ общи за земитѣ отъ Ефратъ до Испания[2]) и сѫ придружени съ каменни чукове съ дупки, какъвто е случаятъ и съ селището до рѣка Тайна при с. Курило.[3]) Рисуваниятъ съ графитна боя орнаментъ се явява сѫщо така въ края на неолита[4]) и изчезва презъ бронзовата епоха, а каменнитѣ чукове-брадви се срѣщатъ въ началото на каменно-медната епоха и сѫ били въ употрѣба и презъ първата половина на бронзовата епоха.[1]) Най-после унгарскиятъ типъ брадви се явява като трета фаза на каменно-медната епоха. И така, отъ наведенитѣ до тукъ данни можемъ да кажемъ, че селището въ Кайлъка е сѫществувало презъ каменно-медната и началото на бронзовата епоха.

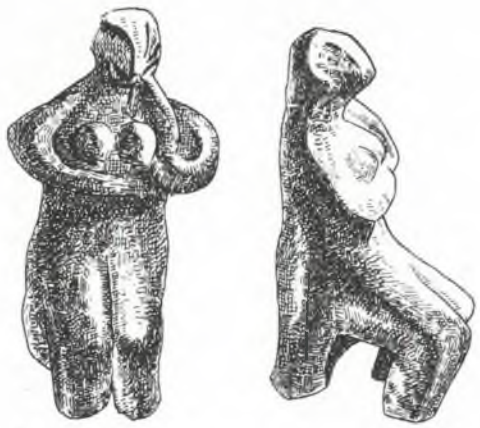

Обр. 112. — Глиненъ идолъ отъ Горна Кремена.
Fig. 112. — Idole en terre cuite de Gorna-Kréména (arrond. de Vratsa).

Горна-Кремена (Врачанска околия). — При извора до селото се намира голѣмо селище отъ късната неолитна епоха, отъ което произхождатъ каменни брадвички, шила отъ кости и единъ плосъкъ костенъ идолъ, сега въ Врачанската музейна сбирка.[2]) Въ сѫщото селище е намѣренъ и единъ интересенъ глиненъ идолъ, (обр. 112), който се пази въ сбирката при

[1]) В. Миковъ, Селищна могила, отъ бронзовата епоха до Азапъ-кьой, Год. на Плов. Н. Библ. 1928/1929, стр. 181.
[2]) O. Montelius, La Grèce préclassique, 1924, стр. 6.
[3]) Р. Поповъ и Г. И. Кацаровъ, Предисторически и старохристиянски паметници въ Софийско, стр. 10.
[4]) Въ всички разкопани селищни могили отъ каменно-медната епоха сѫ намѣрени сѫдове и фрагменти, орнаментирани съ графитна боя.

[1]) O. Montelius, стр. 120; J. Déchelette, Manuel d'archéologie préhistorique I 516.
[2]) ИАИ VI стр. 268.

прогимназията въ селото. Идолътъ представя седяща гола женска фигура съ ржце поставени подъ гърдитѣ. Главата е предадена доста схематически, очитѣ сѫ представени чрезъ вдлъбнати криви линии, между които се очертава и носътъ. Вис. 6·5 см., шир. 3·8 см. Сивъ цвѣтъ. На каква дълбочина и съ какви предмети е намѣренъ този идолъ, който отчасти само напомня известнитѣ глинени идоли отъ Папазлии (Пловдивско),[1]) не се знае. Но тъй като отъ сѫщото селище произхождатъ материали, които могатъ да се отнесатъ къмъ късния неолитъ, то и идолътъ ще датираме къмъ това време.

Мурсалево (Дупнишка ок.). — Въ мѣстностьта Деве-Барганъ на 61 клм., при изкопа на платното за новостроящата се широкопѫтна ж. п. линия Дупница — Г.-Джумая, до спирката Мурсалево сѫ открити останкитѣ на едно обширно селище, което заема едно пространство повече отъ 15 декара. При копане работницитѣ сѫ изхвърлили много мазилка отъ колиби, хромелни камъни и още повече глинени фрагменти отъ сѫдове. Отъ изкопитѣ много добре личи, че всичкитѣ материали произхождатъ отъ два културни пласта, единъ върху другъ. Горниятъ пластъ се намира на 30 см. подъ повърхностьта на почвата, а вториятъ на около 20—25 см. подъ първия културенъ пластъ.

Материалитѣ отъ по-новото селище сѫ отъ халщатската епоха и между тѣхъ не можаха да се намѣрятъ по-интересни предмети или пъкъ, ако е имало, то тѣ сѫ били разхвърляни и изчупени отъ работницитѣ. Така сѫщо и материалитѣ отъ първия пластъ сѫ били разхвърляни, съ изключение на единъ глиненъ сѫдъ, който е представенъ на обр. 113. Сѫдътъ е високъ 19·7 см. съ диаметъръ на най-издутата часть 18 см. Той

Обр. 113. — Глиненъ сѫдъ отъ Мурсалево.
Fig. 113. — Vase en argile de Moursalévo (arrond. de Doupnitsa).

е работенъ на ржка, има високо кухо дъно, широко издадена навънъ срѣдна часть и високо и широко гърло. Сѫдътъ е снабденъ съ четири отвесно пробити пѫпчести дръжки. Отъ едната страна е орнаментиранъ съ рисуванъ съ бѣла материя орнаментъ. Има червенъ цвѣтъ. За първи пѫтъ у насъ се открива тази форма сѫдове, които сѫ общи само за земитѣ на западната група рисувана керамика. Отъ долния пластъ събрахъ по-късно и

[1]) M. Hoernes - O. Menghin, Urgeschichte der bildenden Kunst in Europa, 1925, стр. 319.

други фрагменти отъ сѫдове, между които и фрагментитѣ на единъ подобенъ сѫдъ, но безъ орнаменти, съ равно дъно и съ счупена шия.

тепе има една не висока селищна могила, при разораването на която се намиратъ много фрагменти отъ глинени сѫдове, както и други предмети. Отъ

Обр. 114. — Глинени фрагменти отъ сѫдове отъ Горна-Монастирица.
Fig. 114. — Fragments de céramique incrustée provenant de Gorna-Monastiritsa (arrond. de Béla).

Всички материали отъ долния пластъ по техника, форма и начинъ на представяне на нѣкои дръжки, типъ на каменнитѣ брадвички и др. отговарятъ на предметитѣ отъ късната новокаменна епоха.

Горна-Монастирица (Бѣленска окол.). — Въ мѣстностьта Чакмакъ-

тази могила въ сбиркитѣ на Нар. музей сѫ постѫпили нѣкои материали, между които най-интересни сѫ глиненитѣ фрагменти отъ сѫдове, които съ своя най-разнообразенъ орнаментъ въ много отношения се отличаватъ отъ подобнитѣ фрагменти на близкитѣ селищни могили отъ Разградско и Поповско.

Събранитѣ фрагменти сѫ повече отъ голѣми глинени сѫдове, работени безъ грънчарско колело, и при изпичането сѫ добили червеникавъ цвѣтъ. Върху всички фрагменти като най-типиченъ се явява инкрустираниятъ съ бѣла материя орнаментъ (инкрустацията е изпаднала). На обр. 114 сѫ дадени по характернитѣ орнаменти, дето покрай зигзаговидни или ромбовидни пояси се срѣщатъ и волути. Подобни инкрустирани орнаменти се срѣщатъ и въ могилата до Кара-агачъ (Балбунарска ок.). [1]) Между фрагментитѣ съ този орнаментъ изобщо рѣдко се намиратъ фрагменти съ орнаменти върху графитна основа или съ червеникава материя.

Отъ сѫщата могила произхожда и единъ фрагментъ отъ глиненъ идолъ на жена, съ отчупена глава и ржце, които сѫ били издадени навънъ (обр. 114); вис. 6·1 см., шир. 5 см. и деб. 2·1 см. Отпредъ идолътъ е орнаментиранъ съ пояси отъ врѣзани линии, изпълнени съ бѣла материя. Отзадъ сѫщо така е орнаментиранъ съ широкъ поясъ отъ врѣзани линии, сѫщо така запълнени съ бѣла материя. Пояситѣ и отъ дветѣ страни на идола сѫ били следъ това боядисани съ червена боя. Този идолъ напълно наподобява идолитѣ отъ Балбунаръ и Орта-Махле. [1])

Отъ тази могила имаме една каменна брадвичка, вис. 7·6 см., шир. 5·1 см. и деб. 2·6 см., направена отъ сива скала обр. 115 *а*). На обр. 115 *б* е даденъ каменен чукъ съ недовършена дупка, вис. 7 см., шир. 5 см. и деб. 3·8 см., направенъ отъ сива скала. Както отъ този, така и отъ другитѣ недовършени чукове и прешлени отъ дупкитѣ на подобни чукове и брадви, каквито имаме отъ Султанъ, Влашко-село и др., се вижда, че всички тѣзи каменни чукове и брадви сѫ мѣстно произведение.

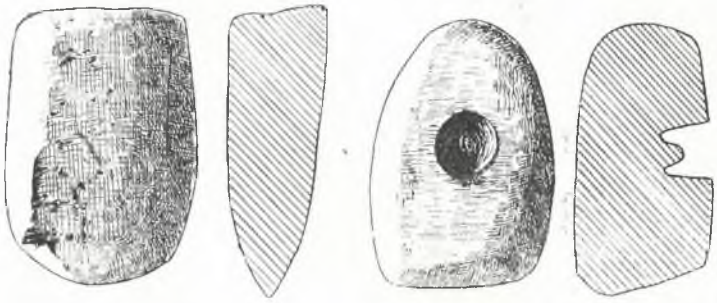

а *б*

Обр. 115. — Каменна брадва и чукъ отъ Горна-Монастирица.
Fig. 115. — Haches en pierre de Gorna-Monastiritsa.

Горнитѣ материали сѫ достатъчни, за да ни покажатъ, че и тази селищна могила е обитавана презъ каменно-медната епоха, както и всички до сега изследвани подобни могили отъ Северна България.

[1]) Материалитѣ въ селската прогимназия.

[1]) Миковъ, Селищната могила при Балбунаръ, стр. 247 и ИАИ II стр. 222.

Вѣроятно отъ горнитѣ пластове на сѫщата могила или отъ околностьта ѝ произхождатъ нѣколко глинени фрагменти, работени обаче на грънчарско колело. Върху единъ фрагментъ съ сивъ цвѣтъ, 12 × 15 см., релиефно е представенъ стилизиранъ, колѣничилъ на преднитѣ си крака еленъ, съ обърната назадъ глава (обр. 116). Това изображение е часть

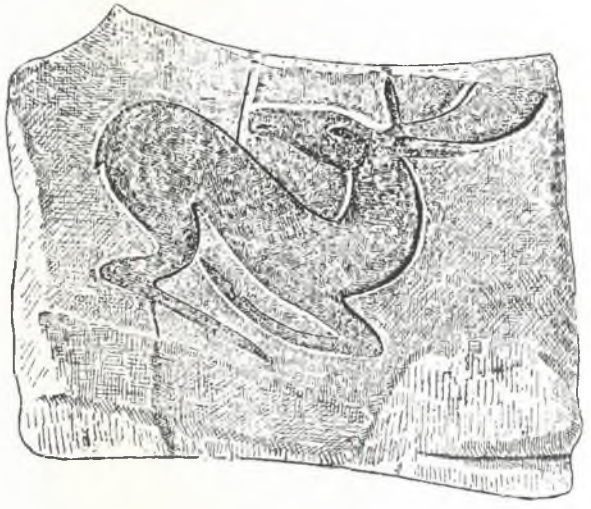

Обр. 116. — Фрагментъ отъ глиненъ сѫдъ отъ Горна-Монастирица.
Fig. 116. — Fragment d'un vase à relief de Gorna-Monastiritsa.

отъ ловджийска сцена, която е била представена върху голѣмъ глиненъ сѫдъ, което се сѫди не само по положението на елена, но и отъ другитѣ два фрагмента, върху единия отъ които много добре личи задния кракъ на животното, а върху другия само две широко вдлъбнати линии. Напоследъкъ въ с. Крепча (Поповска околия) бѣ намѣрена една бронзова плоча съ подобни изображения, сега въ Шуменската музейна сбирка.

II. Бронзова епоха.

Разкопки въ сухата пещера до с. Долни-Ломъ. — На 1 клм. южно отъ с. Долни Ломъ (Бѣлоградчишка околия), наблизо една до друга, се намиратъ две пещери, които носятъ името Сухи печъ (пещера), за разлика отъ Водната пещера, която е до селото. Пещеритѣ сѫ далечъ една отъ друга на 12 м. и иматъ отвори обърнати на юго-западъ. Подолната пещера има по-високъ отворъ, достига на дълбочина до 30 метра и има малки разклонения. Тя е суха и покрита съ торъ.

Горната пещера има два отвора; южниятъ едва достига 0·70 м. височина, при ширина 2 м., и е затрупанъ съ камъни, а северниятъ е високъ 2 м. и широкъ 3 м. Тази пещера е значително по-дълга и подътъ ѝ до 0·80 м. е покритъ съ дебелъ насипъ,който се простира само отъ дѣсната страна, а отъ лѣво той е отнесенъ отъ поройнитѣ дъждове.

При разкопкитѣ въ найгорния пластъ на насипа се откриха фрагменти отъ сѫдове, кости отъ животни, а въ по-голѣмитѣ дълбочини се намѣриха останки отъ дилувиална фауна, особено кости и зѫби отъ пещерна мечка (Ursus spelaeus). Тъй като пещерата е разкопавана много пѫти отъ иманяри, то и разкопкитѣ се ограничиха тамъ, дето не бѣше ровено по-рано. Намѣренитѣ глинени фрагменти, макаръ и малобройни и еднообразни, по своя особенъ орнаментъ и форма на сѫдоветѣ представятъ голѣмъ научен интересъ.

Преди всичко фрагментитѣ сѫ отъ сѫдове, работени безъ грънчарско колело; тѣ сѫ имали низки или ши- сѫ добили тъмно-червеникавъ или тъмно-кафявъ цвѣтъ. По профила и голѣмината на фрагментитѣ може

Обр. 117. — Фрагменти отъ глинени сѫдове отъ пещерата до Долни-Ломъ.
Fig. 117. — Fragments de céramique incisée provenant d'une caverne près de Dolni-Lom (arrond. de Bélogradtchik).

роки и високи гърла, равни дъна и понѣкога сѫ снабдени съ единични високи дръжки. Глината е добре пречистена и при изпичането сѫдоветѣ да се сѫди, че покрай малкитѣ сѫдове е имало и такива съ по-голѣми размѣри. Орнаментътъ върху фрагментитѣ е съвършено различенъ отъ

познатитѣ видове орнаменти на керамиката отъ известнитѣ до сега у насъ предисторически селища. Той нѣма нищо общо съ инкрустиранитѣ и рисувани орнаменти отъ селищнитѣ могили, нито пъкъ съ лентестата керамика на неолитната и каменно-медна епохи. Орнаментътъ е полученъ главно чрезъ отпечатване върху още влажнитѣ стени на съдоветѣ по три начина: 1) чрезъ удряне съ единъ видъ печатъ, който наподобява на кучешки скокъ; съединени помежду си, тѣзи отпечатъци образуватъ единични или двойни околоврѣстни спирали или отдѣлни зони; 2) чрезъ отпечатване на малки последователни вдлъбнатинки, получени като съ единъ видъ шнуръ, които сѫщо така образуватъ околоврѣстни единични или двойни успоредни брезди или пъкъ отпечатъци въ отдѣлни зони, и 3) чрезъ отпечатване на двойни концентрични кржгове, съединени помежду си съ единични или двойни шнурови брезди. Най-често се срѣща околоврѣстниятъ комбиниранъ орнаментъ отъ двойни успоредни спирали и двойни шнурови брезди. Този орнаментъ се срѣща около устата, по-рѣдко върху дръжкитѣ, а най-често се вижда на най-издутата часть на разнитѣ видове съдове. Върху фрагментитѣ често се намира и релиефенъ орнаментѣ или орнаментъ въ видъ на вдлъбнатинки, около малки пжпки или пъкъ врѣзани квадрати, изпълнени съ нарѣзи.

Освенъ пжпчести, езичести или широко пробити дръжки, срѣщатъ се и дръжки отъ малки глинени съдове, каквито сѫщо така много малко ни сж познати — а това сж дръжки, които въ горния си край свършватъ съ широки пжпки.

Орнаментътъ въ форма на кучешки скокъ, както и орнаментътъ съ концентрични кржгове, съединени съ една или две линии, се срѣща много рѣдко у насъ; той ни е познатъ само отъ единични фрагменти, намѣрени повечето при неизвестни обстоятелства. Така въ единъ фрагментъ отъ селищната могила до с. Драма (Елховска ок.) [1]) и пещерата Магура до с. Рабиша (Бѣлоградчишко) имаме първия орнаментъ, а отъ една надгробна могила (?) до Алдомировци (Брѣзнишко) и отъ Филиповци (Трънско) имаме втория. [3])

Тъй като културниятъ пластъ бѣше много тънъкъ, то може да се каже, че и пещерата до Долни-Ломъ е била обитавана въ единъ непродължителенъ периодъ. А къмъ кое време — това ще ни покажатъ техниката, особената форма съдове, както и орнаментитѣ. Съдоветѣ сж работени безъ грънчарско колело, иматъ равни дъна — следователно, тѣ не могатъ да бждатъ по-късни отъ V—IV в. пр. Хр. Тѣ иматъ широки и високи гърла, високи единични или езичести дръжки — характерни за времето къмъ края на бронзовата и презъ старата желѣзна епоха. На пръвъ погледъ орнаментътъ върху фрагментитѣ наподобява на така наречената шнурова керамика, която е възникнала въ края на неолитната епоха въ с.-западна Германия и отъ дето

[1]) Материали въ сбиркитѣ на Народния музей.

[2]) Миковъ, Приносъ къмъ неолитната култура у насъ, ИАИ V, стр. 312.

[3]) Материали въ сбиркитѣ на Народния музей.

е преминала къмъ юго-изтокъ.[1]) Тъй като въ нашия случай има и други елементи — езичеститѣ и високитѣ пѫпчести дръжки, както и концентричнитѣ кржгове, които сѫ типични за сѫдоветѣ отъ бронзовата и началото на халщатската епоха — то тѣ въ никой случай не могатъ да бѫдатъ отъ късно-неолитната епоха. Орнаментътъ, полученъ чрезъ отпечатване, се срѣща най-често въ сѫдове отъ бронзовата епоха, особено въ ю. Унгария.[2]) По форма и техника, фрагментитѣ и орнаментитѣ отъ Долни-Ломъ се доближаватъ твърде много до сѫдоветѣ и орнаментитѣ върху тѣхъ отъ селището до Debelo Brdo при Сараево и Ripač въ Босна,[3]) които могатъ да се датиратъ къмъ края на бронзовата епоха. Орнаментитѣ отъ нашата пещера много наподобяватъ тѣзи отъ Vatina, които сѫ отъ бронзовата епоха, както и тѣзи отъ Жуто-брдо, датирани къмъ бронзовата и началото на желѣзната епоха.[4]) Особено орнаментитѣ и езичеститѣ и високи пѫпчести дръжки по нищо не се отличаватъ отъ орнаментитѣ и дръжкитѣ отъ Glassinac[5]) и Gradina Čungar въ Босна,[6]) които се отнасятъ въ прехода отъ бронзовата къмъ халщатската епоха. Напоследъкъ на много мѣста въ Сакаръ-планина и източнитѣ Родопи се откриха тракийски селища и крепости съ подобна керамика, която датираме между VIII — V в. пр. Хр. Отъ тѣзи селища и крепости сѫ събрани много и интересни фрагменти, които не само по орнаментъ, но и по техника и форма на сѫдоветѣ почти не се отличаватъ отъ тѣзи при Долни-Ломъ. Обаче тѣзи тракийски селища още не сѫ изследвани, за да се установи точно, отъ кога до кога сѫ сѫществували.

Изобщо орнаментитѣ и дръжкитѣ отъ сѫдоветѣ отъ пещерата при Долни-Ломъ можемъ да датираме въ прехода отъ бронзовата къмъ желѣзната епоха, когато пещерата е била обитавана отъ едно население, което вѣроятно между другото е обработвало и близкитѣ медни руди.

В. Миковъ

[1]) H. Obermaier, Der Mensch der Vorzeit. 1912, стр. 567.
[2]) Hoernes-Menghin, Urgeschichte der bildenden Kunst, стр. 407.
[3]) Fr. Fiala, Wiss. Mitt. aus Bosn. IV, стр. 43; Radimsky, пакъ тамъ III, стр. 223.
[4]) Hoernes-Menghin, стр. 407 и 411.
[5]) Truhelka, Wiss. Mitt. IX стр. 102.
[6]) Radimsky, Wiss. Mitt. VI стр. 84-85 и 89.

Халщатскиятъ некрополъ при Боемица въ Македония.

Въ последната книжка на френското списание Albania (№ 4, 1932, стр. 40-61) L. Rey обнародва резултатитѣ отъ разкопкитѣ, които сѫ били предприети презъ време на общоевропейската война въ 1918 год. отъ френския офицеръ Raoul Caussé до селото Боемица, на дѣсния брѣгъ на Вардара, около 50 клм. на северъ отъ Солунъ. При тѣзи разкопки е билъ открить единъ некрополъ съ характерни за халщатската епоха предмети, които Rey сравнява съ други подобни находки отъ Македония, каквито сѫ известни отъ Пателі, Айвасилъ, Чаушица, Дойранъ и др. Халщатската култура, застѫпена въ тѣзи находища, изглежда да е била разпространена въ цѣлата южно-македонска область. Споредъ мнението на Rey, който е добре известенъ съ своитѣ изучвания върху

предисторията на Македония, тази култура ще трѣбва да се датира не въ ранната халщатска епоха, както това ставаше до сега, но въ края на сѫщата епоха (VI-V вѣкъ пр. Хр.). Б. Ф.

Новиятъ гробъ при Требенище.

Както е известно, презъ 1918 год. при Требенище на Охридското езеро бѣха открити седемь гроба съ извънредно богати погребения, които се явяватъ като нѣщо съвсемъ необикновено за тази часть на Балканския полуостровъ и хвърлятъ нова свѣтлина върху редица въпроси изъ областьта на археологията отъ VI в. пр. Хр.[1]) Презъ 1930 год. сръбскиятъ ученъ проф. Н. Вуличъ еималъ щастието да открие на сѫщото мѣсто още единъ гробъ, който по богатството и разнообразието на намѣренитѣ въ него предмети се схожда напълно съ известнитѣ отъ по-рано гробове, а въ нѣкои отношения ги даже и превъзхожда. Отчетъ за своитѣ открития проф. Вуличъ даде най-напредъ въ Arch. Anzeiger 1930, стр. 276-299, следъ това по-подробно въ Oesterr. Jahresh. XXVII, 1931, стр. 1-42, и напоследъкъ въ Гласник Скопског Научног Друштва XI, 1931, стр. 1-41.

Отъ новооткрититѣ предмети особно внимание заслужаватъ златната маска, златнитѣ сандали, голѣмиятъ сребъренъ рогъ за пиене, а така сѫщо голѣмиятъ бронзовъ кратеръ, украсенъ на шията съ релиефни фигури на конници. Нѣщо ново за Требенище сѫ сребърнитѣ гривни съ змийски глави, а така сѫщо и дветѣ сребърни „вжзелчести“ фибули отъ единъ твърде разпространенъ въ Илирия типъ. Въ известнитѣ отъ по-рано гробове такива предмети не бѣха намѣрени. Заслужава така сѫщо да се отбележи, че проф. Вуличъ е констатиралъ въ открития отъ него гробъ и следи отъ дърво. Той предполага, че трупътъ не е билъ сложенъ въ дървенъ саркофагъ, но че върху гроба е билъ направенъ низъкъ дървенъ покривъ, който се е опиралъ на четири крака.

Въпрѣки новата находка, въпросътъ за народностьта и общественото положение на лицата, погребани въ гробоветѣ при Требенище, остава все още недостатъчно изясненъ. Въ моя трудъ върху Требенище азъ бѣхъ се изказалъ въ полза на хипотезата за гръцки наемници, обаче днесъ самъ не бихъ вече поддържалъ тази хипотеза, която и Вуличъ съ право отхвърля. Макаръ върху находкитѣ отъ Требенище да се писа вече доста много, все пакъ тѣ представятъ една голѣма проблема, която има още нужда отъ по-обстойни проучвания.

Новиятъ гробъ отъ Требенище е далъ поводъ и на австрийския ученъ Camillo Praschniker да се занимае съ находкитѣ отъ Требенище (Zu den neuen Funden von Trebenischte, Oesterr. Jahresh. XXVII, 1931, стр. 106-114). Въ моя трудъ азъ се опитахъ да докажа, че хубавитѣ бронзови сѫдове отъ Требенище, заедно съ редица други предмети, произхождатъ отъ Коринтъ. Съ това ние добиваме за пръвъ пѫть ясна представа за коринтската бронзова индустрия отъ VI вѣкъ пр. Хр. и можемъ да локализираме една твърде важна група отъ голѣми бронзови сѫдове, за която до сега се смѣташе,

[1]) B. Filow, Die archaische Nekropole von Trebenischte am Ochridasee, Berlin 1927; ср. и Бълг. Мисъль II, 1927, стр. 667 сл.

че произхожда отъ южна Италия. Praschniker въ своята статия подкрепя този възгледъ съ редица аргументи, които той черпи отъ новооткрититѣ предмети. Впрочемъ къмъ изказания отъ мене възгледъ се присъедини сега и K. A. Neugebauer (Forsch. u. Fortschritte 1931, стр. 192 сл.), който порано защищаваше съ най-голѣмо усърдие произхождението на въпроснитѣ бронзови вази отъ южна Италия.

Настоящата бележка бѣ вече подъ печатъ, когато получихъ съобщение отъ проф. Вуличъ, че той успѣлъ да открие презъ лѣтото 1932 год. още четири гроба при Требенище. Между тѣхъ се намирали и гробове на жени. Новитѣ находки ще бѫдатъ издадени наскоро отъ проф. Вуличъ пакъ въ Oesterr. Jahreshefte. Б. Ф.

Мряморна статуйка на партенонската Атина отъ Битолско.

Презъ 1931 г. въ развалинитѣ на стария градъ Хераклея при Буково, 8 клм. източно отъ Битоля, е била намѣрена една мряморна статуйка на Атина, висока само 57 см., която представя твърде голѣмъ интересъ за историята на античното изкуство, тъй като тя е силно намалено копие (приблизително 1:20) отъ знаменитата статуя на партенонската Атина отъ Фидия (гл. H. Schrader, Eine neue Statuette der Athena Parthenos, Arch. Anzeiger 1932, стр. 89—97). Новата статуйка е сравнително твърде добре запазена; при нея липсва само китката на дѣсната ржка, въ която богинята е държала фигурата на Нике, и нѣкои части отъ украшенията на шлема. Както е известно, за найточно и най-добре запазено копие отъ партенонската Атина на Фидия се считаше до сега една мряморна статуйка, вис. 80 см., намѣрена въ двора на гимназията Варвакионъ въ Атина. Новото копие въ общи черти се схожда напълно съ статуйката отъ Варвакиона, обаче въ нѣкои подробности тя показва известни отклонения, по които може би тя стои по-близко до оригинала. Едно сѫществено различие се заключава въ това, че при битолската статуйка липсва колоната подъ дѣсната ржка на богинята. Обаче вѣроятно е, че тази колона първоначално е сѫществувала и при нея и че тя е била отпосле отчупена заедно съ ржката.

Както и да е, битолската статуйка, която заслужава едно по-подробно изследване въ свръзка съ другитѣ запазени копия отъ партенонската Атина, се явява като единъ извънредно важенъ паметникъ, който е въ състояние да ни даде една поточна представа за изгубения оригиналъ отъ Фидия. За сега статуйката е обнародвана отъ Шрадера възъ основа само на три фотографии, безъ едно по-подробно изследване на самата статуйка. Нека се надѣваме, че сръбскитѣ археолози нѣма да закъснѣятъ да ни дадатъ една по-подробна студия върху този интересенъ паметникъ, който вѣроятно ще постѫпи въ сбиркитѣ на Бѣлградския музей.

Въ свръзка съ новооткритата статуйка заслужава още да се отбележи, че германскиятъ археологъ Леманъ-Хартлебенъ, възъ основа на ново подробно проучване на писменитѣ известия и запазенитѣ паметници, предлага напоследъкъ една ре-

конструкция на партенонската Атина, която се отличава сѫществено отъ общоприетата до сега реконструкция на тази статуя (гл. K. Lehmann-Hartleben, Die Athena Parthenos des Phidias, Jahrbuch des deutschen arch. Inst. XLVII, 1932, стр. 12—46). Б. Ф.

Могилни и други находки отъ Софийско.

I. Могилна находка при с. Челопечане. — Преди две години селяни отъ с. Челопечане, при разкопаване на могилата задъ селото въ гробищата, открили две погребения, отъ които сѫ се запазили само нѣколко счупени предмета. Могилата, разкопана неизвестно кога, има диам. около 9 м. и най-голѣма височина 3 метра. Въ нея личатъ два насипа, отъ които долниятъ, отъ пръсть, има 1·30 м. дебелина, а горниятъ, отъ чакълъ, 1·60 м. Въ долния насипъ, почти въ центъра на могилата, е било открито първото погребение, а въ горния слой второто. И двете погребения сѫ били унищожени. Въ юго-западния изкопъ на могилата, въ основата на долния слой, сѫ били изкопани много натрупани на едно мѣсто ломени камъни. Отъ материала, който е билъ открить при погребението въ долния слой на могилата, сѫ запазени само нѣколко фрагмента отъ три строшени и една почти цѣла глинена сѫдинки. По намѣренитѣ фрагменти може да се заключи, че глиненитѣ сѫдове, открити при първото погребение, иматъ еднаква форма и голѣмина, а

Обр. 118. — Глиненъ сѫдъ отъ могиленъ гробъ при с. Челопечане, Софийско.
Fig. 118. — Vase trouvé dans un tumulus près de Tchélopétchané (arrond. de Sofia).

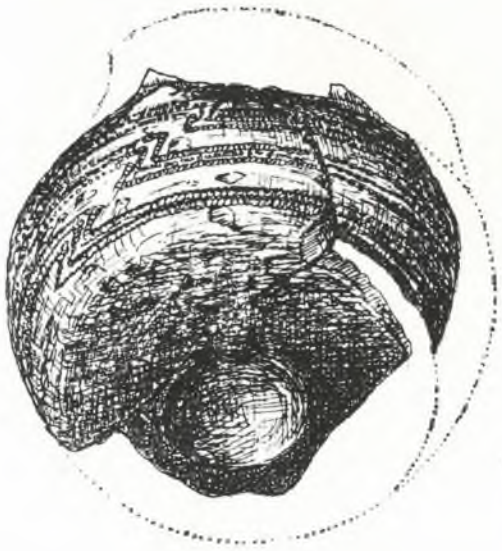

Обр. 119. — Глиненъ сѫдъ отъ сѫщия гробъ.
Fig. 119. — Vase du même endroit.

се различаватъ само по орнамента си. На обр. 118 е показана глинена сѫдинка, съ форма на каничка, висока 8 см., на която липсва само дръжката. Тя е украсена отъ вънъ съ вдлъбнатъ орнаментъ. Долната часть, раздѣлена на три полета съ отвесни релиефни ребра, е украсена съ вдлъбнати триѫгълници. Шийката е украсена съ околовръстни вдлъбнати ребра. Останалитѣ две канички иматъ сѫщата форма, но сѫ орнаментирани съ помощьта на назѫбено колело. Първата отъ тѣхъ има праволинеенъ, а втората дѫговиденъ назѫбенъ орнаментъ (обр. 119). И тритѣ канички сѫ работени на ржка и иматъ черъ опушенъ цвѣтъ. Подобенъ орнаментъ, изведенъ съ назѫбено колело, се откри върху фрагменти отъ глиненъ сѫдъ отъ една гробна могила при с. Алдомировци и селището Братинска рѣка при с. Кремиковци.

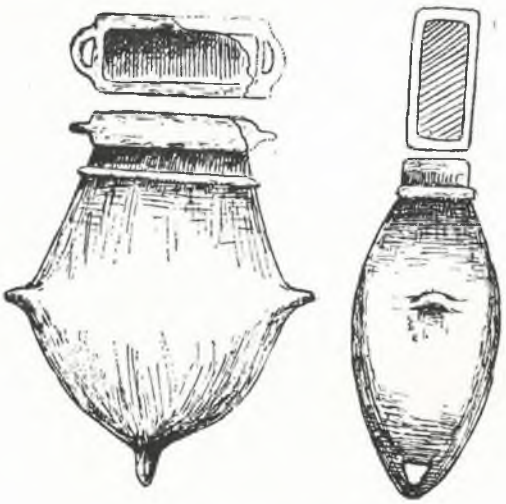

Обр. 120. — Бронзовъ предметъ отъ сѫщия гробъ.
Fig. 120. — Objet en bronze du même endroit.

Второто погребение, открито въ горния насипъ на могилата, нѣма нищо общо съ погребението, открито въ основата на могилата. Тукъ сѫ били открити човѣшки кости и бронзовъ предметъ, показанъ на обр. 120.

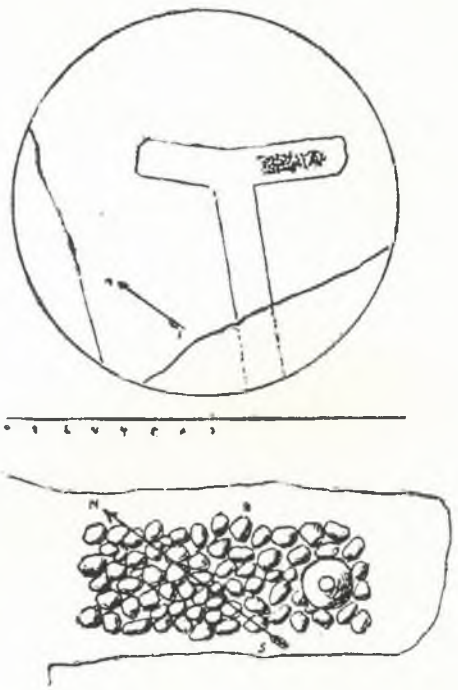

Обр. 121. — Могиленъ гробъ при с. Чепинци, Софийско.
Fig. 121. — Tombeau dans un tumulus près de Tchépintsi (arrond. de Sofia).

II. Могилна находка при с. Чепинци. — Нѣколко стотинъ метра източно отъ с. Чепинци се намира Голѣмата или Дойнова могила, висока около 4 м., съ диаметъръ 20 метра. Дветѣ ями, отваряни отъ горе на могилата, свидетелствуватъ, че въ нея нѣкога е проникванo доста на дълбоко. По сведения, открити били тамъ желѣзни предмети и глинени сѫдинки, обърнати съ дъната си на горе. Въ

две захлупени една въ друга съдинки съ били намѣрени обгорѣли дребни кости. Преди четири години могилата е била отъ ново разкопана. Къмъ срѣдата на могилата съ изкопани две странични разклонения, отъ които едното дълго около 4 м., а другото 3·50 м. Въ по-дългото разклонение, въ основата на могилата, е билъ открытъ гробъ (обр. 121). Върху едно пространство около 2·50 м. дълго и широко до 80 см., ориентирано отъ юго-изтокъ къмъ с.-западъ, съ били наредени голѣми рѣчни камъни. Къмъ ю.-източния край на изкопа отъ горе върху камънитѣ е билъ сложенъ разлатъ глиненъ съдъ, обърнатъ съ дъното на горе. Съдътъ и камънитѣ съ били изхвърлени изъ изкопа на могилата и разнесени съ останалата пръсть. Въ последствие е била намѣрена изхвърлена въ пръстьта малка глинена съдинка, висока около 6 см., подобна на тази отъ могилата при с. Челопечане (обр. 118).

III. Надгробни могили при с. Алдомировци. — Край ж. п. линия Алдомировци-Драгоманъ, на с. отъ кантона, въ мѣстностьта Изворъ, до пжтя за с. Голѣмо-Малово, се намира група отъ шесть могили, отъ които четвъртата представя по-голѣмъ интересъ. Има диам. до 25 м. и вис. около 5 м. Отваряна е отъ горе на 6 мѣста. Въ с.-източната си часть могилата е разкопана. Тамъ се открива следния профилъ: 2 м. глина, 10 см. овжглена земя, подъ която следватъ глинести прослойки. На това мѣсто съ изкопани нѣколко глинени съдове, натрошени и разхвърляни изъ пръстьта. Една часть отъ тѣхъ съ били орнаментирани съ врѣзанъ орнаментъ въ форма на полегнали скачени спирали, а подъ тѣхъ два реда наклонени симетрични рѣзки, получени чрезъ натискане съ назжбено колело. Друга часть отъ съдоветѣ съ били украсени съ нѣколко групи отъ по три околовръстни линии, получени съ помощьта на назжбено колело. Наклоненитѣ врѣзани спирали и околовръстнитѣ назжбени линии имахме случай да констатираме въ предисторическото селище Братинска рѣка при с. Кремиковци[1]) и могилата при с. Челопечане (обр. 119). Същиятъ орнаментъ е открытъ и въ Сухата пещера при с. Долни-Ломъ.[2]) Подобна техника на орнаментъ, полученъ съ помощьта на назжбено колело, ни е познатъ също и отъ единъ фрагментъ отъ с. Филиповци, трънско.[3])

Срещу могилитѣ, отъ другата страна на ж. п. линия, се намира до единъ буенъ изворъ голѣмо селище. Тамъ съ били намѣрени римски монети (Шкорпилъ, Могили, стр. 112). Селището е изпълнено съ тънки червени парчета отъ глинени съдове, работени на колело, които нѣматъ нищо общо съ намѣренитѣ фрагменти отъ съдове въ четвъртата могила срещу селището.

IV. Надгробна могила въ с. Яна. — Въ землището на с. Яна се намиратъ 5 могили, височината на които достига до 4 м., съ диам. отъ 8 до 12 м. Три отъ могилитѣ се намиратъ около 2 клм. южно отъ селото въ полето, а останалитѣ 2 въ селото, въ дворнитѣ мѣста на Петъръ Генчевъ и Ненко Симеоновъ. Преди четири години Петъръ Генчевъ, при разкопаване на могилата въ двора си,

[1]) Материалътъ още непубликуванъ.
[2]) Материалътъ още непубликуванъ.
[3]) Народенъ музей. Инв. № 661.

попадналъ въ с.-източната часть на могилата, при една дълбочина отъ 2 метра, на нѣколко гроба. Единиятъ отъ гробоветѣ, заемащъ с.-и. часть на могилата, се отличавалъ отъ останалитѣ гробове освенъ по това, че е билъ обкржженъ съ голѣми недѣлани камъни, още и по намѣренитѣ въ него предмети. Отъ цѣлата гробна находка, съдържаща глинена лампичка, 2 бронзови гривни, 4 стъклени гривни и една бронзова фибула, уцѣлѣла е само фибулата, която по формата и по страничнитѣ си шаровидни издатъци (обр. 122) се приближава до масивнитѣ римски бронзови фибули, намѣрени въ некропола на София отъ IV вѣкъ сл. Хр.

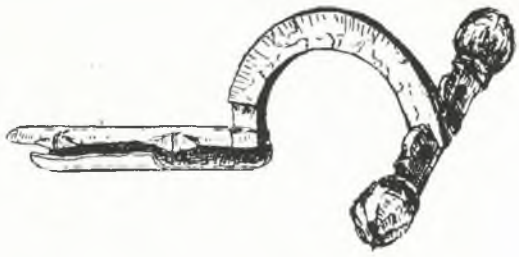

Обр. 122. — Бронзова фибула отъ могиленъ гробъ при с. Яна, Софийско.
Fig. 122. — Fibule en bronze trouvée dans un tumulus près d'Iana (arrond. de Sofia).

V. Гробни находки при с. Кремиковци. — Презъ 1931 год., при прокарване на водопровода за селото, въ изкопа срещу старата „Латинска“ църква, западно отъ селото, работницитѣ попаднали, при една дълбочина отъ 1·50 м., на погребение, което, по невнимание, е било разрушено. Скелетътъ е билъ ориентиранъ приблизително отъ истокъ къмъ западъ. Около него сж били поставени нѣколко желѣзни предмета, които поради разпадането сж били изхвърлени заедно съ по-голѣмата часть отъ коститѣ. Отъ тази находка е уцѣлѣло само едно желѣзно копие (обр. 123, *а*), дълго 38 см., и върхъ отъ

а *б*

Обр. 123. — Желѣзни копия отъ Кремиковци и Макоцево.
Fig. 123. — Pointes de lances en fer de Krémikovtsi et de Makotsévo (arrond. de Sofia).

счупено подобно копие. Около скелета, освенъ желѣзнитѣ предмети, не е било открито нищо друго. По своята форма копието отъ Креми-

ковци се приближава твърде много до копието отъ с. Макоцево (обр. 123, *б*), намѣрено заедно съ една конска юзда (обр. 125) при западния порталъ (гл. по-доле) на малкия тунелъ по ж. п. линия София — Пирдопъ. Преди две години по сѫщата ж. п. линия, между селата Саранци и Столникъ, е било намѣрено отъ техническия кондукторъ Никола Смирновъ подобно желѣзно копие. И тритѣ копия, по тѣхната форма, можемъ да отнесемъ по време къмъ Байловския некрополъ, но не по-рано отъ края на първата желѣзна епоха, понеже желѣзната юзда отъ Макоцево (обр. 125) по формата си се твърде много приближава до тази отъ Виноградъ, която Р. Поповъ отнася къмъ втората желѣзна епоха (500 год. пр. Хр.).[1])

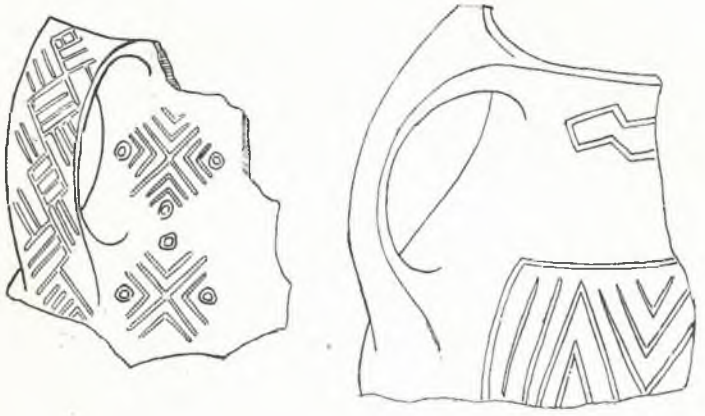

Обр. 124. — Фрагменти отъ глинени сѫдове отъ с. Кремиковци.
Fig. 124. — Fragments de céramique de Krémikovtsi.

Въ свръзка съ тази гробна находка при с. Кремиковци, може би ще трѣбва да поставимъ и открития не отдавна гробъ въ сѫщото село до телеграфопощенската станция, въ брѣга на рѣката, при една дълбочина около 1·50 м. По-рано отъ това мѣсто можахъ да прибера човѣшки черепъ съ съвършенно изтрити зѫби.[1]) По-късно на сѫщото мѣсто се откриха фрагменти отъ три различни глинени сѫдове, украсени съ врѣзанъ орнаментъ (обр. 124), които нѣматъ нищо общо съ керамиката на близкото предисторическо селище. Около черепа и счупенитѣ сѫдове, въ открития профилъ на брѣга, се виждатъ неправилно наредени голѣми ломени и рѣчни камъни.

VI. Гробна находка при с. Макоцево. — Презъ 1929 г. при прокопаване на малкия тунелъ задъ селото, по новостроящата се ж. п. линия София — Пирдопъ, при западния порталъ на тунела, работницитѣ попаднали на погребение, отъ което сѫ запазени само единъ желѣзенъ връхъ отъ копие, дълъгъ 45 см. (обр. 123, *б*), и же-

[1]) ИАИ V, стр. 284.

[1]) Черепътъ се съхранява въ сбиркитѣ на Народния музей.

лѣзна юзда (обр. 125), съ плоски кнебели, дълги 21 см., които на долния си край сѫ извити и снабдени на върха съ пѫпковиденъ орнаментъ. Къмъ срѣдата, въ разширената си

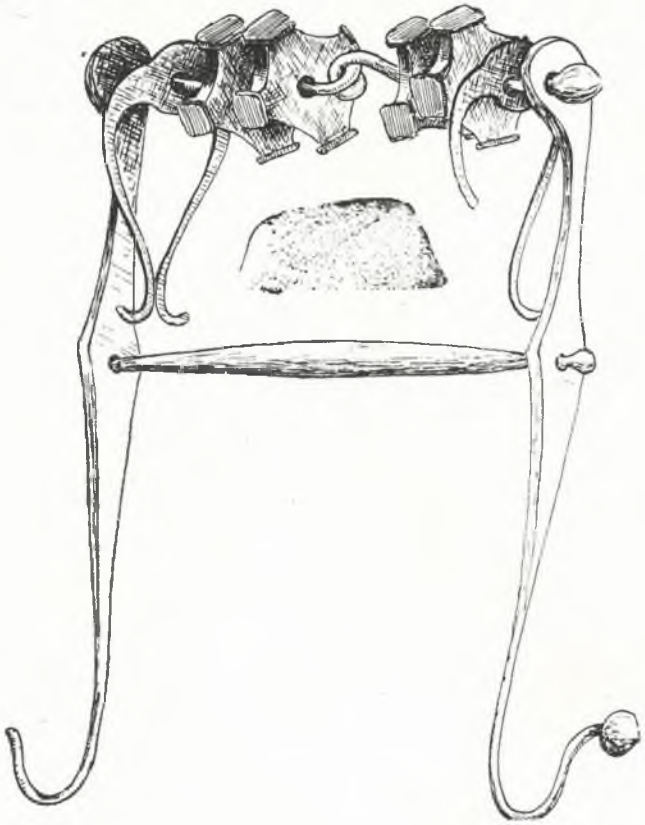

Обр. 125. — Желѣзна юзда отъ Макоцево.
Fig. 125. — Bridon en fer de Makotsévo.

часть, кнебелитѣ сѫ съединени съ правъ обълъ зѫбалецъ. На горния си край кнебелитѣ сѫ кръгло разширени и свързани по между си съ две скоби, въ които сѫ поставени два вида украшения. Както по формата си, така сѫщо и по украшенията, макоцевската желѣзна юзда се приближава твърде много до тѣзи отъ Виноградъ и с. Баховица, Ловчанско, които Р. Поповъ отнася къмъ края на втората желѣзна епоха.[1]) Желѣзниятъ връхъ отъ копие (обр. 123, *б*), дългъ 45 см., по формата си и по кѫсата дръжка, се приближава до копието отъ с. Кремиковци (обр. 123, *а*). Въ нивитѣ около тунела селянитѣ намиратъ често разни желѣзни предмети, а въ близката Опорска рѣка и мѣстността „Пáдало“ можахъ да открия селища и могиленъ некрополъ, керамиката на които се приближава до нѣкои орнаментирани фрагменти отъ глинени сѫдове на близкия Байловски некрополъ (гробъ въ могила № VI).[2])

VII. Тракийско светилище при с. Ботунецъ (Софийско). — Около 300 м. северно отъ с. Ботунецъ, при прокопаване на каналъ за отводняване на новата ж. п. линия София—Пирдопъ отъ водитѣ на р. Сперла, група трудовaци презъ м. октомврий 1929 г. изровили множество ломени камъни, строшени глинени сѫдове, желѣзна гривна, дребни желѣзни предмети, части отъ металенъ сѫдъ и десетина малки мрямрни плочки съ изображения на тракийския конникъ. Находката е открита на една дълбочина отъ 80 см. При изкопаване на канала, съ посока отъ изтокъ къмъ западъ, трудовацитѣ

[1]) ИАИ V, стр. 284.
[2]) Р. Поповъ, ИАИ I, стр. 76, обр. 62.

пресѣкли суха каменна стена, задъ която били открити горнитѣ предмети. Въ основата на канала личатъ камъни, вѣроятно продължение на откритата каменна стена. Изровенитѣ предмети били разхвърляни, разчупени и повечето унищожени. По всичко личи, че тукъ имаме открита часть отъ тракийско светилище. Намѣренитѣ оброчни плочки изпитали участьта на останалитѣ предмети. Уцѣлѣли сж само петь фрагмента отъ мряморни плочки на тракийския конникъ безъ надписи и съвършенно повредени. Нѣкои отъ тѣхъ сж съвършенно изтрити и отъ тѣхъ нищо не личи.

VIII. Градището при с. Горна Малина (Софийско). — Около 32 клм. източно отъ София, дето почватъ първитѣ възвишения на Ср.-Гора, на единъ връхъ, между селата Долна и Горна Малина, при случайни откопавания сж открити основитѣ на крепость съ значителни размѣри (150 × 100 метра). Околовръсть градището е било оградено съ двойни зидове, градени на успоредни редове отъ ломени камъни и бѣлъ хоросанъ. Следи отъ тухли липсватъ. При разкопаване на градището сж открити: на северъ на нѣколко мѣста часть отъ зидоветѣ, на истокъ — четвъртита кула съ размѣри 6·5 × 5 м. Най-голѣмата височина на запазенитѣ зидове е 1·60 м. и дебелина 1 м. Въ предната, западна часть на градището е открита продълговата тѣсна около 50 см. ниша. Въ тази ниша, споредъ думитѣ на Цв. Тодорова отъ с. Д. Малина, инициаторка на разкопкитѣ, сж намѣрени два фрагмента отъ оброчни мряморни плочки. Едната отъ плочкитѣ — долна половина, 18 × 23 см. — представя Хера предъ жертвеникъ. Плочката е отъ ситнозърнестъ бѣлъ мряморъ и е оградена съ рамка. Надписъ нѣма. Вториятъ фрагментъ отъ мряморна плочка, 12 × 10 см., представя по-голѣмъ интересъ; запазена е часть отъ главната сцена на Митра. Отъ повалениия бикъ се вижда малка часть отъ гърба му, върху който е колѣничилъ Митра, отъ когото липсватъ ржцетѣ и главата. Задъ Митра се вижда часть отъ дадофора Каутопатесъ съ наведена факла къмъ опънатия кракъ на Митра. Култътъ на Митра е засвидетелствуванъ въ Софийската котловина до сега само съ една мряморна плочка отъ София.[1]) Въ Градището сж намѣрени сжщо и нѣколко римски монети отъ III в. сл. Хр. Между позапазенитѣ отъ тѣхъ можаха да се опредѣлятъ една медна отъ Диоклециана и сребърна отъ Септимия Севера. Въ свръзка съ крепостьта на Градището стоятъ вѣроятно и открититѣ по-рано оброчни плочки на тракийски конници, намѣрени по околнитѣ върхове Боба надъ с. Съгърлиево[2]) и Дабковица надъ с. Горна Малина,[3]) а така сжщо и откритиятъ непосрѣдствено до Градището, въ мѣстностьта „Лилячето", надгробенъ камъкъ съ римски надписъ. Камъкътъ, сега въ църквата на с. Горна-Малина, високъ 1·65 м., отъ лицевата си страна е угладенъ почти до половина; грубата, неугладена часть вѣроятно е била забита въ земята. Угладената предна часть на камъка е раздѣлена на две полета. Въ горното поле сж изваяни две фигури доста изтрити;

[1]) Г. И. Кацаровъ, Приносъ къмъ старата история на София, стр. 58.
[2]) Бр. Шкорпиловн, Могили, стр. 117.
[3]) ИАД VII, стр. 147.

подъ тѣхъ въ второто поле е издълбанъ грубо почти изтритъ отъ времето надписъ:

D M ////////////
AVRELIAN ///
VIXIT AN
NIS XXV

Освенъ презъ римско време, Градището е било обитавано и презъ неолита. Отъ западъ при разкопаване на нишата е открить 1 м. дебелъ културенъ слой, дето сж намѣрени нѣколко тяжести за станъ, глава отъ глиненъ идолъ, интересна огърлица отъ глинени мониста, човѣшка кость, пробита въ широкия си край, и множество фрагменти отъ глинени сждове, украсени съ рисуванъ графитенъ орнаментъ.

IX. Матрица за украшения отъ Пирдопъ. — При прокопаване на ж. п. трасе надъ гр. Пирдопъ, въ мѣстностьта Бучунъ, работницитѣ попаднали на пространно предисторическо селище. Освенъ множество фрагменти отъ глинени сждове, повечето безъ орнаменти, намѣрено е и едно малко кржгло парче медь. Надъ Бучунъ, въ нивитѣ, е изровена часть отъ матрица (8 × 4 × 1 см.) за изливане на два вида украшения (обр. 126). Върху изгладения мекъ камъкъ сж изрѣзани два гължба и брадата човѣшка глава. Фигуритѣ на гължбитѣ сж изрѣзани така, че съединени отливъцитѣ имъ образуватъ една цѣла плътна фигура. Фигурата е безъ крака. По-голѣмъ интересъ представя човѣшката глава, както по формата, така и по изпълнението си. Въ околностьта на Бучунъ се намиратъ нѣколко могили, които заедно съ останалия голѣмъ брой такива въ Златишкото поле, предисторическата

Обр. 126. — Каменен калъпъ за украшения отъ Пирдопъ заедно съ отливкитѣ.
Fig. 126. — Matrice en pierre de Pirdop avec les moulages.

„Гинова могила“ при с. Челопечъ, голѣмитѣ могилни некрополи въ централна Срѣдна гора, каменната могила „Сивата грамада“ при в. Лисецъ (обр. 127) и жертвенитѣ камъни около могилнитѣ некрополи, представятъ голѣмъ интересъ за проучване на предисторията на този край.

Н. Петковъ

Обр. 127. — Каменна могила „Сивата грамада" при в. Лисецъ, централна Срѣдна гора.
Fig. 127. — Le tumulus Sivata Gramada près de Lissets dans la montagne de Sredna Gora.

Нови антични паметници отъ България.

1. Презъ 1931 г. г-нъ Д. Димитровъ при своята научна обиколка изъ Старозагорско и Чирпанско намѣрилъ и фотографиралъ въ училището на с. Димитриево (по-рано Чикарларе, Чирпанско) единъ релиефъ на тракийския конникъ, който представя новъ типъ въ иконографията на това божество. Релиефътъ е намѣренъ близу до село Димитриево, отъ дето произхожда и голѣмиятъ надписъ, който ни съобщава за основаването на тържището (ἐμπόριον) Пизосъ въ 202 г. сл. Хр.[1]) Тука постоянно се намиратъ антични паметници. Когато презъ 1931 г. посетихъ селото заедно съ г-на Димитрова, селянитѣ ни показаха единъ златенъ пръстенъ отъ римско време, сребърни монети отъ Антонинъ Пий, Септ. Северъ, Александъръ Северъ, Юлия Домна и пр.[1]) Ср. погоре статията на Д. Димитровъ стр. 297.

Релиефътъ (обр. 128 и 129) е твърде грубо изработенъ; предниятъ и задниятъ лѣвъ кракъ на коня сж предадени само въ контури. Конникътъ, облѣченъ съ кжсъ хитонъ и хламида, която виси на гърба му, крачи къмъ дѣсно, дѣсницата му е опрѣна до шията на коня; не е ясно, дали държи съ нея нѣкакъвъ предметъ. Предъ коня стои женска фигура, обърната напредъ, облѣчена съ дълга до ходилата дреха, надиплена, подгъната и препасана на кръста; косата ѝ, както изглежда, е свита отгоре на вжзелъ; лѣвата ѝ ржка е просната надоле, а отъ дѣсната ржка е представена само мишницата. Забележително е, че конникътъ е изобразенъ съ две, както изглежда, брадати глави, отъ които едната обърната въ дѣсно, другата въ лѣво.

[1]) Dittenberger, Syll.[3] № 808; Rostovtzeff, Gesell. und Wirtsch. des röm. Kaiserreichs II 346.

[1]) Ср. Dumont-Homolle, Mél. d'arch 356, № 61 z 1.

По типа си тоя релиефъ ни напомня двата триглави конника, намѣрени въ с. Изворъ и Коматево (Пловдивско);[1]) само че релиефътъ отъ Димитриево е по-простъ; въ него липсва мжжката фигура задъ конника и дървото задъ женската фигура.

Обр. 128. — Релиефъ на двуглавъ тракийски конникъ отъ Димитриево, Чирпанско.
Fig. 128. — Bas-relief du cavalier thrace bicéphale provenant de Dimitriévo (arrond. de Tchirpan).

Макаръ каменодѣлецътъ да е билъ твърде несржченъ, явно е, че той е искалъ да изобрази две глави, както ни показва и сравнението на нашия релиефъ съ релиефитѣ отъ Изворъ и Коматево. И тъй, не може да има съмнение, че тоя релиефъ ни поднася новъ видъ на тракийския конникъ-херой, който ни напомня диадитѣ (двоици) въ гръцката религия.[1]) Между тия диади срѣщаме и Хермесъ (δικέφαλος или διπρόσωπος). Известно е, че култътъ на тоя богъ, който споредъ Херодота особено е билъ почитанъ отъ тракийскитѣ царе, въ римско време е билъ широко разпространенъ въ Тракия.[2]) Тука дори е билъ създаденъ, навѣрно по подражание на изображенията на тракийския конникъ, единъ типъ на Хермесъ, ездещъ на овенъ.[3]) Ако релиефитѣ на триглавия конникъ отъ Изворъ и Коматево ни учатъ, че представата за божеството като триада (троица) не е била непозната въ тракийската иконография, то не е чудно, че и представата за диада е намѣрила приемъ въ Тракия. Може би тъкмо представата за двуглавия Хермесъ е повлияла за издаването на двуглавия тракийски конникъ, защото, както казахме, Хермесъ въ Тракия е билъ изобразяванъ и като ездачъ, макаръ на овенъ; значи въ тоя случай бихме имали смѣшение на Хермеса съ Хероса, което не бива да ни очудва, защото въ

[1]) Издадени отъ мене въ Arch. Anzeiger, 1926, 6; 1929, 232. Ср. O. Weinreich, Arch. Anz. 1927, 20.

[1]) За тия диади ср. Usener, Kl. Schr. IV 334 и особно Sarasin, Helios und Keraunos, 32, 80.

[2]) За тракийския Хермесъ ср. Wilamowitz, Der Glaube der Hellenen I, 166.

[3]) Две статуйки отъ Мламолово и София: Kazarow, Arch. Anz. 1929, 321 и откжслекъ отъ статуйка отъ светилището на Зевса и Хера при Копиловци, ИАД IV табл. XVII, 6. Сжщиятъ типъ върху една монета на Гета отъ Пауталия (Beschr. der ant. Münzen, Berlin I 205, 38) и друга отъ Пловдивъ (Мушмовъ, Год. Нар. Библ. въ Пловдивъ 1924, 271 № 460).

Тракия и други богове сѫ били изобразявани като конници (Дионисъ, Аполонъ и пр.). Възможно е и самитѣ траки да сѫ имали представа за триглави и двуглави божества, обаче въ тая область ние не можемъ да твърдимъ нищо съ сигурность, защото сѫщинската тракийска религия още ни е малко позната.

Обр. 129. — Скица на сѫщия релиефъ.
Fig. 129. — Dessin d'après le même bas-relief.

Обр. 130. — Релиефъ на Хадеса отъ с. Чоба, Пловдивско.
Fig. 130. — Bas-relief de Hadès provenant de Tchoba (arrond. de Plovdiv).

2. Дѣсната половина отъ мряморенъ релиефъ, вис. 23 см., шир. горе 16 см., доле 12 см., деб. 4 см.; намѣренъ въ с. Чоба (Пловдивско), сега въ притежание на г. Дойчиновъ въ Стара-Загора. Обр. 130. Представенъ е Хадесъ (Плутонъ) седналъ на тронъ, обърнатъ къмъ лѣво, облѣченъ съ дълга дреха и мантия, която е преметната презъ лѣвата му мишница и се спуща въ дипли върху трона; съ лѣвата си вдигната на горе ржка се опира на жезълъ; дѣсницата му е просната въ лѣво; понеже ржката му е отчупена, не може да се каже, какъвъ предметъ е държала; вѣроятно жертвена паница, както напр. въ релиефа отъ Никополъ на Места.[1]) До трона е клекналъ триглавиятъ Церберъ съ вирната опашка, обърнатъ къмъ лѣво; подъ една отъ главитѣ му се вижда нѣкакъвъ предметъ, който не можемъ да опредѣлимъ.[2]) Въ дѣсно отъ Цербера се вижда фигура на младежъ (адорантъ), обърнатъ напредъ, облѣченъ съ дълга до колѣнетѣ дреха; дѣсницата му е спусната надоле, лѣвицата му не личи.[3]) Вѣроятно е,

[1]) Perdrizet, Corolla Numism. 230.

[2]) Описание на релиефа даваме споредъ фотография, направена отъ г. Д. Димитровъ; самия паметникъ не можахме да видимъ.

[3]) Младежъ предъ Плутона се явява въ една атическа паница отъ V в. пр. Хр.; ср. Helbig, Führer, III изд. 582.

че въ лѣво отъ Плутона е била изобразена Персефона.

Паметници на Хадесъ - Плутона се срѣщатъ у насъ рѣдко; тукъ ще споменемъ релиефа отъ Никополъ на Места, въ който сж изобразени Плутонъ, Персефона, Хермесъ и Асклепий, съ посвещение Κυρίῳ Πλούτωνι;[1]) после надписа отъ Алипашиново (Свобода, Чирпанско), посветенъ Πλούτωνι ἐπηκόῳ.[2]) Въ единъ релиефъ отъ Одесосъ (Варна) сж представени Плутонъ и Деметра (или Коре).[3]) Хадесъ се срѣща и върху монети отъ Никополъ на Места,[4]) Анхиало,[5]) Маркианополъ,[6]) Никополъ на Истъръ.[7]) Въ единъ надписъ отъ Томи е засвидетелствуванъ култътъ на Плутона, Деметра и Коре (Arch.-epigr. Mitteil. VIII, 8, № 21).[8]) Въ Одесосъ Плутонъ е билъ почитанъ като „великъ богъ" (μέγας θεός).[9])

3. Четвъртита мряморна плоча, горната часть отчупена, вис. 26·5 см., шир. 26·5 см., деб. 3 см. Обр. 131. Релиефътъ, съ сравнително по-грижлива обработка, представя тракийския херой, препускащъ къмъ дѣсно; той е облѣченъ въ диплестъ хитонъ, който достига до надъ колѣното му; кракътъ му е обутъ съ висока обувка; лѣвиятъ кракъ на коня е издължанъ въ самата рамка на релиефа. Подъ коня бѣга къмъ дѣсно глиганъ, пре-

Обр. 131. — Релиефъ на тракийския конникъ отъ Ахмакъ, Разградско.
Fig. 131. — Bas-relief du cavalier thrace provenant d' Ahmak (arrond. de Razgrad).

следванъ отъ куче, което е захапало дѣсния му кракъ. Релиефътъ е намѣренъ въ мѣстностьта Сонгуръ при с. Ахмакъ (Разградско). Съобщение за него и фотографска снимка изпрати г. В. Мариновъ, учитель въ Русенската м. гимназия.

4. Въ преддверието на параклиса Св. Трапеза, с.-западно отъ с. Горни Воденъ, е употрѣбенъ като подпоренъ стълбъ четиристраненъ надгробенъ паметникъ отъ мряморъ; на горната си часть отпредъ, въ дѣсно и въ лѣво, той е снабденъ съ сложенъ профилъ (въ дѣсно очуканъ). Върху най-горната рамка на профила

[1]) Perdrizet, ц. м.
[2]) Kalinka, Ant. Denkm. in Bulg. № 142; Weinreich, Athen. Mitteil. XXXVII, 1912, 17; въ цитата у Prehn, Realenc. Suppl. III 869 погрѣшно сж смѣсени различни надписи.
[3]) Споредъ Ростовцевъ, Сборникъ Бобринскій 133, табл. II 4.
[4]) Perdrizet, ц. м. 224; Мушмовъ, Ант. монети 230, № 4070.
[5]) Münzer - Strack, Münzen von Thrakien, № 465, 482, 511.
[6]) Pick, Münzen von Dacien und Moesien стр. 191.
[7]) Pick, ц. м. № 2085.
[8]) Ср. и монетитѣ Pick Regling, Münzen von Dacien und Moesien стр. 628.
[9]) Ср. G. Kazarow, Realenc. XV 226 сл.

се виждатъ два акротера. Долната часть на камъка е забита въ земята; стърчащата му надъ земята часть е вис. 1·50 м., шир. и дебела въ

Обр. 132. — Надгробенъ паметникъ отъ с. Горни Воденъ.
Fig. 132. — Monument funéraire de Gorni Vodène.

срѣдата 43 см.; шир. на профила горе 44·5 см. Вис. на буквитѣ на надписа, 1 редъ: 3 см., останалитѣ: 3·84 — 4 см.

Надписътъ на паметника е издаденъ още отъ Добруски, Мсб. XVI-XVII 119, № 28, споредъ преписъ на Балкански, и е повторенъ отъ Seure, Bull. de corr. hell. 1901, 322, № 24 и Kalinka, Ant. Denkm. in Bulg. № 312. Напоследъкъ го преиздаде Апостолидисъ, Годиш. на Народ. библ. въ Пловдивъ 1927, 189, съ погрѣшно четене и допълнение. Не е излишно да дадемъ тукъ образъ на тоя паметникъ споредъ фотографска снимка, понеже въ по-раншнитѣ му издания подобенъ образъ не е даванъ (обр. 132). Надписътъ се чете Ἀγαθῇ τύχῃ | Μᾶ(ρκος) Σευῆρ‹ι›ος Κλ|αυδιανὸς Κα[ρ]δένθου Μενε|μάχου ζῶν ἑαυ|τῷ κατέστησεν.

Въ сѫщото преддверие на параклиса, на срещуположната страна, е употрѣбенъ като подпоренъ стълбъ другъ подобенъ паметникъ, но безъ надписъ.

Г. И. Кацаровъ

Светилището въ Чокльовското блато.

На 63-ия километъръ по шосето София—Кюстендилъ се намира въ една долина, обкрѫжена отвредъ съ планински ридове, Чокльовското блато, тъй наречено по разположеното наблизу до него с. Чокльово (Радомирска околия). Въ южния край на това блато се намира единъ доста широкъ и слабо издигнатъ хълмъ, който мѣстното население нарича Градището. Макаръ и да бѣ засѣто почти изцѣло съ зърнени храни, когато го навестихъ, все пакъ по него личеха следи отъ стени, които заграждатъ доста голѣмо пространство. Отъ това градище сѫ били вземани камъни следъ освобождението ни за направата на тая часть отъ шосето София—Кюстендилъ, която минава непосрѣдствено до Чокльовското блато. Освенъ

това презъ 1902 г., когато се е строило Чокльовското училище, отъ тамъ сѫ били взети и удобнитѣ, широки каменни стѫпала, които го красятъ, а сѫщо и четвъртитиятъ профилиранъ жертвенъ камъкъ (вис. 66 см., шир. 50 см. и деб. 49 см.), който се намира сега въ преддверието на Чокльовската църква. Презъ тая сѫщата година сѫ били намѣрени въ Градището и два мрямрни отломъка, съ надписи и релиефи, които до сега не сѫ били публикувани, ако и за тѣхъ да загатва Добруски, Известия на Народния музей I, стр. 114, № 142.

Обр. 133. — Фрагментъ отъ оброчна плоча на Аполона и Артемида отъ Чокльовското градище.
Fig. 133. — Fragment d'un bas-relief d'Apollon et d'Artémis provenant de Tchokliovo (arrond. de Radomir).

Тѣ сѫ били изпратени въ музея отъ тогавашния чокльовски учитель, г. К. Анакиевъ. Върху долната часть на една отъ тѣхъ (обр. 133), който е вис. 11·5 см., дъл. 16 см. и деб. 7 см., се чете:

Λ
ONMAΓANTONЄICΘ . . . . . .
AVΛAPXHNONKAIЄICAP . . . .
ANAΘЄICEY/////////KPIΘH . . .

Божескиятъ епитетъ Αὐλαρχηνός, присѫщъ на Аполона (гл. Kalinka, Antike Denkm. in Bulg. № 153 и 154) и буквитѣ AP ни показватъ, че въ вдлъбнатото поле надъ надписа е билъ изобразенъ Аполонъ и Артемида. Впрочемъ, нозетѣ на Аполона въ обувки, каквито забелязваме и въ една за сега изчезнала статуя на сѫщия богъ отъ Стара-Загора (гл. Foucart, Bull. de corr. hell. 1882, стр. 178), заедно съ долния край на

Обр. 134. — Фрагментъ отъ оброчна плоча на Зевса, Хера и Атина отъ Чокльовското градище.
Fig. 134. — Fragment d'un bas-relief de Zeus, Héra et Athéna provenant de Tchokliovo.

жезъла му, личатъ напълно въ дошлата до насъ лѣва половина на оброчната плоча. На дѣсно отъ Аполона въ релиефа е представено въ по-малки размѣри едно божество съ вдигнати на главата рѫце (навѣрно божеството Caelus), следъ което вѣроятно е дохождало и самото изображение на Артемида.

Долната часть на другия отломъкъ (обр. 134), който е вис. 17, дъл. 16 и деб. 7 см., е съдържалъ сѫщо три

реда надписъ, отъ които сѫ запазени само следнитѣ букви:

..... XHN (навѣрно εὐχήν) ..
..... EIA .....
..... CAT .....

Обр. 135. — Фрагментъ отъ коринтски капителъ отъ Чокльовското градище.
Fig. 135. — Fragment d'un chapiteau corinthien provenant de Tchokliovo.

Надъ него въ вдлъбнатото поле сѫ били представени Хера, Зевсъ и Атина, както може да се заключи отъ Ески-джумайския релиефъ, публикуванъ отъ Добруски, Изв. на Народния музей I, стр. 171—172, № 219. Отъ Хера липсва тукъ всѣка следа, тъй като тя е стояла въ недошлата до насъ лѣва половина на оброчната плоча. Напротивъ, отъ Зевса, който е билъ изобразенъ въ по-голѣми размѣри и е заемалъ срѣдата на плочата, липсва само горната часть на гърдитѣ му и главата, а сѫщо и горната часть на жезъла му, докато представената въ по-малки размѣри Атина съ жезълъ въ дѣсната ржка и съ Горгона на гърдитѣ е дошла до насъ почти изцѣло, ако и главата ѝ и долната ѝ лѣва страна да сѫ силно пострадали.[1]) Заедно съ тия два отломъка сѫ били намѣрени презъ 1902 г. въ градището и една мряморна патера, която своевременно е била изпратена въ Нар. музей, както и единъ коринтски стълбъ, чийто капителъ (обр. 135) се пази сега въ двора на чокльовския житель Симеонъ Кръстевъ Терзийски, а сѫщо сѫ били извадени и известенъ брой антични монети. Отъ тѣхъ две медни, които бѣ тъй добъръ да ми предаде г. К. Атанасовъ, се схождатъ напълно, както установява г. Мушмовъ, съ описанитѣ у Cohen VII 264, 309, 281, 454, и принадлежатъ на епохата на Константина Ве-

Обр. 136. — Фрагментъ отъ оброчна плоча на Хеката отъ Чокльовското градище.
Fig. 136. — Fragment d'un bas-relief de Hécate provenant de Tchokliovo.

[1]) По недоразумение двата отломъка сѫ били отнесени къмъ една и сѫща оброчна плоча и затова сѫ били спосни отъ г. Добруски въ едно цѣло и вписани въ инвентарната книга подъ единъ нумеръ (№ 5617).

лики (306—337 год. сл. Хр.). Нека добавя най-сетне, че това лѣто, като навестихъ Градището, случайно попаднахъ и на единъ отломъкъ отъ мраморна плоча (обр. 136), вис. 12, шир. 11 и деб. 2 см., съ образа на Ἑκάτη Τριοδῖτις. Всичко това дава право да се предположи, че Градището въ Чокльовското блато представя тракийско светилище отъ римската епоха. За особеното му значение говори и собственията му водопроводъ, чиито тржби, идейки отъ северо-изтокъ, сж били вече открити на нѣколко мѣста. Навѣрно разкопкитѣ на това мѣсто биха потвърдили изказаното тукъ предположение.

Д. Дечевъ

Могилна гробна находка отъ с. Стралджа, Ямболско.

На изтокъ отъ с. Стралджа, непосрѣдствено до самото село, се издигали две грамадни могили, отъ дълги години разкопавани заради жълтата, глинеста пръсть, отъ която и днесъ още правятъ добри керпичи и тухли. Вследствие на това сега тѣзи могили сж съвършено разрушени. Отъ едната стърчатъ само нѣколко отвесно изсѣчени стени, високи до 5—6 м., а другата, която се намира въ мѣстностьта „Есака“, е почти напълно смъкната, като на нѣкои мѣста и твърдата земя е изкопана. Тъкмо тукъ, въ тази могила, презъ м. августъ 1932 год. работницитѣ Теню Василевъ отъ Т.-Сейменъ и Стаменъ Петровъ отъ с. Радославово, като копали пръсть, се натъкнали на зидана гробница, въ която намѣрили десетина бронзови предмета. Вестьта за находката веднага се разнесла, явили се съобщения и въ вестницитѣ и отъ Народния музей тутакси изпратили телеграма до кмета на селото, съ която се искало предметитѣ да бждатъ опаковани и изпратени въ София. Кметътъ прибралъ въ общината, каквото се намѣрило въ могилата, и въпрѣки, че всѣки моментъ очаквалъ да дойде човѣкъ отъ София, далъ нареждане да сринатъ гробницата, за да се види, дали въ основитѣ нѣма още нѣщо. По такъвъ начинъ, когато пристигнахме въ село Стралджа съ моя другарь г. Ангелъ Запряновъ, отъ когото, именно, научихъ за находката (въ това време се намирахъ по обиколка изъ Старозагорско), отъ гробницата не можахме да сваримъ никаква следа. Мѣстото, дето се е издигала, бѣше напълно очистено, тухлитѣ бѣха пренесени и натрупани въ двора на съседната кжща. Отъ събранитѣ сведения и отъ огледа на мѣстото, дето се е намирала гробницата, можахме да установимъ само следното: Гробницата е била издигната на здрава почва, къмъ срѣдата на могилата, съ направление изтокъ-западъ. Тя е била сводеста, безъ врата, градена съ тухли и единъ поясъ ломени камъни, споени съ чистъ хоросанъ. Тухлитѣ сж квадратни, съ страна 34 см. и деб. 4·5 см. Гробницата е имала 2 м. дължина, 66 см. ширина и 80 см. височина. Подътъ е билъ постланъ сжщо съ тухли, само че съ по-малки размѣри, дълж. 34 см., шир. 15 см., деб. 4·5 см. Повечето отъ сждоветѣ били поставени къмъ западната страна на гробницата, а вънъ отъ нея, при източната стена, работницитѣ намѣрили стола, легена и тълчока. Погребението, както из-

глежда, е било извършено чрезъ изгаряне на трупа. Пепель заедно съ вжглени и кжсчета отъ обгорѣли кости била растлана по цѣлия подъ на гробницата. Кжде е станало обаче изгарянето на трупа, ние нѣмахме възможность да установимъ.

Обр. 137. — Бронзова кана отъ Страланджа.
Fig. 137. — Cruche en bronze de Straldja (arrond. de Iambol).

Следъ тѣзи оскждни сведения не остава друго, освенъ да дадемъ описание на намѣренитѣ предмети и да се помжчимъ възъ основа на тѣхъ да опредѣлимъ времето, къмъ което трѣбва да отнесемъ самото погребение. Въ гробницата сж намѣрени следнитѣ предмети:

1. Бронзова кана съ една дръжка (намѣрена отлепена), вис. 28 см., диам. на устието 7·4 см. (обр. 137). Търбухътъ и плещитѣ сж отчасти пробити и очупени. Дръжката въ долната си часть е украсена съ три врѣзани, успоредни линии и преминава въ стилизирана листна форма. Горната часть е завършвала съ нѣкакъвъ издатъкъ (палецъ), който сега липсва. Дъното на каната е изработено отдѣлно и запоено, на долната му страна се забелязватъ мѣстата на три споявания. Може би каната е имала подставка — кржгъ или три крачета. Подобна бронзова кана, само че безъ подставка, е била намѣрена въ единъ могиленъ гробъ при Кадинъ-мостъ, Кюстендилско,[1]) а единъ фрагментъ отъ подобенъ сждъ произхожда отъ могилата при с. Караагачъ, Анхиалско.[2])

2. Бронзова патера съ дръжка и изпъкналъ сложно профилуванъ пжпъ на дъното, вис. 5 см., диам. 23 см., дълж. на дръжката 13·5 см. (обр. 138). Сждътъ тукъ-таме е разяденъ и пробитъ отъ зелената грапава патина. Дъното отдолу има низъкъ кржгъ за подставка. Дръжката е канелирана и завършва съ глава на овенъ, а плочката, съ която се е придържала до сжда, е украсена съ растителенъ орнаментъ — свободно виещи се акантови клонки и листа. Както изглежда, дръжката е била отчупена по-рано и следъ това несржчно споена. Работницитѣ я намѣрили повторно отлепена отъ сжда. Патери у насъ сж намирани при много погребения, но като най-

[1]) Й. Ивановъ, Отчетъ за разкопкитѣ при Кадинъ-мостъ, Кюстендилско, ИАД 1, 1910, стр. 169, обр. 8.
[2]) Велковъ, Нови могилни находки, ИАИ V, 1928/29, стр 20, обр. 13.

близка до стралджанската по типъ може да се посочи патерата намѣрена въ могила № 1 при Кадинъ мостъ.[1])

3. Цилиндрична, бронзова чашка, вис. 6·5 см., диам. 5 см. (обр. 139, 2). Долната часть е съвсемъ очупена, отъ дъното сж запазени много слаби следи. Стенитѣ сж раздѣлени на четири не еднакво широки пояси посрѣдствомъ двойни врѣзани линии.

4. Кржгла, бронзова лампичка съ пръстеновидна дръжка и дълъгъ, отъ дветѣ страни джговидно изрѣзанъ фитилникъ, диам. 9 см., вис. безъ дръжката 2·8 см., съ нея 4·5 см. (обр. 139, 1). Лампичката има слабо заоблени плещи. Долната ѝ часть, която преминава въ низка, кржгла подставка, отчасти очупена, е изработена отдѣлно и е била споена съ капачето (дискътъ). Сжщо така отдѣлно изработена и после споена е била и дръжката, която има две канелюри и завършва съ сърцеобразенъ листъ. Съ течение на времето, обаче, спойката на тѣзи три части се е разпаднала и тѣ сж намѣрени по отдѣлно. По своята форма тази лампичка стои най-близко до онзи типъ римски лампи, характерни за I и отчасти II в. сл. Хр., фитилникътъ на които е фланкиранъ

Обг. 138. — Бронзова патера отъ Стралджа.
Fig. 138. — Patère en bronze de Straldja.

Обр. 139. — Бронзова лампа и бронзова чаша отъ Стралджа.
Fig. 139. — Lampe et gobelet en bronze de Straldja.

[1]) Й. Ивановъ, цит. съч. стр. 168 обр. 6.

отъ дветѣ страни съ дѫги.[1]) Вследствие на това ние не можемъ въ никой случай да датираме нашата лампичка по-късно отъ срѣдата на II в. сл. Хр. Два близки въ много отношения на нашата лампичка екземпляра, които се датиратъ къмъ I—II в. сл. Хр., се пазятъ въ музеитѣ на Каселъ и Будапеща.[2])

Обр. 140. — Бронзовъ сѫдъ въ форма на бюстъ отъ Страланджа.
Fig. 140. — Vase en forme de buste en bronze de Straldja.

5. Бронзовъ сѫдъ въ форма на бюстъ съ подвижна дръжка, вис. 21 см., съ дръжката 28 см. (обр. 140). Отгоре на главата има кръгло отвърстие съ диам. 4 см., затуляно съ капаче, което сега липсва. Бюстътъ отдолу е хоризонтално прерѣзанъ и отворъ е покритъ съ бронзова плочица, която е била споена съ олово. Сѫщо така споена е била и подставката на сѫда, съ сложно профилувана цилиндрична форма. Както плочката, така и подставката сѫ намѣрени отлепени. Дръжката на сѫда е широка и плоска, двата ѝ края преминаватъ въ лебедови глави.[1]) Бюстътъ представя младъ момъкъ, който носи на шията си кордонъ съ нѣкакво украшение, може би bulla, само че съ малко по-особена форма.[2]) Лицето е идеализирано. Изобилна коса, цизелирана въ видъ на пламъкообразни кичури, твърде схематично възпроизведени, пада надъ низкото чело, по плещитѣ и раменетѣ. Бюстътъ отпредъ е моделиранъ грижливо и съ подробности, а задната часть е предадена грубо и повърхностно.

Точното предназначение на този видъ сѫдове, разпространени извънредно много въ Египетъ и севернитѣ римски провинции, особено презъ императорската епоха, не може напълно да се обясни. Изказвани сѫ най-различни предположения, но като най-приемливо за сега изглежда мнението на Goessler[3]), че въ тѣзи сѫдове сѫ били съхранявани разни благовонни зърна и корени. Отъ проучването, което е правено върху

[1]) Ср. Cagnat-Chapot, Manuel d'archéologie romaine II, стр. 473, обр. 1, 2.
[2]) M. Bieber, Die antiken Skulpturen und Bronzen in Cassel, № 426; Supka, Archaeol. Anzeig. 1915, стр. 27 и 28, обр. 6.

[1]) Дръжки съ лебедови глави сѫ характерни главно за римската епоха. Ср. Stern, Ein Bronzegefäss in Büstenform, Oesterr. Jahresh. VII, 1904, стр. 198.
[2]) Daremberg-Saglio, Dict. I, стр. 754 сл.
[3]) Antike Büstengefässchen aus Metall, у W. Amelung, Antike Plastik, стр. 77, 78, 85.

цѣла редица подобни сѫдове въ форма на бюстъ отъ различни мѣста и епохи, е установено едно интересно съотношение между относителната старость на сѫда и формата на неговата дръжка, а именно, колкото сѫдътъ е отъ по-късно време, толкова неговата дръжка е по-извита, по-дѫговидна.[1]) Като вземемъ предъ видъ това съотношение, ние можемъ да датираме нашия сѫдъ най-късно къмъ срѣдата на II в. сл. Хр.

6. Две бронзови стригили. Едната е счупена на две части, а другата на три отъ селянитѣ, като разглеждали находката. Стригилитѣ сѫ украсени съ врѣзани прави и зигзагообразни линии, отчасти заличени отъ патината.

7. Медна кана (oinochoe), вис. 25·5 см., дръжката сега липсва (обр. 141).

Обр. 141. — Медна кана отъ Страланджа.
Fig. 141. — Cruche en cuivre de Straldja.

Обр. 142. — Медна кана въ Софийския музей.
Fig. 142. — Cruche en cuivre au Musée de Sofia.

Личи само спойката на търбуха. Както изглежда, горната часть на дръжката въ форма на пръстенъ е обхващала шийката на каната и е била не само споена, но и прикована, както показватъ двете дупки. Каква е била формата на устието на сѫда, дали кръгла или трилистна, не може да се каже, защото не само, че устието е отчасти очупено и като че ли нарочно свито въ улей за изливане, но и ръ-

[1]) Пакъ тамъ, стр. 81.

боветѣ сѫ безразборно нарѣзани, извити и плътно притиснати къмъ вѫтрешната или външна стена на отвърстието. Шийката на каната е конусообразна, а плещитѣ съвсемъ слабо наведени, така че образуватъ съ търбуха остъръ рѫбъ. Формата на каната е твърде своеобразна. Тя напомня твърде много нѣкои сѫдове открити въ германски и късно-римски гробове.[1]) Единъ сѫдъ съ подобна форма е намѣренъ при Кьолнъ[2]) и произхожда отъ римско погребение, което може съ сигурность да се датира, благодарение на намѣрената тамъ римска монета, отъ втората половина на IV в. сл. Хр. Близо до този късно-римски сѫдъ, обаче съ форма, която показва по-нататъшно развитие, е една кана намѣрена въ аламански гробъ въ околностьта на Dettingen (Германия).[3]) Въ сбиркитѣ на Софийския музей се пази единъ меденъ сѫдъ (ойнохое), който е подобенъ на стралджанската кана, но показва една много по-развита форма (обр. 142). Високъ е 25 см., има кръгло устие, отпредъ свито въ улей. Дръжката е желѣзна, горният ѝ край въ видъ на пръстенъ обвива шията, а долният е билъ вѣроятно запоенъ за търбуха на каната. Около шията на сѫда се увива и друга желѣзна пластинка, предназначението на която не е ясно. Плещитѣ на сѫда сѫ профилувани, дъното, което сега липсва, е било изработено отдѣлно и запоено. За жалость, както мѣстонахождението на сѫда, така и обстоятелствата при които е билъ намѣренъ, не сѫ известни. Други две медни кани, напълно аналогични на този сѫдъ, произхождатъ отъ околноститѣ на Sissek и Vinkovici (Харватско). Важно при тѣхъ е обстоятелството, че тѣ могатъ да се отнесатъ и къмъ втората половина на III в. сл. Хр.[1]) Изобщо, сѫдоветѣ отъ вида на стралджанската кана не могатъ да се включатъ въ нѣкакви тѣсни и точно опредѣлени граници по време. Това ни дава право, като вземемъ предъ видъ и по-простата форма на нашата кана, да я отнесемъ къмъ една още по-ранна епоха, напр. къмъ срѣдата на II в. сл Хр., къмъ което време, както видѣхме, могатъ да се датиратъ бронзовата лампичка и сѫдътъ-бюстъ.

Обр. 143. — Бронзовъ предметъ отъ Стралджа.
Fig. 143. — Objet en bronze de Straldja.

8. Бронзова обла пръчица, дълга 7 см. (обр. 143). Единиятъ ѝ край е извитъ и завършва съ глава на патка, а другиятъ, сѫщо така малко превитъ, е плоско заостренъ. Този предметъ, предназначението на който не може лесно да се опредѣли, бѣ намѣренъ пъхнатъ въ самата медна кана.

[1]) Ср. Hoffiller, Antike Bronzegefässe aus Sissek, Oesterr. Jahresh. XI, 1908, Beibl. стр. 133 сл.; сѫщо de Ridder, Les bronzes antiques du Louvre II, № 2736.

[2]) Гл. Fremersdorf, Spätrömische Bronzegefässe aus Köln, Germania XII, 1928, стр. 173, 175, 176, обр. 2.

[3]) Пакъ тамъ, стр. 177.

[1]) Hoffiller, цит. съч. стр. 133, обр. 91.

Вънъ отъ гробницата сѫ намѣрени:

9. Елипсовиденъ легенъ отъ медь, дълж. 43·5 см., шир. 32 см. Обр. 144. Дъното е съ слабо изпъкналъ пѫпъ. Ржбътъ на отвора е обърнатъ на вънъ и е слабо наклоненъ. Легенътъ е сравнително добре запазенъ, цѣлиятъ е покритъ съ зелена грапава па-

Обр. 144. — Меденъ легенъ отъ Стралджа.
Fig. 144. — Cuvette en cuivre de Straldja.

тина, която го е пробила само на нѣкои мѣста. По стенитѣ се забелязватъ следи отъ варовито вещество.

10. Мраморенъ тълчокъ въ форма на свитъ палецъ, вис. 8 см. (обр. 145).

Обр. 145. — Мраморенъ тълчокъ отъ Стралджа.
Fig. 145. — Pilon en marbre de Straldja.

Мѣстото на нокъта е разграничено съ три паралелни нарѣза, гънката на свиването е отбелязана сѫщо съ врѣзана линия. Тълчокътъ горе и долу е очупенъ. Подобенъ мраморенъ тълчокъ заедно съ чутурката—една плоска паница снабдена съ три дръжки и улей за изливане — е билъ намѣренъ въ една гробница при с. Орумъ-Кьой, Бургаско.[1]) Трѣбва да се предполага, че подобна чутурка ще е имало и при нашата гробница, но е била унищожена. Паметници отъ подобенъ родъ сѫ били твърде разпространени презъ римската епоха.[2]) Като се вземе предъ видъ крехкия материалъ, отъ който сѫ направени нѣкои отъ тѣхъ (особено бие на очи ронливия мраморъ на нашия тълчокъ), може да се предполага, че въ тѣзи сѫдове се е стривала нѣкаква мека материя; ето защо твърде правдоподобно е мнението, че тѣзи чутурки сѫ били употрѣбявани за приготовляване на лѣкарства.[3])

11. Желѣзенъ столъ, който се сгъва (обр. 146). Намѣренъ е при юго-източ-

[1]) Кацаровъ, ИАИ V, 1928/29, стр. 84.
[2]) Гл. Cagnat-Chapot, Manuel II, 434.
[3]) Daremberg-Saglio. Dict. III, стр. 2009.

ния жгълъ на гробницата въ разгънато положение, вис. 47 см., шир. 48 см., дълж. 40 см. Силно разяденъ отъ ръждата, а едната рамка е отчасти и строшена. Столътъ се състои отъ две правожгълни рамки съ страни

Обр. 146. — Желѣзенъ столъ отъ Страланджа.
Fig. 146. — Siège pliant en fer de Straldja.

60×48 см. и 60×36 см. Дългитѣ страни сж свързани съ по единъ винтъ. Горната страна на едната рамка завършва съ по една желѣзна топка. Съответната страна на другата рамка е разчленена на две отдѣлни части, които сжщо така завършватъ съ по една желѣзна топка и сж засилени съ перпендикулярни на тѣхъ пржчки, така че се образуватъ квадратни форми. Единъ столъ, много подобенъ на нашия, е билъ намѣренъ въ Унгария,[1]) а напоследъкъ у насъ се откриха още два екземпляра, единиятъ отъ които произхожда отъ неврокопско, а другия — отъ кюстендилско.[1])

Отъ описанието, което направихме по-горе на сждоветѣ отъ страланджанската могила, се вижда, че въ тази находка липсватъ такива предмети, възъ основа на които да опредѣлимъ съ по-голѣма точность времето, когато е извършено самото погребение. Повечето предмети представятъ форми, повтаряни по единъ и сжщи начинъ въ течение на нѣколко вѣка по редъ. Само при бронзовата лампичка и сжда-бюстъ има нѣщо по-типично, но и тукъ ние трѣбва да се колебаемъ между втората половина на I и първата половина на II в. Все пакъ възъ основа на тѣзи два сжда ние бихме могли да датираме гробницата най-късно къмъ срѣдата на II в. сл. Хр.

Д. П. Димитровъ

[1]) По рисунка у H. Lehner, Ein gallo-römischer Wagen aus Frenz an der Inde im Kreis Düren, Bonner Jahrb. 128, 1923, стр. 58.

Новооткрити старини отъ Търновския музей.

1. На единъ км. юго-западно отъ селото Добри Дѣлъ, Горно-Орѣховско, се намира Михневата височина, наречена така отъ името на собственицата (обр. 147). Височината, която отъ далече прилича на могила, въ основата си се състои отъ баремски варовникъ, който се подава на повръхностьта ѝ. На изтокъ отъ нея протича потокътъ Печенъ-Каракла, а на западъ Пехчанъ дере, които се сливатъ на едно и отиватъ на северъ. Въ околностьта

[1]) Гл. по-доле Велковъ, Новооткрити старини.

ѝ има доста извори. Размѣритѣ ѝ сѫ: вис. 50 м., диам. 150 м. Дълго време двамата собственици на нивитѣ върху нея, Никула Михнева и Никола Атанасовъ, намирали множество монети, отъ които по-голѣмата часть предавали въ мѣстната прогимназия. Това дало поводъ на учителя при сѫщата прогимназия, г-нъ Гр. Геновъ, да направи разкопки съ ученицитѣ презъ пролѣтнитѣ трудови дни 1932 год. Посе-

Обр. 147. — Михнева височина при Добри-Дѣлъ, Горно-Орѣховско.
Fig. 147. — La colline Mihnéva près du village Dobri-Del (arrond. de Gorna-Orehovitsa).

тихме разкопкитѣ и разгледахме мѣстото.[1]) Указа се, че новооткритиятъ зидъ е билъ построенъ по склоноветѣ на височината и я е заграждалъ въ форма на окрѫжность, дълга надъ 200 м. Сега е разрушенъ и посоката му личи по натрупаната върху него пръсть. Новооткритата часть отъ него е дълга 50 м. Направенъ е отъ обикновени ломени камъни (варовникъ), изгладени по външната страна и споени съ извънредно твърдъ хоросанъ, отъ варь, пѣсъкъ и счукани керамиди и тухли. Дебелъ е 2 м., а отъ външната страна е измазанъ съ нѣколко сантиметрова мазилка отъ сѫщия хоросанъ. Архитектурнитѣ му особености сѫ пиластритѣ, чиято лицева страна варира отъ 1 до 1·10 м., а страничнитѣ отъ 30 до 60 см. Обр. 148. Откритиятъ зидъ има следното разпредѣление: отъ северъ почва съ кръгла полусрутена кула, следъ което се редятъ зидъ 5 м., пиластъръ 1·10 м., зидъ 8·80 м., входъ, чиито размѣри не могатъ да се опредѣлятъ, зидъ 5 м., пиластъръ 1 м., зидъ 6·40 м., пиластъръ 1 м., зидъ 5 м. и последниятъ пиластъръ, който е закритъ наполовина въ земята.

Намѣрени сѫ доста предмети: множество глинени прешлени, части отъ тухли и керамиди, части отъ кюпове съ успоредни и плитки канелюри по външната страна и пр. Най-много сѫ монетитѣ, които и днесъ се намиратъ изъ нивитѣ по височината. Тѣ се разпредѣлятъ както следва: сребърни отъ Филипъ II Македонски, римски

[1]) Цвѣтѣ бѣли петна въ лѣво на височината сѫ разкопкитѣ. Вижъ обр. 147.

медни отъ Маркъ Аврелия и жена му Фаустина, Каракала, Каракала и Гета, Юлия Домна, Аврелианъ, Валерианъ, Диоклецианъ, Константинъ, Юстинианъ, сребърни отъ Гета и пр. Нѣкои отъ монетитѣ сж сѣчени въ Nicopolis ad Istrum. Отъ византийскитѣ имаме отъ Комнинитѣ, а отъ българскитѣ сребърни отъ Михаилъ Шишманъ и Иванъ Александъръ съ сина му Михаилъ.

2. Долна часть отъ мряморна оброчна плочка съ релиефъ на тракийския конникъ и надписъ на долната рамка; вис. 33, шир. 31, деб. 4 см.; височина на буквитѣ 18 мм. Запазенъ е дѣсниятъ кракъ на конника и на коня, подъ който лъвъ напада поваленъ на преднитѣ си крака бикъ (обр. 149). Надписътъ се чете: Αἴλιος κλαύδι(ο)ς ὑπὲρ τ[ῆς κοι]νῆς σωτηρίας ἀνε(ἐ)θηκεν. Плочката е намѣрена въ лозята на с. Козловецъ, Свищовско.

3. Правожгълна оброчна плочка отъ мряморъ съ релиефъ на богиня Атина, съ надписъ на долната рамка и съ отчупенъ отъ долу лѣвъ жгълъ; вис. 16, шир. 12, деб. 2·5 см.; височина на буквитѣ 7 мм. Атина е права, облѣчена съ двойно препасанъ хитонъ, съ тѣло en face и съ лице въ профилъ. На главата си има атически шлемъ, въ лѣвата си обтегната напредъ ржка държи щитъ, а въ дѣсницата, дигната на горе, кжсо копие, готова да го хвърли (обр. 150). Надписътъ се чете: [Ὀλυ]μπεία Μαρκίδ[ου Ἀρτ]έμιδι εὐχαριστήριον.

Обр. 148. — Античната стена, открита на Михневата височина.
Fig. 148. — La muraille antique découverte sur la colline Mihnéva.

Посвещаването на оброчната плочка на богиня Артемида, както гла-

Обр. 149. — Оброчна плочка на тракийския конникъ отъ Козловецъ, Свищовско.
Fig. 149. — Bas-relief du cavalier thrace provenant de Kozlovets (arrond. de Svichtov).

Обр. 150. — Оброчна плочка на Атина отъ Върбовка, Севлиевско.
Fig. 150. — Bas-relief d'Athéna provenant de Vărbovka (arrond. de Sévliévo).

си попълнениятъ надписъ, вмѣсто на богиня Атина, представена на плочката, трѣбва да се обясни съ грѣшката на майстора, който е размѣнилъ имената на двете богини. Плочката е намѣрена въ землището на с. Върбовка, Севлиевско. И двата паметника сж прибрани въ музея на В.-Търново.

Д. Цончевъ
Т. Николовъ

Римска гробница отъ Бѣлене.

Отъ нѣколко години почти всѣко лѣто пионерната дружина отъ Никополъ прекарва на лагеръ въ с. Бѣлене, Свищовско. Презъ августъ 1929 год. по заповѣдь на командира на дружината една отъ могилитѣ около лагера била пресѣчена съ изкопъ за граница на лагера, при изкопаването на който съвсемъ случайно, почти въ срѣдата на могилата, била открита гробница съ детски, грубо дѣланъ саркофагъ отъ варовникъ (1·20 × 0·6 0 × 0·70 м.), похлупакътъ на който билъ строшенъ. Саркофагътъ сега се пази въ понтонното отдѣление на дружината въ Бѣлене.

По сведения, добити отъ г. Т. Петровъ, началникъ на гара Бѣлене, въ саркофага, който билъ обърнатъ на изтокъ, не сж намѣрени други предмети, освенъ три изцѣло запазени глинени сждa отъ типичната римска керамика terra sigillata. Тѣзи сждове, два отъ които сж съ орна-

менти, сѫ прибрани въ Свищовския музей. На обр. 151 сѫ представени две гърнета (вис. 10 см., диам. на отвора 9 см.). Орнаментитѣ по дръжкитѣ сѫ въ форма на изпъкнали пръчици, а по горната половина на сѫдоветѣ сѫ представени главно стилизирани растения, между които сѫ разположени пѫпки, наредени въ шахматни редове или въ права линия.

Обр. 151. — Глинени сѫдове отъ римската гробница при Бѣлене.
Fig. 151. — Vases en argile provenant d'un tombeau romain de Béléné (arrond. de Svichtov).

Третиятъ сѫдъ е глинена стомничка, вис. 19·5 см., отъ сѫщия видъ керамика, съ две дръжки, едната отъ които е счупена.

Подобни грубо дѣлани саркофази на това мѣсто сѫ намирани доста много и по-рано, нѣкои отъ които се пазятъ въ селскитѣ дворове. Като се има предъ видъ това, може да се приеме, че мѣстото западно отъ гарата, дето е лагерътъ, представя старъ некрополъ. Затова говорятъ и многото могили наоколо.

Ст. Стефановъ

Къмъ историята на древна Тракия.

Византийскиятъ хронографъ Малаласъ (стр. 236, 1 Bonn.) съобщава въ една кратка бележка, че императоръ Тиберий основалъ въ Тракия градъ съ име Тиберия. Въ други известия тоя градъ не се споменува. На това сведение на Малаласъ обърна внимание неотдавна проф. В. Веберъ, който въ едно свое изучване върху хрониката на Малаласъ [1]) дохожда до заключение, че нѣмаме основание да се съмняваме въ неговата достовѣрность.

За сѫдбата на Тракия въ време на императора Тиберия имаме достатъчно известия. [2]) Следъ смъртьта на тракийския царь Реметалкъ (13 г. сл. Хр.) императоръ Августъ раздѣ-

[1]) W. Weber, Studien zur Chronik des Malalas. Festgabe für A. Deissmann, стр. 42 сл.
[2]) Тацитъ, Анали II, 64 сл.; III 38 сл.; IV 64 сл.; Светонъ, Тиберий 37.

лилъ Тракия между неговия синъ Котисъ и неговия братъ Рескупорисъ. Първиятъ получилъ източна Тракия, която била по-културна и обхващала и гръцкитѣ побрѣжни градове, а на Рескупориса била дадена северо-западната планинска и бедна часть на Тракия. Последниятъ не билъ доволенъ отъ тоя дѣлежъ и почналъ отъ самото начало да работи за премахването на Котиса и обединението на цѣла Тракия подъ своя власть. Въ време на Тиберия Рескупорисъ успѣлъ да постигне цельта си; обаче Тиберий се намѣсилъ енергично, Рескупорисъ билъ заточенъ въ Александрия, дето скоро билъ убитъ. Следъ това малолѣтнитѣ деца на Котиса получили бащиното си царство, което трѣбвало да се управлява отъ римски настойникъ назначенъ отъ Тиберия (19 г. сл. Хр.). Синътъ на Рескупорисъ, Реметалкъ II, получилъ западната часть на Тракия. Обаче свободолюбивитѣ тракийски племена на Родопитѣ не искали да се примирятъ съ римското покровителство; вдигнало се възстание, което постепенно обхванало цѣла Тракия. Реметалкъ II, който сѫщо симпатизиралъ на Римъ, билъ обсаденъ въ Пловдивъ. Обаче скоро се явилъ на помощь римскиятъ легатъ на Мизия, който разгонилъ възстаницитѣ и освободилъ Реметалка (21 г. сл. Хр.). Сега Римъ почналъ да прилага по-сурови мѣрки; особено тежалъ на тракитѣ силниятъ наборъ на войници, които били изпращани да служатъ въ други провинции. Въ 25 г. сл. Хр. пламнало ново възстание, въ което се проявили съ страшна сила фанатичното свободолюбие и неустрашимость на тракитѣ. Тѣ завзели планинскитѣ крепости, скрили тамъ женитѣ и старцитѣ и се приготвили за отчаяна съпротива. Намѣстникътъ на Македония Попей Сабинъ повикалъ на помощь мизийскитѣ войски, къмъ които се присъединилъ и Реметалкъ съ тракитѣ, които останали вѣрни на Римъ. Тацитъ описва подробно борбата съ храбритѣ тракийски планинци; стѣснени и обсадени отъ неприятелската войска, лишени отъ вода и храна, тѣ отчасти се самоубили или предали, отчасти си пробили пѫть съ орѫжие въ рѫка. Суровата зима турнала край на войната.

Веберъ съ право изтъква, че съ покоряването на тракитѣ въ планинитѣ северно отъ Филипополъ се отварялъ по-свободенъ достѫпъ отъ Бѣломорския брѣгъ къмъ далечната провинция Мизия. За сега тая важна мѣстность е била оставена подъ властьта на Реметалка, който се ползувалъ съ довѣрие и при Тиберия, и при неговия наследникъ Калигула. Римската политика се отличавала съ бавность и осторожность; тепърва въ 44 г. сл. Хр. Тракия е била обърната въ римска провинция.

Стариятъ Пловдивъ е лежалъ на кръстопѫть на два важни друма: единиятъ отъ северъ къмъ югъ, който свързвалъ Мизия съ бѣломорския брѣгъ; другиятъ свързвалъ Византия съ дунавската область. Пѫтьтъ отъ северъ къмъ югъ добилъ особно военно и търговско значение следъ покоряването на Дакия отъ Траяна. Тиберий, натоваренъ да потуши панонското възстание (6—9 г. сл. Хр.), трѣбвало да обърне внимание на източния пѫть, който отъ Виминациумъ презъ Нишъ и Сердика водѣлъ къмъ Пловдивъ и свързвалъ една съ друга провинциитѣ на Илирикумъ. Тоя ва-

женъ друмъ трѣбвало да бѫде осигуренъ; борбата съ планинскитѣ траки споредъ Вебера е била значителна стѫпка къмъ тая цель.

Веберъ е наклоненъ да приеме, че гр. Тиберия или е билъ тъждественъ съ Филипополъ, който тогава ще да е билъ укрепенъ и снабденъ съ градска уредба, или е билъ новъ градъ, основанъ на мѣстото, дето тракитѣ били победени отъ римлянитѣ. Тоя въпросъ не може да се реши, защото градъ Тиберия не се споменува отъ други автори. „Въ всѣки случай, казва Веберъ, ние добиваме нова изходна точка за градската уредба въ вѫтрешностьта на Тракия и часть отъ общата организация на северо-източния край на империята въ единъ моментъ на преходъ, на бавно, сигурно затвърдяване на дѣлото на Цезаря и Августа.“[1]) Все пакъ обстоятелството, че гр. Тиберия, основанъ въ 26 г. сл. Хр., не се споменува отъ другъ изворъ, буди известно съмнение. Ако той е билъ основанъ на мѣстото на Филипополъ, може да предположимъ, че името Тиберия по-късно било изтикано отъ името Trimontium, което ни е предадено като име на Пловдивъ.[2]) Обаче ние сме по-наклонни да приемемъ, че Тиберия е билъ основанъ на друго мѣсто, по-близо до Балкана, може би на мѣстото на днешното с. Хисарь, дето сигурно е сѫществувало по-старо тракийско селище. Но, разбира се, това е само предположение.

Г. И. Кацаровъ

[1]) За Тракия въ време на Тиберия ср. сега и основнитѣ изследвания на C. Patsch, Sitzungsber. der Wien. Akad. Bd. 214, 1, стр 122 сл.

[2]) Kalopothakes, De Thracia prov. rom. 42.

Новъ първобългарски надписъ.

Презъ лѣтото на 1932 г. младиятъ нѣмски славистъ Bernd von Arnim предприе съ помощьта на езиковедския отдѣлъ на Балканската комисия въ Виена научно пѫтуване изъ България, за да събере остатъцитѣ отъ езика на първобългаритѣ. За тази цель той е проучилъ всички първобългарски надписи на гръцки езикъ. Въ своето предварително съобщение Arnim издава единъ непубликуванъ до сега първобългарски надгробенъ надписъ отъ с. Калугерица.[1]) Този надписъ е издълбанъ на единъ откѫслекъ отъ колона съ размѣри: дължина 77 см. и диаметъръ 41 см. Височината на буквитѣ е $5^1/_2$—6 см., а ширината 2—4 см. Надписътъ е билъ намѣренъ отъ селянина Енчо Рачевъ въ неговата нива, дето се забелязвали слаби следи отъ постройка, и отнесенъ въ неговия дворъ. Arnim чете и допълва надписа така:

[κάνας ὐβιγι Ὁμουρτάγ]
Κα . νος [θρεπτὸς ἄ]νθρο-
π[ό]ς μθ [ἴτον κ(ὲ) ἀπέ]θανε-
ν ἰς τῖν . . . . . .
. 5

Къмъ редъ 2 и 4 авторътъ забелязва: Sehr schade ist, dass der dritte Buchstabe in der ersten erhaltenen Zeile spurlos verschwunden ist, so dass der urbulgarische Name Κα . νος nun verstümmelt ist. In Z. 4 könnte man vielleicht ergänzen ν ἰς τῖν [γῖν ὅπθ ἐγενίθιν.

[1]) B. von Arnim, Vorbericht über eine Studienreise durch Bulgarien. Anzeiger der Akademie der Wissenschaften in Wien, phil.-hist. Klasse 1932 Nr. IX.

Обаче за съжаление издателтъ е изпусналъ изъ предъ видъ, че всички до сега известни надгробни първобългарски надписи сж съставени по една строго опредѣлена схема: — κανὰς ὑβιγὶ Ὁμουρτάγ — името на покойника — титла — θρεπτὸς ἄνθροπός μου ἐγένετο (или ἶτον) — где е умрѣлъ — къмъ кой родъ принадлежи. Следователно κα . νος е часть отъ титлата ταρκάνος, а не име. Празното мѣсто между А и N не изключва нашето допълване. Защото много е възможно каменодѣлецътъ да е издълбалъ поради неизвестни причини буквата N малко по-далечъ отъ буквата А, отъ колкото е трѣбвало, а сжщо така не е невѣроятно -κανος да е било издълбано съ двойно ν, както е напр. καννάς въ Търновския Омуртаговъ надписъ. Предложението γὶν ὅπου ἐγενίθιν за редъ 4 е малко вѣроятно. По всѣка вѣроятность тукъ е стояло нѣкое географско название, може би на градъ, напр. τὶν Ἰλισκάν. И така цѣлиятъ надписъ трѣбва да се чете по следния начинъ:

1. [κανὰς ὑβιγὶ Ὁμουρτάγ]
   [. . . . . ταρ-]
   κάνος [θρεπτὸς ἄ]νθρο-
   π[ό]ς μου [ἶτον κὲ ἀπέ]θανε-
5. ν ἰς τὶν . . . . . .
   . . . . . .

Знаковетѣ предъ р. 3 и 4 Arnim приема за писмени.

В. Бешевлиевъ

По заздравяването на старитѣ архитектурни паметници.

По поводъ на бележката за „Възстановяване на Балдуиновата кула“, помѣстена въ томъ VI на „Известията“, стр. 298 сл., въ която се казва, че това възстановяване станало „по желание и съ срѣдства на М-вото на общ. сгради, пжтищата и благоустройството“, получихме отъ г-на проф. Г. Данаиловъ, бившъ министъръ на О. С. П. и Бл., следното писмо:

М-вото на О. С. П. и Бл-то никога отъ 50 години не се е интересувало отъ старинитѣ и не е показвало лична инициатива за тѣхното възстановяване. Когато поехъ Министерството, една отъ грижитѣ ми бѣ да взема мѣрки и отпустна кредитъ за възстановяване на по-важнитѣ стари български паметници. Планътъ ми бѣше:

I. Да се възстанови Балдуиновата кула; заедно съ нея да се закрепятъ на „Царевецъ“ и „Хисаря“ остатъцитѣ отъ околовръстната стена съ циментъ или хидравлическа варь, за да се запази за по-дълги времена тая стена, която инъкъ изчезва и не остава дори следи; да се реставрираятъ и закрепятъ дветѣ църкви въ Търново — Св. Четиридесеть и Св. Димитръ. За изпълнение на тая работа азъ назначихъ специална комисия отъ познатитѣ наши археолози и заедно съ г. Рашенова, следъ като самъ проучихъ въпроса, избрахме за образецъ, по който да стане възстановяването на кулата, известната Червенска кула. За закрепване съ циментъ на тази кула, азъ разпоредихъ до Русенското окр. инженерство.

II. Въ моя планъ влизаше така сѫщо да се реставрира и приспособи въ форма най-близка до първоначалната „Асѣновата крепость“. За тая цель бѣ назначена специална комисия, която да отиде на мѣстото и проучи всестранно въпроса. Презъ май 1931 г. лично ходихъ до мѣстото, отпустнахъ 200,000 лв. кредитъ, който се одобри и отъ Фин. М-во и бѣхъ наредилъ специаленъ архитектъ да стои на мѣстото и ржководи поправкитѣ. Скоро обаче азъ напустнахъ М-вото и не ми е известна сѫдбата на моитѣ разпореждания.

III. Разпоредихъ сѫщо: 1) Да се реставрира и закрепи църквата на Драгалевския монастиръ, като ржководството се възложи на г. проф. Й. Ивановъ; 2) Да се реставрира и църквата Св. Георги въ София. — Кредити и за тѣзи работи бѣха отпустнати.

IV. Наредихъ изучвания за закрепване на камбанарията въ гр. Свищовъ, църквата Св. Троица. Отпустнахъ кредита отъ 250,000 лв.; назначихъ и търга, който и стана. Обаче работитѣ по-нататъкъ сѫ спрени отъ моя замѣстникъ.

V. За закрепване на „Камилитѣ“ въ Хисаря сѫщо така отпустнахъ сумата 10,000 лв., която и послужи за повторно и по-солидно закрепване.

VI. Въ плана ми бѣше да се реставрира и църквата въ гр. Никополъ, за която преданието говори, че е съзидана отъ Апостолъ Андрея, до кѫдето той лично билъ дохождалъ, разбира се, ако въ случая не се смѣсва този християнски Никополъ съ Nicopolis ad Istrum.

Соломонъ Рейнакъ †.

На 3 ноември 1932 год. се помина на 74-годишна възрасть знаменитиятъ френски археологъ Соломонъ Рейнакъ, който бѣше действителенъ членъ и на нашия археологически институтъ. Научното дѣло на Рейнака е огромно. То засѣга не само античната и предисторическа археология, но така сѫщо и изкуството на ренесанса, както и историята на религиитѣ. Голѣми услуги указаха на ученитѣ различнитѣ „репертоари“ на Рейнака, въ които той бѣ възпроизвелъ, въ твърде достѫпна и практична форма, огромно количество паметници. Рейнакъ следѣше съ интересъ сѫщо така и открититѣ у насъ археологически паметници. Той не само възпроизведе голѣма часть отъ тѣхъ въ своитѣ репертоари, но на нѣкои отъ тѣхъ посвети и специални студии. Въ продължение на 30 години Рейнакъ бѣше и директоръ на списанието Revue archéologique, което той ржководѣше съ голѣма компетентность. Сѫщевременно той бѣше директоръ на музея въ Сенъ-Жерменъ и професоръ въ Лувърската школа. Съ неговата смърть Франция губи единъ отъ своитѣ най-голѣми учени,

Б. Ф.

Новооткрити старини

Съобщава **Ив. Велковъ**

Филиповци (Софийско). — Мраморна плочка, горе закржглена; висока 23 см., широка 19·5 см., дебела 3·3 см. Сега въ Народния музей, инв. 6503; обр. 152.

Обр. 152. — Мраморна плочка съ образъ на Митра отъ Филиповци.
Fig. 152. — Bas-relief de Mithra provenant de Philippovtsi (arrond. de Sofia).

Релиефътъ, съ образа на Митра, е раздѣленъ на две полета. Въ горното поле Митра съ обикновено облѣкло убива бика. Подъ бика пълзи къмъ дѣсно змията. Предъ бика стои Каутесъ съ кръстосани крака. Задъ бика се вижда Каутопатесъ съ наведена надолу факла. Надъ главитѣ на дадофоритѣ неясни бюстове на Солъ и на Луната. Въ горния дѣсенъ жгълъ Митра съ вдигнати нагоре ржце израства отъ една скала.

Долното поленце е разпредѣлено въ четири сцени: а) въ лѣво се подава предна часть на лъвъ; б) въ следната сцена е представенъ Митра, който поставя ржката си върху едно колѣничило предъ него лице (Солъ); в) две лица полулегнали върху легло (пиршество на Солъ и Митра); г) въ последната сцена Солъ, застаналъ върху колесница, теглена отъ единъ конь, простира ржка къмъ Митра, който сжщо се е качилъ на колата.

Сливница. — Оброчна плочка отъ едрозърнестъ мрамморъ, горниятъ край закржгленъ, вис. 19 см., шир. 16·7 см., деб. 3·7 см. Въ вдълбнато поле изображение на тракийски конникъ въ високъ релиефъ, съ кжса туника и развята назадъ хламида. Лицето, обърнато напредъ, очукано. Съ дѣсната си ржка конникътъ държи убита сърна, захапана отъ две кучета, стжпили съ преднитѣ си крака върху кржгълъ предметъ. Върху главата на коня перчанъ. Обр. 153. На горното поле надписъ.

ΑΣΚΛΗΠΙЏ //////

На долната рамка останка отъ надписъ

ΑΓΑΘΗΜΕΡΟΣ ////
// ΑΔ ///////

— Отъ тукъ произхожда и другъ мраморенъ фрагментъ съ изображение на тракийски конникъ съ размѣри 16 × 12 см. Отъ релиефното изобра-

жение е запазенъ крака и часть отъ предната половина на коня, сѫщо часть отъ дрехата на лицето, което е стояло предъ коня.

Тѣзи плочки произхождатъ отъ едно светилище на тракийския конникъ, което се намира 6—7 клм. сев.-западно отъ Сливница въ единъ гледно мѣсто. Плочкитѣ сега сѫ въ Народния музей, инв. 6384.

Чурекъ (Софийско). — При разширяване на пѫтя за Чурекъ, подъ селото, въ нивата на Димитъръ Дългата лъжа, билъ откритъ гробъ. Върху скелета на погребания ще трѣбва да сѫ намѣрени повече предмети, но сѫ

Обр. 153. — Мраморна плочка съ тракийски конникъ отъ Сливница.
Fig. 153. — Bas-relief du cavalier thrace provenant de Slivnitsa (arrond. de Sofia).

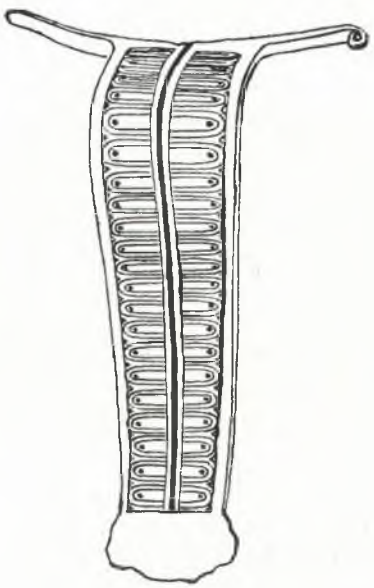

Обр. 154. — Бронзова дръжка отъ Чурекъ.
Fig. 154. — Anse en bronze de Tchourek (arrond. de Sofia).

въртопъ, въ мѣстностьта Дремливото тръне. Въ скалнитѣ стени на светилището сѫ издълбани ниши съ различна голѣмина за поставяне на плочкитѣ. Виждатъ се и следи отъ стени на нѣкаква постройка. Заедно съ горнитѣ плочки е намѣрена и една бронзова монета отъ римския императоръ Максимианъ (286—310 г.). Светилището е било на високо, изприбрани и препратени въ Народния музей отъ фелдшера Хр. Начевъ само една бронзова плоска дръжка отъ по-малъкъ сѫдъ (обр. 154), една бронзова токичка и една стъклена гривна.

Видинско. — Благодарение на усърдието на г. В. Атанасовъ, отъ Видинския край ни се поднасятъ вече ценни археологически находки. Тукъ ще споменемъ само нѣколко.

Обр. 155. — Мряморна статуйка на Юпитеръ Долихенъ отъ Видинско.
Fig. 155. — Statuette de Jupiter Dolichenus en marbre provenant des environs de Vidine.

1. Мряморна статуйка на Юпитеръ Долихенъ, вис. 38 см. Дѣсната ржка и краката отчупени. Юпитеръ съ фригийска шапка, въ броня и съ наметка, съ мечъ отъ дѣсната страна и съ мълния въ лѣвата ржка. Статуйката е изработена художествено, моделирана най-внимателно. Обр. 155.

2. Бронзова статуйка на Минерва, вис. 8 см., не особено художествено изработена. Дѣсната ржка, въ която е държала копието, вдигната нагоре и напредъ, лѣвата спустната надолу.

3. Бронзова главичка на орелъ, вис. 6 см., съ змия и клонче въ уста. Художествена изработка. Върху шийката часть отъ гердань, посребренъ. Обр. 156.

Всички тѣзи предмети, сега въ Видинския мѣстенъ музей, сж намѣрени при Хуния Алба надъ Дунава, близо до входа на римското селище.

4. Бронзова статуйка на Зевсъ, вис. 13·7 см. (обр. 157). Лѣвата ржка отчупена, въ дѣсната държи мълнията. Косата въ края на главата вчесана на кждрици. Зеницитѣ на очитѣ инкрустирани съ сребро. Патина тъмнозелена, но после изтъркvана отъ намѣрвачитѣ. Статуйката е моделирана най-внимателно. Високо художествена изработка. Явно е, че тази статуйка е пренесена отъ другаде въ нашитѣ земи. Намѣрена въ насипа, сринатъ отъ

Обр. 156. — Бронзова глава на орелъ отъ Видинско.
Fig. 156. — Tête d'un aigle en bronze provenant des environs de Vidine.

дъждоветѣ отъ хребета „Швърлигъ“, дето има едно светилище и три крепости въ развалини, раздалечени една отъ друга на по 3—4 клм. Тѣзи крепости сѫ свързани помежду

Обр. 157. — Бронзова статуйка на Зевса отъ Видинско.

Fig. 157. — Statuette de Zeus en bronze provenant des environs de Vidine.

Обр. 158. — Бронзова украса съ атрибути на Сабазия отъ Видинско.

Fig. 158. — Ornement en bronze avec les attributs de Sabazios provenant des environs de Vidine.

си съ единъ пѫть, направенъ отъ голѣми блокове, нѣкои отъ които се губятъ подъ дънеритѣ на дърветата.

Подъ една отъ тѣзи крепости, долу въ рѣката срещу с. Фунденъ (Кулско), въ мѣстностьта Св. Иванъ Пусти, билъ откритъ и единъ коридоръ, покритъ съ голѣми тухли. По пода, отъ дветѣ страни, сѫ били намѣрению коло десетина гърнета, счупени, нѣкои отъ тѣхъ пълни съ пръсть, а други съ пепель. Въ мѣстностьта „Циганела“, между селата Моллали и Гърци (Видинско), горе на хребета, въ една разорана нива е открито едно огнище и пещь, пълна съ малки глинени лампички отъ различна форма и голѣмина. Всички лампички носятъ на дъното отдолу печатъ въ негативъ IVN.

Между с. Тополовецъ и Добри. Долъ по шосето за Държаница сѫ

намѣрени на нѣколко мѣста: 1. Една гробница, разрушена, съ две стомнички, една бронзова фибула, една стрела, една лампичка съ надписъ Fortis, четири монети отъ Тиберия, две мониста отъ синкаво стъкло и единъ скелетъ. 2. На друго мѣсто било открито едно огнище, оградено съ голѣми камъни, три костени игли, една медна гривна и части отъ глинени сѫдове.

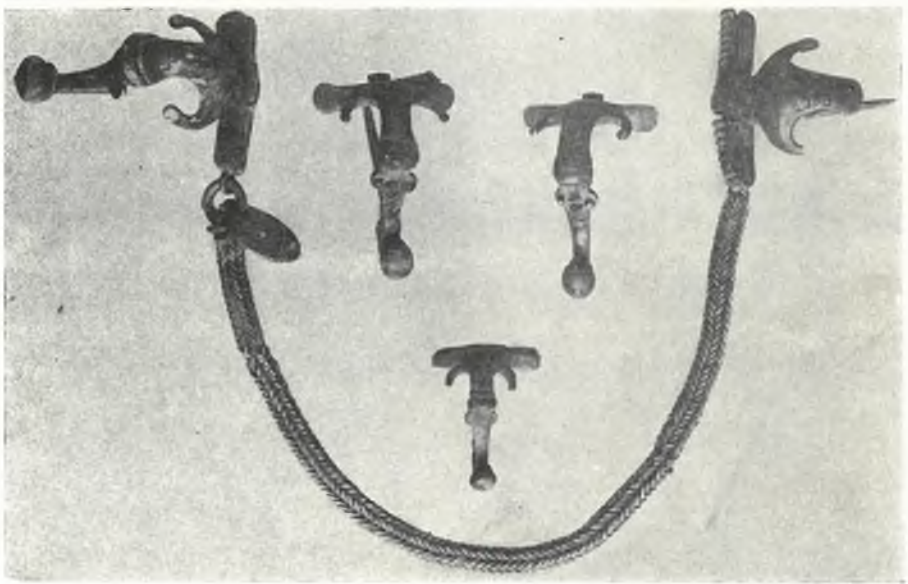

Обр. 159. — Сребърни фибули отъ Арчаръ.
Fig. 159. — Fibules en argent d'Artchar (Ratiaria).

5. На края отъ сведенията на г. В. Атанасовъ трѣбва да се спомене интересния предметъ обр. 158 — часть отъ бронзова украса, вис. около 10 см., изработена като клонче съ два стръка, съединени съ три листа, на което се виждатъ: паунъ съ разперена опашка, застаналъ между две борови шашарки върху гроздъ и други плодове, после орелъ и глава на мѫжъ, брадатъ, съ фригийска шапка. Върху стръка се увива змия. Фригийската шапка сочи на бога Сабазия, чийто култъ билъ широко разпространенъ въ Гърция и римската империя. Познати ни сѫ вотивнитѣ бронзови рѫце на този богъ, накичени съ разни атрибути. Тамъ винаги ще се видятъ главата на овена и змията. Орелътъ се срѣща по-рѣдко. Тукъ като нѣщо ново трѣбва да се смѣта паунътъ. Въ провинциитѣ на римската империя разпространението на култа на Сабазия върви успоредно съ разпространението на другитѣ ориенталски култове, особено тѣзи на Митра и Юпитеръ Долихенъ. Въ случая около Видинъ култътъ на Юпитеръ Долихенъ е вече достатъчно зарегистриранъ (ср. Roscher, Lex. s. v. Sabazios, 232 сл.; G. Kazarow, Oesterr. Jahreshefte XXVII, 168 сл.)

Арчаръ. — Отъ развалинитѣ на старата Ratiaria постѫпватъ непрекѫснато ценни археологически материали. Презъ 1932 г. отъ тукъ е купено и едно сребърно съкровище, което произхожда вѣроятно отъ гробъ. То се състои отъ седемь сребърни фибули, четири отъ тѣхъ свързани помежду си съ по една изплетена сребърна верижка (обр. 159 и 160). Голѣмината на фибулитѣ е различна, отъ 4—6 см. Верижкитѣ сѫ дълги 25 и 27 см. Дѫгитѣ на фибулитѣ наподобяватъ котви. Иглитѣ при дъното на фибулитѣ правятъ двойни завивки. Върху две отъ фибулитѣ, които сѫ били свободни, върху широката плоска горна часть на дѫгата сѫ поставени като украса топчета. Тукъ принадлежатъ още две торкви (обр. 161). Едната торква направена отъ два дебели и единъ тънъкъ телъ. Последниятъ запълва като орнаментъ празнитѣ мѣста. Тази торква е съ диаметъръ ок. 14 см. Другата торква е по-тънка и разчупена. Заедно съ тѣзи предмети тукъ сѫ намѣрени и две сребърни гривни, които по нищо не се различаватъ отъ гривнитѣ, носени до скоро на всѣкѫде у насъ (обр. 162). Подобна гривна е намирана и по-рано въ Арчаръ (ИАД III, 333, обр. 262). Всички предмети датиратъ отъ II в. сл. Хр. Сега въ Народния музей, инв. 6464—6476.

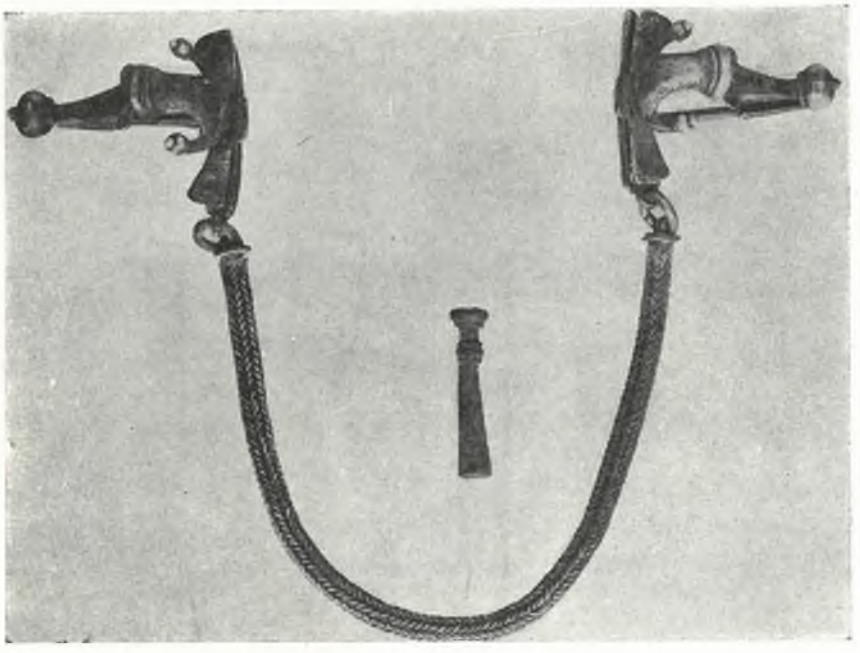

Обр. 160. — Сребърни фибули отъ Арчаръ.
Fig. 160. — Fibules en argent d'Artchar (Ratiaria).

— Отъ гробъ нѣкѫде изъ старото градище произхождатъ: 1) една стъклена гривна отъ трицвѣтно стъкло:

черно, маслинено и винено; диам. 7·7 см.; 2) втора стъклена гривна, сжщо толкозъ голѣма, съ черенъ маслиненъ и тъмно вишновъ цвѣтъ; 6) едно бронзово птиче върху кржгла подставка, кухо вжтре, вис. 8·2 см. Сега въ Народния музей, инв. 6477—6482.

Обр. 161. — Сребърни торкви отъ Арчаръ.
Fig. 161. — Torques en argent d'Artchar (Ratiaria .

Обр. 162. — Сребърни гривни отъ Арчаръ.
Fig. 162. — Bracelets en argent d'Artchar (Ratiaria).

3) една тънка бронзова отворена гривна, крайщата плоски, диам.6·8 см.; 4) една обикновена бронзова маска, вис. 4·2 см.; 5) единъ бронзовъ ключъ, дръжката въ форма на халка, вис. 3·7 см.;

Гигенъ. — Отъ Гигенъ произхожда една бронзова статуйка на Венера pudica, вис. 16·5 см., намѣрена още презъ 1925 г. Брадата на Венера е повредена съ ударъ на остро орждие.

Доста художествена изработка. Сега частно притежание. Обр. 163.

— Отъ тукъ произхожда и една главичка отъ мряморна статуйка на Аполонъ съ лавровъ вѣнецъ. Главичката е вис. 5·5 см. Сега частно притежание. Обр. 164.

Обр. 163. — Бронзова статуйка на Венера отъ Гигенъ.
Fig. 163. — Statuette de Venus en bronze de Ghighen (Oescus).

Обр. 164. — Мряморна главичка на Аполона отъ Гигенъ.
Fig. 164. — Tête d'Apollon en marbre de Ghighen (Oescus).

— Бронзова игла за коса, дълга 11·5 см. Въ горния край следи отъ позлата. Горната половина канелирана витлообразно. Иглата завършва съ топка. Намѣрена въ саркофагъ съ скелетъ на младо момиче въ мѣстностьта Манастиря заедно съ монета отъ Диоклециана (284—316 год.). Сега въ Народния музей, инв. 6388.

Гулянци (Никополско). — При прокарване на Карабоазката дига сж намѣрени: една обикновена късно-римска бронзова фибула, дълга 5·5 см., едно плоско бронзово пръстенче и около двадесеть бронзови монети отъ различни времена, отъ Неронъ (54—68 г.) до Максимъ (383—388 г.).

Сухинъ долъ. — Мряморна оброчна плочка, горе закржглена, вис. 27 см., шир. долу 26 см., деб. 3 см. Обр. 165.

Въ вдлъбнато поле Херакълъ и Дионисъ. Херакълъ съ младежко лице и кждрава коса, съ глава малко на

дѣсно, подпира дѣсната си ржка на кривака. Съ лѣвата ржка, на която е преметната лъвската кожа, държи гроздъ. Главата на Диониса и сатира очукани. Въ лѣвата ржка Дионисъ държи тирза, съ дѣсната — урна, отъ която изтича течность, поемана отъ пантерата. Въ свободното поле горе три грозда. На долната рамка надписъ

Καλλίμορπος εὐχήν.

Плочката е намѣрена въ мѣстността Сопотъ при реголване на лозе. Сега въ Нар. музей, инв. 6490.

Обр. 165. — Мряморна плочка съ Хераклъ и Дионисъ отъ Сухинъ-долъ.
Fig. 165. — Bas-relief en marbre de Souhin-Dol (arrond. de Plévène).

Лисецъ (Ловчанско). — Камея отъ трицвѣтенъ ахатъ — бѣлъ, жълтъ и ясно-кафявъ, вис. 4·5 см., шир. 2·5 см. Бюстъ на жена съ продълговато лице, косата спусната подъ ушитѣ, облѣчена въ туника безъ ржкави. Обр. 166. Народенъ музей, инв. 6370.

Брусенъ (Тетевенско). — Златна обеца, вис. ок. 3 см., съ тежина 8·8 гр., направена отъ две части. Горната половина въ дъното украсена съ филигранъ, въ края съ конусовидно топче. Долната половина представя куха пирамидка, съ топчести орнаменти въ форма на тржгълничета и съ по-голѣма топчица въ долния си край. Вѣроятно отъ IV в. пр. Хр. Обр. 166. Народенъ музей, инв. 6507.

Хасанъ-Факж (Османпазарско). — На 7 мартъ 1931 год. селянинътъ Сава Тасковъ при реголване на нива за лозе изровилъ единъ мечъ съ ножница, ръждясала, 80 см. дългъ, 4 см.

Обр. 166. — Римски предмети отъ различни находища.
Fig. 166. — Objets romains provenant de diverses localités.

широкъ; единъ ножъ, закривенъ, 32 см. дълъгъ, 4·5 см. широкъ; едно копие 44 см. дълго; въ най-широката часть — 6 см.; една юзда и едно желѣзно умбо съ диам. 11 см., 9 см. вис. За тази находка гл. по-горе стр. 349 сл., дето тя е подробно описана.

Обр. 167. — Бронзова статуйка на Марсъ отъ Гьочери.
Fig. 167. — Statuette de Mars en bronze de Ghiotchéri (arrond. de Choumène).

Гьочери (Шуменско). — При реголване на нива за лозе въ мѣстностьта Коякъ била намѣрена отъ Никола Йордановъ една бронзова статуйка на Марсъ, вис. 17 см. (обр. 167). Марсъ въ пълно военно облѣкло, въ броня, украсена съ глава на медуза и два грифона, разположени единъ срещу другъ. Дѣсната ржка, която е придържала копието, издигната нагоре. Пръститѣ на лѣвата спустната надолу ржка отчупени. Мантията, прехвърлена презъ дѣсната ржка, минава задъ гърба и после се спуща презъ лѣвата ржка надолу. Буйна кждрава коса и брада покрива изобилно главата. Върху шлемътъ грифонъ и украса отъ пера, които

Обр. 168. — Мряморна плочка съ тракийски конникъ отъ Теке-Козлуджа.
Fig. 168. — Bas-relief du cavalier thrace provenant de Téké-Kozloudja (arrond. d'Osman-Pazar).

обхващатъ цѣлия грифонъ. На краката наколенници и сандали. Художествена изработка. Сега въ Народния музей, инв. 6541. Статуйката е откупена и подарена на Музея отъ проф. В. Молловъ.

Теке-Козлуджа. — Презъ априлъ 1932 год. въ мѣстностьта Долнитѣ лозя е намѣрена горна половина отъ мряморна плочка съ релиефъ на тракийски конникъ (обр. 168). Плочката е висока 16 см., шир. 18 см., деб. 3 см.

Обикновено изображение на конникъ съ развята хламида, съ лице обърнато напредъ. Дѣсната ржка издигната нагоре съ изправенъ показалецъ и срѣденъ пръстъ (benedictio latina). Главата на коня съ перчанъ. Върху горната рамка надписъ

ЄШНКОѠ//////АР

Плочката е подарена отъ учителя на селото Ив. Желевъ на Народния музей, инв. 6505.

Кадж-Кьой (Провадийско). — Мряморна плочка, дѣсниятъ горенъ край отчупенъ, вис. 9 см., шир. 8 см., деб. 1·5 см., съ изображение на тракийски конникъ, обикновенъ типъ. Въ дѣсната издигната ржка конникътъ държи копие. Народенъ музей, инв. 6491.

Созополъ. — Глиненъ сждъ въ форма на женска главичка, архаиченъ типъ, горната часть съ черенъ фирнисъ, висока 15 см. Частно притежание. Обр. 169.

Дискотна (Айтоско). — Сребърenъ римски пръстенъ съ елипсовидно горно разширение. Върху него елипсовидна позлатена плочка съ релиефно изображение на юноша на лѣво, съ буйна коса, съ протегната дѣсна ржка съ патера или вѣнецъ; лѣвата ржка, спусната надолу, държи нѣкакъвъ тънъкъ предметъ. Народенъ музей, инв. 6386. Обр. 166.

Воденъ (Елховско). — Бронзова статуйка на овенъ, груба изработка, намѣрена преди години въ Малкото кале, съ останки подъ него отъ постройки — монастирче или старо светилище. Статуйката е дълга 5·5 см., вис. 3 см. Срещу Малкото кале е Голѣмото кале, подъ градищата буйни карстови извори, наоколо останки отъ късно-римски и византийски селища. Сега Народенъ музей, инв. 6509.

Карапча (Ямболско). — Бронзовъ печатъ, дългъ, 6 см., шир. 2·5 см., съ четвъртитъ нарѣзанъ издатъкъ отгоре за прихващане. Буквитѣ на

Обр. 169. — Глиненъ сждъ отъ Созополъ.
Fig. 169. — Vase en argile de Sozopol (Apollonia).

печата сж дълбоко и внимателно изработени. Надписътъ въ негативъ гласи Cn. Rust(icus) Clemens. Печатътъ е намѣренъ въ старото селище Бендище или Старъ водопой на 5 км. с.-з. отъ селото. Тамъ се намирали при орань тухли, парчета отъ керамиди и желѣзни предмети. Сега въ Народния музей, инв. 6492.

Стара-Загора. — При изкопаване на основи за къща въ двора на П. Михайловъ, ул. Царь Освободитель 75, билъ открытъ старъ мозаиченъ подъ, почти отъ 18 кв. метра. Върху червенъ хоросанъ мозаичнитѣ геометрически и фигурални образи сж образувани отъ бѣли, черни, жълти и червени камъчета. Тукъ се вижда конче на лѣво съ дигнатъ лѣвъ кракъ, пѣтель на дѣсно, патка, чаша и урни отъ разна форма.

Димитриево (Ст.-Загорско). — Пръстенъ отъ масивно злато, почти шестостраненъ. Въ горната, широка часть гема отъ синьо камъче съ образъ на Фортуна съ рогъ на изобилието. Сега Народния музей, инв. 6506. Обр. 166.

Радомиръ (Чирпанско). — Въ мѣстностьта Излата, близо единъ километъръ далече отъ селото, на пжтя за Брѣзово, презъ 1931 г. били открити основитѣ на голѣма постройка, която има видъ по-скоро на малка крепость, съ пространство около 1,500 кв. м. (обр. 170). Самото мѣсто сега е пасбище. На западъ отъ постройката, въ нивитѣ, се намиратъ тухли и керамиди. На изтокъ се издига доста висока могила съ кале отгоре, което я опасва като съ поясъ. Трѣбва да се отбележи, че на северъ отъ селото има и златна мина. За находката съобщава протоиерей Рускинъ. Той праща и самата скица на откритата постройка.

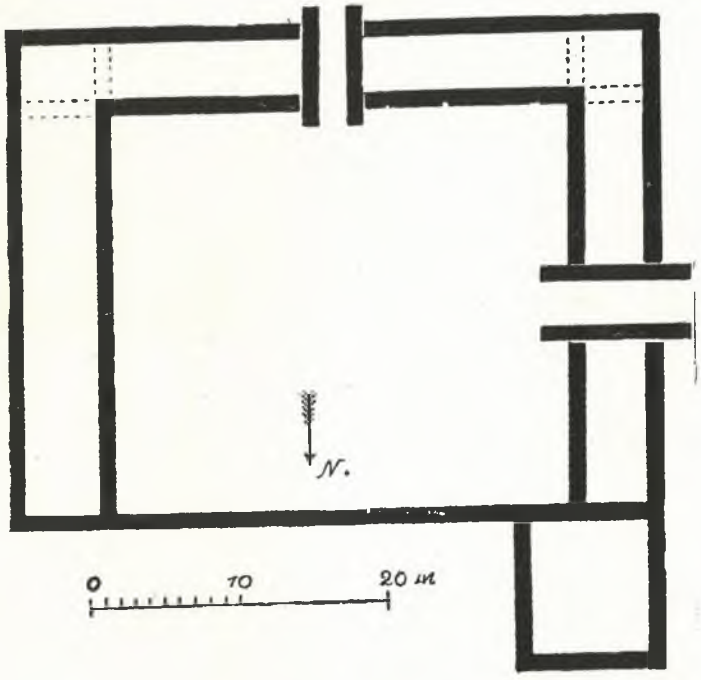

Обр. 170. — Старинна постройка отъ Радомиръ.
Fig. 170. — Plan d'un bâtiment découvert près de Radomir.

Тракия. — Отъ неизвестно мѣстонахождение въ турска Тракия произхожда една четвъртита бронзова плочка въ форма на едикула, вис. 13·5 см., шир. 9·9 см., деб. 4 мм. (обр. 171). Релиефното поле на плочката е обградено съ колони до половината завити, после канелирани. Въ триѫгълнъ фронтонъ съ акротерии глава съ лѫчеста корона. По средата Зевсъ, седналъ на тронъ, съ разголени гърди и преметната презъ лѣвото рамо мантия. Въ лѣвата ржка Зевсъ държи жезъла, върху дѣсната протегната напредъ орелъ съ разперени крила. Подъ ржката малка фигура, която държи въ дѣсната си ржка патера или нѣкакъвъ другъ предметъ. Сега въ Народния музей, инв. 6498.

— Къмъ този видъ паметници трѣбва да прибавимъ и една друга бронзова плочка, която се пази въ На-

Обр. 171. — Бронзова плочка отъ Тракия.
Fig. 171. — Bas-relief en bronze de la Thrace méridionale.

Обр. 172. — Бронзова плочка отъ Тракия.
Fig. 172. — Bas-relief en bronze de la Thrace méridionale.

родния музей (инв. 3849). Вѣроятно тя ще да има сѫщото произхождение — нѣкѫде изъ южна наша Тракия. Плочката (обр. 172) е 9·5 см. дълга, 6·5 см. вис., съ релиефъ на две храмови фасади съ по две колони и съ по единъ триѫгленъ фронтонъ. Върху фронтонитѣ по единъ кръгълъ щитъ. Въ първия храмъ седи Кибела. Отъ дветѣ ѝ страни на престола по единъ лъвъ. Съ сѫщата третировка е представена и втората фигура, която изглежда повече на мѫжко божество. Не е ясенъ предметътъ, който държи въ дѣсната вѣнецъ въ дѣсната ржка и нѣкакъвъ предметъ или плодъ въ лѣвата ржка. Частно притежание.

Малево (Хасковско). — Часть отъ бронзова токичка, позлатена, дълга 4 см., вис. 3 см. (обр. 173). Върху

Обр. 173. — Бронзова позлатена токичка отъ Малево.
Fig. 173. — Ornement en bronze doré de Malévo (arrond. de Haskovo).

Обр. 174. — Мряморна плочка съ Дионисъ отъ Бѣлица.
Fig. 174. — Fragment d'un bas-relief de Dionysos provenant de Bélitsa (arrond. de Pétritch).

издигната надъ главата ржка. Въ дѣсно се вижда нѣщо като жезълъ, който завършва въ горния край сърповидно. Въ лѣво се вижда Анубисъ. Тукъ по всѣка вѣроятность е представенъ Сараписъ.

Хасково. — Отъ мѣстностьта Халилово, хасковско землище, произхожда една бронзова хидрия, доста разтрошена, като по-добре сѫ запазени дветѣ дръжки и дъното. При тази хидрия трѣбва да се изтъкне главно долния край на дръжката при устието — приклекналъ гений съ токичката е изобразена предна часть на лъвъ, съ превити предни крака. Гривата стилизирана въ неправилни паралелопипеди съ точици по срѣдата. Тази токичка е намѣрена въ могиленъ гробъ, въ малка могилка, северно отъ селото.

Малево е билъ важенъ заселищенъ центъръ въ древностьта. Като се премине селото, на изтокъ по слабия хребетъ Ямача се виждатъ две по-голѣми могилки и други по-малки, които се губятъ въ околностьта. Съ северната голѣма могила почва мѣст-

ността Малево, която се простира до Караманъ-дере. Тукъ на всѣкѫде нивитѣ сѫ усѣяни съ фрагменти отъ керамиди и глинени сѫдове — все останки отъ римско селище. На истокъ отъ мѣстността Малево, презъ рѣката, на Кѫра, се виждатъ две голѣми и десетина по-малки могилки близко една до друга. Тѣ образуватъ цѣлъ некрополъ. На северъ отъ м. Малсво, между Караманъ-дере и Малево, въ края на новитѣ лозя и близо до ж. п. линия, се вижда една не голѣма плоска могила съ диаметъръ въ горната часть около 30 м. Около това мѣсто до 1879 г. се е намирало турското село Фракли, но тукъ покрай новата керамика се срѣщатъ и фрагменти отъ сѫдове съ орнаменти, които ни каратъ да предполагаме сѫществуването на селище и преди Р. Хр.

Обр. 175. — Надписъ отъ Петричко.
Fig. 175. — Inscription grecque provenant des environs de Petritch.

Юрукъ-дере, на скалистия не високъ хълмъ, е стояла римска крепость съ размѣри почти 100 × 60 м. Като Хисаря е позната тази крепость, обградена нѣкога съ зидове, сега всичко разрушено и обраснало съ храсти и трева. На северъ градището се стѣснява до 20 м., и като по-достѫпно тамъ, е имало и нѣкаква кула. Низко долу подъ градището, до самото Караманъ-дере, по-рано била открита една постройка, сега развалена и обърната въ долапъ за вода. Разправя се и за старъ друмъ, който идѣлъ отъ къмъ западъ и преминавалъ презъ Хисаря. На северо-западъ отъ

Станимака.—Презъ априлъ 1932 г. срещу държавния разсадникъ била намѣрена една мряморна плочка, горе закрѫглена, вис. 14 см., шир. 11 см., деб. 3 см., съ изображение на Диана. Богинята седнала върху единъ еленъ, заднишкомъ, лицето обърнато напредъ, опъва лѫкъ. Главата на елена обърната къмъ богинята. Обикновена изработка. Частно притежание.

Семчиново (Т. Пазарджиско). — Фрагментъ отъ мряморна плочка, вис. 12·5 см., шир. 21·5 см., деб. 4·5 см. Запазена горна половина отъ изображение на Хера съ жезълъ въ лѣвата рѫка. Върху горната рамка надписъ εὐχήν.

— Другъ единъ мраморенъ фрагментъ отъ сѫщото мѣсто, вис. 13·5 см., дължъ 11·5 см.,' представя дѣсна ржка, която държи патера. Сега въ Народния музей, инв. 6485 а, б.

часть отъ гръцки надписъ, който продължавалъ на дѣсната страна. Отъ надписа запазено ВΛ | IC | ΛI | ΥΛ | Z | ΔP | EΥ |. Плочката донесена отъ свещ. Ив. Стояновъ. Сега Нар. музей, инв. 6508.

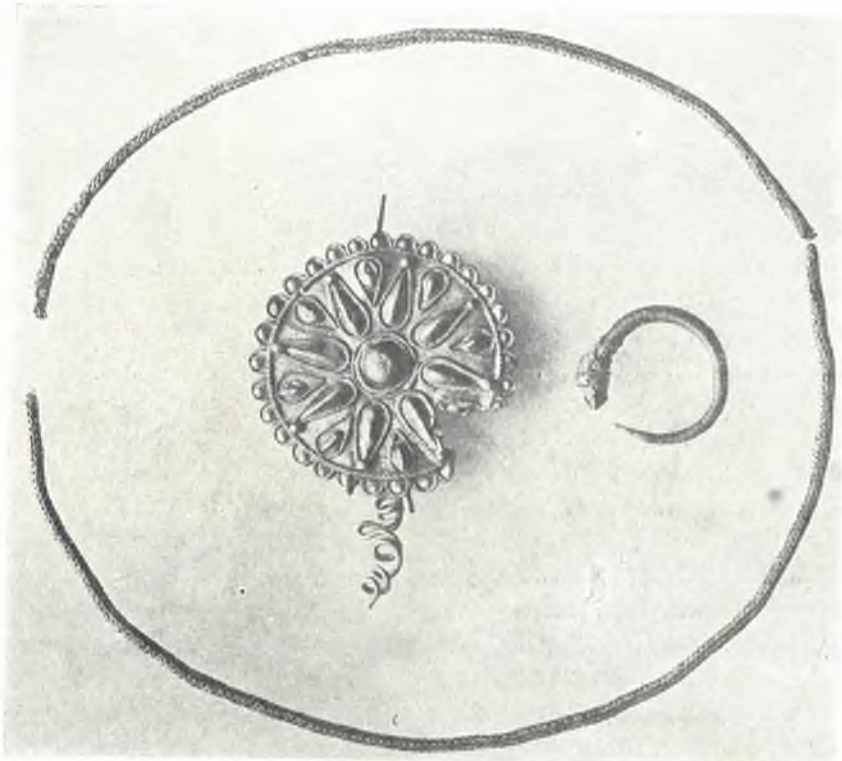

Обр. 176. — Златни украси отъ Неврокопско.
Fig. 176. — Ornements en or provenant des environs de Nevrokop.

Бѣлица (Петришко). — Фрагментъ отъ мраморна оброчна плочка, вис. 22 см., шир. 19 см., деб. 5 см. Обр. 174. Върху плочката запазена часть отъ образа на Диониса съ спуснати плитки по рамената, съ бръшлянови листа въ коситѣ и съ преметната небрида презъ лѣвото рамо. Отъ д. спусната ржка излиза лоза съ гроздъ. Въ лѣво запазена

Петричко. — Мраморенъ камъкъ, почти трапезовидна форма, дължъ 77 см., шир. 57 см., вис. 35 см. По срѣдата отгоре четвъртита дупка съ размѣри 37 × 17 × 17 см. На предната по-широко изрѣзана страна гръцки надписъ, съ вис. на буквитѣ 3·5—5 см. Обр. 175.

Надписътъ гласи:

ϹΚΑΡΚΑΙΖΕϹ ΠΥΡΡΟΥΤΗΡΗ
ΠΑΡΗΝΤΗΕΠΟΙ
Η ϹΕΝ . Π . ΑΙΔΙΟΚΥΟΤΟ ΤΩ
ΑΝΔΡΙ ΕΑΥΤΗϹ
ΜΝΗ ΧΑΡΙΝ

Въ първия редъ ΤΗ, ΠΑ, ΝΤ, въ втория редъ ΗϹ въ лигатура. Интересно тукъ въ този късенъ надписъ съ двойно посвещение е и тракийското име Σκαρκαιζες (срв. Tomaschek, Thraker II, 82: Σκάρες, Σκαρίπάρα, Σκαρίωτα).

Неврокопско. — Вѣроятно отъ гробъ произхожда единъ златенъ пръстенъ съ лъвска глава и тънко завитъ телъ, една златна украса, 13 гр., съ диам. около 4 см. Къмъ тази украса принадлежи и една златна верижка. Частно притежание. Обр. 176.

— Все отъ Неврокопско произхожда и единъ желѣзенъ сгъваемъ столъ, съ крака дълги 62 см., широкъ 40 см. Въ края желѣзнитѣ пръчки завършватъ съ бронзови топчици или евентуално съ бронзови главички на лъвъ. Обр. 177.

Висока могила (Дупнишко). — При прокарване на новъ пѫть за Каменикъ и Луково, на 1 клм. северо-западно отъ селото, въ мѣстностьта Цикловска чешма, Тоне Динковъ намѣрилъ едно глинено гърне, вис. 19 см., широко при устието 13·5 см. Обр. 178. Сѫдътъ е груба изработка. Вѫтре въ този сѫдъ били намѣрени две сребърни атински монети, първи

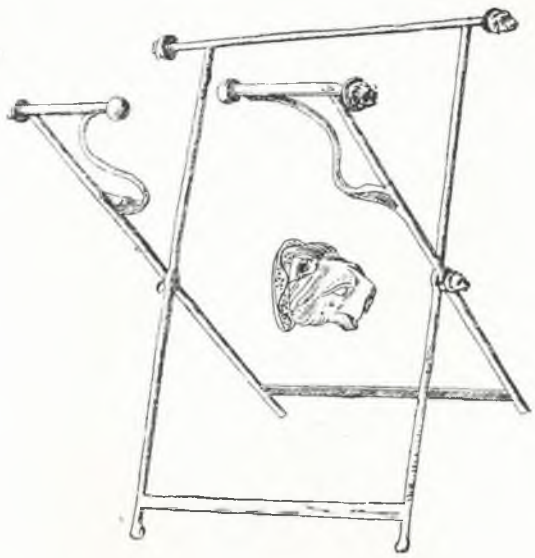

Обр. 177. — Желѣзенъ столъ отъ Неврокопъ.
Fig. 177. — Siège pliant en fer provenant des environs de Nevrokop.

Обр. 178. — Глиненъ сѫдъ отъ Висока могила.
Fig. 178. — Vase en argile de Vissoka Moghila (arrond. de Doupnitsa).

периодъ, две сребърни антични обеци и две други сребърни халки (обр. 179). Ако сж вѣрни сведенията на намѣрвача, въ гърнето ще да е било заровено малко съкровище.

Дупнишко. — а) Глинена кана, вис. 30 см., диаметъръ на устието 8 см., на търбуха 17 см. Обр. 180. Каната отъ сива глина, съ една дръжка, малко яйцевидна форма. По срѣдата часть орнаментъ, подобенъ на горния сждъ. И двата сжда отъ латенската епоха. Сега въ Народния музей, инв. 6500—6501.

Кадинъ-мостъ. — При Кадинъ-мостъ, северно отъ шосето за Дупница, непосрѣдствено до могилата № 1, разкопавана отъ Йор. Ивановъ (ИАД I, 1910, 166) брѣгътъ на Лилячката рѣка се изронилъ на 13 мартъ

Обр. 179. — Сребърни монети и украси отъ Висока могила.
Fig. 179. — Ornements et monnaies en argent de Vissoka-Moghila.

на каната, въ най-широката часть, орнаментъ отъ рѣзки между две успоредни линии.

б) Глинена кана, вис. 23 см., диам. на устието 7 см., на търбуха 14 см. Обр. 181. Сива глина. Устието свито и нагодено за изливане. Шийката украсена съ успоредни линии, поставени въ четири широки пояса. Подъ дръжката орнаментъ отъ пунктирани кржгчета, отдѣлени едно отъ друго и наредени въ поясъ. Въ най-широката 1932 г. и открилъ доста части отъ колесница. Това сж: четири желѣзни обржча съ диам. 1·10 м., осемь желѣзни гривни, три желѣзни скоби, единъ желѣзенъ сгъваемъ столъ, много други желѣзни части и гвоздеи, единъ бронзовъ легенъ съ диам. 35 см., дъното съ концентрични кржгове, една бронзова амфора съ широко дъно, диам. 13 см., вис. 20 см., части отъ глинено гърне, нѣколко конски прешлени и едно ребро. Къмъ

тази находка принадлежи и една бронзова дръжка, дълга 15 см., съ пѫпка по срѣдата, а въ крайщата украсена съ две полулегнали животни съ по-дълги уши, вѣроятно кучета или заякъ. Животнитѣ доста силно стилизирани. Находката се пази въ читалищния музей въ Кюстендилъ. Обр. 182, 183.

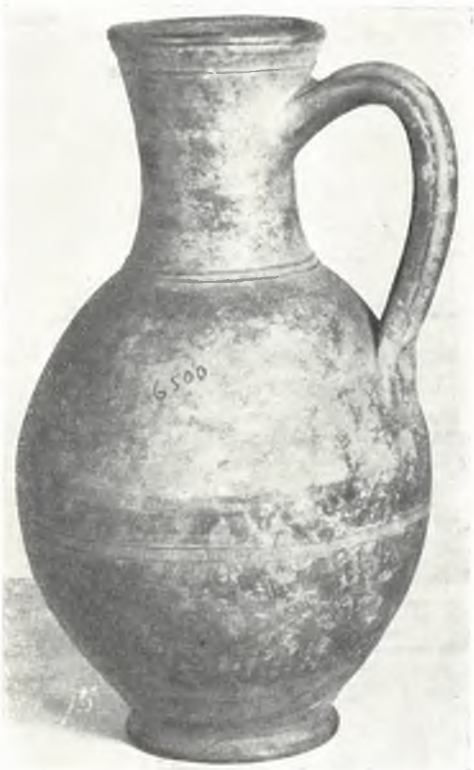

Обр. 180. — Глинена кана отъ Дупнишко.
Fig. 180. — Vase en argile provenant des environs de Doupnitsa.

Обр. 181. — Глинена кана отъ Дупнишко.
Fig. 181. — Vase en argile provenant des environs de Doupnitsa.

Койно (Кюстендилско). — Обикновена странична бронзова дръжка отъ хидрия, канелирана. Основнитѣ кръгли плочки гладки. Дълга 12 см. Намѣрена въ мѣстностьта „Селото", дето се намирали парчета отъ стари тухли и керамиди. Народенъ музей, инв. 6389.

Блатешница (Радомирско). — Мраморна плочка, горе малко закръглена, въ лѣво и долу отчупена. Височина и широчина 18 см. Върху плочката Зевсъ и Хера. Зевсъ държи въ лѣвата ръка жезълъ, Хера съ дѣсната ръка жертвена паница върху олтаръ. Изпратена отъ учителя Ангелъ Стояновъ. Народенъ музей, инв. 6494.

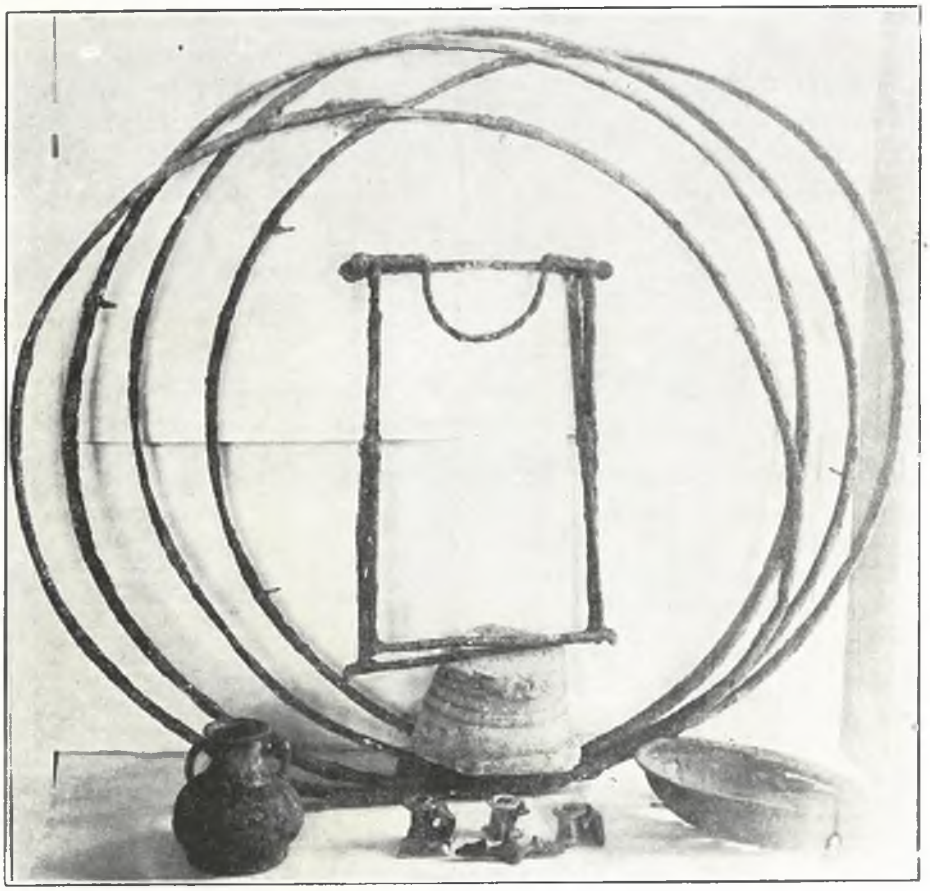

Обр. 182. — Римски предмети, намѣрени при Кадинъ-мостъ.
Fig. 182. — Objets romains trouvés près de Kadine-Most (arrond. de Kustendil).

Обр. 183. — Римски предмети, намѣрени при Кадинъ-мостъ.
Fig. 183. — Objets romains trouvés près de Kadine-Most.

Радомиръ. — При разкопаване на водопровода при Извора е билъ намѣренъ единъ доленъ дѣсенъ край отъ мраморна плочка, вис. 11·5 см., шир. 10 см., деб. 3 см., съ изображение на богъ Митра. Отъ изображението е запазена долната предна часть на бика и долната половина на дадофора, застаналъ съ кръстосани крака. Отъ долното поле е останало изображението на колесница, впрегната съ единъ конь, на която стои Солъ и простира дѣсницата си къмъ Митра, който се качва на колесницата. Коньтъ е стжпилъ върху урна, изъ която изтича вода. Народенъ музей, инв. 6502.

Станьовци (Брѣзнишко). — Часть отъ подставка на бронзовъ канделабъръ (обр. 184). Глава на пантера върху лъвска лапа, въ страни бръшляновъ листъ. Предметътъ билъ намѣренъ въ калето въ мѣстностьта Балчаръ. На това мѣсто имало развалини отъ постройки, дето се срѣщали сжщо римски и византийски монети. Народенъ музей, инв. 6486.

— По-рано отъ сжщото находище сж постжпили въ Народния музей (инв. 6385) и два фрагмента отъ плоски римски керамиди съ размѣри: а) 25 × 32 × 2 см. съ надписъ отъ четири реда, и б) 27 × 20 см. съ надписъ въ единъ редъ.

Обр. 184. — Часть отъ бронзовъ канделабъръ отъ Станьовци.
Fig. 184. — Pied d'un candélabre en bronze de Staniovtsi (arrond. de Breznik).

Колективни находки на монети

Съобщава Н. А. Мушмовъ

1931 год.

Гигенъ, Никополска околия. — Никола Ивановъ отъ сѫщото село, като обръщалъ лозето си въ мѣстностьта „Подъ бостанитѣ“, открилъ около 13 римски гробници съ каменни плочи отгоре и други образувани отъ глинени керамиди, или всичко около 25—30 гробници. Споредъ сведенията на К. Ивановъ, учитель въ Гигенъ, при откриването на гробницитѣ били намѣрени разни старини, а въ едно глинено гърненце — нѣколко римски монети „голѣмъ бронзъ“. Още при откриването на гробницитѣ всичко било разграбено отъ работницитѣ. Отъ монетитѣ г. Ивановъ успѣлъ да събере: 2 отъ императоръ Веспасианъ, 2 отъ Траянъ, 1 отъ Калигула и 1 отъ Антонинъ Пий.

Маринъ Николовъ Карамановъ отъ сѫщото село открилъ въ нивата си, въ мѣстностьта „Манастира“, единъ саркофагъ, похлупакътъ на който билъ свързанъ съ желѣзни скоби за сандъка. Той счупилъ скобитѣ и обралъ старинитѣ. Саркофагътъ ималъ следнитѣ размѣри: 1·60 м. дълж., 0·60 м. шир. и 0·65 м. височина. Скелетътъ билъ много добре запазенъ, запазена била даже и формата на обувкитѣ; на лѣвата ржка имало пръстенъ отъ златенъ телъ и отгоре навитъ спиралообразно другъ златенъ телъ; имало и бронзова игла за коса (скелетътъ билъ на жена), металическо огледало, което било разчупено отъ намѣрвачитѣ, понеже не било златно. Въ устата на мъртвата била турната бронзова монета отъ времето на императора Диоклециана; имало и други глинени старини. Отъ монетата явно личи, че погребението е отъ края на III в. или отъ първитѣ години на IV в.

Преди тази находка, въ 1929 г., сѫщиятъ Маринъ Николовъ Карамановъ открилъ въ сѫщата нива другъ саркофагъ на жена; тамъ били намѣрени красиви златни обеци, които били дадени на нѣкой златарь въ Никополъ, за да позлати съ тѣхъ нѣкакви модерни украшения. Въ сѫщата нива били намирани отъ сѫщия стопанинъ и другъ пѫть разни старини, но всичко било разнесено и разпродадено по разни лица и златари.

Неврокопско. — Нѣкой селянинъ намѣрилъ около 160 малки сребърни монети, сѣчени въ Истея на островъ Евбея. Тѣзи монети бѣха пръснати изъ софийскитѣ търговци на монети. Единъ отъ тѣхъ, който ги видѣлъ, ми разправи, че само около 30 екземпляра били добре запазени, а останалитѣ били съ неправилно поставени печати и не добре запазени.

Пакъ въ Неврокопско били намѣрени 32 среб. монети отъ Атина и 9 среб. тетрадрахми и 7 драхми отъ Александра Велики. Тѣзи монети били намѣрени въ околностьта на стария градъ Никополъ на р. Места (Nicopolis ad Mestum).

Айтоско. — Въ сбирката на г. Н. Ранковъ отъ София прегледахъ 80 бронзови монети автономни, сѣчени въ Месемврия. Споредъ сведенията на г. Ранковъ тѣзи монети били намѣрени нѣкѫдѣ въ Айтоско.

Кѫрджалийско. — Пакъ въ сбирката на г. Ранковъ прегледахъ 51 малки бронзови мочети автономни, сѣчени въ Маронея. Тѣзи монети, по сведенията на г. Ранковъ, били намѣрени нѣкѫде въ Кѫрджалийско.

Хасковско. — Споредъ сведенията на г. Доренъ отъ София, въ Хасковско били намѣрени 9 среб. монети гръцки, сѣчени на островъ Левка. Монетитѣ били намѣрени при нѣкоя баня. Отъ тритѣ екземпляра, които откупилъ г. Доренъ, двата иматъ патина на минерална вода. Една отъ тѣзи монети г. Доренъ подари на Народния музей.

Ломецъ, Троянска околия. — Димитъръ Димовъ намѣрилъ 30 среб. тетрадрахми, сѣчени на островъ Тасосъ, и други около 30 среб. монети български отъ царь Ив. Александра съ сина му Михаила. Намѣрвачътъ продалъ тѣзи монети на златаритѣ Бр. Тотеви отъ Троянъ.

Шабанли, Дьовленска околия. — Въ землището на мѣстността „Кутлата“ въ една нива били намѣрени 26 талера и 2 половина талера отъ XVII в. Отъ тѣхъ 17 сѫ отъ Матия Корвинъ, 4 отъ Батавската република, 2 отъ Фердинандъ III Испански, 3 отъ Флорентинската република и 2 половина талера отъ полския кралъ Сигизмундъ III.

Новозагорско. — Нѣкѫде изъ околията били намѣрени около 120 среб. тасоски тетрадрахми келтийски типъ. Единъ търговецъ отъ София бѣ откупилъ 70 екземпляра отъ тѣзи монети, които азъ прегледахъ.

Видинъ. — Въ мѣстността „Страцимирица“ били намѣрени, споредъ сведенията на учителя В. Атанасовъ, доста голѣмо количество сребърни турски акчета (аспри), отъ които могло да се иззематъ отъ намѣрвачитѣ 254 екземпляра, които се изпратиха въ Народния музей. Прегледахъ тѣзи акчета и констатирахъ, че тѣ сѫ сѣчени въ първитѣ времена отъ завладяването на България отъ турцитѣ, въ времето на султанитѣ: Баязидъ II (1428-1512 г.) съ дата 910 год. отъ Егира; Селимъ I (1512-1520 г.) съ дата 918 г. отъ Егира; Сюлейманъ I (1520-1567 г.) съ дата 926 год. отъ Егира. Въ останалата часть монети, които нѣмахъ възможность да прегледамъ, може да е имало монети и отъ други султани.

1932 год.

Дрѣново, Горно-Джумайска околия. — На 11 май 1932 г. Стоянъ Николовъ отъ сѫщото село намѣрилъ въ мѣстността „Кутмаревецъ“ срещу старитѣ кѫщи на „Мазурската махала“ едно глинено гърне съ 560 медни византийски корубести монети отъ императоръ Исакъ Ангелъ. За тази находка ми съобщи г. Димо Сяровъ отъ София, който ми представи и три монети отъ сѫщата находка.

Вѣтренъ, Ихтиманска околия. — Въ едно лозе единъ работникъ изкопалъ едно глинено гърне съ римски медни монети отъ IV в. следъ Хр. Софийскиятъ търговецъ А. Сахакиянъ откупилъ отъ тази находка 850 екземпляра, които прегледахъ. Тѣ сѫ почти всичкитѣ отъ императоръ Констанци II.

Чаушево, Свищовска околия. — Нѣкой селянинъ отъ селото изкопалъ въ нивата сѝ 1 златна торква (огърлица), 1 сребърна торква, 1 сребърна огърлица по-малка, 1 сребърна игла (фибула), 11 сребърни части отъ колесница и едно гърне съ сребърни римски монети. Цѣлата тази находка е откупилъ Софийскиятъ бижутеръ и антикваръ Арменякъ Сахакиянъ, който я предложилъ на Народния музей въ София, безъ монетитѣ, отъ които музеятъ нѣма нужда.

Прегледахъ у г. Сахакиянъ 740 монети и други 309 отъ сѫщата находка изпратени въ музея. Констатирахъ, че тамъ сѫ застѫпени 30 римски императора, като се почне съ Нерона (54-68 г. сл. Хр.) и се свърши съ Гордиана III (238-244 г.). Монетитѣ сѣчени презъ I в. сѫ по-малко и сѫ отъ следнитѣ императори: Неронъ, Вители, Веспасианъ, Домицианъ и Нерва. Тѣ сѫ по-малко на брой и не сѫ тъй добре запазени, както останалитѣ Другитѣ монети отъ II и III в. обхващатъ почти всички римски императори до Гордиана III, както следва: Траянъ, Адрианъ, Сабина, Антонинъ Пий, Фаустина стара, М. Аврели, Фаустина млада, Луци Веръ, Луцила, Комодъ, Криспина, Дидъ Юлианъ, С. Северъ, Юлия Домна, Каракала, Плаутила, Гета, Макринъ, Диадумениянъ, Елагабалъ, Юлия Паула, Аквилия Севера, Юл. Соемия, Юл. Меза, Северъ Александъръ, Юл. Мамея, Максиминъ I, Гордианъ III.

Споредъ моитѣ сведения всичкитѣ монети били около 1200, но не може да се установи съ положителность, дали закупенитѣ старини отъ г. Сахакиянъ съставятъ цѣлата находка или само часть отъ нея. Отъ старинитѣ и монетитѣ се вижда, че находката датира отъ III в. сл. Хр. Обаче, по моитѣ разбирания, не е възможно монетитѣ да сѫ намѣрени заедно съ другитѣ старини, а навѣрно тѣ сѫ две отдѣлни находки.

Частитѣ отъ колесницата даватъ поводъ да се предполага, че находката е гробна, а никога до сега не е имало случай, щото едно съкровище, каквото съставятъ монетитѣ, да е било заровено заедно съ единъ мъртвецъ. Да се предполага, че тѣзи части като материалъ сѫ били заровени заедно съ монетитѣ, ми се вижда невѣроятно.

Оценки и библиография

F. Ribezzo, Le iscrizioni di lingua mista egeo-etrusca e veneto-tracia nella stele di Lemno. Rivista indo-greca-italica (Napoli), XV, 1931, стр. 63-78.

Опитвайки се да изтъкне, че езикът на надписитѣ върху Лемноската плоча, които Bréal изнесе за пръвъ пѫть въ Bull. de corr. hell. X, 1886, 1, и Nachmanson преиздаде образцово въ Athen. Mitteil. XXXIII, 1908, 47 сл., представя смѣсица отъ етруски, венетски и тракийски, Ribezzo разглежда отново въ края на статията си тракийския надписъ отъ Езерово и счита за необходимо да внесе нѣкои измѣнения въ разчитането му, което бѣ ни поднесълъ въ цитуваното по-горе списание презъ 1917 г. (гл. ИАИ III, 1925, стр. 253-258). Тъй той дохажда за сега до следното четене и тълкуване на надписа: Ρολιστενεας Νερενεα, Τιλτεανης Κϸαραζεα δομεαντι Λεζυπταμιη εραζηλτα = Rolisteniae f(ilia) Nerenia, Tiltianis f(ilia) Kuarasia (или отъ Kuaradia?) Lezuptami (viri struenda) curant opera,[1]) т. е. Нерения, дъщеря на Ролистения, и Куаразия, дъщеря на Тилтианъ, подреждатъ (т. е. грижатъ се да построятъ) кладата (или погребението) на мѫжа си Лезиптамъ, като се позовава на Mela II 2, 4: arma opesque ad rogos deferunt и на Herod. V 5. Фактически думитѣ на Mela се отнасятъ до мѫжетѣ, които заявяватъ, че сѫ готови да се спогодятъ съ духа на умрѣлия или да се биятъ съ него и тъй се домогватъ като женихи до ржката на женитѣ, неудостоени съ честьта да бѫдатъ погребани едновременно съ него, а цитуваното мѣсто отъ Херодота изключва възможностьта да бѫдатъ едновременно удостоени съ току-що споменатата честь две отъ женитѣ на починалия. Затова предположението на Ribezzo, че въ надписа става дума за две жени на починалия, които сѫ се заели да му издигнатъ клада, за да имъ бѫде присѫдена честьта да бѫдатъ погребани заедно съ мѫжа си, изглежда доста неправдоподобно А това прави сѫщо неправдоподобно и цѣлото тълкуване на надписа, което ни дава италиянскиятъ ученъ, и за това считамъ за излишно да предамъ начина, по който той се опитва да докаже, че тракийскиятъ езикъ на надписа отъ Езерово билъ примѣсенъ съ месапийски (т. е. илирийски) и карийски (т. е. етруски) и се доближавалъ до езика на надписитѣ върху Лемноската плоча.

Д. Дечевъ

[1]) Ribezzo допуща въ бележката къмъ стр. 78, че началото на надписа може да ни даде и четенето: Ρολιστενεας Νερενεα Τιλτεανης-κο Αραζεα = Rolisteniae f. Nerenia Tilteanesque (filia) Arazia.

Carl Patsch, Aus 500 Jahren vorrömischer und römischer Geschichte Südosteuropas; 1. Teil: Bis zur Festsetzung der Römer in Transdanuvien (Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa, V). Sitzungsber. der Akad. d. Wissenschaften in Wien, Phil.-hist. Kl., 214. Band, 1. Abh. Mit einer Kartenbeilage. Hölder-Pichler-Tempsky A.-G., Wien und Leipzig, 1932, 206 стр.

Авторътъ е ималъ първоначално за цель, както самъ признава това въ

предговора къмъ своята книга, да разгледа съ по-голѣма пълнота историята на бастарнитѣ и тѣхнитѣ борби въ историческата имъ последовность, но се убедилъ, че, за да постигне сполучливо тая си цель, е необходимо да разшири значително рамкитѣ на своето изследване, за да могатъ да се изяснятъ всестранно отношенията на бастарнитѣ съ съвременнитѣ тѣмъ исторически събития и т. н. По тоя начинъ, работата на автора добива интересъ и за по-широкъ кржгъ читатели: тя се превръща въ история на Балканския п-въ (на долния Дунавъ) въ продължение на петь вѣка чакъ до царуването на Веспасиана.

Настоящиятъ томъ съдържа само първата часть; въ втората часть, която още не е излѣзла отъ печатъ, авторътъ обещава да продължи своето изследване до Диоклециана. По тоя начинъ тоя томъ — томъ V отъ „Приноситѣ къмъ народоведението на югоизточна Европа“ — представя съставна часть, макаръ и завършена сама за себе си, отъ редицата на поменатитѣ Приноси: отъ една страна, III-ия томъ на тия Приноси (Die Völkerbewegung an der unteren Donau), отъ друга страна — IV-ия томъ (Die quadisch-jazygische Kriegsgemeinschaft im Jahre 374 und 375), въ който авторътъ разглежда борбитѣ на римската империя срещу варварскитѣ нашествия презъ епохата на Валентиниана I, главно презъ последната година на неговото царуване, 374-375 г. сл. Хр. (гл. рецензията за тоя томъ въ ИАИ VI, 1930-1931, стр. 322).

Авторътъ започва своето изследване съ грабителскитѣ походи на бастарнитѣ по северния Черноморски брѣгъ и въ вжтрешностьта на Балканския полуостровъ, като се спира следъ това върху тѣхната наемническа служба при македонскитѣ царе Филипъ V и Персей, при Антиохъ III отъ Сирия и понтийския царь Митрадатъ (гл. I). Обстойно е разгледано следъ това проникването на римлянитѣ въ Балканския п-въ: офанзивната война на Г. Скрибоний Курионъ и на М. Теренций Варъ Лукулъ на Дунава; поражението на римския военоначалникъ Г. Антоний Хибрида отъ бастарнитѣ при Истросъ; възникването на голѣмата дакийска държава при Буребиста на северъ отъ Дунава; илирийскитѣ войни на Октавиана и неговия конфликтъ съ М. Антоний (гл. II). Въ III-та глава четемъ за решителната победа на римския полководецъ М. Лициний Красъ надъ бастарнитѣ въ 29 г. пр. Хр.; за наказателната експедиция на Тиберия противъ скордискитѣ; за голѣмото възстание на тракийскитѣ племена (беситѣ) противъ потисническата власть на римлянитѣ, при което възстаницитѣ — траки биватъ въодушевявани отъ своя жрецъ Вологезъ, и по тоя начинъ възстанието приема характеръ на свещена война противъ римското господство за извоюване на тракийската свобода; за понататъшнитѣ борби на римлянитѣ въ Тракия и Мизия, въ Панония и Дакия. Следъ това авторътъ се спира върху въпроса за възникването на римската провинция Мизия и разглежда усилията на римлянитѣ за закрепването на римската власть и затвърдяването на римската култура на югъ отъ Дунава въ Добруджа, Мизия, Тракия и Македония при императоритѣ Клавдий и Неронъ, като довежда своето изследване до началото на Веспасиановото царуване.

Събирането и разработването на материала за тая работа е струвало на автора, както самъ той признава това въ предговора, голѣми усилия и много трудъ. И той е успѣлъ напълно. Изворитѣ сѫ използувани и разработени извънредно грижливо и съ пълнота, така че неговиятъ приносъ ще бѫде незамѣнимо упѫтване за всѣки, който иска да работи по-нататъкъ научно върху тия въпроси.

Я. Тодоровъ

Проф. М. Ласкарисъ, Ватопедската грамота на царь Иванъ Асѣня II. Издава Българската Академия на Наукитѣ. Български старини, книга XI. София, 1930, 63 стр. съ една фотографска снимка. Цена 60 лв.

Отъ десетки години насамъ числото на българскитѣ царски грамоти отъ XIII-XIV в. (по-стари, както се знае, не сѫ запазени) стои неизмѣнно — 7: една, дадена на Дубровнишкитѣ търговци отъ Иванъ Асѣня II, една отъ Константинъ Асѣня на Вирпинския монастиръ при Скопие, две отъ Иванъ Александра (Зографски хрисовулъ, Орѣховски хрисовулъ), две отъ Ивана Шишмана (Рилски хрисовулъ и Витошки хрисовулъ) и едно писмо отъ Видинския царь Срацимиръ до брашовянитѣ (жителитѣ на гр. Брашовъ, маджар. Brassó = нѣм. Kronstadt въ Трансилвания или Седмиградско, нѣм. Siebenbürgen). И ето че неотдавна, благодарение на една честита случайность, българската езикова и културна история се обогати съ още една многоценна грамота пакъ отъ Иванъ Асѣня II. При едно свое научно пѫтуване по Света-Гора презъ м. ноември 1929 г., което предприелъ съ единъ другъ професоръ (Пападопулосъ) отъ Солунския университетъ, проф. Ласкарисъ се натъкналъ въ Ватопедската архива на една срѣднобългарска грамота, написана на старинска хартия („бомбицинъ“) и отсетне залепена върху ленено платно (34·3 × 25·5 см. съ по 1 см. по-дълго и по-широко отъ листа бомбицинъ).

Ние, българитѣ, особено се радваме, че г. Ласкарисъ работи тъй усърдно въ областьта и на българското минало. Започналъ въ 1926 г. съ дисертация върху историята на византийско-сръбскитѣ отношения отъ края на XII до срѣдата на XV вѣкъ (Византиске принцезе у средњевековној Србији. Београд, стр. 138 гол. 8-на) гръцкиятъ ученъ отсетне засѣга по-често въпроси изъ българската история и сигилография, та биде избранъ и за членъ на Българския археологически институтъ. Не може да не ни е драго, че той, като сътрудничи на чужди издания отъ рода на „Byzantion“ и „Byzantinoslavica“, сега дава труда си въ редицата „Български старини“, издавани отъ Българската академия на наукитѣ, и съ това туря хубаво начало на благородно гръцко-българско сътрудничество въ полето на чистия стремежъ къмъ познание на истината. Дано това хубаво начало бѫде последвано и отъ други подобни трудове, та да се позабравятъ вѣковетѣ на вражди и съперничества!....

Съ тая грамота царь Асѣнъ II дарува село наречено Семалто (лежѫщее [в]ъ стра[нѣ Ѳ҃ростѣи]) заедно съ всичкитѣ му люде и земи на монастиръ съ църква „Св. Богородица“. Авторътъ предполага, че това е Ватопедскиятъ монастиръ, въ чиято архива е намѣ-

рена тая грамота, и че царь Иванъ Асѣнь II ще е могълъ да подари селото Семалто, що се е намирало въ Сѣрската область, тепърва следъ Клокотнишката битка, когато и Сѣрско съ другитѣ тракийски и македонски земи е паднало въ Асѣневи ржце. Въ надписа, запазенъ въ Асѣневата църква „Св. 40 Мжченици“ въ Велико Търново, Иванъ Асѣнь II се нарича само „царь на българитѣ“, а въ Станимашкия надписъ (1230-1231 г.) и въ новооткритата дарствена грамота той се нарича „царь на българитѣ и гърцитѣ“, както и въ Дубровнишката. Възъ основа на тая разлика въ титлитѣ и проф. В. Н. Златарски, съ когото се напълно съгласява проф. Ласкарисъ, мисли, че Иванъ Асѣнь II се е прогласилъ за „царь на българитѣ и гърцитѣ“ наскоро следъ Клокотнишката битка.

Но де точно се е намирало село „Семалто“? На тоя въпросъ Ласкарисъ отговаря: „Въ Сѣрски окржгъ, Зъхненска околия“. Споредъ преброяването отъ 1928 година то имало 985 жители; вж. стр. 34, дето въ забележка 3 се посочва „Πλυθησμὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἀπογραφὴν 15—16 V, 1928, Ἀθῆναι 1929“, стр. 297. Ала въ извънредно ценната по своята точность книга на покойния Василъ Кжнчовъ, „Македония, Етнография и статистика“ (София 1900) нигде не се намира село „Семалто“, нито въ списъка на селата въ Сѣрската кааза, нито въ оная на Зъхненската, нито пъкъ въ пълния показалецъ въ края на книгата. Обаче въ Зъхненско има споредъ Кжнчова (стр. 182) село Шемолтосъ съ 1200 души жители гърци. Това име, безъ съмнение, отговаря на „Семалто“, само че не се знае, кой и кога е измѣнилъ облика му; и дали въ „Семалто“ не се крие нѣкаква тракийска дума, осмислена сетне по нѣкаква народна етимология? Заслужва всѣкакъ да се отбележи, че въ Кукушко има село Шемница, турски наричано Енфидже (В. Кжнчовъ, Македония, етногр. и статист. стр. 166) и че имена Шемолтосъ и Шемница сж навѣрно еднокоренни. Споредъ Кжнчова с. Шемница имало къмъ края на 90-тѣ години отъ миналия вѣкъ 540 души жители, отъ които 160 българи християни, 300 турци и 80 цигани, тъй че селото ще е било наричано Шемница отъ българитѣ, а турцитѣ ще да сж си служили съ името Енфидже.

Въ края на грамотата се споменува месецъ априлий, ала годината не се чете. Издателтъ мисли, че Атонскитѣ монастири ще да сж побързали веднага следъ Клокотнишката битка — 9 мартъ 1330 г. — да изкажатъ Асѣню своитѣ вѣрноподанически чувства и че, следователно, месецъ априлий въ Ватопедската грамота ще да е априлий сжщата 1330 г. А отъ това може да се извади заключение, че Ватопедската грамота е най-старата отъ всички досегашни български грамоти (стр. 35).

Въ езиково отношение Ватопедската грамота има всички характерни белези на срѣднобългарскитѣ паметници — замѣна на носовкитѣ (м. др. лежѫщее вмѣсто стб. лежѧштѥе), поява на ы вмѣсто и следъ ж и ц (дрьжыть, жыветь..), която напомня затвърдяването на тѣзи и други съгласни въ нѣкои родопски говори и др. Обаче, твърде многото случаи съ занемарена йотация, както и употрѣба на ѣ вмѣсто

ꙗ, сѫ особености старобългарски и общобългарски, а не срѣднобългарски. Сѫщото важи донѣкѫде и за т. н. срѣднобългарска юсова замѣна.

Твърде важна е Ватопедската грамота въ лексикално отношение: тя съдържа нѣколко думи, неизвестни отъ досегашнитѣ грамоти, думи отъ гръцко потекло — ⱁⱂⱍⱁⰴⱍⱍⱈⰻⰰ. ⰰⱂⰻⰽⱍ и ⰵⱀⰳⰰⱂⰻⰰ = новобълг. ангария. Отъ корена на дума аподохия въ другитѣ грамоти се срѣща аподохаторъ, а отъ корена на ангария има другаде глаголъ ангарепсати. Най-обширниятъ и особено цененъ дѣлъ отъ труда на г. Ласкарисъ е посветенъ тъкмо на различнитѣ термини, що се отнасятъ до управлението и до фискалното право въ срѣдневѣковна България (практоръ е навѣрно „агентъ“, отъ гръц. глаголъ πράττω „работя“, както лат. agens отъ ago „действувамъ...“, севастъ, ⰴⰵⱄⱍⰻⱅⰽⰰⱃⱐ, ⱁⱂⱍⱁⰴⱍⱍⱈⰰⱅⱍⱁⱃⱏ и пр.).

Като поздравяваме най-сърдечно проф. М. Ласкарисъ за неговата бележита находка и за твърде ценното му изследване съ издание на най-старата негли българска грамота, ние изказваме пожелание да продължи младиятъ гръцки ученъ своитѣ издирвания въ архивитѣ на гръцкитѣ монастири по Св. Гора и сме убедени, че той ще бѫде честитъ да открие и други неизвестни български старини въ Атонъ, за които ще му бѫдатъ признателни не само българитѣ, но и представителитѣ на славяноведението по цѣлия свѣтъ!

Ст. Младеновъ

D. Ainalov, Geschichte der russischen Monumentalkunst der vormoskovitischen Zeit. Berlin und Leipzig, W. de Gruyter & C°, 1932, 96 стр. съ 20 образа въ текста и 64 таблици.

Тази книга принадлежи къмъ редицата, издавана напоследъкъ отъ Reinhold Trautmann и Max Vasmer подъ общото заглавие Grundriss der slavischen Philologie und Kulturgeschichte. Нейната поява е твърде навременна, тъй като тя иде да задоволи научния интересъ къмъ по-старото и по-новото руско изкуство, което е станало вече доста популярно на западъ благодарение на нѣколко изложби и редица трудове на руски и западни учени. Авторътъ е широко известенъ съ своитѣ изследвания по историята на византийското и руското изкуство и затова неговиятъ последенъ трудъ се посрѣща съ довѣрие. Той обхваща художествено-исторически материалъ отъ X до XVII в., който е разгледанъ въ две отдѣлни томчета. Въ първия отъ тѣхъ, както показва и самото заглавие, Айналовъ се е ограничилъ само съ архитектурата и църковнитѣ стенописи въ Русия до московската епоха. Като главенъ принципъ въ систематичното описание сѫ взети общитѣ линии на политическия животъ, които съвпадатъ и съ развитието на изкуството. Споредъ това Айналовъ раздѣля книгата си на четири глави, които носятъ като заглавия имената на разнитѣ политически и културни центрове. Въ сѫщность първата глава — Изкуството презъ езическата епоха — е само встѫпителна. Следъ това се редятъ заглавия Киевъ, Новгородъ и Владимиро-Суздалъ.

За езическия периодъ авторътъ не е въ състояние да приведе значителни паметници. Той се задоволява само съ общата бележка, че хра-

моветѣ, жертвенитѣ олтари, княжескитѣ дворци, кѫщитѣ, банитѣ, градскитѣ укрепления, кули и порти сѫ били изградени отъ дърво. Още въ този ранъ периодъ била изработена особена конструктивна система и терминология, които били приети покъсно и въ християнската архитектура на Русия. Данни за пластиката сѫ почерпени само отъ хроникитѣ, защото почти всички статуи или релиефни образи на божествата сѫ били дървени и сѫ изчезнали заедно съ храмоветѣ. Все пакъ Айналовъ е наклоненъ да допусне известна връзка, макаръ и много далечна съ митологията и изкуството на античния миръ. Двата паметника отъ езическата епоха — единъ пещеренъ релиефъ при брѣга на р. Бушъ и единъ грубо обработенъ стълбъ, завършващъ съ човѣшка глава — не даватъ, обаче, много сигурна опора за подобни заключения.

Въ най-стария християнски периодъ на руското изкуство Айналовъ различава две основни школи: Киевъ и Новгородъ. И двѣтѣ черпятъ своитѣ жизнени сили отъ новитѣ византийско-християнски художествени форми, но последнитѣ различно се въплътяватъ въ Киевъ и Новгородъ. Киевъ въ своето изкуство се храни отъ югъ (Цариградъ и Александрия). Новгородъ изгражда своя стилъ възъ основа на киево-византийскитѣ постижения, но къмъ тѣхъ прибавя елементи и отъ западна Европа. Въ самия Киевъ имаме два строителни периода, а споредъ това и две различни школи. Началото на първата поставятъ повиканитѣ отъ Владимира цариградски строители, които изграждатъ въ 990 г. Десетинната църква (Успение) и после, въ 1037 г., прочутата Киевска Света София. Анализирана е подробно архитектурата и стенописната украса, като сѫ показани чисто византийскитѣ черти и тѣхната по-нататъшна сѫдба на руска почва. Така напр. въ Св. София Айналовъ намира извънредно много цариградски елементи, възъ основа на които църквата би могла да се смѣта за произведение на цариградската архитектурна школа. Но все пакъ въ архитектурния силуетъ и въ декоративната система той забелязва черти, които придаватъ на паметника видъ на самостойно руско художествено произведение.

Къмъ края на XI в. въ Киевъ били повикани за втори пѫть византийски майстори, които основали втората киевска школа. Началото било поставено съ построяването на църквата въ Печерската лавра (1075—1089 г.), а по нейно подобие били издигнати църкви и извънъ Киевъ, т. е. киевскитѣ художествени форми били пренесени и къмъ северъ. Като произведения на сѫщата тая школа Айналовъ разглежда църквитѣ Св. Троица въ Кириловския монастиръ отъ 1140 г., църквата Три Светители (Трехсвятительская) отъ 1184 г. и църквата на Спасителя въ Берестово отъ XII в. Византийско-киевскитѣ форми достигатъ и до Черниговъ, но тукъ тѣ се срѣщатъ съ романското влияние отъ западна Европа и образуватъ смѣшение, което е характерно за Владимиро-Суздалската епоха.

Но много по-рано отколкото въ Черниговъ проникнало западно влияние въ втория художественъ центъръ на Русия — Новгородъ. Тукъ изкуството се развило изключително на византийско-киевска основа. Новгородската Св. София (1045-1057 г.) е

дори точно подражание на киевскитѣ кръстокуполни църкви съ петь кораба, но много отъ детайлитѣ (сводове отъ $^1/_4$ кржгъ, портали, архитектурни орнаменти и пр.) били засегнати вече отъ романско влияние. Киевскитѣ и романскитѣ форми на новогородската Св. София образували благодатна почва, на която се развила първата архитектурна школа въ Новгородъ. Нѣкои промѣни или вариации, приети по-късно въ тая школа, се дължатъ на новъ притокъ отъ архитектурни форми, които дошли отъ византийската столица или отъ нейнитѣ източни периферии. Като типични произведения на новгородската школа сѫ разгледани въ архитектурно и стенописно отношение още църквата Св. Николай отъ 1113 г., църквата Рождество Богородицы отъ 1116 г. въ монатира Св. Антоний, църквата Св. Георги (1119 г.) въ Юрьевския монастиръ, църквата Св. Георги въ Старая Ладога отъ XII в., църквата Св. Тома въ Мячинъ отъ 1196 г. и Спасо-Нередицката църква отъ 1197 г.

Къмъ края на сѫщия този периодъ (XII-XIII в.) новгородската архитектурна школа въвежда нови форми, за да пригоди своитѣ постройки къмъ климатичнитѣ условия на севера. Подъ влиянието на северната дървена архитектура надъ църквитѣ се явява осмоскатенъ покривъ, а предъ портитѣ се изграждатъ преддверия. Първиятъ паметникъ на Новгородъ съ осмоскатенъ покривъ е Пятницката църква отъ 1156 г., но най-пълно и най-ясно развитие достигналъ тоя архитектуренъ типъ въ църквитѣ на Ковальово (1345 г.) и Волотово (1352 г.). При по-нататъшното усъвършенствуване на кубическия еднокуполенъ църковенъ типъ съ една апсида, съ стройни пропорции и съ осмоскатенъ покривъ страничнитѣ преддверия се изоставятъ, а съ това се опростява и самата постройка. Най-важнитѣ представители на тоя типъ сѫ църквитѣ Св. Николай въ Липна и по-късно Св. Теодоръ Стратилатъ (1361 г.) и Преображение Христово (1374 г.).

Редомъ съ архитектурата въ Новгородъ се развива и стенописьта. Отъ XIII в. сѫ запазени малко кѫсове, но отъ следващия вѣкъ ние имаме прекраснитѣ стенописи на църквитѣ въ Волотово, Ковальово и Св. Теодоръ Стратилатъ, които принадлежатъ на една и сѫща школа. Айналовъ придава на стила на последната голѣмо историческо значение, защото отъ една страна тоя стилъ се свързва тѣсно съ мозаикитѣ на Кахрие-джами, а отъ друга неговото силно отклонение отъ основния византийски стилъ дава основание да се предполага, че по това време въ Византия влиянието на италиянския ренесансъ ще да е било вече извънредно много засилено. По този поводъ авторътъ дава накѫсо една много ценна характеристика на новото стилово движение презъ епохата на Палеолозитѣ, чието начало той вижда още въ стенописитѣ на нашата Боянска църква.

Последната глава отъ книгата на Айналовъ е посветена на владимиросуздалското изкуство, което авторътъ непосрѣдствено свързва съ втората художествена школа на Киевъ. Два важни фактора опредѣлятъ стила и новитѣ художествени форми въ тая область: отличниятъ за строежъ и пластична работа бѣлъ камъкъ и силното западно влияние. Вмѣсто тухленитѣ постройки въ Киевъ и Новгородъ, тукъ

се издигатъ прекрасни каменни църкви. Новата строителна техника сближава владимиро-суздалската архитектура съ романската, а чрезъ това се улеснява и по-широкото влияние на последната. Като най-старъ паметникъ на тая школа Айналовъ сочи построената въ 1152 г. отъ Юрий Долгорукий църква Св. Борисъ и Глебъ въ селото Кидекша. Следъ това се редятъ Преображенската църква въ Переяславль-Залеский, Преображенската въ Суздалъ, църквитѣ Успение и Св. Димитъръ въ Владимиръ, църквата Св. Георги въ Юрьевъ-Польский и пр. Въ всички тѣзи църкви се чувствува где повече, где по-малко романско влияние, което е засегнало не само архитектурнитѣ елементи (прозорци, портали, колони), но и самата украса на вънкашнитѣ стени, които се покриватъ съ множество релиефни орнаменти и фигури на светци или на алегорични животни. Айналовъ анализира особено грижливо стила на тая своеобразна декоративна пластика, чиито извори той открива както на Истокъ, така и на Западъ. Презъ Галичъ и Черниговъ нахлуватъ западнитѣ стилове, източното влияние иде отъ Кавказъ, Мала-Азия, Персия, Византия и Александрия. Но Айналовъ не е твърде убедителенъ като твърди, че романското влияние е проникнало въ Владимиръ-Суздалъ чрезъ майстори, които били повикани отъ Сърбия и Далмация. За да покаже, че наистина е имало художествено общуване между Русия и южнитѣ славяни, той привежда лѣтописни известия, споредъ които 1) единъ отъ строителитѣ на църквата въ Юрьевъ-Польский билъ българинъ и 2) мряморътъ за подовата настилка на сѫщата църква билъ подаренъ на князъ Светослава отъ българския царь (Иванъ Асень II). Явно е, че въ случая Айналовъ погрѣшно обобщава сръбско-далматинската архитектура като южно-славянска. Въ българската архитектура никога не е имало романски елементи, та и затова българскитѣ майстори не биха могли да ги пренесатъ въ Русия.

Като се изключи този незначителенъ пропускъ, може да се каже, че на всѣкѫде другаде Айналовъ е свързалъ съвсемъ убедително отдѣлнитѣ моменти отъ историята на руското изкуство съ общата история на изкуството. Той посочва всички възможни аналогии, връзки и влияния, та по такъвъ начинъ за читателя ставатъ съвсемъ ясни отношенията на руското изкуство съ това на Ориента, Византия и западна Европа. Остава само да се потърсятъ повечко допирни точки между Русия и България, но и това сигурно ще бѫде направено, следъ като българскитѣ паметници станатъ повече известни въ чужбина.

Кр. Миятевъ

Ivan Sakâzov, Bulgarische Wirtschaftsgeschichte (Grundriss der slav. Philol. u. Kulturgeschichte, herausgeg. von R. Trautmann und M. Vasmer). Berlin und Leipzig, W. de Gruyter & Co, 1929, IX + 284 стр. гол. 8°.

На пръвъ погледъ твърде обосновано, издържано и стройно изглежда изложението на българската стопанска история у нашия авторъ. Достатъчно е, обаче, по-внимателно вглеждане, за да се открияътъ и много слаби страни. Преди всичко съ събирането и използуването на сведенията отъ източницитѣ авторътъ е направилъ основна методологическа грѣшка

която обезценява съграденитѣ на такава основа изводи. За автора сякашъ е безразлично не само отъ какъвъ източникъ, но и отъ кое време произлизатъ и за кое време се отнасятъ известни сведения, защото той безразборно е използвалъ множество сведения, отнасящи се къмъ по-късно време, за опредѣляне на поранни стопански отношения, и обратно. Примѣри могатъ да се изброятъ доста много.

За да характеризира стопанския битъ на старитѣ българи, авторътъ използува (стр. 3) сведение изъ Gregoras, ed. Bonn. I, 34, 20-25, което е явно легендарно, произлиза отъ късенъ източникъ и, главно, не се отнася за българитѣ. Пакъ отъ сжщия авторъ I, 26, 24—27, 3 е използувано сведение за преселението на българитѣ отсамъ Дунава, което само по себе си е невѣрно, па и указанието οἰκειοῦνται Μακεδονίαν не се отнася за днешна Македония, както разбира С. (стр. 6), но за южна Тракия. Титулатурата на царетѣ отъ първото царство е опредѣлена (стр. 8 сл.) възъ основа на грамотитѣ отъ второто царство.

Като опредѣля свещения характеръ на царската власть, С. пише (стр. 9): „Личностьта на царя била свещена, или както се изразява единъ авторъ отъ XI в., самиятъ царь не подлежи на закона, защото самъ той е законъ". Съ това невѣрно указано [1]) сведение (по В. Васильевскіи, Совѣты и разказы визант. боярина XI-аго вѣка, ЖМНП, 1881, CCXVI, 316) не може да се опредѣля свещенния характеръ на царската власть у българитѣ, защото то се отнася изключително до властьта на византийския императоръ, отъ друга страна изразява крайни схващания за божествената сжщина на императорската власть. Напротивъ, за признавания свещенъ характеръ на царската власть у насъ презъ първото българско царство могатъ да се приведатъ множество сведения, и то отъ домашни паметници, [1]) които сведения авторътъ напълно е пренебрегналъ. Относно реда при заемането на царската власть у българитѣ, авторътъ изтъква (стр. 9), че „въ България, по образецъ на Византия, гледали на това, щото владѣтельтъ да бжде знатенъ по родъ или да има голѣми лични заслуги", при което той се позовава неоснователно на Gregoras, ibid. I, 78; противъ това, за по-ранно време може да се приведе изричното указание на Михаила Пселла, че българитѣ имали обичай да поставятъ за вождове на народа (εἰς ἐπιστασίαν τοῦ ἔθνους) лица отъ царски родъ (τοὺς ἐκ βασιλείου γένους, ср. M. Psellе, Chronographie, ed. E. Renauld, Paris 1926, I, 77, и W. N. Zlatarski. Wer war Peter Déljan? Annales Acad, Scient. Fennicae, ser. B, XXVII, 1932, стр. 355 и 363). Отъ разказа на Suida, Lexicon ed. Bernhardy, s. v.

[1]) Въ сжщность не такова е личното схващане на самия Николица, както може да се види отъ контекста: „Ако нѣкои казватъ, че царьтъ не подлежи на закона (νόμῳ οὐχ ὑπόκειται), но самъ той е законъ (νόμος ἐστί), то и азъ казвамъ сжщото, но само щото всичко, което той прави и което постановява, да бжде добре сторено, и тогава ние му се подчиняваме. . . . Отъ това познай, че царьтъ е човѣкъ и подлежи на благочестивитѣ (божественитѣ) закони". Ср. ЖМНП CCXVI, 316. Николица, следователно, признава известни ограничения за императорската власть (ср. V. Valdenberg, Nicolitza et les historiens byzanins contemporains, Byzantion III, 1926, стр. 97 сл.).

[1]) Ср. напр. титлата на владѣтелитѣ отъ езическо време: ὁ ἐκ θεοῦ ἄρχων, ИРАИК, III, 1898, 186; X, 1905, 230, 245; сжщо: ὁ ἄρχων Βουλγαρίας Βορὴς ὁ μετονομασθεὶς Μιχαὴλ σὺν τῷ ἐκ θεοῦ δεδομένῳ αὐτῷ ἔθνει; В. Н. Златарски, Slavia, III, 1923, отд. отп. стр. 5.

Βούλγαροι, за даденитѣ отъ ромеитѣ подаръци и данъкъ на ханъ Тервелъ, С. вади произволното заключение (стр. 10), че „отъ военната плячка (Kriegsbeute) се обогатявалъ най-много лично владѣтельтъ“ (ср. за това В. Н. Златарски, История, I, 1, 169 сл.). За да изтъкне схващанията за божествения произходъ на знатнитѣ, авторътъ привежда доказъ изъ Кекавмена (ЖМНП, CCXV, стр. 254): „на благороднитѣ презъ X в. е билъ приписванъ божественъ произходъ. Така сѫщо думата богатъ е била извеждана отъ Богъ, което сѫщо е указано отъ единъ византийски писатель отъ XI в.“ (стр. 15). Това сведение, обаче, съвсемъ не е доказателно, защото то не показва сѫществуваще схващане всрѣдъ българитѣ за произхода на думата „богатъ“, но е нескопосно обяснение на единъ византиецъ, който не се знае, до колко е познавалъ българския езикъ (ср. М. Дриновъ, Съчинения I, 634). Указанието, че патриаршескиятъ домъ се ползувалъ съ droit d'asile е заето отъ сръбски източникъ, и то късенъ (Законника на Ст. Душана), та не може да бѫде отнесено безрезервно и къмъ насъ, както прави авторътъ (стр. 18), безъ да е засвидетелствувано въ нѣкой паметникъ. Напротивъ, две писма на патриарха Ник. Мистика (до Симеона и до българския архиепископъ) засѣгатъ нарушението на droit d'asile отъ страна на българския владѣтель, и то спрѣмо църквата Св. София въ Цариградъ (Ep. III. P. Gr. CXI, 40-44 = Mcб. X, 1894, 391-394; Ep. IV, P. Gr. CXI, 44-45). За да обрисува живота на висшето духовенство презъ първото бълг. царство, авторътъ, покрай едно сведение изъ житието на св. Климента, използува (стр. 18) нѣколко сведения изъ писмата на архиеп. Теофилакта Охридски, макаръ тѣ да се отнасятъ по-късно, къмъ края на XI в. и началото на XII-ия. При това, С. посочва като нѣщо положително клеветническитѣ слухове за огромнитѣ богатства на архиепископа, които слухове били разпространявани отъ враговетѣ му: „Вестьта за неизмѣримото богатство на архиепископа охридски се разпространявала всрѣдъ цѣлото околно население“ (стр. 18). За да опише състоянието на висшето духовенство въ България презъ първото българско царство, авторътъ използува не само сведенията на Козма, но и сведения на Теофилакта и дори на Евстатия Солунски (края на XII в.), и всичко това му служи (стр. 18/19) като обяснение на причинитѣ за зараждането на богомилството при царь Петра!

За робството презъ първото българско царство авторътъ, напр., е използувалъ (стр. 25/26) едновремено сведение изъ отговоритѣ на папа Николая, изъ ал-Масуди (X в.), после указанието на Евстатия Солунски (неуказано точно где), че българитѣ предавали на византийскитѣ знатни и едри земевладѣлци множество роби, Новела на имп. Йоанъ Цимисхи отъ 972 г. за български роботърговци, следъ това сведение на Г. Акрополита (XIII в.) за времето на Михаилъ Асеня (1246-1256), и най-сетне описанието на Светослава (по Miklosich, Chron. Nestoris, стр. 38/39) за Преславецъ като срѣдище на роботърговия, — всички тѣзи сведения сякашъ се отнасятъ къмъ една епоха и сѫ изложени безъ всѣкакъвъ хронологически редъ. На сѫщото мѣсто, не спазвайки установенитѣ хронологически рамки,

авторътъ излага, безъ наложителна връзка, сведения за роби-българи изъ една новела на Алексия I Комнина отъ 1095 г. За да обясни указваното при Козма, за петрово време, доброволно изоставяне на чадата отъ тѣхнитѣ родители поради нищета и доброволното встѫпване въ робство, С. указва (стр. 26) опустошенията и грабежитѣ на Светославовитѣ войски, заедно съ тѣзи на печенези и кръстоносци, макаръ тѣ да сѫ много по-късни. Цѣлото изложение по-нататъкъ (стр. 27-28) почива главно на сведения отъ по-късно време (XI и XII в., Душановия законникъ, Ник. Вриенъ, Анна Комнина, Евстатий Солунски и др.), всрѣдъ които сѫ вмъкнати несъответни тѣмъ по време сведения изъ Стратегикона на имп. Маврикия, изъ отговоритѣ на папа Николая и Василикитѣ.

Като се основава на Responsa Nicolai papae ... изд. Д. Дечевъ, гл. XI., отъ дето се узнава, че българитѣ запитвали, въ кои празднични дни трѣбва да не се занимаватъ съ полски трудъ (a labore terreno recedere), авторътъ, кой знае какъ, заключава (стр. 32): „Още въ 866 год. земледѣлието е заело въ българскитѣ земи при Бориса първо мѣсто като самостойно стопанско занимание. Така ние узнаваме отъ „Отговоритѣ“, че на всѣкѫде въ страната почвата е била обработвана“ (к. м.). За да подкрепи своето твърдение, че земедѣлието на всѣкѫде е имало преднина и най-добре обезпечвало прехраната на градското население и на войската, авторътъ привежда (стр. 33) сведението изъ житието на св. Мария Нова (ИРАИК, IV 194, 196), че царь Симеонъ, следъ като заелъ и разрушилъ града Виза, заповѣдалъ „да разоратъ и насѣятъ почвата“. Това сведение, обаче, показва по-скоро силното желание на Симеона да разори основно заетия непиятелски градъ и да премахне всѣка следа отъ него. Следъ като привежда още едно сведение изъ Анна Комнина (края на XI — нач. XII в.), за основаването на Неокастронъ, до Пловдивъ, отъ Алексия I Комнинъ и за заниманието на жителитѣ му съ земедѣлие и лозарство, авторътъ, отъ дветѣ тѣзи сведения, вади заключението (стр. 33), че „земледѣлието въ градоветѣ било главна основа на тѣхното стопанство“!.. Общи и необосновани сѫ разсѫжденията на автора (стр. 35) за връзката между скотовъдството и цѣлия битъ на българитѣ. За гористия характеръ на Родопитѣ той привежда едно сведение отъ Херодота, редомъ съ сведение отъ Теофана за Странджа (стр. 36). За твърдението си, че „даже въ голѣмитѣ български градове се отглеждали птици“ (стр. 38 и заб. 4), той неоснователно се позовава на Leo Diac., ibid. 109, дето се говори за началото на ромейскитѣ борби срещу Светослава. При указанието, въ връзка съ лова у българитѣ, че „въ замъка (im Schlosse) на княза Бориса hingen künstlerisch ausgearbeitete Jagdszenen“ (стр. 36), авторътъ напълно произволно и невѣрно е използувалъ своя източникъ, Theoph. Contin. ed. Bonn. 163, 20 сл., защото онова, което той предава като сѫществуващe, тамъ е посочено като неосѫществено желание на княза Бориса, и то въ връзка съ легендата за Борисовата сестра и монаха зографъ Методи и участието имъ въ покръстването.

Още по-късно сведение (отъ края на XIII в.), отъ писмото на Теодора Метохита по случай посланичеството му до сръбския краль Милутинъ (гл. П. Никовъ, Год. на Соф. унив., ист.-фил. фак. XV-XVI, 1919/1920, стр. 74), е използувано въ подкрѣпа на твърдението (стр. 39), че „ловътъ е билъ особено любимъ за българскитѣ господари и боляри, чиято маса твърде често украсявалъ печенъ дивечъ.“ Това сведение, обаче, не само че не е отъ първото българско царство, къмъ което време, безъ всѣкакви уговорки, го е отнесълъ авторътъ, но не се отнася за българския дворъ, а е дадено отъ Т. Метохита въ връзка съ пребиваването му въ сръбския кралски дворъ.

Въ изложението на стопанската история на второто българско царство сжщо не липсватъ подобни грѣшки. Сжщо и тукъ хронологическитѣ рамки сж пренебрѣгвани, авторътъ се връща въ изложението си къмъ времето на първото българско царство, дори прави повторения или използува сведения за по-раншно време.

Отдѣлно, въ изложението на автора могатъ да се отбележатъ редица фактически грѣшки. Така, неточно е съобщението (стр. 10), че думитѣ на Gregoras I, 60, 4 сл. се отнасятъ за времето следъ смъртьта на Константинъ Асеня, вмѣсто следъ смъртьта на Михаилъ Асеня (1256) ипреди избирането на Конст. Асень. Неточно е твърдението (стр. 13), че въ Resp. Nic. с. XVII се говори за „Majores, Mediores (sic) und Minores primates“, защото тамъ се указватъ mediocres seu minores, не mediocres et minores (ср. В. Н. Златарски, ц. с. I, 2, 50). Неточно е датирана „Книгата на Градоначалника“ — „vom Ende der Zeit Simeons oder vom Anfang der Zeit Peters“ (стр. 65). Неприемливо е мнението за вжтрешнитѣ и външни боляри само като eine administrativ-technische Enteilung, при което той сравнява външнитѣ боляри съ срѣднов. „маркграфи“, „крайщници“ (стр. 14). Бориторканъ за него е сякашъ лично име (стр. 14); ср. сжщо Домета, В. Н. Златарски I, 2, 229, бел. 1, вм. Dobeta у С. При анализа на Дубровнишката грамота авторътъ изтъква, че на дубровничанитѣ било дадено „das Recht des freien Ein- und Ausfuhrhandels in allen Teilen Bulgariens“ (стр. 148), когато въ грамотата точно сж разграничени право на вносъ, преносъ и износъ. Столицата на Добротица (не Добротичъ) е Калиакра, не Варна (стр. 164). Неточна е препратката (стр. 110 заб. 3; стр. 113 заб. 3) къмъ Skyl.-Cedr. II, 589 за употрѣбата на медовина отъ печенезитѣ въ българскитѣ земи, вмѣсто II, 586, 9—13. Въпрѣки доказаната подправеность на така наречената Ив. Александрова грамота за месемврийския монастиръ Св. Богородица Елеуса (вж. П. Мутафчиевъ, Сб. В. Н. Златарски, 163 сл.), авторътъ безогледно е използувалъ сведения отъ нея (стр. 154; ср. стр. 101).

На нѣкои мѣста отъ изложението си авторътъ е черпилъ предимно или изключително отъ извори, които не се отнасятъ за нашето минало. Така, частьта за „Отроци“ (стр. 92-94) е съставена почти изключително възъ основа на сръбски източници. Сръбски източници, безъ предварително поставяне на въпроса, доколко тѣхнитѣ указания могатъ да иматъ значение по сжщина (не като сравните-

ленъ материалъ) за нашата стопанска история, авторътъ е използувалъ обилно въ книгата си (ср. гл. „Тегоби“, специално въ монастирското стопанство и стр. 95; сѫщо стр. 108, 109/110; 113, 114, 115 и др.).

Въ самия планъ на автора, съ разпредѣлбата на българската стопанска история на първо царство (679-1018) и второ царство (1186-1398), има неточность и произволность. За времето на византийското робство (1018-1185), когато се извършватъ важни стопански промѣни, не е отдѣлено специално мѣсто; тази епоха е отмината, защото авторътъ се е водилъ въ периодизацията си по политическата история и сѫществуването на българската държава, а отнасящитѣ се къмъ това време сведения произволно сѫ използувани къмъ стопанската история на първото или второто царство. Непълнота въ плана на книгата е, че не е засегната, поне накратко, стопанската история на българскитѣ земи преди заселването на българитѣ, за времето на тракитѣ, сведенията за което лесно би намѣрилъ събрани и критично изложени въ многобройнитѣ изследвания на най-добрия познавачъ въ тази область, проф. Г. И. Кацаровъ. Авторътъ, при възстановяването на стопанската история на българитѣ неправилно е търсилъ да използува изключително писмени свидетелства, при това не винаги съвсемъ достовѣрни. Запазенитѣ не малко вещественi паметници, особено отъ ново време, сѫ незамѣнимо градиво за стопанската ни история и иматъ по-голѣма цена отъ много писмени свидетелства.

Изобщо, въ книгата на С., която би искала да мине за една стопанска история на българския народъ, липсва достатъчно познаване на фактитѣ изъ българската и византийската история, липсва критическа преценка на изворитѣ, доколкото може въобще да се говори, че обилно указванитѣ тамъ сведения сѫ черпени направо отъ изворитѣ, а не, както изглежда, отъ втора и трета ржка, както и наученъ методъ, системность и последователность въ изложението. Изглежда, че синтезата на българската стопанска история, представена отъ С., много е изпреварила належащитѣ още монографични изследвания на отдѣлни страни и въпроси на този толкова важенъ клонъ отъ общата българска история.

Ив. Дуйчевъ

Fr. Dölger, Facsimiles byzantinischer Kaiserurkunden (67 Abbildungen auf 25 Lichtdrucktafeln. Aus dem Lichtbilderarchiv der Bayer. Akad. d. Wiss. zusammengestellt, beschrieben, erläutert und in Umschrift wiedergegeben von Fr. Dölger). Mittel- und Neugriechisch. Seminar der Universität München 1931, VI + 67 стр. 4^0 съ 25 табл.

Сравнително отдавнашна е идеята за събирането и критичното издаване на грамотитѣ, относящи се до византийската история, и вече отдавна сѫ направени първитѣ стѫпки въ това отношение. За изпълнението на това начинание бѣ необходимо, отъ една страна, да се отбележатъ известнитѣ и належащитѣ да бѫдатъ издадени византийски императорски грамоти, и, отъ друга, да се подготви и издаде единъ образецъ на бѫдещия корпусъ на тѣзи документи. Първата часть отъ тази подготвителна работа се осѫществяваше чрезъ издаването отъ

мюнхенския професоръ Fr. Dölger на Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit (herausgegeben von den Akad. d. Wiss. in München u. Wien. Reihe A: Regesten Abteilung I, Regesten der kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453, bearbeitet von Fr. Dölger), третата часть отъ които (за времето 1204 — 1282) излезе напоследъкъ. Като образецъ (Specimina) на замисления сводъ на визант. императорски грамоти проф. Fr. Dölger издава, посветени въ паметь на неотдавна починалия виденъ византиноведъ A. Heisenberg, своитѣ Facsimiles byzantinischer Kaiserurkunden.

Цельта и задачата на издаването на факсимилета отъ византийскитѣ императорски грамоти е, по думитѣ на самия издатель, да се даде, на първо мѣсто, нагледенъ материалъ за изучаването на византийскитѣ грамоти и да се покажатъ постиженията на научното дирене въ тази область, като сѫщевременно се представи материалъ за университетското обучение по дипломатика и палеография. Чрезъ установяването пъкъ на видоветѣ византийски императорски грамоти, съ тѣхнитѣ особености и историческия имъ развой, се даватъ обилни основания за сравнение при идентификацията и изследването на византийскитѣ грамоти. Съобразно съ тѣзи задачи, публикувани сѫ, изъ богатата фотографска сбирка на Баварската Академия на Наукитѣ, онѣзи грамоти, които сѫ особено поучителни въ дипломатическо, палеографско и други отношения. Общата схема, по която сѫ разглеждани отдѣлнитѣ документи, е: 1) указание за мѣстото, дето се съхранява грамотата, по възможность съ сигнатурата; 2) дипломатическо описание (външни белези, дипломатически, палеографски особености), понѣкога съ бележки върху хронологията; 3) указание за последнитѣ издания, за вече издаденитѣ документи; 4) публикация на часть отъ текста (при вече известнитѣ) или изцѣло (при неиздаденитѣ грамоти).

Изданието на грамотитѣ Dölger е придружилъ съ нѣколко ценни бележки изобщо върху основнитѣ видове византийски императорски грамоти, съ тѣхнитѣ особености, и върху знацитѣ за достовѣрность и неподправеность. Изъ публикуванитѣ 64 грамоти, 53 сѫ издавани по-рано, а останалитѣ се издаватъ за първи пѫть и сѫ открити главно въ светогорскитѣ монастири.

Съ важнитѣ бележки върху византийската дипломатика, съ научното, добре коментирано издание на познатитѣ вече византийски грамоти, както и съ публикацията на новооткрититѣ грамоти, издаденитѣ отъ Dölger грамоти сѫ — трѣба да се подчертае това — най-цененъ приносъ къмъ византийската дипломатика, и тѣ ще улеснятъ и подтикнатъ работата въ тази насока и ще бѫдатъ незамѣнимо пособие на всѣки работникъ въ тази область. Книгата, и специално приложенитѣ таблици, иматъ образцово техническо изпълнение.

Въ публикуванитѣ, особено новоиздаденитѣ грамоти има нѣкои указания, по-тѣсно свързани съ българската история. Така, на единъ моливдовулъ въ сбирката на цариградския руски арх. институтъ Ѳ. Успенски, ИРАИК, X, 1905, 555-557 (ср. Албумъ Абоба-Плиска, табл. CVIII,

12 а/б), чете на лицевата страна: κ(ύρι)ε βοήθη (вм. βοήθει) τῷ σῷ δούλῳ, и на обратната: † ΙѠΑΝΝΗΒΑΓΑΤΟΥΡΚΑΙ . ΑΗΝΤΧѠΠΝѠ, като възстановява надписа: Ἰωάννῃ βαγατοὺρ καὶ [β]αὴν τῷ Χω(τι)νῷ, сиречь печатътъ принадлежалъ „на багатура и баина Иоанъ, по фамилия Хотинъ, християнинъ съ гръцко наименование" (цит. м. 555).[1]) Печатътъ се датира споредъ него къмъ X в. Къмъ така възстановеното име Χωτινὸς Успенски привежда за сближение указанието за епарха Хадинъ, при имп. Михаила VIII Палеологъ, когото Хадина той смѣта „може би тождественъ" съ протоиерака ия Конст. Хадинъ отъ XIII в. (G. Pachymer, I, 18, 3 сл.; ср. Mikl.-Müller, Acta, IV, № 179). Въ хрисовулъ-сигилиона на Андроника III отъ 1328 г. (№ 43, Col. 49-50; Taf. XVII) се указва сѫщото родово име ὁ Χαδηνός.

Споменаванията на първо мѣсто между присѫтствуващитѣ лица при сключването на договора между Иоана V Палеологъ и Венсунъ, презъ мартъ 1342 г. (№ 11, Col. 16/18; Taf. VI) Константинъ Асень е единъ отъ потомцитѣ на Иванъ Асеня III и Ирина, дъщерята на имп. Михаила VIII Палеолога (ср. Успенскій, Болгарскіе Асѣневичи на визант. службѣ въ XIII-XV вв., ИРАИК, XIII, 1908, отд. отп. стр. 10). Трѣбва да се отбележи сѫщо и указанието въ хрисовулълогоса на имп. Андроникъ IV Палеологъ за 1378 год. (новоиздаденъ, № 32, Col. 40/41; Taf. XII): τοῦ οἰκείου τῆ βασιλείᾳ μου κῦρ Γεωργίου τοῦ Τζαμπλάκωνος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐκείνου etc., въ връзка съ името и рода на Григория Цамблака.

Ив. Дуйчевъ

[1]) Тълкуванията на Успенски не сѫ съвсемъ убедителни. Той чете въ моливдовула особената форма [β]αὴν (вм. βαγαιν) и признава, че това име означава княжески произходъ (ibid., 556; ср. ibid., 21/202), но сѫщевремено утвърждава, че неговиятъ притежатель билъ гръкъ на българска служба. Далечно е сходството между Χασπνὸς и Χωτινὸς.

Mélanges de philologie offerts a J. J. Mikkola. . . à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire... par ses amis et ses élèves. Annales Academiae Scientiarum Fennicae, ser. B, XXVII, Helsinki 1932, 432 стр.

Сборникътъ, посветенъ въ честь на проф. Йос. Миккола, познатъ и съ своитѣ заслуги къмъ българската наука, съдържа главно статии по въпроси изъ областьта на филологията отъ редица известни автори, приятели и ученици на голѣмия фински ученъ, както и една-две статии върху етнографски проблеми. По-специално исторически статии сѫ тѣзи на Artturi Kannisto (въ връзка съ стопанската история), на A. Pogodin (за руската колонизация на финския северъ), най-сетне статията на Mikolaj Rudnicki: Sur les populations primitives indoeuropéennes des bassins de la Vistule et de l'Odra aux temps préhistoriques. Участието на българскитѣ учени въ честуването на проф. Йос. Миккола е изразено въ публикацията на една статия отъ проф. Ст. Младеновъ (Zur slavischen Wortforschung: Der bulgarische und russische Name des Spelzes, стр. 179-187) и друга отъ проф. В. Н. Златарски, Wer war Peter Déljan (стр. 354-363).

Ив. Дуйчевъ

Библиография

Апостолидисъ, Д-ръ М. Неиздадени или неизтълкувани надписи отъ Тракия. Год. на Нар. Библ. въ Пловдивъ за 1930 (1932), 231-271. — Повечето надписи сж отъ Созополъ и отъ околностьта на Пловдивъ.

— Разцвѣтътъ на Пловдивъ презъ римското владичество (храмове и статуи на богове, стадиумъ, театъръ, часовникъ, Асклепиумъ). Пловд. общ. вестникъ бр. 108 отъ 29. IV. 1931, 1-4.

— Имената на нашия градъ: Пулпудева, Пулпудена, Плоудинъ, Пловдинъ, Пловдивъ. П. т. бр. 110 отъ 1. VI. 1932, 2-3. — Извадка отъ статията на автора „За езика на тракитѣ", обнародвана въ списанието Тракика, Атина, III. 1932. Статията е безъ научна стойность.

Батаклиевъ, Ив. История на църквата Успеніе Пресветыя Богородицы въ гр. Т.-Пазарджикъ. София 1932, 48 стр. 8⁰ съ 22 образа. — Съдържа ценни сведения за съграждането на църквата и за рѣзбарския ѝ иконостасъ съ многобройни образи.

Бешлевлиевъ, В. Надписитѣ около Мадарския конникъ. Изв. на Истор. Д-во XI-XII, 1931/32, 1-32.

— Етнографски бележки. П. т. 340-347. — Поправки и нови допълнения на нѣкои отъ омортаговитѣ надписи.

— Къмъ въпроса за народностьта на старитѣ македонци. Год. на Соф. Унив., ист.-фил. фак. XXVIII, 1932, 76 стр.

Велковъ, Ив. Бележки за колонизацията и градоветѣ по нашето Черноморско крайбрѣжие. Изв. на Истор. Д-во XI-XII, 1931/32, 33-53.

— Крепостьта при Фикелъ. Зора бр. 3928 отъ 8. VIII. 1932. — Крепостьта се идентифицира съ Букелонъ.

— Новооткрити старини. ИАИ VII, 1932/33, 402-422.

— Разкопкитѣ въ Мезекъ презъ 1932 год. Зора, бр. 4091 отъ 20. II. 1933.

Вулић, N. Један нов гроб код Требеништа. Гласн. Скоп. Науч. Друштва XI, 1931, 1-41 (гл. по-горе стр. 369).

Ганевъ, Н. Провадия въ своето минало и настояще. София 1929, 127 стр. 8⁰. — *Рец.* Изв. на Истор. Д-во XI-XII, 1931/32, 395-397 (Ив. Дуйчевъ).

Гошевъ, Ив. Нови данни за историята и археологията на Бачковския монастиръ. Год. на Соф. Унив., богосл. фак. VIII, 1930/31, 341-388.

— Старобългарската литургия. П. т. IX, 1932, 80 стр.

— Облѣклото на старобългарскитѣ монаси. Изв. на Етногр. Музей X-XI, 1932, 39-72.

Дечевъ, Д. Ржкописитѣ на тъй наречентѣ „Отговори на папа Николай I по допитванията на българитѣ". ИАИ VII, 1932/33, 322-340.

— Светилището при Чокльовското блато. П. т. 383-386.

Димитровъ, Д. П. Къмъ историята на Августа-Траяна. Изв. на Истор. Д-во XI-XII, 1931/32, 54-70.

— Антични паметници отъ Ст.-Загора и нейната околностъ. ИАИ VII, 1932/33, 291-312.

— Могилна гробна находка отъ с. Стралджа, Ямболско. П. т. 386-393.

Дяковичъ, Б. Тракийска гробница при с. Опълченецъ. Год. на Нар. Библ. въ Пловдивъ за 1930 (1932), 187-193. — Гробницата датира отъ края на V в. пр. Хр. и съдържа интересенъ златенъ нагръдникъ съ две женски фигури.

— Могилни находки при Пловдивъ. II. т. 195-209. — Бедни погребения отъ II до IV в. сл. Хр.

Златарски, В. Н. Какъвъ народъ се разбира у Анна Комнина подъ израза γένος τι Σκυθικόν. Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 71-83.

Иванова, В. Орѣховскиятъ монастиръ и неговитѣ грамоти. Изв. на Истор. Д-во XI-XII, 1931/32, 84-118.

— Старобългарски надписъ отъ с. Теке-Козлуджа. ИАИ VII, 1932/33, 319-321.

Известия на Бълг. Археол. Инст. VI, 1930/31, VIII + 388 стр. гол. 8⁰ съ 241 обр. и 12 табл. — *Рец.* Учил. Прегл. XXXI, 1932, 1022-1028 (Д. П. Димитровъ); Semin. Kondak. V, 1932, 330-332 (С. Покровскій).

Известия на Истор. Д-во въ София, XI-XII, 1931/32, VIII + 416 стр. 8⁰.

Известия на Нар. Етногр. Музей, X-XI, 1932, 340 стр. 8⁰.

Ильински, Г. А. Запись въ Средецкомъ евангелии 1329 г. Изв. на Истор. Д-во XI-XII, 1931/32, 119-121.

Иречекъ, К. Военниятъ пѫть отъ Бѣлградъ за Цариградъ и балканскитѣ проходи. Преведе отъ оригинала Ст. Велковъ (= Бълг. ист. библ. IV, 1932, кн. 4). София 1932, 162 стр. 8⁰.

Кацаровъ, Г. И. Антични паметници отъ Тракия. Год. на Нар. Библ. въ Пловдивъ за 1930 (1932), 211-230.

— Тракия въ Омировия епосъ. Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 122-135.

— Антични паметници отъ Ловчанско. Ловечъ и Ловчанско IV, 1932,5-10.

— Единъ новъ паметникъ на Тракийския конникъ. Литер. Гласъ бр. 176 отъ 8. I. 1933. — Скаленъ релиефъ при с. Дикили-Ташъ, Русенско

— Нови находки отъ некропола на Месемврия. ИАИ VII, 1932/33, 281-290.

— Нови антични паметници отъ България. П. т. 379-383.

Козаровъ, Г. Старитѣ ни майстори — творци на българското строителство и стопанство. Бълг. Мисъль VIII, 1933, 66-74.

Костовъ, Ст. Л. Бѣлодрешковци въ северо-западна България. Изв. на Етногр. Музей X-XI, 1932, 73-102.

Ласкарисъ, М. Ватопедската грамота на царь Иванъ Асѣня II (= Бълг. Старини, кн. IX, изд. Бълг. Акад. на Наукитѣ), София 1930, 64 стр. 4⁰ съ 2 табл. — *Рец.* ИАИ VII, 1932/33, 428-430 (Ст. Младеновъ).

Ловечъ и Ловчанско. Географско, историческо и културно описание, подъ ред. на проф. А. Иширковъ. София, кн. III, 1931, 172 стр. 4⁰; кн. IV, 1932.

Мавродиновъ, Н. Еднокорабната и кръстовидната църква по българскитѣ земи. *Рец.* La Bulgarie № 2549 отъ 9. II. 1932 (Н. Д.); Byzant. Zeitschr. XXXII, 1932, 223-224 (П. Мутафчиевъ).

Миковъ, В. Приносъ къмъ погребението на мъртвитѣ у старитѣ траки. Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 136-150.

— С. Хисаръ (Хисарски бани). Историко-археологически бележки. Со-

фия, Хр. Г. Дановъ, 1932, 46 стр. 16⁰ съ една карта.

— Материали отъ предисторическата епоха въ България. ИАИ VII, 1932/33, 358-368.

Миятевъ (Міятевъ), Кр. Эпиграфическіе матеріалы изъ Преслава. Byzantinoslavica III, 1931, 383-403.

— Разкопки на „Вжтрешния градъ“ въ Преславъ. Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 151-159.

— Бронзовый рельефъ съ изображеніемъ Богоматери изъ Пловдивскаго музея. Semin. Kondak. V, 1932, 39-45.

— Кржглата църква въ Преславъ (=Издания на Нар. Археол. Музей № 25). София 1932, XII + 282 стр. 8⁰ съ 3 табл. и 285 образа въ текста.

Мутафчиевъ, П. Търново и Стринава. Учил. Прегл. XXXI, 1932, 1154-1163. — Оборва твърдението на В. Аврамовъ, че сжществувала крепость „Стринава“. Въ случая се касае само за една погрѣшна форма на името на Търново.

Мушмовъ, Н. А. Нумизматиката на македонскитѣ царе. Македон. Прегл. VII, кн. 4, 1931, 47-66.

— Женскиятъ образъ въ българската нумизматика. Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 160-168.

— Бронзовъ печатъ отъ царь Михаилъ Шишманъ (1323-1330 г.). ИАИ VII, 1932/33, 341-347.

— Колективни находки на монети презъ 1931/1932 год. П. т. 423-425.

Никовъ, П. Едно неизвестно описание на българския черноморски брѣгъ отъ XVIII вѣкъ. Год. на Соф. Унив., ист.-фил. фак. XXVIII № 3, 60 стр. — Описанието се дължи на австрийския дипломатъ Wenzel Edler von Brognard и датира отъ 1786 год.

— Гл. и К. Шкорпилъ.

Николовъ, Т. Гл. Цончевъ.

Петева, Е. Шевични паралели. Изв. на Етногр. Муз. X-XI, 1932, 103-129.

Петковъ, Н. Могилни и други находки отъ Софийско. ИАИ VII, 1932/33, 371-378.

Пикъ, Б. Монетни изображения отъ римската епоха въ България (=Попул. Арх. Библ. № 4), София 1931, 12 стр. 4⁰ съ 2 табл.

Покровскій, С. Новооткрытая мозаика въ базиликѣ Св. Софіи города Софіи. Semin. Kondak. V, 1932, 243-250.

Поповъ, Р. Новооткрити предисторически старини. ИАИ VII, 1932/33, 349-358.

Рашеновъ, Ал. Запазването на архитектурнитѣ паметници въ закона за старинитѣ. Архитектъ V, 1932, 128-129.

Симидовъ, Ф. Спомени за Никола Фичевъ, строителтъ на знаменития Бѣленски мостъ. Бълг. Мисъль VIII, 1933, 74-78.

Соловјев, А. Един нови споменик бугарског права. Архив за правне и друштвене науке X, 1931, 474-478. — По поводъ на издадената отъ М. Ласкарисъ (гл. по-горе) грамота на Ив. Асеня II. Гл. Byzantinoslavica IV, 1931, 221.

Станимировъ, Ст. Кондиката на Троянския храмъ Преподобна Параскева. Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 178-198. — Кондиката започва отъ 1855 год.

Стефановъ, Ст. Кръстъ въ църквата Св. Димитъръ въ Свищовъ. Изв. на Етногр. Музей X-XI, 1932, 205-208. — Интересенъ дървенъ напрестоленъ кръстъ съ сребърна обкова и съ интересенъ надписъ отъ 1642 год.

— Римска гробница отъ Бѣлене. ИАИ VII, 1932/33, 396-397.

Тодоровъ, Я. Къмъ въпроса за културното влияние на стария Истокъ върху Римската империя. Год. на Соф. Унив., ист.-фил. фак. XXVIII № 7, 24 стр. — Засѣга и българскитѣ земи.

Тоневъ, Мл. Епиграфски добавки и поправки. ИАИ VII, 1932/33, 313-318.

Трайчевъ, Г. Манастиритѣ въ Македония (Македон. Библ. № 9). София 1933, 256 + V стр. 8° съ 50 образа и 2 карти.

Филовъ, Б. Художници и колекционери въ древния Римъ. Ректор. речь. Год. на Соф. Унив., офиц. отд. 1931/32, 23-41.

— Новооткрити тракийски гробници отъ Дуванлий. ИАИ VII, 1932/33, 217-280.

— Халщатскиятъ некрополъ при Боемица въ Македония. П. т. 368-369.

— Новиятъ гробъ при Требенище. П. т. 369-370.

— Мряморна статуйка на партенонската Атина отъ Битолско. П. т. 370-371.

— Археологическитѣ паметници отъ времето на Омортага и Симеона. Бълг. Мисъль VIII, 1933, 36-44.

— Софийската църква Св. Георги (= Матер. за ист. на София, кн. VII), София 1933 VIII + 80 стр. 8° съ 40 образа въ текста и 12 табл.

— Старобългарската архитектура. *Рец.* Byzantinoslavica III, 1931, 551-553 (Н. Окуневъ); Amer. Journ. of Archaeol. XXXVI, 1932, 74 (Clarence A. Manning).

Цончевъ, Д. и **Николовъ, Т.** Новооткрити старини отъ Търновския музей. ИАИ VII, 1932/33, 393-396.

Шкорпилъ, К. Печатътъ на княза Борисъ Михаилъ въ Варненския музей. Byzantinoslavica III, 1931, 1-6.

— Мадаро-могилското плато. П. т. IV, 1932, 85-130.

— и **Никовъ, П.** Надписи отъ първото българско царство въ източната часть на Балканския полуостровъ (продълж.), часть III: Надписътъ отъ с. Хамбарлий. П. т. III, 1931, 333-382.

Apostolides, M. Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρᾳκῶν. Θρᾳκικά I, 1928, 70-86.

Arnim, B. von. Vorbericht über eine Studienreise durch Bulgarien. Anzeig. der Akad. der Wiss. in Wien, phil.-hist. Kl. 1932 № IX, 1-10. — Отнася се до нѣкои първобългарски надписи; гл. по-горе стр. 399-400.

Bănescu, N. Les sceaux byzantins trouvés à Silistrie. Byzantion VII, 1932, 321-331.

Beševliev, V. Der Titel KANAPTI KEINOΣ. Byzant. Zeitschr. XXXII, 1932, 13-15. — Изразътъ трѣбва да се чете като κανὰς τικεῖνος и означава престолонаследника.

— Zu der Inschrift des Reiterreliefs von Madara. Byzant.-neugriech. Jahrbücher IX, 1932, 1-35.

Bilabel, F. Die Frühgeschichte des Griechenvolkes und die Indogermanenwanderungen des 2. Jahrtausends v. Chr. Neue Heidelb Jahrbücher 1932, 1-20. — Статията е важна за най-старата история на Балк. п-овъ. Авторътъ приема две голѣми нашествия на индогермански племена: едното около 2000 год. пр. Хр., другото около 1300 год. пр. Хр.

Casson, St. A royal necropolis in the Balkans. Art and Archaeol. XXXII, 1931, 113-119. — Върху некропола при Требенище.

Collart, P. ΠΑΡΑΚΑΫΣΟΫΣΙΝ ΜΟΙ ΡΟΔΟΙΣ. Bull. de corr. hell. LV, 1931, 58-69. — Върху значението на този изразъ въ свръзка съ розалиитѣ въ надписитѣ отъ Филипи и околностьта.

— Inscriptions de Phillippes. П. т. LVI, 1932, 192-231. — Между обнародванитѣ отъ С. надписи се намира и едно посвещение на тракийския царь Реметалкъ, синъ на Рескупорисъ (стр. 202-206).

— **et Devambez, P.** Voyage dans la région du Strymon. П. т. LV, 1931, 171-206. — Пѫтуването е направено само въ гръцка територия, до Amphipolis.

Davies, O. Ancient Mines in Southern Macedonia. Journ. of the Royal Anthrop. Inst. of Gr. Britain and Ireland LXII, 1932, 145-162. — Статията има за цель да допълни свеленията, които дава по този въпросъ St. Casson въ книгата си Macedonia, Thrace and Illyria.

Decei, A. Podul lui Traian de la Turnu-Severin. Anuarul Inst. de studii clasice (Cluj) I, 1932, 142-177.

Detschew, D. Vardarios. Zeitschr. f. Ortsnamenforsch. VIII, 1932, 193-205. — Изкарва името отъ илир. *Βαρδουάρι

Devambez, P. гл. Collart.

Dvornik, F. Deux inscriptions gréco-bulgares de Philippes. *Рец.* Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 361-371 (В. Бешевлиевъ).

Fehér, G. A madarai lovas-szikladombormü és magyar östörténeti vonatkozásai (Мадарскиятъ конникъ и неговитѣ исторически връзки съ Унгария). Ethnographia XXXVIII, 1927, 1 сл.

— Les monuments de la culture potobulgare et leurs relations hongroises. *Рец.* Eurasia septentr. ant. VII, 1932, 200-201 (A. M. Tallgren); Semin. Kondak. V, 1932, 329-330 (Е. Мелниковъ); Byzant. Zeitschr. XXXII, 1932, 361-366 (E. Darkó); Изв. на Етногр. Муз. X-XI, 1932, 279-280 (Ст Костовъ).

Fichtner, Fr. Wandmalereien der Athosklöster; Grundsätzliches zu den Planungen der Bildfolgen des 14.-17. Jahrhunderts. Berlin, Dieterich Reimer, 1931, 64 стр. 4° съ 63 табл.

Filov, B. Geschichte der altbulgarischen Kunst bis zur Eroberung des bulgarischen Reiches durch die Türken (— Grundr. der slav. Philol. u. Kulturgesch., hrsg. von R. Trautmann u. M. Vasmer, Bd. IX). Berlin u. Leipzig, W. de Gruyter & C°, 1932, X + 100 стр. 8° съ 48 табл. — *Рец.* Златорогъ XIII, 1932, 476-478 (Ст. Костовъ); Изв. на Етногр. Музей X-XI, 1932, 277-279 (Ст. Костовъ); Gaz. des Beaux-Arts 1933 I, 62 (M. Jirmounsky).

— Die archaeologischen Schätze Bulgariens. Der Bulgarienwart (Sofia) I, 1933 № 1, 3-4.

Goossens, R. La date du Rhèsos. L'Antiquité Classique (Louvain) I, 1932, 93-134. — Въ отдѣлнитѣ глави на тази твърде интересна студия се разглеждатъ, между другото, и следнитѣ свързани съ старата история на Тракия въпроси: Атина и Тракия; Ситалкъ; смъртьта на Ситалка; темата на тракийския съюзникъ въ „Резосъ“ и въ „Хекуба“.

Grabar, A. La peinture religieuse en Bulgarie. *Рец.* Oriens christ. III. Ser. Bd. V, 1930, 260-262 (A. Baumstark).

— Recherches sur les influences orientales dans l'art balkanique. *Рец.* п. т. 262-264 (A. Baumstark).

Heurtley, W. A. Prehistoric Macedonia: What has been and what remains to be done. Man XXXI, 1931, 216-217.

— Excavations at Sérvia in Western Macedonia. The Antiquaries Journal XII, 1932, 227-238. — Селищна могила на дѣсния брѣгъ на Бистрица, близо до селото Сервия. Находкитѣ (главно керамика) произхождатъ отъ неолитната и ранната бронзова епоха. Авторътъ датира селището между 2600 и 2000 год. пр. Хр.

Heurtley, W. A. and Ralegh Radford, C. A. Report on excavations at the toumba of Saratsé, Macedonia. The Annual of the Brit. School at Athens XXX, 1928-1930 (1932), 113-150. — Могилата лежи северно отъ Солунъ; находкитѣ сж главно отъ бронзовата епоха.

Horovitz, Ph. Le problème de l'évacuation de la Dacie transdanubienne. Rev. hist. CLXIX, 1932, 82-90. Ср. Rev. istor. roшână II, 1932, 312.

Iorga, N. Une tablette militaire romaine dans la région de Durostorum. Rev. hist. du Sud-Est europ. VIII, 1931, 294-298. — Военна диплома отъ имп. Клавдия.

Jerphanion, G. de. L'ambon de Salonique, l'arc de Galère et l'ambon de Thèbes. Mem. della Pontif. Accad. Rom. di Archeol. Ser. III vol. III, 1932, 107-132.

Kazarow, G. I. Μέγας Θεὸς Ὁδησιτῶν. Realenc. der klass. Altertumswiss. XV 226-230.

— Miscellanea: 1. Antike Pferdeamulette aus Bulgarien; 2. Bulgarische Parallele zu einem altgriechischen Brauch. Eos XXXIII, 1930/31, 297-300.

— Antike Denkmäler aus Nordbulgarien. Oesterr. Jahresh. XXVII, 1931, Beibl. 115-124. — Паметници отъ Свищовския музей, повечето отъ които произхождатъ отъ Стъкленъ (Novae).

— Denkmäler des Dolichenus-Kultes. П. т. XXVII, 1932, 168-173. — Върху находкитѣ отъ с. Ясенъ, Видинско.

Keramopullos, A. Μακεδονία προϊστορική. Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1927/28, 210-218.

— Ἀνασκαφὴ ἐν Φλωρίνῃ τῆς Ἄνω Μακεδονίας. Πρακτ. τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. 1931, 55-61.

— Ἀρχαῖον μεταλλεῖον ἐν Βλάστῃ τῆς δυτικῆς Μακεδονίας. Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθην. VI, 1931, 83-87.

— Ἀνασκαφαὶ ἐν δυτικῇ Μακεδονίᾳ. П. т. VI, 1931, 318.

— Über alte Burgen in Westmakedonien und über die Nationalität der alten Makedonen. Forsch. u. Fortschr. VIII, 1932, 291.

Kolendić, P. Džefarović i njegovi bakrorezi. Гласник истор. друштва у Новом Саду IV, 1931, 35-45.

Kratchounov, K. L'Institut archéologique bulgare. La Bulgarie № 2821 отъ 9. I. 1933.

Kurtides, K. G. Ποῦ ἔκειτο ἡ Ἱλωτινούπολις. Ἀθηνᾶ XLII, 1930, 188-196.

Kyriakides, St. P. Θρακικὰ ταξείδια. Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος 1930, 28 стр. — Върху развалинитѣ на Буру-кале, които авторътъ отъждествява съ Anastasiupolis у Прокопия; споредъ него Περιθεώριον на Андроника отговаря на Порто-Лагосъ, на мѣстото на който по-рано се е намиралъ градътъ Dicaea. Гл. Ch. Picard, Rev. des études grecques XLV, 1932, 319.

Lascaris, M. Sceau de Radomir Aaron. Bizantinoslavica III, 1931, 404-412. — *Рец.* Макед. Прегл. VII, 1932,

кн. 2/3, 205-208 (Вл. Алексиевъ); Изв. на Ист. Д-во XI-XII, 1931/32, 375-384 (Ив. Дуйчевъ).

— Influences byzantines dans la diplomatique bulgare, serbe et slavo-roumaine. Byzantinoslavica III, 1931, 500-510.

Mamroth, A. Die Silbermünzen des Königs Philippos V. von Makedonien. Zeitschr. f. Numism. XL, 1930, 277-303.

Mouchmoff (Mušmov), N. A. Un sceau en plomb du tsar Kaloyan (1196-1207). Byzantinoslavica IV, 1932, 135-138.

— Un sceau de bronze de Michel-Chichman (1323-1330). La Bulgarie № 2666 отъ 4. VII. 1932.

— Une matrice à frapper des monnaies du XVIIe siècle. П. т. № 2686 и 2687 отъ 28 и 29. VII. 1932. — Намѣрена въ Ловчанско; служила за сѣчене на монети на австрийския императоръ Матиасъ I (1618 год.).

Mylonas, G. E. Τὰ μινύεια ἀγγεῖα καὶ αἱ προϊστορικαὶ περίοδοι τῆς Μακεδονίας. Πρακτ 'Ακαδ. 'Αθην. VI, 1931, 106-114.

Németh, I. Die Inschriften des Schatzes von Nagy-Szent-Miklós (= Bibl. Orient. Hungarica II). Budapest 1932, 96 стр. 8^0 съ 2 табл. — Счита надписитѣ за печенежки. За унгарското издание на сжщия трудъ гл. Byzant. Zeitschr. XXXII, 1932, 465-466 (E. Darkó).

Patsch, C. Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa, V: Aus 500 Jahren vorrömischer und römischer Geschichte Südosteuropas, 1. Teil: Bis zur Festsetzung der Römer in Transdanuvien. Sitz.-Ber. der Acad. der Wiss. in Wien, philos.-hist. Kl. Bd. 214, № 1, 1-206. — Твърде важна студия за създаването на римскитѣ провинции на югъ отъ Дунава презъ първитѣ десетилѣтия отъ I в. сл. Хр. Гл. по-горе стр. 426-428 (Я. Тодоровъ).

Pelekides, S. Μνημεῖα τῆς Θράκης. Θρακικά, I, 1928, 5-19.

Petrides, P. Θρακικὰ μελετήματα. Α΄. П. т. II, 1929, 34-38.

Pick, B. Münzbilder aus Bulgariens römischer Vorzeit. Gotha, Herzogl. Münzkabinett, 1931, 12 стр. 4^0 съ 2 табл. — За българския преводъ на тази книжка гл. подъ Пикъ.

Ralegh Radford, C. A. гл. Heurtley.

Reinach, S. Courrier de l'art antique. Gaz. des Beaux-Arts 1932, I, 237-253. — Стр. 238-242: върху находкитѣ отъ Требенище и Дуванлий; стр. 249: архаична бронзова статуйка на Аполонъ, намѣрена презъ 1921 год. при Марашъ, Одринско, сега въ колекцията на лордъ Melchet.

Rey, L. Bohemica. Albania, IV, 1932, 40-61. Гл. по-горе стр. 368.

— La nécropole de Mikra-Karaburun près de Salonique (продълж.). П. т. 67-76. — Намѣрени сж главно вази съ червени фигури.

Ribezzo, F. Le iscrizioni di lingua mista egeo-etrusca e veneto-tracia nella stele di Lemno. Rivista indo-greca-italica (Napoli) XV, 1931, 63-68. — Разглежда подробно и надписа отъ Езерово. Гл. по-горе стр. 426.

Rice, T. Byzantine Glazed Pottery, *Рец.* Byzant. Zeitschr. XXXI, 1931, 400-407 (A. Grabar).

Ruzicka, L. Die Münzen von Pautalia. ИАИ VII, 1932/33, 1-216.

Salač, A. Un décret inédit de la ville d'Odessos. Bull. de corr. hell. LV, 1931, 43-57.

— Město Pautalia v Prokopiově díle περὶ κτισμάτων. Listy filol. LVIII, 1931, Hlídka archeol. (IV, 1931), 392-395.

— La ville de Pautalie dans l'œuvre de Procope περὶ κτισμάτων. Byzantinoslavica IV, 1932, 131-134. — Четенето Πανταλία у Прокопия трѣбва да се замѣни съ Παυταλία.

Schefold, K. Attische Silberschale. Röm. Mitteil. XLVI, 1931, 119-129. — Сребърно блюдо въ Ермитажа съ гравирани и позлатени изображения. Авторътъ го приписва на сѫщия майсторъ, който е работилъ и сребърното блюдо съ образа на Селене, открито въ Башова могила при Дуванлий, Пловдивско.

Schrader, H. Eine neue Statuette der Athena Parthenos. Arch. Anzeig. 1932, 89-97. Гл. по-горе стр. 370.

Seure, G. Archéologie thrace; documents inédits ou peu connus. Deuxième série, troisième partie: objets en pierre ou en marbre. Paris, E. Leroux, 1933, 98 стр. 8°. — Отдѣлнитѣ статии на автора, обнародвани подъ това заглавие въ Revue archéol. 1925, 1926 и 1929 год., сѫ събрани въ една брошура, като сѫ снабдени съ специаленъ указатель, който твърде много улеснява тѣхното използуване.

Severeanu, G. Tezaurul din Kalipetrovo (Silistra). 8 стр. 4°, отпеч. отъ Inchinare lui N. Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, Cluj 1931. — Византийски златни монети и златни украси отъ XI вѣкъ.

Srebrny, St. De Cotyto Thracum dea a Graecis culta. Práce druhého sjezdu klasických filologů slovanských v Praze 1931, 270-282.

Vulič, N. Une inscription grecque de Macédoine. Mélanges Glotz II, 1932, 869-876. — Надписъ отъ Бѣла Черква, Прилепско, отъ 192 г. сл. Хр. Надписътъ съдържа текста на завещанието, което нѣкой си Луций Елий Титианъ прави на града Алкомена, за да се чествува всѣка година неговата паметь. Градътъ Алкомена, който е известенъ и отъ други източници, трѣбва да е лежалъ въ околностьта на Бѣла Черква.

Vulpe, R. Noutăţi archeologice dobrogene 1931. Отпеч. отъ Analele Dobrogei XII, 1, 1931. Гл. Rev. istor. română II, 1932, 309.

Weber, W. Zu der Inschrift des Iulius Quadratus. Abhandl. der Preuss. Akad. d. Wiss. 1932, phil.-hist. Kl. Nr. 5, 57-95. — Quadratus е билъ, между другото, и единъ отъ главнитѣ военачалници презъ време на втората война на Траяна въ Дакия.

Welkow, St. Die Grabstele des Anaxandros. Arch. Anzeig. 1932, 97-100. — Новиятъ фрагментъ отъ известната надгробна плоча на Анаксандра отъ Созополъ (Бургаско), съ който се допълва цѣлата плоча, е намѣренъ въ Созополъ презъ пролетьта 1930 г.

West, A. B. Fifth and fourth century gold coins from the Tracian coast (= Numismatic Notes and Monographs № 40), New-York 1929, 184 стр. съ 16 табл.

XI Отчетъ

на Българския Археологически Институтъ въ София за 1931 година

Годишното административно събрание на Института се състоя на 13 юлий 1932 год. Отъ страна на Управителния Съветъ директорътъ на Института прочете следния отчетъ за дейностьта на Института презъ 1931 година.

Презъ отчетната година въ Института се състояха 4 редовни събрания и 5 заседания на Управителния Съветъ. Въ редовнитѣ събрания бѣха четени и разисквани следнитѣ реферати:

1. Проф. Б. Филовъ, Значението на новооткрититѣ паметници въ Свиленградско.
2. В. Бешевлиевъ, Надписътъ на Мадарския конникъ.
3. Проф. Ст. Романски, Къмъ топонимията на Македония.
4. Проф. Б. Филовъ, Резултатитѣ отъ разкопкитѣ въ Мезекъ.
5. Н. А. Мушмовъ, Нови открития по нумизматиката.
6. В. Миковъ, Новитѣ находки отъ Дуванлий.

Съдържанието на четенитѣ реферати е предадено на кратко въ извлѣченията отъ протоколитѣ на Института, обнародвани въ настоящия отчетъ съгласно § 20 отъ правилника.

Презъ отчетната година бѣ издаденъ шестиятъ томъ отъ институтскитѣ Известия за 1930 и 1931 година въ размѣръ на 24 печатни коли съ 12 фототипни таблици. При това въ външния видъ на изданието се направиха две важни промѣни, а именно увеличи се форматътъ, съ което се дава възможность да се помѣстватъ по-голѣми изображения, и се подобри хартията, за да могатъ изображенията да излизатъ по-ясно. Продължи се освенъ това печатането на книга втора отъ „Художествени паметници на България“. За жалость тази книга не можа да бѫде довършена и презъ отчетната година, но сигурно тя вече ще излѣзе презъ 1932 година. Обнародвана бѣ, съ срѣдства отъ фонда Ив. Д. Буровъ, и четвъртата книжка отъ „Популярна археологическа библиотека“, а именно „Монетни изображения отъ римската епоха въ България“ отъ известния германски нумизматъ проф. Берендтъ Пикъ. Дветѣ фототипни таблици, приложени къмъ тази книжка, бѣха пода-

рени отъ самия проф. Пикъ, комуто Институтътъ дължи за това нѣщо голѣма благодарность.

Презъ отчетната година Институтътъ влезе въ връзка чрезъ обмѣна на изданията си съ новооснования Американски Институтъ за класически изучвания въ Атина и съ Института за история на полската архитектура въ Варшава. Въ институтската библиотека се получаваха презъ годината 199 списания, отъ които 176 на чужди езици и 23 на български езикъ. Отъ тѣхъ абонирани сѫ само 5 български списания и 21 на чужди езици. Всички останали се получаватъ въ замѣна съ институтскитѣ Известия. Въ библиотеката постѫпиха изобщо презъ течение на годината 366 нови съчинения срещу 579 нови съчинения презъ предидущата година. Това намаление на постѫпленията се дължи на обстоятелството, че Институтътъ, поради липса на срѣдства, трѣбваше да ограничи твърде много доставката на книги за библиотеката си. Трѣбва да споменемъ съ благодарность, че и презъ отчетната година Институтътъ получи въ даръ отъ „Сдружението за подпомагане на германската наука“ (Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft) нѣколко ценни археологически съчинения на стойность 15,500 лева. Въ края на годината институтската библиотека броеше 8,446 съчинения.

Институтътъ предприе презъ отчетната година съ свои собствени срѣдства, подъ личното рѫководство на директора и съ участието на г-на Ив. Велковъ, по-обширни археологически изучвания и разкопки въ околностьта на Мезекъ въ свръзка съ случайно откритата куполна гробница въ Малъ-тепе. Преди всичко доразкопа се и се разчисти гробницата въ Малъ-тепе, въ която се намѣриха непокътнати още две погребения съ златни накити и съ сребърни монети отъ Александра Велики. Подробното изледване на гробницата даде възможность да се изясни въ голѣма степень нейната история. Разкопаха се и други две могили, въ една отъ които се намѣри разрушена гробница, градена съ голѣми каменни блокове, а въ другата се откри твърде интересно погребение отъ халщатската епоха. Направиха се сѫщо така редица сондажи и изучвания въ околностьта на Мезекъ и Куртъ-кале, които доведоха до твърде интересни заключения за миналото на този край. За резултатитѣ отъ всички тия изучвания директорътъ на Института даде единъ предварителенъ отчетъ въ редовното събрание на Института на 27 ноември 1931 година.

Продължени бѣха сѫщо така, съ срѣдства отъ фонда „Пловдивски окрѫгъ“ и подъ непосрѣдственото рѫководство на г-на В. Миковъ, и разкопкитѣ на могилния некрополъ при Дуванлий. И тази година бѣха открити нѣкои твърде богати погребения, въ които се намѣриха предмети съ голѣма археологическа и художествена стойность отъ V вѣкъ пр. Хр. За резултатитѣ отъ разкопкитѣ докладва г-нъ В. Миковъ въ редовното събрание на Института на 25 декември 1931 год. Съ тѣзи разкопки се привърши окончателно изследването на могилния некрополъ при Дуванлий и добититѣ резултати въ продължение на тритѣ години, презъ които ставаха разкопкитѣ, ще могатъ наскоро да бѫдатъ обнародвани въ единъ специаленъ трудъ.

Трѣбва да споменемъ, че разкопкитѣ при Дуванлий ставаха изключително съ трудоваци (група отъ 50 души), а сѫщо така и разкопкитѣ при Мезекъ бѣха подпомогнати отчасти съ една група отъ 10 души трудоваци. Институтътъ дължи голѣма благодарность на Дирекцията на Трудовата повинность за указаната по този начинъ помощь.

Споредъ бюджета за 1931 година приходитѣ на Института трѣбваше да възлезатъ на 412,642·85 лв. Въ сѫщность постѫпиха само 224,345·35 лв. или съ 188,297·50 лв. въ по-малко. Отдѣлнитѣ пера на постѫпленията бѣха следнитѣ:

	Предвидени	Постѫпили
1. Остатъкъ отъ 1930 год.	50,642·85	50,642·85
2. Помощи отъ държавата и др.	300,000 —	115,000 —
3. Членски вноски	50,000 —	49,498 —
4. Продажба на издания	10,000 —	8,685 —
5. Лихви и случайни приходи	2,000 —	519·50
Всичко . .	412,642·85	224,345·35

Разходитѣ на Института за отчетната година бѣха опредѣлени на 410,000 лева. Въ сѫщность изразходвани бѣха 303,935·65 лева или съ 106,064·35 лева по-малко. Макаръ Управителниятъ Съветъ да направи всички възможни икономии, разходитѣ на Института презъ отчетната година превишиха приходитѣ съ 79,590·30 лева. За да се покрие този дефицитъ, трѣбваше да се сключи заемъ отъ фондоветѣ въ сѫщия размѣръ. Между мѣркитѣ, които Управителниятъ Съветъ взе, за да намали разходитѣ на Института, бѣше и тази, че, когато досегашниятъ дългогодишенъ секретарь-счетоводитель на Института Я. Репнински поиска презъ месецъ ноември да бѫде освободенъ отъ длъжность, на негово мѣсто не се назначи друго лице. Работата, която до сега се извършваше отъ него, бѣ поета временно отчасти отъ директора на Института, отчасти отъ нашия членъ г-нъ Д. П. Димитровъ, който доброволно се постави въ услуга на Института.

Разходитѣ на Института презъ отчетната година се разпредѣлятъ както следва:

	Предвидени	Разходвани
1. Издания и хонораръ	70,000 —	35,965 —
2. Библиотека	50,000 —	95,279 —
3. Канцеларски	20,000 —	13,983·30
4. Заплати и възнаграждения	105,000 —	95,160 —
5. Покѫщнина	10,000 —	—
6. Ремонтъ и поддръжка на зданието . .	10,000 —	—
7. Отопление и освѣтление	15,000 —	9,668·35
8. Изплащане на дълговетѣ	70,000 —	—
9. Разкопки	50,000 —	53,880 —
10. Запасенъ фондъ	10,000 —	—
Всичко . .	410,000 —	303,935·65

Въ разходната часть на бюджета параграфътъ за разкопки бѣ превишенъ съ една сума отъ 3,880 лева, която, по решение на Управителния Съветъ, бѣ взета отъ запасния фондъ. Превишенъ бѣ освенъ това и параграфътъ за купуване на книги, и то съ 45,279 лева, които се взеха отъ икономиитѣ по другитѣ пера на бюджета. Този голѣмъ преразходъ се дължи на обстоятелството, че Институтътъ имаше по-рано задължения къмъ книжаритѣ въ чужбина, които презъ отчетната година трѣбваше да се издължатъ напълно. За жалость Институтътъ не можа да направи никакви вноски срещу своитѣ ипотечни задължения, които въ края на отчетната година възлизаха заедно съ лихвитѣ кржгло на 270,000 лева.

Фондътъ „Българска история и археология“ се увеличи презъ отчетната година само отъ лихви съ 44,593·28 лева, тъй че на 31 декемврий 1931 година той възлизаше на 649,022·28 лева. Презъ течение на годината отъ тоя фондъ не бѣха направени никакви разходи.

Въ фонда „История на София“ постжпиха 40,000 лева помощь отъ Софийската община и 17,416 лева отъ лихви, или всичко 57,416 лева. Презъ годината бѣха изразходвани само 2,530 лева за текущи нужди. На 31 декемврий 1931 год. фондътъ разполагаше следователно съ 306,878 лева.

Фондътъ „Ив. Д. Буровъ“ възлизаше на 31 декемврий 1930 год. на 1,941 лева. Презъ течение на годината въ него постжпиха 1,587 лева отъ продажба на издания и 263·50 лева отъ лихви. Презъ сжщото време бѣха изразходвани за отпечатване на № 4 отъ „Популярна археологическа библиотека“ 2,019 лева, тъй че въ фонда на 31 декемврий 1931 година останаха 1,772·50 лева.

Фондътъ „Елисавета Д. Филова“ се увеличи само отъ лихви съ 1,572 лв., като достигна на 31 декемврий 1931 година сумата 23,637 лева.

Проф. Д-ръ Василъ Молловъ, съ писмо отъ 16 май 1931 година, измѣни назначението на своето дарение, като го обърна въ фондъ на името на „Проф. Богданъ Филовъ“ и се задължи да внася въ него всѣка година една сума не по-малка отъ 10,000 лева. Фондътъ ще бжде предназначенъ за разкопки и други археологически изучвания. На 31 декемврий 1931 година този фондъ възлизаше на 12,281 лева.

Смѣткитѣ на фонда „Пловдивски окржгъ“, по независещи отъ Института причини, още не сж напълно уредени. Презъ течение на годината отъ този фондъ бѣха изразходвани 27,449 лева за разкопкитѣ въ Дуванлий. На 31 декемврий 1931 год. фондътъ разполагаше съ 266,843 лева, внесени въ пловдивския клонъ на Българската Земледѣлска Банка.

Шестиятъ съборъ на археологическитѣ дружества въ България се състоя презъ отчетната година въ Варна на 19—21 юлий. Отъ страна на Института взе участие въ събора проф. Б. Филовъ, който държа рефератъ върху находкитѣ отъ куполната гробница въ Мезекъ.

Презъ отчетната година Институтътъ загуби двама отъ своитѣ дългогодишни дописни членове, а именно Ат. Кожухаровъ, уредникъ на музея въ Ст.-Загора, и Петъръ Топузовъ, уредникъ на музея въ Казанлъкъ. И

двамата покойници си бѣха спечелили голѣми заслуги въ областьта на археологията чрезъ своята преданна и неуморна дейность при създаването на музеитѣ въ Ст.-Загора и Казанлъкъ, които съ право могатъ да се означатъ като тѣхно лично дѣло.

За действителенъ членъ на Института бѣ избранъ презъ отчетната година само проф. Станлей Касонъ въ Оксфордъ. Пловдивскиятъ окржженъ управитель Д. Димчевъ бѣ избранъ, поради неговитѣ особни заслуги при създаването на фонда „Пловдивски окржгъ", за почетенъ членъ на Института, а проф. Д-ръ Василъ Молловъ бѣ провъзгласенъ, съгласно чл. 22 отъ устава, за благодетеленъ членъ на Института. Въ края на отчетната година Институтътъ броеше 3 почетни, 3 благодетелни, 48 действителни и 40 дописни члена. Презъ течение на годината напуснаха Иистиутa 24 спомагателни члена, а се записаха нови единъ даритель и 12 спомагателни члена. Следователно въ края на отчетната година Институтътъ броеше 13 дарители и 318 спомагателни члена.

Директоръ: проф. Б. Филовъ

Членове на Управителния Съветъ: проф. Г. И. Кацаровъ, проф. В. Н. Златарски, проф. Й. Ивановъ, Р. Поповъ

Докладъ на провѣрителитѣ

до XI общо годишно събрание на Бълг. Археолог. Институтъ въ София

Господа,

При провѣркитѣ, които направихме по книгитѣ на Института, намѣрихме, че всички приходи и разходи презъ изтеклата 1931 г. сж записани и оправдани съ надлежни документи.

Годишната равносмѣтка за 1931 г. и приходо-разходна смѣтка сж редовно съставени споредъ счетоводнитѣ книги въ следния видъ:

Годишна равносмѣтка за 1931 год.

Активъ

№			лева	ст.
1	Каса		12,330	20
2	Българска Търговска Банка, текуща смѣтка		1,240	—
3	Българска Търговска Банка, титри		4,500	—
4	Българска Земледѣлска Банка			
	Фондъ Българска История	3,803·28		
	Фондъ История на София	246,908 —	250,711	28
5	Консигнационни смѣтки:			
	Хирземанъ	52,727 —		
	Чипевъ	21,948 —		
	Дановъ	13,225 —		
	Факелъ	6,690 —		
	Гевгаловъ	1,010 —	95,600	—
6	Недвижими имоти		859,619	—
7	Дефицитъ		79,590	30
		Всичко . .	1,303,590	78

Пасивъ

№		лева	ст.
1	Фондъ Българска История	649,022	28
2	„ История на София	306,878	—
3	„ Ив. Д. Буровъ	1,772	50
4	„ Проф. Б. Филовъ	12,281	—
5	„ Ел. Д. Филова	23,637	—
6	Ипотека Г. Храновъ	64,400	—
7	Ипотека при Българската Земледѣлска Банка	150,000	—
8	Книги въ консигнация	95,600	—
	Всичко . .	1,303,590	78

Приходо-разходна смѣтка за 1931 год.

Приходъ

№		лева	ст.
1	Остатъци отъ 1930 г.	50,642	85
2	Помощи отъ държа ата и други	115,000	—
3	Лихви и случайни приходи	519	50
4	Членски вноски	49,498	—
5	Издания — продажба	8,685	—
6	Дефицитъ	79,590	30
	Всичко . .	303,935	65

Разходъ

№		лева	ст.
1	Библиотека	95,279	—
2	Заплати и възнаграждения	95,160	—
3	Канцеларски	13,983	30
4	Разкопки	53,880	—
5	Отопление и освѣтление	9,668	35
6	Издания — разходъ	35,965	—
	Всичко . .	303,935	65

Провѣрихме сѫщо така и инвентарнитѣ книги на Института за покѫщнина и изданията, които се указаха редовно водени, и се констатира, че всички инвентарни вещи сѫ на лице.

Институтътъ има следнитѣ имоти:

1. Библиотека, за която е изразходвано отъ основаването на Института до края на 1931 год. . . . . 1,080,127 — лв.
2. Покѫщнина и фотографически апаратъ . . . . 121,364 — „
3. Недвижими имоти . . . . . 1,250,000 — „
4. Печатни издания на Археологическото Дружество и Института:

Издания	На лице на 31.XII. 1930	Продадени	Подарени	На лице на 31.XII. 1931
Известия на Археол. Д-во т. I.	44	1	1	42
„ „ „ „ „ II св. 1.	202	1	3	198
„ „ „ „ „ II „ 2.	40	1	2	37
„ „ „ „ „ III „ 1.	94	1	4	89
„ „ „ „ „ III „ 2.	60	1	3	56
„ „ „ „ „ IV.	133	1	3	129
„ „ „ „ „ V.	207	1	3	203
„ „ „ „ „ VI.	322	1	3	318
„ „ „ „ „ VII.	295	1	5	289
Известия на Археол. Инст. „ I св. 1.	95	1	5	89
„ „ „ „ „ I „ 2.	175	1	5	169
„ „ „ „ „ II.	126	1	5	120
„ „ „ „ „ III.	108	1	6	101
„ „ „ „ „ IV.	92	1	6	85
„ „ „ „ „ V.	307	2	8	297
Материали за История на София, кн. I.	24	—	—	24
„ „ „ „ „ „ II.	277	—	5	272
„ „ „ „ „ „ III.	471	—	6	465
„ „ „ „ „ „ IV.	487	—	6	481
„ „ „ „ „ „ V.	664	—	5	659
„ „ „ „ „ „ VI.	563	—	4	559
Юбилейна книга на гр. София	1,270	—	9	1,261
Ржководство за разкопки	1,583	5	5	1,573
Боянската църква	192	4	5	183
България въ древността	122	15	2	105
Култура и животъ на предист. човѣкъ въ България кн. 1.	665	54	2	609
„ „ „ „ „ „ „ „ „ 2.	881	45	2	834
Монетни изображения отъ римската епоха	297	15	14	268
	9,796	154	127	9,515
		281		
		9,796		

Издания, откупени отъ Института:

Икономическото минало на София	190	—	—	190
Християнството на Балканския полуостровъ	44	—	—	44
Приносъ за промишлената история на София	93	—	—	93
История на българския народъ	8	—	—	8
Възраждане на българския народъ	20	—	2	18
Театъръ	50	—	5	45
	405	—	7	398
			405	

София, 7 юлий 1932 год.

Провѣрители: Ив. Д. Буровъ
Ив. Василевъ
Д-ръ К. Златановъ

Бюджетъ за 1932 год.

Приходъ

§	Наименование	Предвидени за 1931		Постжпили презъ 1931		Предвиждатъ се за 1932	
		лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
1	Помощи отъ държавата и др.	300,000	—	115,000	—	200,000	—
2	Членски вноски	50,000	—	49,498	—	50,000	—
3	Продажба на издания	10,000	—	8,685	—	10,000	—
4	Лихви и случайни приходи	2,000	—	519	50	2,000	—
5	Помощь отъ фонда „Бълг. история и археология“	—	—	—	—	33,445	—
	Всичко . .	362,000	—	173,702	50	295,445	—

Разходъ

§	Наименование	Предвидени за 1931		Разходвани презъ 1931		Предвиждатъ се за 1932	
		лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
1	Издания и хонораръ	70,000	—	35,965	—	70,000	—
2	Разкопки.	50,000	—	53,880	—	—	—
3	Библиотека.	50,000	—	95,279	—	30,000	—
4	Канцеларски	20,000	—	13,983	30	20,000	—
5	Заплати и възнаграждения	105,000	—	95,160	—	70,000	—
6	Покжщнина	10,000	—	—	—	5,000	—
7	Ремонтъ на зданието	10,000	—	—	—	5,000	—
8	Отопление и освѣтление	15,000	—	9,668	35	10,000	—
9	Изплащане на дълговетѣ	70,000	—	—	—	83,445	—
10	Запасенъ фондъ	10,000	—	—	—	2,000	—
	Всичко . .	410,000	—	303,935	65	295,445	—

Извлѣчение отъ протоколитѣ

за редовнитѣ заседания на Българския Археологически Институтъ
презъ 1931 година

Заседание на 13 февруарий.

Проф. Б. Филовъ, действ. членъ, направи докладъ върху „Значението на новооткрититѣ находки въ Свиленградско.“ Следъ като описа накратко устройството на дветѣ новооткрити куполни гробници при Мезекъ и Куртъ-Кале, г. Филовъ изброи намѣренитѣ въ първата отъ тѣхъ предмети, отъ които се вижда, че гробницитѣ датиратъ отъ IV в. пр. Хр. Голѣмото научно значение на тѣзи гробници се заключава въ обстоятелството, че тѣ показватъ пълно сходство съ микенскитѣ куполни гробници отъ II хилядолѣтие пр. Хр., като изтъкватъ по този начинъ наново въпроса за връзкитѣ между критско-микенската и старата тракийска култури. Редица други паметници, открити до сега въ България, указватъ сѫщо така на тия връзки. Ето защо налага се, като се върви по следитѣ на находкитѣ отъ Свиленградско, да се потърсятъ систематически, чрезъ обширни и продължителни археологически разкопки, паметницитѣ на старата тракийска култура отъ II хилядолѣтие пр. Хр., които ние днесъ още не познаваме. Откритието на тази култура, известни указания за която ни даватъ омировитѣ поеми, би имало епохално значение за най-старата история на Балканския полуостровъ.

Заседание на 23 октомврий.

Д-ръ В. Бешевлиевъ, доп. членъ, реферира върху „Надписа на Мадарския конникъ“. Трудътъ е напечатанъ въ Известия на Историческото Дружество, XI-XII, 1931/32, стр. 1-32.

Проф. Ст. Романски, действ. членъ, направи едно съобщение „Къмъ топонимията на Македония“. Сказчикътъ разгледа произхода на името на гр. Велесъ въ връзка съ наименованието на р. Вардаръ. Въ заключение се изтъкна: 1) че старото, не гръцко име на рѣката Вардаръ е било образувано отъ коренъ vel- и то било възприето отъ българскитѣ славяни, осмислено въ духа на тѣхния езикъ и преобразувано въ Велика; 2) че отъ това име е било образувано сложно име Veles-ōrā, първата часть на което е представяла генетивна форма отъ vel- съ окончание -es, а втората съставна часть е била сѫществително име ōrā „мостъ“ (алб. urë), и съ него е билъ наименуванъ мостътъ на това мѣсто, а сѫщо и градътъ при него; 3) че

българскитѣ славяни при заселването си сѫ заели името на града, като задържали първата му съставна часть Veles, която се явява и въ византийскитѣ паметници и въ новогръцки, както и въ албански, и асоциирали съ нея първоначалната смисъль на „мостъ", която се явява и въ турското име Köprülü, само преводъ на славянското, което днесъ нѣма вече тая смисъль.

Заседание на 27 ноември.

Проф. Б. Филовъ, действ. членъ, докладва върху резултатитѣ отъ разкопкитѣ въ Мезекъ, извършени съ срѣдства на Института презъ 1931 г. Гробницата въ Малъ-тепе е била преправяна следъ първото погребение, чиято дата не може да се установи по-точно. Подъ втория подъ на дветѣ четвъртити отдѣления сѫ открити два гроба съ многобройни златни предмети и две сребърни монети отъ Александра Велики. Труповетѣ сѫ били изгорени. Разкопани сѫ били още две могили близо до селото. Въ едната отъ тѣхъ е била открита гробница, градена отъ голѣми каменни блокове, но разрушена още презъ античната епоха. Въ втората могила сѫ открити три погребения чрезъ изгаряне отъ халщатската епоха. Правени сѫ сондажи и проучвания и въ околностьта, а именно на една височина надъ селото, въ Куртъ-кале, Кушъ-кая и Куванъ-кая.

Н. А. Мушмовъ, действ. членъ, докладва върху „Нови открития по нумизматиката". На първо мѣсто той съобщи за новооткрития печатъ на Калояна. На лицето е представена Св. Богородица права, а на опакото надписъ † калѡѣкн цр блгарѡм †. Следъ това г. Мушмовъ съобщи за довършеното отъ него класиране на римскитѣ сребърни монети отъ Девненската находка. Всички класирани монети възлизатъ на 69,389 екземпляра, въ които сѫ застѫпени 59 императори и императрици. Най-старитѣ монети сѫ отъ Маркъ Антоний († 30 год. пр. Хр.), а най-къснитѣ отъ Траянъ Деци (249-251 год.). Монетитѣ сѫ подраздѣлени на 3,270 вида. Отъ тѣхъ 2,469 вида сѫ издадени у Cohen, 728 вида сѫ варианти, 70 сѫ неиздадени и 13 сѫ съ гръцки надписи.

Заседание на 25 декември.

В. Миковъ, доп. членъ, докладва върху „Новитѣ находки отъ Дуванлий". Докладчикътъ даде отчетъ върху ржководенитѣ отъ него разкопки при Дуванлий презъ лѣтото 1931 год., като се спре по-подробно върху богатитѣ находки отъ Голѣмата могила, Лозарската могила и Арабаджийската могила, които датиратъ отъ V в. пр. Хр.

XII Отчетъ
на Българския Археологически Институтъ въ София за 1932 година

Презъ отчетната година въ Института се състояха 5 редовни събрания и 5 заседания на Управителния Съветъ. Въ редовнитѣ събрания бѣха четени и разисквани следнитѣ реферати:

1. Д-ръ В. Бешевлиевъ, Какъ сѫ били съставени първобългарскитѣ надписи.
2. Д. П. Димитровъ, Къмъ историята на Августа-Траяна.
3. Проф. Д. Дечевъ, Ржкописитѣ на тъй наречения „Отговори на Папа Николай I по допитванията на българитѣ".
4. Проф. Б. Филовъ, Софийската църква Св. Георги.
5. Проф. Д. Дечевъ, Култътъ на Диониса въ Малко-Търновско.
6. Д. П. Димитровъ, Новооткрити антични паметници отъ Старо-Загорско.

Съдържанието на четенитѣ реферати е предадено на кратко въ извлѣченията отъ протоколитѣ на Института, обнародвани въ настоящия отчетъ съгласно § 20 отъ правилника.

Презъ отчетната година се започна отпечатването на томъ VII отъ институтскитѣ „Известия". Поради стѣсненото положение на Института, реши се и този томъ да се издаде за две години (1932 и 1933), като се увеличи обемътъ му. Томътъ е почти готовъ и ще излѣзе въ началото на 1933 година. Обнародвана бѣ освенъ това книга II отъ „Художествени паметници на България", а именно „Месемврийски църкви" отъ архитектъ Д-ръ Ал. Рашеновъ. Започна се приготовлението на таблицитѣ и за книга III отъ сѫщата серия, въ която ще бѫдатъ помѣстени миниатюритѣ отъ Лондонското евангелие на Ив. Александра.

Въ институтската библиотека се получаваха презъ годината 178 списания, отъ които 158 на чужди езици и 20 на български езикъ. Отъ тѣхъ абонирани сѫ само 4 български списания и 15 на чужди езици. Всички останали се получаватъ въ замѣна съ институтскитѣ Известия. Въ библиотеката постѫпиха изобщо презъ течение на годината 322 нови съчинения срещу 366 нови съчинения презъ предидущата година. Въ края на годината библиотеката броеше всичко 8,768 съчинения. Трѣбва да се изтъкне съ съжаление, че постѫпленията въ институтската библиотека намалѣха презъ полед-

нитѣ години твърде много, тъй като Институтътъ не е вече въ състояние да отдѣля по-голѣми суми за попълване на своята библиотека. Библиотеката се попълва сега почти изключително съ книги, които се изпращатъ въ даръ на Института или въ размѣна съ неговитѣ издания. Не ще съмнение, че по този начинъ Институтътъ нѣма възможность да си достави даже и най-необходимитѣ за неговата библиотека съчинения.

Презъ отчетната година Институтътъ продължи разкопкитѣ при Мезекъ съ срѣдства, които бѣха отпуснати отъ фонда за научни цѣли при Университета. Разкопкитѣ се почнаха подъ непосрѣдственото ржководство на г-нъ Ив. Велковъ още на 15 май и продължиха почти безъ прекжсване до 15 октомврий Разкопана бѣ голѣмата „Селска могила“, която се намира непосрѣдствено до селото. Обаче очакванията, че и въ тази могила ще се открие нѣкоя гробница, като тия, които бѣха открити въ нѣкои отъ съседнитѣ могили, не се оправдаха. Могилата не е била погребална и за нейното предназначение могатъ да се правятъ за сега само предположения. Разкопкитѣ се извършваха съ една група трудоваци отъ 50 души, за които Институтътъ дължи голѣма благодарность на Дирекцията на Трудовата повинность.

Споредъ бюджета за 1932 година приходитѣ на Института трѣбваше да възлезатъ на 295,445 лева. Въ сжщность постжпиха 330,806 лева или съ 35,361 лева въ повече. Отдѣлнитѣ пера на постжпленията бѣха следнитѣ:

	Предвидени	Постжпили
1. Помощи отъ държавата и др.	200,000 —	231,500 —
2. Членски вноски	50,000 —	52,425 —
3. Продажба на издания	10,000 —	12,740 —
4. Лихви и случайни приходи	2,000 —	696 —
5. Помощь отъ фонда Бълг. ист. и археол.	33,445 —	33,445 —
Всичко . .	295,445 —	330,806 —

Разходитѣ на Института за отчетната година бѣха опредѣлени на 295,445 лева. Въ сжщность бѣха изразходвани 330,806 лева, колкото постжпиха и въ приходъ. Разходитѣ се разпредѣлятъ както следва:

	Предвидени	Разходвани
1. Издания и хонораръ	70,000 —	82,806 —
2. Библиотека	30,000 —	19,545 —
3. Канцеларски	20,000 —	19,044 —
4. Заплати и възнаграждения	70,000 —	52,600 —
5. Покжщнина	5,000 —	2,900 —
6. Ремонтъ на зданието	5,000 —	1,480 —
7. Отопление и освѣтление	10,000 —	8,951 —
8. Изплащане на дълговетѣ	83,445 —	143,480 —
9. Запасенъ фондъ	2,000 —	—
Всичко . .	295,445 —	380,806 —

Както се вижда отъ тази равносмѣтка, превишенъ бѣ само кредитътъ за изданията на Института съ 12,806 лева. Тази сума се взе отъ икономиитѣ по другитѣ пера на бюджета, по които се изразходваха суми, значително по-малки отъ предвиденитѣ. Най-голѣми суми се изразходваха презъ отчетната година за погашение на задълженията на Института. Изплати се окончателно ипотеката къмъ г. Г. Храновъ и се погаси часть отъ ипотеката при Бълг. Земледѣлска Банка. Внесе се освенъ това и часть отъ сумата, която Институтътъ дължи къмъ разнитѣ фондове. Въпрѣки това дефицитътъ на Института отъ 1931 година, който възлиза на 79,590 лева, не можа да се покрие; той бѣ намаленъ само съ 24,043 лева. Поради стесненото финансово положение, закрита бѣ длъжностьта на секретарь-счетоводителя при Института. Въ замѣна на това, по молба на Института, М-вото на нар. просвѣщение командирова на занятие въ Института г-на Д. П. Димитровъ, комуто се възложи да завежда секретарската служба и библиотеката.

Съгласно устава на фонда „Българска история и археология", на 12 януарий 1932 год. бѣ конституиранъ Научниятъ комитетъ на фонда. За членове на този комитетъ бѣха избрани, освенъ членоветѣ на Управителния Съветъ на Института, още проф. А. Иширковъ и Ст. Л. Костовъ, директоръ на Народния Етнографски Музей. Фондътъ се увеличи презъ отчетната година само отъ лихви съ 42,293·72 лева. Отъ тази сума, съгласно решението на Научния комитетъ, бѣха дадени на разположението на Института за неговитѣ издания 33,445 лева. По такъвъ начинъ на 31 декемврий 1932 година фондътъ възлизаше на 657,871 лева.

Въ фонда „История на София" презъ отчетната година не можа да се получи предвидената за този фондъ въ бюджета на Софийската община сума отъ 40,000 лева. Фондътъ се увеличи само отъ лихви съ 16,235 лева и отъ продажба на неговитѣ издания съ 105 лева, или всичко съ 16,340 лева. Презъ годината бѣха изразходвани отъ фонда за книга VII отъ „Материалитѣ за история на София", за откупени книги и за други текущи нужди 38,320 лева. На 31 декемврий 1932 година фондътъ разполагаше, следователно, съ 284,898 лева.

Фондътъ „Ив. Д. Буровъ" възлизаше на 31 декемврий 1931 година на 1,772·50 лева. Презъ течение на годината въ него постжпиха отъ продажба на изданията му 1,147 лева. Презъ сжщото време бѣха изразходвани за кн. 4 отъ „Популярна Археол. Библ." 700 лева, тъй че въ фонда останаха на 31 декемврий 1932 год. 2,219 лева.

Въ фонда „Елисавета Д. Филова" постжпиха 2,000 лева и отъ лихви 1,654 лева. На 31 декемврий 1932 година този фондъ възлизаше на 27,291 лева.

Въ фонда „Проф. Б. Филовъ", основанъ отъ проф. Д-ръ Василъ Молловъ, постжпиха отъ основателя на фонда нови 10,000 лева. Освенъ това фондътъ се увеличи и отъ лихви съ 857 лева, тъй че на 31 декемврий 1932 год. той възлизаше на 23,138 лева.

По смѣткитѣ на фонда „Пловдивски окржгъ“ бѣха предадени на Института презъ отчетната година 278,096 лева; отъ лихви за второто полугодие на сжщата година постжпиха 5,099 лева. Изразходвани бѣха презъ сжщото време за обнародване на материалитѣ отъ Дуванлий 8,000 лв.. На 31 декември 1931 год. фондътъ разполагаше, следователно, съ 275,195 лв.

Съборътъ на археологическитѣ дружества, който трѣбваше да се състои презъ отчетната година, поради общата стопанска криза и ограничената дейность на дружествата, се отложи за следната година. Съ ржководството на съюзнитѣ текущи работи до това време бѣ натоваренъ досегашниятъ изпълнителенъ комитетъ въ Шуменъ.

Презъ отчетната година Институтътъ загуби единъ отъ своитѣ най-видни чуждестранни редовни членове, а именно голѣмия френски ученъ Соломонъ Ренакъ, който се помина на 3 ноември 1932 год. (гл. по-горе стр. 401). На 27 октомврий 1932 год. се помина и Цвѣтанъ Радославовъ, единъ отъ най-ревностнитѣ спомагателни членове на Института и единъ отъ основателитѣ на Българското Археологическо Дружество въ София, който особено много залѣгаше за развитието на археологическото дѣло у насъ и обнародва въ V томъ на институтскитѣ Известия една ценна студия върху титлитѣ на българскитѣ владѣтели. Г-нъ Радославовъ завеща на Института и часть отъ своята библиотека съ нѣкои твърде ценни археологически съчинения.

За действителни членове на Института презъ отчетната година бѣха избрани: проф. М. Ласкарисъ въ Солунъ, проф. И. Микола въ Хелзингфорсъ (дописенъ членъ отъ 1932 год.), проф. Е. Минсъ въ Кембриджъ (дописенъ членъ отъ 1925 год.), проф. В. Моле въ Краковъ, проф. Н. Окуневъ въ Прага, проф. А. Салачъ въ Прага и проф. М. Шеде въ Цариградъ. За дописни членове бѣха избрани проф. Вл. Алексиевъ, Ст. Андреевъ, Д. П. Димитровъ, г-жа В. Иванова-Мавродинова, Н. Мавродиновъ и г-жа Д-ръ Е. Петева-Филова.

Въ края на годината Институтътъ броеше 3 почетни, 3 благодетелни, 54 действителни и 44 дописни члена. Презъ течение на годината напуснаха Института 66 спомагателни члена, а се записаха нови единъ даритель и 19 спомагателни члена. Следователно въ края на отчетната година Институтътъ броеше 14 дарители и 271 спомагателни члена. Това голѣмо намаление на спомагателнитѣ членове се дължи отчасти на общата стопанска криза, която накара мнозина да се откажатъ отъ членството си въ Института, отчасти на обстоятелството, че презъ отчетната година бѣха заличени всички ония членове, които не си бѣха платили членската вноска въ продължение на две и повече години.

Директоръ: проф. Б. Филовъ

Членове на Управителния Съветъ: проф. Г. И. Кацаровъ, проф. В. Н. Златарски, проф. Й. Ивановъ, Р. Поповъ

Докладъ на провѣрителитѣ

до XII общо годишно събрание на Бълг. Археолог. Институтъ въ София

Господа,

При провѣркитѣ, които направихме по книгитѣ на Института, намѣрихме, че всички приходи и разходи презъ изтеклата 1932 г. сѫ записани и оправдани съ надлежни документи.

Годишната равносмѣтка за 1932 г. и приходо-разходна смѣтка сѫ редовно съставени споредъ счетоводнитѣ книги въ следния видъ:

Годишна равносмѣтка за 1932 год.

Активъ

№			лева	ст.
1	Каса		9,036	90
2	Българска Търговска Банка, текуща смѣтка		28,220	—
3	Българска Търговска Банка, титри		4,500	—
4	Българска Земледѣлска Банка			
	Фондъ Българска История	4,007 —		
	Фондъ История на София	264,898 —		
	Фондъ Пловдивски окржгъ	248,144 —	517,049	—
5	Консигнационни смѣтки:			
	Хирземанъ	52,727 —		
	Чипевъ	21,918 —		
	Дановъ	13,225 —		
	Факелъ	6,690 —		
	Гевгаловъ	1,010 —	95,600	—
6	Недвижими имоти		905,145	60
		Всичко . .	1,559,551	50

Пасивъ

№		лева	ст.
1	Фондъ Българска История	657,871	—
2	„ История на София	284,898	—
3	„ Ив. Д. Буровъ	2,219	50
4	„ Проф. Б. Филовъ	23,138	—
5	„ Ел. Д. Филова	27,291	—
6	„ Пловдивски окржгъ	275,195	—
7	Ипотека при Българската Земледѣлска Банка	193,339	—
8	Книги въ консигнация	95,600	—
	Всичко . .	1,559,551	50

Приходо-разходна смѣтка за 1932 год.

Приходъ

№		лева	ст.
1	Помощи отъ държавата и други	231,500	—
2	Помощь отъ Фонда Българска История	33,445	—
3	Лихви и случайни приходи	696	—
4	Членски вноски	52,425	—
5	Издания — продажба	12,740	—
	Всичко	330,806	—

Разходъ

№		лева	ст.
1	Библиотека	19,545	—
2	Заплати и възнаграждения	52,600	—
3	Канцеларски	19,044	—
4	Покжщнина	2,900	—
5	Ремонтъ	1,480	—
6	Отопление и освѣтление	8,951	—
7	Издания — разходъ	82,806	—
8	Изплащане дълга на Института	143,480	—
	Всичко	330,806	—

Провѣрихме сжщо така и инвентарнитѣ книги на Института за покжщнина и изданията, които се указаха редовно водени, и се констатира, че всички инвентарни вещи сж на лице.

Институтътъ има следнитѣ имоти:

1. Библиотека, за която е изразходвано отъ основаването на Института до края на 1932 год. . . . . 1,099,672 — лв.
2. Покжщнина и фотографически апаратъ . . . . 124,264 — „
3. Недвижими имоти . . . . . 1,250,000 — „
4. Печатни издания на Археологическото Дружество и Института:

Издания	На лице на 31.XII. 1931	Продадени	Подарени	На лице на 31.XII. 1932
Известия на Археол. Д-во т. I.	42	—	4	38
„ „ „ „ „ II св. 1.	198	—	3	195
„ „ „ „ „ II „ 2.	37	—	5	32
„ „ „ „ „ III „ 1.	89	—	6	83
„ „ „ „ „ III „ 2.	56	—	5	51
„ „ „ „ „ IV.	129	—	5	124
„ „ „ „ „ V.	203	—	5	198
„ „ „ „ „ VI.	318	—	6	312
„ „ „ „ „ VII.	289	—	4	285
Известия на Археол. Инст. I св. 1.	89	1	7	81
„ „ „ „ „ I „ 2.	169	1	7	161
„ „ „ „ „ II.	120	1	7	112
„ „ „ „ „ III.	101	—	9	92
„ „ „ „ „ IV.	85	—	7	78
„ „ „ „ „ V.	296	1	8	287
„ „ „ „ „ VI.	790	21	575	194
Материали за История на София, кн. I.	24	1	1	22
„ „ „ „ „ „ II.	272	—	3	269
„ „ „ „ „ „ III.	465	—	3	462
„ „ „ „ „ „ IV.	481	—	3	478
„ „ „ „ „ „ V.	659	—	3	656
„ „ „ „ „ „ VI.	559	—	3	556
Юбилейна книга на гр. София	1,261	—	37	1,224
Ржководство за разкопки	1,573	2	2	1,569
Боянската църква	183	3	6	174
България въ древността	105	6	2	97
Култура и животъ на предист. човѣкъ въ България, кн. 1	609	27	2	580
„ „ „ „ „ „ „ „ „ 2	834	18	3	813
Монетни изображения отъ римската епоха	268	11	7	250
	10,304	93	738	9,473
		831		
		10,304		
Издания, откупени отъ Института:				
Икономическото минало на София	190	—	—	190
Християнството на Балканския полуостровъ	44	—	—	44
Приносъ за промишлената история на София	93	—	—	93
История на българския народъ	8	—	—	8
Възраждане на българския народъ	18	—	—	18
Театъръ	45	—	—	45
	398	—	—	398

София, 1 мартъ 1933 год.

Провѣрители: Ив. Д. Буровъ
Ив. Василевъ
Д-ръ К. Златановъ

Бюджетъ за 1933 година

Приходъ

§	Наименование	Предвидени за 1932 г.		Разходвани презъ 1932 г.		Предвиждатъ се за 1933 г.	
		лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
1	Помощи отъ държавата и др.	200,000	—	231,500	—	200,000	—
2	Членски вноски	50,000	—	52,425	—	50,000	—
3	Продажба на издания	10,000	—	12,740	—	20,000	—
4	Лихви и случайни приходи	2,000	—	696	—	2,000	—
5	Помощь отъ фонда „Бълг. история и археология“	33,445	—	33,445	—	30,000	—
	Всичко . .	295,445	—	330,806	—	302,000	—

Разходъ

§	Наименование	Предвидени за 1932 г.		Разходвани презъ 1932 г.		Предвиждатъ се за 1933 г.	
		лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
1	Издания и хонораръ	70,000	—	82,806	—	80,000	—
2	Библиотека	30,000	—	19,545	—	30,000	—
3	Канцеларски	20,000	—	19,044	—	20,000	—
4	Заплати и възнаграждения	70,000	—	52,600	—	60,000	—
5	Покжщнина	5,000	—	2,900	—	5,000	—
6	Ремонтъ на зданието	5,000	—	1,480	—	5,000	—
7	Отопление и освѣтление	10,000	—	8,951	—	10,000	—
8	Изплащане на дълговетѣ	83,445	—	143,480	—	82,000	—
9	Запасенъ фондъ	2,000	—	—	—	10,000	—
	Всичко . .	295,445	—	330,806	—	302,000	—

Извлѣчение отъ протоколитѣ

за редовнитѣ заседания на Българския Археологически Институтъ
презъ 1932 година

Заседание на 12 февруарий.

Д-ръ В. Бешевлиевъ, доп. членъ, докладва на тема „Какъ сѫ били съставени първобългарскитѣ надписи". Докладчикътъ се спре подробно върху редакцията и езиковитѣ особности на надписитѣ отъ времето на Омортага.

Заседание на 26 февруарий.

Д. П. Димитровъ, спом. членъ, докладва на тема „Къмъ историята на Августа-Траяна". Докладчикътъ се спре главно върху въпроса за укрепяването на античния градъ, като изтъкна редица съображения, които го каратъ да приеме, че Августа-Траяна е била укрепена за пръвъ пѫть въ времето на императора М. Аврелий.

Заседание на 11 мартъ.

Проф. Д. Дечевъ, действ. членъ, докладва върху „Ржкописитѣ на отговоритѣ на Папа Николай I по допитванията на българитѣ". Трудътъ е напечатанъ въ настоящия томъ.

Заседание на 10 декемврий.

Проф. Б. Филовъ, действ. членъ, докладва своя трудъ „Софийската църква Св. Георги". Следъ като даде нѣкои сведения за разкопкитѣ презъ 1915 и 1921 год., които уясниха историята на църквата, авторътъ разглежда тази сграда като архитектуренъ паметникъ, който принадлежи къмъ групата на римскитѣ кржгли куполни сгради върху четвъртита основа съ ниши въ жглитѣ, каквито се срѣщатъ предимно въ римскитѣ бани. На второ мѣсто авторътъ се спира върху тритѣ пласта фрески, запазени въ църквата, отъ които най-старитѣ съ гръцки надписи принадлежатъ на XI вѣкъ, следнитѣ съ български надписи датиратъ отъ края на XIV в. и най-къснитѣ съ гръцки надписи датиратъ отъ XV в. Въ третата часть на своя трудъ авторътъ разглежда историята на църквата, доколкото тя може да се възстанови възъ основа на археологическитѣ данни.

Заседание на 24 декемврий.

Проф. Д. Дечевъ, действ. членъ, докладва на тема „Култътъ на Дионисъ въ Малко-Търновско". Докладчикътъ предаде и разгледа съдържанието на единъ надписъ отъ с. Сармаджикъ (М.-Търновско), който хвърля свѣтлина върху разпространението на Бакховитѣ сдружения въ древна Тракия и тѣхното устройство.

Д. П. Димитровъ, доп. членъ, направи съобщение върху нѣколко „Новооткрити антични паметници отъ Старозагорско". Съобщението е помѣстено въ статията „Антични паметници отъ Ст.-Загора", напечатана въ настоящия томъ.

Списъкъ

на научнитѣ учреждения и редакции, на които се изпращатъ институтскитѣ издания

АВСТРИЯ

1. Akademie der Wissenschaften. Wien.
2. Anthropologische Gesellschaft. Wien.
3. Archaeologisches Seminar der Universität. Wien.
4. Oesterreichisches Archaeologisches Institut. Wien.
5. Slavisches Seminar der Universität. Graz.
6. Wiener Prähistorische Gesellschaft. Wien.

АМЕРИКА

7. Archaeological Institute of America. New-York.
8. Art Studies. Cambridge.
9. College Art Association of America. New-York.
10. Library of the University. Ann Arbor, Michigan.
11. Metropolitan Museum of Art. New-York.
12. Museum of Fine Arts. Boston.
13. Oriental Institute of the University. Chicago.
14. Public Library. New-York.
15. Smithsonian Institution. Washington.

АНГЛИЯ

16. British Museum, Department of Printed Books. London.
17. Royal Anthropological Institute of Great Britain. London.
18. School of Slavonic Studies, London.
19. Society of Antiquaries. London.
20. Sociėty of Antiquaries of Scotland. Edinburgh.
21. Society for the Promotion of Hellenic Studies. London.
22. Victoria and Albert Museum. London.

БЕЛГИЯ

23. Rédaction de Byzantion. Bruxelles.
24. Rédaction de l'Irénicon. Prieuré d'Amay.
25. Société des Bollandistes. Bruxelles.

БЪЛГАРИЯ

26. Академия на Наукитѣ. София.
27. Археологически семинаръ при университета. София.
28. Българско инженерно-архитектно дружество. София.
29. Дружество на българскитѣ архитекти. София.
30. Историческо Дружество. София.
31. Исторически семинаръ при университета. София.
32. Македонски Научен Институтъ. София.
33. Музей при Народната Библиотека въ Пловдивъ.
34. Народенъ Археологически музей. София.
35. Народенъ Етнографски музей. София.
36. Редакция на в. „La Bulgarie". София.
37. Редакция на Училищенъ Прегледъ. София.
38. Славянски семинаръ при университета. София.
39. Университетска Библиотека. София.
40. Френски институтъ при университета. София.

ГЕРМАНИЯ

41. Archaeologische Gesellschaft. Berlin.
42. Archaeologisches Institut der Universität. Heidelberg.
43. Archaeologisches Seminar der Universität. Leipzig.
44. Archaeologisches Seminar der Universität. München.
45. Bayerische Akademie der Wissenschaften. München.
46. Bayerische Staatsbibliothek. München.
47. Berliner Gesell. f. Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte.
48. Bibliothek des Alten Museums. Berlin.
49. Bulgarisches Seminar der Universität. Leipzig.
50. Deutsche Bücherei. Leipzig.
51. Deutsches Archaeologisches Institut. Berlin.
52. Gesellschaft der Wissenschaften. Göttingen.
53. Gesellschaft der Freunde des Ungarischen Instituts. Berlin.
54. Oberhessischer Geschichtsverein. Giessen.
55. Prähistorische Abteilung der Staatlichen Museen. Berlin.
56. Preussische Akademie der Wissenschaften. Berlin.
57. Preussische Staatsbibliothek. Berlin.
58. Provinzial-Museum. Hannover.
59. Provinzial-Museum. Trier.
60. Redaktion der Byzantinischen Zeitschrift. München.
61. Römisch-Germ. Komm. des Deutschen Arch. Instituts. Frankfurt a. M.
62. Römisch-Germanisches Central-Museum. Mainz.
63. Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer. Breslau.
64. Slavisches Seminar der Universität. Berlin.

65. Universitätsbibliothek. Heidelberg.
66. Universitätsbibliothek. Leipzig.
67. Verein von Altertumsfreunden im Rheinlande. Bonn.

ГЪРЦИЯ

68. American School of Classical Studies. Athens.
69. British School at Athens.
70. Deutsches Archaeologisches Institut. Athen.
71. Ecole française d'Athènes.
72. Musée Byzantin. Athènes.
73. Société archéologique d'Athènes.
74. Société des études byzantines. Athènes.

ДАНИЯ

75. Société des Antiquaires du Nord. Copenhague.

ЕГИПЕТЪ

76. Société Royale d'Archéologie d'Alexandrie.

ЕСТОНИЯ

77. Eesti Rahva Muuseumi. Tartu (Dorpat).
78. Gelehrte Estnische Gesellschaft. Tartu (Dorpat).

ИСПАНИЯ

79. Institut d'estudis Catalans. Barcelona.

ИТАЛИЯ

80. Accademia di Romania. Roma.
81. American Academy. Roma.
82. Associazione Internazionale per gli Studi Mediterranei. Roma.
83. Biblioteca Apostolica Vaticana. Roma.
84. British School at Rome. Roma.
85. Comitato Permanente per l'Etruria. Firenze.
86. Ecole française de Rome. Roma.
87. Istituto Archeologico Germanico. Roma.
88. Istituto per l'Europa Orientale. Roma.
89. Museo Civico. Reggio-Calabria.
90. Reale Accademia d'Italia.
91. Reale Accademia dei Lincei. Roma.
92. R. Istituto di Archeologia e Storia dell' Arte. Roma.
93. Società Piemontese di Archeologia e Belle Arti. Torino.

ЛЕТОНИЯ

94. Rédaction de „Latvijas Saule". Riga.

НОРВЕГИЯ

95. Universitets Oldsaksamling. Oslo.

ПАЛЕСТИНА

96. Kirjath Sepher. Jewish National and University Library. Jerusalem.

ПОЛША

97. Institut d'architecture polonaise. Warszawa.
98. Instytut Nauk Antropologicznych. Warszawa.
99. Instytut Prehistoryczny Uniwersitetu. Poznań.
100. Musée archéologique polonais. Warszawa.
101. Polska Akademja Umiejętności. Kraków.
102. Rédaction de Eos. Lwow.
103. Rédaction de Swiatowit. Warszawa.

РОМЪНИЯ

104. Académie Roumaine. Bucarest.
105. Commission des monuments historiques. Bucarest.
106. Comm. de monum. hist. Section de Bessarabie. Kiechenew.
107. Institut français des Hautes Etudes. Bucarest.
108. Institutul de studii clasice, Cluj.
119. Musée National. Bucarest.
110. Rédaction de la Revue historique de Sud-Est européen. Bucarest.
111. Rédaction de Rivista istorică română. Bucarest.
112. Seminarul de Bizantinologie. Cernăuţi.

РУСИЯ

113. Академия Истории материальной культуры. Ленинград.
114. Библиотека I-го государственнаго университета. Москва.
115. Государственный Русский Музей. Ленинград.
116. Інстытут Беларускае культуры. Менск.
117. Российская Академия Наук. Ленинград.
118. Українська Академія Наук. Київ.

ТУРЦИЯ

119. Musée Ottoman. Stamboul.
120. Rédaction des Echos d'Orient. Stamboul.

УНГАРИЯ

121. Arhaeologisches Institut der Universität. Szeged.
122. Kunsthistorisches Institut der Universität. Budapest.
123. Museum Aquincum. Budapest.
124. Ungarisches Nationalmuseum. Budapest.

ФИЛАНДИЯ

125. Finska Fornminnesföreningen. Helsingfors.
126. Rédaction d'Eurasia Septentrionalis Antiqua. Helsingfors.

ФРАНЦИЯ

127. Association pour l'encouragement des études grecques. Paris.
128. Bibliothèque d'art et d'archéologie. Paris.
129. Bibliothèque du Musée du Louvre. Paris.
130. Ecole des langues orientales vivantes. Paris.
131. Institut byzantin. Paris.
132. Institut d'études slaves. Paris.
133. Institut des langues et littératures slaves à l'Université. Strasbourg.
134. Musée Guimet. Paris.
135. Rédaction d'„Albania". Paris.
136. Société Nationale des Antiquaires de France. Paris.

ХОЛАНДИЯ

137. Rijksmuseum van Oudheden. Leiden.

ЧЕХОСЛОВАШКО

138. Čsl. Statni Archeol. Ustav. Praha.
139. Institut Kondakov. Praha.
140. Národni Museum. Praha.
141. Numismatická Společnost Československá. Praha.
142. Rédaction de Byzantinoslavica. Praha.
143. Rédaction de „Slavia". Praha.
144. Slovanská Knihovna. Praha.
145. Slovansky Ustav. Praha.

ШВЕЙЦАРИЯ

146. Bernisches Historisches Museum. Bern.
147. Institut d'études slaves. Genève.
148. Öffentliche Bibliothek der Universität. Basel.

ШВЕЦИЯ

149. Kungl. Vitterhets Historic och Antikvitets Akademien. Stockholm.
150. Kungl. Universitetets Bibliotek. Lund.
151. Kungl. Universitetets Bibliotek. Uppsala.

ЮГОСЛАВИЯ

152. Археолошко Друштво. Београд.
153. Arheološki Muzej. Split.
154. Историско Друштво. Нови Сад.
155. Народни Музеј. Београд.
156. Narodni Muzei. Zagreb.
157. Научно Друштво. Скоплье.
158. Urednistvo Zbornik za umetnostno zgodovino. Ljubljana.
159. Zemaljski Muzej. Sarajevo.

Списъкъ на списанията

които се получаватъ въ библиотеката на Бълг. Археологически Институтъ

Означенитѣ съ * сж абонирани: останалитѣ се получаватъ въ замѣна съ институтскитѣ издания

АНГЛИЙСКИ

1. American Journal of Archaeology. New-York.
2. Annual Report of the American Historical Association. Washington.
3. Art Studies. Cambridge (America).
4. British Museum Quarterly. London.
*5. Bulletin of the Intern. Committee of Hist. Sciences. Washington-Paris.
6. Bulletin of the Museum of Fine Arts. Boston.
7. Bulletin of the Metropolitan Museum of Art. New-York.
8. Hesperia, Journal of the American School of Classical Studies at Athens.
9. Humanistic Series of the University of Michigan Studies. Ann Arbor.
10. Memoirs of the American Academy in Rome.
11. Oriental Institute Communications of the University of Chicago.
12. Papers and Monographs of the American Academy in Rome.
13. Parnassus. New-York.
14. Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland. Edinburgh.
15. The Annual of the British School at Athens.
16. The Antiquaries Journal. London.
17. The Art Bulletin. New-York.
18. The Journal of Egyptian Archaeology. London.
19. The Journal of Hellenic Studies. London.
*20. The Journal of Roman Studies. London.
21. The Journal of the Royal Anthropological Institute. London.
22. The Slavonic (and East-European) Review. London.

БЪЛГАРСКИ

23. Архитектъ.
*24. Българска Историческа Библиотека.
*25. Българска Мисъль.
*26. Български Прегледъ.
*27. Годишникъ на Народния Археологически музей.
28. „ „ Народната Библиотека въ Пловдивъ.
29. „ „ Университета.

*30. Златорогъ.
31. Известия на Варненското Археологическо Дружество.
32. „ „ Историческото Дружество.
33. „ „ Народния Етнографски музей.
34. „ „ Семинара по славянска филология при Университета.
35. Летописъ на Българската Академия на Наукитѣ.
36. Македонски Прегледъ.
37. Родна Речь. Казанлъкъ.
38 Сборникъ на Българската Академия на Наукитѣ.
39. Сборникъ за народни умотворения и народописъ.
40. Списание на Българската Академия на Наукитѣ.
41. Списание на Бълг. Инженерно-архитектно Дружество.
42. Училищенъ Прегледъ.

ГРЪЦКИ

43. Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς. Ἀθήνησι.
44. Εὑρετήριον τῶν μνεμείων τῆς Ἑλλάδος. Ἀθήνησι.
45. Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθήνησι.
46. Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἀθήνησι.

ДАТСКИ

*47. Acta Archaeologica. Köbenhavn.

ЕВРЕЙСКИ

48. Kirjath Sepher. Jerusalem.

ЕСТОНСКИ

49. Eesti Rahva Muuseumi, Aastaraamat. Tartu (Dorpat).

ИСПАНСКИ

50. Anuari de l'Institut d'estudis catalans. Barcelona.

ИТАЛИЯНСКИ

51. Annuario della Reale Accademia d'Italia. Roma.
52. Atti della Società Piemontese di archaeologia e belle arti. Torino.
53. Bolletino „ „ „ „ „ „ Torino.
*54. Bolletino d'arte del Ministero della Publica Istruzione. Roma.
55. Bolletino dell'Associazione Intern. per gli studi mediterranei. Roma.
56. Bolletino di archeologia e storia Dalmata. Spalato.
57. Ephemeris Dacoromana. Roma.
58. Italia antichissima. Reggio-Calabria.

59. Notizie degli scavi di antichità. Roma.
60. Rivista del R. Istituto d'archeologia e storia dell' arte. Roma.
61. Studi Byzantini. Roma.
62. Studi Etruschi. Firenze.

ЛАТВИЙСКИ

63. Latvijas Saule. Riga.

НѢМСКИ

64. Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften. Berlin.
65. Altschlesien. Breslau.
*66. Archaeologische Mitteilungen aus Iran. Berlin.
67. Bericht der römisch-germanischen Kommission. Frankfurt a. M.
68. Berliner Museen. Berlin.
69. Bonner Jahrbücher. Bonn.
*70. Byzantinische Zeitschrift. München.
*71. Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher. Berlin.
*72. Die Antike. Berlin-Leipzig.
73. Germania. Frankfurt a. M.
74. Jahrbuch des Bernischen Historischen Museums. Bern.
75. Jahrbuch des Deutschen Archaeologischen Instituts. Berlin.
76. Jahrbuch des Provinzial-Museums in Hannover.
77. Jahresbericht des Historischen Museums in Bern.
78. Jahreshefte des Österreichischen Archaeologischen Institutes. Wien.
*79. Klio. Leipzig.
80. Mainzer Zeitschrift. Mainz.
81. Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
82. Mitteilungen des Deutschen Archaeol. Instituts, Athen. Abt. Athen.
83. Mitteilungen des Deutschen Archaeol. Instituts, Röm. Abt. Rom.
84. Mitteilungen des Oberhessischen Geschichtsvereins. Giessen.
85. Nachrichten der Gesellschaft der Wissenschaften. Göttingen.
86. Neue Heidelberger Jahrbücher. Heidelberg.
87. Prähistorische Zeitschrift. Berlin.
88. Programme zum Winckelmannsfeste der Archaeol. Gesell. Berlin.
89. Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift. Breslau.
90. Sitzungsber. der Bayerischen Akad. der Wissensch., phil.-hist. Kl. München.
91. Sitzungsber. der Gelehrten Estnischen Gesellschaft. Dorpat.
92. Sitzungsber. der Preuss. Akad. der Wissensch. phil.-hist. Kl. Berlin.
93. Sitzungsber. der Wiener Akad. der Wissensch. phil.-hist. Kl. Wien.
94. Trierer Zeitschrift. Trier.
95. Ungarische Jahrbücher. Berlin.
96. Verhandlungen der Gelehrten Gesellschaft. Dorpat.
97. Wiener Prähistorische Zeitschrift. Wien.

98. Zeitschrift für Ethnologie. Berlin.
99. Zeitschrift für Kunstwissenschaft. Berlin.
*100. Zeitschrift für Ortsnamenforschung. Berlin.

НОРВЕЖКИ

101. Arbok. Universitetets Oldsaksamling. Oslo.
102. Oldtiden. Tidsskrift for Norsk Forhistorie. Oslo.
103. Norske Oldfund. Oslo.

ПОЛСКИ

104. Archivum nauk antropologicznych. Lwow-Warszawa.
105. Eos. Lwow.
106. Przeglad archeologiczny. Poznań.
107. Przegląd historji sztuki. Kraków.
108. Studja do dziejów sztuki w Polsce. Warszawa.
109. Swiatowit. Warszawa.
110. Wiadomości archeologiczne. Warszawa.

РОМЪНСКИ

111. Academia Română, Memoriile secţiunii istorice. Bucureşti.
112. Analele Academiei Române. Bucureşti.
113. Anuar Comisiunii monumentelor istorice, secţia din Basarabia. Chişinau.
114. Arhivele Basarabie. Chişinau.
115. Arte şi Arheologia. Bucureşti.
116. Buletinul comisiunii monumentelor istorice. Bucureşti.
117. Codrul Cosminului. Cernăuţi.
118. Rivista istorică română. Bucureşti.

РУСКИ

119. Византийский Временник, Ленинград.
120. Доклады Академии Наук СССР. Ленинград.
121. Запіскі аддз. гуман. навук, Інстытут Беларускай Культуры. Менск.
122. Известия Академии Наук СССР. Ленинград.
123. Известия Кавказкого историко-археолог. института. Тифлис.
124. Известия Росс. Акад. истории материальной культуры. Ленинград.
125. Коротке звідомлення. Українська Академія Наук. Київ.
126. Материалы по этнографии России. Ленинград.
127. Науковий збірник українського университету в Празі. Прага.
128. Seminarium Kondakovianum. Прага.
129. Труды секции археологии Института археологии и искусствознания. Москва.

130. Труды секции искусствознания Института археологии и искусствознания. Москва.

131. Труды секции теории и методологии Института археологии и искусствознания. Москва.

УНГАРСКИ

132. Archaeologiai Èrtesitö. Budapest.
133. Budapest Régiségei. Budapest.
134. Dolgozatok (Travaux de l'Institut archéol. de l'Université). Szeged.

ФИНЛАНДСКИ

135. Finskt Museum. Helsingfors.
136. Finska Fornminnesföreningens Tidskrift. Helsingfors.

ФРЕНСКИ

137. Albania. Paris.
138. Analecta Bollandiana. Bruxelles.
*139. Beaux-Arts. Paris.
140. Bulletin de l'Académie des Beaux-Arts. Paris.
141. Bulletin de correspondance hellénique. Paris.
142. Bulletin de la section historique de l'Académie Roumaine. Bucarest.
143. Bulletin de la Société Nationale des Antiquaires de France. Paris.
144. Bulletin de la Société Royale d'Archéologie d'Alexandrie. Alexandrie.
145. Bulletin des Musées de France. Paris.
146. Byzantion. Bruxelles.
*147. Comptes-rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres. Paris.
148. Dacia. Bucarest.
149. Echos d'Orient. Stamboul.
150. Eurasia septentrionalis Antiqua. Helsingfors.
*151. Gazette des Beaux-Arts. Paris.
152. Irénicon. Prieuré d'Amay. Belgique.
153. Mélanges d'archéologie et d'histoire. Rome.
154. Mélanges de l'Inst. Français des Hautes Etudes en Roumanie. Bucarest.
155. Mémoires de la Société des Antiquaires du Nord. Copenhague.
156. Mémoires de la Société Nationale des Antiquaires de France. Paris.
157. Répertoire d'art et d'archéologie. Paris.
*158. Revue archéologique. Paris.
159. „ des études grecques. Paris.
160. „ des études slaves. Paris.
161. Revue historique du Sud-Est européen. Bucarest.
*162. Syria. Paris.

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—24

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—24

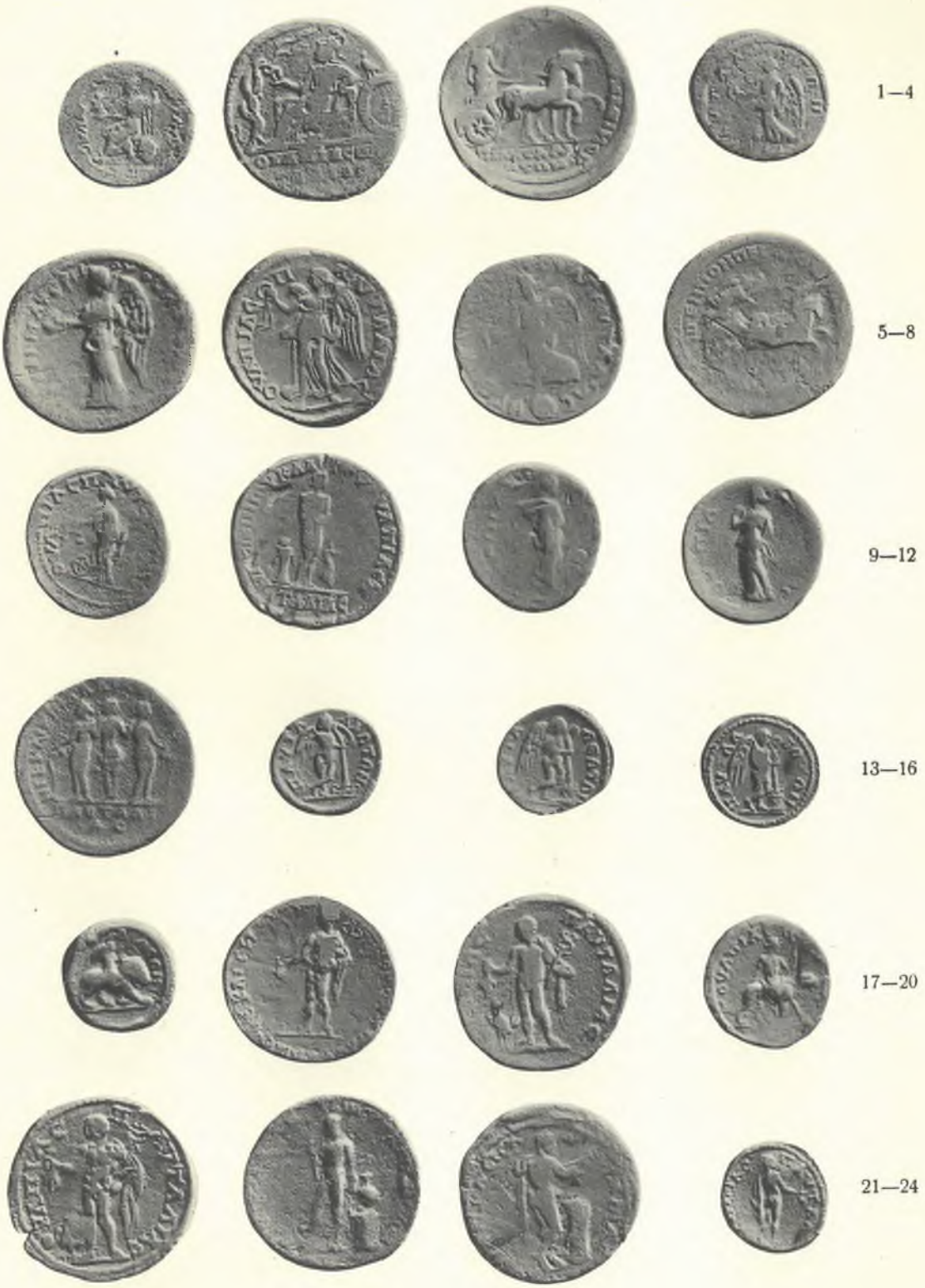

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—24

1–4

5–8

9–12

13–16

17–20

21–24

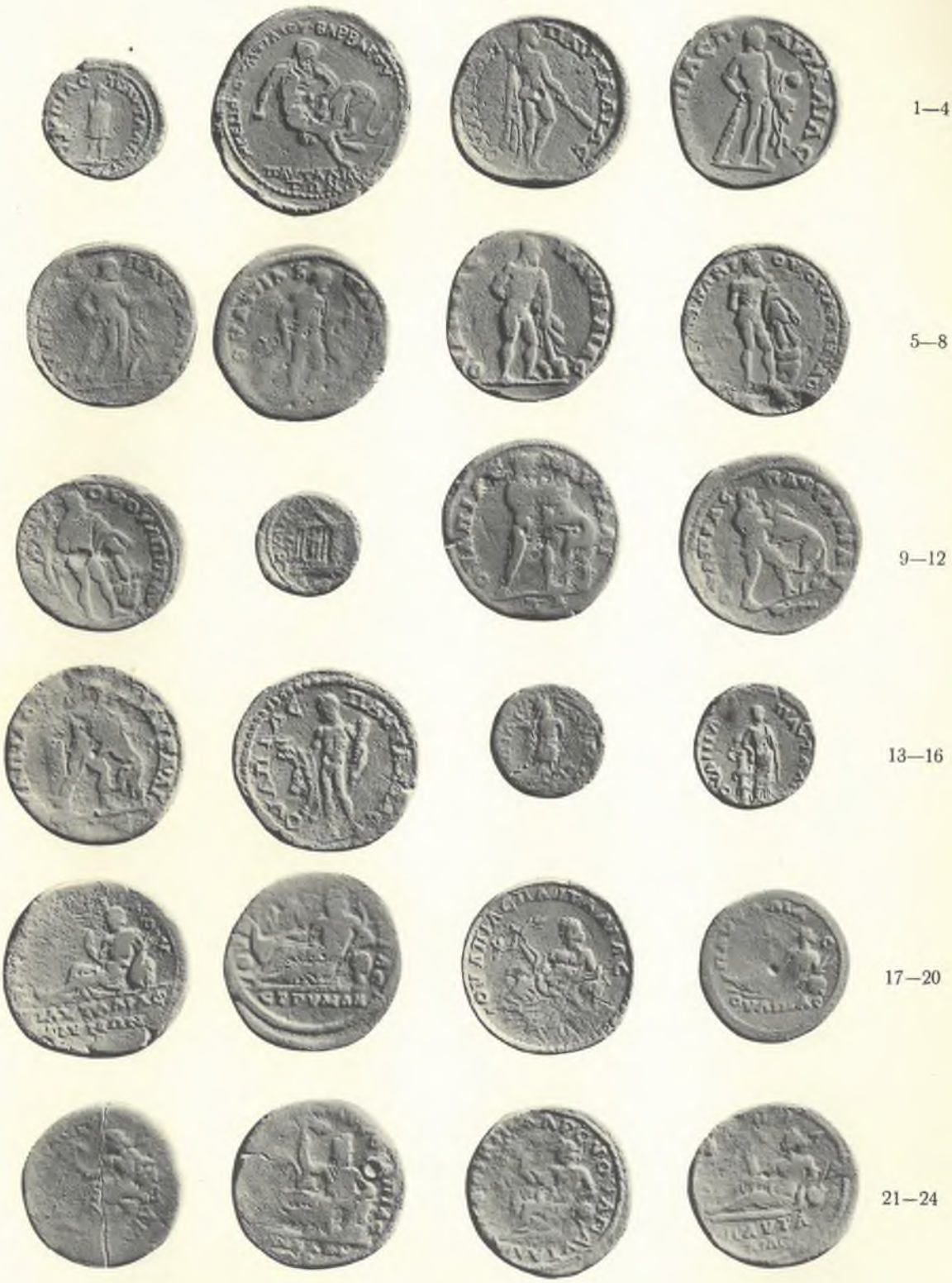

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—24

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—24

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—24

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—25

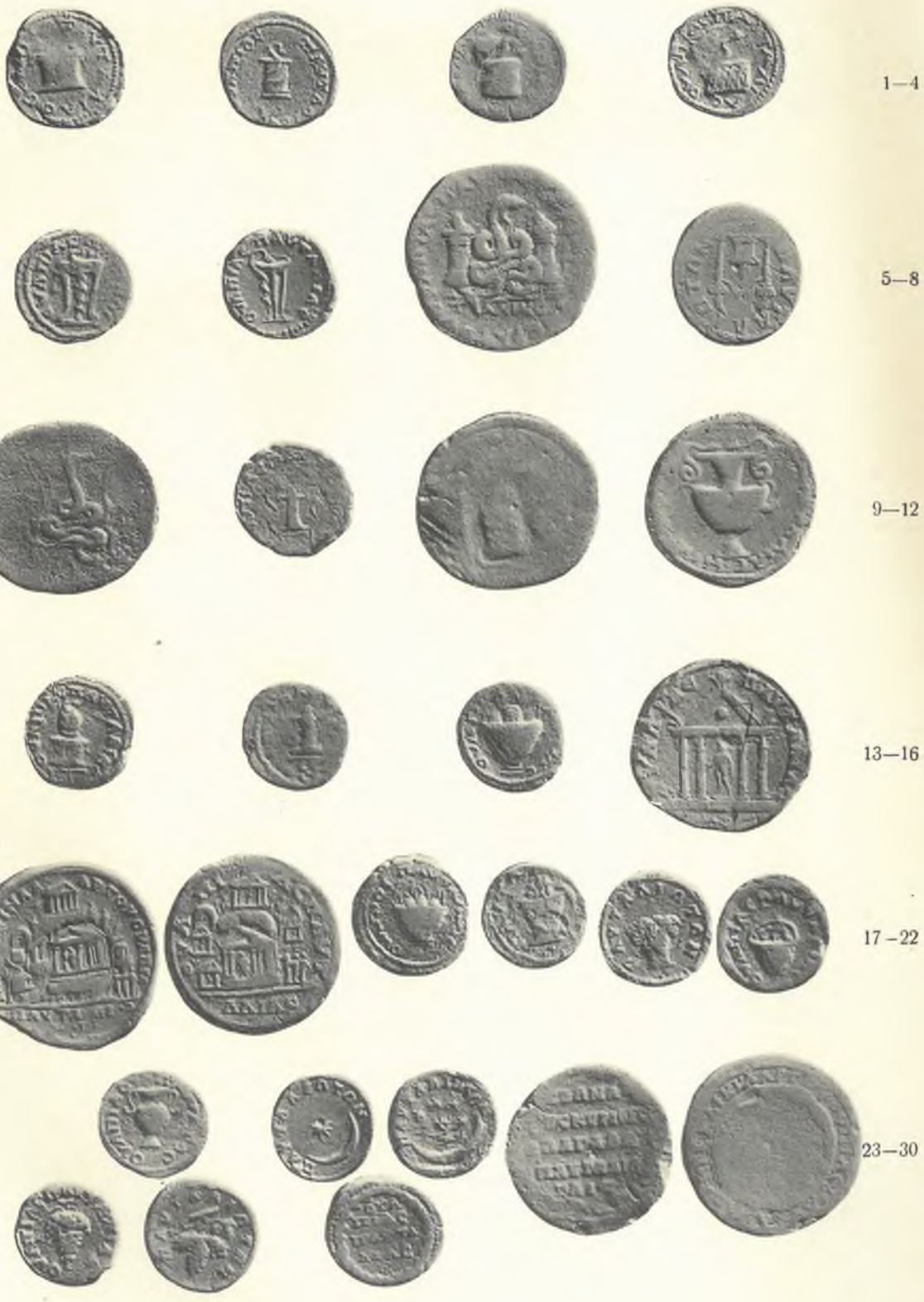

1—4

5—8

9—12

13—16

17—22

23—30

1—4

5—8

9—12

13—16

17—20

21—24

ХОЛАНДСКИ

163. Oudheidkundige mededeelingen uit's Rijksmuseum van Oudheden. Leiden.

ЧЕХОСЛОВАШКИ

164. Byzantinoslavica. Praha.
165. Numismatický časopis československý. Praha.
166. Obzor praehistorický. Praha.
167. Památky archaeologické a mistopisné. Praha.
168. Ročenka slovanského ustavu. Praha.
169. Slavia. Praha.
170. Spravy čsl. statniho archaeolog. ustavu. Praha.

ШВЕДСКИ

171. Fornvännen (Kgl. Vitt. Hist. och Antikvitets Akademien). Stockolm.

ЮГОСЛАВЯНСКИ

172. Гласник Историског Друштва. Нови Сад.
173. Гласник Скопског Научног Друштва. Скоплье.
174. Glasnik Zemaljskog Muzeja. Sarajevo.
175. Старинар. Београд.
176. Vjesnik Hrvatskoga Arheološkoga Društva. Zagreb.
177. Vjesnik za arheologiju i istoriju dalmatinsku. Sarajevo.
178. Zbornik za umetnostno zgodovino. Ljubljana.

Списъкъ на членоветѣ
на Българския Археологически Институтъ
на 1 мартъ 1933 год.

ВИСОЧАЙШИ ПОКРОВИТЕЛЬ
НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЬТЪ НА БЪЛГАРИТѢ

ПОЧЕТЕНЪ ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
МИНИСТЪРЪТЪ НА НАРОДНОТО ПРОСВѢЩЕНИЕ

БИВШИ ПОЧЕТНИ ПРЕДСЕДАТЕЛИ
(МИНИСТРИ НА НАРОДНОТО ПРОСВѢЩЕНИЕ)

1. СТ. ОМАРЧЕВСКИ (1920—1923).
2. ПРОФ. АЛ. ЦАНКОВЪ (1923—1926; 1930—1931).
3. Н. НАЙДЕНОВЪ (1926—1930).
4. К. МУРАВИЕВЪ (1931—1932).

ПОЧЕТНИ ЧЛЕНОВЕ

5. ПРОФ. ЙОСИФЪ СТЧИГОВСКИ. ВИЕНА (1921).
6. РАШКО МАДЖАРОВЪ (1921).
7. ПРОФ. Н. П. КОНДАКОВЪ †. ПЕТРОГРАДЪ (1921).
8. ПРОФ. Ф. И. УСПЕНСКИ †. ПЕТРОГРАДЪ (1926).
9. ПРОФ. АВГУСТЪ ХАЙЗЕНБЕРГЪ †. МЮНХЕНЪ (1929).
10. Д. ДИМЧЕВЪ. АДВОКАТЪ. ПЛОВДИВЪ (1931).

БЛАГОДЕТЕЛНИ ЧЛЕНОВЕ

11. ИВ. Д. БУРОВЪ (1923).
12. ГР. ВАСИЛЕВЪ (1924).
13. ПРОФ. Д-РЪ В. МОЛЛОВЪ (1931).

УПРАВИТЕЛЕНЪ СЪВЕТЪ

14. ПРОФ. Б. ФИЛОВЪ, ДИРЕКТОРЪ (1920).
15. ПРОФ. Г. И. КАЦАРОВЪ (1920).
16. ПРОФ. В. Н. ЗЛАТАРСКИ (1920).
17. ПРОФ. Й. ИВАНОВЪ (1920).
18. РАФАИЛЪ ПОПОВЪ, директоръ на Народния археологически музей; секретарь на Института (1920).

ДЕЙСТВИТЕЛНИ ЧЛЕНОВЕ

19. Аврамовъ В. (1930).
20. Айналовъ Д. С. (Ленинградъ, 19.6).
21. Арнаудовъ М. проф. (1922).
22. Бобчевъ С. С. проф. (1922).
23. Васичъ М. (Бѣлградъ, 1925).
24. Ватевъ Д-ръ Ст. проф. (1921).
25. Велковъ Д-ръ Ив. (1925).
26. Вигандъ Т. (Берлинъ, 1923).
27. Вуличъ Н. (Бѣлградъ, 1925).
28. Вулфъ О. (Берлинъ, 1925).
29. Грабаръ А. (Щрасбургъ, 1925).
30. Дечевъ Д. проф. (1922).
31. Дилъ Ш. (Парижъ, 1925).
32. Дяковичъ Б. (Пловдивъ, 1920).
33. Иширковъ Ат. проф. (1920).
34. Калинка Е. (Инсбрукъ, 1926).
35. Каня Р. (Парижъ, 1926).
36. Касонъ Ст. (Оксфордъ, 1931).
37. Кюмонъ Фр. (Римъ, 1928).
38. Ласкарисъ М. (Солунъ, 1932).
39. Микола И. (Хелзингфорсъ, 1932).
40. Миле Г. (Парижъ, 1923).
41. Минсъ Е. (Кембриджъ, 1932).
42. Миятевъ Д-ръ Кр. (1925).
43. Младеновъ Ст. проф. (1922).
44. Моле В. (Краковъ, 1932).
45. Мушмовъ Н. А. (1920).
46. Нидерле Л. (Прага, 1925).
47. Оберхумеръ Е. (Виена, 1923).
48. Окуневъ Н. (Прага, 1932).
49. Пачъ К. (Виена, 1923).
50. Пердризе П. (Щрасбургъ, 1925).
51. Петковичъ Вл. (Бѣлградъ, 1926).
52. Пикаръ Ш. (Парижъ, 1928).
53. Пикъ Б. (Гота, 1923).
54. Попруженко М. Г. (1928).
55. Протичъ А. (1920).
56. Роденвалдъ Г. (Берлинъ, 1926).
57. Романски Ст. проф. (1922).
58. Ростовцевъ М. (Ню Хейвънъ, 1923).
59. Тафрали О. (Яшъ, 1925).
60. Теодоровъ-Баланъ А. проф. (1922).
61. Трифоновъ Ю. (1920).
62. Фехеръ Г. проф. (1925).
63. Шеде М. (Цариградъ, 1932).
64. Шмитъ Х. (Берлинъ, 1925).
65. Шмитъ Ф. И. (Ленинградъ, 1927).
66. Шкорпилъ К. (Варна, 1920).

ДОПИСНИ ЧЛЕНОВЕ

67. Алексиевъ Вл. (1932).
68. Андреевъ Ст. (1932).
69. Аргировъ Ст. (1921).
70. Балабановъ Ал. проф. (1921).
71. Бегуенъ графъ (Тулуза, 1921).
72. Бешевлиевъ Д-ръ В. (1926).
73. Бобчевъ С. Н. архит. (Русе, 1920).
74. Бръчкова М. (1920).
75. Георгиевъ М. (1920).
76. Господиновъ Ю. (Шуменъ, 1920).
77. Димитровъ Д. П. (1932).
78. Димовъ В. (1921).
79. Димчевъ П. архит. (1922).
80. Захариевъ Ю. (Кюстендилъ, 1922).
81. Иванова-Мавродинова В. (1932).
82. Койчевъ П. архит. (1921).
83. Кожухаровъ Ат. (Ст-Загора, 1920).
84. Костовъ Ст. (1921).
85. Лазаровъ Н. архит. (1921).
86. Мавродиновъ Н. (1932).
87. Мариновъ Д. (1921).
88. Марковъ Т. (1921).
89. Миковъ В. (1925).
90. Молловъ Ив. (Шуменъ, 1925).
91. Московъ М. (Търново, 1921).
92. Никовъ П. проф. (1921).
93. Николаеско Ст. (Букурещъ, 1925).
94. Николовъ Т. (Търново, 1922).
95. Петева-Филова Д-ръ Е. (1932).
96. Петковъ Н. (1925.).
97. п. Стефановъ С. (Хасково, 1921).
98. Радевъ Ж. проф. (1921).
99. Райновъ Н. (1925).
100. Рашеновъ Ал. архит. (1922).
101. Станевъ Н. (1921).
102. Сьоръ Ж. (Парижъ, 1923).
103. Тодоровъ Я. (1928).
104. Токачъ З. (Буда-Пеша, 1925).
105. Трайчевъ Г. (1920).
106. Филиповъ Л. (Търново, 1922).
107. Хеклеръ А. (Буда-Пеша, 1925).
108. Хуитеморъ Т. (Америка, 1921).
109. Шишковъ Ст. (Пловдивъ, 1921).
110. Явашевъ А. (Разградъ, 1923).

ЧЛЕНОВЕ ДАРИТЕЛИ

111. Бошнаковъ Б.
112. Губидѣлниковъ. Т.
113. Добриновъ Т. Д-ръ.
114. Доренъ А.
115. Мюръ Н. Леди (Першайръ).
116. Николовъ Ан.
117. Пипевъ Ст.
118. Станчевъ Д-ръ Д.
119. Стефанъ Митрополитъ.
120. Тарновски А.
121. Цачевъ Д-ръ Ст.
122. Чапрашъковъ Ст.
123. Юнионъ клубъ.
124. Яблански Д.

СПОМАГАТЕЛНИ ЧЛЕНОВЕ

125. Аврамовъ Н.
126. Алексиевъ Д-ръ Вл.
127. Ангелиевъ Т.
128. Ангеловъ Божанъ.
129. Ангеловъ Борисъ.
130. Ангеловъ Д-ръ Ст.
131. Арифовъ Д-ръ Н.
132. Археологически музей при Св. Синодъ.
133. Атанасовъ В.
134. Ато Ж.
135. Баджовъ Ст.
136. Батаклиевъ Г.
137. Батоловъ К. Д.
138. Беловъ Ст. кап.
139. Библиотека при Митрополията (Ст.-Загора).
140. Библиотека общ. Бургасъ.
141. Бобчевъ Н.
142. Богутински (Шуменъ).
143. Боевъ Б.
144. Боналовъ Кр.
145. Ботевъ Г.
146. Бояджиевъ Д-ръ Н.
147. Бояджиевъ З. (Мирково).
148. Братановъ Хр. (В.-Търново).
149. „Братство" (Кюстендилъ).
150. Буровъ Ат. Н. (Г.-Орѣховица).
151. Буровъ Ат. Д.
152. Буровъ Ат. Ц. (Русе).
153. Бъчваровъ Г.
154. Вазовъ Б.
155. Вазовъ Г. ген.
156. Василева М. (Кюстендилъ).
157. Василевъ Д.
158. Василевъ Ив.
159. Весилевъ Т.
160. Венедиковъ полк.
161. Велчевъ Д.
162. Витекъ Райна.
163. Воденичаровъ П. (Бургасъ).
164. Враджалиевъ Г.
165. Вълкова А.
166. Ганевъ В. проф.
167. Гатевъ Хр.
168. Генчева Н.
169. Георгиевъ Вл.
170. Георгиевъ Н.
171. Георгиевъ Свет. проф.
172. Георгиевъ Хр.
173. Гергиновъ Д-ръ Ал.
174. Геровъ Б.
175. Гешовъ Евл. Ив.
176. Гешовъ Евст. Ив.
177. Гешовъ Ник. Ив.
178. Гимназия Държавна Мжжка (Ст.-Загора).
179. Гимназия „Неофитъ Рилски" (Кюстендилъ).
180. Гимназия непълна смѣсена (Карнобадъ).
181. Гимназия непълна смѣсена (Перникъ).
182. Гошевъ Ив. проф.
183. Гребенаровъ Ив.
184. Григоровъ К.
185. Грънчаровъ И. (Кюстендилъ).
186. Губидѣлниковъ Г.
187. Гължбаровъ П.
188. Данаджиевъ Д-ръ Ст.
189. Данаиловъ Г. проф.
190. Данаиловъ Л.
191. Даневъ Д-ръ Ст.
192. Дановъ Ив. (Плѣвенъ).
193. Данчевъ Ю. инж.
194. Дацовъ С. Ж.
195. „Дебелтъ" (Бургасъ).
196. Девич. педаг. училище (Ст.-Загора).
197. Дерманчевъ Г. проф.
198. Дешевъ П.
199. Деяновъ Ив.
200. Джидровъ Д-ръ П.
201. Димитровъ Ив.
202. Димитровъ Ст.

203. Димовъ Ж.
204. Димчевска М.
205. Доневъ Д-ръ Ст.
206. Драндаровъ Вл.
207. Дрѣновски Ив.
208. Дрянковъ Ст.
209. Дуйчевъ И.
210. Думникова И.
211. Енчевъ-Видю Ив.
212. Загорчиновъ Ст.
213. Запряновъ А. (Мезекъ).
214. Захариевъ В.
215. Захариевъ К. (Горна-Джумая).
216. Златановъ Д-ръ К.
217. Златарски Н. Г.
218. Златевъ Т. архит.
219. Златинъ Д-ръ Н.
220. Зурковъ Ил. (Бургасъ).
221. Иванова Р.
222. Ивановъ К. (с. Гигенъ)
223. Ивановъ Д-ръ Н.
224. Ивановъ Хр.
225. Игнатиевъ Ат. (Карнобадъ).
226. Икономовъ Стр.
227. Илковъ Д.
228. Иоакимовъ Д.
229. „Искра" (Казанлъкъ).
230. Каблешковъ Ст.
231. Казаковъ Д.
232. Казанджиевъ П. (Кюстендилъ).
233. Казанджиевъ Сп. проф.
234. Калчевъ Б.
235. Кантарджиевъ А.
236. Капчева Ел.
237. Каравелова Ек.
238. Каракашевъ Д-ръ К.
239. Караманджуковъ Хр.
240. Карамихайловъ Д-ръ Ив.
241. Карановски Ив.
242. Кафеджийски И. инж.
243. Кепова Ив.
244. Киркова Т.
245. Киркович Д-ръ С. проф.
246. Кировъ Ст. проф.
247. Киселковъ Ж.
248. Клисаровъ Г.
249. Кличиянъ Ал.
250. Ковачевъ Ст. (с. Рила).
251. Ковачевски Хр. архит.
252. Кожухарова, Варвара.
253. Козаровъ Г. архит. (Горна-Орѣховица).
254. Коларовъ Д-ръ Д. (Карнобадъ).
255. Коцевъ Гр.
256. Крачуновъ р.
257. Кулевъ Т. проф.
258. Куневъ Г. архит.
259. Куневъ Тр.
260. Куртевъ Вл. (Кюстендилъ).
261. Куюмджийски Ангелъ.
262. Къневъ Хр.
263. Кършевъ Добри.
264. Лазаровъ Ив.
265. Лазова К. (Кюстендилъ).
266. Ляпчевъ А.
267. Лѣкарски Ив.
268. Мавродиевъ Др. (Станимака).
269. „Мадарски конникъ" (Мадара).
270. Малиновъ Ал.
271. Манафовъ Хр.
272. Манова Милка.
273. „Маркели" (Карнобадъ).
274. Марчевъ Н. (Хасково).
275. Матевъ Д-ръ Вл.
276. Матеевъ П.
277. Миковъ Д.
278. Милевски М.
279. Минчевичъ Д.
280. Мишайковъ Д. проф.
281. Молловъ Вл. проф.
282. Молловъ П.
283. Мустаковъ полк.
284. Мутафовъ П. (с. Мадара).
285. Мушановъ Н.
286. „Надежда" (Търново).
287. Найденовъ Н.
288. Начевъ Н.
289. Негенцовъ Хр.
290. Недевъ К.
291. Никифоровъ М. ген.
292. Николаевъ Н.
293. Николовъ Вл.
294. Николовъ Д-ръ Гр.
295. Николовъ К.
296. Николовъ Н.
297. Николчевъ К. (с. Златица).
298. Ношковъ Н.
299. Овчаровъ С. архит.
300. Орошаковъ Д-ръ Хар.
301. Павелъ митр. (Ст. Загора).
302. Павловъ Сл.
303. Пандалеевъ Ив.
304. Паница Евст.
305. Панчевъ Д-ръ Мл.
306. Пастуховъ Ив.
307. Пашевъ Д-ръ К. проф.
308. Пѣевъ Ив.

309. Петковъ Ст. проф.
310. Петровъ И. полк.
311. Поповъ Ал.
312. Поповъ Ив. (дир. на печата).
313. Поповъ Ив. (учитель).
314. Пройчевъ Г.
315. Пждевъ Д. инж.
316. Радославовъ Ал.
317. „Развитие" (Враца).
318. Ранковъ В.
319. Ранковъ Н.
320. Ризовъ Д.
321. Розевъ подполк. А. (Кюстендилъ).
322. Романски, Л.
323. Русевъ Д-ръ М.
324. Русевъ Ю. инж.
325. Рясковъ М.
326. Савовъ Илия.
327. Савовъ С. ген.
328. Сакъзовъ Д-ръ Ив.
329. Сахатчиевъ Т. инж.
330. Селвелиева Б.
331. Семерджиевъ Г.
332. Семинаръ по клас. филол.
333. Серафимовъ Б.
334. Силяновска Т.
335. Симовъ Т.
336. Симоне Ж. (Кюстендилъ).
337. Славчевъ Стр.
338. Снѣгаровъ Ив. проф.
339. Соколовъ Г.
340. Спиридоновъ Ж.
341. Стайкова М.
342. Стайчевъ Н. полк. (Ст.-Загора).
343. Стаматовъ Д. (Кюстендилъ).
344. Станимировъ Ст.
345. Станишевъ Хр. инж.
346. Станчевъ Д-ръ Н.
347. Стефановъ Д-ръ Вл.
348. Стефановъ К. проф.
349. Стефановъ К. Г.
350. Стефановъ Ст. (Свищовъ).
351. Стоенчева И. (Кюстендилъ).
352. Стоименовъ Дим. (Самоковъ).
353. Стояновъ Д-ръ Пар. проф.
354. Стояновичъ Ив.
355. „Съгласие" (Плѣвенъ).
356. Табаковъ Д. (Кюстендилъ).
357. Тацовъ А.
358. Тоневъ Мл.
359. Точковъ Д-ръ Д.
360. Тошковъ Б.
361. Травницки Ив.
362. Тръновъ Хр.
363. Ученич. Археол. Д-во (Ловечъ).
364. Фаденхехтъ Д ръ Й.
365. Филиповъ Хр.
366. Финговъ Г. архит.
367. Хаджовъ Ив.
368. Хараламиевъ И. (Кюстендилъ).
369. Хашновъ В.
370. Ходжовъ Д-ръ А.
371. Хопе Ернестъ.
372. Храновъ Г.
373. Христовъ Кр. (Казанлъкъ).
374. Художествената Академия.
375. Цаневъ А.
376. Цанковъ Д ръ Ст. проф.
377. Цановъ Вл.
378. Цачевъ Н.
379. Цвѣтиновъ Г.
380. Цвѣтковъ А. (Враца).
381. Цвѣтковъ Ив. (с. Старо-Село).
382. Цолевъ Т.
383. Цончевъ Д. (Търново).
384. Чапликовъ Вл.
385. Чардафоновъ А.
386. Черневъ П. подполк.
387. Чехларовъ Н.
388. Читалище Напредъкъ (Лѣсковецъ).
389. Чобановъ Пар.
390. Чолаковъ П.
391. Шаранковъ Д.
392. Шехировъ Д-ръ Н.
393. Шехтеръ О.
394. Шивачевъ архим.
395. Шоповъ Г. (Станимака).

ИЗДАНИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТЪ

I. Известия на Българското Археологическо Дружество

Томъ I—VII, 1910—1920 година.

II. Известия на Българския Археологически Институтъ

Томъ I—VII, 1921—1933 година.

III. Художествени паметници на България

1. **А. Грабаръ,** Боянската църква. София 1924, XII + 88 стр. гол. 4⁰ съ 9 обр. и 41 таблици.
2. **Ал. Рашеновъ,** Месемврийски църкви. София 1932, VIII + 110 стр. гол. 4⁰ съ 61 образа въ текста и 45 таблици.

IV. Материали за историята на София

1. **Г. И. Кацаровъ,** Приносъ къмъ старата история на София. София 1910, 94 стр. 8⁰ съ 8 образа въ текста и 1 таблица.
2. **А. Протичъ,** Архитектоническата форма на Софийската църква Св. София. София 1912, 196 стр. 8⁰ съ 30 образа въ текста.
3. **А. Иширковъ,** Градъ София презъ XVII вѣкъ. София 1912, 96 стр. 8⁰ съ 18 образа вънъ отъ текста и единъ планъ на София.
4. **Б. Филовъ,** Софийската църква Св. София. София 1913, VIII + 172 стр. фол. съ 140 образа въ текста и 21 таблици.
5. **Р. Поповъ, Г. Кацаровъ и Ю. Господиновъ,** Предисторически и старохристиянски паметници отъ София и околностьта. София 1921, IV + 70 стр. 8⁰ съ 48 образа въ текста и 7 таблици.
6. **Н. А. Мушмовъ,** Монетитѣ и монетарницитѣ на Сердика. София 1926, VIII + 222 стр. 8⁰ съ 12 таблици.
7. **Юбилейна книга на градъ София (1878—1928).** София 1928, VIII + 432 стр. 4⁰ съ 115 образа въ текста и единъ планъ на града.
8. **Б. Филовъ,** Софийската църква Св. Георги. София 1933, VIII + 80 стр. 4⁰ съ 40 образа въ текста и 12 таблици.

V. Популярна археологическа библиотека

1. **Г. И. Кацаровъ,** България въ древностьта. София 1926, 88 стр. 8⁰ съ 41 образа въ текста.
2. **Р. Поповъ,** Култура и животъ на предисторическия човѣкъ въ България. Часть I: Каменна епоха. София 1928, 64 стр. 8⁰ съ 46 образа въ текста.
3. **Сжщо,** часть II: Метална епоха. София 1930, 88 стр. 8⁰ съ 68 образа въ текста.
4. **Берендтъ Пикъ,** Монетни изображения отъ римската епоха въ България. София 1931, 12 стр. 4⁰ съ 2 таблици.

VI. Други издания

Р. Поповъ и **Н. А. Мушмовъ,** Ржководство за събиране и запазване на старини и монети. София 1922, 233 стр. 16⁰ съ 29 образа въ текста.

Всичко, що се отнася до списанието, се изпраща до Българския Археологически Институтъ въ София, ул. Раковска 139.

Toute correspondance concernant le „Bulletin“ doit être adressée à l'Institut Archéologique Bulgare à Sofia, rue Rakovska 139.

En vente chez Karl W. Hiersemann, Königstrasse 29, Leipzig.